This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

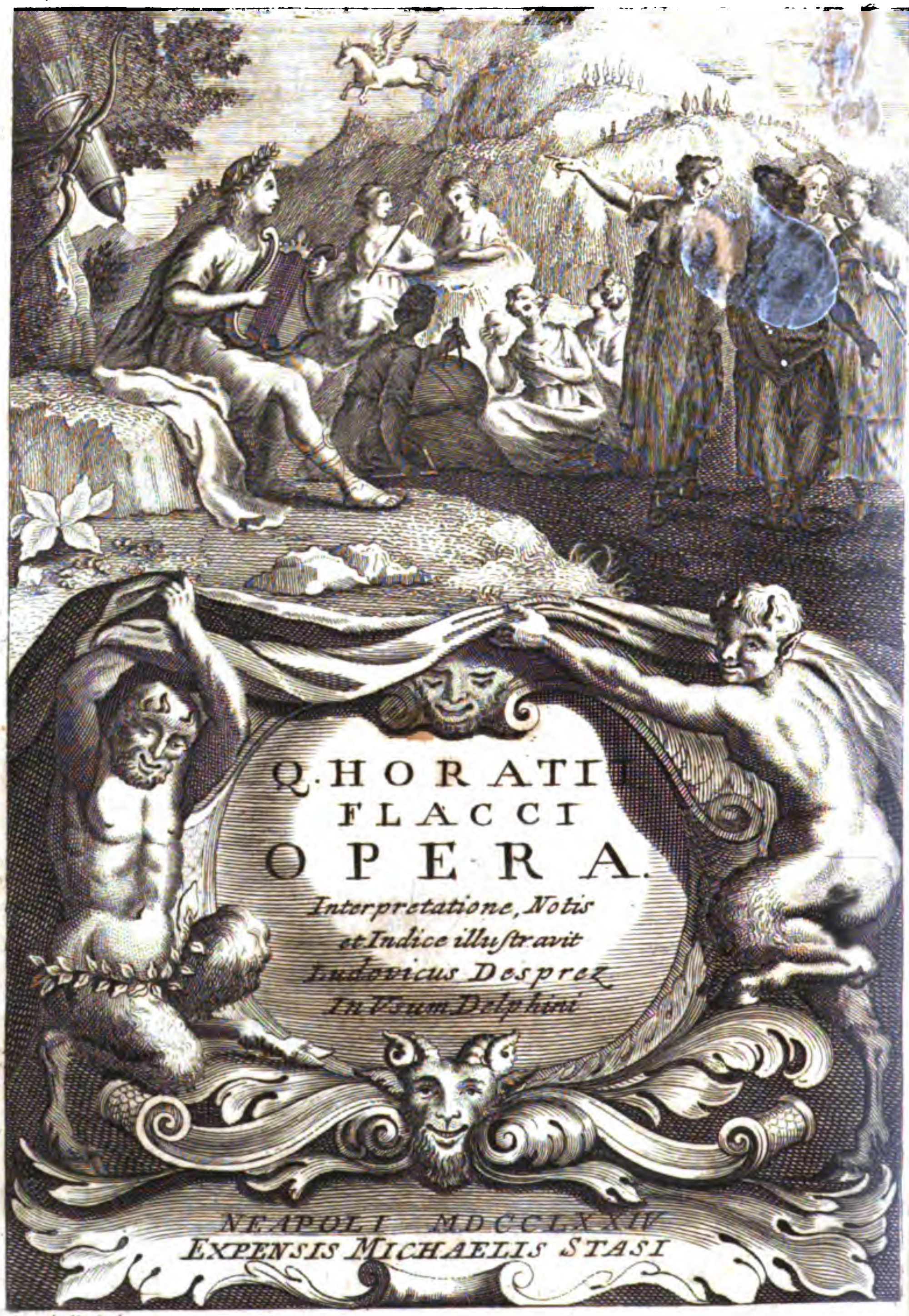
KF24903

HARVARD COLLEGE LIBRARY

THE BEQUEST OF

WALTER FAXON

CLASS OF 1871

A. Zaballi ſcul.

Q. HORATII FLACCI OPERA

INTERPRETATIONE ET NOTIS ILLUSTRAVIT

LUDOVICUS DESPREZ

CARDINALITIUS SOCIUS AC RHETOR EMERITUS,

JUSSU

CHRISTIANISSIMI REGIS,

IN USUM

SERENISSIMI DELPHINI

AC SERENISSIMORUM PRINCIPUM

BURGUNDIÆ, ANDIUM, BITURIGUM.

NEAPOLI, MDCCLXXI.

APUD FRATRES RAYMUNDOS

IMPENSIS GREGORII P. & MICHAELIS F. STASI

PUBLICA AUCTORITATE, AC PRIVILGIO.

1
~~th 8.225.7~~
KF 24903
HARVARD COLLEGE LIBRARY
THE BEQUEST OF
WALTER FAXON
MARCH 16, 1921

Q. HORATII FLACCI
VITA.

QUINTUS (*a*) HORATIUS FLACCUS in Venuſio Apuliæ oppido natus eſt (*b*). Patrem habuit libertinum, & exactionum coactorem. Salſamentarium ſcribunt aliqui: eo quod in altercatione quidam Horatio exprobaverit: *Quoties ego vidi patrem tuum brachio ſe emungentem?* Cujus dicterii meminit Tullius 4. ad Heren. (*c*) Natalem ejus ponunt duobus annis ante conjurationem Catilinariam, L. Aurelio Cotta & Manlio Torquato iterum conſulibus (*d*). A patre Romam puer deductus, ibique honeſte educatus, atque liberabilibus diſciplinis inſtitutus eſt (*e*). Orbilium grammaticum audivit (*f*). Roma Athenas ſe contulit, Philoſophiæ diſcendæ cauſa (*g*). Athenis cum verſaretur, annum ætatis agens viceſimum tertium, a Bruto abſtractus ad civile bellum, ac Tribunus militum factus, Philippenſi cladi interfuit (*h*). Tum victus, & bonis exutus paternis, paupertate conflictatus ad poeſim animum appulit (*i*). Hinc Mæcenatis amicitiam demeruit: ac per eum ſubinde cum Auguſto reconciliatus, utrique valde carus extitit, & liberaliter ditatus (*k*). Suetonio etiam teſte, primum ſcriba Quæſtorius fuit, poſt veniam ab Auguſto impetratam (*l*). Animo erat a tumultibus urbanis alieno, ſeceſſumque amabat. Apud Sabinos autem libenter morabatur in fundulo ſuo, quem deſcribit lib. 1. Epiſt. 16. (*m*). Hinc ſcribendarum epiſtolarum munus ab Auguſto oblatum detrectavit (*n*). Victus frugalitatem cum munditia dilexit (*o*). Fuit corporis habitu brevi & obeſus. De ingenii ſcriptorumque elegantia nihil eſt quod dicam, cum tot ſecula non ſine admiratione prædicaverint junctam ab eo in carminibus Anacreontis ſuavitatem cum Pindari virtute & ſublimitate: in ſermonibus vero eam dicacitatem urbanam, qua nihil ſolertius & ſagacius. Mortuus eſt anno ætatis 57. Erravitque librarii manus ex Suetonio ſcribentis 59 (*p*) Auguſtum heredem palam nuncupavit. Humo conditus eſt in extremis exquiliis, juxta Mœcenatis tumulum.

(*a*) Libro 2. Satira 1. verſu 35. (*b*) Lib. 1. Sat. 4. & 6. (*c*) Lib. 3. Od. 21. Epod. 13. (*d*) Lib. 1. Sat. 6. Lib. 2. Epiſt. 2. v. 41. (*e*) Lib. 2. Epiſt. 1. (*f*) Lib. 2. Epiſt. 1. (*g*) Lib. 2. Od. 7. Lib. 3. Od. 14. Lib. 1. Sat. 6. v. 48. (*h*) Lib. 2. Epiſt. 2. (*i*) Lib. 1. Od. 18. Lib. 3. Od. 16. Epod. 1. (*k*) Lib. 2. Sat. 6. v. 36. (*l*) Lib. 1. Sat. 6. Lib. 1. Epiſt. 10. (*m*) Sueton. in vita Horatii. (*n*) Lib. 1. Od. 31. Lib. 2. Satir. 6. Lib. 1. Epiſt. 5. (*o*) Lib. 2. Satir. 3. Lib. 1. Epiſt. 4. & 20. (*p*) Sueton. cit.

TESTIMONIA VETERUM SCRIPTORUM
DE HORATIO.

Ovid. lib. 4. Triſt. Eleg. 10.

ET tenuit noſtras numeroſus Horatius aures,
Dum ferit Auſonia carmina culta lyra.

Perſ. Sat. 1.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, & admiſſus circum præcordia ludit,
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.

Martial. lib. 8. Epig. 18.

Sic Maro nec Calabri tentavit carmina Flacci,
Pindaricos poſſet cum ſuperare modos.

Petron. Satyr.

Homerus teſtis & Lyrici, Romanuſque Virgilius, & Horatii curioſa felicitas.

Lucan. Poem. ad Calp. Piſonem.

Auſoniamque chelyn gracilis patefecit Horati.

Quintil. lib. 10. cap. 1.

Multo eſt terſior ac purus Horatius, & ad notandos hominum mores præcipuus ..... Lyricorum idem Horatius fere ſolus legi dignus. Nam & inſurgit aliquando, & plenus eſt jucunditatis & gratiæ, & variis figuris & verbis feliciſſime audax.

Auſon. ad Nepotem.

Te præeunte, nepos, modulata poemata Flacci,
Altiſonumque iterum fas eſt didiciſſe Maronem.

D. Hieron. Præfat. in Chron.

Quid pſalterio canorius? quod in morem noſtri Flacci & Græci Pindari, nunc Iambo currit, nunc Alcaico perſonat; nunc Sapphico tumet, nunc ſemipede ingreditur.

Sidon. Apollin. Epiſt. ad Lamprid.

In Lyricis Flaccum ſecutus nunc ferebatur in iambico citus, &c. Et alibi,
ſtylus aut Maronianus,
Aut quo tu Latium beas Horati,
Alcæo potior lyriſtes ipſo.

Comment. vet.

" *Horatii ſatira inter Lucilii & Juvenalis ſatiram media eſt. Nam & aſperitatem habet ut Lucilius, & ſuavitatem ut Juvenalis.*

J. Lipſ. Epiſtolic. Quæſt. lib. 2. Epiſt. 9.

Horatius in Satira placidus, lenis, quietus, monet ſæpius quam caſtigat; ſed ita præclare tamen hoc ipſum, ut in ea parte & arte nihil poſſit ſupra eum.

Q. HO-

Q. HORATII FLACCI CARMINUM

SEU

ODARUM

LIBER I.

AD MŒCENATEM

ODE I.

Alios aliis rebus duci: ſe laude Poeſeos præſertim Lyricæ.

MŒCENAS atavis edite Regibus,

INTERPRETATIO.

O *MŒCENAS orte à majoribus proceribus,*

ANNOTATIONES.

Ode eſt monocolos, ſeu unius metri. Verſus omnes Choriambici, Aſclepiadei, Tetrametri acatalecti; conſtant ex Spondæo, duobus Choriambis, & Pyrrhichio vel Jambo: ſicque ſcandere licet:

Mœcē | nās ă.ăvis | ēdĭ.ĕ rē | gĭbŭs.

vel iſto modo faciliori,

Mecē | nās ătă | vīs | ēdĭtĕ | rēgĭbŭs |

Mæcenas.) Ex antiquis marmoribus Græciſque auctoribus conſtat ita ſcribendum hoc nomen, non, *Mecænas*, ut quidam e vulgo. Vide Cœl. Rhodig. lib. 12. can. 16. *Mæcenas equeſtri ſed ſplendido natus genere, non minus Agrippa, Cæſari carus.* Vell. Paterc. *Vir ingenioſus, & magnum exemplum Romanæ eloquentiæ daturus, niſi illum enervaſſet felicitas*, inquit Senec. epiſt. 19.

Atavis. Ex Non. Marcell. quaſi *avi tata*, id eſt, pater Avi, proavus proprie atavus dicitur. Plaut. Perſ. Scen. 2.

Pater avos, proavos, abavos, atavos, tritavos.

Qui his ſuperiores ſive anteriores ſunt, majores appellantur.

Edite regibus.) Id eſt, viris principibus: quicquid garriant nonnulli de Etruriæ Regibus: quamvis etiam illorum neſcio quem & quo nixam fundamento ſeriem contexant, ut Mæcenati pater fuerit Menodorus, avus Menippus, Cæcina proavus, Volturenus abavus, Titus atavus, Turrhenus tritavus, Elbius majorum primus, &c. Certe divites, quoſque & primarios viros nuncupari aliquando Reges, conſtat ex auctoribus tum profanis, tum etiam ſacris. Vide infra Od. 20. v. 5. ibique Annot. lib. 3. Od. 29. *Tyrrhena Regum progenies.*

O &

O & præſidium, & dulce decus meum!
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegiſſe juvat: metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis

INTERPRETATIO.

O & meum columen, & chara mea gloria; ſunt plerique *qui decurrentes gaudent conſpergi pulvere Olympico, & quos meta non tacta rotis calidis, ac illuſtris victoria*

ANNOTATIONES.

2 *O & præſidium.*) Mæcenas fuit ſalutis atque dignitatis auctor ac defenſor apud Auguſtum, non Horatio tantum, ſed & Virgilio, Propertio, aliiſque viris literatis præſidium ac tutela. Vide lib. 2. Od. 7. Tanta vero Mæcenatis apud poſteros fama extitit, ut ad omnes Eruditorum Patronos id nominis tranſierit, quorum ex munificentia atque ope ſcientiarum fata pendere videantur.

Dulce decus meum.) *Decus* ex nobilitate: *dulce*, ex familiaritate viri Principis. Huc pertinet quod ait Perſius Sat. 1. v. 116.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, &c.

3. *Sunt quos, &c.*) Alii gymnicis exercitationibus impenſe ſtudent, alii agriculturæ, alii navigationi & mercaturæ, alii militiæ, alii venationi, &c.

Curriculo.) Pro curru, vel ipſo curru, vel etiam loco, in quo decurritur, accipitur iſta vox.

Pulverem Olympicum collegiſſe juvat.) Decurrendo ſtadium, ſive Romæ in Circo, vel in Campo etiam Martio, ſive apud Græciam in Ludis illis ſolemnibus, qui totius orbis frequentia celebrabantur, in quibus pentathlon, ſive quinquertium, idest, quintuplex certamen, Jaculatio, diſci jactus ſtadii curſus, Saltus, Palæſtra: ſive mavis, Curſus, Pugilatus, Diſcus, Ceſtus, Lucta. Stadium longum erat pedes ſexcentos. Victores Olympionicæ vocabantur, coronabantur, laudabantur; vacatione munerum curæ ac tutelæ, perpetuaque immunitate donabantur; adeo ut Olympionicen eſſe cenſeretur aliquid majus quam Romæ de hoſtibus triumphus. Quatuor apud Græcos, ejuſmodi celebres Ludi erant, Olympici, Pythii, Iſthmii, Nemei. Annui quidam, ut Pythii; quinquennales Olympici & Iſthmii; Nemei tertio quoque anno fiebant: plerique dies quinque durabant. Ab Olympicis Ludis nuncupatæ ſunt Olympiades ea ſpatia ſeu intervalla duas inter Ludorum celebrationes comprehenſa. Inſtitutos fama eſt Ludos Olympicos anno 4400. ab Hercule Cretenſi quidem in honorem Pelopis, juxta flumen Alpheum, ad delubrum Jovis in Achaja, juxta Piſam & Elidem, in campo cui Olympia nomen. Victoribus oleagina dabatur corona. Vide Virgil. Georgic. 3. verſ. 18. & ſequ. Alex. ab Alexandr. lib. 5. cap. 8. Cœl. Rhodig. lib. 13. cap. 17. Pythii Ludi fiebant in honorem Apollinis ob interfectum Pythonem ſerpentem. Coronabantur lauro victores. Iſthmici a Theſeo dicati Neptuno, vel Herculi, vel Melicertæ ſeu Palæmoni, (nam variæ ſunt opiniones) in Iſthmo ſeu in anguſtis faucibus Corinthiacis. Victorum corona & pinu erat. Denique Nemei Ludi celebrabantur vel in gratiam Herculis ob occiſum in Nemea ſylva leonem prodigioſæ magnitudinis, apud Cleonas Achajæ civitatem in Peloponneſo; vel, ut alii volunt, propter Archemorum Lycurgi puerum in Nemea ſylva defunctum. Victoribus ex apio corona conficiebatur. In iſtis omnibus Ludis præter exercitationes corporis, erant & ingenii certamina, videlicet poetarum victores heroas & athletas certatim laudantium. Vide Pindarum. Olympicis agona Muſicum addidit Nero, qui & in iis non bigis ſed decemjugi curru aurigavit, victoriamque tulit. Sylla Olympiade 175. athletas & reliqua ex Olympiis certamina Romam traduxit. Alex. ab Alex. ante cit.

4. *Metaque*) *Meta* lapis eſt, vel congeries quædam in acumen faſtigiata, ſeu e lato in acutum erecta, circa quam curſus, ſeu Bigæ vel quadrigæ, ſeu etiam in mari naves curſum flectebant. Ovid. Met. 10.

Metaſque imitata cupreſſus.

In Circo Romano metæ primum ligneæ, ab Imperatore Claudio factæ demum aureæ ſunt. Alex. ab Alex. cit.

Fervidis evitata rotis.) Præcipuus erat labor & ſumma cautio in curuli certamine, ne in flexu currus impingeretur ad metam ac diffringeretur. Apud Homer. Iliad. λ. Neſtor Antilochum filium erudiens monet cavendum ut rotæ modiolus ſummam quidem metam attigiſſe videatur, ſed lapidis tactum vitet ne vulnerentur equi, curruſque diſrumpatur. Ergo non abs re in Olympicis nobiliſſima putabatur ea victoria curulis agonis. Pater ex Herodoto & Pindaro. Porro circa metam currus agitari debebat ſepties.

Auſon. Epithaph. 35.

Proſphore clamoſi ſpatioſa per æquora Circi
Septenas ſolitus victor obire vias.

Propert. lib. 2. Eleg. 25.

Aut prius infecto depoſcit præmia curſu,
Septima quam metam triverit ante rota.

Græci duodenum flexum norant. Pindar. Olymp. Od. 3. δωδεκαγναμπτον τερμα & Pyth. Od. 5. ποδαρκεων δωδεκαδρομον τεμενος. Non prætermittam hic veterem Britannorum in regendis curribus bellicis induſtriam ac ſolertiam, ad quam uſu quotidiano & exercitatione aſſueſcebant, *ut in declivi ac præcipiti loco incitatos equos ſuſtinere, ac brevi moderari & flectere, & per temonem currere, & in jugo inſiſtere, & inde ſe in currus reciperecito poſſent.* Cæſar Bell. Gall. lib. 4. c. 33. meminit & Juvenal. Sat. 4. v. 126.

5. *Palmaque.*) Athletis qui Olympia, Pythia, Nemea, Iſthmia viciſſent, Græci tantos honores tribuebant, *ut non modo in conventu ſtantes cum*

Ter-

Terrarum Dominos evehit ad Deos.
Hunc, ſi mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere ~~horreo~~ honoribus.
Illum, ſi proprio condidit ~~honoribus~~ horreo:
Quidquid de Libycis verritur areis,
Gaudentem patrios findere ſarculo
Agros; Attalicis conditionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta ſecet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium & oppidi

INTERPRETATIO.

extollit ad Deos orbis moderatores. ***Hunc,*** *ſi conventus Romanorum inconſtantium certatim evehit ad maximas dignitates: illum, ſi congeſſit in ſuum granarium quidquid colligitur ex areis Lybæ; geſtientem ſcindere ſarculo rura paterna, nunquam deducas* de propoſito, etiam promiſſione *opum Attali, ut nauta timidus findat navi Cypria* undas *pelagi Myrtoi. Mercator timens Africum* ventum *pugnantem* cum *aquis* maris *Icarii, commendat quietem, & agros ſui pagi; paulo poſt* tamen *reſarcit naves lace-*

ANNOTATIONES.

palmæ & coronæ ferrent laudes, ſed & cum reverterentur in ſuas civitates quadrigis triumphantes invehantur, atque vectigalibus a Republica conſtitutis totius vitæ ſpatio fruantur. Hæc Vitruv. lib. 4. Palma vero ſignum victoriæ paſſim apud omnes ſtatuitur, ex Plutarcho, propterea quod ea eſt ejus natura ligni, ut urgentibus opprimentibuſque minime cedat. Unde eſt illud Alciati Epigramma.

Nititur in pondus palma, & conſurgit in altum:
Quo magis premitur hoc mage tollit onus.

6 *Terrarum dominos.*) Iſta verba quidam accipiunt de Romanis, qui fuerint victores in Ludis Circenſibus, ſcilicet ob illud Virgilii, *Romanos rerum dominos*; nonnulli referunt ad vitam & fortunam Olympionicarum beatiſſimam, quæ & in proverbium abiit. [illegible]s tamen alii ad ipſos *Deos* orbis dominatores.

Evehit ad Deos.) Ad Deorum felicitatem videtur evehere. Hinc & lib. 4. Od. 2. v. 18. *cœleſtes* appellantur Olympionicæ.

7 *Mobilium.*) Quidam *Nobilium*, leg. At illud aptiſſimum populi epithetum. *Quiritium*, a Romulo, qui poſt mortem & apotheoſim Quirinus vocatus, Quirites Romani ſunt dicti,

Sive quod haſta Quiris priſcis eſt dicta Sabinis.
Ovid. Faſt. 2.

8 *Tergeminis honoribus.*) Ampliſſimis, Tribunatu, Quæſtura, Ædilitate, Prætura, Conſulatu, Cenſura, Dictatura. Alii intelligunt iteratos Magiſtratus; nonnulli ſublatos & congeminatos plauſus in theatro, quales Mœcenati gratulatur Horatius Ode 20. hujus libri.

10 *Libycis.*) Martial. lib. 6. Epig. 86.

Poſſideat Libycas meſſes, &c.

apud Pindarum. *Λιβυα πυρ…* *Libya tritici ferax*: Claudian. de Laudib. Stilic. *Spicis inſignis Africa* dicitur.

Areis.) Varro de Ling. Lat. 4. *ubi frumenta ſecta terantur & areſcant*, Feſtus vero ait eſſe *locum vacuum, quaſi exaruerit, & non poſſit quidquam generare*. Hinc & areæ vocantur loca in urbe pura, vacua, nulliſque ædificiis occupata.

11 *Sarculo.*) Ruſticum eſt inſtrumentum in modum falculæ incurvum, quo ſegetes noxiis herbis internaſcentibus leviter ſcalpendo expurgantur. Gallice *un ſarcloir*. Italice ſarchio. Sarrire, *ſarcler*. Italice ſarchiare.

12 *Attalicis conditionibus.*) Opulentiſſimis ſcilicet illis: vel toto Aſiæ regno, ubi Attalus Pergami rex floruit opibus tantis quidem, ut earum heredem non alium quam Populum Romanum indicarit a ſe inſtituendum. Hinc & ſplendida quælibet nominantur Attalica. Propert. lib. 2. Eleg. 13.

Nec ſit in Attalico mors mea nixa thoro,

De Attalo plura lib. 2. Od. 18. Vid. Juſtin. lib. 36.

13 *Trabe Cypria.*) Navi fabricata ex optimis lignis, qualia ædificandis navibus aptiſſima reperiuntur in Cypro Mediterranei maris Inſula, de qua poſtea fuſius ad Od. 3. v. 1. *Trabs* Iſidoro lignum unum quod tranſverſum continet utrumque parietem. Feſto dua ligna compacta: hinc trabica pro navi.

14 *Myrtoum.*) Pars Ægei maris Eubœæ proxima, ſic appellatur ex Plinio, ab inſula parva, quæ hodie *Mandria*, olim *Myrtos*. Fabulatores volunt ſic appellari a Myrtoo quodam in mare iſtud præcipitato; vel a muliere Myrtone. Porro iſtud præ cæteris, mare hic afferri videtur, quia naufragiis infeſtum nautis pavorem injiciat, vixque citra periculum navigari queat, ob crebras inſulas & ſcopulos.

15 *Icariis fluctibus.*) Hodie *mar di Nicaria*, Ægæi pars ad Samum ac Delum Inſulas, nomen habuit ab Icaro Dædali filio, in illud delapſo.
Ovid. Faſt. 4.

Tranſit & Icarium lapſas ubi perdidit alas
Icarus & vaſtæ nomina fecit aquæ.

Africum.) Ventum ab Africa flantem vernacule *Sud oueſt*, inter meridiem & occaſum. Virgil.

Creberque procellis
Africus.

Lan-

Laudat rura ſui: mox reficit rates
Quaſſas, indocilis pauperiem pati.
Eſt qui nec veteris pocula Maſſici,
Nec partem ſolido demere de die
Spernit: nunc viridi membra ſub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput ſacræ.
Multos caſtra juvant, & lituo tubæ
Permiſtus ſonitus, bellaque matribus
Deteſtata. Manet ſub Jove frigido
Venator, teneræ conjugis immemor:
Seu viſa eſt catulis cerva fidelibus;
Seu rupit teretes Marſus aper plagas.
Me doctarum hederæ præmia frontium
Diis miſcent ſuperis: me gelidum nemus,

INTERPRETATIO.

ras, paupertatis impatiens. Et alius *qui non contemnit cyathos* vini *Maſſici veteris, neque detrahere aliquot horas ex die integro modo jacentes habens artus ſub arbuto virenti, modo ad originem placidam fontis ſacrati. Militia placet multis, ſonuſque buccinæ ac litui mixtus, & bella matribus execranda. Venator oblitus delicatæ uxoris moratur ſub aere frigenti, ſive canes fidi conſpexerunt cervam, ſive aper Marſus fregit retia rotunda. Hederæ vero, merces doctorum capitum, me collo-*

ANNOTATIONES.

17. *Laudat rura.*) Mercator ruſticam laudat vitam, dum ingruit tempeſtas; at tranſacto periculo, negotiationem cogitat ſtatim ut prius lucro inhians.

19 *Maſſici.*) In Maſſico monte Campaniæ creſcebat optimum vinum. Nomiſque & uvarum nobilitas perdurat etiamnum. Valde auſterum, & ſtomacho robur dare dicitur. Athen. lib. 1. c. 21.

20 *Partem ſolido demere de die.*) Ad genio indulgendum, intermiſſis negotiis ac feriis occupationibus.

21 *Arbuto.*) Gallice, *arbouſier*. Italice, *corbezzolo*.

22 *Sacræ.*) Singulis fontibus præeſſe Nymphas & quædam Numina creditum pridem. Hinc illis victimæ & libamina florum ac vini. Vide lib. 3. Od. 13.

23 *Lituo tubæ:*) Lituus minor tuba eſt & incurvus, inſigne augurum, ex Gell. lib. 5. c. 8. tuba directa, ſic a tubo quem refert appellata, gravi ſono pedites excitabat, lituus autem acuto clangore equites.

Ovid. Metamorphoſ. 1.

Non tuba directi, non æris cornua flexi.

24. *Bellaque matribus deteſtata.*) Per quæ nempe orbantur viris ac filiis.

25. *Manet ſub Jove frigido Venator.*) Cic. Tuſc. 2. num. 40. *Conſuetudinis magna vis eſt. Pernoctant venatores in nive in montibus uri ſe patiuntur.*

Sub Jove.) Jovem pro aere uſurpari docet Macrobius: Varro ex Ennio, *Iſtic eſt is Jupiter, quem Græci vocant aerem, qui ventus eſt & nubes, imber poſtea, atque ex imbre frigus, ventus poſt, fit aer denuo, &c.*

27. *Catulis fidelibus.*) Cicer. de Nat. Deorum 2. n. 158. *Canum tam fida cuſtodia, tamque amans dominorum adulatio . . . . . tam incredibilis ad inveſtigandum ſagacitas narium, tanta alacritas in venando, quid ſignificat aliud, niſi ſe ad hominum commoditates eſſe generatos?* Vide Ælian. lib. 19. cap. 11. de animal. Huc ſpectat quod ſunt quidam venatici canes, viſu melius quam olfactu feras conſectantur. Gall. *chaſſer à vûe*. Italice *cacciare colla viſta*. Sunt porro fideles ii qui a recta præda non aberrant in adventitiam. Gall. *qui ne prennent point le change*: ou, *qui gardent le change*. Ital. *che non ſi abbaglino*: ovvero, *i quali guardano la preda*.

28. *Teretes plagas:*) Solent venaturi ſilvas telis ac linteis circumdare, quibus feræ concludantur. *Teretes*, tereti fune confecta retia.

Marſus aper:) Apud Marſo[illegible]liæ populos Sabinis affines ſilvæ plurimæ, in quibus venatio frequens.

29. *Doctarum hederæ præmia frontium.*) Hedera coronabantur Poetæ eximii, quique in certamine ingenii & induſtriæ victores fuerant: vel quod æternitatem & immortalitatem carminis deſignet perpetuus ille viror hederæ, quemadmodum & laurus: ſive quia Poetæ Baccho perinde ac hedera ſacri ſunt, ob enthuſiaſmum, quo Bacchantium more interdum corripiuntur, vel potius ob vini ad condenda carmina utilitatem. Unde noſter poſtea aſſeret non poſſe diu placere aut vivere carmina quæ ſcribuntur aquæ potoribus.

Virgil. Eclog. 7.

Paſtores hedera creſcentem ornate Poetam.

30. *Diis miſcent ſuperis.*) Felicitate me ſimilem Diis faciunt, ac perinde beatum, ut qui divinos honores conſequuntur.

Nemus.) Quippe quod meditando & conſcribendis verbis aptiſſimum. Nam

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

Hinc & in iis locis conſtituuntur Nymphæ cum Satyris choros ducentes; id eſt, profundæ & oru-

Nym-

Nympharumque leves cum Satyris chori,
Secernunt populo; ſi neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton,
Quod ſi me Lyricis Vatibus inſeres,
Sublimi feriam ſidera vertice.

INTERPRETATIO.

cant inter ſummos Deos: me ſilva frigida & celeres choreæ Nympharum cum Satyris, ſegregant a vulgo, ſi neque Euterpe fiſtulas coercet, neque Polyhymnia dedignatur intendere lyram Lesbiam. Quod ſi me annumeres Poetis Lyricis, cælum attingam excelſo capite.

ANNOTATIONES.

ditæ cogitationes doctis viris ſeſe immiſcentes & inſinuantes.

31 *Satyris.*) De his poſtea lib. 2. Od. 19. Ruſtica Numina ſunt, quorum ſuperna pars corporis humanam effigiem, inferior caprinam exhibebat: ceterum rerum omnium cognitionem habere atque hominibus impertire Satyri, Fauni, Silvani exiſtimati ſunt. Patet ex Virgilii Ecloga 6. in qua Silenus de abſtruſiori rerum natura & origine ſolerter diſſerit. Vide Luciani Dialog. 26. cui titulus, *Dionyſus*. Diodor. Sicul. Plin. lib. 7. c. 2. Satyri humano capite, ſed cornuto calvoque, acutis auribus, depreſſis naribus, villoſo corpore ab antiquis pinguntur. Plutarchus in Syllæ vita refert, per Theſſaliam, & Macedoniam ad mare deſcendente Sylla, non longe Dyrrachio vicinaque Apollonia, apud Nymphæum ſacrum quemdam locum, colle virenti ac rivulis amœno obdormiſcentem Satyrum, qualem Poetæ Pictoreſque effingunt, captum fuiſſe: qui perductus ad Syllam per varios interpretes interrogatus, quis eſſet; nihil quod intelligi poſſet reſpondit; tantum vocem aſperam hinnitu equino & hirci belatu mixtam edidit. Quo aſtantes ipſeque Sylla obſtupefacti Satyrum dimiſerunt. Sanctus autem Hieronymus in vita Pauli Eremitæ ſcribit, temporibus Conſtantini viſum toti Alexandriæ populo Satyrum: præterea ſancto Antonio apud eremum occurriſſe homuncionem aduncis naribus, fronte cornibus aſpera, cui extrema corporis in caprarum pedes deſinerent: interrogatum vero quis eſſet, reſpondiſſe: mortalis ego ſum, unus ex eremi incolis, quos deluſa Gentilitas Faunos, Satyroſque appellat & colit.

32 *Secernunt populo.*) Supra vulgi humilem imperitamque turbam attollunt, ac velut ſacrum a profano ſegregant. lib. 3. Od. 1.

Odi profanum vulgus & arceo.

Si neque tibias Euterpe cohibet, &c.) Si modo mihi ſuam opem non negent Muſæ. Tibiæ pridem confectæ ex oſſibus crurum ſeu tibiarum gruis, cervi, &c. & hinc nomen. Vide Scaliger. poetic. lib. 1. cap. 20. Porro *Euterpe*, Muſarum una, tibiarum inventrix dicitur, nomen autem ſortita a cantus ſuavitate & a delectando: *εὖ bene, τέρπειν delectare*. Auſon. Eclog. de Muſis.

33 *Polyhymnia.*) Hæc inter Muſas id muneris obtinet, ut multos canat hymnos, virorumque inſignium laudationibus præſit. Unde nomen ei factum. Ita, inquam, ſcribunt Ovid. Faſtor. 5. Herod. lib. 7. &c. Aliis *Polymneia* a multiplici rerum memoria dicitur.

34 *Nec Lesboum refugit tendere barbiton.*) Si mihi concedat facultatem optimi Carminis Lyrici, qualem habuerunt Alcæus & Sappho e Lesbo Inſula oriundi, de quibus poſtea hujus lib. 1. Od. 32. & lib. 3. Od. 13.

Barbiton) Inſtrumentum muſicum multas habens chordas: Anacreontis inventum facere videtur Horatius, Od. 32. ſeq.

35 *Quod ſi me &c.*) Si tuum, o Mœcenas, accedat mihi judicium, ſique me pronunties inter Poetas Lyricos dignum recenſeri, tum me Diis parem exiſtimabo.

Lyricis.) Apud Græcos novem Poetæ Lyrici celebrantur, Pindarus, Alcæus, Sappho, Steſichorus, Ibycus, Bacchilides, Simonides, Alcman, Anacreon. Apud Latinos Horatius princeps ac prope unicus, Huic addit Cæſium Baſſum Quintilianus lib. 10. cap. 1.

36 *Sublimi feriam ſidera vertice.*) Platonicorum erat ſententia; Poetam infra Deum, & ſupra hominem eſſe.

AD AUGUSTUM CÆSAREM,

ODE II.

Deos omnes Romanis iratos eſſe, ob cædem Julii Cæſaris: totamque Imperii ſpem in Auguſto eſſe.

JAM ſatis terris nivis, atque diræ
Grandinis miſit Pater: & rubente
Dextera ſacras jaculatus arces,
Terruit urbem:
Terruit gentes, grave ne rediret
Sæculum Pyrræ nova monſtra queſtæ:

INTERPRETATIO.

JUPPITER *jam in terras immiſit ſat nivis & horrendæ grandinis, vibranſque fulmina in ſacras arces manu flammata, Romæ terrorem incuſſit. A*lias etiam *nationes fecit timere ne rediret triſte tempus Pyrrhæ conquerentis*

ANNOTATIONES.

Oda eſt dicolos tetraſtrophos. Tres quinque priores verſus ſunt Sapphici. Conſtant e trochæo, ſpondæo, dactylo, & duobus trochæis. Et ſic ſcanduntur:

Jām ſă | tīs tēr | rīs nĭvĭs | ātquĕ | dīræ |

Quartus eſt Adonicus, e dactilo & ſpondæo.

Tērrŭīt | ūrbēm.

1 *Jam ſatis, &c.*) Optime Turnebus lib. 6. cap. 8. prodigia Cæſaris mortem ſecuta offenſionem Deorum & iram oſtendentia; atque augurium civilium deinceps bellorum eventumque portendentia Horatius commemorat: cum autem ſolerent prodigia & portenta procurari & expiari; itaque Deorum obſecrationibus placari, utrumque in ea Ode reperies. Porro funeſtum ac dirum oſtentum erat, cum ædes ſacræ de cælo tangebantur. Cic. de Divin.

Nam Pater altitonans ſtellanti nixus Olympo,
Ipſe ſuos quondam tumultos ac templa petivit,
Et Capitolinis injecit ſedibus ignes.

Nivis atque diræ grandinis.) Poſtquam a Caſſio & Bruto Julius Cæſar in Senatu interfectus eſt, nivis & grandinis tempeſtates prodigioſæ, aliaque portenta acciderunt. Tiberis quoque exundans urbem agroſque fœdavit. De quibus fuſe Appianus lib. 4 Dio lib. 47. aliique. Illa vero prodigia a Diis velut immiſſa in ultionem occiſi Principis, adulatorie noſter aliique ejus ſæculi Poetæ ſcripſerunt, Auguſti gratiam captantes, qui *omnium bellorum initium & cauſam hinc ſumpſit, nihil convenientius ducens, quam necem avunculi vindicare, tuerique acta.* Sueton. Octav. cap. 10. Idque pro concione voverat, teſte Dione lib. 45. Idem Sueton. cap. 29. *Extruxit ædem Martis Ultoris . . . . quam bello Philippenſi pro ultione paterna ſuſcepto voverat.*

Nivis.) Ingens nivium copia fecit eluvionem Tiberis, adeoque portenti loco habita eſt. Fruſtra ergo Scaliger Hypercrit. locum hunc Horatii redarguit.

Diræ grandinis.) Quoties erat grando ſolito major, lapidibus pluiſſe dicebant veteres & prodigium cenſebant, procurabantque. Tit. Liv. pluribus locis.

3. *Sacras jaculatus arces.*) Magna tunc Jovis ira, cum nec ſibi ſacratis parcit ædibus. Hinc vero portendi rerum mutatione credebant olim, teſte Dione & aliis. Seneca quæſt. natural. l. 2. c. 41. *Prima*, inquit, *manubia* (Tuſcum eſt vocabulum, & ſignificat fulmen; ne quid te remoretur, Lector) *monet & pacata eſt, ſoliuſque Jovis arbitrio mittitur. Secundam mittit Jupiter quidem, ſed ex conſilii ſententia: nam duodecim advocat Deos: quæ manubia prodeſt, at non impune. Tertiam idem mittit, ſed adhibitis in conſilium Diis, quos Superiores vocant: & manubia hæc tertia incendit & vaſtat, mutatque ſtatum privatum & publicum quem invenit, &c.*

Urbem.) Romanam, antonomaſtice; urbium ſcilicet principem.

6 *Sæculum Pyrrhæ.*) Diluvium ſimile Deucalionæo. Eluviones fuere plures, teſtibus Euſeb. Hiero Iſidoro, & aliis. Una menſium novem ſub Ogyge priſco: altera Niliaca unius menſis ſub Hercule & Prometheo Ægyptiis: tertia duorum menſium ſub Ogyge Attico: quarta menſium trium in Theſſalia, tempore Deucalionis & Pyrrhæ: quinta ſub Proteo Ægyptio. Has Poetæ nonnunquam jungunt confunduntque, imo his tribuunt ea quæ ex ſacris codicibus acceperant de univerſali diluvio, quod deſcribit Moſes Geneſ. c. 6. & ſeq. Sic & alii pariter Ethnici. Apollodor. lib. 1. *Ubi Jupiter*, inquit, *uncam*

Om-

Omne cum Proteus pecus egit altos
Viſere montes:
Piſcium & ſumma genus hæſit ulmo,
Nota quæ ſedes fuerat columbis.
Et ſuperjecto pavidæ natarunt
Æquore damæ.
Vidimus flavum Tiberim, retortis
Littore Etruſco violenter undis,
Ire dejectum monumenta Regis,
Templaque Veſtæ:
Iliæ dum ſe nimium querenti
Jactat ultorem; vagus & ſiniſtra
Labitur ripa, Jove non probante,

INTERPRETATIO.

ob prodigia inaudita: quando Proteus totum armentum duxit in excelſos montes, atque piſcium genus adhæſit ulmi faſtigio; qui locus fuerat columbis cognitus: nec non damæ timidæ nataverunt in *mari ſuperfuſo. Aſpeximus flavum Tiberim ire proſtratum monumenta Regis* Numæ, *& ædem Veſtæ, aquis magno impetu reflexis a ripa Tuſciam ſpectante: dum* hic *fluvius Jove indignante nimium indulgens uxori Iliæ dolenti præter modum, ſe vindicem oſtentat, atque in lævum littus erat exundans.*

ANNOTATIONES.

prolem tollendam cenſuit, Deucalion Promethei conſilio fabrefacta e lignis arca, repoſitiſque in ea rebus ad vitam neceſſariis, ingreſſus in eum eſt cum Pyrrha uxore: tum Jupiter effuſis large imbribus maximam Græciæ partem cooperuit; ut quicquid mortalium illic foret, interierit, præter admodum paucos. Plutarchus de animant. comparat. refert columbam arca emiſſam Deucalioni nunciam tempeſtatis fuiſſe, cum remearet; ſerenitatis, cum evolaret.

Pyrrha) Pyrrha uxor Deucalionis Theſſaliæ Regis: qui duo tantum fuere ſuperſtites ex eluvione; navicula emergentes in Parnaſſum, cæteris montibus aqua ſubmerſis. Subinde vero conſuluerunt Oraculum, quo pacto genus humanum poſſet reparari: acceptoque reſponſo, factis poſt tergum lapidibus id præſtiterunt. Vide Ovid. Metamorph. 1. Virgil. Eclog 6. Juvenal. Satir. 1. v. 81. & ſeq. &c. Theſſalica illa contigit eluvio annis fere quindecim ante Hebræorum ex Ægypto egreſſum; ut volunt quidam non abſurde.

7 *Omne cum Proteus, &c.*) Proteus cuſtos Phocarum Neptuni, in eo diluvio, inquit Poeta gregem ſuum, ſeu vitulos marinos deduxit in altos montes, qui prius vel in aquis, vel in ripa duntaxat degebant. Sunt enim *αμφίβιος* Phocæ.

9 *Piſcium & ſumma genus hæſit ulmo.*) Fluctibus terræ ſuperfuſis piſces arborum ſummo cacumini, ſupremiſque fruticibus adhærebant.

10 *Nota quæ ſedes fuerat columbis.*) At *vix hoc perſuadeas rerum naturæ conſultis*, inquit Scaliger. Quaſi vero bene palumbes non hic intelligi queant, quas in arboribus conſtat nidificare. Quid porro quod ſcribit Suetonius Octav. c. 94. Cæſare ſylvam cædente, arborem palmæ in omen victoriæ ſervari juſſam, e qua ſoboles enata paucis diebus ſic adolevit, ut non modo æquipararet matricem, ſed & obtegeret, *frequentareturque columbarum nidis,*

13 *Flavum Tiberim.*) Seu ex eluvione turbidum, ut fit; ſeu quod, ut ſcribit Virgil. Æneid. 7.
Verticibus rapidis, & multa flavus arena.

Retortis littore Etruſco violenter undis.) Retroactis Romam verſus aquis, repulſiſque ab oſtio maris Tyrrheni ſive Etruſci, in quod influit: qua exundatione vaſtitatem urbi viſus minari Tiberis. Huc pertinet quod refert Dio lib. 45. flumina quædam in Italia contrarias in partes fluxiſſe, Auguſti temporibus: piſceſque innumerabiles e mari in continentem ejectos per oſtia Tiberis.

15 *Monumenta Regis.*) Numæ Pompilii, ſecundi Romanorum Regis Palatium, quod & Curia Pompiliana & Regia vocabatur. Intelligunt alii cætera Numæ opera ſeu monumenta publica.

16 *Templaque Veſtæ.*) Ex Dionyſ. Halic. lib. 2. Templa duo Romæ habebat Veſta, alterum a Romulo, alterum a Numa Pompilio conditum medio ſpatio Capitolium inter & Palatium, unius mœnibus utroque colle incluſo.

Templa.) Abuſive pro æde, quæ non erat auguſta, ſive augurio conſecrata, at auguſtum erat illius atrium.

Veſtæ.) Ejus ædes erat rotunda, quod terra quæ rotunda eſt, Veſta dicta fuit, quippe quæ rebus omnibus veſtitur: vel quia vi ſua ſtat. Alii aliter. Vide Cic. de Nat. Deor. 1. num. 67.

17 *Iliæ.*) Matri Romuli, ſuæ uxori, conquerenti de nece Julii Cæſaris ſibi conſanguinei. Ilia juſſu Amulii in Tiberim, ut volunt quidam, præcipitata, huic proinde fluvio nupta fertur: ab eoque indulgentius æquo vindicatur.

18 *Siniſtra labitur ripa.*) Majorem ergo urbis partem, quæ ad ſiniſtram eſt, forum ſcilicet Romanum, atque Aventini Palatinique collium imam regionem exundans vaſtat Tiberis.

19 *Jove non probante.*) *Si omnia fato fiant, cur*

Uxorius amnis.
Audiet cives acuiſſe ferrum,
Quo graves Perſæ melius perirent:
Audiet pugnas, vitio parentum,
Rara juventus.
Quem vocet Divum populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines ſanctæ minus audientem
Carmina Veſtam?
Cui dabit partes ſcelus expiandi
Jupiter? tandem venias precamur,
Nube candentes humeros amictus
Augur Apollo.

INTERPRETATIO.

Juvenes pauci culpa parentum audient aliquando *Romanos ſtrinxiſſe gladios, quibus juſte magis confoderentur Perſæ graves; diſcentque bella* civilia. *Quem Deorum populus invocet labente Republica? Quibus votis inſtabunt Virgines ſacratæ apud Veſtam obſecrationes minime ſuſcipientem? Cui Jupiter dabit manus eluendi crimen?* O *Thœbe fatidice, obſecramus* ut *ſuccurras, albos humeros*

ANNOTATIONES.

non probat Jupiter? aut ſi Jupiter non probat, cur adverſus fatum Tiberis ruit? ſive vult Cæſaris ultor eſſe, quid igitur Romæ pulcherrima & religioſiſſima quæque demolitur, cum Romam ipſam Cæſaris nepotibus promiſerint fata? ſic magna lis Horatio mota a Jul. Scaligero. Nunquid vero noſtrum erit viros inter tantos tantas componere rixas? At cavillationem agnoſce, Lector, ne dicam ſycophantiam vitiligatoris. Probat Jupiter ſane vindicari nefariam cædem Principis & Pontificis. Ovid. Faſt. 3.

At quicumque nefas auſi, prohibente Deorum
Numine, polluerant Pontificale caput.

At non probat quod uxori Iliæ obſequentior fluvius ultra modum evagetur, eatque dejectum ſacra profanaque ſine ullo diſcrimine. Nec abſurde alii ſcribunt, Jovi Diiſque non placere quod Tiberis moliatur Cæſaris ultionem, quam Auguſto fata reſervabant.

20. *Uxorius.*) Uxori plus æquo deditus & indulgens. Virgil. Æneid. 4.

pulcramque uxorius urbem
Exſtruis.

21 *Audiet cives, &c.*) Quaſi vaticinatur Horatius peracta jam bella civilia, quibus Italia fœdata, & mutuis vulneribus cives abſumti, inventuſque imminuta ac prope exauſta fuerat.

22 *Graves Perſæ.*) Parthi, ut ad calcem hujus Odes annotabo, intelligendi *Graves*, ſeu ob armorum pondus, ſeu quod Romanis diu graves incubuere, vel propter unam cladem Craſſianam, de qua poſtea dicam amplius, tum alibi, tum præcipue lib. 4. Od. 15.

23 *Vitio parentum.*) Per ambitionem, cupiditatem, iram, in ſemet gladios ſtringentium, quibus hoſtes erant petendi.

27 *Virgines ſanctæ.*) Veſtales ignis æterni cuſtodes, Veſtæ perpetua virginitate & ſummo cultu addictæ, hincque ad placandum ejus numen potentiores. Cic. de Leg. 2. n. 20. *Virgines Veſtales in urbe cuſtodiunto ignem foci publici ſempiternum,* & num. 29. *Veſta quaſi focus urbis . . . . & colendæ Virgines præſunt, &c.* Vide A. Gellium lib. 1. cap. 12. ubi inter alia bene multa, hæc ſcribit: *Veſtalem Virginem minorem annis ſex: majorem quam annos decem natam capi fas non eſſe: patrimam & matrimam eſſe oportere: neque lingua debili, ſenſuve aurium deminutam, aliave quavis corporis labe inſignitam: nec quæ ipſa, aut ejus pater emancipatus ſit: aut cujus parentes ſervitutem ſervierint, vel in ſordidis negotiis diverſentur, &c.*

Minus audientem.) Præ ira graviori & fere implacabili, tum ob effuſum impie ſanguinem ſibi cognatum, ut jam ante dixi, tum ob ſacrilegam percuſſorum audaciam, quæ ſummum Sacerdotem violarant, abſque ulla Numinum reverentia. Ovid. Faſt. 3. ita Veſta loquitur:

—— Meus fuit ille Sacerdos,
Sacrilegæ telis me petiere manus.

30 *Venias precamur.*) Invocat præcipue Apollinem, qui & Trojanis pridem & poſt Romanis ſemper impenſe favit.

31 *Nube candentes humeros amictus.*) Miſſis aliorum interpretationibus, hunc locum optime intelligas cum iis qui putant alluſiſſe Horatium ad id quod commemorant anno cædem Julii Cæſaris conſecuto, Solem caligine obvelatum ſemper fuiſſe, quaſi in ſceleris admiſſi execrationem. Plutarch. in Cæſare, Dio lib. 45. Plin. lib. 2 cap. 30. *prodigioſus,* inquit, *Solis defectus, occiſo Dictatore Cæſare, totus pene anni pallore continuo.* Virgil. Georgic. 1.

Sol etiam extincto miſeratus Cæſare Romam,
Cum caput obſcura nitidum ferrugine texit;
Impiaque æternam timuerunt ſecula noctem.

32 *Augur Apollo.*) Quippe qui divinationibus præeſſe credebatur.

Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam jocus circumvolat, & Cupido:
Sive neglectum genus, & nepotes
Reſpicis auctor.
Heu nimis longo ſatiate ludo:
Quem juvat clamor, galeæque leves,
Acer & Mauri peditis cruentum
Vultus in hoſtem.
Sive mutata juvenem figura,
Ales in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, patiens vocari
Cæſaris ultor:
Serus in Cælum redeas; diuque
Lætus interſis Populo Quirini:
Neve te noſtris vitiis iniquum
Ocior aura
Tollat: hic magnos potius triumphos,

INTERPRETATIO.

nube velatos habens: *ſeu vis potius* adeſſe, *o blanda Venus, circa quam joci & amores volitant: ſeu abjectam prolem atque poſteros reſpicis*, o Mars Romanæ gentis *parens; eheu bello nimis diuturno ſatiate, qui gaudes vociferationibus, & galeis politis, atque aſpectu Mauri peditis erga ſævum adverſarium feroci: ſive immutata ſpecie adoleſcentem exhibes in terra*, tu *alatus filius benignæ Maiæ, ſinens te dici vindicem* Julii *Cæſaris; tarde remigres in Cælum, diuque maneas cum Populo Romano, neque celerior ventus rapiat te noſtris criminibus infenſum*

ANNOTATIONES.

33 *Erycina*.) Poſt Apollinem, Veneris opem implorat: quæ mater Æneæ, a cujus filio Julo Cæſar Julius. Venus porro in Eryce Siciliæ monte fanum habebat, unde Erycina dicta. Romam poſtea translata in ædem ipſi ſub hac appellatione conſecratam extra portam Collinam. Nec omittendum quod Venus Cæſaris dicta ſit genetrix, & ab eo dicata etiam æde ſingulari cultu honorata; in caſtris denique ejus teſſera fuit genetrix Venus; ſicut in Syllæ Apollo, in Antonii Lar Deus, in Pompeii Iunioris Pietas, in Majoris Hercules invictus.

35 *Sive neglectum*.) Ad Martem denique convertitur, patrem ſcilicet Romuli, Romanæque adeo gentis auctorem.

37 *Longo ſatiate ludo*.) Tot bellis civilibus, quæ ſunt ludus Martis. *Clamor* bellicus in pugnæ conflictu. *Galeæ leves*, ardente ſcilicet bello ſæpius contrectantur & poliuntur.

39 *Acer & Mauri peditis cruentum vultus in hoſtem*.) Truculentus erat Maurorum vultus. Reſpiciunt hic aliqui ad hiſtoriam: grave nempe bellum Jubæ Mauritaniæ Regis adverſus Jul. Cæſarem. De quo Sueton. cap. 66. *fama hoſtilium copiarum* ſuos *perterritos* . . . . *confirmabat* . . . *cum expectatio adventus Jubæ terribilis eſſet, &c.* Non male quidam cenſent reponendum hic, *Marſi peditis*. Iſti enim optimi Italiæ & Romanis exercitus milites potius videntur fuiſſe commendandi, quam hoſtes & alieni.

41 *Sive mutata, &c.*) Auguſtus quod valde ingenioſus, Mercurius audiebat.

Juvenem imitaris.) Vulgaris erat opinio & fama, Mercurium Julii Cæſaris vindicem eſſe, aſſumpta juvenili figura Auguſti, qui natus erat annos tantum novemdecim, quando Cæſar interfectus eſt.

43 *Maiæ*.) Mater hæc Mercurii erat.

44 *Cæſaris ultor*.) Sueton. Octav. cap. 10. & 29. antea cit. Ovid. Faſt. 3. Cæſaris interfectores tale nefas auſi, inquit,

Morte jacent merita. Teſtes eſtote Philippi;
Et quorum ſparſis oſſibus albet humus.
Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
Cæſaris, ulciſci juſta per arma patrem.

45 *Serus in cælum redeas*.) Sic multos annos Auguſto exoptat, ejuſque præſentiam opemque Populo Romano neceſſariam atque amabilem aſſerit Poeta. Vide Sueton. Octav. cap. 56.

49 *Magnos triumphos*.) Sueton. Octav cap. 22. *Curules triumphos tres egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum, continuo triduo omnes. Bis ovans ingreſſus urbem eſt, poſt Philippenſe, & rurſus poſt Siculum bellum.*

50 Hic

Hic ames dici pater, atque Princeps:
Neu ſinas Medos equitare inultos
Te Duce, Cæſar.

INTERPRETATIO.

Ama potius hic ingentes triumphos, & appellationem parentis auctoriſque: neque patiaris, o Cæſar, te imperante, Medos impune in equis vagari.

ANNOTATIONES.

50 *His ames dici pater.*) Ex Sueton. Octav. cap. 58. nullo magis honore lætatus eſt Auguſtus, quam eum ab univerſis maximoque conſenſu pater patriæ conſalutatus eſt. Id enim cognomen afferenti mandantibus cunctis, Valerio Meſſallæ lacrymans ita reſpondit: *Compos factus votorum meorum, P. C. quid aliud habeo Deos immortales precari, quàm ut hunc conſenſum veſtrum ad ultimum vitæ finem mihi perferre liceat?*

Atque Princeps.) Cornel. Tacit. Annal. initio *Lepidi atque Antonii arma in Auguſtum ceſſere: qui cuncta diſcordiis civilibus feſſa nomine Principis ſub Imperium accepit.* Et Dio lib. 53 ita ſcribit: *Princeps Senatus dictus eſt ſexto Conſulatu: eo more qui integro etiamnum Populi in Repub. ſtatu, receptus erat.*

51 *Medos.*) A Medis ad Perſas, & ab his ad Parthos tandem Orientis Imperium tranſiit. Hinc promiſcue tria vocabula iſta uſurpantur ſæpius ab Horatio.

Inultos.) Tunc populis iſtis inferre bellum meditabatur Auguſtus. Vid. Od. 19. hujus libri.

Equitare. Equitatu ſuo Romanis inſultare. Vel quod urbana etiam negotia equitando Parthi obirent, Strabone teſte.

ODE III.

Navi, qua Virgilius Athenas vehebatur, precatur incolumitatem: deinde in hominum temeritatem invehitur.

SIC te Diva potens Cypri,
Sic fratres Helenæ, lucida ſidera,
Ventorumque regat pater,
Obſtrictis aliis, præter Iapyga;
Navis, quæ tibi creditum

INTERPRETATIO.

ITA te ſalvam ducant Cypri Domina, & Helenæ fratres aſtra fulgentia, & parens ventorum, concluſis reliquis, excepto Iapyge: O navis, quæ debes

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus Choriambicus trimeter, conſtans e ſpondeo, choriambo & pyrrichio. Ita ſcanditur:

Sic tē | Dīvă pŏtēns | Cypri |

Alter quiſque verſus eſt Choriambicus Aſclepiadeus tetrameter: conſtans e ſpondeo, duobus choriambis & pyrrichio:

Sic frā | trēs Hĕlĕnæ | lūcĭdă ſī | dĕră |

Sic te Diva &c.) Venuſtatis & elegantiarum plena eſt hæc Ode: voces habet & ſententias perinde graves, exempla inſignia, oratoriam tractationem egregiam. Denique hic triumphat Heroicus ille ſpiritus, quem in Poeta noſtro laudat Quintilianus, ut Lyricorum fere unum legi dignum exiſtimet.

Sic.) Particula eſt adjurantis & voventis. Sic te Dii ventique integram ſervent precor, inquit, ut tu ſoſpitem deſeras Virgilium, o navis. Ille navigationem inſtituebat Athenas jam quinquagenario major, ut divino Æneidos operi coronidem imponeret.

Diva potens Cypri.) Venus, quæ præcipuos habebat honores apud Cyprum Inſulam maris Mediterranei, Ciliciam inter & Syriam. Varios illa dominis ſubinde paruit: a Turcis denique eſt occupata, & erepta Venetis anno 1570. Cur autem invocatur Venus, ut faveat naviganti? An, quod opinatur Marcilius, ejus numen in puppi appictum, & navis inſigne erat & tutela? an quod Veneris ſtella navigantibus utilis? an quod fabulantur e maris ſpuma procreatam in mare jus & imperium obtinere? Virgil. Æneid. 5. Neptunus in Venerem ita alloquitur:

Fas omne eſt, Cytherea, meis te fidere regnis,
Unde genus ducis.

Ovid. Epiſt.

Illa (Venus) *dedit faciles auras ventoſque ſecundos,*
In mare, nec mirum, jus habet orta mari.

2 *Fratres Helenæ.*) Caſtor & Pollux. Leda Tyndari Laconiæ Regis uxor, ut ajunt, ova duo peperit, e quorum altero prodierunt Pollux & Helena immortales e Jove nati, ex altero Caſtor & Clytemneſtra mortales e Tyndaro. Hinc illi Tyndaridæ vocantur a Latinis quidem, a Græcis vero Jovis filii, *διόσκουροι*. Porro quod a Piratis ac prædonibus mare, dum viverent, liberaſſent, a Neptuno dicuntur adepti eſſe poteſtatem naufragis opitulandi. Hinc *σωτῆρες* dicti: & hinc *lucida ſidera*: in aſtris nimirum recenſetur Caſtor & Pollux: eorumque ſtellæ cum ſimul apparent, ſalutares; cum ſolitariæ, graves & noxiæ creduntur. Arnobius ignes ſeu fulgores marinos vocat. Vide Plin. lib. 2. cap. 37. Hygin. lib. 2. &c. & infra Od. 12. hujus libri Annot.

3 *Ventorum pater*) Jovem intelligit Marcilius, quia veteribus Phyſicis Jupiter eſt aer agitatus & fluens, adeoque id quod ventum appellamus. Alii melius exponunt de Æolo, qui ventorum rex & pater dictus, quod ventorum aſtrorumque rationem apprime calluerit. Is regnavit Iliacis temporibus apud inſulas Æolias, quæ & Vulcaniæ, Italiam inter & Siciliam poſitæ. Plin. lib. 3. c. 8. & 9.

4 *Obſtrictis aliis.*) Cæteri venti minime propitii retineantur, unus emittatur Iapyx Virgilio commodus in fines Atticos properandi. Alludit Horatius ad utrem Ulyſſi ab Æolo donatum, in quo venti erant incluſi, præter Zephyrum navigationi ejus utilem. Quidam legunt *obſtructis*, ſed male. Homer. modo cit. Odyſſ. 10. *κατέδησε ligavit*. Virgil. Æn. 1. incluſos carcere ventos pariter canit.

Iapyga) Ventus ille ex Apuliæ finibus proficiſcitur, adverſus Eurum flat, idem propemodum atque Caurus, in Græciam proinde ex Italia ſolventibus plane utilis. Vide Gell. lib. 2. c. 22.

Deb.

Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumem, precor;
Et ſerves animæ dimidium meæ:
Illi robur & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commiſit pelago ratem
Primus: nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec triſtes Hyadas, nec rabiem Noti;
Quo non arbiter Adriæ
Major, tollere ſeu ponere vult freta.

INTERPRETATIO.

Virgilium tibi commiſſum, *oro* ut *eum ſoſpitem applices ad littus Athenienſe*, *ac tuearis* partem *dimidiam animæ meæ*. *Is* profecto *circa cor habebat lignum treſque æris* laminas, *qui primus mari ſævo credidit navim frangi facilem*, *neque metuit Africum violentum cum Borea pugnantem*, *neque Hyadas noxias*, *neque furorem Auſtri*; *quo nullus* eſt *dominator in Adriatico* mari *potentior*, *ſive concitare*, *ſive placare*

ANNOTATIONES.

6 *Virgilium*.) Huic cum Poeta noſtro familiaritas maxima, ut mirum non abs re videatur, quod nullum fecerit uſquam mentionem Lyricorum principis Heroicorum ille Princips.

Finibus Atticis.) Attica regio Helladis in angulo Orientali & Auſtrali, ubi longe præclariſſima & nominatiſſima civitas caput extollit, *Athenæ omnium doctrinarum inventrices*. Cic. 1. de Orat.

8 *Animæ dimidium meæ*.) S. Auguſt. Confeſſ. lib. 4. cap. 6. *Bene*, inquit, *de amico ſuo dixit quidam*, dimidium animæ meæ: *Nam ego ſenſi animam meam & animam illius unam fuiſſe animam in duobus corporibus: & ideo mihi horrori erat vita, quia nolebam dimidius vivere*, &c. altero ſcilicet mortuo. Vide Perſ. Sat. 5. verſ. 22. & infra lib. 2. Od. 17.

9 *Illi robur & æs triplex*, &c.) Is habebat cor ligno quovis & ære durius, χαλκεοκάρδιος Theocrit. Idyll. 13. huic ferreum pectus erat, qui primus auſus eſt mari ſe credere, atque, ut canit Juvenal. Sat. 12. verſ. 57.

Ventis animam committere dolato
Confiſus ligno, digitis a morte remotus
Quatuor aut ſeptem, ſit latiſſima tæda.

Sophocles in Antigone ait multa quidem cerni ſtupenda, at nihil magis quam quod homo fluctus tumidos navicula tamen ſubire non formidet. Vide Plin. Proem. lib. 19.

Robur.) Pro qualibet re duriori uſurpatur. Virgil. Æneid. 7.

æternaque ferri
Robora.

12 *Primus*.) Typhis Bœtius, inquiunt, a Pallade edoctus navim primus fabricavit, quæ Argo dicta eſt: eaque Colchicam expeditionem eſt aggreſſus Jaſon. Vide Plin. lib. 7. cap. 56. Conſtat tamen ante illud tempus fuiſſe navigatum. Teſtis Herodotus de Phœnicibus & Græcis. Ex Athen. lib. 15. c. 13. Janus navigia primus reperit, Ex Thucyd. & Libanio primi Corinthii naves concinnarunt.

Africum.) Meridionalem ventum, Aquilonibus proinde colluctantem. De eo jam Od. 1.

14 *Triſtes Hyadas*.) Ab ὕειν *pluere* dictæ ſunt, quod pluvias ferant ex ſtellæ ſeptem in fronte Tauri collocatæ: Latinis Suculæ vocantur. Cic. 2. de Nat. Deor. n. 111.

Rabiem Noti.) A Meridie flat Notus, nebuloſus & humidus, & hinc nomen; nam Græce νοτὶς *humor* dicitur. Vide Gell. jam cit. lib. 2. cap. 22.

15 *Quo non arbiter Adriæ major.*) Ratio patet ex rerum ſitu & natura lib. 3. Od. 3. *dux inquieti turbidus Adriæ*. Atqui hypercritice Jul. Scaliger, *Auſtrum*, inquit, *præter cæteros ventos ſummum habere imperium in mare Adriaticum ſcribit Horatius: quod eſſe falſum intelliget quiſquis ſciet Adriaticum recta excurrere in Vulturnum, cujus impetu etiam creſcit Jonio ſubinvecto Adriaticum. Boreæ quoque ſubjectum eſt, qui ex alto ſpirat . . . . Auſter autem ex devexiore parte flans Apennino frangitur: quamobrem non ſubruit, ſed radit*, &c. At Parthenius ex Petro Medina Hiſpano, qui rei Nauticæ & ventorum rationem luculenter inveſtigavit: egregie Poetam noſtrum tuetur & vindicat: *Auſtrum*, inquit, *arbitrum Adriæ recte ait Horatius*. Nam etſi non omnino in Notum excurrat Adriaticum mare, ut ſcribit Scaliger, nihilominus ita ſe habet, ut non minus ab Auſtro quam a Vulturno poſſit concitari. Enimvero principales quinque venti duas quartas habent; (ita loquuntur Nautæ & ventorum periti) ergo Vulturni quartæ duæ ſunt, una ad Subſolanum, altera ad Auſtrum reſpicit. Porro hujuſmodi venti principales ſu integri octo referuntur; intra quos alii ſunt, quos medios vocant, *non profecto quod minori ſpiritu ac vehementia ferantur, quam illi, ſed quod in eorum medio deſcribantur*. Itaque tam vehementes eſſe quartas quam principales, perſpicuum ſit. Hæc illi.

Adriæ.) Adria ſeu Adriaticum mare, hodie

Quem mortis timuit gradum,
Quis ſiccis oculis monſtra natantia,
Qui vidit mare turgidum, &
Infames ſcopulos Acroceraunia?
Nequicquam Deus abſcidit,
Prudens Oceano diſſociabili
Terras, ſi tamen impiæ
Non tangenda rates tranſiliunt vada:
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Japeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Poſt ignem ætherea domo
Subductum, macies, & nova febrium

INTERPRETATIO.

fluctus velit. Quod mortis genus formidavit qui ſine lacrymis aſpexit piſces *monſtroſos nantes, ac mare intumeſcens, et Acroceraunias rupes naufragiis famoſas? Fruſtra Deus providus terram ſegregavit a mari disjungendo: ſi naves ſceleratæ tranſeunt nihilominus vada minime tentanda. Mortalium genus quidlibet aggredi non veretur, ferturque ad facinora prohibita. Temerarius Japeti filius populis advexit ignem furto improbo. Poſt ignem cœlo ſubreptum terras invaſit macies & frequentia morborum inſolita;*

ANNOTATIONES.

Sinus Venetus inter Italiam, Græciam, Illyricumque, longe porrigitur ad Septentrionem.

17 *Quem mortis timui gradum.*) Quidam tres gradus mortis afferunt, fatum, genituram, cælum: alii mortis acceſſus intelligunt: certe parum ad rem. Noſtra videatur interpretatio verior quo ſimplicior. Varia naufragorum mortis genera, ſi lubet accipe, fluctibus ſubmergi, a piſcibus devorari, ad rupes allidi, vel in ſcopulos inſulamve deſertam ejici, ibique omni ope deſtitutum contabeſcere & mori. Præterea contigit aliquando navigantes tempeſtate ingruente diſpelli ad barbaras oras, ubi vel ab Anthropophagis dilaniantur, vel Idolis mactantur; quo quidem fati genere tantum non abſumpti ſunt Oreſtes & Pylades apud Tauricam regionem. Vide Euripid. Iphigen. in Tauris: item noſtras annotat. lib. 3. Od. 4. v. 33. ad eas voces: *Brittannos hoſpitibus feros.* Adde & aliud, navi etiam integra, periculum moriendi vel ſiti vel fame, reflantibus & contrariis diu ventis, nimirum in navigatione longiori: ſive cum aqua dulcis jam rara ad dimenſum diſtribuitur ſiticuloſis; ſive cum deficientibus omnibus cibariis, navigantium unus, vel aliorum conſpiratione vel ſorte aſſumitur jugulandus, urgente ſcilicet extrema neceſſitate alimento cæteris futurus. Quod nec cogitari poteſt abſque horrore.

18 *Monſtra natantia.*) Cete grandia & immania. Juven. Sat. 14. *Oceani monſtra.*

20 *Acroceraunia.*) Excelſi in Epiro montes, quod crebro fulmine percutiantur earum faſtigia, ſic dicti. κεραυνος *fulmen*, ακρον *ſummum*. Hic deſignat Horatius Acroceraunium Promontorium Jonio mari imminens, vulgo *Capo della Chimera*, aliis *Capo della Lengueta*. In Epiro ſitum eſt, non procul Albaniæ finibus.

21 *Nequicquam Deus abſcidit, &c.*) Voluit Deus pericula maris arcere ab hominibus; ipſi vero illis ſe ultro committunt. Bene Poeta Græcus ait: quanto eſt dulcior mater quam noverca, tanto eſſe terram mari optabiliorem. Bias autem ſapienter dicebat, nec vivis nec mortuis accenſeri navigantes debere.

25 *Omnia perpeti*) Quælibet agendo patiendoque moliri, ut nihil grave aut arduum videatur.

27 *Japeti genus.*) Prometheus, de quo poſtea Ode 16. & lib. 2. Od. 13. Scribit Theophraſtus, ideo dici Prometheum hominibus dediſſe ignem Cælo direptum, quia Philoſophiam ac lumen vitæ intellectualis, quæ divina eſt, mortalibus invexit. Ex Cic. Tuſcul. 5. & aliis. Prometheus Caucaſo affixus fingitur, quod ex eo monte altiſſimo ſiderum naturam ac motum ſtudioſum contemplaretur: ibique cœleſtium cognitioni ſedulo incumberet. Et quod exinde fulminum rationem perſcrutatus hominibus indicaſſet, fabulati ſunt ignem cœleſtem ab eo ſurreptum ac in terras delatum. Denique vultur ſeu aquilæ cor illius vellicans optime ſignificat anxietatem animi naturæ arcana rimantis & non ſine labore inveſtigantis. Eccleſ. 2. *In multa ſapientia multa indignatio . . . . . labor & afflictio ſpiritus: & qui addit ſcientiam addit & laborem.*

29 *Poſt ignem ætherea, &c.*) Animadverte expreſſa fabulis Adæ peccatum, peccatique ſtipendia; mortem, morbos, moleſtias, &c. ex Heſiodo, cum ignem furatus eſſet Prometheus ad animandas ſtatuas e luto a ſe fictas, iratus Jupiter Pan-

Terris incubuit cohors:
  Semotique prius tarda neceſſitas
Lethi corripuit gradum.
  Expertus vacuum Dædalus aera
Pennis non homini datis,
  Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum eſt.
  Cælum ipſum petimus ſtultitia: neque
Per noſtrum patimus ſcelus
  Iracunda Jovem ponere fulmina.

INTERPRETATIO.

atque ſera neceſſitas mortis antea dilatæ paſſum acceleravit. Dædalus per inanem aerem volare tentavit alis homini non conceſſis. Vis Herculis ſibi patefecit aditum ad Inferos. Nihil eſt hominibus intentatum. Cœlum ipſum affectamus per dementiam. Et noſtris criminibus non finimus Jovem iratum dimittere fulmina.

ANNOTATIONES.

dorum in terras miſit, quæ aperta pyxide mala omnia diffudit.

32 *Tarda neceſſitas*) Melioribus ſæculis vita erat homini diuturnior. S. Cyprian. Epiſt. 11. S. Auguſt. lib. 2. de Civ. cap. 14. Porro ex ſacris codicibus noverant Ethnici productiorem ac longiorem fuiſſe vitam primis hominibus. Plin. proœm. lib. 14. *Quando voluptas vivere cœpit, vita ipſa deſiit.*

34 *Dædalus*) Is faber Athenienſis peritiſſimus erat & perquam ingenioſus, multa quidem invenit: navi primus dicitur vela, malum, antennas impoſuiſſe. Pauſanias in Bœoticis. Plin. lib. 7. cap. 56. jam cit. Inde fabulati ſunt Dædalum pennis ſibi cera compactis avolaſſe Minoia regna fugientem, de quo Virg. Æneid. 6. v. 14. Ovid. Metam. 8. Diodor. Sic. lib. 5. cap. 13. &c.

36 *Perrupit Acheronta Herculeus labor.*) Is Inferorum fluvius pro ipſis inferis non raro ponitur. Synecd. De Hercule, ejuſque laboribus, alibi nos; cit. vero Diodor. fuſe lib. 5. cap. 2. &c.

38 *Cœlum ipſum petimus*) Sic Phaeton, de quo lib. 4. Ode 11. Sic Gigantes, de quibus lib. 2. Od. 12. & 19. lib. 3. Od. 4. &c.

ÆD

AD L. SEXTIUM.

ODE IV.

Veris deſcriptio: vitæ brevitas: carpendæ voluptates.

SOLVITUR acris hyems grata vice veris & Favoni:
    Trahuntque ſiccas machinæ carinas:
Ac neque jam ſtabulis gaudet pecus, aut arator igni:
    Nec prata canis albicant pruinis.
Jam Cytherea choros ducit Venus, imminente Luna:
    Junctæque Nymphis Gratiæ decentes

INTERPRETATIO.

ASPERA hyems relaxatur jucunda viciſſitudine veris ac Zephyri: & machinæ deducunt in mare naves ſiccas: jamque nec greges amant ſtabula, nec agricolæ focum: neque prata albeſcunt pruinis candidis. Nunc Venus Cytherea choreas agit, ad Lunam ſuper lucentem: Charites vero cum Nymphis pulſant terram modo hoc modo illo pede, dum

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos diſtrophos, unica vero ſui generis. Primus quiſque verſus eſt Dactylicus Archilochius heptameter. Quatuor primi pedes ſunt vel dactyli vel ſpondei: tres ultimi ſunt trochæi. Sic:

Sōlvĭtŭr | ācrĭs hy | ēms grā | tă vĭcĕ | vērĭs | & Fă | vōnĭ |

Secundus quiſque verſus eſt Archilochius, conſtans e penthemimeri Jambica: Primus pes ſpondeus vel Jambus: ſecundus ſemper Jambus, cum ſyllaba: tres poſtea ſequuntur trochæi: ſic

Trăhūnt | quĕ sīc | cās | māchĭ | næ că | rīnās

Nonnulli tricolon faciunt Odem hanc, & ſic diſtinguunt verſus,

Solvitur acris hyems grata vice
Veris & Favoni:
Trahuntque ſiccas, &c.

1 *Solvitur &c.*) Terra quæ prius hyeme & frigore ſtricta fuerat, jam reſolvitur & aperitur grato reditu vernæ tempeſtatis; in qua & areolæ florem explicant ſeſe; & mare gelu ante præcluſum jam adiri & navigari poteſt. Veris deſcriptionem, ſi lubet, pete, Lector, e Virg. Georg. 2. *v.* 324. & ſeqq.

Favoni.) Favonius, a *fovendo* vel *favendo* dictus, idem qui Zephyrus, qui ventus ſtare incipit initio veris. Vide lib. 3. Od. 1. Annot. ad vocem, *Zephyris.*

2 *Trahuntque ſiccas, &c.*) Jam machinis ad mare ſubducuntur naves quæ per hyemem in ſicco poſitæ fuerant extra aquam, in navalibus. *Machinæ* inſtrumenta, quibus graviores quæque moles facilius moventur. Nonius Marcell. palangas vocat, & ſic deſcribit: *palangæ*, inquit, *dicuntur fuſtes teretes, qui navibus ſubjiciuntur, quando attrahuntur ad pelagus; vel cum ad littora ſubducuntur.*

5 *Cytherea.*) Cythera hodie *Cerigo*, Inſula maris Ægæi ad oram Peloponneſi. In ea templum Veneri antiquiſſimum. Inde *Cytherea* cognomen.

Choros ducit Venus imminente Luna.) Novilunii lætitiam & ſacra hic plures notari volunt, ſicut lib. 3. Od. 10. v. 9. At alii Calendas Apriles Veneri ſacras intelligunt, qui menſis ab aperiendo dictus convenit iis, quæ initio hujus Odes afferuntur. Alii Calendas Martias accipiunt, ſive matronalia, de quibus Ovid. Faſt. 3. Nam quamquam matronarum iſte feſtus, inquit Marcilius, & nihil pertinebat ad viros auſteros quidem & negotioſos: verum lætus erat hilarioribus quoque nepotulis Veneris, ut Flacco & ſimilibus, paratis ſemper cantillare partem lætitiæ inter Veneres illas. & gaudentibus ſpectare Nympharum choreas ac mulierum cœtus & choros.

Imminente Luna.) Incipientem Lunam intelligunt Interpretes mox citati; nobis vero magis placent alii qui Lunam provectiorem ac deſuper lucentem explicant, adeoque nolunt ipſas hic accipi Calendas vel Martii vel Aprilis.

6 *Junctæque Nymphis Gratiæ, &c.*) Cum Venere tripudiant & ſaltant Nymphæ, Gratiæque tres, Aglaja, Euphroſyna, Talia. Sannazar.:

Tum manibus ſimul implicitis per gramina feſtas
Exercent choreas: alios aliaſque reflexus
Inter ſe læva repetunt: nunc corpora librant
In ſaltus, nunc molle latus, nunc candida jactant
Brachia, & alterna quatiunt veſtigia planta.

Alterno terram quatiunt pede, dum graves Cyclopum
  Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto;
  Aut flore, terræ quem ferunt ſolutæ.
Nunc & in umbroſis Fauno decet immolare lucis,
  Seu poſcat agnam, ſive malit hœdum.
Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas,
  Regumque turres. O beate Sexti,
Vitæ ſumma brevis ſpem nos vetat inchoare longam.
  Jam te premet nox, fabulæque Manes,
Et domus exilis Plutonia: quo ſimul mearis,
  Nec regna vini ſortiere talis:

INTERPRETATIO.

Vulcanus fervens accendit fornaces operoſas Cyclopum. Nunc juvat caput unguentis *delibutum coronare vel myrto virenti, vel flore, quem producit tellus aperta. Nunc etiam convenit Fauno ſacrificare in lucis opacis, ſive petat agnam ſive hœdum. Mors pallens æquali pede diruit egenorum caſas atque Regum palatia. O fortunate Sexti, breve ſpatium vitæ prohibet nos incipere ſpem diuturnam. Statim urgebunt te tenebræ, & Inferi celebratiſſimi, & Plutonis domus levis: ad quam ubi deveneris, neque talorum jactu eliges regem convivii.*

ANNOTATIONES.

7 *Dum graves Cyclopum, &c.*) Dum Vulcanus in Ætna monte Jovi cudit fulmina æſtate ſequenti vibranda. *Cyclopes* ex Heſiod. Theog. Cœlo Terraque nati; ex aliis, Neptuni ex Amphitrite filii, Vulcano adeſſe miniſtri dicuntur & ferrariam exercere: alii ajunt Siciliæ populos fuiſſe barbaros & prædones. Vide Plin. lib. 7. cap. 2. init. & Virg. Georg. 1. v. 471. & Æneid. 8. verſ. 418. & ſeq. Nomen a κυκλος *circulus*, & ωψ *oculus*, quod unum haberent oculum in fronte inſtar circuli.

Virgil. de Polyphemo, Æn. 3. v. 635.

telo lumen terebramus acuto
Ingens, quod torva ſolum ſub fronte latebat,
Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis inſtar.

8 *Vulcanus.*) Is Junone Jovequè natus, ob deformitatem dejectus eſt ab iis in inſulam Lemnum, claudus e caſu factus; ubi officinam inſtituit ferrariam, quam tamen alii collocant in Ætna monte apud Siciliam; alii in Hiera, quæ una eſt e Vulcaniis inſulis.

9 *Nunc decet aut viridi, &c.*) De myrto, deque coronarum & unguentorum uſu in conviviis apud veteres celebri, plura dicam poſtea. Vide ultimas Oden hujus libri.

11 *Fauno*) Huic ruris Deo ſacrificabatur Idibus Februarii ex Ovid. Faſt. 2. Nimirum placabatur initio veris, ut propitius eſſet gregibus, qui tum foras incipiunt pabulatum educi. De illo Dionyſius Halicarn. lib. 1. Tull. de Nat. Deor. 2. Vide & lib. 3. Od. 18. v. 1. Annot.

12 *Seu poſcat agnam.*) Legunt alii, *agna*, *&c.* & magis latinitatis & elegantiæ congrum volunt. Certe nodus in ſcirpo.

13 *Pallida mors æquo, &c.*) Claudian.
Omnia mors æquat.

14 *O beate Sexti.*) Lucius Sextius, vel Seſtius, ille eſt qui tam fidelem Bruto etiam profligato amicitiam ſervavit, ut & probaretur ab Auguſto, & conſul poſt ipſum fuerit ſubſtitutus cum Cn. Calpurnio Piſone, ann. U. C. 730. Vide Dion. lib. 43. Sigon. &c.

15 *Vitæ ſumma brevis, &c.*) Non debemus mortales vitam ſperare diuturnam.

16 *Nox.*) Mors, tenebroſique Inferi. Infra Od. 28. *Omnes una manet nox.*

Fabulæque Manes.) Infernales Dii per antiphraſim *Manes*, id eſt boni dicti, ſæpius uſurpantur pro ipſis Inferis, de quibus tam multa fabulantur & jactant. Vid. Epod. 5. v. 94.

17 *Domus exilis.*) Plutonis domum anguſtam ob frequentiam animarum eo deſcendentium, nonnulli interpretantur. Sed melius alii referunt ad exilitatem umbrarum ſive animarum oculos fugientium. Homer.

νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα.
Capita mortuorum levia & evanida.
Virgil. Æneid. 6. v. 269.
Domos Ditis vacuas & inania regna.

Quo ſimul mearis.) Cum illuc perveneris jam non licebit luxuriari, indulgere genio, convivia celebrare, &c.

18 *Nec regna vini ſortiere talis.*) In conviviis eligebant veteres regem ſeu bibendi magiſtrum, cui parebant convivæ omnes: eaque electio fiebat ſorte & talorum jactu. De eo nos amplius lib. 2. Od. 7. in fine, ad ea verba, *quem Venus arbitrum dicet bibendi?* Meminit Plautus Aſinar. Scen. 14. Curcul. Scen. 6. Stich. Scen. 12. Cicer. in Verrem 5. *Iſte Prætor ſeverus ac diligens, qui Populi Romani legibus nunquam paruiſſet, iis legibus quæ in poculis ponebantur obtemperabat.* Plutar-

Nec

Nec tenerum Lycidam mirabere, quo calet juventus
Nunc omnis, & mox virgines tepebunt.

INTERPRETATIO.

neque admiraberis Lycidam delicatulum, cujus amore *ardent jam cuncti juvenes, & paulo poſt puellæ ferveſcent.*

ANNOTATIONES.

chus in Apophthegm. refert Ageſilaum in compotatione magiſtrum convivii ſorte creatum requirenti pocillatori, quantum cuique miniſtraret vini, reſpondiſſe: *ſi multum vini adeſt, quantum quiſque petierit: ſi parum, ex æquo omnibus.* Cornel. Tacit. Annal. 13. feſtis Saturno diebus, inter alia æqualium ludicra regnum luſu ſortientium, evenerat ea ſors Neroni. Hic itaque convivii præfectus & rex dictus eſt. Arrian. in Epicteto, in Saturnalibus ſortitione facta, Rex ita jubet: *tu bibito, tu infundito, tu abito, tu venito.*

Talis.) De taliſ ac teſſeris jam diſſerui ad Perſ. Sat. 3. v. 48. & 49. dicam & aliquid ad lib. 2. Od. 7. v. 25. de his accurate Meurſius.

19 *Tenerum Lycidam.*) Formoſum puerum, quem deperibat Seſtius.

20 *Tepebunt.*) Miſſa quorundam interpretatione ſubtiliori, ſic explico: puellæ mox inardeſcent amore Lycidæ pueri, cum adoleverit.

AD PYRRHAM,

ODE V.

Miſeros eſſe amatores Pyrrhæ, ſe ex ejus illecebris velut e naufragio enataſſe.

QUIS multa gracilis te puer in roſa
Perfuſus liquidis urget odoribus
Grato, Pyrrha, ſub antro?
Cui flavam religas comam,
Simplex munditiis? Heu, quoties fidem,

INTERPRETATIO.

Q*UIS adoleſcens exilis, delibutus unguentis ſuave olentibus, te amplectitur, o Pyrrha, multas inter roſas ſub jucunda ſpecu? Cujus gratia flavos crines nodo colligis ornatu ſimplex? Eheu quoties deplorabit* violatam a te *fidem.*

ANNOTATIONES.

Hæc Ode eſt tricolos tetraſtrophos. Priores duo verſus Aſclepiadei ſunt, ut in Ode prima,

Mæcenas atavis edite regibus.

Tertius quiſque eſt Pherecratius heroicus trimeter, e ſpondeo, dactylo, ſpondeo: ſic,

Grā: ő | Pyrrhă sŭb | ăntrō |

Quartus eſt Glyconius, qualis eſt iſte Odes præcedentis,

Sic te Diva potens Cypri.

1 *Quis multa, &c.*) Merum nectar eſſe hanc Odem, agnoſcit Scaliger hypercrit.

Gracilis.) Tenuior, non obeſus. Gallice *de belle taille*. Terent. Eunuch. Act. 2. Scen. 3. *Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum, quas matres ſtudent demiſſis humeris eſſe, vincto corpore, ut graciles ſint. Si qua eſt habitior paulo; pugilem eſſe ajunt, deducunt cibum. Tametſi bona eſt natura, reddunt curatura junceas.*

3 *Pyrrha.*) Meretrix formoſa.

Sub antro.) Sub fornice.

4 *Cui flavam religas, &c.*) Ex more puellarum Lacænarum. Vide lib. 2. Od. 11. in fine.

5 *Simplex munditiis.*) Veſtes non habens nimis exquiſitas aut magnificas, ſine mundo muliebri, Terent. Phorm. *Virgo pulcra: & quo magis diceres, nihil aderat adjumenti ad pulcritudinem,* .... *Veſtitus turpis, &c.*

Mutat

Mutatoſque Deos flebit, & aſpera
Nigris æquora ventis
Emirabitur inſolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea,
Qui ſemper vacuam, ſemper amabilem
Sperat, neſcius auræ
Fallacis! Miſeri quibus
Intentata nites. Me tabula ſacer
Votiva paries indicat uvida,
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris Deo.

INTERPRETATIO.

Deoſque inconſtantes, & non aſſuetus ſtupebit mare ſævum atris procellis, qui te nunc amabili potitur, facile confiſus te forte ſemper vacantem, ſemper gratam, ignorans ventos inſtabiles? O *infortunati, quibus haud expertis fulges! murus ſacratus oſtendit me tabellam ex voto, & veſtes madidas affixiſſe* in æde *Numinis mari dominantis.*

ANNOTATIONES.

6. *Mutatoſque Deos.*) Venerem, Cupidinem, antea faventes, poſtmodum vero contrarios.

Aſpera nigris æquora, &c.) Allegoriam adverte perpulcram. Plaut. *mulier mare acerrimum.* Sicut in mari ventus, ita ſæpe amantis animus derepente mutatur.

8. *Emirabitur.*) Vocem hanc reprehendit graviter Scaliger, levi profecto ratione.

Inſolens.) Inſuetus. Cic. de Orat. 1. *ea requiruntur a me, quorum ſim inſolens & ignarus.* Cæſar Bell. Civil. l. 2. *Erat in oppido multitudo inſolens belli diuturnitate otii.*

9 *Aurea.*) Pretioſa velut aurum, chara, optabili.

10. *Semper vacuam.*) Alios amatores non habentem.

11. *Neſcius auræ fallacis.*) Nondum ſciens quam crebra ſint amantium perjuria. Virgil. Æneid. 4. v. 570.

Varium & mutabile ſemper Fœmina

12. *Miſeri quibus, &c.*) Eheu quam ſunt infelices ii qui te amant, neque norunt quam ſis futura paulo poſt acerba & immitis.

13. *Me tabula ſacer, &c.*) Ego quidem tali e naufragio evaſi, nec impune. Pyrrham deperii quoque, ſævam expertus, poſt multa mala tantum non perii.

Tabula ſacer, &c.) Solebant naufragi pro ſervata vita gratias referre Diis, inprimiſque Neptuno: unde & in ædibus ſacris appendebant tabellam in qua depictum erat ſuum naufragium: item veſtimenta in quibus enataverant.

Virgil. Æneid. 12.

Votas ſuſpendere veſtes,

Juvenal. Satir. 12. v. 27.

Votiva teſtantur fana tabella.

AD AGRIPPAM,

ODE VI.

Bellicas ejus laudes a Vario ſcribi oportere : ſe eſſe conviviis tantum & amoribus canendis aptum.

1 SCRIBERIS Vario fortis, & hoſtium
Victor, Mœonii carminis alite,
Quam rem cumque ferox navibus, aut equis

INTERPRETATIO.

VARIUS *Homerici cantus ales te dicet ſtrenuum & victorem hoſtium, & quicquid*

ANNOTATIONES.

Hæc Ode eſt dicolos tetraſtrophos. Tres primi verſus Aſclepiadei, qualis iſte,

Mæcenas atavis edite regibus.

Quartus quiſque verſus eſt Glyconius, ut:

Sic te Diva potens Cypri.

1 *Scriberis Vario, &c.*) Res acta in bello præclare geſtas deſcribat ſummus quiſque Poeta; non ego tenuis. Obſerva, lector, quemadmodum ſe Horatius eximit a triviali laudantium conſuetudine, qui tum ſe belle feciſſe exiſtimant, cum per ſingula laudum capita diligenter ne dicam inſulſe iverint.

Vario.) L. Varius Poeta non e vulgo ſcripſit Auguſti Panegyricum, Tragœdias, & alia quædam: Thyeſtem ejus cuilibet Græcorum poſſe comparari affirmat Quint. lib. 10. ad nos pervenerunt pauca tantum fragmenta. Macrobius lib. 6. cap. 1. Virgilium e Vario nonnulla imitatum oſtendit: hoſque illius refert verſus de Morte:

Vendidit hic Latium populis, agroſque Quiritum
Eripuit; fixit leges pretio atque refixit.

Item:

Incubet & Tyriis, atque ex ſolido bibat auro.

Item:

Quem non ille ſinit lentæ moderator habenæ:
Qua velit ire, ſed anguſto prius ore coercens
Inſultare docet campis, fingitque morando.

Item:

Ceu canis umbroſam luſtrans Gortinia vallem,
Si veteris potuit cervæ comprehendere luſtra;
Sævit in abſentem, & circum veſtigia luſtrans,
Æthera per nitidum tenues ſectatur odores.
Non omnes illam medii, non ardua tardant;
Perdita nec ſeræ meminit decedere nocti.

Nonnulli ex Servio perperam ſcribunt hunc eſſe Varium, cujus meminit Virgilius Ecloga 9. verum hallucinantur: Illic enim legere oportet: *neque adhuc Varo videor digna dicere*: ſicut eſt paulo ante: *Vare tuum nomen, &c.*

Fortis & hoſtium victor.) Vell. Paterc. lib. 2. *M. Agrippa virtute nobiliſſimus, &c.* Cornel. Tacit. Annal. 1. init. *M. Agrippam ignobilem loco, bonum militia, & victoriæ ſocium geminatis Conſulatibus extulit; mox defuncto Marcello generum ſumpſit* Auguſtus nempe. Senec. Epiſt. 94. *M. Agrippa vir ingentis animi, qui ſolus ex his quos civilia bella claros potenteſque fecerunt, felix in publicum fuit: dicere ſolitus erat, multum ſe huic debere ſententiæ*: Concordia parvæ res creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur.

2 *Mæonii carminis alite.*) *Alite*, quaſi volucri grandiore, ceu Cycno [illegible] ſublimem pariter & ſonorum tollente. Sic Theocrit. Poetas vocat ορνιχας μουσων ειν *Muſarum*. Non moror aliorum interpretationem, *alite* pro penna, calamo, ſtylo. *Mæonii carminis*, Mæonis filius, aut forte e Mæonia regione Aſiæ Minoris, urbe Smyrna, oriundus erat Homerus, qui heroici carminis Principe & quaſi Deus. Hinc Mæonium carmen pro Epico, Heroico, eximiæ Poeſeos facultate & ſpiritu, quibus præditum Varium Horatius indicat.

3 *Navibus, aut equis.*) Seu navali ſeu terreſtri prælio, terra marique.

Equis.) Nam Gallos Germanoſque equitatus robore præſtantes debellarat Agrippa. Appian. lib. 5. Bell. Civil. Sext. Pompejum viceras: res præclare geſſerat in Hiſpania, Thracia, Germania: ac ſecundus Romanorum tranſgreſſus Rhenum fuerat: quare detulit ei triumphum Auguſtus Cæſar. Dio lib. 48. *Navibus.* Vell. Paterc. cit. lib. 2. *ædificandis navibus, contrahendoque milite ac remigi, navalibuſque aſſueſcendo certaminibus atque exercitationibus, præfectus eſt M. Agrippa, virtutis nobiliſſimæ, labore, vigilia, periculo invictus, parendique ſed uni ſcientiſſimus, aliis ſane imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes poſitus, conſultiſque facta conjungens.* Et poſtea: *inſigne claſſicæ coronæ quo Romanorum nemo unquam donatus erat, hoc bello Agrippa ſingulari virtute meruit.* Meminit & Virg. Æneid. 8. v. 683.

Parte alia, ventis & Diis Agrippa ſecundis
Arduus agmen agens; cui belli inſigne ſuperbum
Tempora navali fulgent roſtrata corona.

Suet. Octav. c. 25. *M. Agrippam in Sicilia poſt navalem victoriam cæruleo vexillo donavit*, huc & pertinet cuſus duplex denarius, quorum unus hinc Auguſti caput præferebat, illinc Agrippæ cum ciVica & roſtrata corona. Alter exhibebat una parte Agrippæ caput roſtrata corona exornatum, in averſa vero Neptunus Delphinum manu dextera geſtans effictus erat.

[illegible]

Miles, te duce, geſſerit.
Nos, Agrippa, neque hæc dicere, nec gravem
Peleidæ ſtomachum, cedere neſcii,
Nec curſus duplicis per mare Ulyſſei,
Nec ſævam Pelopis domum
Conamur, tenues grandia: dum pudor,
Imbelliſque lyræ Muſa potens vetat
Laudes egregii Cæſaris, & tuas
Culpa deterere ingeni.
Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne ſcripſerit? aut pulvere Troico
Nigrum Merionem? aut ope Palladis
Tydeiden Superis parem?
Nos convivia, nos prælia virginum
Sectis in juvenes unguibus acrium
Cantamus vacui: ſive quid urimur,
Non præter ſolitum leves.

INTERPRETATIO.

militeſ, te imperante fortiter egerunt navibus aut equis: nos, o Agrippa, nec iſta ſcribere, neque acrem iram Achillis cedere neſcientis, nec errores maritimos Ulyſſis doloſi, neque familiam crudelem Pelopis parvi magna non tentamus; dum verecundia, et Menſæ citharæ non bellicoſæ Præſes me *prohibet laudes eximii Cæſaris, atque tuas imminuere tenuitate ingenii.*

Quis poterit *celebrare, ut decet, Martem armatum lorica adamantina, vel Merionem pulvere Trojano ſordidum, vel Diomedem æqualem Diis auxilio Minervæ? Nos epulas, nos certamina canimus puellarum ſectis unguibus ferocium adverſus adoleſcentes*: ſive *liberi ſumus, ſive ardemus* amore *aliquo, more* noſtro *inconſtantes.*

ANNOTATIONES.

4 *Te duce.*) Vell. cit. *navali primo prælio apud Mylas, ductu Agrippæ pugnatum proſpere.* Vid. Plin. lib. 16. c. 4. Appian. & Dion. jam cit. Oroſ. lib. 16. cap. 15. &c.

5 *Gravem Peleidæ ſtomachum, &c.*) Achilles Pelei filius, *iracundus, acer, inexorabilis, nihil non armis arrogans*, ut ait noſter ad Piſon. nec cedit Græcorum legatis, nec Agamemnoni exercituum ſummo Imperatori ac Regum Regi: ſed nec Diis quidem. Nam & Apollini Hectorem protegenti minas intentat. Homer. Iliad. 10.

7 *Curſus per mare.*) Longam illam navigationem Ulyſſis. *Duplicis*, ſubdoli, fallacis. Græcis διπλοῦς, *duplex*, aliud nempe dicens aliud ſentiens. Legunt aliqui, *curſus duplices*, cum Priſciano lib. 1. & 7. referuntque ad Ulyſſis navigationem per Oceanum, & mare Mediterraneum; vel ad bis decennalem curſum: ſed apage. Animadverte, lector, Homero delatum honorem, cujus eſt Ilias de Achille, Odyſſea de Ulyſſe.

8 *Sævam Pelopis domum.*) Tot homicidiis funeſtam Pelops a Tantalo patre, Atreus & Agamemnon ab Ægyſto, Clytemneſtra ab Oreſte filio cæſi ſunt. Adde Thyeſtis liberos jugulatos ab Atreo, ipſique patri appoſitos in cibum, quod Sol ne videret, refugiſſe dicitur. Horatius notare vult huic Thyeſtem eximiæ artis Tragædiam a Vario, ut jam ante dixi, compoſitam.

9 *Tenues grandia.*) Modeſtiam Horatius commendat ſuam.

10 *Imbelliſque lyræ.*) Atqui rebus etiam gravioribus idoneos verſus Lyricos, præſertim Alcaicos, oſtendit Pindarus, noſterque ipſe pluribus Odis, maxime vero 4. 14. 15. lib. 4. &c. ad Piſones denique ſic ſcribit:

Muſa dedit fidibus Divos, pueroſque Deorum referre.

13 *Martem tunica, etc.*) Viros militares lorica armatos forti & dura, inſtar adamantis: vel ipſum Martem, quem Homerus ærea induit lorica.

14 *Pulvere Troico nigrum.*) In acie acriter dimicantem, & non indecoro pulvere Trojani campi coopertum, & quaſi nigrum.

15 *Merionem.*) Quemlibet virtute bellica glorioſum, Merionis ſimilem, apud Græcos tam inclyti, ut Marti par jactaretur. Homer. Iliad. 13.

Ope Palladis Tydeiden ſuperis parem.) Diomedem Tydei filium, quem ſua Pallas ope ſemper juvit, Diiſque non inferiorem præſtitit, ut & Mars & Venus ab eo vulnerati referantur: quin & immortalem fecit, & numero Caſtorum adſcripſit. Iliad. 5. v. 335. & 857. Pindar. Nem. Virgil. Æn. 11.

Ferro celeſtia corpora demens
Appetii, et Veneris violavi vulnere dextram.

17 *Nos convivia, etc.*) Nos res ludricas & tenuiora argumenta tractare dumtaxat & canere amamus,

AD MUNATIUM PLANCUM, ODE VII.

Aliis aliæ placent regiones; ſibi vero præ cæteris Tiburtina. Vino diluendæ ſollicitudines.

1 LAUDABUNT alii claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Epheſum, bimariſve Corinthi

INTERPRETATIO.

ALII *laudabunt illuſtrem Rhodum, vel Mitylenen, vel Epheſum, aut muros Corinthi inter*

ANNOTATIONES.

Hæc Ode eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt Hexameter heroicus, quinque primi pedes ſunt vel ſpondei, vel dactyli. Alter quiſque verſus eſt Dactylicus tetrameter, quatuor ultimos habens pedes verſus Hexametri ſive heroici.

1 *Laudabunt alii.*) Elegans eſt verſibus hæc Ode, quam e duabus coaluiſſe volunt quidem: nimirum novæ Odes initium ſtatuunt ad hæc verba: *Albus ut obſcuro, &c.* Veteres codices adſtipulantur, præfigentes iſtis novum hunc titulum: *Cohortatur Plancum ad hilariter vivendum.* Quicquid ſit, tota eſt ad L. Munatium Plancum, cujus patria Tibur, aut qui ſaltem villam habebat Tiburi proximam, proindeque ab Horatiano prædio non longe remotam. In priori Odes parte, per comparationem, Tiburtinæ regionis amœnitatem extollit Poeta; in altera Plancum hortatur ut vino curas abſtergat: utiturque exemplo viri fortis, Teucri nimirum, qui graviores animi ægritudines vino temperavit. Vide poſtea Annot. ad vocem, *Plance.*

Claram Rhodon.) Rhodus Inſula Minoris Aſiæ, ad Cariæ oram, Emporium eſt nobile. *Clara* certe pridem, tum ob Coloſſum ſive Statuam Solis ſeptuaginta cubitis altam, & inter orbis miracula numeratam: tum propter ingentem ſignorum numerum; atque *operum nobilitatem*, ut ait Gell. lib. 7. cap. 3. tum quia nunquam tot nubibus cælum obducitur, quin aliqua hora Sol ibi cernatur, quod aſſerit Plin. lib. 2. cap. 42 Adde urbium pulchritudinem, portuum commoditatem, aeris ſalubritatem. Strabo lib. 14. ſcribit Rhodum ita præſtaret cæteris, ut nullam poſſit huic parem nedum meliorem commemorare. Vide Diodor. Sicul. lib. 6. cap. 13. nec prætermittendum eſt, Rhodum mitti ſolitos Romanos juvenes diſcendæ facultatis oratoriæ gratia. Eo Tullius ipſe adiit, quem lege ad Attic. lib. 2. epiſt. 1. & in Bruto, n. 51. ubi ſic loquitur: *Hinc Aſiatici oratores non contemnendi quidem, nec celeritate, nec copia; ſed parum preſſi: & nimis redundantes. Rhodii ſaniores & Atticorum ſimiliores.* Anno ſalutis reparatæ 1300. Equites Hieroſolymitani eam invaſerunt, indeque Rhodii appellati: ſervarunt ad an. 1522. quo a Turcis pulſi Melitam conceſſere, exinde Melitenſes cognominati.

Mitylenen.) Hæc urbs Lesbi inſulæ, cui & eadem appellatio, v. *Metelin*, a Cicerone commendatur Agrar. 2. *Et natura, & ſitu & deſcriptione ædificiorum & pulcritudine in primis nobiles Mitylenæ: agri jucundi & fertiles &c.* Vide & Strab. lib. 13. & Vitruv. lib. 1. cap. 6. ubi ſcribit eam urbem *eleganter & magnifice ædificatam, ſed non prudenter poſitam. In ea quippe, dum flat Auſter, incolæ ægrotant; dum Caurus, tuſſiunt; cum Septentrio, in ſalubritatem reſtituuntur.* Adde ei regioni claritatem e natalibus Pitacci, qui unus e ſeptem Græciæ Sapientibus, Alcæi Poetæ, aliorumque illuſtrium hominum.

2 *Epheſum.*) Aſiæ Minoris iſta civitas in Ionia ſita eſt ad littus maris Ægæi & ſinus Ionii, verſus oſtia Cayſtri fluminis: portum habet valde commodum; arcemque munitiſſimam. In ea celebratum eſt Concilium generale tertium anno ſalutis reparatæ 431. ſub Cæleſtino Papa, adverſus errores Neſtorii hæreſiarchæ. Olim claruit Epheſinæ Dianæ templo toto orbe celebri: ab Amazonibus condita etiam fertur.

Bimariſve Corinthi mœnia.) Corinthus hodie *Corinto*, urbs Peloponneſi, in Iſthmo eſt medio ſita, inter duo maria Ægæum & Ionium; unde *Bimaris* dicitur: ære, & figulina celebratur: *totius Græciæ lumen* vocat Cic. pro lege Manil. & Agrar. 2. 86. ita ſcribit: *poſita Corinthus in anguſtiis atque in faucibus Græciæ, ſic ut terra clauſtra locorum teneret, & duo maria maxime navigationi diverſa pene conjungeret, cum pertenui diſcrimine ſeparentur.* Luxuriæ vero infamia laboravit adeo, ut Corinthiaci dicerentur qui impudice viverent. Lippis atque tonſoribus audita Lais meretrix ibidem famoſa, tamque pretioſa, ut Demoſtheni ſui copiam non niſi decem milibus drachmarum vendere vellet; quapropter abſti-

Mœnia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Inſignes, aut Theſſala Tempe.
Sunt quibus unum opus eſt, intactæ Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare, &
Undique decerptæ frondi præponere olivam.
Plurimus in Junonis honorem,
Aptum dicit equis Argos, diteſque Mycenas [illegible]
Me nec tam patiens Lacedæmon,

INTERPRETATIO.

duo maria poſitæ, aut Thebas Baccho, vel Delphos Apolline inſigne, vel Tempe Theſſalica. Sunt Poetæ, *quorum unicus labor eſt laudare carmine continuo civitatem Minervæ caſtæ, ac præferre olivam foliis undequaque collectis. Plerique in honorem Junoni commendant Argos equis nutriendis* [illegible], *ac Mycenas divites. Me nec Sparta* illuſtris ob pa-

ANNOTATIONES.

nuit ille & reſpondit, *tanti non emo pœnitere*. Ex illa natum eſt adagium: *Non licet omnibus adire Corinthum*.

3. *Baccho Thebas*.) Cadmus ædificavit eam urbem in Bœotia, nobilitavit maxime Bacchus ibi natus. Apollodor. lib. 3.

Apolline Delphos.) Parnaſſi juga, fons Caſtalius, at præ omnibus oraculum Apollinis, efferunt Delphos. Solin. Strabo lib. 9. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 2. *Delphi*, inquit, *orbis umbilicus, commune omnium oraculum, in alto Parnaſſo urbs non mœnibus, ſed abruptis rupibus munita, arduo ac difficili aſcenſu, Templum Apollinis cultu et religione longe celebratiſſimum, intra urbem, non manu exſtructa, ſed nativa præcipitia munivere*. Hæc ille Admirabilem porro Gallorum ſtragem Brenno duce Delphos impie oppugnantium. Apollinemque ſeſe acriter vindicantem, lege apud Juſtinum lib. 24.

4. *Theſſalia Tempe*.) Horum in Theſſalia locorum tanta fuit amœnitas, ut ſi quæ deinceps regio celebraretur, amœna velut Tempe diceretur. Illic Peneus fluvius inter Oſſam & Olympum decurrebat. Colles erant dextra lævaque molliter incurvi, numeroſæ convalles, &c. Vide Solin. Strab. lib. 9. Ælian. lib. 3. init. &c. nos iterum poſtea, Od. 21. & lib 3. Od. 1.

5. *Sunt quibus unum opus eſt, etc.*) Sunt Poetæ, qui ſemper canunt Athenas & olivam Palladi ſacras, nihilque norunt ſcribere præter Neptuni ac Minervæ certamen de nomine Athenis imponendo: hujuſque in illum victoriam; cum, Neptuno equum proferente. Pallas oleam quæ præſtantior viſa & judicata eſt, produxiſſet.

Palladis urbem.) Athenæ quidem omnis doctrinæ parentes: Pallas autem ſeu Minerva ſcientiis præeſſe cognoſcitur: non ergo mirum ſi urbs iſta illius veluti propria cenſetur. Quod ſi fabulari juvat, vide Apollod. lib. 3. Hygin. &c.

6. *Carmine perpetuo*.) Cyclicum carmen docte Heinſius intelligit, quod perpetua ſerie complectatur laudes Athenarum, &c. de eo dicam in Epiſt. ad Piſon. v. 136. ubi *ſcriptor cyclicus*.

7. *Undique decerptæ frondi, etc.*) Ut præ cæteris urbibus Athenas, ſic & olivam præ omnibus arboribus efferre. Scilicet ea eſt, quam Tull. [illegible] leg 1. init. laudat, ita ſcribens: *nullius* [illegible] *agricolæ cultu ſtirps cum diuturna, quam Poetæ verſu ſeminari poteſt*. Ex vett. codd. nonnulli hic legunt, *undique decerptam fronti præponere olivam*: intelliguntque tonſiles coronas, id eſt circum circa detonſas, ut ſint foliis brevioribus atque ornatioribus: quo videtur pertinere quod ait noſter lib. 1. Epiſt. 19.

At ne me foliis ideo brevioribus ornes.

Alii explicant: ex omni loco & materiæ colligere, quod in Palladis Athenarumque & olivæ, quæ ad Palladem præcipuo jure pertinent, laudes convertatur. Denique *fronti præponere olivam*, interpretantur ex oliva ſibi coronam texere, eaque frontem exornare. Verum prima lectio atque interpretatio magis arridet: eamque ſequi doctiores jam aſſuevere.

8. *Plurimus in Junonis honorem, &c.*) Plerique amant celebrare Argos equis nutriendis aptum, ob lata paſcua urbi circumjecta: vel Mycenas auro & divitiis inſignes, Agamemnonis regni ſedem inclytam. Vide Strab. lib. 8. Sophocles in Electra πολυχρυσους Μυκηνας vocat. *In Junonis honorem*, quia in utraque urbe iſta Juno præcipue colebatur.

10. *Me nec tam patiens Lacedæmon, &c.*) Me Horatium nec Lacedæmon nec Lariſſa æque movet & afficit, ut domus Albuneæ, &c.

Patiens Lacedæmon.) Hæc Pelponneſi urbs Laconiæ caput ad Eurotam fluvium poſita, dicta eſt Sparta, hodie *Miſitra*: ſervitutis olim impatiens, at malorum tolerantiſſima; ut *Spartana generoſitas & patientia* in proverbium abierit. Spartani liberos ad ſeveram omnem diſciplinam inſtituebant. Cic. Tuſcul. 5. n. 77. *pueri Spartiatæ non ingemiſcunt verberum dolore laniati. Adoleſcentium greges Lacedæmone vidimus ipſi incredibili contentione certantes, pugnis, calcibus, unguibus, morſu denique, ut exanimarentur priuſquam ſe victos faterentur*. Idem alibi meminit eorumdem, quod ad aram loris & verberibus ſic acciperentur, ut multus e viſceribus ſanguis exiret, imo interdum ad necem uſque; neque tamen exclamarent, ſed nec ingemiſcerent quidem.

Nec

Nec tam Lariſſæ percuſſit campus opimæ,
Quam domus Albuneæ reſonantis,
Et præceps Anio, & Tiburni lucus, & uda
Mobilibus pomaria rivis.
Albus ut obſcuro deterget nubila cælo
Sæpe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos: ſic tu ſapiens finire memento
Triſtitiam, vitæque labores
Molli, Plance, mero: ſeu te fulgentia ſignis
Caſtra tenet, ſeu denſa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque

INTERPRETATIO.

tientium, nec ager Lariſſæ fertilis tam afficit quam fons Albuneæ perſtrepentis, & Anio cadens, & nemus Tiburni, & pomaria rivulis decurrentibus irrigua. Quemadmodum Leuconotus aliquando nubibus expurgat cælum caliginoſum, nec pluvias parit ſemper ita, Plance, recordare prudens imponere finem mœrori, & vitæ laboribus, bibendo *vinum ſuave. Teucer fugiens patrem atque Salamina dicitur nihilominus caput vino madidum*

ANNOTATIONES.

11. *Lariſſe campus opimæ.*) Urbs Theſſaliæ Lariſſa, agris perquam fertilibus gloriabatur: cum vero proxima eſſet Phthiæ, quæ Achillis patria; inde factum ut Lariſſæus ille ſæpius dictus ſit.

12 *Domus Albuneæ reſonantis.*) Albunea Nympha, quæ & Sibilla Italica, Tiburi colebatur, atque lucum & fontem ſacrum habebat. Virgil. Æneid. 7.

Lucoſque ſub alta
Conſulit Albuneæ, nemorum quæ maxima ſacro
Fonte ſonat.

Lactant. lib. 1. cap. 5. *Tiburtem Sibyllam dicunt nomine Albuneam, quæ Tiburi colitur ut Dea, juxta ripas Anienis, cujus in gurgite ſimulacrum ejus inventum eſſe dicitur tenens in manu librum, cujus ſacra Senatus in Capitolium tranſtulerit.*

13. *Præceps Anio.*) Strabo lib. 5. *In Romæ conſpectu ſunt Tibur, Præneſte, & Tuſculum. Tibur quidem Herculeum, & Cataracta, ſive deſcenſus quem facit Anio, ubi navigabilis eſſe incipit, cum e ſublimi in profundam vallem præceps defertur, & per vicina urbi nemora.* Dionyſ. Halicarn. lib. 5. refert Anienem ex urbe Tibure effundi per excelſum ſcopulum, atque in planitiem ferri Romanorum ac Sabinorum, utrorumque diſterminando regionem, ac denique in Tiberim influere, aſpectu quidem jucundum & pulcrum, potu vero etiam gratum.

Tiburni lucus.) Tiburnus Tiburis conditor, vicinis quoque nemoribus dat nomen.

Uda Mobilibus pomaria rivis.) Legunt quidam *nobilibus*, intelliguntque Albulas & Labanas aquæ ſalubritate nobiles, de quibus Strabo lib. 5. alii *mobiles* interpretantur ductiles rivos. Item legunt *pomœria*; referuntque ad Tibur, cujus muros alluit & rigat Anio.

15. *Albus ut obſcuro, &c.*) Non ſecus ac Leuconotus,) λευκος *candidus* νοτος *Notus*.) Ventus iſte a meridie ſpirans, nonnunquam ſerenitatem affert, quamvis ſæpe imbres pariat: ita licet Reipublicæ curam geras ſemper, interdum hilaritati vacare debes, & animum vicino recreare tantiſper, ne illum nimiæ obruant ſollicitudines.

18. *Triſtitiam.*) Si rei cura privatæ comites habet ægritudines aliquando magnas, certe Reipublicæ fere ſemper maximas.

19. *Plance.*) L. Munacius Plancus maximis honoribus functus eſt, Conſulatu cum M. Æmilio Lepido, Cenſura, &c. Nulla re autem nobis quidem videatur illuſtrior, quam quod Lugdunum nobiliſſimam Romanorum in Gallia coloniam condiderit, dum Galliæ Comatæ præfectus eſſet: ſunt tamen qui eam urbem longe antiquiorem aſſeverent. Is porro non leves putandus labores exhauſiſſe in tot civilibus tumultibus, quibus Imperium Romanum ſuo tempore concuſſum eſt, atque in tot rerum mutationibus. Ipſe nimirum a Senatu primum ſtetit, deinde ad M. Antonium defecit, poſtea ad Auguſtum Cæſarem transfugit. Vell. Paterc. lib. 2. Extant Ciceronis ad Plancum iſtum, & Planci ad Ciceronem Epiſtol. perelegantes.

Seu te fulgentia ſignis, &c.) Sive ſis militiæ, ſive domi, & in villa tua Tiburtina, *Fulgentia caſtra*. Cornel. Tac. Annal. 15. *fulgentibus Aquilis, ſigniſque, & ſimulacris Deum in modum templi.* Porro ſigna militaria ſeu vexilla ſunt, aquilæ, dracones, apri, lupi, equi, minotauri, &c. Vide Veget. de re milit. lib. 2. cap. 13. & lib. 3. cap. 5. Plin. lib. 10. cap. 4.

21. *Tiburis umbra tui.*) Denſum notat villæ nemus, quod umbram amœnam prætenderet. Vide poſtea Od. 18. & lib. 1. Od. 6. v. 5. ibique Annot.

Teucer Salamina, &c.) Exemplo Teucri fortiter adverſa ſuſtinentis, hortatur Plancum ut pariter fortis ſit in fortunæ viciſſitudines, vinoque, ut ille, depellat curas.

Salamina patremque cum fugeret. Poſt expeditionem Trojanam reverſus in patriam Teucer a Telamone patre repulſus eſt, dolente & indignante,

Cum fugeret, tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur vinxiſſe corona,
Sic triſtes affatus amicos:
Quo nos cumque feret melior fortuna parente,
Ibimus, o ſocii comiteſque.
Nil deſperandum Teucro duce, & auſpice Teucro:
Certus enim promiſit Apollo,
Ambiguam tellure nova Salamina futuram.
O fortes, pejoraque paſſi
Mecum ſæpe viri, nunc vino pellite curas.
Cras ingens iterabimus æquor.

INTERPRETATIO.

vinxiſſe corona populea, ſic allocutus mœrentes amicos: o ſocii & comites pergemus quocumque nos ducet fortuna patre benignior. Nil non ſperandum ductu & auſpiciis Teucri. Nam Phœbus veridicus pollicitus eſt ancipitem fore Salaminam in terra nova. O viri ſtrenui & ſæpius deteriora mecum perpeſſi, jam vino mœrorem detergite, cras iterum navigabimus magnum mare.

ANNOTATIONES.

quod Ajacem fratrem non reduceret. Proficiſcentibus enim mandaret ne alter ſine altero rediret. Atqui Ajax ſe ipſe interemerat, iratus quod Achillis arma Ulyſſi potius quam ſibi fuiſſent adjudicata.

Salamina.) Salamis hodie *Coluri*, urbs & Inſula maris Ægæi, in ſinu Saronico, qui nunc dicitur *Golfo di Engia* inter Atticam & Peloponeſum. Illic regnavit Telamon Ajacis & Teucri pater.

22 *Lyæo.*) Cognomen eſt Bacchi, λύω *ſolvo*, quia metu, & curis vinum liberat. Horat. Epiſt. 15. lib. 1.

Generoſum & lene requiro.
Quod curas abigat.

Ovid.

Vina parant animos.
Tunc dolor, & cura, rugaque frontis abit.

23 *Tempora populea fertur vinxiſſe corona.*) Ita ſe Teucer inſtruit adverſus mœrores. Vinum ſumit; populea ſe corona redimit, ſeu quod Herculi ſacrificet ſic ornatus ex more; ſeu ad ſignificandam animi fortitudinem. Nam hujus ſymbolum eſt populus arbor Herculi ſacra. Demum ad omnes fortunæ caſus ſocios parat. *Triſtes* ob exilium, & quod carendum eſſet patria, quæ ſemper chariſſima cuilibet, dulcis atque jucunda, ut ait Cicero in Catil. 4.

25 *Melior fortuna parente.*) Nam patrio ſolo & paternis Laribus exterminamur a Telamone patre. At fortuna ſpondet nobis exulibus oſſertque novas ſedes in aliena regione. Ajunt profectam a Teucro exulante ſententiam hanc: *Ibi patria eſt omnibus, ubi bene.*

27 *Duce et auſpice Teucro.*) Auctore Teucro, bonis avibus rem gerente, poſt acceptum felix ab Apollinis oraculo reſponſum.

28 *Certus enim promiſit Apollo, etc.*) Apollo, cujus haud incerta ſunt oracula, juſſit me Cyprum contendere, ibique novam condere Salaminam; ut deinceps ambiguum ſit hoc nomen, cum duplex erit urbs ejuſdem appellationis; Altera apud Atticam regionem, in qua nati ſumus, & qua pellimur; altera in Cypro mox a nobis ædificanda, ſic fatis volentibus. Vide Euripid. Helen. Act. 1. Scen. 1.

30 *O fortes pejoraque paſſi.*) O viri qui mecum exantlaſtis ærumnas apud Trojam majores quidem, & graviores iſtis malis, quibus jam confligamur, forti eſtote animo, certe meliora propediem omnia experiemini.

32 *Cras ingens iterabimus æquor.*) Hodie epulemur, genio indulgeamus, vino curas abigamus; at cras iterum conſcendemus illud idem mare, quod nuper enavigavimus, a Troade huc in Græciam remigrantes. Denique nova domicilia, novam patriam quæſituri apud Cyprum, priorem curſum relegemus. Vell. Paterc. *Non receptus Teucer a Telamone patre, ob ſegnitiem non vindicatæ fratris injuriæ, Cyprum adpulſus eſt, atque ibi cognominem patriæ ſuæ Salamina conſtituit.*

AD

AD LYDIAM,

ODE VIII.

Sybarim juvenem notat, quod relictis honeſtis exercitationibus, meretricio amori ſe manciparit.

1 LYDIA dic, per omnes
Te Deos oro, Sybarim cur properas amando
Perdere? cur apricum
Oderit campum, patiens pulveris atque Solis?

INTERPRETATIO.

O *Lydia, per cuncta Numina te obſecro, fare quamobrem feſtines amoribus tuis corrumpere Sybarim? quare* Martium Campum *Soli expoſitum*

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos diſtrophos: at metri ſingularis. De eo ſic ſcribit Attilius eruditus Grammaticus: *Hoc metrum Horatius ignorando quale eſſet, laborioſa obſervatione, ſemel omnino facere conatus eſt: & in eo tamen parum decenter erravit. Nam fecit illud aſperius uno immutato pede. Quod ſi ſciviſſet Choriambicum eſſe, & habere clauſulas certas, non in illam ſalebram incidiſſet. Nam primum comma ex Choriambo & Baccheo conſtat.*

Lydĭă dīc, | pēr ōmnēs, |

Secundum colum, quod eſt longius, tres habet Choriambos, & unum Baccheum, ſcilicet clauſulæ gratia. Quod metrum Alcæus ſic ordinavit vir in Muſicis exercitatiſſimus. At Horatius primum Choriambum duriſſimum fecit, pro Jambo ſpondeum infarciendo ſic,

Tē Dĕōs ō | rō . . . .

Error tamen illius habet excuſationem, quod in ea perſeveraverit lege, quam ipſe ſibi aliquo caſu fecerat, uſque ad ultimam partem non mutando.

1 *Lydia dic, &c.*) Lydiam ironice compellat Horatius, at Sybarim petit, ſuum, ut videtur, rivalem, ſicut & Telephum Ode 13. Expreſſit autem hac Ode iſtam ſane Terentii ſententiam: Eunuch. Act. 2. Scen. 1. v. 19.

Adeon' homines immutariter ex amore, ut non
Cognoſcas eumdem eſſe?

Hic igitur Sybaris adoleſcens, Comici Phædriæ inſtar, totus ex amore meretricis immutatus perit. Nec enim, ut ante, laboris cujuslibet patiens, jaculando, equitando, luctando, natando inter æquales excellit; ſed abjectis campeſtribus armis, & exercitationibus viro dignis, meretriciis captus illecebris latet apud Lydiam, atque iners ac perditus elangueſcit.

2 *Sybarim.*) Lydi luxu perditi: ſic & Sybaritæ delitiis fracti male audiebant. Sybaris tamen urbs ad oram Tarentini ſinus olim ſita, potens adeo primum fuit, ut finitimis gentibus quatuor dominaretur: at deinde proverbialiter uſurpatum eſt ejus nomen pro perditiſſimo luxu. Philoſtrat. Strabo lib. 6. Athen. lib. 12. Plutarch. Lamprid.

Amando perdere.) Antiphraſis. Cæterum, ut ſcribit Virgil. Eclog. 3.

Quiſquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.

Quiſquis enim meretricum amoribus ſe dat, brevi opes abſumet, vires corporis animique perdet, & famam flocci habens ad quodvis malum ruet, omnis decoris immemor. Virgil. de Didone Æneam depereunte Æneid. 4.

Non cœptæ aſſurgunt turres, non arma juventus
Exercet: portuſve, aut propugnacula bello
Tuta parant: pendent opera interrupta, minæque
Murorum ingentes, æquataque machina cœlo.

Lege Plaut. Mercat. Prolog. & Terent. Eunuch. Act. 1. Scen. 1. &c. lib. 3. Od. 12. ibique annot.

3 *Cur apricum oderit campum.*) Cur honeſtis exercitationibus, quas antea frequentabat, jam ſe mollis ſubducit? *Campum* hunc Gellius lib. 6. c. 7. ſcribit Populo Romano condonatum a Tarratia Virgine Veſtali: at Livius Tarquioniorum primo fuiſſe affirmat, & his pulſis, Marti conſecratum. Vegetius de re milit. lib. 1. cap. 10. ſic habet: *Romani Campum Martium Tiberi vicinum delegerunt, in quo juventus poſt exercitium armorum, ſudorem pulveremque dilueret, ac laſſitudinem curſuſque laborem natando deponeret.* Deſcribit vero Strabo lib. 1. his verbis: *Magnam ornamentorum partem Campus Martius continet . . . . Etenim admirabilis magnitudo, cum Equitia, id eſt Ludos Curules, & alias Equeſtres pugnas ſuppeditet; locum tamen multis Pila, Circo, Palæſtraque ſe exercentibus vacuum relinquit . . . . ſolum herbis conſertum omni tempore anni: colliumque denique vertices Theatri ſpeciem & ornatum ad alveum uſque fluminis præ ſe ferentes ſpectaculum præbent ita amœnum, ut ægre & invitus ab eo diſcedas.*

4 *Patiens pulveris atque Solis, &c.*) Plutarchus in vita Catonis Cenſorii refert filium ab eo literis inſtitutum, deinde vero edoctum artem corporis exercendi, jaculandi, equitandi, calorem & frigus tolerandi, rapidoſque gurgites ac fluvios tranandi, &c. *Pulveris.* Vide Annot. ad Od. 1. v. 3.

5 Cur

Cur neque militaris
Inter æquales equitat; Gallica nec lupatis
Temperat ora frænis?
Cur timet flavum Tiberim tangere; cur olivum
Sanguine viperino
Cautius vitat: neque jam livida geſtat armis
Brachia; ſæpe diſco,
Sæpe trans finem jaculo nobilis expedito.
Quid latet, ut marinæ
Filium dicunt Thetidis, ſub lacrimoſa Trojæ

INTERPRETATIO.

averſetur, valens *tolerare pulverem & æſtum*: *quare nec bellicoſus equum agitat cum paribus*: *neque frænis lupatis moderatur* equorum *ora Gallicorum*: *quare formidat contigere Tiberim luteum*: *quare oleum diligentius fugit*, quam *viperæ cruorem*: *nec deinceps liventibus lacertis arma portat*, *frequenter diſco*, *frequenter telo ultra metam projecto illuſtris*? *cur ſe abſcondit*: *quemadmodum ajunt* latuiſſe *filium Thetidis marinæ*, *circa luctuoſum Trojæ excidium*,

ANNOTATIONES.

5. *Cur neque militaris inter æquales equitat*.) Cur more ſolito ſtrenue non decertat equitando cum æqualibus ætate ac ſtudio juvenibus? equitandi ſtudium nobili viro maxime convenire, aſſerit Plato in Lachete. Plutarchus autem refert, Julio Cæſari equitandi uſum facilem adeo e pueritia fuiſſe, ut reflexus in tergum manibus, equum curſu velociſſimo concitaret.

6. *Gallica, nec lupatis temperat ora frænis*.) Hinc peritum equitandi oſtendit Sybarim, qui Gallicos etiam equos domare conſueviſſet. Nam & hi Romæ in pretio, & feroces fuiſſe perhibentur, quo lupatis coerceri opus erat. Apulejus: *jumenta Gallicana, quibus generoſa ſoboles perhibet generoſam dignitatem*.

Lupatis.) Frænis aſperioribus inſtar lupinorum dentium. Hæc etiam lupi dicebantur.
Ovid. Triſt. 4.

Et placido duros accipit ore lupos,

8. *Cur timet flavum Tiberim tangere*.) Cur ſe ad natationem non exercet, ut ante? hæc enim valde utilis, & pridem commendabatur. Sic Horatius ille Cocles e ponte Sublicio in Tiberim deſiliens ad ſuos armatus tranavit. Sic Julius Cæſar Alexandriæ circa pontis oppugnationem, cum in mare deſiluiſſet, nando per ducentos paſſus evaſit ad proximam navem, elata quidem læva manu, ne madefierent libelli, quos tenebat; paludamentum vero mordicus trahens, ne ſpolio potiretur hoſtis. Sueton. Hinc ex eodem Sueton. Auguſtus nepotes docuit natare. Et Plato 3. de Legibus, probroſum ait, ſi quis natare non didiciſſet.

Flavum Tiberim.) Hic fluvius olim Albula dictus, poſtea Tiberis ac Tiberinus vocatus eſt, ab hujus nominis Rege in eo ſubmerſo. Euſtath. *flavum*. Sic. Æneid. 7.

Multa flavus arena

Cur olivum ſanguine viperino cautius vitat? Cur nunc luctam fugit Sybaris, & angue pejus odit; adeoque ſe nequaquam ceromate perungit; ut ſolent athletæ, quo membra reddant tum robuſtiora cum lubrica.

9. *Sanguine viperino*.) Quod venenum eſt præſentiſſimum, quippe calidiſſimum. Alberto teſte.

10 *Neque jam livida geſtat armis brachia*.) Cur arma non amplius contrectare, portare, vibrare amat? hinc non jam livent ejus brachia, ſeu attritu armorum & pondere, ſeu ictibus. Vide Veget. cit. lib. 1. cap. 11.

11. *Sæpe diſco*, *ſæpe trans finem*, &c.) Robore brachiorum contendebant ſeu diſcum ſeu jaculum projiciendo. Duplex eſt autem ea exercitatio artis altera, altera virum. In priori collineatur ad certum ſcopum. In poſteriori vincebat qui longiſſime contorſiſſet; & de hac fit hic mentio. Sic Iliad. ψ. dicitur Ajax diſcum ejaculatus prævalida manu, & omnium metas exſuperaſſe. Et Odiſſ. θ Ulyſſis diſcum lapideum ultra metas aliorum longe torquet.

Diſco. ἀπὸ τοῦ δικεῖν *jacere*, Orbis erat, ferreus, æneus, ligneus, plerumque lapideus, qui medius loro circumnexus in auras tota vi jaciebatur: a quibuſdam circumrotando: ut patet ex cit. Homeri locis. Vide Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 21.

12. *Trans finem jaculo nobilis expedito*.) Frequenti nobilitatus victoria, jaculo ſcilicet & diſco trans aliorum finem, ſeu ſignum, Græce σῆμα expedite projecto.

13. *Ut marinæ filium dicunt Thetidis*, &c.) Achillem nempe mater habitu muliebri inter Lycomedis puellas abſcondiſſe narratur, ne ad bellum Trojanum raperetur, eo quod in fatis erat, ſi gloriæ bellicæ operam daret, brevi perimendum. Ac quia ſine eo capi Troja non potuiſſet, ex Calchantis reſponſo, Ulyſſes detexit Achillem, & abduxit eo quod norunt omnes, modo, propoſitis ſcilicet armis.

Marinæ.) Thetis erat maris Nympha, Nerei filia, Achillis autem mater.

Fu-

Funera: ne virilis
Cultus in cædem, & Lycias proriperet catervas.

INTERPRETATIO.

ne viri habitus pertraheret ipſum *ad ſtragem*, *&* contra *turmas Lyciorum*.

ANNOTATIONES.

16. *In cædem, & Lycias, &c.*) Adverſus Trojanas copias atque exercitus. Lycia duplex: altera eſt Troadis regio, ex Homero & Strabone; altera eſt Cariæ finitima. Hujus quidem populi Trojanis auxilium tulerunt. Ab utra vero Trojani denominentur Lycii; arbiter eſto Lector: certe dices, non ab hac, ſed ab illa. Mecum igitur mirare turbam Interpretum, qui fere omnes hactenus contrarium ſcripſere.

Catervas.) Hic Grammatiſtæ vulgo monent Catervam militum ſena millia continere, propriamque Afrorum eſſe, ſicut Phalanx eſt Macedonum, Legio vero Gallorum. Sed quid ad rem? Et quid hoc juvat ad Horatii ſenſum hic expiſcandum, ubi omnia in propatulo ſunt?

AD THALIARCHUM,

ODE IX.

Dum ſævit hyems, voluptati indulgendum.

1 VIDES, ut alta ſtet nive candidum
Soracte: nec jam ſuſtineant onus
Sylvæ laborantes: geluque
Flumina conſtiterint acuto?

INTERPRETATIO.

CERNIS, *o Thaliarche*, *quemadmodum Soracte denſis nivibus album rigeſcat*; *neque ſilvæ fatiſcentes ferre amplius* queant *pondus*: *&* *fluvii*

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos tetraſtrophos. Duo primi verſus ſunt Dactylici, Alcaici, Acatalecti: pes primus eſt ſpondeus vel Jambus; ſecundus eſt Jambus cum cæſura: tertius & quartus ſunt dactyii.

Vĭdēs. | ŭt ăl | tă | ſtĕt nĭvē | căndĭdŭm: |

Tertius eſt Jambicus Archilochius dimeter hypercatalectus. Pes primus & tertius eſt Jambus vel ſpondeus: ſecundus & quartus ſemper Jambi cum ſyllaba ſuperſtite

Silvæ | lābō | rāntēs | gĕlū | que

Quartus eſt Dactylicus Alcaicus Acatalecticus, vel, (ut alii vocant) Pindaricus, e duobus dactylis, & totidem trochæis.

Flūmĭnă | cōnſtĭtĕ | rĭnt ă | cūtō.

1 *Vides ut alta &c.*) Hypotypoſis, ſeu deſcriptio accurata hyemis.

2 *Soracte.*) Mons Apollini quondam ſacer, de quo Virgil. Æneid. 2. & 11.

ſancti cuſtos Soractis Apollo.

Plin. lib. 7. cap. 2. *haud procul urbe Roma in Faliſcorum agro familiæ ſunt paucæ, quæ vocantur Hirpiæ, quæ ſacrificio annuo, quod fit ad montem Soracten Apollini, ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur.* Idem fere Strabo lib. 5. Dictus exinde mons Divi Silveſtri, quoniam in ejus ſpelunca delituit ſanctus ille Pontifex, dum in Chriſtianos ſæviret Maxentius. Hodie *Monte S. Oreſte* vocatur, ab adjacente oppido in ditione Pontificia: recentioribus *Mons ſancti Œdiſti.*

Nec jam ſuſtineant onus ſilvæ laborantes.) Hyperbole, aſperitatem frigoris, & nivium copiam exhibens. Quaſi arborum fatiſcant & incurventur rami ſub pondere nivis & glaciei.

3 *Geluque flumina conſtiterint acuto.*) Quæ nempe fluere ex natura poſtulant, hærent jam & ſtant gelu conſtricta. *Acuto.* Seu quod frigus vehemens haud ſecus pugnat ac ferri acies & acumen: ſeu quod acutæ ſint glaciei cruſtra.

Diſ-

Diſſolve frigus, ligna ſuper foco
Large reponens, atque benignius
Deprome quadrimum Sabina,
O Thaliarche, merum diota.
Permitte Divis cætera: qui ſimul
Stravere ventos æquore fervido
Deprœliantes; nec cupreſſi,
Nec veteres agitantur orni.
Quid ſit futurum cras, fuge quærere; &
Quem ſors dierum cunque dabit, lucro
Appone; nec dulces amores
Sperne puer, neque tu choreas;
Donec virenti canities abeſt

INTERPRETATIO.

acri glacie hæſerint? Arce vero tu *frigus ligna copioſe congerens ad ignem, & vinum quatuor annorum liberaliter exhibe vaſe Sabino. Remitte Diis reliqua: qui ſtatim ac dejecere ventos æſtuante mari luctantes, nec moventur cupreſſi, nec orni vetuſtæ. Cave percontari quid cras eventurum ſit: & quemlibet diem fortuna largietur, quæſtui adjice. Neque vero ſuaves amores tu juvenis contemne, neque choreas, dum a-*

ANNOTATIONES.

5 *Diſſolve frigus &c.*) Imitatio verſuum Alcæi, hyeme potandum aſſerentis: apud Athen. lib. 10. cap. 8.

7 *Sabina diota.*) Vaſe in Sabinis fabricari ſolito, quod quidem utrinque anſas habet velut auriculas, *diotas*, διωτη, Quadrantal dicunt octo & quadraginta ſextarios capiens. Alii vas non ita magnum hic intelligunt, ſed potius in quo hauriatur vinum e dolio. Perperam nonnulli ſcribunt *dyota*, quaſi *ωτα δυο εχουσα amphora*.

8 *Thaliarche.*) Nomen hoc idem ſonat quod ſympoſiarchus: θαλειας αρχων, *convivio præſidens*.

9 *Permitte Divis cetera.*) Uni vaca voluptati; ceterorum vero curam Diis relinque.

Qui ſimul ſtravere ventos, &c.) Hic Stoicum agit Horatius, alibi vero ſæpius Epicureum; nempe mortalia hæc & infima Diis eſſe curæ aſſerit, potentiamque & providentiam videtur ſtabilire, exemplo iſto. Cum primum illi, inquit, ventos deprœliantes retinent, quieſcunt: cum ſedari tempeſtates volunt, mare ſtatim pacatur atque ſubſidit: adeoque tranquilla ſunt omnia, ut nec orni, nec cupreſſi moveantur. Sic ergo & curabunt ea, quæ ad homines ſpectant, adverſa quæque & contraria in melius commutantes.

11 *Cupreſſi.*) Pro qualibet arbore hic ponuntur, ſicut & *orni*. Cato de re ruſtica c. 42. & 151. de illis abunde. Plin. lib. 16. c. 33. *Cupreſſus natu moroſa, fructu ſupervacua, baccis torva, folio amara, odore violenta, ac ne umbra quidem gratioſa, materie rara, Diti ſacra, &c.* Ex Varrone, rogis adhibetur, propter gravem uſtrinæ nidorem: quoniam fœtorem cadaveris dum uritur, odoris ſui jucunditate lenit. Servius ait, ideo cremandis cadaveribus convenire, quia præciſo capite moritur, & ſubſecta non renaſcitur, quemadmodum e mortuis nihil ſperatur.

12 *Orni.*) Arbores proceræ & graciles; ſilveſtres fraxini: montes amant, ex Plinio.

13 *Quid ſit futurum cras, fuge quærere.*) Sive ex naturæ tibi timentis ſolicitudine, ſive ex curioſa futurorum inveſtigatione per Genethliacos, noli te diſcruciare. Nam Mathematici plus torquent quam juvant: & hoc Deos offendit, qui notitiam hanc ſibi reſervarunt. Phavorinus, apud Gell. lib. 14. c. 1. *aut adverſa prædicunt Genethliaci, aut proſpera. Si proſpera, & fallunt: miſer fies, fruſtra expectando. Si adverſa, & mentiuntur: miſer fies fruſtra timendo, &c.* Vide Ann. ad Od. 11. ſeq.

14 *Quem ſors dierum cunque, &c.*) Pro lucro habe ſingulos qui tibi conceduntur vitæ dies: ac velut lucrum lucro appone quotquot jam ante conceſſis adduntur. Cum enim *morti debeamur*, ut ait ad Piſones, quot dies vivimus, & quot *ſors*, ſeu Deorum voluntas dat, totidem ei velut eripiuntur, nobis vero quaſi lucrum accedunt. Cic. ad Famil. lib. 9. Epiſt. 17. *de lucro jam quadriennium vivimus.*

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

15 *Nec dulces amores ſperne puer, &c.*) Dum juvenis es, juveniles exercitationes & oblectationes ne omitte; antequam veniat ſenectus, quæ his omnibus finem imponit.

Mora-

Moroſa. Nunc & campus, & areæ,
Leneſque ſub noctem ſuſurri
Leneſque ſub noctem ſuſurri
Compoſita repetantur hora.
Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ riſus ab angulo;
Pignuſque dereptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

INTERPRETATIO.

te valido procul eſt ſenectus difficilis. Jam & Campum Martium & areas frequenta: *nec non ſecretas ad noctem condicta hora confabulationes. Jam quoque revocetur jucundus adoleſcentulæ cachinnus ab angulo ſecreto abſconditam indicans: atque pignus detractum brachiis, vel digito parum tenaci.*

ANNOTATIONES.

18 *Moroſa.*) Cic. de Senectute, n. 64. & ſeq. *moroſi, anxii, iracundi, & difficiles ſenes ſunt. Moroſitas illa tamen excuſationis habet aliquid ... contemni ſe putant, deſpici, illudi. Præterea in fragili corpore odioſa omnis offenſio eſt.* Et paulo poſt: *Quarta reſtat ratio, quæ maxime angere ac ſollicitam habere noſtram ætatem videtur: appropinquatio mortis, quæ certe a ſenectute non poteſt longe abeſſe, &c.*

Campus.) Exercitationes juventuti idoneas in Campo Martio celebrari ſolitas frequenta. De illis vide Annot. ad Od. 8. ſupra.

Areæ.) Loca vacua ædificiis, adeoque ad exercendos juvenes deſtinata. *Campus* eſt ampla terræ planities; *area* vero eſt paulo magis anguſta. Valla. Vitruv. lib. 1. cap. 7.

19. *Leneſque ſub noctem ſuſurri.*) Colloquia clam & ſubmiſſa voce cum amica, quæ blanditias, & murmura nuncupat Ovidius.

21. *Nunc & latentis, etc.*) Ludos amatorios Horatius exprimit, in quibus laſcivæ puellæ latebras petunt, & ſe cupiunt tamen intelligi, &c. Virgil. Eclog. 3.

Malo me Galatea petit laſciva puella;
Et fugit ad ſalices, et ſe cupit ante videri.

Cornelius Gallus:

Erubuit vultus ipſa puella meos:
Et nunc ſubridens latebras fugitiva petebat:
Non tamen effugiens, tota latere volens:
Sed magis ex aliqua cupiebat parte videri;
Lætior hoc multo, quod male tecta foret.

23. *Pignuſque dereptum, etc.*) *Pignus*: armilla, chirotheca, annulus, &c. *Dereptum*, vel ab amatore, vel a puella. Poteſt enim intelligi hæc abſtuliſſe quidpiam ab illo, ut redeundi locum det repetituro: vel ab hac ille, ut referendi, atque iterum conveniendi anſam arripiat.

Dereptum.) Male quidam, *direptum*. Nam diripere eſt diſcerpere, & lacerare: quod hic non convenit. At *deripere* eſt movere & rapere de loco. Virgil. Georgic. 2. v. 242.

Colaque prelorum fumoſis deripe tectis.

Æneid. 1. v. 215.

Tergora deripiunt coſtis.

Cicer. Verr. 4. *Victoriam deripere, & Deam Deo detrahere conatus es.*

24 *Male pertinaci.*) Qui ſimulet retinere velle quod ſibi adimi gaudet, maxime, ut repetendi occaſio detur rurſumque comeſſandi.

AD MERCURIUM,

ODE X.

MERCURI facunde, nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formaſti catus, & decoræ
More palæſtræ:
Te canam magni Jovis & Deorum

INTERPRETATIO.

O *Diſerte Mercuri, Atlantis nepos, qui hominum novorum agreſtes mores ſermone finxiſti doctus, & ritu pulcræ palæſtræ: Te celebrabo ſummi Jovis* aliorum*que Deorum.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 2.

Mercuri facunde.) Hymnum hunc tanti facit Lylius Gyraldus, ut non modo legendum, ſed ediſcendum cenſeat. Quædam tamen reprehendit Scaliger ſuo more. In eo Mercurium celebrat Horatius, ut ſcribunt aliqui, quoniam ejus ope civilis tumultus pericula evaſiſſet. Imitatio eſt Alcæi. Laudatio petitur a quatuor præcipue locis: a genere; verſu 1. a rebus inventis; v. 4. 6. 7. a rebus geſtis; v. 2. 13. ab officio & auctoritate; v. 5. 17. &c.

Mercuri.) Quaſi medicurrius, ſeu medius currens dictus eſt, tanquam internuntius Deos inter & homines. Feſtus à mercibus originem trahit, quia negotiationibus præeſt Mercurius. Uni Mercurio tribuuntur vulgò quæ plurium ſunt. Tres alii, alii quinque memorant, aut plures etiam Mercurios.

Facunde.) Eſt enim Eloquentiæ Deus, & orationis inventor. Hinc & Lyſtrenſes viſo ſigno per Barnabam & Paulum facto, velut Diis ſacrificare voluerunt: atque illum quaſi Jovem reveriti ſunt: hunc vero ſicut Mercurium, *quoniam ipſe erat dux verbi.* Act. Apoſt. cap. 14.

Nepos Atlantis.) Scilicet natus Maja filia Atlantis, qui Mauritaniæ Rex, & Aſtrologiæ inventor, inde cælos humeris ſuſtinere dictus. Sanctus Auguſtin. refert tempore quo Moſes natus eſt, floruiſſe Atlantem Aſtrologum, Promethei Phyſici fratrem, maternum autem avum majoris Mercurii, cujus nepos fuerit Mercurius ille Triſmegiſtus.

2. *Qui feros cultus, etc.*) Quod Orpheo in epiſt. ad Piſones, verſu 391. hoc idem Mercurio tribuit hic; ſcilicet a victu agreſti homines recens terra editos (ut fabulantur) ad cultiorem traduxiſſe facundiæ vi, & orationis ſuavitate. Vide Cic. 1. de orat. & 1. de invent. *Feros cultus.* S. Auguſt. de Civit. ait, feram nullam immaniorem eſſe homine, ſi ſuis affectibus relinquatur.

3 *Voce formaſti.*) Nempe orationis inventor pariter & Muſices. *Catus*, Vocem hanc Sabinam eſſe, & acutum ſignificare, auctor eſt Varro, 6. de Ling. Lat. Cic. 1. de Legibus: *prudens, et, ut ita dicam, catus.* 1. de Orat. num. 198. *egregie cordatus homo catus Ælius Sextus.*

Decore more paleſtræ.) In tribus his vocibus tria carpit Scaliger. Primo ſcribendum fuiſse, *lege*, non *more*, contendit. Sed quæ auctoritas? Deinde ſono ſe rythmico offendi, ait. Verum quot ejuſmodi locutiones Tullius ipſe non ſcripſiſſe modo, ſed amaſſe reperiatur? Poſtea epitheton *decore* velut parum conveniens notat. At enim palæſtra duplex eſt; rudis altera & ſine arte, qua ſolent ſe ruſtici exercere, qualitercumque ſe agitando ac decertando. Hanc deſcribit Virgil. Georgic. 2.

Corporaque agreſti nudant prædura paleſtra.

Altera eſt artificioſa, & *decora* ſane, quæ partes corporis ſingulas format ad decorem, & decentem actionem præceptis & exercitatione fingit. Tullius de Oratore. *Numerus quamdam veluti paleſtram orationi & extrema lineamenta confert.* Et poſtea; *ut athletas videmus nihil aut vitando, aut petendo vehementer, in quo non motus hic habeat palæſtram quamdam; ut quicquid in rebus fiat, utiliter ad pugnam, idem ad aſpectum etiam ſit venuſtum: ſic oratio nec plagam gravem facit, niſi petitio fuerit apta; nec ſatis recte declinat impetum, niſi etiam in cedendo quid deceat intelligit.* Quintil. lib. 1. cap. 11. Palæſtricis vacandum cenſet, *quibus geſtus motuſque formantur . . . . . ne indoctæ, ruſticæve manus: ne ſtatus indecorus, &c.*

More paleſtræ.) Sunt qui intelligant Mercurium ita recentes homines formaſſe ad humaniorem cultum, atque artes, ut formari ſolent in Academia modo & palæſtra. At aliis videtur Horatius reſpexiſſe ad ea quæ a Mercurio traduntur inventa: his autem accenſetur palæſtra, græce παλη gymnica exercitatio nimirum, ſeu luctatio qua nudi unctique exercebantur, valetudinis quidem tuendæ cauſa, tum vero roboris etiam & agilitatis & artis acquirendæ.

5 *Jovis & Deorum nuntium.*) Heſiodo αθανατων κηρυκα, *præconem immortalium*: Orpheo Διος αγγελον *Jovis nuntium*: Home. Hymn. in Mercur. v.

Nun-

Nuncium, curvæque lyræ parentem:
Callidum, quidquid placuit jocoſo
Condere furto.
Te, boves olim niſi reddidiſſes
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Riſit Apollo.

ANNOTATIONES.

Interpretem, atque inventorem citharæ incurvæ; nec non *ſolertem clam ſurripere joci gratia quodcunque libuit. Te puerum quondam cum verbis minacibus Apollo territaret, niſi vaccas per fraudem abactas reſtitueres; riſit* ipſe advertens ſe *pharetra* quoque *ſpoliatum*.

ANNOTATIONES.

ἄγγελον ἀθανάτων ἐριούνιον, ὃν τέκε Μαῖα.
Nuntium immortalium perquam utilem, quem peperit Maja.

Virg. Æneid. 4. v. 356.

Interpres Divum Jove miſſus ab alto
celeres mandata per auras
Detulit.

6. *Curvæque lyræ parentem.*) Mercurii inventum eſſe lyram conſtat, quam tamen Apollini tribuunt aliquando, quoniam hanc ei conceſſit Mercurius, ut infra dicemus ad vocem, *virga*. Sic autem inventa fertur. Poſt inundationem Nili teſtudinem reperit mortuam, exeſa etiam tractu temporis carne: nervi autem qui ſuperſtites erant tenſi, cum digitis eſſent pulſi ſonum aliquem reddiderunt. Itaque ad ejus ſimilitudinem lyram conſtruxit Mercurius, quæ exinde teſtudo vocata eſt. Aliter paulo alii rem afferunt, ajuntque teſtudinem vocatam à teſta iſtius animalis: ut mox fuſius explicabo.

Lyræ.) Lyram cum cythara confundunt Grammatici vulgo, ipſeque Euſtachius, qui ait, *chelyn cytharam dictam eſſe quod teſtudinis teſta jugo addita, fidilibuſque tenſa lyram deformavit*: & rurſus *chelyn id eſt lyram e teſtudinis teſta factam*. Quod porro inter illas diſcrimen, vix ſtatuas; quanquam fuiſſe non eſt dubitandum. Diodorus trichordon lyram extitiſſe auctor eſt: at Horatius citharam ſeu teſtudinem ſeptem nervis tenſam & inſtructam ſcribit, imitatione Pindari, qui ἑπτάγλωσσον φόρμιγγα, id eſt, ſeptenos edentem ſonos, ait. S. Hieron. ſcribit, *citharam effici in modum litteræ Δ, cum chordis viginti quatuor, et per digitos variis vocibus, tinnuliſque ictibus in diverſis modis concitari*. Hoc autem obſervare licet, dici chelyn ſeu teſtudinem & citharam digitis aut pectine pulſari: Seneca: *chelyn plectro verberari*, ait. Lucanus:

Seu chelyn digitis, et eburno verbere pulſas.

At lyra pelli dicebatur. Idem ibidem.

Nec pudeat pepuliſſe lyram.

Ovid. Metamorphoſ. 10. cap. 5.

Te lyra pulſa manu, te carmina noſtra ſonabunt.

Cruquius ita in hunc locum ſcribit: ex idiomate Italico, Alemannico, Flandrico, Gallico, lyra ſuum adhuc nomen habet integrum. Ea nimirum eſt, qua mendici vicatim ſtipem quæritare notum eſt: nam & incurva eſt, & δέλτωτα formam refert propius intuenti. Cithara vero teſtudo vocata a forma teſtæ ejus animalis &c.

7 *Callidum quicquid placuit, etc.*) Clam, ingenioſe, jocoſe, furandi magiſtram. Duplex nimirum eſt furti ſpecies, ſeu furandi ars. Una ſeria improba, injurioſa, legibus vetita; & de hac non eſt mentio. At altera eſt oblectationis, joci, & induſtriæ ludricræ, in qua excelluit Mercurius. Hinc & Lycurgus ad acuendos furandi ſolertia Spartanorum animos, impunita eſſe furta ſanxerat; Philoſtrat. Imagin. lib. 1. furta Mercurii jocoſa vocat ἡδείας κλοπάς. Fulgentius ideo negotiatoribus præeſſe dicit Mercurium, quod illi vix a furto immunes ſint. Alii volunt deſignari vim orationis, quæ ſenſim animos captat ac rapit. Huc etiam ab aliis refertur Magiæ ac præſtigiorum inventio, quæ tribuitur Mercurio: ars nempe ſic aſtantium oculos præſtringendi, ut dolum non advertant coram ipſis perpetratum.

9 *Te, boves olim, etc.*) Calliditatem Mercurii, & peritiam jocoſe furandi probat; hæc autem eſt hiſtoria, ſeu fabula: cum Apollo ob Cyclopas interfectos divinitate aliquandiu privatus eſſet, atque interim Admeti Theſſaliæ Regis armenta paſceret; boves aliquot exerrantes & longius progreſſas abegit Mercurius & occuluit. Ille vero hunc pueri forma indutum quaſi bubulcum furacem aggreſſus mortem minatur, niſi abacta pecora reſtituat: ac telum proferre volens, quaſi percuſſurus, vacuam ſenſit pharetram, vel hanc quoque ſibi ſubreptam. Tum denique Apollo Mercurii ſubtilem in furando induſtriam demiratus, riſum tenere non potuit; *iracundiam voluptate ſuperante*; ut ait Philoſtrat. Imagin. lib. 1. ubi fabulam hanc egregie expreſſit. Vide Homer. Hymn. in Mercur. Ovid. Metamorphoſ. 2. cap. 11. &c. & Annot. infra ad vocem *virga*.

11 *Viduus pharetra.*) Infra lib. 2. Od. 9.

Et foliis viduantur orni.

Virgil. Æneid. 8.

Viduaſſet civibus urbem.

Quem in locum Servius laudat Virgilium tanquam proprie locutum: Horatium vero carpit & vellicat tanquam hic male ſcripſerit *viduum Apollinem*. Sed o puerilem aſtutiam!

Quin & Atridas, duce te, ſuperbos
Ilio dives Priamus relicto,
Theſſaloſque ignes, & iniqua Troiæ
Caſtra fefellit:
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus; virgaque levem coerces
Aurea turbam, ſuperis Deorum
Gratus & imis.

INTERPRETATIO.

Quin etiam Priamus opulentus Troja diſcedens, ducente te, latuit arrogantibus Atridis, excubiis Theſſalorum, et caſtris Trojæ infeſtis. Tu animas bonorum beatis ſedibus collocas: atque aurea virga catervam exilem ſummoves, ſuperis æque *Numinibus ac inferis gratioſus.*

ANNOTATIONES.

13 *Quin & Atridas, &c.*) Præclare & benigne a Mercurio facta jam oſtendit. Nimirum ex Homer. Illad. ult. Mercurius a Jove miſſus præbet ſe ducem Priamo Hectoris interfecti corpus redemptum pergenti: eumque per media hoſtium caſtra ad Achillem uſque ſic deduxit, ut nec tentus a quoquam, imo nec viſus fuerit.

Atridas.) Agamemnonem & Menelaum Atrei filios, Græci exercitus Imperatores.

14 *Dives Priamus.*) Et in hunc locum Scaliger ſtylum acuit & vibrat: *an dives*, inquit, *illi qui miſerrimus, orbus liberis, regno ſpoliatus, quique adeo mœrens potius & inops?* Scilicet non meminerat quod legitur Iliad. ult. copioſa ſane & pretioſa munera ad Achillem delata a Priamo Trojam deſerente; atque, ut eſt ibid. *infinita dona e thalamo in currum exportata ad Hectorem redimendum*: quæ etiam ibi recenſentur; *duodecim lænas, totidem tapetas, totidemque pallia eximia, item & ſagula: auri vero talenta decem: duos inſuper tripodas ardentes, lebetes quatuor; poculum denique conſpicuum, quod Thraces donarant.*

15 *Theſſaloſque ignes.*) Nocturnas Theſſalorum ſive Græcorum excubias circa tentorium Achillis collocatas. Synecdoc. Nam & Theſſali Græciæ populi, & ipſe Achilles Theſſalus erat. Homeri Scholiaſtes ad Iliad. 18. *nocturnum ſignum caſtrenſe, ignis: diurnum, fumus*: inquit.

16 *Iniqua Troiæ caſtra feſellit.*) Caſtra nempe Græcorum Troiæ hoſtium occulte ingreſſus, & ad uſque tentorium Achillis ſic penetravit Priamus, duce Mercurio, ut vigilum nemo ſenſerit, nemo interceperit, aut prohibuerit. Quo vero id ratione factum ſit explicat Homerus, ubi ait: *cum ad turres navium & foſſam veniſſent, cuſtodes quidem e cœna laborabant: hic vero Mercurius ſomnum injecit.*

17 *Tu pias lætis, &c.*) Jam præſtans Mercurii officium & inſignis auctoritas declaratur. Videlicet priſcis illis exiſtimatum, animas corporibus excedentes a Mercurio ſuſcipi, atque vel ad Campos Elyſios ſeu beatas ſedes perduci, vel ad Inferos. Unde *diſpenſator ac deductor animarum* dictus eſt ille. Quod munus tamen Plutoni aſſignat Pindarus Olymp. Od. 9.

18 *Virgaque levem coerces, &c.*) Caduceo domas, regis, deducis, animas ſpiritales corporeæ molis expertes, adeoque *leves* & agiles: ſeparaſque alias ab aliis pro tua auctoritate atque ex officio, ſecundum variam bene vel male factorum ac meritorum rationem: has quidem ad tartarea ſupplicia, illas autem ad ſedes lætas ac fortunatas. Homer. Odyſſ. ult.

Virgil. Æneid. 4. v. 242.

Tum virgam capit: hac animas ille evocat Orco
Pallentes; alias ſub triſtitia Tartara mittit:
Dat ſomnos, adimitque; et lumina morte reſignat.

Coerces) Hoc referunt aliqui ad eloquentiæ vim, qua ſedantur & coercentur homines concitati; & inertes e contrario ignavique incitantur.

Virga.) Hanc ab Apolline Mercurius acceperat, conceſſa viciſſim lyra: poſtquam enim boves, ut ante dictum, ei furatus eſſet; ita demum convenerunt, eaque lege & conditione venia eſt data Mercurio, ut lyræ inventor Apollo diceretur. Huc pertinet quod Homeri Pindarique Schol. ajunt, λυραν quaſi λυτραν dictam eſſe, quod ea ſe Mercurius ab irato Apolline redemerit. Ergo mirifica illa inſtructus virga, profectus in Arcadiam Mercurius pugnantes duos cum Dracones reperiſſet, hac inter eos projecta prælium diremit. Exindeque pacis conciliatricem virgam appellarunt: eique duo circumvoluti ſerpentes additi ſunt. Hygin. lib. 2. Hinc etiam legati pacis caduceatores vocantur, quia ejuſmodi caduceo inſignes procedunt. Tit. Liv. Denique virga illa auctoritatem ac dicendi vim denotat: circumplexi vero ſerpentes indicant prudentiam; quippe hæc illius invidia comes eſſe debet.

AD LEUCONOEN,

ODE XI.

Indulgendum voluptati, omiſſa futurorum cura.

TU ne quæſieris ſcire (nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Di dederint, Leuconoe; nec Babylonios
Tentaris numeros, ut melius, quidquid erit, pati
(Seu plures hyemes, ſeu tribuit Jupiter ultimam;

INTERPRETATIO.

TU ne cupiveris noſſe (*nec* enim *licet*) *quem mihi, quem tibi, Leuconoe, conceſſerint Numina terminum vitæ. Neque experiare Chaldaicos calculos: ut ſatius tolerare quodcumque acciderit: ſive multas hyemes Jupiter lar-*

ANNOTATIONES.

Ode hæc eſt monocolos. Verſus nempe omnes ſunt Choriambici, Alchaici, Pentametri, Acatalecti, conſtantque ſpondeo, tribus Choriambis, & Pyrrichio, vel Jambo. Sic:

Tū nĕ | quæsĭērĭs | ſcīrĕ nĕfās | quēm mĭhĭ quēm | tĭbĭ |

Tu ne quæſieris.) Oden hac velut indignam Horatio notat Scaliger. Quam vero ob rationem ego neſcio: nec, ut opinor, ipſe ſcivit, qui nullam profert. Horatius Leuconoen Mathematicis prædictionibus plus æquo addictam hortatur, ut relinquant Diis futurorum curam, ipſa vero præſentibus utatur.

Scire nefas.) Has alii ſeparant voces, alii parentheſi includunt utramque. Perinde eſt, quod ſi cui videtur nimis abſciſſa interpoſitio (nefas): meminerit frequentes legi tam contractas apud optimos auctores. Terent. *Quid tua (malum) id refert?* Cic. in Verrem. *Quæ (malum) iſta fuit amentia?* 2. de Off. *Quæ te (malum) ratio in iſtam ſpem induxit?*

Quem mihi, quem tibi finem Dei dederint.) Ne ſcire deſidera quod nefas; ne affecta quod ſibi reſervarunt Dii; futuri nempe cognitionem. Cic. ad Familiar. lib. 6. Epiſt. 4. *Equidem mihi omnia propono: nec ullum eſt tantum malum, quod non putem impendere. Sed cum plus in metuendo mali ſit, quam in illo ipſo quod timetur, deſino: præſertim cum id impendeat, in quo non modo dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus ſit.* Seneca vero ſic paucis vanas eas ſollicitudines perſtringit: *Quod times aut futurum eſt, aut ſecus. Si ſecus: fruſtra vexaris. Si venturum eſt; tum ſatis dolebis tandem, cum adfuerit tribulatio.*

2 *Leuconoe.*) Alii legunt *Leucothoe*. Fictum nomen eſt a Poeta. Ludunt aliqui in etymologia nominis iſtius, & quidem operam ludunt. Fuit olim Leuconoe filia Lycambis, quam Archilochus acribus conviciis ad ſuſpendium adegit.

Nec Babylonios tentaris numeros.) Ne Mathematicos adi, & conſule, neve iis crede: ſunt enim fallaces. Quod quidem probant egregie tum hiſtoriæ paſſim, cum ratio. Vide Cicer. 1. & 2. de Divin. Item de Fato. Item 3. de Natur. Deor. A. Gell. lib. 14. cap. 1. ubi refutat eos, qui curioſius auſcultant Genethliacis, futura dicturos per artes prodigioſas ſpondentibus. Sanct. Auguſtin. de Civitat. Dei, &c. Tacitus lib. 17. Mathematicos appellat *genus hominum potentibus infidum, ſperantibus fallax*. Cic. 1. de Divin. *contemnamus Babylonios, qui e Caucaſo ſigna cœli ſervantes numeris & motibus ſtellarum curſus perſequuntur*. Juvenal. Sat. 6. a verſu 550. ad 590. Ejuſmodi ſtudium in mulieribus præſertim, graviter inſectatur.

Babylonios.) In Babylonia templum erat Beli Sideralis Scientiæ inventoris, ex Plin. lib. 6. cap. 26. Babylonii, ſeu Chaldæi Babyloniam incolentes Aſtrologiæ peritiſſimi erant; ex Cic. de Divin. Diodor. Sicul. Gell. lib. 1. cap. 9. Q. Curt. lib. 5.

Babylonios numeros.) Certe neceſſaria valde numerorum cognitio & praxis accurata, ad dimenſionem horoſcopi, aſpectumque ad alia ſidera planetaſque diligentes inquirendum. Hinc Arithmetica ſæpe uſurpatur pro Aſtrologia (ut vocant) Judiciaria. Lactant. *Arithmetici, quos Mathematicos dicimus, quorum in numeris eſt tota doctrina, &c.* Auſon.

Tu Cœli numeros, et conſcia ſidera fati
Callebas.

3 *Ut melius quidquid erit pati.*) Quanta hic apud Interpretes diſſenſio; Alii jungunt iſta cum voce, *ſapias*; quæ vero intermedia ſunt, parentheſi includunt. Alii ſenſum finiunt voce *pati*; explicantque ſic: cum melius ſit, vel tanquam melius ſit pati conſtanter quicquid evenerit, quam animum diſtorquere, anxie quæ ſint eventura inquirendo. Alii, *ut melius* interpretantur: Quam, vel quanto melius æquo animo ferre, quicquid acciderit!

4 *Seu plures hyemes, etc.*) Gratis profecto

5 Quæ

Quæ nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum) ſapias; vina liques, & ſpatio brevi
Spem longam reſeces: dum loquimur, fugerit invida
Ætas: carpe diem, quam minimum credula poſtero.

INTERPRETATIO.

giatur: ſive poſtremam det hanc, *quæ modo Etruſcum pelagus frangit objectis rupibus. Sapiens ſis. Vina fundas: ac limite anguſto ſpem longam reſcindas.* En *dum fabulamur, ævum præterit invidum*. Ergo, *diem* hodiernam, *ſequenti minime confiſa, arripe.*

ANNOTATIONES.

Se diſcruciant aliqui, ut oſtendant vocem *hyemes*, priori loco poni pro toto anno: poſteriori vero pro tempeſtate hyemali: quandoquidem ſatis patet quid velit Horatius.

5 *Quæ nunc oppoſitis, &c*) Synecd. ideſt, qua fluctus Tyrrheni maris hyeme, ut fit, procellis agitati ad rupes alliduntur, *debilitantur*, franguntur. Quidam legunt *qui*, & referunt ad vocem, *Jupiter*. Sed vulgata lectio præferenda videtur doctiſſimis.

Pumicibus. Pumex lapis eſt ſpongioſus, aſper, foramine multiplici pertuſus, cavus, cavernoſus, unde ab Ovid. *multicavus*, a Virgil. Æn. 5. v. 214. & 12. v. 587. *latebroſus* dicitur. De iſto lapidum genere Plin. lib. 36. cap. 21.

Mare Tyrrhenum.) Thuſcum, Inferum, quod pars eſt maris Mediterranei: id vero nominis ei dedit Tyrrhenus Atyos Lydiæ Regis filius, poſtquam ad vicinas terras cum colonia appuliſſet, Tuſciam nempe, ibique ſedem fixiſſet.

6 *Sapias*.) Explicant nonnulli: ſi ſapius, ſcilicet utere vita; genio indulge, vina bibe quam optima, liquata, &c. Priſcian. lib. 18. cap. 3.

Vina liques.) Vel ſimpliciter, vina bibas, ac veluti per guttur coles. Vel potius hilaritatis cauſa ſatage ut pares tibi vina ſacco percolata, defæcata, dulcia ſic effecta, adeoque naturæ & palato muliebri accommodatiora. Veteres nempe muſtum priuſquam ferbuiſſet, per ſaccum toties colabant, ut defæcaretur: atque ſic adempta, quæ vini vim alit augetque, fæce, liquidus, imbecillius at lenius, dulcius reddebant vinum, potuique jucundius. Hinc vocatur Theophraſt. lib. 6. cap. 24. *εὐνοῦχον caſtratum*, quod nempe ſparteis eſt ſaccis colatum. Cœl. Rhodig. lib. 28. cap. 26. *Eunuchum & effeminatum* ex Plutarcho mox citando, *quia percolatio illa vini nervos excidit; ac genuinum reſtinguit calorem: mollius autem facit ad gulæ curioſitatem: hoc veluti ſophiſmate invento & excogitato, ut perdendo nati vino plurimum valeant ingurgitare*. Plin. lib. 14. cap. 22. *ut plus capiamus vini, ſacco frangimus vires: & alia irritamenta excogitantur*, lib. 19. cap. 4. *Ferendum ſane fuerit .... inveterari vina, ſacciſque caſtrari* al. *caſtigari* l. 23. c. 1. *utiliſſimum vinum omnibus ſacco viribus fractis*. Plutarch. Sympoſ. ſive Convival. quæſt. lib. 6. Problem. 7. ait, *exoleſcere vinum, cum tam crebro diffunditur, eſſeque ad bibacitatem commentum ejuſmodi percolationem: detrahi vino firmitatem relicto blandimento, vi illa quæ mentem ſollicitat & infeſtat ejecta et excluſa; ipſum vero jucundius effici: neque ſicut a ferro acumine decuſſo; ſed potius velut rubigine et ſordibus deterſis. Quippe defæcatio illa vini vim quæ caput tentat, detrahit, atque ad ſtatum redigit mitem et ſalubrem*.

Spatio brevi ſpem longam reſeces.) Quanto brevius eſt vitæ noſtræ ſpatium, tanto reſecandæ ſpes longæ: minus expectandum, minus fidendum futuro; neque adeo differendum carpere præſentes lætandi occaſiones. Ode 4. ſupra:

Vitæ ſumma brevis ſpem nos vetat inchoare longam.

7 *Dum loquimur, fugerit invida ætas*.) Legunt alii, *diffugit*. *Invida ætas*. Dum enim ſic elabitur & nos quaſi fugit, nobis videtur invidere uſuram præſentis temporis. Juvenal. Sat. 9. v. 126.

feſtinat enim decurrere velox
Floſculus anguſtæ, miſeræque breviſſima vitæ
Portio: dum bibimus, dum ſerta, unguenta, puellas
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.

Perſ. Sat. 5.

Vive memor lethi: fugit hora.
Hoc quod loquor inde eſt.

8 *Carpe diem*.) Utere præſenti tempore, in diem vive, fruere deliciis & voluptatibus, dum licet & dum vita ſtat: nihilque tibi pollicere de futuro. Epicurea cohortatio, ut notant vulgo, quæ quidem frequens paſſim apud Horatium. Vide Sapient. cap. 2. ubi ſic impii loquuntur: *fruamur bonis quæ ſunt, tanquam in juventute celeriter: pretioſo vino et unguentis nos impleamus: non prætereat nos flos temporis; coronemus roſis, antequam marceſcant*.

Martial.

fugitiveque gaudia carpe.

Perſ. mod. cit. loco.

carpamus dulcia.

Multo vero ſapientius Seneca ad Lucil. Epiſt. 62. *Id ago, ut mihi inſtar totius vitæ ſit dies quiſque. Nec mehercule tanquam ultimum rapio: ſed illum ſic aſpicio, tanquam eſſe vel ultimus poſſit. Ante ſenectutem curavi, ut bene viverem: in ſenectute, ut bene morerer: bene autem mori, eſt libenter mori.*

AD AUGUSTUM,

ODE XII.

Deos & heroas primum, dein Auguſtum laudat.

QUEM virum aut heroa lyra vel acri
Tibia ſumes celebrare, Clio?
Quem Deum? Cujus recinet jocoſa
Nomen imago,
Aut in umbroſis Heliconis oris,
Aut ſuper Pindo, gelidove in Hæmo?
Unde vocalem temere inſecutæ
Orphea ſylvæ,

INTERPRETATIO.

O Clio, quem virum, aut heroem, quem Deum ſuſcipies laudare cithara, vel acuta fiſtula? Et cujus laudes reſonabit ſimilitudo ludrica, ſeu in regione umbrifera Helicouis, ſeu in Pindo, ſeu in Hæmo frigido. Hinc ſilvæ ſecutæ ſunt canentem Orpheum,

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 2.

Quem virum.) Plena eſt artis & elegantiarum Hæc Ode; artis quidem eo plus habet, quo apparet minus. Elegantias autem, lepores, ac veneres affatim agglomerat. Figuris lucet, varietate diſtinguitur, rerum atque verborum copia & pulchritudine dives eſt: mira inſuper ſuavitate conditur. Fingit Horatius œſtro ſe correptum poetico, dignum ardori huic divino argumentum querere. Hinc Auguſti grave texit elogium ex conglobata veluti artificioſa comparatione. Quanquam enim Diis, Semideis, ac viris illuſtribus ſuas laudes non negat, collineat tamen ac recidit eo tandem, ut Auguſtum quaſi Jovem alterum conſtituat. Simile adulationis genus in eumdem Auguſtum habet Virgilius Georgic. initio, & in fine libri primi. Huc etiam facit, quod ex Dione lib. 51. afferunt; nimirum poſt Actiacam victoriam, decretum a Senatu fuiſſe, ut in Hymnis ſolemnibus Auguſti mentio fieret honorifica, perinde, ac Deorum immortalium. Eſt igitur Hymnus hic de genere eorum, qui diebus feſtis ac profeſtis cani ſolebant inter epulas ad tibiam lyramve, teſte Horatio lib. 4. Ode 15. Vide ibi Annot.

Quem virum, aut heroa, &c.) Contra Pindarus Olymp. Od. 2. *Quem Deum, quem heroa, quem virum celebrabo*, uter melior? lector erudite judica. Mihi quidem potior videtur gradatio Horatii ab homine ad heroas ac Deos; quam deſcenſos ille Pindari ab immortalibus ad mortales.

Lyra, vel acri tibia.) Lyram cum tibia jungere amabant veteres, illa dulciori ſonum hujus acriorem bene temperante. Alii ſic explicant: carmine Lyrico, ſuavi & moderato, Diis ac heroibus canendis idoneo: vel Epico graviori, ſublimiorique bellicis virorum nobilium facinoribus referendis accommodato. Vide Ep. ad Piſones v. 73. & 85.

2 *Clio.*) Hanc e Muſis apte invocat, quippe quæ præſit laudationi virorum illuſtrium; quibus & celebritatem nominis & immortalitatem conferre dicitur, κλείω, *laudo*, *celebrem reddo*: κλέος & κλεῖος, *fama*, *nominis ſplendor*.
Virgil. de Muſis:

Clio geſta canens tranſactis tempora reddit.

3 *Cujus recinet jocoſa nomen imago.*) Cujus laudes nobis decantatas repetet Echo, quæ eſt vocis imitatio, adeoque imago dicta quaſi imitago. Vide infra, Ode 20. eamdem locutionem, ibi fuſius explicatam. Quam tamen auctoritate propria Scaliger pervertit, legens: *vetuſta nomen imago*: quo enimvero ſenſu? Qua autem ratione fiat Echo, ſic Plinius exponit lib. 2. cap. 44. *Montium flexus, crebrique vertices, & conflexa cubito, aut anfracta in humeros juga, vallium ſinus concavi, ſcindunt inæqualiter inde reſultantem aera: quæ cauſa etiam voces multis in locis reciprocas facit.*

5 *Umbroſis Heliconis oris, &c.*) Tres montes Apollini Muſiſque ſacros nominat: Heliconem in Bœotia, Pindum in Arcadia, Hæmum in Thracia.

7 *Unde vocalem, &c.*). Et Hæmo Thracem Orpheum ſilvæ ſecutæ ſunt dulcedine cantus velut animatæ, *temere*, id eſt, facile & ſine cunctatione; vel confuſe, per devia & invia. Nota lippis & tonſoribus fabula. Vide Epiſt. ad Piſones, verſ. 391. *Vocalem*, id eſt canorum, vel voce pariter & lyra canentem.

Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapſus, celereſque ventos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam ſolitis parentis
Laudibus; qui res hominum, ac Deorum,
Qui mare & terras, variiſque mundum
Temperat horis?
Unde nil majus generatur ipſo;
Nec viget quicquam ſimile, aut ſecundum:
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.
Prœliis audax, neque te ſilebo,
Liber, & ſævis, inimica virgo
Belluis: nec te metuende certa,
Phœbe, ſagitta.
Dicam & Alcidem, pueroſque Ledæ;
Hunc equis, illum ſuperare pugnis,

INTERPRETATIO.

Ignotis arte retardantem præcipites fluviorum curſus, veloceſque ventos, atque ſuavem auritas quercus trahere chordis ſonantibus. Quid vero *ante canam*, quam *præconia conſueta patris, qui res mortalium & immortalium, qui mare terraſque & orbem diverſis temporibus moderatur? Quare nihil ipſo majus oritur*: imo *neque par quidpiam vel proximum valet. Attamen Pallas obtinuit ſequentem gradum. Nec tacebo te, Bacche, certaminibus ſtrenue*: neque te. *virgo feris crudelibus infeſta*: *neque te, Apollo, telis ineluctabilibus formidande. Canam etiam Herculem, nec non filios Ledæ, alterum equis, alterum pugnis illuſtrem; quorum ſidus candidum*

ANNOTATIONES.

9 *Arte materna.*) Muſica, & ſuavitate vocis, ad quam formatus a matre Calliope Orpheus.

11 *Blandum & auritas, &c.*) Tam blande canentem, ut arbores duceret, haud ſecus ac ſi auritæ & animatæ fuiſſent illæ.

13 *Quid prius dicam ſolitis parentis, &c.*) Legunt aliqui, *parentum*, hoc ſenſu: Quid prius dicam quam eas Jovis laudes, quas majores noſtri ſolent dicere? Alii melius, *parentis*, id eſt, quid prius aut potius referam, quam notas omnibus, ac paſſim celebrari ſolitas laudes Jovis omnium *parentis*, qui res æque Deorum ac mortalium curat, regit, moderatur?

15 *Variiſque mundum temperat horis.*) Variis tempeſtatibus, vere, æſtate, autumno, hyeme: calorem rigore, frigus calore temperat.

17 *Unde nil majus, &c.*) Alii interpretantur; a quo Jove utpote optimo maximo nihil ipſo majus gignitur. Alii, *unde*, id eſt, quapropter.

18 *Simile aut ſecundum.*) Par & proxime accedens; æque magnum ac potens.

19 *Proximos tamen, &c.*) Non. Marcel. *proximum dicebant veteres non ſolum adhærens & adjunctum, verum etiam longe remotum, ſi tamen inter duo diſcreta nihil medium extitiſſet.* Virg. Æn. 5.

Proximus huic, longo, ſed proximus intervallo
Inſequitur Salius.

Tull. in Bruto: *Luc. Philippus Antonio proximus accedebat, ſed longo tamen intervallo proximus.* Pallas honores occupat Jovi proximos; quippe nata illius cerebro. Alii volunt ſpectari ab Horatio, quod in Jovis Capitolini templo cellæ tres erant, quarum media Jovis, dextra Minervæ, ſiniſtra Junonis: unde Pallas ante Junonem poni ſoleat. Varro 4. de Ling. Lat.

21 *Prœliis audax neque te ſilebo Liber.*) Quod curis liberet animum Bacchus Liber dictus: vel quod devictis hoſtibus ſe ſuoſque aſſeruit in libertatem. De bellica ejus virtute ac prœliis vide Diod. Sicul. lib. 5. &c. item infra lib. 2. Od. 19.

22 *Et ſævis inimica virgo belluis.*) Diana venatrix, eodem cum Appolline partu edita, Jovis filia, nemorum ac ſylvarum Dea, arcu & ſagittis feras ſectari aſſueta.

23 *Nec te metuende certa, Phœbe, ſagitta.*) Arcu enim & ſagittis valere, præſertim ob Niobem cum filiis interfectam, ſemper creditus Apollo. Dictus autem Phœbus, quaſi φως βιȣ, *lux vitæ*.

25 *Alciden.*) Hercules ita dictus, ſeu quod eſſet Alcæi nepos; ſeu απο της αλκης, *a robore*.

Pueroſque Ledæ. Caſtorem, & Pollucem, alium equeſtri, alium pedeſtri inclytum pugna. Ovid. Faſt. 5.

Tyndaridæ fratres: hic eques, ille pugil.

No:

Nobilem: quorum ſimul alba nautis
Stella refulſit,
Defluit ſaxis agitatus humor;
Concidunt venti, fugiuntque nubes,
Et minax (quod ſic voluere) ponto
Unda recumbit.
Romulum poſt hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an ſuperbos
Tarquini faſces, dubito, an Catonis
Nobile letum.
Regulum, & Scauros, animæque magnæ

INTERPRETATIO.

ubi primum nautis illuxit, ſtatim concitata unda ſcopulis decidit, quieſcunt venti, nubila evaneſcunt, & maris irati ſubſidunt fluctus, quoniam ita juſſere. Poſt iſtos quem *potiſſimum referam ambigo; Romulumne, an tranquillum Numæ Imperium, an Tarquinii regnum potens, an mortem Catonis glorioſam? Certe Regulum & Scauros, &*

ANNOTATIONES.

27 *Quorum ſimul alba nautis, &c.*) Vide Homeri Hymn. in Dioſcuros. Et ſupra Od. 3. v. 2. ad verba hæc, *lucida ſidera*. Ajunt nempe Aſtrologi propitias ac ſalutares eſſe ſtellas geminas, non ita vero ſolitarias.

29 *Defluit ſaxis agitatus humor.*) Unda ſpumans jactata in ſcopulos & in altum ſublata defluit, cum primum faventibus Caſtore & Polluce tempeſtas ſedatur. Vel, aqua per hyemem gelu concreta & ſaxis adhærens tum reſolvitur ac fluit, cum oriuntur Caſtor & Pollux, vere nimirum, & aſcendente Geminorum ſidere. Quidam interpretantur, *defluit*, fluere & agitari deſinit aqua maris, ante in rupes illiſa per impulſionem ventorum, & concitationem fluctuum.

31 *Quod ſic voluere.*) Pro ſua poteſtate, atque benigno favore in navigantes ſic juſſere placari omnia ante naufragium minitantia. Legunt alii *Dii voluere*, nempe Caſtor & Pollux: quibus cum placuit, redit ſerenitas, & maris agitatio plane ceſſat.

33 *Romulum poſt hos.*) Poſt Deos ac Semideos, Romæ Romanique Imperii conditorem in primis celebrare eſt æquum.

Quietum Pompili regnum.) Numam deinde laudat ſecundum Romanorum Regem, qui mitigandum ferocem populum armorum deſuetudine ratus, Jani templum clauſit, novamque civitatem vi & armis conditam, jure ac legibus, moribuſque de integro condere aggreſſus, quieta fecit omnia. & Rempublicam religione juſtitiaque firmavit. Tit. Liv. lib. 1. cap. 18. & ſeq. Flor. &c.

34 *Superbos Tarquini faſces.*) Ambitioſam dominationem Tarquinii non Superbi (is enim indignus Hymno celebrari) ſed Priſci, qui bello ſtrenuus Imperium Romanorum devictis finitimis populis auxit; circo, ludis, faſcibus aliiſque inſignibus decoravit. Flor. lib. 1. cap. 5. Tit. Liv. lib. 1. cap. 35. *Tarquinium Priſcum virum cætera egregium ſecuta, quam in petendo habuerat, etiam regnantem ambitio eſt.* Quidam non abſurde intelligunt Junium Brutum, qui faſces Tarquiniis pulſis ereptos ſplendide geſtavit ac tenuit. Virg. Æneid. 6.

Vis & Tarquinios Reges, & animamque ſuperbam
Ultoris Bruti, faſceſque videre receptos.

35 *Catonis nobile letum.*) De eo Cæſar dixiſſe fertur: *Invideo morti tuæ, Cato: nam et tu gloriæ meæ invidiſti.* Nimirum illa ad Uticam obſeſſus, Pompejanas partes aſpiciens victas propria manu ſe peremit, poſtquam bis legiſſet Platonis librum de anima, inquiunt: ac, *ne Tyrannum videret*, ut ait Cicero Offic. 1. Vide Appian. Plutarch. Dion. &c. S. Aug. de Civ. lib. 19. cap. 3. mortem Catonis indignam laude aſſerit, ut qui Cæſarianæ de Pompejo victoriæ impatientia, violentas ſibi manus intulerit.

37 *Regulum.*) Hujus egregia virtus poſtea fuſe laudatur, lib. 3. Od. 5. Vide & Cic. 1. & 3. de Offic. & in Piſonem ſic habet: *nec mihi ille M. Regulus, quem Carthaginenſes reſectis palpebris illigatum in machina vigilando necaverunt, ſupplicio videtur affectus.*

Scauros.) Horum familia conſulari dignitate illuſtris, & clara virtus extitit in adminiſtranda Republica. Ex illis M. Scaurus a Q. Vario Hiſpano accuſatus eſt, quod Socios ad arma concitaſſet. Ita ſe vero ille conſtantia plenus & gravitate defendiſſe fertur: Q. Varius Hiſpanus M. Scaurum Principem Senatus arguit Socios ad arma concitaſſe: M. Scaurus Princeps Senatus negat: teſtis nemo: Utri vos, Quirites, credere debetis. Quibus quidem auditis abſolutus eſt. Vide Valer. Maxim. lib. 3. cap. 7. num. 8. Plin. lib. 36. cap. 15. &c.

Animæque magnæ prodigum Paulum.) L. Æmilium Paulum, qui nullum periculi genus pro Republica detrectavit: & ſi non habuiſſet Collegam Terentium Varronem, aut plus certaminis cum ipſo ſuo Collega, quam cum Annibale, (ut

Prodigum Paulum, ſuperante Pœno,
Gratus inſigni referam Camœna,
Fabriciumque.
Hunc, & incomtis Curium capillis
Utilem bello tulit, & Camillum
Sæva paupertas, & avitus apto
Cum lare fundus.
Creſcit occulto velut arbor ævo.

INTERPRETATIO.

Paulum generoſæ vitæ liberalem; victore Carthaginenſi: quin & *Fabricium* beneficii *memor celebrabo verſibus magnificis. Hunc & Curium impexis crinibus bello idoneum* pariter & *Camillum produxit inopia durior, & patrius agellus cum domo conveniente.*

ANNOTATIONES.

ait Q. Fab. Maximus apud Liv. lib. 22. cap 39.) non majori quidem animo, at certe maiori felicitate, meliorique exitu ad Cannas pugnaſſet. Verum, ut eſt apud eumdem Liv. eod. lib. cap. 43. *ad nobilitandas clade Rom. Cannas urgente fato profecti . . . dum altercationibus magis, quam conſiliis tempus teritur*, miſere ibidem cæſi, fuſi, fugatique ſunt: atque Paulus *unus inſons* tam horrendæ *cladis* interiit, ut recte teſtatus Gn. Lentulus, cit. mox lib. cap. 49.

38 *Superante Pœno.*) Annibal certe nuſquam magis inſigni de Romanis victoria exultare potuit: nam plus quadraginta Romanorum millia, præter Socios, octoginta Senatores, aliique viri graves bene multi interciderunt. Vide cætera apud Livium loco cit. &c.

40 *Fabriciumque.*) Hic contra Pyrrhum Regem miſſus, cum nec ab ipſo prius, quarta regni parte promiſſa, ſollicitari potuiſſet; nec Pyrrhi Medicum veneno regem tollere ſpondentem audire voluiſſet, imo perfidum illum catenis vinctum ad ſuum dominum remiſiſſet: juſtam hanc ab Rege mirabundo laudem promeruit: *Ille eſt Fabricius qui difficilius ab honeſtate, quam Sol a ſuo curſu averti poſſet.* Aurel. Victor. Alia Fabricii elogia hauri e Plutarcho: Cic. 3 de Offic. Gell. lib. 1. c 14. vide & ſeq. Annot.

41 *Hunc. & incomtis Curium capillis, &c.*) Virtutem paupertate educatam, ac celebrem factam, in tribus ſummis viris cum Horatio venerare, lector; in Fabricio, in Curio, in Camillo. Hos enimvero *ſæva paupertas*, id eſt, magna frugalitas, tenuis admodum res familiaris; *fundulus*, ſeu pauca agri jugera ſibi ab *avis* relicta, *cum lare apto*, id eſt, pariter modico, *bello utiles* fecit. Nimirum victu aſpero indurati ad laborem, morum autem integritate ad virtutem omnem formati, egregiam Reipublicæ difficillimus temporibus operam navaverunt; non tam ſuæ quam publicæ utilitati ſtudentes: unde & ſummam laudem conſecuti ſunt.

Hunc.) Nempe C. Fabricium Luſcinum, ter Conſulem; de quo ante: & Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. Is *honoribus & auctoritate omni cive temporibus ſuis major; cenſu vero par unicuique pauperrimo; decem vaſis & quinque pondo argenti, ſervoſque totidem ſibi miſſos a Samnitibus, quos univerſos in clientela habebat, in Samnium remiſit; continentiæ ſuæ beneficio ſine pecunia prædives; ſine uſu familiæ abunde comitatus: quia locupletem illum faciebat non multa poſſidere, ſed modica deſiderare. Ergo domus ejus, ut ære & mancipiis vacua; ita gloria ex his contemptis parta referta fuit, &c.* Vide & ejuſdem Valer. lib. 2. cap. 9.

Curium.) *Curius Dentatus exactiſſima norma Romanæ frugalitatis, idemque fortitudinis perfectiſſimæ ſpecimen. Samnitium legatis agreſti ſe ſcamno aſſidentem foco, atque ligneo catillo cœnantem (quales epulas apparatus indicio eſt) ſpectandum præbuit. Ille eorum divitias contempſit: paupertatem ejus Samnites mirati ſunt.* Offerentibus aurum reſpondit: *malle ſe locupletibus imperare, quam ipſum fieri locupletem: & Curium nec acie vinci, nec pecunia corrumpi poſſe, &c.* quæ lege apud Val. Max. lib. 4 c. 3. Vide & Aurelium Victor. de Viris Illuſtribus: Cic. de Senectute, &c.

Incomtis Curium capillis.) Legunt quidam cum Quintiliano lib. 9. c. 3. *intonſis capillis*: ſcilicet priſcis temporibus nondum erant Romæ tonſores: & cultum negligebant maxime bellatores viri. Hoc quidem perinde ſignificatur per vocem *incomtis*. ſed non illud; quod ſane ab Horatio ſpectari oportuit: ſic Ovid. Faſt. 2.

Hoc apud intonſos nomen habebat avos.

Et Faſt. 4. de Numa:

Bis caput intonſum fontana ſpargitur unda.

Codices tamen fere omnes habent: *incomtis Curium Capillis*: unde ab ea lectione temere diſcedendum non fuit.

42 *Camillum.*) M. Furius Camillus quinquies Dictator fuit, de Gallis bis triumphavit, Romamque jam ab is captam ſtrenue pugnando vindicavit. Ad annos octoginta Reipublicæ ſemper utilis vixit: hinc pater patriæ, alter Romulus ac urbis conditor meritus appellari. Vide Liv. lib. 5. &c.

45 *Creſcit occulto velut arbor ævo fama Marcelli.*) Sicut arbor ſenſim ac nemine advertente cre-

Fama

Fama Marcelli. Micat inter omnes
Julium ſidus, velut inter ignes
Luna minores.
Gentis humanæ pater atque cuſtos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæſaris fatis data: tu ſecundo
Cæſare regnes.
Ille ſeu Parthos Latio imminentes,
Egerit juſto domitos triumpho,
Sive ſubjectos Orientis oris
Seras & Indos:

INTERPRETATIO.

Marcelli porro *nomen augeſcit ſicut arbor ſecreto temporis* progreſſu. At *cæteros inter ſplendet aſtrum Julii, ut Luna inter minores ſtellas. O fili Saturni* Jupiter, *humani generis auctor & conſervator, commiſſa tibi* eſt a *fatis ſummi Cæſaris tutela*: ergo *tu regna* primus: *Cæſar* autem ſit a te *ſecundus. Sive is Parthos Italiæ bellum inſerentes legitima victoria fractos ſubegerit: ſive Seras Indoſque* in *Orientali plaga domuerit;*

ANNOTATIONES.

ſcit, *occulto ævo*, labente clam tempore, progreſſu menſium & annorum, ita Marcelli fama in dies augetur ac celebrior evadit. Eraſmus hunc locum ſic illuſtrat: *ſolent præcocia ſubito flacceſcere: ſed quod paulatim accreſcit, durabile eſt. Unde Horatius Marcelli famam velut cum rore arborem ſurgentem celebrat.*

46 *Marcelli.*) Quis ille, non plane conſtat. Alii volunt M. Marcellum Octaviæ Auguſti ſororis filium, cui in Imperii ſucceſſorem adoptato ſuam ille filiam deſponderat Juliam. De eo Virgil. Æneid. 6. v. 861. & ſeq. & Seneca ad Marciam cap. 2. Verum cum is admodum juvenis, ſola indole præclara nobilitatus obierit, quo pacto ejus fama creſcere in dies ab Horatio dicatur? Itaque malim ego cum aliis intelligere M. Claudium Marcellum, quinquies Conſulem, qui Gallos Germanoſque debellavit, ipſumque Annibalem invictum antea vinci poſſe docuit: atque ab eo demum circumventus ac cæſus etiam coli & obſervari meruit poſt mortem. Nam & honorifice cremandum Annibal curavit, ejuſque cineres urna argentea incluſos & corona aurea decoratos ad ejus filium miſit. Plutarch. Tit. Liv. lib. 23. ſeq. Virgil. Æneid. 6. verſ. 855.

Micat inter omnes Julium ſidus. Sueton. Jul. cap. 88. ita ſcribit: *In Deorum numerum relatus eſt, non ore modo decernentium, ſed & perſuaſione vulgi. Siquidem ludis, quos primo conſecratos ei heres Auguſtus edebat, ſtella crinita per ſeptem dies continuos fulſit, exoriens circa undecimam horam: creditumque eſt animam eſſe Cæſaris in cœlum recepti: & hac de cauſa ſimulacro ejus in vertice additur ſtella.* Idem refertur in Epiſtolis Auguſti.

Virgil. Eclog. 9.

Ecce Dionæi proceſſit Cæſaris aſtrum. Vide & Plutarch. Dion. lib. 45. Senec. Quæſt. Natural. lib. 7. cap. 17. Plin. lib. 2. cap. 25. ubi Auguſti ipſius de crinito illo ſidere teſtimonium refert. Porro cometes illi Chriſti Servatoris noſtri natalem prænunciaſſe multo melius creditur.

49. *Gentis humanæ pater, &c.*) Præclare ad Auguſtum, quo totus tendebat, laudandum venit tandem, per apoſtrophen ad Jovem, cui divitum cum ipſo Imperium aſſerit.

50. *Tibi cura magni Cæſaris fatis data.*) Duo nempe veteribus credita: primum, Reges, Imperatores, Principes in tutela eſſe Jovis: alterum, fato ſic omnia decerni, gubernari, ſubeſſe, ut ipſi Dii fati legibus tenerentur.

51. *Tu ſecundo Cæſare regnes.*) Tu quidem in ſupremum rerum omnium dominium habe, o Jupiter; ut Auguſtus ſit a te ſecundus.

53 *Ille ſeu Parthos &c.*) Sueton. Auguſt. cap. 21. *Parthi quoque et Armeniam vindicanti facile ceſſerunt: et ſigna militaria quæ M. Craſſo et M. Antonio ademerant, repoſcenti reddiderunt, obſideſque inſuper obtulerunt; denique pluribus quondam de regno concertantibus, nonniſi ab ipſo electum comprobaverunt.* Vide & infra Od. 19. verſ. 12. Annot. Quoniam vero Parthos antea victoriis feroces, Romaniſque etiam terribiles jam eo deduxerat Auguſti fama, ut ultro virtuti Romanæ obſervantiam deferrent, hinc bene ominatur Horatius, juſto eos triumpho aliquando profligandos.

55. *Sive ſubjectos Orientis oris Seras et Indos.*) Sive ille remotiſſimas nationes ſubegerit; vel *Seres*, vel *Indos*, de quibus, teſte Diodoro Siculo, ſolus triumphavit Bacchus.

56. *Seras.*) Seres interioris Æthiopiæ ſunt populi: ſunt etiam ex Oroſio citerioris Indiæ: ſunt & alii ad ortum extremi ultra Sinas, quorum regio Serica, nunc *Catay*, Metropolis autem Sera: ſerico opere celebres: de quibus Strabo, Ptolem. Ferrar. &c. Plin. lib. 6. cap. 17. *Primi ſunt hominum qui noſcantur Seres. lanificio ſilvarum nobiles, perfuſam aqua depectentes frondium caniciem.* Ammian. Marcellin. *Seres*, inquit, *armorum expertes . . . . nulli finitimorum moleſti . . . Cœli apud eos jucunda ſalubriſque temperies; aeris facies munda, ventorum commodiſ-*

Te minor latum reget æquus orbem;
Tu gravi curru quaties Olympum,
Tu parum caſtis inimica mittes
Fulmina lucis.

INTERPRETATIO.

Te quidem inferior juſte gubernabit ille *hunc orbem amplum : tu* vero *tremendo curru Cælum concuties : tu infeſtâ in contaminatos lucos tonitrua vibrabis.*

ANNOTATIONES.

ſtatis flatus, et abunde ſilvæ ſubſicidæ, e quibus arborum fætus aquarum aſperginibus crebris, velut quædam vellera molientes, ex lanugine et liquore mixtam ſubtilitatem teneriimam pectunt, nentesque ſubtegmina conficiunt ſericum ad uſum antehac nobilium, nunc etiam infimorum ſine ulla diſcretione proficiens. Ipſi præter cæteros frugaliſſimi, pacatioris vitæ cultores, etc.

Indos.) Horum regio India Aſiæ eſt ad ortum ampliſſima ab Indo fluvio dicta : Gange fluvio item rigatur, & ſcinditur media : ab Ortu Sinas habet, a Septentrione Tartariam, ab Occaſu Perſiam, ab Auſtro Oceanum Indicum. Parte Septentrionali, inter Gangem & Indum fluvios, continetur hodie Imperium magni Mogolis, in quo numerantur provinciæ triginta ſeptem ſatis amplæ.

57. *Te minor latum reges æquus orbem, etc.*) ſenſus eſt : Auguſtus autem, o Jupiter, ſic orbem hunc inferiorem, ita volentibus fatis, reget, ut ſe gerat ſemper minorem te, ſicut decet & æquum eſt. Et quanquam laudabilibus omnium jam effertur ; *& virtutis moderationiſque fama Indos etiam ac Scythas, auditu modo cognitos, pellexit ad amicitiam ſuam Populique Romani ultro per legatos petendam ;* (ex Sueton. Octav. cap. 21.) quanquam Parthos etiam nominis ſui ſplendore ſimiliter perculit, eorumque ferociam ſine armis fregit : attamen ille ſeu novis in dies triumphis augeatur, ſeu tot populos ſibi ſubjectos cernat, nunquam tamen animos ultra quam fas eſt, ſuperbos tollet.

Latum.) Virg. Æneid. 1.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

Legunt alii *lætum*, nimirum ob *æquitatem* Auguſti, qui jus ſumma lenitate pariter ac diligentia dixiſſe ſcribitur Suetonio.

58 *Tu gravi curru quaties Olympum.*) Tu in Cælo regnabis, indeque tonitru in hæc infima, cum fueris ad juſtam provocatus iram, vibrabis. Nempe vulgus opinabatur e *curru* Jovis *cælum quatiente* formari tonitrua, & *mitti fulmina*.

59. *Tu parum caſtis, &c.*) Quoniam luci Diis ſacri habebantur, hinc ſi aliquo ſcelere ac flagitio in iis perpetrato contaminati eſſent, Jovis excitari credebant furorem, & ſacrilegium vindicari, miſſo fulmine. Unde & ſatagebant expiare locum, & cæſis hoſtiis Numinis iram placare.

AD LYDIAM,

ODE XIII.

Zelotypum ſe pingit Horatius, ac rivalem ſuum vellicat.

CUM tu, Lydia, Telephi
    Cervicem roſeam, & cerea Telephi
Laudas brachia, væ, meum
    Fervens difficili bile tumet jecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
    Certa ſede manet: humor & in genas
Furtim labitur, arguens
    Quam lentis penitus macerer ignibus.
Uror, ſeu tibi candidos

INTERPRETATIO.

O Lydia, quando tu collaudas collum rubicundulum Telephi, & molles lacertos Telephi, væ, meum hepar turgeſcit acri cholera inflammatum. Tum neque animus mihi, neque color ſtatu firmo conſtat. Tum etiam lacrymæ clam decidunt in malas, patefacientes quantum intus abſumar flammis ſecretis.

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos diſtrophos, ut tertia ſupra, *Sic te Diva*, &c.

Cum tu, Lydia, Telephi &c.) Non caret arte repetitio vocis *Telephi*. Nam & qui amant, nunquam ſatis id loquuntur quod amant: & zelotypo illud idem eſt intolerabile. Lydia cervicem roſeam Telephi, iterumque cerea brachia Telephi laudare gaudet: at Horatio id ciet bilem, doletque quod rivalem ſuum in ore frequentius habeat. Unde, cum præſentem convellere amorem nequeat, de futura ejus immutatione ſe conſolatur.

2. *Cervicem roſeam.*) Pulchram inſtar roſæ, & fragrantem: vel roſei coloris. Scaliger hic Horatium graviter reprehendit, & *lacteam* dici oportuiſſe contendit, non *roſeam*. Verum quidni adoleſcens amore fervidus roſea cervice & rubicundula celebretur? Virgil. Æneid. 1.

roſea cervice refulſit.

Cerea brachia.) Mollia, tenera, forraſſe etiam candida, politula, nitida, pura, puta, formoſa inſtar imaginum cerearum, quæ ſine oſſibus, nervis, pelle, pilis. Vide Non. Marcell. in voce, *putus*.

3. *Væ.*) Interjectio dolorem indicans atque indignationem. Sunt qui legant *væ*, *vaì*, id eſt, *certe*, *hercle*.

4. *Bile tumet jecur.*) Intumeſcit fellis receptaculum jecori annexum. In felle ira, in jecore amor ac libido, in ſplene riſus, in corde ſapientia proprie reſident. At Horatius modo libidinem in jecore ſtatuit, ut lib. 4. Od. 1.

Si torrere jecur quæris idoneum?

Alias iracundiam, ut hic: pariter & Juvenalis Sat. 1. v. 45.

Quid referam quanta ſiccum jecur ardeat ira?

Secuti videntur Archilochium, χολὴν οὐκ ἔχεις ἐφ' ἥπατι. *bilem non habes in hepate.* Apud Athen. lib. 3. cap. 24.

5. *Tunc nec mens mihi, nec color, &c.*) Variis ſe perturbationibus agitari indicat, pudore, timore, ira. Opportunitate Macrob. lib. 7. cap. 11. *Natura, cum quid ei occurrit honeſto pudore dignum, imum petendo penetrat ſanguinem, quo commoto atque diffuſo cutis tingitur, indeque naſcitur rubor . . . gaudium extrinſecus contingit. Ad hoc animoſa natura occurſu feſtinat, quam ſanguis comitando, quaſi alacritate integritatis ſuæ compotem tingit cutem; & inde ſimilis color naſcitur. Contra, qui metuunt, palleſcunt. Natura enim, cum quid de extrinſecus contingentibus metuit, in altum tota demergitur, ſicut nos quoque cum timemus latebras quærimus. Sic natura tota deſcendens, ut lateat, trahit ſecum ſanguinem. Hoc vero demerſo, humor dilutior cuti remanet, & inde palleſcit, &c.*

7. *Furtim labitur.*) Invito mihi excidunt lacrymæ, propter vim indignationis & zelotypiæ. Hanc deſcribit Tullius Tuſcul. 4. n. 28. *ægritudinem ex eo quod alter potiatur eo, quod ipſe concupierit.*

8. *Macerer.*) Porphyrio legit, *concremer*.

9. *Uror ſeu tibi candidos, &c.*) Dolore gravi

10. Tur-

Turparunt humeros immodicæ mero
Rixæ; ſive puer furens
Impreſſit memorem dente labris notam.
Non, ſi me ſatis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbare
Lædentem oſcula, quæ Venus
Quinta parte ſui nectaris imbuit.
Felices ter & amplius,
Quos irrupta tenet copula; nec malis
Divulſus querimoniis;
Suprema citius ſolvet amor die.

INTERPRETATIO.

Efferveſco, ſive jurgia ex *vino immoderata deformarunt albas tibi ſcapulas: ſive juvenis inſaniens memorem cicatricem labellis tuis dente inuſſit. O ſi mihi ſat auſcultes, ne expecta conſtantem* eum fore qui *immaniter vulnerat baſia ſuaviſſima, quibus indulſit Venus quintum ſuæ dulcedinis gradum. O ter & plus beati, quos nectit ſtabilis conjunctio, nec amor improbis querelis diviſus ſeparabit ante diem ultima.*

ANNOTATIONES.

afficior, cum video te mihi adamatam vexari crudeliter, atque ſalibus ſaniari ab juvene temulento, & poſt epotum vinum petulco, ſine modo laſcivienti, ruſtice jurganti, imo dure ac barbare te molliculam tractanti: Horatius nempe ut Lydiam demereatur, ſuum ei tenerum exponit amorem, qui ejus cruciatus perſentiat, illumque opponit ſævæ rivalis libidini, quæ, ut ſe expleat, amicæ haud parcit: ſicque Telephum in invidiam adducere conatur. Hinc & maligne interpretatur comeſſationes illas, nec non mortiunculas amatorias; ac velut diras plagas truceſque ac belluinos morſus traducit, ut Lydiam a Telepho quacumque ratione abſtrahat.

11 *Sive puer furens, etc.*) Sive Telephus effrænata & impotenti abreptus libidine, ac prope furioſus momordit labia tua, ad relinquendum qualemcumque ſui memoriam, in crudeli etiam cicatrice. Cic. act. 7. in Verrem, n. 32. *Metuendum... ne excitetur Verres, ne denudetur a pectore, ne Populus Romanus aſpiciat cicatrices ex mulierum morſu, veſtigia libidinis atque nequitiæ.*

13 *Non ſperes perpetuum.*) Si mihi credis, Lydia, ne perpetuum tui amatorem ſpera illum fore qui ſic abutitur amore tuo, ut oſculando vulnera infligat œſtro velut percitus. Nam, ut ajunt, *omne violentum non eſt durabile.*

16 *Quinta parte ſui nectaris.*) Miſſa plurium interpretatione in putidis & obſcœnis plus æquo ſagacium, ego cum paucis ſentio, & *oſcula quæ Venus quinta parte ſui nectaris imbuit*, intelligo valde fragantia, nectaris inſtar ſuavia. Eo fere modo apud Athen. lib. 2. cap. 2. ſub finem, Ibycus, ut ſignificet mel eſſe dulciſſimum, ait, mel nonam eſſe partem ambroſiæ, id eſt, habere nonam partem ſuavitatis quæ eſt in ambroſia.

17 *Felices ter, etc.*) Sic denique tentat Horatius expugnare Lydiæ amorem, dicens longe feliciorem eam fore, ſi ſe Horatium conſtanter amaturum præferat Telepho nunc ardenter quidem, ſed ad tempus duntaxat amanti.

18 *Malis divulſus querimoniis.*) Bonæ ſunt in amore querimoniæ ob abſentiam, ob deſiderium: malæ vero ob incoſtantiam, mutationem, ac fidem fractam.

20 *Suprema citius ſolvet, etc.*) Non ante deſinam te amare, Lydia, ſi me ames, quam deſiero vivere, inquit Horatius: imo, ut ait ipſe in perſona Lydiæ, Ode 9. lib. 3.

Tecum vivere amem, tecum ob eam libens.

ODE

ODE XIV.

Non eſſe redintegrandum civile bellum.

O Navis, referent in mare te novi
Fluctus. O quid agis? fortiter occupa
Portum. Nonne vides, ut
Nudum remigio latus,
Et malus celeri ſaucius Africo,
Antennæque gemant? ac ſine funibus
Vix durare carinæ

INTERPRETATIO.

O *Navis, novi fluctus in mare te reducent. O quid facis? Firmiter portum tene. Annon cernis quod latus* tuum eſt *remis deſtitutum: et malus auſtro præcipiti labefactus: atque antennæ ſtrideant: et vix carina abſque rudentibus valeat ſuſtinere*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſupra Ode 5.

Non pauca ex Alcæo imitatus eſt Horatius in hac Ode, quam fere omnes allegoricam agnoſcunt totam, ipſeque Quintil. lib. 8. cap. 6. In ea certe plurima dicuntur figuris ac tropis involuta, quæ aperte nequaquam dici fas fuiſſet. Vel Rempublicam, vel Brutum, vel Sextum Pompejum alloquitur, dehortaturque a reparandis civilibus tumultibus, quibus velut navis procellis non niſi ingenti ſuo malo Reſpublica concutienda ſit.

Porro ſic interpretari ſingula nobis licet.

Navis, eſt Reſpublica Romana: *mare*, civile bellum: *fluctus*, diſcordiæ ac tumultus: *portus*, pax: *nudum remigio latus*, Caſſius cum ſiniſtro cornu cui præerat, militibus cæſis ac fugatis, fractus: *malus Africo ſaucius*, Magnus Pompejus a Ptolemæo Ægypti Rege nefarie obtruncatus, *antennæ gementes*, Senatores aliique principes Pompei fatum dolentes: *carina ſine funibus*, ærarium ſine pecunia, quæ nervus belli eſt: *lintea non integra*, vexilla & legiones diſſipatæ: *æquora Cycladas nitentes interfuſa*, quæ caveri atque evitari debeant: quorumdam potentium occulta ambitio, invidiaque alienæ gloriæ. Quippe hi ſæpe ſpecioſo publicæ utilitatis prætextu, rebus ſuis ſtudent: atque ut militaria imperia, dignitates ac magiſtratus captent, pacem impediunt, turbas fovent, populis illudunt, perniciem civium moliuntur.

1. *Navis.*) Bruti pars intelligi poteſt, cur Pompejanæ partes Navi deſignantur apud Cicer. lib. 2. Epiſt. 5. & lib. 12. Epiſt. 25.

Novi fluctus.) Primum civile bellum exarſit Cæſarem inter & Magnum Pompejum: alterum inter Auguſtum, Antoniumque, & Cæſaris percuſſores Caſſium & Brutum: tertium inter Sextum Pompejum Magni filium & Auguſtum: de quibus vide Appian. lib. 4. Plutarch. &c.

2. *O quid agis?*) Nempe Antonio hoſte Patriæ judicato, litteriſque per Senatum datis ad Julii Cæſaris interfectores de recuperanda libertate, quid aliud quam incenditur grave bellum, ac Romanum peſſumdatur Imperium?

Fortiter occupa portum.) Una ſalutis ratio eſt, compone pacem cum Octavio Auguſto, cui niſi ſummam defers rerum, numquam ſane conquieſces. Conjecturam audaciorem quorumdam retundere videtur iſte locus. Nec eſt quod aut Muretus Quintiliano dormitationem ita objiciat, aut Faber Critic. Epiſt. 54. alterque ei adſtipulatus ſibi plaudant & acclament velut invento Api, exultantes; εὑρήκαμεν συγχαίρομεν: enim vero ſi, quod volunt illi, citra metaphoram aut allegoriam ſcribat ad eam navim, qua ſui Amici iratum Auguſtum metuentes fugere properabant, ſique hac Ode ſecundam ei navigationem apprecatur, non ſecus ac navi Athenas Virgilium tranſvehenti, Od. 3. quo ſenſu diceret hic: *fortiter occupa portum?* Imo vero debuiſſet inclamare ad immorantes, *ſolvite protinus*: ad navim autem: *portum hunc cito deſere, non tutum a ſtatione male fida ſtatim cede, in qua periculoſius quam in alto mari verſarere.*

5. *Africo.*) Vento Meridionali, de quo Virgil. Æneid. 1. v. 89.

creberque procellis
Africus.

6. *Antennæque gemant.*) Fracto navis malo, dependentes ex eo antennæ concidant neceſſe eſt: ſic & Senatores ac Proceres, qui adhæſerant Pompejo, eo quidem ſublato gemunt ac dilabuntur. Hi certe alii in alias diffluere provincias, ex Appiano cit. loc. *antennæ*, trabs in ſummo navis malo tranſverſa, cui velum alligatur.

Poſ-

Poſſint imperioſius
  Æquor? non tibi ſunt integra lintea;
Non Di, quos iterum preſſa voces malo:
Quamvis Pontica pinus,
Silvæ filia nobilis,
  Jactes & genus, & nomen inutile,
Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit. Tu, niſi ventis
Debes ludibrium, cave.
  Nuper ſollicitum quæ mihi tædium,
Nunc deſiderium, curaque non levis
Interfuſa nitentes
Vites æquora Cycladas.

INTERPRETATIO.

mare violentius. Non adſunt tibi vela ſalva, neque Numina, quæ invoces rurſus ærumnis obruta. Licet Ponti ſis *pinus, orta* e *ſilva celebri, atque originem oſtentes, vanamque famam. Nauta meticuloſus haud confidit pictæ puppi. Tibi proſpice, niſi ventis* in *jocum es deſtinata.* Tu *quæ mihi nuper moleſtum* creabas *tædium;* jam vero *deſiderium ac ſollicitudinem haud modicam, fuge maria Cycladas emicantes interfluentia.*

ANNOTATIONES.

8. *Imperioſius æquor.*) Virtutem ac fortunam Auguſti manifeſte prævalentes.

10. *Non Di, quos iterum preſſa voces.*) Cum enim fatis deſtinatum Auguſto videatur orbis Imperium, tibi contra fata pugnanti non aderunt aut favebunt Dii. Adde quod *fruſtra Neptunum invocat qui ſecundùm patitur naufragium.*

Di.) Caſtor & Pollux, Apollo, Minerva, aut quilibet alius, ſolebat eſſe & vocari tutela & inſigne navis: & ſacrarium in puppi collocabatur, vel in prora. Act. Apoſt. cap. 28. ſcribitur navigare Paulus Alexandrina quadam navi, cujus inſigne Dioſcuri. Perſ. Sat. 6.

jacet ipſe in litore, & una
Ingentes de puppe Dei.

Quidam ſic interpretantur locum hunc: *tibi non ſunt Dii, quos iterum preſſa voces malo*: jam Pompejus occidit, Caſſius periit, divini illi libertatis vindices: quid tentes ultra?

11. *Quamvis Pontica pinus, &c.*) Sicut adverſus tempeſtatem ſævam parum valet nobilitas arborum, e quibus compacta eſt navis, minime quoque picta & ornata puppis: ſic a naufragii periculo nequaquam eximit Rempublicam contentionibus laceram, aut ipſius fama quamlibet celebris, aut Ducis exercitus generoſius. Hæc enim quid juvant, ſi præſertim deſint præſidia ſat firma: ærarium locuples, &c.

12. *Silvæ filia nobilis.*) In Ponti regione multiplex erat ſilva, egregiæque arbores fabricandis navibus idoneæ.

14. *Nil pictis timidus navita puppibus fidit.*) Ne ſplendori tui nominis fide, o Reſpublica Romana, vel origini præclaræ: neque tu Brute, aut ingenitæ nobilitati, aut propriæ exiſtimationi. Sunt enim hæc vana præſidia ac firmamenta.

Timidus navita.) Ne cum Scaligero putes legendum *tumidus*. Eſt enim *timidus* epitheton nautis ſemper conveniens, & hic maxime. Sic enim ſignificatur nauta prudenter metuens omnia ab infido mari, ab inſtantibus ventis, a repentinis tempeſtatibus, cum præſertim vehitur navi jam debilitata.

15. *Niſi ventis ludibrium debes.*) A bello deſine, niſi vis fortunæ jocantis, aut Martis communis, aut etiam fatorum ludibrium eſſe.

17. *Nuper ſollicitum quæ mihi tædium, &c.*) Militaverat Horatius ſub Caſſio, & Bruto: poſtea tamen Auguſto victori conciliatus veniam obtinuerat: hæc autem ſcripſiſſe fertur poſt Caſſium cæſum, & antequam Brutus adverſus Auguſtum belli aleam experiretur. Ait ergo: O publica ſalus, quæ tædium mihi tunc præbuiſti ob diuturnitatem diſcordiarum ac militiæ labores; nunc autem ſollicitudinem & curam præſtas ob novos tumultus, cur evidens periculum, taleſque anguſtias ſponte adis? Vel ad Brutum loquitur: O Brute, qui ſollicitum me habuiſti de eventu belli, ſub tuis ſignis merentem: nunc autem tui ac libertatis, quam vindicas, deſiderio crucias, cum præciſam ſalutis tuæ ſpem animo jam concipiam: ſi mihi credis, ne Auguſti partes fortiores laceſſe, pone arma, neve tam periculoſæ plenos aleæ labores incaſſum ſubi: imo conciliandæ pacis conſilia & rationes ini. Vide lib. 2. Od. 7. & Epiſt. 2. lib. 2.

20. *Cycladas.*) Inſulæ ſunt circiter quinquaginta, in Ægeo mari in cycli prope formam diſpoſitæ: quidem ob frequentes ſcopulos, & maris anguſtias adiri, aut circumnavigari vix citra periculum poſſunt.

ODE XV.

Vaticinium de Trojæ excidio.

PASTOR cum traheret per freta navibus
Idæis Helenam perfidus hoſpitam,
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera
Nereus fata. Mala ducis avi domum,
Quam multo repetet Græcia milite,
Conjurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.
Eheu, quantus equis, quantus adeſt viris
Sudor! Quanta moves funera Dardanæ

INTERPRETATIO.

CUM *paſtor fallax per maria abduceret Helenam hoſpitam navibus Troianis; injucunda tranquillitate ventos veloces oppreſſit Nereus, ut dira præcineret fata,* ſic: *infauſtis auſpiciis domum ducis* eam, *quam numeroſo exercitu repoſcet Græcia conſpirans tuas diſſolvere nuptias, atque antiquum Priami regnum. Eheu, quantus equis, quantus viris ſudor ineſt! Quantas cædes Trojanæ nationi paras!*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 6.

1. *Paſtor cum traheret, &c.*) Sicut apud Bacchilidem Caſſandra Paridi Troiam ingredienti, ita hic eidem iter agenti, Helenamque belli facem ducenti Nereus vaticinatur quanta ferat mala, adeoque Troiæ ruinam. Antonium Cleopatræ amoribus irretitum exemplo Paridis admoneri ab Horatio non nemo opinatur Cæterum cuncta fere ex Homero deprompta. Senſus eſt: Cum Paris Helenam raperet hoſpitis Menelai uxorem, atque e Sparta Troiam navigaret. Nereus Deus marinus ventos cohibuit, dum perfido illi raptori canet impendentem cladem, ob violatum jus, & inceſtas nuptias. Vide Herodot. lib. 2. Euſtath. in 6. Iliad.

Paſtor.) Paris, alio nomine dictus Alexander, expoſitus in Ida monte, educatuſque a Paſtore, & ipſe aliquandiu paſtor, quanquam erat filius Priami Troianorum Regis & Hecubæ, quæ prægnans facem ſe ardentam parere ſomniavit: quo territa & conjectorum impulſa reſponſo exponendum curaverat filium.

Traheret.) Per varias regiones, diverſaque maria, tandemque in patriam ſuam Troiam pertraheret.

Navibus Ideis.) Fabricatis in Ida Troadis monte.

2. *Helenam perfidus hoſpitam.*) Paris hoſpitio receptus apud Menelaum, eo quidem abſente in adulterium pellexit abduxitque Helenam ejus uxorem; adjuvante nimirum Venere, quæ formoſiſſimam Paridi ſpoponderat feminam, in præmium judicii, quo Junoni & Palladi prælata ab eo fuerat.

3. *Ingrato celeres, &c.*) Quoniam ventorum natura eſt erumpere & vagari: hinc nihil injucundius ipſis eſt quam frænari & in otio contineri. Eſt qui referat ad Paridem, celeriter avehere prædam ſuam cupientem: cui proinde valde ingrata fuerit ea mora. Sed cum per multas ac diverſas regiones Paris Helenam circumduxiſſe legatur, antequam in Troadem perveheret, non videtur ea poſſe interpretatio ſtare.

4. *Ut caneret fera Nereus fata.*) Dum excidium patriæ ac paterni regni prænuntiaret flagitioſe Paridi, ventos compreſſit Nereus, ſilentiumque impoſuit. Quidam contentioſe legunt; *Proteus*, eo quod apud Homerum ille de Troianis rebus vaticinetur: Nereo autem vix id muneris tribuatur. Verum Poetæ quid non licet? Deinde naviganti quis melius vaticinans inducatur quam marinus Deus? Adde quod Apollonius Rhodius Interpres in 4. Argonautic. ex Pherecydis ſententia, ſcribit Nereum coactum reſpondere velut oraculum. Apollodorus lib. 2. de Nymphis Jovis ac Thetidis filiabus, vatem facit Nereum: & Heſiodus in Theogon. veridicum eum appellat. Maneat ergo Nerei Proſopopœja, & recte poſita cenſeatur.

5. *Mala ducis avi domum.*) Ex Augurum obſervatione tracta dictio, id eſt, malo omine, infelicì augurio Helenam ducis, o Pari, tibique aſſumis & rapis uxorem alienam.

6. *Multo milite.*) Homer. naves Græcorum numerat 1146.

7. *Conjurata.*) In portu Aulidis Græciæ Principes univerſi jurejurando ſe adſtrinxerunt non diſceſſuros a bello, donec Helena reſtitueretur, illataque Græcis injuria vindicaretur, everſa Troia.

9. *Quantus equis, quantus, &c.*) Quanta diſcrimina, quantæ ſtrages ac labores virorum & equorum in decennali bello!

10. *Dardanæ Genti.*) Dardanus Jovis ex Electra filius in Aſiam veniens condidit eam gentem, quæ a Troe poſtea Trojana dicta eſt. Ab eo ortus Priamus. Virgil. Æneid. 8. v. 134.

Genti! Jam galeam Pallas & ægida,
Curruſque, & rabiem parat.
Nequicquam Veneris præſidio ferox,
Pectes cæſariem: grataque feminis
Imbelli cithara carmina divides.
Nequicquam thalamo graves
Haſtas, & calami ſpicula Gnoſſii
Vitabis, ſtrepitumque, & celerem ſequi
Ajacem. Tamen, heu, ſerus adulteros
Crines pulvere collines.
Non Laertiaden, exitium tuæ

INTERPRETATIO.

Jam Pallas aptat caſſidem & clypeum, & currus, & furorem. Fruſtra ſuperbus ob Veneris favorem pectes comam: & lyra molli jucundas mulieribus cantilenas diſtribues. Fruſtra fugies lanceas nuptiali *thoro moleſtas, & acumen telorum Cretenſium, ſonitumque, & acrem inſequendo Ajacem. Attamen heu, tarde mœchos capillos pulvere inſperges. Non*ne *vides filium Laertis, nonne Pylium*

ANNOTATIONES.

Dardanus Iliacæ primus pater urbis & auctor, etc.

11 *Jam galeam Pallas et ægida.*) Pallas & Juno pro Græcis pugnabant nempe, tum quod manebat alta mente repoſtum Judicium Paridis, ſpretæque injuria formæ: tum quia virgo Pallas flagitioſo Paridi infenſa erat. Porro bellicoſæ Palladi ſueta aptantur hic arma. Ovid.

Dat galeam capiti, defenditur ægide pectus.

Virgil. Æneid. 8.

Ægidaque horrificam turbatæ Palladis arma.

Quem in locum Servius ita ſcribit: *ægis pectoris eſt munimentum, habens in medio Gorgonis caput. Quod ſi in pectore Numinis fuerit, ægis vocatur: ſi in hominis pectore, ut in antiquis Imperatorum ſtatuis videmus, lorica dicitur.*

12 *Curruſque et rabiem.*) Bigas & quadrigas bellicas Pallas inveniſſe fertur: & apud Homer. e curru, non ex equo pugnari ſcribitur. *Rabiem*, iram, indignationem, furorem & impetum animi, quæ quidem vix abſunt a quocumque bello.

13. *Nequicquam Veneris præſidio ferox, etc.*) Tunc parum juvabit te præſidium Veneris minime bellicoſæ, multo minus decebit illa: tua venuſtas & cultus corporis: quæ apud mulieres valent quidem, non ita vero adverſus hoſtem. Vide ſupra Od. 12. verſ. 41. apud Homer. 3. Iliad. idem Paris ſic admonetur, objurgaturque: *inutilis erit tibi cithara, ac munera Veneris, et comæ, et ſpecies, quando humi in pulvere jacebis mixtus.*

15. *Cithara carmina divides.*) Modulaberis diſtincte, conciane, ex arte, modo hos, modo iſtos carpendo nervos: non male ſic; melius tamen: modo lyra, modo voce alternatim canendo; at optime alii interpretantur, mulieroſum Paridem modum huic, modo illi feminæ gratificari, ac ſuam cuique cantilenam diſpertire. Sic infra Od. 36. *dividere oſcula*, eſt ſingulis dare oſcula.

Imbelli cithara.) Hac quidem valebat Paris, ſed quam bellicoſo viro parum conveniret, oſtendit Alexander ille Magnus, cum Paridis ſprevit citharam, Achillis optavit. Illa videlicet amores ac nugæ, hac heroum laudes celebrantur. Plutarch.

16. *Nequicquam thalamo graves haſtas, etc.*) Licet initio amori ac nuptialibus jocis vaces, at tandem ad arma concurrendum erit, & feras licet pœnas exolves, cum humi proſtratus in pulvere volutaberis, traheriſque a victore hoſte crinibus illis, adulterii incentivis.

17. *Gnoſſii.*) Gnoſſus urbs Cretæ, cujus populi ſagittas emittendi arte pollebant. Adde quod, ex Plinio, abundat Creta cannis gravioribus ad faciendas ſagittas aptiſſimis. Porro inter Proceres Græcos erat Idomeneus Cretenſium dux, Merionis comes.

18. *Celerem ſequi Ajacem.*) Pedum celeritate Ajax clarus, ut eum inſequentem evaderet nemo. Verum Oileuſne, an Telamonius? Hic certe, ſi Dareti Phrygio fides, Paridem perſequi & occidere legitur.

19. *Serus adulteros crines pulvere collines.*) Quamvis effugias aliquandiu, non tamen poteris ſemper declinare pugnam & congreſſum, in quo cum vel proſtratus vel occiſus fueris, pulvere tandem fœdabuntur crines illi tui tanto ſtudio calamiſtrati, & unguentis delibuti, quibus Helena in amorem & hinc in adulterii facinus a te pertracta eſt. Vel ſimpliciter, crines illos tuos oportebit tandem bellico pulvere aſpergi & illini, quos unguentis dumtaxat antea illinire ſatagebas. Sunt enim qui affirment Paridem Ajacemque Oileum concertantes mutuis occubuiſſe vulneribus; alii volunt Paridem poſtquam Achillem interemiſſet, a Pyrro, alii autem, a Philoctete interfectum.

21. *Laertiaden.*) Ulyſſem filium Laertis, Ithacæ & Dulichii Inſularum Regem, prudentia ſolertiaque ſuper æthera notum. *Exitium tuæ gentis*: nempe quia detexit ipſe atque ad Troianum bellum adduxit Achillem, ſine quo ex fatis capi Troia non potuiſſet.

Gen-

Gentis, non Pylium Neſtora reſpicis?
Urgent impavidi te Salaminius,
Teucerque, & Sthenelus ſciens
Pugnæ, ſive opus eſt imperitare equis,
Non auriga piger. Merionem quoque
Noſces. Ecce furit te reperire atrox
Tydeides melior patre:
Quem tu, cervus uti vallis in alterâ
Viſum parte lupum graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuæ.
Iracunda diem proferet Ilio,
Matroniſque Phrygum claſſis Achillei,
Poſt certas hyemes uret Achaicus
Ignis Iliacas domos.

INTERPRETATIO.

Neſtorem populo tuo fatales? Te Salaminius Teucer, te Sthenelus belli gnarus, ac ſi oportet equos regere, ductor haud ſegnis, intrepidi perſequuntur: Senties etiam Merionem. En ardet incurrere in te impavidus Tydei filius genitore fortior. Hunc tu, velut cervus aſpectum in adverſa vallis regione lupum, herbarum oblitus, fugies effeminatus, graviter anhelans quod quidem *tuæ nequaquam promiſiſti. Indignata claſſis Achillis Troiæ Troianiſque feminis* fatale *tempus differet: at poſt aliquot annos ignis Græcorum Troianas ædes incendet.*

ANNOTATIONES.

22. *Pylium Neſtora.*) Hic ſapientia & vitæ diuturnitate inclytus, apud Pylum Peloponneſi oppidum educatus, jam ſenior cum aliis Græciæ Proceribus convenit ad expeditionem Troianam. De eo fertur Agamemnon dixiſſe: brevi expugnandum Ilium, ſi decem Neſtores adfuiſſent.

23. *Salaminius Teucer.*) Ajacis ille frater; vide ſupra Od. 7. v. 27. & ſeq.

24. *Sthenelus.*) Vir pugnaciſſimus, comes Diomedis, unus eorum qui equo ſe Troiano abdiderunt.

26. *Merionem quoque noſces.*) Tuo quidem malo cognoſces & experiere virtutem, iram, acreſque animos Merionis. Hic patruelis erat Idomenei Cretenſium Ducis. De eo ſupra, Ode 6. verſ. 15.

28. *Tydides melior patre.*) Supra Od. 6. *Tydidem ſuperis parem* vocat Horatius, ſane quia Iliad. 5. dicitur Martem ac Venerem in prælio vulneraſſe. Unde ibid. Homerus ejus ferociam comparat flumini omnia ſubvertenti, ac leoni vulnerato. Non mirum ergo, ſi hic Tydeo patre quanquam bono & forti melior tamen ac fortior Diomedes nuncupetur.

31. *Sublimi fugies mollis anhelitu.*) Ferocem illum Diomedem patre meliorem ac ſuperis parem fugies, tam graviter anhelans, præ metu & pavore, quam cervus lupum aſpiciens. Mecum vero, lector, mirare, quo ducat carpendi cacoethes. En Scaliger *ex toto Galeno*, inquit, *non intelligo quid ſit ſublimis anhelitus*. Verum enim ſine Medicæ ſcientiæ aut Medicorum ope, bene intelligitur copioſe, & ex alto pectore anhelare cervus, vel potius, elato & ſublimi, ut fit, capite fugiens, ore quoque ſublimem anhelitum ac ſpiritum efflare.

32 *Non hoc pollicitus tuæ.*) Intrepidum te nimirum jactaveras, o Pari, Helenæ per illicitos amores *tuæ*, & Menelao totique Græciæ parem te unum oſtentaras. At facile eſt apud amaſiam gloriari: non ita apud Græcos raptam perfide, & ultionem juſtam *multo milite repetentes*. Ovid. Epiſt. Paridis ad Helenam.

Finge tamen, ſi vis, ingens conſurgere bellum:
Et mihi ſunt vires; & mea tela nocent.
Nec plus Atrides animi Menelaus habebit,
Quam Paris, aut armis anteferendus erit.

Et quidem provocatus a Menelao Paris ad ſingulare certamen, vixque tandem congreſſus, niſi ope Veneris ſubtractus eſſet, certe victus occubuiſſet, ex Homer. Iliad. 3: unde ibid. Helena inducitur ſuam Paridi exprobrans ignaviam, & Menelai, quem prius ille contemſerat, virtutem experto inſultans.

33. *Iracunda diem proferet Ilio, &c.*) Achilles ob ereptam ſibi Briſeidem iratus a pugna & bello ſuam claſſem continens Troiæ quidem fatum aliquandiu retardabit, diemque Troiæ ac Troianis ultimam differet: at ubi Patroclum audiet ab Hectore peremtum, tum ad arma, & amici vindictam convolabit, nec ponet iram donec Hectorem Ilienſium defenſorem unicum proſternat.
Virgil, Æneid. 2.

Venit ſumma dies, & ineluctabile tempus
Dardaniæ: fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens
Gloria Teucrorum, etc.

34. *Phrygum.*) Phrygia Aſiæ minoris regio, cujus pars eſt Troas, ac metropolis Troia.

Achillei.) Achilles fortiſſimus Græcorum, vel ſuo nomine apud omnes famoſus.

35. *Poſt certas hyemes.*) Poſt certum annorum ſpatium fatis decretum. Chalcas augur e paſſerum numero, poſt annos decem Troiam expugnandam diruendamque prædixerat.

Uret Achaicus ignis Iliacas domos.) Achaia Græciæ pars. Synecdoche. Quidam legunt: *Pergameas domos*.

O D E XVI.

PALINODIA AD AMATAM PUELLAM.

O Matre pulcra filia pulcrior,
Quem criminoſis cumque voles modum
Pones iambis: ſive flamma,
Sive mari libet Adriano.
Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem Sacerdotum incola Pythius,
Non liber æque, non acuta
Sic geminant Corybantes æra,

I N T E R P R E T A T I O.

O Formoſa genitrice nata formoſior, quem libuerit finem dabis injurioſis Iambis, ſeu igne, ſeu mari placet Adriatico. Nec Cybele, nec Apollo inhabitator animum ſacrificulorum in ſacrariis ita commovet, nec Bacchus, neque Corybantes tam crebro pulſant cymbala acuta,

A N N O T A T I O N E S

Metrum idem quod Ode 9. ſupra.

Quæcunque valent ad placandum iram, hæc adhibet Horatius ad mitigandum offenſæ puellæ animum. Scripſerat olim Iambos aut adverſus ipſam, aut contra matrem ipſius. Jam volens redire in gratiam cum ea quam deperibat, 1. fatetur ſe peccaſſe: 2. non per contemtum ſe feciſſe quidquam, ſed per iram, aſſerit: 3. vindictam offert. Porro quæ ſit, quæque vocetur amica illa non conſtat. Gratidiæ nomen reperitur in quibuſdam codicibus inſcriptum. Alii volunt hinc eſſe Tyndaridem illam, ad quam Ode ſequens nuncupata eſt.

1. *O matre pulcra filia pulcrior.*) Ajunt quidam ſcriptum dicaciter ante ab Horatio fuiſſe:

O matre turpi filia turpior.

Quicquid ſit: jam laudat egregie puellam, ſciens nihil fere mulieri jucundius eſſe, quam forma & pulcritudine commendari. Imitatio vero eſt Steſichori, qui cum Helenam quamdam Siculam iambis proſcidiſſet, Apollinis oraculo primus Palinodiam canens, oculorum uſum, quem amiſerat, recepit.

2. *Quem criminoſis cumque, &c.*) Criminis ſe reum, pœnamque ſubire quamlibet ſe paratum profitetur; eiuſque, quam læſit, arbitrio cuncta permittit.

3. *Iambis.*) Sunt enim Iambici verſus ad maledicendum aptiſſimi. *Sicut Iambus ex brevi & longa conſtat; ita contumacia ex parvis initiis ad magna procedit*: Suidas. ἰαμβίζειν Græcis, eſt *maledictis inſectari*. Horat. Ad Piſones.

Archilochum proprio rabies armavit Iambo.

Sive flamma, ſive mari libet.) Ipſe ſuum carmen maledicum damnat igni, vel aqua, ut placuerit.

Tibull. lib. 1. Eleg. 9.

Illa velim rapida Vulcanus carmina flamma
Torreat; & liquida deleat amnis aqua.

4. *Adriano.*) Synecdoch. pro quolibet mari.

5. *Non Dindymene, &c.*) Iræ deſcribit vim & impotentiam, in eamque culpam omnem ſuam transferre ſatagit, ut odium & contemtum, quo gravius nihil ad offenſam omnino abfuiſſe comprobet.

Dindymene.) A Phrygiæ monte Dindymo dicta Cybele, cujus ibi ſacra peragebantur, Sacerdoteſque furore perciti membra ſibi incidebant.

Non adytis quatit, &c.) Conglobata comparatione iræ vehementiam exagerat. Nec Cybele, inquit, ſuos ſacrificulos: nec Apollo Phœbades oracula reſponſaque edituras, nec Bacchus Mœnadas & Bacchantes in Orgiis tanto furore implent, quanto irritatus amor amantem.

6. *Incola Pythius.*) Apollo Delphos, quæ urbs etiam Pytho dicta, incolens, ibique præcipue cultus & celebris: vel ita dictus a Pithone ſerpente interfecto. De quo vide Macrob. lib. 1. Saturnal. c. 17. Cœli Rhodig. lib. 16. c. 19. Alex. ab Alex. lib. 6. c. 2. *Incola*, inſeſſor, invadens & afflans mentem Pythiæ tripodi inſiſtentis, in adytis ac penetralibus templi, ut extra ſe rapta jamque enthea, divina loquatur.

7. *Non liber æque.*) De Bacchanalium origine, inſania, abrogatione, vide Tit. Liv. lib. 39. cap. 8. & ſeq.

Non acuta ſic geminant Corybantes æra.) Nequetam crebris ictibus pulſant Corybantes ærea cymbala, cum furioſi diſcurrunt, quam ira mentem variis motibus concutit. *Corybantes* Rheæ ſacrificuli, iidem qui Curetes, ex Strabone lib. 10. & Lucret. lib. 2. dicti vel a κορὶς *galea*, vel a κορυπτω, *cornibus peto*; item *caput jacto*: vel a κρύβειν, vel κρυβάζειν, quoniam adjuverunt Rheam in abſcondendo partu. Vel a κρούειν *pulſare*, & ſtrepitum ac ſonitum reddere: quoniam ex Lucret. cit. *pulſabant æribus æra*, & ex Apollod. lib. 1. τοῖς δόρασι τὰς ἀσπίδας συνέκρουον *haſtis clypeos percutiebant*: ſic nimirum *Jovis illum vagitum in Creta quondam occultaſſe feruntur, ne Saturnus eum malis mandaret adeptus*. Lucret. cit. & paulo ante.

Tri-

Triſtes ut iræ: quas neque Noricus
Deterret enſis, nec mare naufragum,
Nec ſævus ignis, nec tremendo
Jupiter ipſe ruens tumultu,
Fertur Prometheus addere princip
Limo coactus particulam undique
Deſectam, & inſani leonis
Vim ſtomacho appoſuiſſe noſtro.
Iræ Thyeſten exitio gravi
Stravere: & altis urbibus ultimæ
Stetere cauſæ, cur perirent
Funditus, imprimeretque muris

INTERPRETATIO.

ſicut mæſta indignatio: quem nec gladius ex Illyrio cohibet, nec mare naufragiis infeſtum, nec dira flamma, nec ipſe Jupiter horriſono fragore. Dicitur Prometheus primario luto obſtrictus adjungere portionem hinc & inde decerptam, pectori noſtro indidiſſe vehementiam furentis leonis. Iracundia Thyeſtem perdidit execranda ſtrage; atque extremas præbuit cauſas maximis civitatibus, ut prorſus diruerentur; ac mœnia

ANNOTATIONES.

Tympana tenta ſonant palmis, & cymbala circum
Concava, rauciſonoque minantur cornua cantu.
Et Phrygio ſtimulant numero cava tibia mentes,
Telaque præportant violenti ſigna furoris.

Omnes autem a Græco origines parum ſatisfaciunt, & longe petitæ ac perperam confictæ videntur. Magis certe ad rem eſt quod refert Diod. Sicul. lib. 6. cap. 11. Corybantes dictos a Cybeles filio Corybanto, qui ſacra Matris Deum in Phrygiam detulit; quippe abs ſe nominavit eos qui Matris ſacrificiis incumbebant.

9. *Triſtes ut iræ.*) Nihil æque violentum eſt ut iratus amor ac triſtis quod ſe ſperni ſentiat. aliumque præferri: tunc extrema quæque meditatur atque etiam tentat ac molitur ſæpius.

Neque Noricus deterret enſis.) Pergit oſtendere iræ pertinaciam, quam nec frangit armorum aut mortis horror; nec ignium aut Jovis ipſius tonantis fragor ac metus. *Noricus enſis*, optimi ſcilicet enſes fabricantur in ea regione Illyrii. Plin. lib. 34. cap. 14. *Alibi ferro bonitatem præſtat facture. v. g. aqua, cui ſubinde candens immergitur: at in Noricis vena ipſa bonitatem præbet.*

10. *Nec mare naufragum, &c.*) Sic qui ad ultionem parandam, vel ad quærendum quod vehementer amat contendit, per maris diſcrimina quælibet, per tela, per ignes intrepidus, ac cæco velut impetu rapitur & properat: nec ulla nunquam reverentia, nec pavore tonitruorum ac fulminum retardatur aut deterretur.

13. *Fertur Prometheus, &c.*) Amplificatio eſt per amœnam cauſæ diſquiſitionem; unde nempe homini ſic dominetur ira? fabellamque confingit, vel intexit de Prometheo, qui formans hominem varias ei indiderit affectiones diverſis ex animantibus depromtas, ut vulpis aſtutiam, leonis iracundiam ferventemque bilem, &c. *Coactus*, quia cum in fingendis brutis omnes naturæ facultates abſumpſiſſet, coactus eſt demum e ſingulis aliquid decerpere, quod homini daret. Vide Fulgent. Mytholog. lib 3. cap. de Peleo.

Principi limo.) Homini, qui licet ex argilla & limo non ſecus ac cætera animantia conflatus, in ea tamen principatum obtinet. Vide Lucret. lib. 5. Diodor. Sicul. lib. 1. cap. 1. &c.

17. *Iræ Thyeſten, &c.*) Effectus iræ perſequitur. De Thyeſte atque Atreo fratribus tam infanda in ſe ſe invicem perpetrantibus, ut Sol averſatus retro converſus ſit, omnibus auditum: & jam dictum eſt, Od. 6. v. 8. ad *ſævam Pelopis domum*, quæ quidem per iram perdita & conſumta interiit *exitio gravi*: ſeu cum Thyeſtes appoſitum ab Atreo filium devoravit; ſeu cum ob vitiatam uxorem Atreus execranda illa ratione ultionem petiit, &c.

18. *Altis urbibus ultimæ ſtetere cauſæ cur perirent funditus.*) Interdum urbes expugnantur non odio; ſed quadam eas tenendi cupiditate: at cum ira facit ut capiantur, tum ultimi quoque fit cauſa excidii, impellitque ad eas a fundamentis diruendas, ne quod veſtigium ſuperſit civitatis.

20. *Imprimeretque muris hoſtile aratrum, &c.*) Per iram victor hoſtis non ſolum urbes aliquando demolitur, ſed & exciſis mœnibus ædibuſque univerſis, ſolum arat; *imprimitque aratrum* iis locis, in quibus erant *muri* antea, arces, ædeſque. Hinc illud:

Et ſeges eſt ubi Troia fuit.

Manilius lib. 4. ejus qui ſub ortum caudæ Scorpii fuerit natus, gravem iram & victoriam ita præſagit:

Aut ſternet poſitas urbes, inque arva reducet
Oppida, & in domibus maturas reddet ariſtas.

Socrates Eccleſiaſt. Hiſtor. lib. 4. cap. 31. de Valente Imperatore Conſtantinopolitanis irato,

Ho-

Hoſtile aratrum exercitus inſolens.
Compeſce mentem; me quoque pectoris
Tentavit in dulci juventa
Fervor, & in celeres iambos
Miſit furentem: nunc ego mitibus
Mutare quæro triſtia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

INTERPRETATIO.

ibus infeſtum aratrum applicaret ſuperbus exercitus. Animum reprime. Me etiam impulit cordis ardor in amœna juventute, atque ad citos Iambos iracundum adegit. Jam vero cupio vertere dira ſuavibus, modo retractatis conviciis, mihi fias propitia, atque benevolentiam repares.

ANNOTATIONES.

refert minatum eſſe civitati vaſtitatem, adeoque *ἀρατρον βαλλειν κατ' αυτην: aratrum in eam immiſſurum*. Seneca de Clementia lib. 1. cap. 26. *injicere tectis ignem*, inquit, *aratrum vetuſtis urbibus inducere, potentiam putat*. Quem in locum J. Lipſius citat Horatii locum, quem explicamus, atque: mos erat iſte in evertendis olim urbibus: & ſicut aratro condebantur; ita aratro pariter ſignificabant exſcindi: affert quoque Modeſtinum Juriſconſ. *Si uſusfructus civitati legatus ſit, & aratrum in eam inducitur, civitas eſſe deſinit: ut paſſa eſt Cartago: ideoque quaſi morte deſinit habere uſumfructum*. Vide Iſidor. lib. 15. cap. 11. Cœl. Rhodig. lib. 26. cap. 5. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 14. ubi non ædificandis modo urbibus, ſed & funditus evertendis aratrum induci ait, quaſi ſegetes ibi mox futuras denotaretur. Imo quandoque tantum eſt odium, tantus ulciſcendi appetitus, ut verſa aratro terra ſale inſpergatur, ad eam ſterilitati damnandam. Quod egregie ſuo more explicans S. Hieron. in Matth. cap. 5. *Legimus*, inquit, *in ſcripturis urbes quaſdam ira victorum ſale ſeminatas, ut nullum in ipſis germen oriretur*. Scilicet Judic. lib. cap. 9. Abimelec Sichimitarum maledictis exacerbatus eorum *urbem cepit, interfectis habitatoribus ejus, ipſaque deſtructa, ita ut ſal in ea diſpergeret*.

22 *Compeſce mentem*.) Quandoquidem igitur tam ferox & impotens ira eſt, ut ad ultima quæque præter jus & fas adigat; quæſo obteſtorque, ne ei indulgeas; ſed *compeſcas mentem* iracundam. Nam & ego male me ipſi indulſiſſe jam agnoſco. Unde & *mutare quæro*. Juveniliter in culpam lapſus ſum: nunc ætate factus ſapientior, errati veniam peto.

Me quoque pectoris, &c.) Ex dictis infert Horatius idem fere quod habet Cicero ad Attic. lib. 1. Epiſt. 14. *Si quidem ita ſtatueris, & irritabiles animos eſſe optimorum ſæpe hominum, & eoſdem placabiles; & eſſe hanc agilitatem (ut ita dicam) mollitiemque naturæ plerumque bonitatis: & id quod caput eſt, nobis inter nos noſtra ſive incommoda, ſive vitia, ſive injurias eſſe tolerandas: facile hæc, quemadmodum ſpero, mitigabuntur. Quod ego ut facias te oro, qui te unice diligo; &c.*

23 *In dulci juventa*.) Quo voluptatum avidior eſt juvenis, eo eſt irritabilior, ſi negentur eæ ad quas anhelat, vehementiuſque ad ulciſcendum fertur. Id ſibi contigiſſe Horatius fatetur, atque Iambos ita ſcripſiſſe mordaces quidem, dum non alia ſuppeteret ratio ſedandi animum amore & ira furentem. At nunc laudes & encomia ſe ſcripturum pollicetur, ut quaſi deleat quæ triſtia prius & acerba ſcripſerat. Nam, quod ait lib. 3. Od. 14.

Lenit albeſcens animos capillus
Litium & rixæ cupidos protervæ.
Non ego hoc ferrem calidus juventa
Conſule Planco.

24. *Celeres Iambos*.) *Pes citus*, ad Piſones: ſeu quod facile incurrit, ſeu propter frequentes ſyllabas breves in puris Iambicis.

26. *Dum mihi fias recantatis amica, &c.*) *Dum*, id eſt modo tu quoque deſinas me lacerare conviciis & dictis probroſis. Vel potius, *dum*, id eſt, donec mihi deſinas eſſe inimica, cum me videris palinodiam canere: donec igitur mihi priora opprobria recantanti, ac mitibus triſtia mutanti fiat amica, non ceſſabo tibi ſupplicare, mitia ſcribere, atque omni ratione animum tuum demereri.

28. *Animumque reddas*.) Hinc videtur ſignificare Horatius, extitiſſe quandam olim amicitiam quam velis reparari: proindeque non matrem puellæ iſtius, ſed ipſam puellam Jambis & dicteriis abalienatam intelligere oporteret.

ODE XVII.

Tyndaridem invitat in villam ſuam, ejus oſtentans amœnitatem & commoda.

VELOX amœnum ſæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus: & igneam
Defendit æſtatem capellis
Vſque meis, pluvioſque ventos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quærunt latentes & thyma deviæ
Olentis uxores mariti:
Nec virides metuunt coſubros;
Nec Martiales hœdilia lupos:

INTERPRETATIO.

CELER *Faunus Lycæum frequenter commutat Lucretili jucundo; capraſque meas tuetur ſemper ab æſtate fervida, ventiſque imbriferis. Feminæ maſculi fœtentis, citra periculum errantes per ſilvam, ſecutæ inveſtigant arbutos occultas ac thymum: capri vero non timent lupos Martios, neque colubros virides: quomodocumque, o*

ANNOTATIONES.

Metrum quod Od. 9.

Non vulgaria dictionum ornamenta continet hæc Ode: ea, lector, collige. *Igneam æſtatem defendit capellis, pluvioſque ventos. Olentis uxores mariti. Martiales lupi. Uſticæ cubantis ſaxa lævia. Benigno cornu manabit opulenta copia ruris honorum. Reducta vallis. Fides Teia. Laborantes in uno. Lesbium innocens. Incontinentes manus. Male diſpar. Immerita veſtis. &c.*

1. *Velox.*) Fauni agreſtes Dii, curſu ſaltuque agiles, proindeque caprinis pedibus finguntur.

Lucretilem mutat Lycæo Faunus.) Hypallage, pro, *Lycæum mutat Lucretili*, Sabinorum monte, ad cujus declive ſita erat Horatii villa, & fundus, de quo ipſe initio Epiſtolæ 16. lib. 1. Hujus vero tantam aſſerit amœnitatem, ut eo ſæpius immigraret Faunus, ſeu Pan Deus Paſtorum, relicto quidem Lycæo Arcadiæ monte ſibi ſacro: ejus porro Numinis præſentia quicquid noxium eſt propulſari.

2. *Igneam defendit æſtatem capellis, &c.*) Æſtum arcet a gregibus, peſtiferaſque tempeſtates. Columell. lib. 7. cap. 6. *capellis nocet æſtus, ſed magis frigus.* Ventum etiam cum tempore humidum (qualis Notus) animantibus quibuslibet, autumno præſertim, eſt peſtiferum nemo neſcit. Virgil. Eclog. 7.

Solſtitium pecori defendite;

5. *Arbutos quærunt latentes & thyma.*) Grata ſibi pabula. Plin, lib. 12. cap. 17. *frutices odoratos appeti* quærique a capellis, teſtatur Virgil. Eclog. 3.

Dulce ſatis humor; depulſis arbutus hædis.

Georgic. 3. v. 300.

Jubeo frondentia capris
Arbuta ſufficere.

Arbutus, vernacule, *arboiſier*. Ital. *Corbezzolo*, pridem fuit in deliciis, quod ἀειφυλλος: frondes lauro, fructus ceraſis non abſimiles. Vide Columell cit.

7. *Olentis uxores mariti.*) Capræ capriquæ gravem emittunt odorem. Unde & proverb. *hircum olet.* Virg. Eclog. 7.

Dum teneras defendo a frigore myrtos,
Vir gregis ipſe caper deerraverat.

9. *Nec Martiales hædilia lupos.*) Martis in tutela dicuntur eſſe lupi, utpote rapaces ac violenti deprædatores.

Virgil. Æn. 9. v. 566.

agnum Martius e ſtabulis rapuit lupus.

Alludit forte Poeta ad id quod ajunt templum fuiſſe in Parthenio Arcadiæ monte ſacrum Fauno ſeu Pani, quod aſylum erat pecudibus inſequentes leones ac lupos fugientibus, qui quidem eo adire non audebant.

Hædilia.) Magna de ea voce contentio. Quidam legunt *hædulei*. Nam, inquiunt ab *hædus hædulus* & *hæduleus*; ſicut ab *hinnus*, *hinnulus*, & *hinnuleus*. Alii *hædulia* vel *hædilia*, ex membranis non paucis: ſicut enim *hædile*, *is*; ſic & *hædilia*, *æ*, dicitur. Ego ex Lambini Muretique placito, nihil cenſeo mutandum in vulgata lectione; ut pes ſit Ionicus pro Choriambo, certe ἰσοχρονος; itaque de metro non amplius ſolliciti, dicamus, *hædilia*, hœdorum ſepta vel ſtabula, ſynecdochicos poni pro hœdis.

Utcunque dulci, Tyndari, fiſtula
Valles, & Uſticæ cubantis
Lævia perſonuere ſaxa.
Dii me tuentur: Diis pietas mea,
Et Muſa cordi eſt. Hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hic in reducta valle, Caniculæ
Vitabis æſtus, & fide Teia
Dices laborantes in uno
Penelopen, vitreamque Circen.
Hic innocentis pocula Lesbii

INTERPRETATIO.

Tyndari, ſuavi ejus *tibia reſonuere valles, rupeſque haud aſperæ* montis *Uſticæ declivis. Numina me protegunt. Pietas mea, Poeſiſque placet Numinibus. Illinc tibi liberali cornu fluet affatim dives abundantia opum agreſtium. Ibi profunda in convalle fugies ardorem Caniculæ; chordaque Teia cantabis Penelopen & Circen fulgidam pro eodem ſollicitas. Illic innoxii Lesbii ſcyphos hauries in um-*

ANNOTATIONES.

10. *Utcunque dulci, &c.*) Greges ſecuri paſcuntur, *utcunque*, ubicunque, quandocunque, ſimul atque ſuam inflat fiſtulam Pan ſeu Faunus, qui ex Virg. Eclog. 2.

Primus calamos cera conjungere plures
Inſtituit: Pan curat oves oviumque magiſtros.

Hinc vero poteſtatem ac præſidium Numinis oſtendit, quod vel levis ejus fiſtulæ ſonus fugat & avertit noxia quæque, & ſecuritatem præbet.

Tyndari.) Hanc eſſe eandem quidam volunt, quam in epodis Canidiam vocat, & falſe proſcindit, Gratidiam autem in Odæ præcedentis inſcriptione plerique in codicibus appellat, nimirum ut offenſam mitiget; nunc vero ſibi reconciliatam, in formæ commendationem Tyndaridem nuncupat, quaſi Helenam alteram ob pulchritudinem, atque invitat ad ruſticationem ac delicias apud ſuum in Sabinis fundum, ad montem Lucretilem.

11. *Uſticæ cubantis.*) Uſtica mons in Sabinis leniter declinans hominis inſtar decumbentis.

13. *Dii me tuentur.*) Quaſi ſibi ipſe applaudens infert: ſic me tuentur Dii, quorum laudes verſibus meis pie celebro, ipſis non ingratas. Contra vero, ſi quis Nominum cultor non fuerit, hunc *inſignem* licet *attenuat Deus*. Ut ſcribit Ode 34. hujus libri.

14. *Hinc tibi copia manabit, &c.*) Ex amœna hac villa mea, cum adfueris, o dilecta Tyndari, colliges frugum omnis generis copiam. Hi ſunt enim *ruris honores*.

16. *Cornu.*) Alludit ad copiæ, vel Amaltheæ cornu fabuloſum. Scilicet Hercules, inquiunt, detractum victo Acheloo cornu fortunæ dedit, e quo illa bonorum omnium abundantiam promit ac elargitur. Porro ex Euſtach. in Perigeſ. Dionyſ. Amalthea fuit vetula quædam avara mercatrix, quæ nummos bene multos ingeſſerat in cornu: quod Hercules adeptus in voluptates ac genium liberaliter profudit. Hinc vero fabulæ & commenta vulgi.

17. *Caniculæ vitabis æſtus.*) Noxios ardores vitabis ſideris iſtius; ex opinione vulgi; non enim ortus Caniculæ æſtum facit, ſed Sol Leoni junctus, nempe ſub finem Julii, ad uſque Auguſti diem 23. Dies Caniculares vulgo, indeque morbi frequentes & acerrimi. Vide plura infra, lib. 3. Od. 13. & 29.

18. *Fide Teia dices laborantes in uno, &c.*) Cantabis Lyricos Verſus & amatorios ad modum Anacreontis oriundi ex urbe Teio in Paplagonia, apud Aſiam Minorem. Vide lib. 4. Od. 9. & Epod. 14. *Dices laborantes in uno*, recitabis carmen de amoribus Penelopes uxoris, & Circes amicæ, famoſæ illius veneficæ, erga unum & eumdem Ulyſſem. *Laborantes*, amore tabeſcentes, amore certantes. Vide Lyl. Girald.

20. *Vitreamque Circen.*) Inſtar vitri nitidam, ſplendentem, decoram, ſpecioſam.

21. *Hic innocentis pocula Lesbii.*) Epulaberis etiam hilariter & jucunde: bibes nempe vinum innocuum, e Lesbo Ægei maris inſula, hodie *Metelino*; ob tenuitatem non lædens, nec tentans caput, nec pectus inflammans, nec adeo impellens ad rixas: quapropter *non confundet cum Marte Bacchus prælia*. Vinum ſaccatum hic aliqui comminiſcuntur, quod ſit magis ad mulieris ſalivam ac palatum. Sed quid opus? cum tale ſit per ſe Leſbium, quo *nullum potu ſuavius*; cui ασυλειαν impertivit Bacchus, id eſt, *immunitatem ac innocentiam*; quod νεκταρεοςαγη, *manans nectare, ambroſiæque propius quam vino*, veteres illi paſſim vocarunt, apud Athenæum lib 1. cap. 22. & 23. &c. Vide, ſi vacat, apud Gell. lib. 13. cap. 5. lepidum Ariſtotelis acutumque de Lesbio vino judicium, quo ſucceſſorem ſuæ diatribæ deſignavit Theophraſtum e Lesbo.

Du-

Duces ſub umbra : nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Prælia : nec metues protervum,
Suſpecta Cyrum ; ne male diſpari
Incontinentes injiciat manus,
Et ſcindat hærentem coronam
Crinibus, immeritamque veſtem.

INTERPRETATIO.

Ira : neque furens Semeles filius cum Marte pugnas miſcebit : neque timebis ſuſpicionem create petulanti Cyro, ne tibi minime æquali intemperantes manus adhibeat, frangatque corollam impoſitam capillis, & innocens veſtimentum.

ANNOTATIONES.

22. *Nec Semeleius cum Marte, &c.*) Nec bibendi certamen deſinet in pugnas ac rixas. Semelæ filius Bacchus : ea porro etiam Thyone dicta. Ne tamen inde *Thyoneum* hic appellari credas, cum pluribus : alias idem bis perperam dixiſſet Horatius. Sed potius a *θύω ferveo, inſanio, impetu feror*, intellige violentum, petulantem, &c. Vide Diodor. Sicul. lib. 4. cap. 5. Id eſt, vinum iſtud innocens non creabit ebrietatem, nullaſque proinde contentiones ac certamina Marti propria provocabit. Nam *θύω παροινεῖν ἐκ τοῦ μεθύειν*. Athen. lib. 10.

24. *Nec metues protervum ſuſpecta Cyrum.*) Cyrus iſte Horatii rivalis, Tyndaridis autem vel amicus, vel etiam maritus non bene cum ea conſentiens. Qui quidem ſi reſciſſet cum alio familiariter verſari, haud æquo tuliſſet animo, ſed zelotypia accenſus, aut velut in ſuam manus injeciſſet, aut etiam verbera intentaret, rupta convivali corona, lacerata veſte ultus adulterium quod ſuſpicaretur.

25. *Male diſpari.*) Viribus impari ad reſiſtendum, ictuſque declinandos. Vel moribus plane diverſis, ut Tyndaris lepida hilariſque fuerit, Cyrus triſtis, moroſus ac ferox : unde non ferat ejus ingenium ac vivendi inſtitutum.

26 *Injiciat manus.*) Jure ſibi vindicans quod ſuum eſt, ubicumque repererit. Quo vir ejus fuiſſe, indicari videtur. Numquid enim in alienam tantum auſus fuerit alienus, in liberam liber ? niſi forte vis & impetus zelotypiæ ſignificetur illius, qui ab amica ſua alium amari intellexerit : quique ſibi temperare ſeque continere haud queat, cum epulantem cum alio viderit, quin pugnas miſceat, coronamque ex more conviviorum capiti additam diſcerpat, nec veſtibus parcens, quoquo modo ſuo dolori ſatisfaciat.

28. *Immeritamque veſtem.*) Quid enim peccavit, quid male meruit veſtis mœchæ, vel infidæ amaſiæ, ut ab irato zelotypoque diſtringatur ?

AD QUINTILIUM VARUM,

ODE XVIII.

Uſum vini moderatum commendat.

NULLAM, Vare, ſacra vite prius ſeveris arborem
Circa mite ſolum Tiburis, & mœnia Catili,
Siccis omnia nam dura Deus propoſuit: neque
Mordaces aliter diffugiunt ſollicitudines:
Quis poſt vina gravem militiam, aut pauperiem crepat?

INTERPRETATIO.

O Vare, nullam arborem potius quam vitem ſacram plantes circa benignum terram Tiburis, ac muros Catili. Sobriis enim cuncta præbet gravia Deus. Nec alias fugantur edaces curæ. Poſt vina epota, quis incommoda belli

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 11.

Horatius Quintilium Varum, ut nimium vel Reipublicæ, vel literarum ſtudium uſu vini temperet moderato. Quis vero ille? Videtur certe is quem in Arte Poetica celebrat velut optimum Judicem ac cenſorem Poematum; Epiſt. ad Piſones, v. 438. inſcriptionem tamen hujus Odes falſam aſſerit Marcilius, vultque ſibi ipſi Horatium loqui, ſicut & Epod. 5. & 17. Adde quod abeſt illa a pleriſque membranis.

1. *Nullam, Vare, ſacra vite prius ſeveris arborem.*) Metrum pariter & ſententiam mutuatus eſt ab Alcæo: cujus apud Athen. hoc leguntur: *μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω*. *ſacra vite*. Bacco nempe conſecrata: vel quia libationes in ſacris inde fiebant.

2. *Mite ſolum.*) Plin. lib. 17. cap. 5. *Optima terra eſt quæ vocatur pulla; tenera, temperatæ ubertatis, mollis faciliſque culturæ, nec madida, nec ſitiens, poſt vomerem niteſcens.* Ibid. *optimus ager eſt ad radicem montium, planitie in meridiem excurrente; qui totius eſt Italiæ ſitus*? ex Catone lib. 34. cap. 5. Columell. lib. 2. cap. 2. & lib. 3. cap. 11.

Tiburis.) De ea urbe jam ante ad Od. 7. Hodie *Tivoli*, ſita eſt ad fluvium Anienem, in Sabinorum confinio, ſingulari vero gaudet aeris temperie. Hinc forte *mite ſolum* appellatur. *Tiburtes originem multo ante Romam habent. Conditor eorum Tiburtus, quem filium fuiſſe tradunt Amphiarai, qui apud Thebas obierit; una ætate ante Iliacum bellum.* Plin. lib. 16. cap. 44.

Mœnia Catili.) Urbem Tibur iterum deſignari aliis verbis aiunt: quippe quam opera communi condiderunt Amphiarai filii tres Tiburtus, Corax, Catillus, ac de nomine fratris maximi natu appellarunt. Virgil. Æneid. 7. verſ. 670.

Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt
Fratris Tiburti dictum cognomine gentem,
Catilluſque, acerque Coras, Argiva juventus.

Repugnat vero Thead. Marcil. cit. tum quod bis idem perperam dixiſſet Horatius: tum quod ex Servio ad cit. Æn. locum, aliæ quoque urbes ab illis fratribus ædificatæ referuntur: contenditque *mœnia Catili* eſſe montem Catilli. Catilus autem ſeu Catillus Arcas claſſis Evandri præfectus: Tibur qui & Tiburnus & Tiburtus, ejus frater fuit.

3. *Siccis omnia nam dura, &c.*) Qui natura vinoſi, ſunt pleromque hilares, nullaque aut valde exigua cura torquere ſe conſueverunt: contra, ſobrii res penitus conſiderant, atque hinc ſolliciti, difficiles, ac moroſi eſſe ſolent. Quare *dura* & *gravia* his eſſe notum eſt, quæ aliis lævia. Sunt enim omnia ſana ſanis, & contra: ſic triſti ingenio præditis triſtia ſunt omnia; læta vero aut ſaltem parum moleſta quælibet jocoſis ac feſtivis hominibus. *Siccis* vino non madidis, ſobriis, jejunis. Plaut. in Perſa: *Jam diu factum eſt, cum bibimus: nimis ſicci ſumus.* Tull. contra Rullum in Senatu: *An conſilia ſiccorum, an vinolentorum ſomnia videntur?*

Perſ. Satir. 5. v. 163.

An ſiccis dedecus obſtem cognatis!

Neque mordaces aliter diffugiunt ſollicitudines.) Lib. Judic. c. 9. *muſtum Deo & hominibus lætitiam dare ſolet.* Sapient. 31. *Date vinum iis qui amaro ſunt animo: bibant, & obliviſcantur egeſtatis ſuæ; & doloris ſui non amplius recordentur.* Pſ. 103. *Vinum lætificet cor hominis.*

5. *Quis poſt vina gravem, &c.*) Anacreon *ὅταν Βάκχος ἐσέλθῃ, εὕδουσι μέριμναι*, *cum Bacchus advenerit, dormiunt curæ.* Tibull. lib. 1. Eleg. 7.

Quis non te potius, Bacche pater, teque decens Venus?
At, ne quis modici tranſiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa ſuper mero
Debellata; monet Sithoniis non levis Evius:
Cum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Diſcernunt avidi. Non ego te, candide Baſſareu,

INTERPRETATIO.

quæritur aut paupertatis? Quis non te magis, Bacche parens, laudat; teque o decora Venus? Verum enimvero pugna Centaurorum adverſus Lapithas inter potandum commiſſa docet ut, nemo dona Bacchi moderati prætergrediatur: docet & Bacchus Thracibus gravis; quando voluptatum cupidi licitum & illicitum parvo diſcrimine ſeparant. O Bacche ſincere

ANNOTATIONES.

Bacchus & agricolæ magno confecta labore
Pectora triſtitiæ diſſolvenda dedit.
Bacchus & afflictis requiem mortalibus affert:
Senſus Horatii eſt, cum quis ſe pluſculum vino exhilaravit, tunc nec meminit laborum, nec ægritudines ſentit: imo jocatur hilariter, Bacchi munera laudat, & cantiunculis animum recreat, *decentique Venere*, ſeu non indecora aut invenuſta feſtivitate. Sic aiunt Catonem Uticenſem cum amicis ad auroram perpotando vigilaſſe; quod exiſtimaret vini potu largiori animam reddi hilariorem, ex Platone videlicet.

7. *At ne quis modici tranſiliat, &c.*) At vero cavendum in primis illud Græcorum μηδὲν ἄγαν, *ne quid nimis*: Item quod monet Plin. lib. 14. cap. 5. *nec viribus corporis aliud, ſi modus adeſt, utilius; nec aliud pernicioſius vino, ſi modus abſit*. Ibidem, Androcydes ſapientia clarus ad Alexandrum Magnum ſcribebat intemperantiam ejus cohibens: *Vinum poturus Rex, memento te bibere ſanguinem terræ*. Quibus ille ſi obtemperaſſet, profecto amicos in temulentia non interemiſſet. Hactenus Plinius. Belle ſuo more Apuleius; *prima cratera pertinet ad ſitim; ſecunda ad hilaritatem; tertia ad voluptatem; quarta ad inſaniam*. Vide Athen. lib. 2. cap. 1. & 2. ubi de juvenibus temulentis triremi ſe navigare credentibus, faceta hiſtoria: quam quidem haud a vero alienam probat Caſaubonus in dictum locum. Ibidem Mneſitheus, *vinum recte utentibus Dii monſtrarunt, ſummum bonum; intemperantibus ſummum malum, &c.*

8. *Centaurea monet cum Lapithis, &c.*) Centauri Theſſaliæ populi cum veniſſent ad nuptias Pirithoi Principis Lapitharum, prope montem Olympum in Theſſalia pariter degentium; vino immodice hauſto, in furorem ac libidinem acti, novam nuptam Hippodamiam rapere, vel, ut ſcribunt alii, Lapitharum uxoribus vim inferre tentarunt. Unde gravis pugna, cædeſque Centaurorum fere omnium. Tull. in Piſonem meminit: *iſtius in his Reipublicæ luctibus ſympoſium quaſi aliquod Lapitharum aut Centaurorum convivium ferebatur*. Vide Ovid. Metamorph. 12.

9. *Sithoniis non levis Evius.*) Ipſe quoque Bacchus rectum vini uſum docet, qui populis eam Thraciæ partem incolentibus, quæ *Sithonia* dicta eſt, Thracibuſque univerſis infenſus & ultor inſtat, quoties illi ſuis abuſi muneribus, nimio potu in inſaniam, indeque in flagitia ruunt. Vide infra, Oden 27. Apud Athen. cit. Eubulus ita Bacchum fingit loquentem: *Tria ego pocula tantum miſceo illis qui ſapiunt: unum ſanitatis; alterum voluptatis; ſoporis tertium. Quo quidem epoto, ii quos dicimus ſapientes, domum ſeſe recipiunt. Poſtea vero ſi quartum additur, non eſt id amplius noſtrum, ſed proterviæ; quintum vociferationis; ſextum petulantiæ comeſſationis; ſeptimum macularum & vulnerum; octavum apparitoris; nonum iracundiæ; decimum furoris, quo proſternuntur qui bibunt, &c.*

Evius.) Ita Bacchus eſt appellatus, vel a voce Bacchantium εὐοῖ: vel potius ex eo quod eum debellatis fortiter gigantibus revertentem Jupiter ſic affatus eſt: εὖ υἱέ, *euge fili*.

Exiguo fine libidinum.) Per fas & nefas voluptates quærit & conſectatur temulentus, accenſa vino libidine. Juvenal. Sat. 6.

Quid enim Venus ebria curat?

11. *Non ego te candide Baſſareu, &c.*) Quaſi diceret: Thraces, & Bacchantes, ſpecioſo ſacrorum prætextu, cum celebrant Orgia, infanda pleraque committunt ultra modum poti, te quidem invito, o bone pater Bacche; at ego ſanior illis, temulentiam vitabo, neque proinde præter aut contra Numen tuum quidquam perpetrabo: ne te irritabo ebrius, nec indecore agitabor, aut diſcurram furioſus.

Candide Baſſareu. Simplex, aperte, verax. Tibull.

Candido Liber ades.

Item:

Candidior ſemper, candidiorque veni.

Baſſareus. Vel ob tunicam e pelle vulpina; vel a calceamento, quæ βασσάρα dicuntur: vel a talari veſte apud Baſſaram Lydiæ locum confici ſolita: quorum uſus in Orgiis. Alii alias quoque etymologias comminiſcuntur.

Tibull. cit. de Baccho,

Fuſa ſed ad teneros lutea palla pedes.

Non ego te invitum quatiam.) Etſi videntur hæc ſatis intellecta ex iis quæ ante dixi; amplius

Invitum quatiam : nec variis obſita frondibus
Sub divum rapiam. Sæva tene cum Berecynthio
Cornu tympana, quæ ſubſequitur cæcus amor ſui.
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

INTERPRETATIO.

ævre, non ego te repugnantem exagitabo : neque proferam in lucem abſcondita foliis diverſis. Comprime dira cymbala cum Phrygio cornu, quæ comitatur obcæcatus ſui amor, atque arrogantia pluſquam ſatis efferens inane caput, & fides ſecretum prodens, vitro pellucidior.

ANNOTATIONES.

ſemper implicantur, onodantur que, alluſo ritu veteri Bacchanalium ſeu Orgiorum, in quibus Thyades ſeu Bacchæ ſacra movere dicebantur, cum furioſæ his in feſtis curſitantes, thyrſos quaterent, ipſumque Bacchi ſimulacrum loco ſuo motum circumferrent, ac velut invitum temulentæ ſacrificulæ exagitarent.

Virgil. Æneid. 4. v. 301.

Qualis commotis excita ſacris
Thyas, ubi audito ſtimulant trieterica Baccho
Orgia.

Catull. de nuptiis Pelei ac Thetidis :

Lymphata mente furebant,
Evoe bacchantes, Evoe capita inflectentes.
. . . . Pars tecta quatiebant cuſpide thyrſos.

12. *Nec variis obſita frondibus, &c.*) Non temere pervulgabo tua myſteria, aut ſecreta revelabo : alludit rurſum ad Orgiorum morem, quo ſacra Bacchi in ciſtis condita, hederaque & pampinis contecta, e templo atque urbe in montes agroſque exportabantur.

Catull. cit.

Pars obſcura cavis celebrabant Orgia ciſtis,
Orgia, quæ fruſtra cupiunt audire profani.

Tibull. Eleg. 7. lib. 1.

Et levis occultis conſcia ciſta ſacris.

13. *Sub divum.*) Pro *ſub dio*, vel *ſub divo*, id eſt, ſub cælo, quæ Græci ἐν αἰθρίᾳ vocant. Varro. Aſcon. in Verr. 3. id eſt, ex arculis & ciſtis non extraham tua ſacra, quæ foras & in publicum efferam.

Sæva tene cum Berecynthio.) Contine cymbala & cornua tua apud Berecynthum Phrygiæ montem in ſacris adhiberi ſolita, quibus ad furorem incitantur Sacerdotes. Porro illa duo jungit Horatius, ob affinitatem ſacrorum Bacchi, & Cybelæ matris Deum, quæ Berecynthia inde nuncupatur : pariter ut & ſupra, Od. 16. v. 5. ac ſeq. ſenſus eſt : a me coerce ac depelle ebrietatem, inſaniam, furorem.

Catull. cit.

Plangebant alii proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.
Multi raucisonis efflabant cornua bombis,
Barbaraque horribili ſtridebat tibia cantu.

14. *Quæ ſubſequitur cæcus amor ſui, &c.*) Ebrietatem nempe ſequuntur multa mala, quorum alia jam propoſuit : hæc ſunt rixæ, contentiones, flagitioſæ libidines abſque ulla cujuſquam reverentia. Iſta vero jam exponit, quæ ſunt φιλαυτία, ſuperbia, loquacitas, arcanorum proditio.

Cæcus amor ſui.) Congruens epithetum : nihil enim tam impellit in errorem quam *ſui amor*. Hinc Tull. ad Attic. lib. 13. Epiſt. 13. *niſi forte me communis φιλαυτία decepit.* Et de Offic. lib. 1. num. 91. *Tales nos eſſe putamus, ut jure laudemur . . . . cum homines inflati opinionibus turpiter irridentur, & in maximis verſantur erroribus.*

15. *Tollens vacuum plus, &c.*) Vana-gloriatio, qua homo inaniter ſe extollit prudentia vacuus. Quod ſi pleriſque paſſim, at nemini frequentius accidit, quam vino effervescentibus.

16. *Arcanique fides prodiga.*) Denique ſicut vitrum nihil abſcondit, ſic vinum tegenda revelat, reticenda prodigit, involvenda ſilentio divulgat ; adeoque fidem labefacit ac violat, cum religioſæ taciturnitati commiſſa & credita temere profert & propalam effutit.

ODE XIX.

Glyceræ ſe uri amore ſcribit.

MATER ſæva Cupidinum,
  Thebanæque jubet me Semeles puer,
Et laſciva licentia,
  Finitis animum reddere amoribus.
Urit me Glyceræ nitor
  Splendentis Pario marmore purius:

INTERPRETATIO.

CRUDELIS amorum genitrix, amores reducere animum. Accendit me & filius Semeles Thebanæ, atque decor Glyceræ marmore Pario clarior. luxurioſa libertas cogit me ad extinctos refulgentis.

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſupra Od. 3.

1. *Mater ſæva Cupidinum.*) Tria ſunt incentiva libidinis præcipua, humorum craſis & temperies, vinum, familiaritas & comeſſatio cum mulieribus. His ſe revolvi in abjectos amores atque abripi ſcribit Horatius, *Venere, Baccho, laſciva licentia.* Cæterum verſiculus iſte non temere ſcriptus, qui rurſus habetur Od. 1. lib. 4. Singula ergo voculas ponderemus. *Mater ſæva*, Venus. Nam
  quiſquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.
Virg. Eclog. 3. & Eclog. 8.
  Sævus amor docuit, &c.
    puer improbus ille.
Bene Anacreon:
  Χαλεπον το μη φιλησαι,
  Χαλεπον δε και φιλησαι,
  Χαλεπωτερον δε παντων
  Αποτυγχανειν φιλουντα.
  Durum eſt non amare:
  Durum eſt etiam amare;
  Duriſſimum vero eſt,
  Non frui re amata.

Cupidinum.) Non una Venus, nec unus Cupido fuit. Duas Veneres eſſe ait Plato in convivio, alteram veterem, juniorem alteram. At Cic. 3. de Natura Deorum n. 58. *Venus prima*, inquit, *Cœlo & die nata, cujus Elide delubrum vidimus. Altera ſpuma procreata ..... Tertia Jove nata & Diones. Quarta Syria, quam Adonidi nupſiſſe traditum eſt:* & n. 60. *Cupido primus Mercurio & Diana prima natus dicitur: ſecundus Mercurio & Venere ſecunda: tertius quidem eſt Anteros, Marte & Venere tertia.* Quid ergo hic? Certe Poetis ſolemne eſt uni tribuere quod plurimum eſt, præſertim cum nomen idem occurrit. Sic uni Herculi ea tribuunt omnia, quæ tamen a diverſis confecta ſunt. Pariter ab Ovid. initio Faſt. 4. Venus appellatur *geminorum mater Amorum.* Et hic *mater Cupidinum.* Sic & a Pauſan. in Attic. tres Veneris filii referuntur Ερως, Ἱμερος, Ποθος. Apud Lucianum vero Venus Paridem alloquens duos ſibi filios jactat eximio eſſe, Ἱμερον και Ερωτα. Alii *Cupidinum matrem* dici Venerem contendunt, ob varios & multiplices affectus, qui eam & amorem nunquam non comitantur. Nam qui amant, modo ſpe recreantur aut gaudio fruuntur: ſæpius autem triſtitia ob repulſam, ira adverſus rivalem, interdum etiam deſperatione aguntur, uſque ad ſuſpendium: &c. minus placent qui *matrem Cupidinum* explicant per amoris illecebras, luxum, jocum, ſaltus, cantus, &c.

2. *Thebanæ Semeles puer.*) Bacchus, qui natus fertur Semele Cadmi Thebanorum Regis filia: ibique ipſe colebatur. Quod autem vino accendatur Venus quis neſcit? Apoſt. ad Epheſ. c. 5. v. 18. *nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* S. Hieronym. *venter mero æſtuans facile deſpumat in libidinem.*

3. *Laſciva licentia.*) Otium, indulgentia, laſcivia. Theophraſtus ait amorem eſſe *affectum animi otioſi*: παθος ψυχης σχολαζουσης.

5. *Urit me Glyceræ nitor.*) Amoris tyrannidem excuſſerat Horatius, at aſpectus Glyceræ novas catenas injecit. Nimirum pulchritudo eſt *ſplendor quidam in oculorum fulgore, in lineamentorum concinnitate ac decore conſiſtens, humanum ad ſe rapiens animum.* Virgil. Georgic. 3. v. 215.
  urit que videndo
Femina.

6. *Splendentis Pario marmore purius.*) Paros Inſula maris Ægei, Cycladum una, candidi marmoris ferax, eoque nomine celeberrima. Strab. lib. 10. Plin. lib. 36. c. 5. &c. Pindar. de Calliclé,
  Παριου λιθου λευκοτερον:
  Pario lapide candidiorem.

Urit

Urit grata protervitas,
    Et vultus nimium lubricus aſpici.
In me tota ruens Venus
    Cyprum deſeruit: nec patitur Scythas,
Et verſis animoſum equis
    Parthum dicere: nec quæ nihil attinent.
Hic vivum mihi ceſpitem, hic

I N T E R P R E T A T I O.

Inflammat me *jucunda* ejus *procacitas*, & *facies intuitu nimis periculoſa*. *Venus Cyprum relinquens me tota invaſit*, & *non ſinit* me *referre Scytharum* bella, *neque Parthos equis converſis ſtrenuos*, *nec quæcumque* ad ipſam *nihil ſpectant*. *O famuli*, *iſtic ceſpitem virentem*, *iſtic*

A N N O T A T I O N E S.

7. *Urit grata protervitas.*) Superbia quædam & ſeveritas ſaltem ficta; ferocia quæ plerumque amantes plus accendit, qui quod negari videtur, eo ferventius appetunt, eoque jucundius proſequuntur.

8. *Vultus nimium lubricus aſpici.*) Aſpectus enim mulieris formoſæ in lapſum ſtatim impellit; metaph. a locis lubricis, in quibus ſine cadendi periculo nemo ſtat aut incedit. Virgil. Eclog. 8.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error.

Alii interpretantur, oculos Glyceræ mobiles, lubricos, petulantes, ad libidinem pellicientes. Anacreon carm. 2. ait, *Naturam dediſſe tauris cornua, ſulces equis, curſum leporibus, dentes leoni, &c. viris prudentiam: at mulieribus pulchritudinem, quæ parmis & haſtis fortior ferrum flammamque vincit & domat.*

9. *In me tota ruens Venus Cyprum deſeruit.*) Adeo nempe me Venus obſidet & occupat, inquit, ut videatur reliquiſſe Cyprum, ubi tamen dominatur potentiſſime, & colitur.

Virgil. Æneid. 1. v. 722.

inſcia Dido
Inſideat quantus miſeræ Deus.

10. *Nec patitur Scythas, &c.*) Non me patitur aliis vacare quibuslibet rebus, niſi amori: unde nequaquam poſſum ſcribere Scytharum vel Parthorum prælia: id eſt, nec aliena bella, ſed nec ea, quæ ad Romanam Rempublicam & gloriam ſpectant. Poſterius hoc opinatur Cruquius dici ab Horatio, ut ſe excuſet atque commendet, & aduletur Auguſto, cui, inquit, tunc forte remiſſa fuerint ultro a Parthis ea ſigna militaria, quæ M. Craſſo & M. Antonio erepta fuerant. De quibus Juſtin. in fine lib. 42. infra citand. Verum hæc nullo ſunt fundamento ſubnixa.

Scythas.) Hi populi ſunt Aſiæ Borealis celeberrimi, & late patentes; de quibus fuſe Strabo. Ptolem. Plin. &c. tria de illis notatu digna memorantur a Juſtino lib. 2. antiquitas, virtus bellica, & quod Parthicum regnum condiderint. Adde Amazonum famam toto orbe omnibuſque ſæculis diffuſam. *Non virorum magis imperio, quam feminarum virtutibus claruere. Quippe cum ipſi Parthos Bactrianoſque; feminæ autem eorum Amazonum regna condiderint . . . . . . Imperium Aſiæ ter quæſivere; ipſi perpetuo ab alieno Imperio aut intacti aut invicti manſere. Darium Regem Perſarum turpi ab Scythia ſummoverunt fuga, Cyrum cum omni exercitu trucidaverunt. Alexandri Magni ducem Zopyriona cum copiis univerſis deleverunt. Romanorum audivere, non ſenſere arma . . . . . Gens laboribus & bellis aſpera. Vires corporum immenſæ. Nihil parare quod amittere timeant; nihil victores præter gloriam concupiſcunt.*

11. *Et verſis animoſum equis Parthum.*)

Virgil. Georgic. 3. v. 30.

Addam urbes Aſiæ domitas, pulſumque Niphatem.
Fidentemque fuga Parthum, verſiſque ſagittis.

Juſtin. lib. 41. *Parthi*, inquit, *pugnant procurrentibus equis, aut terga dantibus. Sæpe etiam fugam ſimulant, ut incautiores adverſum vulnera inſequentes habeant . . . . . Intolerandi forent, ſi quantus his impetus eſt, vis tanta & perſeverantia eſſet. Plerumque in ipſo ardore certaminis prælia deſerunt, ac paulo poſt pugnam ex fuga repetunt, ut cum maxime viciſſe te putes, tunc tibi diſcrimen ſubeundum ſit.* Ergo non abs re Horatius *Parthum* dicit *animoſum*: adeo virtus etiam in hoſte laudatur. Nam Romanis Parthi formidabiles ſemper fuere ſub Mithridate præſertim illo, *cui res geſtæ Magni cognomen dedere*, ut ait Juſtin. lib. 42. Imo ſæpe illorum fuderunt exercitus Duceſque. Juſtin. lib. 41. init. *a Romanis quoque trinis bellis per maximos Duces florentiſſimis temporibus laceſſiti, ſoli ex omnibus gentibus non pares ſolum, verum etiam victores fuere.* Tandem illi tamen Auguſti fama perculſi, ejus arma pertimeſcentes, captivos e Craſſiano atque Antoniano exercitu tota Parthia recollectos, ſignaque cum his militaria remiſerunt. Unde, & cuſi nummi cum hac epigraphe: SIGNIS RECEPTIS. *Pluſque Cæſar magnitudine nominis ſui fecit, quam armis alius Imperator facere potuiſſet.* Hæc Juſtin. cit. lib. 42. in fine. Vide & Flor. lib. 3. cap. 11. & lib. 4. cap. 9. præſertim autem cap. 10. ubi virtus Romana hanc expreſſit laudem e Barbaris: *Ite, & bene valete, Romani; merito vos victores fama gentium loquitur, qui Parthorum tela fertis.* Vide & ſupra Od. 12. Annot. ad v. 53.

Verbenas, pueri, ponite, thuraque
Bimi cum patera meri:
Mactata veniet lenior hoſtia.

INTERPRETATIO.

verbenas & thura mihi afferte cum cratere vini bimi. Poſt *immolatam victimam mitior fiet Glycera.*

ANNOTATIONES.

Hic vivum mihi ceſpitem, &c.) Victus denique amore Glyceræ Horatius, ſacra parat, quibus ejus animum, placata Venere, demereatur. Sui vero ardorem amoris & impatientiam denotat vel ex eo quod aram e ceſpite extruat, brevi quidem & expedita ratione: quod fieri ſolitum duntaxat in ſubitis rebus, & moram haud ferentibus.

14. *Verbenas.*) Herbas in ſacris aſſuetas parare. Proprie verbena eſt herba quædam, Gall. *de la verveine*. Ital. *vervena*. De hac Plin. lib. 25. cap. 9. *Herba nulla Romanæ nobilitatis plus habet, quam hierabotane: noſtri verbenacam vocant. Hæc eſt, quam legatos ferre ad hoſtes indicavimus. Hac Jovis menſa verritur; domus purgantur luſtranturque.* Servius ait eſſe virgulta, quæ ſemper virent. Ex Donato verbena quaſi herbena dicitur, eſtque herba e puro loco decerpta cum terra adhærente. Similiter Plin. lib. 22. cap. *Verbenæ nomine ſignificatur gramen ex arce* (al. area) *cum ſua terra evulſum, &c.* Conſtat eo nomine cenſeri eas omnes herbas, quæ in ſacris adhibentur. Virgil. Eclog 8.

Verbenaſque adole pingues & maſcula thura.

Ubi per epithetum, *pingues*, volunt indicari olivam. Terent.

ex ara hinc ſume verbenas tibi.

Atqui apud Menandrum, unde ſententiam ille tranſtulit & verba, verbenæ ſunt myrti. Plinius quoque dixit *myrteam verbenam*. Ergo per catachreſin verbenæ appellantur rami, virgæ, frondes, e lauro, myrto, oliva, rore marino: aliæque ſilicea herbæ religioni & ſacris ſervientes. His nempe aras coronabant; deinde thus adolebant: poſtea vinum e patera libabant.

15. *Bimi cum patera meri.*) Bimi, id eſt, duorum annorum: *du vin de deux feuilles.* Ital. *vino di due anni.* Affectabant veteres in ſacris vetus vinum, tanquam optimum, item *merum*, & purum ſine aquæ admixtione. Quapropter *Græca, vina libare nefas, quoniam aquam habebant*; ex Plin. lib. 14. cap. 19.

16. *Mactata veniet lenior hoſtia.*) An Venus ſæva Cupidinum mater; an Glycera proterva? Hanc ego potius, quam illam intelligi ab Horatio cenſuerim lentorem futuram, quæ dura prius erga illum & inimica fuerat. Scilicet hoc ſperat per Veneris favorem, quam facto peracto ambit & ſibi conciliare nititur. At enim quod illud ſacrificium; quæ hoſtia mactanda? *hoſtia* quidem & victima differunt, quod hæc minor ſit, illa major. *Mactata* porro dicitur, quaſi magis aucta, cuius capiti nimirum impoſita ex hordeo toſto mola, ſale conſperſa, thure ſuffita. Sunt qui Venerem ſanguine non placari nec cæſa victima pridem ſolitam contendant: eo quod genitrix paſſim vocaretur; nec deceret eam ita coli, per quam vita datur: afferuntque Virgil. Æn. 1. ubi in templo Veneris Paphiæ thus & ſerta duntaxat memorantur:

Ipſa Paphum ſublimis abit, ſedeſque reviſit
Læta ſuas, ubi templum illi, centumque Sabæo
Thure calent aræ, ſertiſque recentibus halant.

Hinc & Eraſmus locum hunc ſic explicat: poſtquam Venerem placavero verbenis, thure, vino, ex more; Glycera veniet lenior, eritque tam facilis ac domita, quam ſit hoſtia mactata. Dormitaſſe vero ille bonus tunc credendus, meo quidem judicio. Alii contra ſentiunt, hoſtiam hic ab Horatio vere mactandam ſignificari, ſeu columbam, utpote veneri ſacram: ſeu quamcumque aliam, Cruquius, Turnebus. Certe *Veneri ſuem immolari quandoque Callimachus ſcribit. Factum id Argis adnotavit hiſtoria.* Cæl. Rhodig. lib. 25. cap. 26. *Apud Tuſſos autem in Ægypto Veneri, quæ ibi Cornuta colitur, vaccam ſacrificari*, refert Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 12. Ajunt vero, primis quidem ſæculis incruenta fuiſſe quævis ſacrificia: litatumque duntaxat arborum fructibus, ramis, foliis, herbis: at poſtea uſum invaluiſſe mactandi victimas Diis quibuslibet, ipſique Veneri.

ODE XX.

Mæcenati ſpondet convivium, ſed frugale.

VILE potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græca quod ego ipſe teſta
Conditum levi, datus in theatro
Cum tibi plauſus,
Care Mæcenas eques: ut paterni
Fluminis ripæ, ſimul & jocoſa

INTERPRETATIO.

O Dilecte Mæcenas Eques, apud me quidem *mediocribus in poculis bibes ignobile Sabinum, quod egomet illevi Græco fictili recluſum; quando in amphitheatro acclamationes tibi conceſſa fuerunt tantæ, ut applauſum iterarent tibi littora patrii fluvii, pariter &*

ANNOTATIONES.

Hæc Ode ejuſdem eſt metri, ut ſupra 2. *Jam ſatis terris.*

1. *Vile potabis &c.*) Profecturus erat Mæcenas ſeu in Apuliam (ut vult Cruquius ex Divæi codice, quod idem notat Lubinus) ſeu quovis alio; antea vero ſe Horatio pro ſumma inter eos familiaritate convivam fore ſignificarat. Hac Ode reſcribit Horatius Mæcenati, gratum id ſibi quidem, at pro ſua tenuitate tenue fore convivium: ejuſque caput ex more proponit *Sabinum vinum*, ut erudite monet Theod. Marcilius.

Sabinum.) Non quale tu habes in cellariis generoſum bibes apud me: ſed tantummodo *vile* & modicum: nempe vinum vel ex *uva Biturica*, *quæ in eligendo ſolo moroſa, pingui putreſcit, gracili omnino non provenit: mediam temperiem delicate quærit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Ex Plin. lib. 14. cap. 2.* vel e *vinaciola, quam ſoli novere Sabini ac Laurenti*; ex eodem ibid. cap. 3. Athenæus autem lib. 1. cap. 21. ait, *inter Italica vina leviſſimum eſſe Sabinum, potuique tempeſtivum ab anno ſeptimo uſque ad decimum quintum.*

Modicis Cantharis.) *A petits broc.* Ital. *in piccioli vaſi.* Pro quolibet vaſe hic ponitur *cantharus*, qui quidem non parvum eſt vas, cum Sileno attribuatur perquam ebrioſo, graviſque appelletur, Eclog. 6.

Et gravius attrita pendebat cantharus anſa.

Xenarchus apud Athen. lib. 11. cap. 6.

Ne effunde, o puer, in argenteum poculum; ſed potius in profundum cantharum. Ibid. Epigenes; *Et cantharos nunc non fingunt amplos illos & capaces, ſed humilia pocula, &c.*

2. *Græca quod ipſe teſta conditum levi.*) Vinum alioqui non exquiſitum ex eo commendat Horatius, quod ipſe ſtudioſe condiderit, condierit, obturarit, notarit. Quatuor iſta, nempe veteres vinum ſervaturi faciebant: diffundebant in vaſa: deinde condiebant *admiſto calce, ſale, croco, reſina, pice, &c. ut odor vino contigeret, & ſaporis acumen*, ex Plin. lib. 4. cap. 19. 20. & 21. tum diligenter obturabant atque illinibant pice, gypſo, limo. Docet Columella lib. ult. & Plin. citat. *picari dolia oportere, dein perfundi aqua marina aut ſalſa; poſtea cinere ſarmenti aſpergi.* Et paulo poſt: *ſic opercula doliorum medicanda, addita maſtiche ac pice.* Perſ. vero Sat. 4. v. 29.

Seriolæ veteris metuens deradere limum,
Ingemit:

Denique notabant quale vinum, & quo tempore conditum fuiſſet. Id paſſim obſervare eſt, & poſtea notabimus pluribus locis. Hic ergo priora tria quatuor verbis exprimuntur, quartum ſequentibus. *Græca teſta conditum levi*, inquit, *datus in theatro cum tibi plauſus.* Quaſi diceret: condidi, ſeu in vaſa infudi: *Græca teſta*, vel ſuper fæcem vini Græci, vel in doliis, in quibus ante fuerit vinum Græcum, ut ita vis Sabino ſaporque accederet. Tertio, levi, ſeu pice, ſeu gypſo. Demum tempus notat, addendo: *cum datus tibi plauſus, &c.*

Teſta Græca.) Cado teſtaceo, quod vaſis genus e Græcia ortum. Plin. lib. 15. cap. 21. cit. *circa Alpes ligneis vaſis condunt, circulisque cingunt.* Quibus verbis oſtendit Romæ iſta vaſa nondum tunc in uſu fuiſſe.

3. *Datus in theatro cum tibi plauſus.*) Jucunde ſimul & honorifice refricat Horatius Mæcenati memoriam dati per Populum Romanum plauſus, ſeu cum ad ſpectacula veniſſet; ſolebant enim viri graves ac de Republica bene meriti acclamationibus excipi: ſeu cum ludos ipſe exhibuiſſet pro ſua liberalitate magnifice: ſeu ob lætitiam recuperatæ a Mæcenate valetudinis, varias enim varii plauſus hujus cauſas comminiſcuntur.

5. *Eques.*) Modeſtia hic Mæcenatis celebratur, qui cum ſummos quoſque capeſſere magiſtratus potuiſſet, oblatos etiam recuſavit, & Equeſtri dignitate contentus vixit. Propert. lib. 3. Eleg. 9.

Red-

Redderet laudes tibi Vaticani
    Montis imago.
Cæcubum, & prælo domitam Caleno
    Tu bibes uvam. Mea nec Falernæ
Temperant vites, neque Formiani
    Pocula colles.

INTERPRETATIO.

adumbratio feſtiva collis Vaticani. Tu domi *potabis Cæcubum, atque uvam* in *torculari Caleno preſſam.* Nam certe *mea vaſa neque Falerni condiunt racemi, nec montes Formiani.*

ANNOTATIONES.

Mæcenas Eques Etruſco de ſanguine Regum,
Intra fortunam qui cupis eſſe tuam.

Ut paterni fluminis ripæ, &c.) Tantus porro fuit ille plauſus, ut inde perſonarent ripæ Tiberis ſcaturientis in Hetruria, quæ Mœcenatis patria erat: nec non acclamantium voces ingeminaret Echo reſidens in concavis locis apud montem Vaticanum, qui theatro Pompeii proximus, ſicut & fluvius Tiberis.

7. *Vaticani montis.*) Hic unus e collibus, quibus Roma inædificata eſt, adhuc retinet vetus nomen, inſuper autem oſtentat inſignem S. Petri Baſilicam, & palatium Pontificium dictus eſt: a vaticiniis illic edi pridem ſolitis. Vide Gell. lib. 16. cap. 17.

8. *Imago.*) Repetitio vocis, & acclamationum populi repercuſſio facta in monte. *Jocoſa,* quia jocari videtur Echo, dum ultima tantum verba repetit atque ingeminat. Supra Od. 12.

Recinat jocoſa nomen imago.

Virgil.

Saxa ſonant, vocisque offenſa reſultat imago.

Tullius Tuſcul. 3. initio ſimile quid habet ubi ſcribit: *popularem gloriam in ſumma inanitate verſari,* neque hanc eſſe *eminentem virtutis effigiem, ſed adumbratam imaginem gloriæ.* Additque, *eſt enim gloria ſolida quædam res, & expreſſa, non adumbrata. Ea eſt conſentiens laus bonorum, incorrupta vox bene judicantium de excellenti virtute. Ea virtuti reſonat, tanquam imago gloriæ.*

9. *Cæcubum & prælo domitam Caleno tu bibes, &c.*) Tu quidem apud te bibes vina ejuſmodi haud vulgaria, non ita vero apud me. Exquiſita certe vina ſectatum eſſe Mœcenatem indicat quod ejus nomine quædam celebrata ſint ac Mœcenatiana dicta: quæ quidem refert & inter generoſa cenſet Plinius lib. 14. cap. 6.

Cæcubum.) Cæcubus mons Latii ad ſinum Caietanum, Fundis vicinus & Amyclis, optimi vini ferax.

Martial. lib. 13. Epigram. 115.

Cæcuba Fundanis generoſa coquuntur Amyclis.
Vitis & in media nata palaude viret.

Plin. lib. 14. cap. 6. *generoſitas celeberrima in paluſtribus populetis.* Athen. lib. 1. cap. 21. ex Galeno ſcribit *Cæcubum generoſum, firmum, infeſtum capiti, non niſi poſt anno plures vetuſtum.* Porro non loco a dictum vult Cæcubum Galenus variis locis, ſed ita vocari vetuſtiſſimum quodlibet & ob vetuſtatem fulvum.

Caleno.) Cales, vel Calenum, urbs Campaniæ ſeu Regni Neapolitani, in provincia Terræ Laboris: a Cala Boreæ filio Argonauta, ut ferunt, condita; fertilem habet agrum vino generoſo: nec minus celebrem aqua temulentos faciente, ſi Plinio fides. Athen. cit. *Calenum lene magis quam Falernum ſtomaco placet,* ο Καλωνος κατος τυ Φαλερνυ ευςομαχωτερος, αλεξικακοις.

10. *Mea nec Falernæ.* Mea vina non ſunt e nobilioribus.

Falernæ.) Cui non audita fama vini e monte & agro Falerno in Campania? De eo Strabo lib. 5. Athen. cit. *Falernum anno decimo tempeſtivum eſt poni, &c.* Plin. cit. *ſecunda nobilitas Falerno.* Lib. vero 23. cap. 1. ejus ſalubritatem perſequitur, ſicut & aliorum.

11. *Formiani.*) Et hoc celebre vinum erat ex agro Formiano in Campania, non procul Caieta. Athen. cit. *Formianum ſtatim viget.*

ODE XXI.

IN DIANAM ET APOLLINEM.

DIANAM teneræ dicite virgines,
Intonſum pueri dicite Cynthium,
Latonamque ſupremo
Dilectam penitus Jovi.
Vos lætam fluviis, & nemorum coma,
Quæcumque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi

INTERPRETATIO.

MOLLES puellæ canite Dianam: adoleſcentuli canite Apollinem crinitum, & Latonam omnino caram ſummo Jovi. Vos celebrate gaudentem fluminibus & ſilvarum denſis frondibus, quæcunque vel frigido extat Algido, vel nemoribus umbroſis Erymanthi,

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 5.

Triplex apud Horatium carmen ſæculare inſcriptum legimus. Unum tamen ludis ſæcularibus decantatum; illud nempe quod eſt poſt Epodos: alia duo, (ut volunt quidam) hoc ſcilicet & Ode 6. libri quarti ludis Apollinaribus, de quorum origine fuſe differit Maerobius, lib. 1. Saturnal. cap. 17. Eſt hic igitur Hymnus Apollini & Dianæ Diis averruncis & *ἀλεξικάκοις* dedicatus, ut mala in hoſtes avertant, Populo vero Romano ſecuritatem, ſanitatem, frugumque abundantiam impertiant: Auguſtum autem Principem diu ſervent. De ſæculari carmine plura ſuo loco.

Dianam.) Hanc forte priorem invocat, quia prior nata parturienti fratrem geminum Apollinem matri Latonæ obſtetricis officium præſtitiſſe fertur: *Dicite virgines*, his mandabatur cantandum carmen in honorem Deorum, quia *caſta placent ſuperis*.

2. *Intonſum.*) Pindaro *ἀκειρεκόμην*; *non raſo capillo*. Nimirum ob radios ſolares: vide Macrob. ante cit. & ob perpetuam juventutem. Tibull.

Solis æterna eſt Phœbo Baccoque juventus.
Et decet intonſus crinis utrumque Deum.

Pueri.) Tit. Liv. lib. 31. *carmen ab ter novenis virginibus cani per urbem juſſerunt*. Et lib. 37. *decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes matrimique ad id ſacrificium adhibiti*. Zoſimus. hiſtor. novæ lib. II. *ter novem pueri illuſtres, totidemque puellæ*. Flav. Voſpicus Aurelian. *patrimis matrimiſque pueris carmen indicite*.

Dicite Cynthium.) Apollinem, qui natus apud Cynthum montem in Delo inſula. Hunc vero pariter & Dianam præcipue celebrat, quod eorum oraculis motus Æneas in Italiam venit. Æneid. 3. v. 97. & 381. Æneid. 4. v. 345. Æneid. 6. initio, v. 67, ubi ſic precatur Æneas:

Da Latio conſidere Teucros.........
Tum Phœbo & Triviæ ſolido de marmore templa.
Inſtitutam, feſtoſque dies de nomine Phœbi.

In carmine ſæculari poſtea Horatius ad Apollinem & Dianam,

Roma ſi veſtrum eſt opus.

3. *Latonam.*) Hæc velut Apollinis & Dianæ mater ab Horatio jungitur hic iis Numinibus, quibus edebantur Ludi Sæculares. Ita vero recenſentur ab Zoſimo citat. *Jupiter, Juno, Apollo, Diana, Parcæ, Lucina, Ceres, Pluto, Proſerpina.*

4. *Dilectam penitus Jovi.*) Et quidem tanta Junonis zelotypia, ut eam pellicem ejuſque fœtus omni conatu perdere tentarit, immiſſo adverſus prægnantem Pyxhone ſerpente; incaſſum tamen. Varias enim illa regiones fugiendo prevagata, appullit in Ortygiam inſulam, quæ & Delos nominata: ubi ex Jove Dianam & Apollinem uno partu edidit. Vide Ovidium, Macrob. cit. &c.

5. *Vos lætam fluviis, & nemorum coma.*) Vos o virgines, laudate virginem Dianam, propterea gaudentem *ſilvis* ac venationi, ut virorum fugiat conſortium: *fluviis* autem, in quibus abſtergeret ſudorem in ſectando feras contractum. Ovid. Metamorph. 3.

Hic Dea ſilvarum venatu feſſa ſolebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.

6. *Quæcumque aut gelido prominet, &c.*) Sive in *Algido* Latii, ub urbe paſſ. 20,000. ſive in *Erymantho* Arcadiæ, ſive in *Crago*, Lyciæ montibus. In hoc aiunt fuiſſe agreſtium Deorum antra. Apud *Erymanthum* venari Diana ſcribitur Homer. Odyſſ. 6. *Algidum* denique perinde ac Aventinum tenere, ſeu in iis dominari jactatur Diana in Carmine ſæculari, ſub finem.

Sy-

Sylvis, aut viridis Cragi.
    Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemque, mares, Delon Apollinis,
Inſignemque pharetra,
Fraternaque humerum lyra.
    Hic bellum lacrimoſum, hic miſeram famem,
Peſtemque a populo, & principe Cæſare in
Perſas, atque Britannos
Veſtra motus aget prece

INTERPRETATIO.

vel Cragi viridantis. Vos, o maſculi, tot encomiis efferte Tempe, & Delum Phœbi natalibus inclitam; *& ſcapulam* ejus *exornatam pharetra, & fratris cithara. Veſtris ille votis exoratus, a plebe & Auguſto Imperatore luctuoſum bellum ac famem ærumnoſam, atque luem propulſabit ad Perſas & Britannos.*

ANNOTATIONES.

9. *Vos Tempe totidem, &c.*) Vos autem, o caſti pueri, canite loca Phœbo dilecta, velut *Tempe* in Theſſalia, crebris lauris, quæ ſacræ ſunt Apollini, præcipuaque amœnitate inclyta: *Delum* item inſulam ejus ortu, ſummaque eam ob rem religione nobilem ac reverendam. Cic. Verr. 3. n. 47. & ſeq. *Apollinem tu Delium ſpoliare auſus es? Illine tu templo tam antiquo, tam ſancto, tam religioſo manus impias ac ſacrilegas afferre conatus es . . . . proditum memoriæ ac literis Latonam ex longo errore & fuga gravidam, & jam ad pariendum vicinam, temporibus exactis, fugiſſe Delum, atque tibi Apollinem ac Dianam peperiſſe: qua ex opinione hominum, illa inſula eorum Deorum ſacra putatur: tantaque ejus auctoritas religionis & eſt, & ſemper fuit, ut ne Perſæ quidem, cum bellum toti Græciæ Diis hominibuſque indixiſſent, & mille numero navium claſſem ad Delum appuliſſent, quidquam conarentur aut violare aut attingere.*

Tempe.) Plin. lib. 4. cap. 8. *Inter Oſſam & Olympum nemoroſo convalle, . . . Tempe vocantur quinque millium paſſuum longitudine, & ferme ſeſquijugeri latitudine ultra viſum hominis attollentibus ſe dextra lævaque leniter convexis jugis: intus ſua luce viridante allabitur Peneus viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu.*

10. *Delon.*) Plin. mox cit. cap. 12. *Longe clariſſima, Cycladum media, templo Apollinis & mercatu celebrata Delos: quæ diu fluctuata, ut proditur, ſola motum terræ non ſenſit ad M. Varronis ætatem . . . . . hanc Ariſtoteles ita appellatam prodidit, quoniam repente apparuerit enata . . . . . . Cynthiam, Ortygiam, &c. alii vocant . . . . cingitur quinque millibus paſſuum: aſſurgit Cyntho monte.* Et ſub finem ejuſdem cap. ſcribit, *Hyperboreos frugum primitias ſolitos Delon mittere Apollini, quem præcipue colunt. Virgines ferebant eas, hoſpitiis gentium per annos aliquot venerabiles, &c.*

11. *Inſignemque pharetra.*) Jaculandi peritus habitus eſt ſemper Phœbus, atque *certa metuendus ſagitta*, ut eſt Ode 12. ſupra: tum ob interfectum Pythonem ſerpentem, occiſoſque Niobæ filios. Adde Virgil. Æneid. 6. v. 57. tum vero quod radiis in mortales ferventi æſtu vibratis, morbos peſtemque gignat. De quo Macrob. cit. cap. 17. lib. 1. Saturnal.

12. *Fraternaque humerum lyra.*) Inſignem etiam lyræ inventione & melodia ipſi quidem a Mercurio conceſſa: quæ fuſe explicui Annot. ad Oden 10. ſupra. *Fraterna*, Apollo & Mercurius, fratres noſcuntur, ambo nimirum ex eodem patre Jove procreati; hic quidem Maia genitrice, ille vero Latona Cœi Titanis filia, ut ſupra jam dictum.

13. *Hic bellum lacrimoſum, &c.*) Apollo Deus averruncus prece veſtra premotus in hoſtes depellet impendentia nobis mala. *Bellum* matribus filios amittentibus ac deflentibus deteſtatum, ut eſt Od. 1. *Famem*, qua nihil miſerabilius, cum proprios aliquando filios parentes comederint, urgente fame. *Peſtem* denique e fame ſæpius exortam; tria nempe mala omnium maxime formidanda.

15. *In Perſas ac Britannos.*) Ab Auguſto Cæſare feliciter Rempublicam adminiſtrante Phœbus dicta avertet mala in hoſtes Populi Romani. *Perſas*, qui quo Parthis hic poſiti videntur, quos ille per Ventidium legatum ſubegit: Sueton. Flor. *Britannos*, hodie *Anglos*, de quibus Virg. Eclog. 1.

Toto diviſos orbe Britannos.

AD ARISTIUM FUSCUM, ODE XXII.

Innocentiam ubique tutam eſſe.

INTEGER vitæ, ſceleriſque purus
Non eget Mauri jaculis, neque arcu,
Nec venenatis gravida ſagittis,
Fuſce, pharetra;
Sive per Syrtes iter æſtuoſas;
Sive facturus per inhoſpitalem
Caucaſum, vel quæ loca fabuloſus
Lambit Hydaſpes.

INTERPRETATIO.

O *Fuſce*, quiſquis *innocenter vivit & ſine crimine, non habet opus Maurorum telis, nec arcu, nec pharetra plena ſagittis toxico infectis. Seu ambulet per Syrtes fervidas, ſeu perCaucaſum hoſpitibus carentem ſeu per regiones, quas alluit Hydaſpes fa-*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 2.

Eidem hanc Oden, atque Epiſtolam decimam ejuſdem fere argumenti ſcribit Horatius, Ariſtiq Fuſco, viro probo, Grammatico, amico. Apud bonum morum integritatem laudat: amico declinatum a ſe vitæ periculum ſignificat; Philologo dictionum & verborum elegantia ſtudioſe velificatur. Hæc tria, Lector, obſerva, dum ego cætera perſequor.

2. *Non eget Mauri jaculis, &c.*) Vir innocens ſua ſatis probitate tutus, armis non eget, quibus arceat quævis pericula. *Mauri*. Quidam legunt *Mauris*. Hi jaculatores eximii pedem efferre domo vix audent ſine telis, ob frequentiam ferarum, a quibus diſcrimen imminet. Herodian. Ælian lib. 14. de animal. cap. 5. Mauritania Africæ regio Barbarica, ubi nunc Regna Feſſanum, Marochium, Tremiſſenum. Algerianum.

3. *Venenatis ſagittis*. Plin. lib. 18. cap. 1. *Quod animal tela ſua, excepto homine, venenis tingit. Nos & ſagittas ungimus, ac ferro ipſi nocentius aliquid damus . . . . a nullo animalium, præter hominem, veneno pugnatur alieno.* Vide Cœl. Rhodig. lib. 23. cap. 10. ubi de multiplici ratione tela veneno imbuendi plura.

5. *Syrtes æſtuoſas*.) Non de Syrtibus maritimis hic agitur; ſed de arenoſis iis locis Africæ, apud Libyam, Solis ardore ſabulique ſiccitate æſtuantibus ſeu fervidis, per quæ iter fieri nequit niſi ex ſiderum obſervatione, & cum magno quidem vitæ periculo, tum a feris, venenoſiſque animalibus, cum ob volubiles arenæ cumulos, quos ventus tollit ac transfert. Prudent. in Apotheoſi cap. 4. adverſus Judæos.

Nec reſponſa refert Kybicis in Syrtibus Ammon.

Inhoſpitalem Caucaſum.) Aſiæ montem altiſſimum atque celebratiſſimum, vel ob Prometheum, quem ibi fabulantur vinctum, ejuſque jecur ab aquila perpetuo arrodi. *Inhoſpitalem*, ob nives aſſiduas inhabitatum, item ob ſcopulos, unde Virgil. Æn. 4.

cautibus horrens

Caucaſus.

Mons ille inter duo maria Caſpium & Euxinum, tantæ fertur altitudinis, ut ejus vertex ad tertiam noctis partem Solis radiis illuſtretur. Vide Ariſt. Meteor. 1. cap. 3. Quint. Curt. lib. 7. ejus pars a quibuſdam creditur mons Ararath verſus Armeniam, in quo poſt diluvium quievit arca Noe.

7. *Vel quæ loca fabuloſus lambit Hydaſpes*.) Per Indiam nimirum. Duplex eſt Hydaſpes fluvius in Aſia: Alter Medos alluit, & hinc Georg. 4. dicitur *Medus Hydaſpes*: alter Indiam citeriorem irrigat, hodie *Rouvey*, fuitque terminus victoriarum Alexandri Magni, in Indum illabitur, apud Nyſam urbem: unde a Lucano lib. 8. vocatur *Nyſæus Hydaspes*. Hic porro nuncupatur *fabuloſus*, quoniam multa de illo fabulantur; ut quod arenam volvat auream; quod gemmas ferat: unde *aurifer* Claudiano, *gemmifer* Sen. Trag. in Medea appellatur: quod tanto ſonitu vortices agat, undas collidat, ſpumas attollat, ut non ſine trepidatione procul aſpiciatur: atque remiges Alexandri Magni reddiderit attonitos ac ſtupentes, ipſis etiam gubernatoribus rei novitate ſuſpenſis, Arian. lib. 6. paulo poſt initium.

Nam

Namque me ſylva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, & ultra
Terminum curis vagor expeditus.
Fugit inermem:
Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit eſculetis,
Nec Jubæ tellus generat, Leonum
Arida nutrix.
Pone me, pigris ubi nulla campis
Arbor æſtiva recreatur aura:
Quod latus mundi nebulæ, maluſque
Juppiter urget:

INTERPRETATIO.

bulis celebratus. Enimvero nuper *in Sabina ſilva, dum canerem Lalagen meam* amicam, *atque præter limites exerrarem liber* ab omni *ſollicitudine, armis* licet *deſtitutum vitavit me lupus: Quale monſtrum haud nutrit Apulia bellicoſa in patentibus eſculentis, nec gignit terra Jubæ ſicca leonum altrix. Colloca me* in *agris ſterilibus, ubi nulla arbor fovetur tepenti aere; quam orbis partem infeſtant nubila, & malignus Jupiter:*

ANNOTATIONES.

9. *Sabina*.) Hæc Italiæ regio pridem Latium inter Umbriam atque Hetruriam adhuc nomen ſervat, ſed anguſtiores habet fines in ditione Pontificia continetur.

10. *Dum meam canto Lalagen*.) Dum meditor & compono de amoribus meis in Lalagen verſus & carmen: *& ultra terminum vagor*: dum œſtro poetico & amatorio abreptus in ſylvam aliquanto longius progredior, non advertens incidi in lupum ingentem & magnitudine portentoſum, qui tamen non modo non læſit, ſed ſponte me licet *inermem fugit*.

11. *Curis expeditus*.) Quidam legunt, *expeditis*, perinde eſt.

12. *Fugit inermem*.) Meam reveritus innocentiam, non armis territus ille lupus ceſſit fugitque; inquit Poeta. S. Aug. lib. 1. contra Julianum: *omnes beſtiæ*, inquit, *ante peccatum homini erant ſubjectæ. Quod autem nunc nocent, pœna primi eſt peccati. A principatu decidimus; a fiducia, & honore*. Ille quidem principatus utcunque eſt reſtitutus, poſt diluvium Deo ſic Noe & filiis ejus loquente, Geneſ. c. 7. *ſit terror veſter ac tremor ſuper cuncta animalia terræ*: unde S. Ambroſ. Epiſt. 35. *feræ ſuos morſus ſæpe ſuſpenderunt revocante ſono vocis humanæ. Leones ipſos videmus, ſi vox hominis reſultarit, prædam dimittere: pardos & urſos incitari ac revocari vocibus*. At cum ſanctitate morum ac vitæ integritate, ad priorem innocentiam atque ad plenam apud Deum gratiam homo rediit, tum certe beſtiis, ut in felici quondam illo ſtatu, dominatur plane & ad arbitrium. Sic leones in eremo dejecta cervice ad S. Antonium accedentes ejus manus ac pedes lingebant: Serpens Hilarioni morem geſſit, duo dracones Ammoni, crocodilus Heleno, leæna Joanni Abbati, hyæna Macario Alexandrino, &c.

13. *Quale portentum, &c.*) Talis ac tantus erat lupus iſte, ut major haud occurrat bellua ſive in Apuliæ ſilvis, ſive in Libiæ deſertis.

Militaris Daunia.) A Dauno Rege, Diomedis ut ajunt, ſocero, Daunia dicta eſt olim Italiæ regio quædam in Apulia, hodie *la Capitanata*; alluitur Adriatico mari, regni pars eſt Neapolitani. Synecdoch. Vide Plin. lib. 3. c. 11. & alibi. *Militari*, aptos habens militiæ viros bene multos.

14. *In latis eſculetis*.) In late patentibus ſilvis, quæ conſitæ ſunt eſculis arboribus glandiferis: Plin. lib. 16. *Jovi ſacris*. lib. 12. cap. 1. *arborum genera Numinibus dicata . . . . Jovi eſculus, Apollini laurus, Minervæ olea, Veneri myrtus, Herculi populus*.

15. *Nec Jubæ tellus*.) Mauritania, in qua regnavit Juba, qui Pompeio addictus, Cæſari primum acriter reſtitit, & ab eo tandem debellatus eſt. Plutarc. in Cæſare. Synecdoch. ponitur pro Africa, cujus eſt pars verſus Occidentem. Plin. lib. 5. cap. 1.

Leonum arida nutrix.) Tum arenarum ſiccitate, tum etiam aquarum penuria laborat & areſcit tota illa regio: leones aliaſque feras innumerabiles gignit. Vide Plin. lib. 8. cap. 16. ubi inter alia multa, ſic ait initio quidem: *Leoni præcipua generoſitas, tunc cum colla armoſque veſtiunt jubæ . . . . Africa hæc maxime ſpectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus ſe feris. Ideo multiformes ibi Animalium partus . . . . unde vulgare dictum. Semper aliquid novi afferre Africam*. Vide & Cœl. Rhodig. lib. 13. c. 8. & 19. ubi de leonum natura quæpiam diſſerit non ſpernenda.

17. *Pone me, pigris ubi nulla, &c.*) Ego intrepidus ubique fuero & ſecurus, etiamſi me ponas in terris horrorem incutientibus vel ob nimium frigus, vel ob æſtum intolerabilem.

Pone

Pone ſub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata,
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

INTERPRETATIO.

Conſtitue me *ſub curru Solis nimis vicini, in regione ædificiis carente*, ubicunque *diligam Lalagen ſuaviter arridentem, ſuaviter* & *verba facientem*.

ANNOTATIONES.

Ubi nulla campis arbor, &c.) Apud utrumque mundi Polum Arcticum, & Antarcticum; ubi aſſiduum prope gelu terras facit ſteriles: longioreque Solis abſentia, per ſex nempe circiter menſes, *pigri* manent *campi, arborque nulla* creſcit, ubi *non æſtiva recreatur aura*: benigno carens eo tempore, quo plantis incrementum ac fœcunditas præſtatur. Hoc etiam *latus mundi* infeſtant, ſemper *nebulæ*, quippe quas non diſcutit Sol, *maluſque Jupiter urget*, id eſt, rigidum, inſalubre, graveque cœlum; ſeu aer nunquam ſerenus & clemens. Ovid.

Triſte ſolum, ſterilis ſine fruge, ſine arbore tellus.

Frigus iners, illic habitant pallorque tremorque.

21. *Pone. ſub curru nimium, &c.*) In Zona torrida, inter utrumque Tropicum, ubi Sol *nimium propinquus* terras adurit, nulloſque proinde incolas ac domicilia permittit. Ovid. Metamorph. 1.

Quarum quæ media eſt, non eſt habitabilis æſtu. In eo ſcilicet errore verſati ſunt antiqui, quo nos levarunt ii qui navigando peragrandoque totum orbem luſtrarunt, habitatoreſque non deeſſe iis in plagis viderunt, quas inhabitatas olim exiſtimavere. Neque eſt immodicus illic æſtus, quem valde temperari conſtat noctium diebus æqualium longitudine. Adde quod ait Juſtinus lib. 2. initio: *Naturam, cum primum incrementa caloris ac frigoris regionibus diſtinxit, ſtatim ad locorum patientiam animalia quoque generaſſe: ſed & arborum atque frugum pro regionum conditione apte genera variata*. Compertum itaque modo eſt & ſalubrem ſatis aerem, & frequentes adeſſe populos in regionibus Æquatori ſubjectis ac vicinis: ver. gr. in inſulis Java, Sumatra, Borneo, Maldivis, Delphina, ſeu Madagaſcaria: &c. In continentibus vero terris, apud Malacam, in Aſia; Guineam in Africa, in America vero, apud Caſtellam auream, Guaianam, Peruviam, &c.

AD CHLOEN.

ODE XXIII.

Ut jam nubilis haud ita viros fugiat.

VITAS hinnuleo me ſimilis, Chloe,
Quærenti pavidam montibus aviis
Matrem, ſine vano

INTERPRETATIO.

O *Chloe, me fugis velut hinnulus timidam parentem requirens* per *montium devia, haud*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſupra Od. 5.

Arguit Horatius in Chloe id quod in ingenua maxime laudandum puella videri debeat. At proprie tum Veneri litat, cum queritur quod illa jam grandior non audeat abſente matre virum ſe alloqui, ſermoneſque miſcere.

Vitas.) Quibusdam placet *vitat*. Verum, ut bene monet Theodorus Marcilius, Flaccum velle *vitas*, liquet, cum ſubjungit, *atqui non ego te, &c.*

Hinnuleo ſimilis.) Tam meticuloſa quam hinnulus, cervi, damæ, aut capreoli pullus, a matre præſertim abſtractus.

Chloe.) Nomen adoleſcentulæ conveniens. Nam χλοη eſt herba virens.

2. *Quærenti pavidam matrem.*) A qua exerravit. *Pavidam*, cerva enim ſemper timet, ejuſque in fuga ſecuritatem natura conſtituit, tum a venatoribus, cum a feris.

Aura-

Aurarum & ſilvæ metu.
Nam ſeu mobilibus vitis inhorruit
Ad ventum foliis, ſeu virides rubum
Dimovere lacertæ;
Et corde & genibus tremit.
Atqui non ego te tigris ut aſpera,
Gætulusve leo, frangere perſequor.
Tandem deſine matrem
Tempeſtiva ſequi viro.

INTERPRETATIO.

abſque inani formidine ventorum ac nemoris. Corde enim ac genibus coutremiſcit, ſive frondes vitis leves aura concutiuntur; ſive lacerti virides dumum commovent. Verum ego te nequaquam inſequor. ut *dilacerem quaſi tigris violenta, aut leo e Gætulia. Ergo viro matura deſine aliquando genitrici inhærere.*

ANNOTATIONES.

Montibus aviis.) A trita nempe via declinare amant feræ.

4. *Silvæ.*) Diæreſis. Sic Tibull. Eleg. 10. lib. 1. *diſſoluiſſe comas.*

5. *Nam ſeu mobilibus vitis inhorruit ad ventum foliis.*) Hanc in interpretatione ſecutus ſum lectionem, quæ Mureti eſt atque Scaligeri: quanquam non ſatisfacit. Quid cum hinnulo per nemus cervam matrem quærenti, cum vite? Legunt vulgo: *nam ſeu mobilibus veris inhorruit adventus foliis*: ut ſit hypallage; pro, ſeu folia veris adventu inhorruere mota, ſcilicet vento quolibet tenui, puta Zephyro. Quod nec omnino placet. Quid ſi referatur ad vocem antecedentem, *ſilvæ*; legamuſque, planiori certe ſenſu ac ſententia: *ſeu mobilibus veris inhorruit ad ventum foliis*: id eſt; ſeu motis foliis ſilva inhorruit ad ventum levem, Zephyrum nempe veris comitem. Vel; *ſeu mobilibus veris inhorruit adventu foliis*: id eſt; ſeu tremuit ſilva foliis motis veris adventu, flante Zephyro nimirum.

6. *Seu virides rubum dimovere lacertæ.*) Sive latantes in rubo lacertæ, diſcurrendo ſtrepitum edidere, tantulum commoventes fruticem & ſpinas: tum vero hinnuleus trepidat, cor palpitat, & genua labant. De Lacertis vide Plin. lib. 8. cap. 39. & alibi.

9. *Atqui non ego te tigris ut aſpera, &c.*) Ego non nocendi, ſed amandi cupiditate perſequor te, Chloe: cur me fugis?

Apud Ovid. Apollo Daphnen inſequens:

Nympha precor Peneia, mane: non inſequor hoſtis:
Nympha mane. Sic agna lupum, ſic cerva leonem,
Sic fugiunt aquilam penna trepidante columbæ.

Tigris ut aſpera.) Hujus tanta fertur crudelitas, ut ſponte hominem petat, cum reliquæ feræ, niſi fames aut ira ſtimulet, ultro fugiant. Plin lib. 8. cap. 18. *Tigrin Hircani & Indi ferunt, animal velocitatis tremendæ, &c.*

10 *Getulusve leo.*) *Gætuliæ tota ad flumen Tigrin, qui Africam ab Æthiopia dirimit*: inquit Plin. lib. 5. cap. 4. lib. vero 8. cap. 16. *leoni tantum ex feris clementia in ſupplices: proſtratis parcit: & ubi ſævit, in viros prius quam in fœminas fremit: infantes non niſi magna fame. Credit Lybia intellectum pervenire ad eos precum. Captivam certe Gætuliæ reducem audivi, multorum in ſilvis impetum a ſe mitigatum alloquio, auſam dicere ſe feminam, profugam, infirmam, ſupplicem animalis omnium generoſiſſimi cæteriſque imperantis, indignam ejus gloriæ prædam. Varia circa hæc opinio, &c.* Gætulia Libyæ interioris regio, hodie *Biledulgerid* magnam habere ferarum copiam a nemine ignoratur.

Frangere perſequor.) Phraſis Græca.

AD VIRGILIUM,

ODE XXIV.

De morte Quintilii Vari.

QUIS deſiderio ſit pudor, aut modus
Tam cari capitis? Præcipe lugubres
Cantus, Melpomene; cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quintilium perpetuus ſopor
Urget? Cui pudor, & juſtitiæ ſoror
Incorrupta fides, nudaque veritas,
Quando ullum invenient parem?

INTERPRETATIO.

QUÆ ſit verecundia, vel finis dolori, ob jacturam viri adeo dilecti: Doce querulum carmen, o Melpomene, cui genitor impertivit amœnam vocem cum lyra. An igitur ſempiternus Varum ſomnus occupat? Cui verecundia, atque integra fides juſtitiæ germana, & veritas ſimplex, quando reperient ſimi-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 6.

Suas Horatius querelas jungit lacrimis & querimoniis Virgilii dilectum caput morte ſublatum deflentis; ejuſque dolorem dividit artificioſe quidem, ut imminuat atque conſoletur. Vult Sigonius proſopopœiam eſſe & dialogum Virgilii & Melpomenes, quos Horatius inducit: illum a Muſa conſilium opemque implorantem, duabus ſtrophis prioribus: hanc reſpondentem deinceps & conſolantem, ab his verbis, *Multis ille bonis*, &c. Sigon. emendat lib. 2.

Quis deſiderio ſit pudor, &c.) Quem dolere pudeat, quis luctui modum putet adhibendum, amiſſo tam caro capite? Seneca tamen Epiſt. 100. ſic præcipit: *Eſt aliquis & dolendi decor: hic ſapienti ſervandus eſt: & quemadmodum in cæteris rebus, ita & in lacrimis aliquid ſat eſt. Imprudentium ut gaudia, ſic dolores exundavere. Æquo animo excipe neceſſaria.*

Cari capitis.) Eam dicendi formam Græcis Homeroque imprimis amatam notat Euſtath. Sic Odyſſ. Penelope de abſente Ulyſſe:

Τοίην κεφαλὴν ποθέω Τεῦκρε φιλην κεφαλην.

Tale caput deſidero, Teucer, carum caput.

Hanc & Latini uſurparunt: *lepidum caput*, &c.

Præcipe lugubres, &c.) Quidam legunt, *lugubris*, & ſubaudiunt, *Dea*; hoc ſenſu: o Melpomene lugubris cantus Dea, præcipe modum lugendi tam dilectum caput. Hanc vero Muſam præ cæteris invocat, utpote inventricem Tragœdiæ, rebuſque mœſtis præſidentem. Auſon. Auſon. Eidyl. 20.

Melpomene Tragico proclamant mæſta boatu.

3. *Cui liquidam pater vocem*, &c.) Muſæ ſunt filiæ Jovis & Mnemoſinæ. Melpomene a cantus ſuavitate dicta: *μέλπομαι cano. Liquidam*, ſuavem, dulciter fluentem. Macrob. lib. 6. cap. 3. ex Hoſtio Poeta:

ſi mihi linguæ

Centum, atque ora ſient totidem, voceſque liquatæ.

Perſ. Sat. 1. v. 35.

plorabile ſi quid eliquat.

5. *Ergo Quintilium*, &c.) Exclamatio gravis index doloris. Sic amici luctum luctu ſuo evincere conatur; ſic & illabitur in ejus animum, ut majorem habens fidem ſolatium facilius admittat, imo & aliquantulam objurgationem. Sic bene utitur Poeta conſilio a Muſa, quam ſtatim invocavit, accepto.

Quintilium.) Vel Cremonenſem illum Virgilii atque Horatii amicum, cujus meminit Euſeb. Chron. Olymp. 189. vel præfectum Romani exercitus, qui cum tribus legionibus atque auxiliaribus copiis cæſus in Germania ab Arminio Germanorum Rege. Dio lib. 56. Sueton August. cap. 23.

Perpetuus ſopor.) Sic *& longus ſomnus*, pro morte, lib. 3. Od. 11. v. 38.

6. *Cui pudor*, &c.) Breve ſed ingens Quintili elogium. *Pudor*, quem Tull. de finibus 2. *moderatorem cupiditatis* appellat. Hinc & de orat. 1. n. 122. Craſſum ita laudat: *fuit mirificus quidam in Craſſo pudor.*

Juſtitiæ ſoror incorrupta fides.) Ex Platone juſtitia cum in Deos obſervatur, vocatur pietas; fides autem, cum erga homines. Tull. Offic. 1. num. 23. *fundamentum juſtitiæ fides.* Et Partit. orat. *juſtitia erga Deos religio, erga parentes pietas, vulgo autem bonitas; creditis in rebus fides, in moderatione animadvertendi lenitas, amicitia in benevolentia nominatur.*

7. *Nudaque veritas.*) Cujus *magna vis, quæ contra hominum calliditatem & ſolertiam ſe per ſe ipſam defendat*, ut ait Tull. pro Cœlio, & Offic. 1. nu. 109. *ſunt alii ſimplices & aperti, qui nihil ex occulto, nihil ex inſidiis agendum putant, veritatis cultores, fraudis inimici.*

Mul-

Multis ille bonis flebilis occidit:
Nulli flebilior quam tibi, Virgili.
Tu fruſtra pius, heu, non ita creditum
Poſcis Quintilium Deos.
Quod ſi Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem,
Non vanæ redeat ſanguis imagini,
Quam virga ſemel horrida
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.
Durum: ſed levius fit patientia,
Quicquid corrigere eſt nefas.

INTERPRETATIO.

tem quemquam? *Is* certe *plurimis occubuit probis lugendus*: at *nemini magis quam tibi, Maro*. *Tu religioſus incaſſum, eheu! Quintilium repetis a Numinibus, haud ſic conceſſum*. *Etiamſi dulcius*, quam *Thrax Orpheus, chordam pulſes arboribus auſcultatam, minime* tamen *vita reddatur inani ſimulacro, quod tremendo ſemel caduceo ad turbam atram aggregarit Mercurius nequaquam facilis exorari*, ut *fata reſcindat*. *Grave* quidem eſt illud: *at tolerabilius ferendo efficitur quodcumque immutare haud licet*.

ANNOTATIONES.

9. *Multis ille bonis, &c.*) Legunt alii: *multis ille quidem, &c. nulli flebilior quam tibi, Virgili*: utpote vir bonus, amicus, cognatus.

11. *Tu fruſtra pius, &c.*) Jam caſtigare incipit leniter immoderatum amici luctum: *non ita creditum*, id eſt, non ea lege ut non moreretur. Scilicet quæ donantur non ſolent repoſci: at quæ credita & commiſſa ſunt, cum libuerit repetuntur. Quintilius ita creditus nobis ad tempus, tandem ſine injuria eripitur: imo tum creditor utitur jure ſuo. Vide ergo, Virgili, ne cum poſcis Quintilium Deos, videare non ſolum pius heu fruſtra, ſed & præpoſtere, atque in Deos iniquus. Lucret. lib. 3. ſub finem:

Vitaque mancipio nulli datur; omnibus uſu.

13. *Quod ſi Threicio.*) Alii legunt, *quid ſi*. Alii *qui ſi*. Et pro, *non*, interrogative *num*. *Threicio blandius Orpheo, &c.* Adverte comparationem Virgilii cum Orpheo. Senſus eſt: noſtri Orpheum arboribus cantus ſuavitate pertractis, a ſe demulcendum etiam ſperaſſe Inferorum tyrannum, ut Eurydicem uxorem morte ablatam redderet; ſed irrito & inani conatu: ſic tu etſi vincas Orpheum carminis dulcedine, haud tamen flectas Numina, ut Quintilium reſtituant.

15. *Non vanæ redeat ſanguis imagini.*) Non vita redeat mortuo, non anima remittatur in corpus exanime. Itaque *vanam imaginem* interpretari libet hominis umbram, manes.
Virgil. Æneid. 4. v. 654.

Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.

Et Æneid. 6. v. 292.

Et ni docta comes tenues ſine corpore vitas
Admoneat volitare cava ſub imagine formæ.

Sanguis.) Vita. Æneid. 9. 349.

Purpuream vomit ille animam.

16. *Quam virga ſemel, &c.*) De caduceo Mercurii, ejuſque animas deducendi poteſtate, vide ſupra Ode 10. v. 18.

17. *Non lenis precibus fata recludere.*) Virgil. Georg. 4. v. 469. de Orpheo:

Maneſque adiit, regemque tremendum:
Neſciaque humanis precibus manſueſcere corda.

Æneid. 6. v. 376.

Deſine fata Deum flecti ſperare precando.

18. *Nigro compulerit gregi.*) Cæteris Manibus aggregarit, & ad Plutonem perduxerit.

19. *Levius fit patientia quicquid, &c.*) Euripid. Phœniſſ. δει φερειν τα των θεων. Senec. *optimum eſt pati quod emendare non poſſis*. Plaut. Captiv. *decet id pati æquo animo: ſi id facietis, levior labor erit*.
Virgil. Æneid. 5.

ſuperanda omnis fortuna ferendo eſt.

Ovid. Metamorph. 8.

paupertatemque ferendo,
Effecere levem.

Contra vero, quiſquis mala neceſſaria impatienter & inique fert, quid aliud, quam novum ſibi dolorem creat, & malum malo addit? Ejuſmodi hominem, qui communia cunctis mortalibus incommoda reſpuit, egregie ſugillat Juvenalis, & *gallinæ filium albæ*, per ludibrium vocat, Satir. 13. v. 141.

ODE XXV.

Lydiæ jam vetulæ amatoribus carenti inſultat.

PARCIUS junctas quatiunt feneſtras
Ictibus crebris juvenes protervi,
Nec tibi ſomnos adimunt: amatque
Janua limen:
Quæ prius multum faciles movebat
Cardines. Audis minus & minus jam:
Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia, dormis?
Invicem mœchos anus arrogantes
Flebis, in ſolo levis angiportu,
Thracio bacchante magis ſub inter-
lunia vento:

INTERPRETATIO.

FENESTRAS tuas *clauſas rarius* modo *verberibus impetunt adoleſcentes procaces: neque tibi ſoporem auferunt* jam *que limini adhærent fores, quæ antea valde volubiles agebant cardines. Infrequentius deinceps & infrequentius audis*: dum *ego tuus pereo, Lydi, quieſcis longis noctibus*. Jam *vetula plorabit viciſſim adulteros ſuperbos, contempta in angiportu deſerto: dum Thrax ventus ſævit gravius circa Luna inter* men-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 2.

Parcius junctas quatiunt, &c.) Solebant juvenes meretricum fores ac feneſtras lapidibus quatere, noctu quidem, ut aperire cogerent, ſeque admittere. Vide plura Annot. ad Od. 10. & 25. lib. 3.

3. *Amatque janua limen.*) Janua vix diſcedit a limine, illudque videtur amare: jocus amarulentus, quo ſignificatur raro januam aperiri, paucis adeuntibus. Lydiamque annis deflorèſcentem cunctis faſtidientibus.

5. *Quæ prius multum faciles movebat cardines.*) Uſu nempe aſſiduo volubilis erat cardo, vel bene unctus haud ſtrepebat, atque ut ait Plautus; *lepidus non mutiebat*, dum *aperirentur ædes feſtiviſſime*; & paulo antea, *belliſſimum hercle & taciturniſſimum oſtium*, quod *nunquam ullum verbum mutit*, *cumque aperiretur, tacet; cumque noctu clanculum exit* meretricula, *tacet*: Curcul. Scen. 1. Item, *placide egredere, ſonitum prohibe forum: & crepitum cardinum ..... ſuffundam æquulam.* Ibid. Scen. 3. init.

6. *Audis minus & minus jam, &c.*) Minus minuſque in dies ad te mœchi ventitant: pauciores jam habes amatores, qui occentent fores tuas, id eſt, ante illas cantiones amatorias canant; qualis eſt Ode 10. lib. 3. qualis & hæc; *me tuo longas pereunte noctes, Lydia, dormis*: id eſt, me præ amore tuo contabeſcente, ſomnumque haud capiente, altum dormis: tu quieta valde ſtertis longas noctes, dum inquietum me ſollicitumque tui deſiderium excitat & vigilare cogit.

7. *Longas noctes.*) Expectanti nimirum & deſideranti longum ſemper videtur tempus:

9. *Invicem mœchos anus arrogantes flebis, &c.*) tandem vices tuæ advenerunt: olim flore juventutis ac formæ ſuperba depereuntes tu ridebas adoleſcentes viroſque quoslibet: jam anus facta fruſtra lucrum & mœchos quæres; hi vero te ſenio deformatam ſpernent arrogantes. Ovid. 3. Amor.

Tempus erit quo tu, quos nunc excludis amantes
Frigida deſerta nocte jacebis anus.

10. *In ſolo levis angiportu.*) Vaga, obſervans ſi quis triobolaris agaſo commeet ad te: vel, amans leviter, juvenili more, & flens te deſpicis vel nullius pretii, jamque ab omnibus relicta, *in angiportu* ſolitario, & a pauciſſimis frequentato.

11. *Thracio bacchante magis, &c.*) Tumque frigidum perpetiere ventum: & ſicut olim tui amatores eo algentes vidiſti, & contempſiſti: ita nunc alii te ridebunt ſub dio pernoctantem. *Thracio vento*: hic reſpectu Græciæ Septentrionalis eſt: adde quod regio perquam frigida eſt Thracia; unde & officina ventorum appellata: atque in ea regnaſſe Aquilo fertur: hinc apud Græcos Poetas; Thracius ventus, pro Aquilone paſſim uſurpatur. Latini vero eam quoque dictionem imitati ſunt, quanquam improprie & καταχρηστικῶς; quandoquidem ventus Septentrionalis in Italiam nequaquam a Thracia venit. Epod. 13.

Cum

Cum tibi flagrans amor, & libido
Quæ ſolet matres furiare equorum
Sæviet circa jecur ulceroſum,
Non ſine queſtu:
Læta quod pubes hedera virenti
Gaudeat, pulla magis atque myrto,
Aridas frondes hyemis ſodali
Dedicet Hebro.

INTERPRETATIO.

ſtrua; *quando libidinoſus ardor, qui ſuevit equas reddere furioſas, inflammabitur ad hepar* tuum *ulceribus plenum; haud abſque luctu,* eo *quod juventus hilaris hedera virenti myrtoque ſubnigra lætetur amplius; ſicca vero folia conſecret Hebro hyemis ſocio.*

ANNOTATIONES.

Nunc mare, nunc ſilva
Threicio Aquilone ſonant, &c.

Bacchante magis ſub interlunia.) Eo tempore quod incendit inter duas Lunas, veterem & novam; id eſt, cum Luna non apparet, tum crebræ ſunt tempeſtates, & frigidiores vehementioreſque venti. Theophr. libello de ventis. *χειμεριωτεραι των μηνων αι συνοδοι. Interlunia*: Plinius lib. 16. cap 39. *Interlunium alii Lunæ coitum* (quia nempe tunc Sol cum Luna conjungitur & congreditur: Græci *συνοδον* vel *συνοδιον*) *alii ſilentis Lunæ appellant*: *&* lib. 18. cap. 32. *in coitu, quod interlunium vocant, cum apparere deſierit*. Hoc porro Virg. Lunæ ſilentium; Apul. Illunium, Varro intermenſtruum nuncupat. Lege, ſi vacat, Cæl. Rhodig. lib. 20. cap. 32.

14. *Quæ ſolet matres furiare equorum*. Rem explicat Virgil. Georg. 3. v. 266.

Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum:
Et mentem Venus ipſa dedit, &c.

Prudent. lib. 1. contra Symmachum:

Advena quos profugus gignens, & equina libido
Intulit Italiæ; Tuſcis namque ille puellis
Primus adhinnivit, ſimulato numine mœchus.

Huc etiam pertinet audax & elegans ea dictio, quam in Piſonem adhibet Tullius: *Itaque admiſſarius iſte, ſimul atque audivit a Philoſopho voluptatem tantopere laudari, nihil expiſcatus eſt: ſic ſuos ſenſus voluptarios omnes incitavit, ſic ad illius hanc orationem adhinnivit, ut non magiſtrum virtutis, ſed auctorem libidinis a ſe illum inventum arbitraretur.*

15. *Sæviet circa jecur ulceroſum.*) Cum te libidinis aget furor talis, qualis eſſe ſolet equina, inflammabitque jecur tuum; tum certe mirum in modum diſcruciabere. *Jecur*, in quo amoris ſedes eſt atque libidinis: ex Platone & aliis. *Ulceroſum*, intus libidine multa ſaucium, tectiſque ulceribus corruptum. Non. Marcell. *ulcus*, inquit, *tecta eſt & clauſa malignitas*. Et Servius ex Varrone, *vitium obſcænæ libidinis ulcus vocatur*.

16. *Non ſine queſtu, læta quod pubes, &c.*) Neque poteris dolorem continere, quin erumpat in querimoniam, quod juvenes vetulam te faſtidiant, marceſcentem poſthabeant; adoleſcentulas autem ætate virentes ſectentur.

17. *Hedera virenti gaudeat atque myrto.*) Appoſite comparat juvenculas cum *hedera*, quæ facile adhæreſcit, & *ſequax* vocatur a Perſio in Prologo: item cum *myrto*, quæ Veneri ſacra eſt: cujus et jam color nigricans & conſtans eſt, & quod veteribus in formoſis laudabatur, exhibet, teſte noſtro Poeta in Epiſt. ad Piſones, v. 37.

Spectandum nigris oculis, nigroque capillo.

19. *Aridas frondes, &c.*) Vetulas cute contracta & rugoſa areſcentes non pluris faciat, quam aridas frondes arborum fluminí adſitarum.

20. *Dedicet Hebro.*) Sponte relinquat, oblivioni tradat ac devoveat non ſecus ac decidentes in flumen frondes circa autumnum. *Hyemis ſodali*, ob regionis illius frigus aſperrimum, ut ante dixi. Hebrus enim ex Hæmo fluens monte, Thraciam perfundit, ac in Ægeum mare delabitur. Indicat Horatius vultum mulieris jam marcidum non longe abeſſe a ſenili fœditate ac deformitate, quæ cum hyeme ſimilitudinem habet. Quidam legunt, *Euro*: ut indicetur vilitas ac levitas ſcorti vetuli, per folia Euro vento ſeu quovis alio velut ad ludibrium volvi rapique ſolita. Scaliger mavult, *igni*; multaque in hac Ode carpit: ac profecto κακοζηλια toties litaſſe videatur. Judex ſit literator quiſque. En ejus reprehenſionis capita. Sic igitur ille: *Viceſima quinta in humili genere dicendi eſt. Illa duo membra ſine copula non cohærent:*

Audis minus & minus jam;
Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia dormis.

Neque ſatis mollis illa locutio: flebis mœchos arrogantes, *niſi addas* effectos.

Levem pro nuda videtur poſuiſſe, ſatis dure.

Illa quoque omnia, bacchante magis ſub interlunia vento, *videntur eſſe unum epithetum Boreæ: alioqui ipſo Borea frigidiora ſint.*

Ulceroſum, *non ſervit potius jecori indicando, quam mero ſuſtinendo.*

Tu Lector erudite, hinc jam infers, ſine affectu eſſe oportere omnem Ariſtarchum: intelligiſque quam Cenſoria dignus interdum virga ſit magnus quiſque Cenſor.

ODE XXVI.

Ælium Lamiam egregie laudat.

MUSIS amicus, triſtitiam & metus
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis: quis ſub Arcto
Rex gelidæ metuatur oræ:
Quid Tiridatem terreat, unice
Securus. O quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiæ coronam.

INTERPRETATIO.

EGO *Muſis carus ægritudinem ac timores dabo procacibus ventis deferre in mare Creticum: nequaquam ſollicitus quis ad* polum *Arcticum regionis frigidæ tyrannus timeatur, quidve Tiridati formidinem incutiat. O Pimplea ſuavis, quæ puris fontibus delectaris, apricos flores colliga, corollam texe meo Lamiæ.*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſupra Od. 9.

Muſis amicus, &c.) Pulcram init Horatius laudandi viam, quæque a trita imperitorum conſuetudine longe recedat. Illi ſi laudum quidem acervum congeſſerint, belle ſe feciſſe exiſtimant. At ingenioſus Poeta Lamiam arte nova celebrat. Primo cura liberum ſe ab omni jubet eſſe: tum ſe convertit ad Muſam, quaſi minus idoneum tanto ſe operi intelligat: illamque obteſtatur, ut Lamiæ coronam paret, hoc eſt, eum conſecret immortalitati. Hæc bene ut omnia notavit Parthenius Horatii adverſus maledicos acerrimus vindex.

Muſis amicus.) Nimirum quiſquis Muſas colit, earum præſidio tutus ac lætus ſemper eſſe debet: nemo vero iis ſedulam poteſt operam navare, quin omnem animi ſollicitudinem antea depoſuerit.

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

2. *Mare Creticum.*) Pro quolibet mari ponitur mare, quod proximum eſt Cretæ inſulæ maris Mediterranei ampliſſimæ, quæ hodie *Candia* vocitatur.

3. *Quis ſub Arcto.*) Quis dominetur & regnet ad Boream.

Sub Arcto.) Sub Urſa: quod cæleſte ſidus Septentrionale duplex eſt, Urſa Major, & minor, quas Græci αρκτυς nuncupant. Ab his Polus Arcticus dicitur, ea pars orbis quæ axi & Aquiloni propinqua eſt. Ovid. Faſt. 3.

Eſſe duas Arctos, quarum Cynoſura petatur
Sidoniis; Helicem Graia carina notet?

4. *Gelidæ oræ.*) Ad utrumque polum ſævire frigus nemo neſcit. Ad Arcticum, mare congelatum ſeu glaciale, quod anni parte maxima gelu concretum ſit, omnibus auditu ſaltem cognitum. Vide Annot. ſupra Od. 22. v. 17. & ſeq. Terræ Arcticæ verſus Boream ſunt Spitsberga, Groenelandia, nova Daunia, Eſtotilandia, &c. Has vel omnino Boreales non videtur habuiſſe in animo Horatius, ſed potius magis cognitas ipſius ævo, & paulo minus Septentrionales, nempe Britanniam, Scotiam, Germaniam, Daciam, Scythiam, &c.

Metuatur.) Reſpicit fortaſſe ad duas clades in Germania acceptas; de quibus Sueton. Octav. cap. 23.

5. *Quid Tiridatem terreat.*) Is ejecto in exilium Phraate Parthorum rege, nobilitatis unanimi conſpiratione in locum ejus fuerat ſubrogatus: at cum audiſſet maximo Scytharum auxilio Phraatem juvari ad recuperandum imperium, ita perterritus eſt, ut ad Auguſtum relicta Parthia fugerit. Hæc fuſe Juſtin. lib. 42. ſub finem. Dio lib. 51. & 52. Plutarch. in Antonio, &c.

Unice ſecurus.) Quidam vocem *unice*, referunt ad verbum *terreat*: alii jungunt cum hac voce, *ſecurus*: id eſt, ſingulariter ego & maxime abjeci magnas curas de Republica, & Imperiis exterarum gentium, ut Muſis vacem.

6. *O quæ fontibus integris gaudes, &c.*) O Muſa, tuum eſt laudare meum Lamiam; meos conatus parum valere intelligo: virum immortali dignum honore a te celebrari convenit. Ergo quod mihi imprudens ſumſerim, tu tibi aſſumas æquum eſt.

7. *Apricos necte flores.*) Necte coronam ex optimis floribus in aprico naſcentibus, quibus exornes pro meritis meum amicum Ælium Lamiam.

9. *Lamiæ.*) Is anno poſt Horatii mortem octavo Conſul fuiſſe cum M. Servilio dicitur, anno

Pim-

Pimplea dulcis: Nil ſine te mei
Proſunt honores. Hunc fidibus novis,
Hunc Lesbio ſacrare plectro;
Teque tuaſque decet ſorores.

INTERPRETATIO.

Abſque te nihil juvant meæ laudes. Novis illum cantilenis, illum cithara Lesbia æquum eſt conſecrari cum a te, cum a tuis ſororibus.

ANNOTATIONES.

ab U. C. 759. Corn. Tacit. lib. 6. Annal. circa medium ita ſcribit: *extremo anni mors Ælii Lamiæ funere Cenſorio celebrata; qui adminiſtrandæ Syriæ imagine tandem exſolutus, urbi præfuerat. Genus illi decorum; vivida ſenectus, & non permiſſa provincia dignationem addiderat.* Vide Od. 17. lib. 3.

9. *Pimplea.*) A Pimpla Macedoniæ monte pariter & fonte Muſis ſacro, Muſæ dictæ ſunt Pimpleæ & Pimpleides.

Nil ſine te.) Huc pertinet adagium, *μετὰ μουσῶν*, quo ſignificatur ope Muſarum grave quodvis inceptum perfici.

10. *Hunc fidibus novis, &c.*) Præter ſolitum magnifico genere carminis vir tantus immortalitate conſecrandus eſt.

11. *Lesbio plectro.*) Carmine Sapphico & Alcaico vel eximiis verſibus, quales fuere Alcæi & Sapphus, qui in Lesbo Ægei maris inſula nati. Hæc hodie *Metelina*, olim *Mitilene*, celebrata eſt vini generoſitate, ubertate ſoli, cantorum peritia, & ædificandi ratione ſpeciali; e qua natum proverbium, *Lesbia regula*, de quo Ariſtot. Moral. 5. cum nempe lex ad mores accommodatur; non, quod oportet, mores ad legem. A Lesbiis ſiquidem ad lapidum figuram plumbea ædificationis regula dirigebatur: non contra. Vide Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 22. & Annot. ad Od. 17. v. 21. ſupra.

ODE XXVII.

Sodales hortatur ne inter potandum rixentur.

NATIS in uſum lætitiæ ſcyphis
Pugnare, Thracum eſt: tollite barbarum
Morem; verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
Vino & lucernis Medus acinaces
Immane quantum diſcrepat. Impium

INTERPRETATIO.

THRACUM eſt decertare poculis ad hilaritatem idoneis. Reſcindite immanem conſuetudinem; & cruentas contentiones a Baccho modeſto removete. Perſicus gladius mirum quantum diſtat a mero & candelis. O ſocii cohi-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9.

Thracum eſt.) Hi enim non ſolum bibacitatis infamia, ſed & inter potandum petulantiæ vitio laborabant. Hinc *πολυπόται*, & *ἀκρατοπόται* dicti. Athen. lib. 10. Ibidem & *ἀκρατοπότας συνεσμοὺς* c. 12. Idem lib. 1. cap. 24. magnam fuiſſe ſcribit ob vini præſtantiam Thraciæ celebritatem. Vide ſupra Od. 18. ibique Ann.

Tollite barbarum morem.) Solebant Thraces non ſolum hianti ore affatim vinum bibere, ex Callimacho apud Athen. cit. lib. 10. cap. 12. ſed etiam ferro accincti epulabantur, & quemlibet cogebant æquales bibere cyathos. Quod certe barbarum.

3. *Verecundumque Bacchum.*) Cum verecundia & moderatione tractandum: alias enim ulciſcitur vino abutentes & immodice haurientes furore, aliiſque malis percutiendo. Supra, Od. 18.

4. *Sanguineis prohibete rixis.*) De Centaurea cum Lapitis rixa ſuper mero, ſupra Od. 18. & Virgil. Georg. 2. v. 456.

Ille furentes
Centauros leto domuit, Rhœtumque Pholumque,
Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.

5. *Vino & lucernis Medus acinaces, &c.*) Quid gladio, quid armis cum hilaritate & epulis? Vide Macrob. lib. 7. cap. 1. & Plutarch. Sympoſ. lib. 1. cap. 4.

Lucernis.) Convivia veſpere incipiebant, & in multam ſæpe noctem protrahebantur: ad hæc igitur lucernis opus erat. Quod autem veteres largius cœnarent, quam pranderent, idque & recte ad ſanitatem, exponit Cœl. Rhodig. lib. 14. cap. 9. ſub finem.

Medus.) Quoniam Medi Perſæque vicini, atque uni Cyro paruere; hinc promiſcue ponuntur maxime a Poetis.

Acinaces.) Eſt Perſarum haſta pariter & enſis, ex Heſychio & Suida. Περσικὸν ξίφος ἀκινάκην καλοῦσι. Herodot. lib. 7. *Perſicum enſem acinacem vocant*, παρὰ τὴν ἀκήν; ob mucronem ſcilicet & cuſpidem. Erat igitur acinaces ut & ſagaris, Perſis ac Medis proprius, ſicut pila Romanis, geſſa Gallis, gladius Lacedæmoniis; ſariſſa Macedonibus, lancea Hiſpanis, falarica Saguntinis, romphæa Thracibus, framea Germanis, ſparus ruſticis, Theutonicis catelæ, &c. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 22.

6. *Immane quantum.*) Cicer. de finib. *nimium quantum*, & de Oratore num. 87. *mirum quantum*,

Beni-

Lenite clamorem, ſodales
Et cubito remanete preſſo.
Vultis ſeveri me quoque ſumere
Partem Falerni? Dicat Opuntiæ
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere, qua pereat ſagitta.
Ceſſat voluntas? Non alia bibam
Mercede. Quæ te cunque domat Venus,
Non erubeſcendis adurit
Ignibus: ingenuoque ſemper
Amore peccas. Quicquid habes, age,
Depone tutis auribus. Ah miſer,

INTERPRETATIO.

bete vociferationes execrandas: cubitoque innixi conſiſtite. An *jubetis etiam me capere portionem Falerni auſteri? Declaret Opuntiæ Megillæ frater, quo felix ictu, quo telo intereat.* Scilicet *renuis?* At ergo *non alia conditione potabo.* Certe *quiſquis te amor tenet, haud pudenda incendit flamma: atque liberali, ſemper amore delinquis: Euge, quodcunque tibi eſt, fidelibus crede auriculis. Ah infelix*

ANNOTATIONES.

Corn. Tacit. lib. 19. *Flavianus exercitus immane quantum animo exitium Valentis, ut finem belli accepit.* Græci. θαυμαςον εωον. Plato Epiſt. 7. &c.

Impium.) Menſa res inter ſacras numerabatur, ex Plutarch. Sympoſ. itaque genialem menſam, & convivalem hilaritatem vociferando confundere, impium eſt. Adde quod ſic violatur ſilentium menſæ & Angeronæ Deæ debitum. Juſt. Lipſ. mox citandus. *Angeronæ* ſilentii Deæ *ſacra menſa habetor.*

8. *Cubito remanete preſſo.*) Ita compoſiti veteres menſæ accumbebant, reclinata ſupera parte corporis in cubitum ſiniſtrum, infera in longum porrecta & jacente: capite leviter erecto, dorſo pulvillis modice ſuffulto. J. Lipſ. antiq. Lect. lib. 3. cap. unico. Cætera notabuntur poſtea ad iſtos Horatii locos:

Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos.

Et

In cubitum ſeſe conviva reponit.

9. *Severi Falerni.*) Acrioris, inquiunt, ſaporis; vel meri, ut placet Theod. Marcilio; alii, veteris, Seneca Epiſt. 63. *in vino nimis veteri ipſa nos amaritudo delectat.*

10. *Dicat Opuntiæ, &c.*) Ut rixandi animum a convivis arceat Horatius, ſtatim læta proponit, inprimiſque morem hunc, quo ſuos quiſque amores ex ordine debebat proferre. De eo cit. Lipſius. Inter leges convivii, hæc una eſt ibidem.

Domina ſi quis habeſſit, indicium facito.

Interpretes Theocriti ad Idyll. 14. *ſolebant*, inquit, *merum ſumere in ſympoſiis, & nominare aliquos amores aut amicos, tum terræ invergere, & pronuntiare amiciſſimorum nomina.* Nempe & cottabiſmus illic habebat locum. Sic igitur epuli progreſſu merum poſcebant, atque amico vel amicæ libabant, ac bene precabantur. Tibullus:

Sed, bene Meſſalam, ſua quiſque ad pocula dicat:

Nomen & abſentis ſingula verba ſonent.

Quin etiam tot cyathos hauriebant, quot literas amici vel amicæ nomen continebat. Martial.

Nævia ſex cyathis, ſeptem Juſtina bibatur.

Opuntiæ frater Megillæ.) Per notam pulchritudine Megillam ejus frater indicatur. Oriundi erant ex Opunte Locridis urbe.

11. *Quo beatus vulnere.*) Cujus amore teneatur: qua Cupidinis ſagitta percuſſus langueat, quam virginem, aut mulierem depereat. *Beatus*, ſiquidem redamabatur.

13. *Ceſſat voluntas.*) Renuebat indicare Horatio Megillæ frater, quam adamaret: at ille monet jus eſſe convivarum id ab unoquoque ſodalium exigere: quare hic ſtatim poſtea obtemperat, ſuoſque amores, clam tamen, & in aurem declarat.

Non alia bibam mercede.) Niſi hanc convivii legem obſervas, nec aliam ego. Si quæ ſit amica tua, recuſas aperire; ego quoque more majorum bibere detrectabo. Apud J. Lipſ. cit. & hæc convivii lex habetur: *a ſummo ad imum more majorum bibunto.* Item hæc altera: *decem cyathi ſumma potio ſunto.*

14. *Quæ te cunque domat Venus, &c.*) Inſtat Horatius, ne erubeſcat ille indicare amaſiam; cujus ſane amor utpote ingenuæ & honeſtus ſit, & glorioſus: quantum ipſe quidem exiſtimabat.

17. *Quicquid habes, depone tutis auribus.*) Quiſquis ſit amor tuus; tuto mihi declara fideli arcanorum cuſtodi: clam ſaltem aperi, ſi non vis palam: ne dubita mihi ſecretum committere, quod invito te nunquam revelabo:

18. *Ah miſer.*) Ergo Megillæ frater annuit tandem & amicam ſuam indicat Horatio: at hic audiens quæ ſit illa, erumpit in commiſerationis voces iſtas.

Quan-

Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma!
Quæ ſaga, qui te ſolvere Theſſalis
Magus venenis, quis poterit Deus?
Vix illigatum te triformi
Pegaſus expediet Chimæra.

INTERPRETATIO.

quàm prava cum voragine luctaris! O adoleſcens clementiores amores meritus fuiſti. *Ecquæ venefica, quis incantator herbis e Theſſalia venenoſis, quod Numen te queat expedire?* Ipſe *Pegaſus implicitum te vix liberabit* ex iſta *Chimæra triformi*.

ANNOTATIONES.

19. *Quanta laboras in Charybdi.*) Tam periculoſe amas, quam cum Charybdi luctarere. Scilicet ejuſmodi mulierem deperis? Ah miſer periiſti: meliori profecto forte & amore dignus eras. *Charybdi* omnia abſorbenti bene comparatur avara meretrix. Cicero Philip. 2. *quæ Charybdis tam vorax?* Eſt proprie vorago, ſeu gurges vorticoſus in freto Siculo, ad Meſſanam, hodie, *Capo di Faro*, vel *Capo Faro*, ob Pharum illic excitatam. Fabulantur autem ſcortum fuiſſe rapacitate famoſum, quod cum Herculis abduxiſſet boves, a Jove fulminatum, in mare præcipitatum eſt atque in hanc voraginem mutatum.
Virgil. Æneid. 3. v. 420.

Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis
Obſidet: atque imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus, &c.

Seneca ad Lucilium: *Charybdis an reſpondeat fabulis, perſcribi mihi deſidero. Fac nos certiores utrum uno tantum vento agatur in vortices, an omnis tempeſtas illud mare contorqueat; & an verum ſit quicquid illo freti turbine abreptum eſt, per multa millia trahi.*

21. *Quæ ſaga, &c.*) Cum videaris faſcino & incantamentis tam pernicioſo amori implicitus; vix apparet ſalutis via. Quis enim te homo magicis artibus pollens? Quis & Deus expedire queat fatali velut nexu aſtrictum atque illigatum?

Theſſalis magus venenis.) Venenatis & ad incantamenta efficaciſſimis herbis in Theſſalia copioſe creſcentibus. Ajunt nimirum Poetæ, Medeam illac fugientem, aere ſublatam, ſcriniolum veneficiis & herbis magicis plenum dejeciſſe, ſicque ſparſa illa pullulaſſe. Apuleius apud Theſſaliam in aſinum ſe mutatum ſcribit: Metamorph. ſeu de aſino aureo: ibidemque deſcribit veneficarum Theſſalarum apparatum, atque, ut ait ipſe, *feralem officinam*. Vide Plin. lib. 30. c. 1. ubi & refert *Menandrum Theſſalam cognominaſſe fabulam, complexam ambages feminarum detrahentium Lunam.*

23. *Vix illigatum te triformi, &c.*) Ipſe Bellerophon qui Pegaſo inſides Chimæram interfecit, capite aut forma triplici horrendam, vix te liberabit ab iſta prava muliere huic monſtro non abſimili. Vide infra.

24. *Pegaſus.*) Apud Strab. & Palæphat. Pegaſus non equus, ſed navis longa & citiſſima, hoc ideo nomine inſignita, qua Bellerophon inſecutus comprehendit & cecidit Lyciorum Ducem, nomine Chimæram, piratica infamem, vectum navi, cujus prora leonis, puppis draconis, medium capræ effigiem aut imaginem depictam exhibebat. Hincque fabulæ locus datus; teſte etiam Plutarcho, de claris mulieribus.

Chimæra triformi.) Ex Strab. cit. Mons ille Lyciæ ignivomus, in vertice leones, in medio capras, ad radicem ſerpentes habebat. Hunc vero Bellerophon expurgavit, & inhabitatum prius exinde habitabilem reddidit. Apud fabulatores *Chimæra* eſt monſtrum *triforme*, caput & pedes leonis habens, capræ ventrem, draconis caudam, *προσθε λεων, οπισθεν δρακων, μεσση δε χιμαιρα*. Hinc Lucretius lib. 5.

Prima leo poſtrema draco, media ipſa Chimæra.

Ovid. Metamorph. 9.

mediis in partibus hircum
Pectus & ora leæ, caudam ſerpentis habebat.

Hoc vero Bellerophon Neptuno adjutus, alato equo invectus ſagittis confecit. Lucianus Dial. de Aſtrol. ait minime ſibi perſuaſum, alatum Bellerophonti equum fuiſſe: verum putare, illum talis ſapientiæ ſtudio deditum, ſublimia & quæ ad ſidera pertinent meditantem in cœlum aſcendiſſe non equo, ſed mente. Vide & Cœl. Rodig. lib. 13. cap. 9. Porro bene Horatius meretricem cum Chimæra confert. Hujus enim habet illa venenum, fœtorem, ſerietatem: impuræque libidinis flammas paſſim eructat. Adde quod amoris principia impetum leonis, medium capræ ſalacitatem; finis autem doloris morſus velut ſerpentis, ac draconis letiferos nunquam non exerit. Fulgent. Mythol. lib. 3. Chimæræ, tanquam rei quæ nunquam fuit aut eſſe potuit, meminit Tullius de Natura Deorum lib. 1. num. 109. & ad Attic. lib. 2. Epiſt. 16. ubi & citat verſiculum Græcum, qui ſupra habetur.

ODE

ODE XXVIII.

Inducitur Archytas naufragus orans nautam prætereuntem ne ſe inſepultum relinquat.

TE maris & terræ numeroque carentis arenæ
Menſorem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope littus parva Matinum
Munera: nec quicquam tibi prodeſt
Aerias tentaſſe domos, animoque rotundum
Percurriſſe polum, morituro.

INTERPRETATIO.

O ARCHYTA, *te qui mare terramque & ſabulum innumerabile dimenſus es, modici pulveris donum tenue coercet juxta oram Matinam*. Nihil ergo *proficit tibi mortali*, quod *cœleſtes regiones luſtraſti, ambitumque orbis mente circuiſti*.

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſupra Od. 7.

Te maris, &c.) Idolopœjam inſignem, ſimul & irriſionem Pythagoriceæ diſciplinæ exhibet Horatius, ipſe quidem Epicureus: in primis autem carpit Mathematicas artes divinandi. Inducit nautam obvio cadaveri Archytæ non leviter exprobrantem, quod miſere jaceat; nec Babyloniçorum numerorum ope tam dirum fatum evitarit. Ecce vero Jul. Scaliger humilem ſtilum, interruptaque orationis membra culpat: nimirum hoc vitio dat quod erat laudi vertendum. Agitur de humando cadavere: Archytas ſortem ſuam lamentatur; an non iſta decet oratio tenuis? An magniloquentia hic congrueret? At inſurgit ille porro: *quid quod ſibi Poeta contradicit?* &c. vide infra v. 23.

Te maris & terræ &c.) Alloquitur Poeta Archytam: ſiccine deeſt ſat pulveris ad operiendum totum cadaver: idque fata negant tibi, qui Geometra egregius Aſtrologuſque & in Pythagorica diſciplina perfectus fuiſti? Ajunt apud Ægyptios inventam primum Geometriam. Cum enim ſingulis annis exundaret Nilus, & limo cuncta coæquaret, ut illo abeunte nulli agrorum limites, nulla diſcrimina apparerent, atque lites hinc frequentes orirentur: tum demum per lineas & menſuras agri notati ſunt; curaque illa ſacerdotibus demandata. Hanc porro ſcientiam ad Græcos tranſtuliſſe Pythagoras fertur. Vide Cœl. Rhodig. lib. 18. cap. 34.

Numeroque carentis arenæ menſorem.) Eccleſiaſtici cap. 1. *arenam maris quis dinumeravit?* Pindar. Olymp. Od. 2. in fine. ψάμμος ἀριθμὸν περιπέφευγε, *arena fugit numerum*. *Menſorem*. Hyperbole. Scilicet, quod erat innumerabile cæteris ipſe numerare potuiſſet. An reſpicit Horatius ad oraculum Apollinis, quo numerum arenæ ſibi notum eſſe gloriatur οἶδα ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης: an ad librum ab Archimede compoſitum, cui titulus ψαμμίτης in quo initur ratio arenam numerandi, ſi mundus ea foret oppletus. Vide Turneb. lib. 26. cap. 1. Hyginus lib. de limitibus: *Archimedem præclari virum ingenii ferunt ſcripſiſſe quantum arenarum capere mundus queat, ſi ea repleretur*.

2 *Archyta.*) Gruquius perperam intelligit quemdam Archytam Firmanum Horatio coævum, geometricis & Aſtronomicis obſervationibus nimis indulgentem, de quo Cicero de Divin. 2 *o vim magnam erroris!* &c. Juvat cum cæteris omnibus accipere hic Archytam Tarentinum, Platonis familiarem, & a Dionyſii crudelitate vindicem, ſi quidem illum ob verba quædam de tyrannide liberius prolata neci addictum per epiſtolam eripuit. Diogen. Laert. lib. 3. & 8. Is præfuit ſepties ſuæ civitati, cum tamen imperandi tempus anno eſſet uno aliis definitum: idem ibidem. Honorificam Archytæ mentionem habet. Tullius in Catone majore, *virumque magnum in primis & præclarum* nominat, dicere quidem egregie ſolitum: *capitaliorem hominibus peſtem nullam eſſe a natura datam, quam corporis voluptatem, cujus avidæ libidines temere & effrænate ad potiundum incitarentur. Hinc patriæ proditiones, &c.* Is Pythagorica in Philoſophicis, Platonica in Geometricis præcepta hauſerat. Mathemathicis & mechanicis artibus excellens, columbam ligneam *libramentis ſuſpenſam: & aura ſpiritus incluſa atque occulta concitam fecerat volantem*. Gell. lib. 10 c. 12. Cubum primum invenit, Platone teſte in Repub. Diogen. Laert. cit. lib. 8.

3. *Pulveris exigui.*) Te dignum inſigni mauſolæo, nempe tot meritis præſtantem heu cohibet ac tegit pulvuſculus marinis quidem undis advolutus.

Prope litus Matinum.) Ad oram Apuliæ; ibi in Lucaniæ confinio populi degunt Matini: ſunt & ſaltus buxetis abundantes, de quibus Lucanus lib. 9.

calidi lucent buxeta Matini.

4. *Nec prodeſt aerias tentaſſe domos.*) Qui factum ut mortis hoc genus miſerandum ab aſtris tibi parari non intellexeris nec effugeris eruditus apprime aſtronomia & matheſi? Quid præſciſti & eluctatus es fatum, o Archyta? Sic Aſtrologos futura prævidere & præjudicare tentantes data ſemper occaſione ſugillat Horatius. *Aerias tentaſſe domos*, Planetarum domicilia, ſiderum affectiones virtutes, ſitus, aſpectus, contemplatum fuiſſe; *animoque rotundum percurriſſe polum* ſphæram ſphæræque inclinationes, orbis varia climata, diverſaſque regiones cognoviſſe.

6. *Morituro.*) Eſt qui vocem hanc jungat cum

Occidit

Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma!
Quæ ſaga, qui te ſolvere Theſſalis
Magus venenis, quis poterit Deus?
Vix illigatum te triformi
Pegaſus expediet Chimæra.

INTERPRETATIO.

quàm prava cum voragine luctaris! O adoleſcens clementiores amores meritus fuiſti. *Ecquæ venefica, quis incantator herbis e Theſſalia venenoſis, quod Numen te queat expedire?* Ipſe *Pegaſus implicitum te vix liberabit* ex iſta *Chimæra triformi*.

ANNOTATIONES.

19. *Quanta laboras in Charybdi.*) Tam periculoſe amas, quam cum Charybdi luctarere. Scilicet ejuſmodi mulierem deperis? Ah miſer periiſti: meliori profecto forte & amore dignus eras. *Charybdi* omnia abſorbenti bene comparatur avara meretrix. Cicero Philip. 2. *quæ Charybdis tam vorax?* Eſt proprie vorago, ſeu gurges vorticoſus in freto Siculo, ad Meſſanam, hodie, *Capo di Faro*, vel *Capo Faro*, ob Pharum illic excitatam. Fabulantur autem ſcortum fuiſſe rapacitate famoſum, quod cum Herculis abduxiſſet boves, a Jove fulminatum, in mare præcipitatum eſt atque in hanc voraginem mutatum.
Virgil. Æneid. 3. v. 420.

Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis
Obſidet: atque imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus, &c.

Seneca ad Lucilium: *Charybdis an reſpondeat fabullæ, perſcribi mihi deſidero. Fac nos certiores utrum uno tantum vento agatur in vortices, an omnis tempeſtas illud mare contorqueat; & an verum ſit quicquid illo freti turbine abreptum eſt, per multa millia trahi.*

21. *Quæ ſaga, &c.*) Cum videaris faſcino & incantamentis tam pernicioſo amori implicitus; vix apparet ſalutis via. Quis enim te homo magicis artibus pollens? Quis & Deus expedire queat fatali velut nexu aſtrictum atque illigatum?

Theſſalis magus venenis.) Venenatis & ad incantamenta efficaciſſimis herbis in Theſſalia copioſe creſcentibus. Ajunt nimirum Poetæ, Medeam illac fugientem, aere ſublatam, ſcriniolum veneficiis & herbis magicis plenum dejeciſſe, ſicque ſparſa illa pullulaſſe. Apuleius apud Theſſaliam in aſinum ſe mutatum ſcribit: Metamorph. ſeu de aſino aureo: ibidemque deſcribit veneficarum Theſſalarum apparatum, atque, ut ait ipſe, *feralem officinam*. Vide Plin. lib. 30. c. 1. ubi & refert *Menandrum Theſſalam cognominaſſe fabulam, complexam ambages feminarum detrahentium Lunam.*

23. *Vix illigatum te triformi, &c.*) Ipſe Bellerophon qui Pegaſo inſides Chimæram interfecit, capite aut forma triplici horrendam, vix te liberabit ab iſta prava muliere huic monſtro non abſimili. Vide infra.

24. *Pegaſus.*) Apud Strab. & Palæphat. Pegaſus non equus, ſed navis longa & citiſſima, hoc ideo nomine inſignita, qua Bellerophon inſecutus comprehendit & cecidit Lyciorum Ducem, nomine Chimæram, piratica infamem, vectum navi, cujus prora leonis, puppis draconis, medium capræ effigiem aut imaginem depictam exhibebat. Hincque fabulæ locus datus; teſte etiam Plutarcho, de claris mulieribus.

Chimæra triformi.) Ex Strab. cit. Mons ille Lyciæ ignivomus, in vertice leones, in medio capras, ad radicem ſerpentes habebat. Hunc vero Bellerophon expurgavit, & inhabitatum prius exinde habitabilem reddidit. Apud fabulatores *Chimæra* eſt monſtrum *triforme*, caput & pedes leonis habens, capræ ventrem, draconis caudam, προσθε λεων, οπισθεν δρακων, μεσση δε χιμαιρα. Hinc Lucretius lib. 5.

Prima leo poſtrema draco, media ipſa Chimæra.

Ovid. Metamorph. 9.

mediis in partibus hircum
Pectus & ora leæ, caudam ſerpentis habebat.

Hoc vero Bellerophon Neptuno adjutus, alato equo invectus ſagittis confecit. Lucianus Dial. de Aſtrol. ait minime ſibi perſuaſum, alatum Bellerophonti equum fuiſſe: verum putare, illum talis ſapientiæ ſtudio deditum, ſublimia & quæ ad ſidera pertinent meditantem in cœlum aſcendiſſe non equo, ſed mente. Vide & Cœl. Rodig. lib. 13. cap. 9. Porro bene Horatius meretricem cum Chimæra confert. Hujus enim habet illa venenum, fœtorem, ſerietatem: impuræque libidinis flammas paſſim eructat. Adde quod amoris principia impetum leonis, medium capræ ſalacitatem; finis autem doloris morſus velut ſerpentis, ac draconis letiferos nunquam non exerit. Fulgent. Mythol. lib. 3. Chimæræ, tanquam rei quæ nunquam fuit aut eſſe potuit, meminit Tullius de Natura Deorum lib. 1. num. 109. & ad Attic. lib. 2. Epiſt. 16. ubi & citat verſiculum Græcum, qui ſupra habetur.

ODE

Et calcanda ſemel via lethi.
Dant alios Furiæ torvo ſpectacula Marti:
Exitio eſt avidis mare nautis.
Miſta ſenum ac juvenum denſantur funera: nullum
Sæva caput Proſerpina fugit.
Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagæ ne parce malignus arenæ
Oſſibus & capiti inhumato.

INTERPRETATIO.

ſemelque mortis iter peragendum eſt. *Quoſdam Furiæ præbent ludum atroci Marti: perniicioſum mare eſt nautis cupidis. Confuſæ vetulorum ac juvenum mortes conglobantur: caput nullum eripitur crudelis Proſerpinæ.* Sic *etiam me Illyricis fluctibus ſubmerſit Auſter declivis Orionis aſſecla præceps. Tu vero nauta, ne improbus* mihi ſis, neve *te pigeat errantis ſabuli portionem injicere oſſi-*

ANNOTATIONES.

16. *Calcanda ſemel via lethi.*) Apoſtolus ad Hebr. c. 9. v. 27. *ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori*. lib. Reg. 3. c. 2. David morti proximus ita loquitur: *ego ingredior viam univerſæ terræ*: pariter & Joſue, c. 23. art. 14. Propertius:

Sed tamen hoc omnes, huc primus & ultimus ordo:
Et malè ſed cunctis iſta terendo via eſt.

17. *Dant alios Furiæ torvo ſpectacula Marti.*) Quoſdam Furiæ mactant, & quaſi ludum Marti dant; id eſt; alios ad mortem trahit bellandi ardor, alios navigandi, negotiandi, lucrum faciendi cupiditas.

19. *Nullum ſæva caput Proſerpina fugit.*) Nullum caput fugit ſævam Proſerpinam: id eſt, mortem eluctatur nemo. Proſerpina uxor Plutonis credebatur morituris capillos reſecare, ac velut primitias inferis ſacras præmittere; nec alias potuiſſe animam corpore exſolvi. Ad hanc ſuperſtitionem reſpicit Horatius hic; pariter & Virgil. Æn. 4. v. 698.

Nondum illi flavum Proſerpina vertice crinem
Abſtulerat, Stygioque caput damnaverat Orco.

Alluſit & Martial. lib. 3. Epigram. 43.

Non omnes fallis. Scit te Proſerpina canum.
Perſonam capiti detrahet illa tuo:

Vide Macrob. lib. 5. Saturnal. cap. 19. ubi quædam habet eximia de illo crinis abſcindendi ritu.

21. *Me quoque devexi, &c.*) Ne mirare igitur, nauta, quod interii, inquit Archytas: ſicut illi ſuo quiſque modo obiere mortem: ita ego ſubmerſus Illyrico mari.

Devexi.) Sive quod Auſtralis eſt Orion, adeoque in parte cæli devexa, ſicut oppoſita Borealis eſt ſubvexa & ſuperior: ſeu quod Orionis figura ſtatuitur prona in phænominis: unde & *Pronus Orion*: lib. 3. Od. 27. v. 18. vel denique notatur occaſus hujus ſideris; quod ad rem certe magis videtur. Nam tempeſtates tunc maxime excitat Orion, cum oritur vel occidit. Hinc *comes* ejus dicitur *Notus* ventus meridionalis valde nebuloſus: *νοτὶς humor*: unde nomen. Gell. lib. 2. cap. 22.

Orionis.) De Orione viro multa fabulantur, quæ ad rem præſentem non attinent. De Sidere agitur ſtellas continente plurimas; quæ dum refulgent, ſerenitatem, ſin minus tempeſtates minantur: jugula vocatur Latinis. Plaut. Amphitr. Act. 1. Scen. 1.

22. *Illyricis Notus obruit undis.*) Obrutus aquis perii in ſinu Illyrico, (Dalmatico, Hadriano, hodie *Veneto*) tempeſtatem cientibus Auſtro pariter & Orione. Sic & jungit utrumque Virgilius Æneid. 1. v. 539.

Cum ſubito aſſurgens fluctu nimboſus Orion
In vada cæca tulit, penituſque procacibus Auſtris,
&c.

Æneid. 4. v. 52. *aquoſus Orion*. Noſter epod. 10.

Nec ſidus atra nocte amicum appareat,
Qua triſtis Orion cadit.

Epod. 15.

Nautis infeſtus Orion.

Illyricis.) Illyricus olim ſinus dicebatur univerſum illud mare, quod eſt Italiam inter & Illyricum. Poſtea Adriaticum mare continebatur ab Epidamno ex parte Illyrici ad Garganum montem ex parte Italiæ: reliquum autem mare ad ſinus fauces Jonium vocatum eſt; Adriaticum vero Dalmatici nomen accepit. Tandem ſinus univerſus hodie Venetus appellatur.

23. *At tu nauta vagæ ne parce, &c.*) Hic gravem Horatio dicam dicit, magnamque litem movet magnus Scaliger tanquam contraria loquenti: Quid enim, inquit, rogat nautam *ut puſillam ſibi terram injiciat inhumato, quem in ipſo ſtatim Odes initio, pulvere contectum ait? Satis erat quippe vel minima terræ partem quampiam corporis tegi*. Scilicet arenam mare advolverat aliquantulam, & corpus utcunque texerat. At nunquid hæc erat legitima ſepultura? Talem vero poſcit Archytas, *qui ſolus honos Acheronte ſub imo eſt*, ex Virgil. Æneid. 11. verſ. 23. Eo porro qui carebant, annos centum errare, veterum ſuperſtitio exiſtimabat.

Virgil. Æneid. 6. v. 325.

Hæc omnis quam cernis inops inhumataque turba eſt:
Portitor ille Charon: hi quos vehit unda, ſepulti.

25. Par-

Particulam dare. Sic quodcunque minabitur Eurus
  Fluctibus Heſperiis, Venuſinæ
Plectantur ſylvæ, te ſoſpite: multaque merces,
  Unde poteſt, tibi defluat æquo
Ab Jove, Neptunoque ſacri cuſtode Tarenti.
  Negligis immeritis nocituram
Poſtmodo te natis fraudem committere forſan:

INTERPRETATIO.

bus & capiti inſepulto. Ita quicquid Eurus minitabitur Italico mari, luant ſilvæ Venuſinæ, te incolumi: præmium quoque multiplex undecunque fas erit, tibi conferatur a Jove juſto, & a Neptuno ſacrati Tarenti defenſore. Quod *ſi forte ſpernis admittere delictum poſteris innocentibus exitio futurum; ipſi*

ANNOTATIONES.

Nec ripas datur horrendas nec rauca fluenta
Tranſportare prius quam ſedibus oſſa quierunt.
Centum errant annos, volitantque hæc littora circum.
Tum demum admiſſi ſtagna exoptata reviſunt.

Adde quod habet Alex. ab Alex. lib. 5. c. 26. ubi ſic ſcribit: *Ludi ad Tarentum ſeculares dicti, qui ſingulis centum annis ex præcepto Sibyllinorum carminum fiebant ad placandos Manes: quorum auctor Valer. Publicola . . . . Proditur decretum inter Pontifices ut ſi defuncto cadaveri juſta quiſpiam exhibere vult, & an humatum eſſet, in dubium veniret, ſatis haberent ſi quibuſdam ſacris precationibuſque exhibitis glebam abſenti cadaveri aut terram injicerent, terque injecto pulvere a labe erroris cadaver maneſque expiatos ducerent: atque ſi operto humo cadavere, os exceptum fuiſſet, donec purgetur, inhumatum videri.* Hæc ille. Atqui hic *inhumato capiti arenæ dari particulam* orat Archytas. Ergo caput opertum non erat; qua corporis præcipua parte non contecta, inſepultum cenſeri debet corpus. Quod quidem intelligitur ex ſententia Juriſconſultorum, apud quos ſacrum habetur ſepulcrum, in quo conditum ſit caput hominis, etiamſi reliqua abſint membra: item offenſo capite, violatum habetur ſepulcrum, quoniam arx ſenſuum & rationis caput eſt, eoque amoto cætera prorſum ignota omnique decore jacent exuta: & quicquid honoris contribuitur capiti, univerſo plane corpori attributum exiſtimatur, quæ Ambroſii ſententia eſt. Hæc appoſite Cæl. Rhodig. lib. 17. cap. 19.

25. *Sic quodcumque minabitur, &c.*) Sic te pietas numinum ab omni vindicet malo, teque bonis cumulet, ut erga me pius fueris, & quæ juſta peto conceſſeris. Ergo ſi me ſepelieris avertant Dii a te pericula tempeſtatum, ventorumque furorem mari quod navigas minantium in ſilvas propinquas depellant, inſuper autem & quæſtum lucrumque tuum promoveant: adeoque ſit exigui laboris pro me tui *merces multa ab Jove Neptunoque* conceſſa.

Eurus.) Synecd. pro quolibet vento. Ille dicitur ab εω ρεων, ab *oriente fluens* alio nomine ἀπηλιώτης; Romanis autem nautis Subſolanus. Gell. lib. 2. cap. 22.

26. *Fluctibus Heſperiis.*) Italiam Græci Heſperiam dixere, quod ſit ipſis ad occaſum: hos imitati Poetæ Latini pariter vocavere. Virg. Æneid. 1. v. 534.

Eſt locus, Heſperiam Graii cognomine dicunt.

Vel ſic appellata eſt Italia ab Heſpero, qui regionem iſtam a fratre Atlante pulſus adiit: vel etiam ab Heſpero ſtella quæ Veſper dicitur, & ad occaſum apparet. Poſtremam hanc originem aſſerit Macrobius Saturn. lib. 1. c. 3. ita ſcribens: *Italia dicta eſt Heſperia, quod occaſui ſubjecta ſit.*

Venuſinæ ſilvæ.) Metonym. Venuſia & Venuſium eſt urbs Apuliæ in Lucaniæ confinio: continetur hodie Baſilicata Neapolitani regni provincia, ad radices Apennini montis ſita; parva quidem, ſed principatus titulo nobilitatur, vernacule, *Venoſa.*

29. *Neptunoque ſacri cuſtode Tarenti.*) Cic. de Nat. Deor. 2. num. 66. *datum eſt Neptuno alteri Jovis, ut volunt, fratri maritimum omne regnum, nomenque productum, ut Portus a portu ſic Neptunus a nando, paulum primis litteris immutatis:* Porro ſacrum illi Tarentum dicitur, quod in ejus ſit tutela, eumque præcipue colat; ſive quod aiunt Phalantum Herculi & Neptuno templa ibi erexiſſe: vel quod ea urbs a Tarante Neptuni filio condita atque nominata: olim magnæ Græciæ fuit in Salentinis; hodie vero in terra Hydruntina, arcem habet portumque & principatus inſignia.

30. *Negligis immeritis nocituram &c.*) Id eſt, ſi mihi ſuprema & juſta perſolvere parum curas, ſique per ſocordiam admittis piaculum tibi poſteriſque tuis nociturum. Semper enim grande nefas habitum eſt, inſepultum relinquere obvium cadaver: quique id neglexiſſet, piacularis exiſtimatatur. Athenis autem Buzyges ejuſmodi reum criminis etiam execrabatur.

Fraudem.) Nam debito defraudat officio mortuum qui inhumatum negligit.

Forſan.) Legunt alii *forſit*, vel *forſan*: alii *fors &*, junguntque cum ſequentibus. Sed quid inde?

Debita jura viceſque ſuperbæ
Te maneant ipſum. Precibus non linquar inultis;
Teque piacula nulla reſolvent,
Quanquam feſtinas, non eſt mora longa: licebit
Injecto ter pulvere curras.

INTERPRETATIO.

tibi jus acquiſitum ac vices arrogantes red-dantur. Haud ego deſtituar votis inutilibus: te vero nullæ purgabunt expiationes. Itaque *licet properes, non diu tardabis; ter injecto pulvere, tranſgredi fas erit.*

ANNOTATIONES.

12. *Debita jura viceſque, &c.*) Par tibi ſors contingat jure merita, tuæque ſuperbiæ & ſocordiæ debita: ſic tu quoque inhumatus aliquando projiciare. *Superbæ.* Paſſeratius legit, *ſuperbe.* Alii per *ſuperbias vices* intelligunt graves atroceſque pœnas, ex Priſciano.

33 *Precibus non linquar inultis.*). Dii certe meas preces exaudient juſti juſtas: nec inultum, me nec te impunitum dimittent. Plaut.

Eſt profecto Deus, qui quæ nos gerimus audiſque & videt.

34. *Teque piacula nulla reſolvent.*) Nullis ſacris tantum ſcelus eluere unquam licebit. Nimirum exſecrationes veteribus credebantur inexpiabiles. Nam alioqui præcidanea porca expiari conſueverat qui inſepultum reliquerat forte obvium cadaver, nec gleba operuerat. Feſtus.

36. *Injecto ter pulvere curras.*) Hæc eſt illa tandem quam a nauta petiit Archytas, humatio legitima; glebæ injectio ſcilicet, ſive ut quis mortalium cadaveri ter injiciat pulverem. Rem totam explicat Tullius de Leg. 2. num. 66. *Antiquiſſimum ſepulturæ genus id fuiſſe videtur, quo apud Xenophontem Cyrus utitur: redditur enim terræ corpus, & ita locatum ac ſitum quaſi operimento matris obducitur.* Et paulo poſt: *Siti dicuntur ii qui conditi ſunt: nec tamen eorum ante ſepulcrum eſt quam juſta facta, & corpus incenſum eſt. Et quod nunc communiter in omnibus ſepultis penitus humati dicuntur, id erat proprium tum iis quos humus injecta contegeret; eumque morem Jus Pontificale confirmat. Nam priuſquam in eos injecta gleba eſt locus ille ubi crematum eſt corpus, nihil habet religionis: injecta gleba tumulis, & humatus eſt, & gleba vocatur: ac tum denique multa religioſa jura complectitur.* Igitur hoc eſt quod iſtic Archytas depoſcere putandus, tum ne religioſo iſto careat honore, tum ne centum annos errans ab Elyſio diutius arceatur, quemadmodum ante annotavi. Sic & Palinurus idem inſepultus rogat Æneam, apud Virg. Æn. 6. v. 365:

Eripe me his, invicte, malis; aut tu mihi terram
Injice: namque potes.

Vide Cœl. Rhodig. lib. 17. cap. 20.

AD ICCIUM,

ODE XXIX.

Miratur illum relicto Philoſophiæ ſtudio militiam ſectari.

ICCI, beatis nunc Arabum invides
Gazis, & acrem militiam paras
Non ante devictis Sabææ
Regibus, horribilique Medo
Nectis catenas. Quæ tibi virginum,
Sponſo necato, barbara ſerviet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum ſtatuetur unctis,
Doctus ſagittas tendere Sericas
Arcu paterno? Quis neget arduis

INTERPRETATIO.

O ICCI, jam ergo *felices Arabum theſauros æmularis: atque grave bellum moliris tyrannis Sabæ nondum ſubactis: & Medo formidabili vincula fabricas? Quæ* vero *puellarum barbararum occiſo ſuo ſponſo obſequatur tibi? Quis puer ex aula crinibus unguento perfuſis ad pocula præficietur: arcu patrio tela Serum vibrare peritus? Ecquis* modo *inficiabitur fluvios defluentes retro ferri ad al-*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9.

1. *Itci.*) Sunt qui legi velint *Iti*, quod familia ſit Itia, nuſquam autem Iccia. Is fuiſſe dicitur Agrippæ in Sicilia Procurator, ab eoque opimis ibidem agris donatus.

Beatis nunc Arabum invides gazis.) Grandes igitur accumulare theſauros ſtatuiſti? Tantane eſt avaritiæ vis, divitiarum cupiditas tanta, ut faciat te ſapientiæ deſertorem? *Beatis*, ex opinione vulgi, nemo felix niſi dives.

Arabum.) *Felix appellatur Arabia, ingratis licet & falſi cognominis, quæ hoc acceptum ſuperis ferat, cum plus ex eo inferis debeat. Beatam illam fecit hominum etiam in morte luxuria .... Verum Arabiæ etiamnum felicius mare eſt: ex illo namque margaritas mittit: minimaque computatione millies centena millia ſeſtertium annis omnibus India, & Seres, peninſulaque illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis deliciæ & feminæ conſtant.* Plin. lib. 12. cap. 18.

Gazis.) Perſica vox. Virg. Æneid. 1. & 2. *Troiæ gaza.* Tull. pro Pomp. *qui ab auro gazaque regia manus abſtinuiſſet.*

2. *Acrem militiam paras non ante devictis Sabææ regibus.*) Acer habendi ardor, ac diteſcendi acrem militandi animum creat ſcilicet. *Non ante devictis*: victis olim ab Alexandro; ſed nondum a Romanis. Ex Dione lib. 53. Ælius Gallus Ægypti præſes in Arabiam cum exercitu venit, multaſque urbes cepit. Plin. lib. 6. cap. 28. ſub finem: *Romana*, inquit, *arma ſolus in eam terram adhuc intulit Ælius Gallus ex equeſtri ordine. Nam C. Cæſar Auguſti filius proſpexit tantum Arabiam. Gallus oppida diruit ... retulit Sabæos ditiſſimos ſilvarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceræque proventu.* Porro *Saba* felicis Arabiæ civitas in monte perampla & regia Sabæorum: ubi thus, myrrha, caſia, cinnamomum abunde proveniunt. Vide infra Od. 35. Annot. ad v. 31.

4. *Horribilique Medo.*) Medi terribiles Romanis ob cæſum ab eis Craſſum, fugatumque Antonium. At poſt bella civilia miſſis ad Auguſtum legatis mitiores ſe oſtenderunt. Vide ſupra Od. 2. v. ult. Græcis etiam infeſtus dicebatur Medorum exercitus. Theogon. ϛρατον ὑβριϛῶν Μήδων.

7. *Puer qui ex aula, &c.*) Tit. Liv. lib. 45. *Pueri regii apud Macedonas vocabantur principum liberi ad miniſterium regis electi.* Ita veteres opulenti pueros egregiæ formæ miniſtros ſibi conquirebant, item generis claritate conſpicuos. Patet ex Daniel. c. 1. Athen. lib. 10. cap. 6. *capillis unctis*, ad majorem laſciviam & luxuriam. Vide lib. 2. Od. 7. v. 8. Annot. *ad Cyathum ſtatuetur*, pocillator, qui epulanti tibi vinum fundat. Nota fabula de Ganymede Jovi ad cyathos. Sueton. Jul. Cæſ. cap. 49. *Sed C. Memmius etiam ad cyathum & vinum Nicomedi ſtetiſſe objecit, cum reliquis exoletis pleno convivio, &c.*

9. *Doctus ſagittas tendere Sericas arcu paterno.*) More patrio eruditus ſagittas arcu torquere perinde ac Parthi, Medi aliique orientales, inter quos Seres numerantur. Vide ſupra Annot. Od. 12. verſ. 56. ad vocem *Seres*.

Pronos

Pronos relabi poſſe rivos
Montibus, & Tiberim reverti;
Cum tu coemtos undique nobiles
Libros Panæti, Socraticam & domum
Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora, tendis?

INTERPRETATIO.

Ad montes, ac Tiberim regredi poſſe, quando tu comparatos undequaque Panætii codices eximios, & familiam Socratis univerſam *permutare ſtudes thoracibus Hiſpanicis?* certe *laudibiliora promiſeras.*

ANNOTATIONES.

10. *Arduis pronos relabi poſſe rivos montibus.*) Surſum fluere ad montes, e quibus defluunt. Proverb. Græc. ανω ποταμων, quo ſignificatur naturæ ordinem inverti. Initium autem eſt verſus Euripidis in Medea: qui ſic habet: *ανω ποταμων ιερων χωρουσι παγαι. Surſum fluminum ſacrorum feruntur fontes.* Ovid.

Xanthe retro propera, verſæque recurrite lymphæ.

13. *Cum tu coemtos, &c.*) Cum tu repente mutatus deſeras Philoſophiæ ſtudium quod fueras amplexus, atque longe contrarium militiæ nempe viam ineas.

14. *Panæti.*) Is natione Rhodius, inſtituto Stoicus, Scipionis Africani ac Lelii præceptor fuit. Scripſit libros tres περι του καθηκοντος, quos laudat, citatque, atque eſt imitatus Cicero ſuis lib. de Officiis. A. Gell. lib. 13. cap. 26. *Legebatur*, inquit, *Panætii Philoſophi liber de officiis ſecundus ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius magno cum ſtudio maximoque opere æmulatus eſt.* Tum ex multis ab eo ſapienter ſcriptis & *ad bonam frugem ducentibus*, eam affert ejus ſententiam, qua præcipit, exemplo Pancratiaſtarum ad vitandos ictus in certaminibus, omni ſe ratione præmunientium, debent viri prudentis mentem adverſus injurias ſemper eſſe paratam, *erectam, arduam, ſepiam, ſolidam, expeditam.*

Socraticam domum.) Socraticæ diſciplinæ anteſignanos & coryphæos. Platonem, Xenophontem, aliaque Academiæ lumina.

15. *Loricis Iberis.*) Hæ ferebantur optimæ, ob eximiam ferri temperaturam, inquit Torr. n. & Plinius auctor eſt lib. 34. cap. 14. ubi ita ſcribit: *ferri metalla ubique propemodum reperiuntur . . . differentia ferri numeroſa, . . . fornacum maxima . . . ſumma autem in aqua eſt, cui ſubinde candens immergitur. Hæc alibi atque alibi utilior nobilitavit loca gloria ferri, ſicuti Bilbilin in Hiſpania, &c.* Idem lib. 7. cap. 56. ait loricam inventam a Midia Meſſenio. Porro nomen a loris, e quibus primum confecta, poſtmodum longe alia tamen retinuit.

Iberis.) Hiſpania ex Strabone & Plinio dicta eſt Iberia ſive ab rege, ſive a flumine Ibero. Hoc enim affatim rigatur atque ſcinditur regio Tarraconenſis. Scaturit in Caſtella veteri, perfuſiſque variis terris in mare Mediterraneum delabitur.

16. *Pollicitus meliora.*) Meliorem ſane de te ſpem concitaveras. Certe militia quam aſſumpſiſti, relictum a te ſapientiæ ſtudium multo melius eſt.

Tendis.) Quidam legunt *temnis*.

ODE XXX.

Rogat Venerem ut veniat in ſacellum a Glycera ipſi dedicatum.

O Venus, regina Cnidi Paphique,

INTERPRETATIO.

O Venus, Cnidi & Paphi domina,

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 2.

1. *O Venus.*) Glyceræ ſe amore torreri ſcribebat ſupra Ode 19. ejuſque animum reddere mitiorem maſtata hoſtia, ſatagebat. Jam voti reus Veneri μεθ' επιβωμιον canit in dedicatione ædiculæ, quam in ſuo larario Glycera ei conſecrarat. Simile carmen & Epigramma ſcribit Paci Tibullus lib. 1. Eleg. 10.

Regina Cnidi Paphique.) Æſchyli circumfertur hic verſiculus de Venere.

Κυπρι Παφου αχουσα τον παντα κληρον.

Spor-

Sperne dilectam Cypron, & vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.
Fervidus tecum puer, & ſolutis
Gratiæ zonis, properentque Nymphæ;

INTERPRETATIO.

contemne, caram Cyprum, & migra in exornatum Glyceræ ſacellum, te plurimo thure invitantis. Veniant tecum flagrans tuus filius, & Charites cingulis laxatis, & Nymphæ

ANNOTATIONES.

Scilicet in iſtis urbibus ſanctius illa colebatur, ex Pauſania in Atticis. Strab. Plin. &c.

Cnidus.) Urbs Cariæ portu duplici inſignis, magis autem natalibus Eudoxi Mathematici Platonis condiſcipuli; Agatharſidis tempore Strabonis hiſtorici; (quem tamen Samium. Plutarchus facit) Theopompi Jul. Cæſari familiaris atque Artemidori ejus filii; Cteſiæ rerum Syriacarum & Perſicarum ſcriptoris: ex Strabone lib. 14. at maxime Veneris ſtatua; quod Praxitelis opus tam admirabile videndi cauſa multi Cnidum navigaverunt. Auctor eſt Plin. lib. 36. cap. 5. ubi & addit: *Voluit eam a Cnidis mercari rex Nicomedes, totum æs civitatis alienum diſſolvere promittens. Illi vero omnia perpeti maluere, nec immerito. Illo enim ſigno Praxiteles nobilitarat Cnidum. Ædicula ejus tota aperitur, ut conſpici poſſit undique effigies Deæ, favente ipſa, ut creditur, facto. Nec minor ex quacumque parte admiratio eſt.*

Paphus.) Urbs Cypri portum habens, & templa egregie ſtructa. Strabo. Plinius autem lib. 2. cap. 96. ita ſcribit: *Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cujus quandam aram (al. aream) non impluit.* Cornel. Tacit. Hiſtor. lib. 2. initio idem refert. *Veſpaſianum cupido inceſſit adeundi viſendique templum Veneris Paphiæ inclytum per indigenas advenaſque.... certiſſima fides hædorum fibris. Sanguinem aræ offundere vetitum: precibus & igne puro altaria adolentur; nec ullis imbribus quanquam in aperto madeſcunt.*

2. *Sperne dilectam Cypron.*) Cypro tibi licet tot nominibus dilectæ præfer tamen, obſecro, Glyceræ ſacellum. Quamvis enim tot ſacras ædes illic habeas, univerſaque inſula tibi devota ſit; at apud Glyceram quoque dominaris, novamque poſſidebis ædem, quam magna cura, ſummo ſtudio exornavit, & tibi paravit. Illuc inſuper thure te plurimo invitat. Veni ergo ad ejus conſecrationem. De Cypro Strabo lib. 14. Plinius lib. 5. cap. 31: *quondam ibi novem regnorum ſedem* fuiſſe ſcribit. Vide & ſupra Od. 3. Annotationes.

3. *Thure te multo.*) Floribus enim & thure, potius quam victimis, placari.
Venus & coli amabat Æneid. 1.

> *Ipſa Paphum ſublimis adit, ſedeſque reviſit*
> *Læta ſuas, ubi templum illi, centumque Sabæo*
> *Thure calent aræ: ſertiſque recentibus halant.*

Vide Annot. ad Od. 19. v. ult.

4. *Transfer.*) Propria vox, & ſolemnis, e Jure Pontificio accerſita, cum ædes ſacratur. At contra, cum locus e ſacro privatus redditur, *evocari ſacra* dicuntur. Plin. lib. 10. epiſt. 58. Trajano Pontif. Max. ſic ait: *Cum quærerem num eſſet aliqua lex templo dicta, cognovi alium eſſe hic, alium apud nos morem dedicationis.... Deſpice ergo Domine, an putes ædem ſalva religione poſſe transferri, &c.* Vide & epiſt. 73. & 74. ejuſdem libri.

5. *Fervidus tecum puer.*) Solitus Veneris comitatus pariter ab Horatio invocatur, atque in dedicatum a Glycero ſacellum invitatur; in primis autem Cupido filius ejus. *Fervidus*; quia πυρφόρος, & facem geſtat, qua indicatur ea, quæ pollet, vis accendendi animos & amore inflammandi. *Puer* vero dicitur, ut ſignificatur ſtulta & puerilis libidinoſorum cupiditas, eo ſtudio turpia conſectantium quo pueri ſolent crepundia.

Solutis Gratiæ zonis.) Plin. lib. 35. cap. 11. a *Nicearcho picta Venus inter Gratias & Cupidinem (al. Cupidines) celebratur.* Apul. lib. 11. *Venus omni Gratiarum choro ſtipata.* Heſiod. in Theogon. tres Charites nominat Aglaiam, Euphroſynen, Thaliam: pariter & Pindarus Olymp. Ode ultima, ubi & ait: *per eas omnia mortalibus fieri dulcia, ſi quis vir ſapiens, ſi pulcher, ſi ſplendidus: ſed nec Deos ſine Charitibus in Cœlo quidquam moliri.* παντων ταμιας εργων εν ουρανω *omnium diſpenſatrices in cœlo operum.* Senec. lib 1. de benefic. c. 3. *Nunc dicam quare tres Gratiæ, quare ſorores, quare implexis manibus, quare ridentes, juvenes, & virgines, ſolutaque ac pellucida veſte.* Et paulo poſt: *Heſiodus Aglaiam maximam natu appellavit, mediam Euphroſynen, tertiam Thaliam. Homerus nomen uni mutavit, Paſitheam appellavit* (nempe Iliad. ξ.) *Mercurius una ſtat* Gratiæ porro *ſolutis zonis* pinguntur ac pellucidis veſtibus, quia amicorum animi ſibi invicem debent eſſe aperti, ſine fuco, ſine ambagibus.

6. *Nymphæ.*) Et hæ comitatum Veneri præſtant, quia matres amorum, illa vero unius mater Cupidinis fertur: ex Philoſtrato. Claudian. de Nuptiis Honorii:

> *Gens mollis amorum.*
> *Nos Nymphæ pariunt; illum Venus aurea ſolum*
> *Edidit.*

Nymphæ aliæ maris, quæ Nereides, fontium ac fluminum Naiades, ſilvarum Dryades, Hamadryades, quæ cum arboribus oriuntur & cadunt, Oreades montium, Napeæ florum.

Et

Pronos relabi poſſe rivos
Montibus, & Tiberim reverti;
Cum tu coemtos undique nobiles
Libros Panæti, Socraticam & domum
Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora, tendis?

INTERPRETATIO.

Nos montes, ac Tiberim regredi poſſe, quando tu comparatos undequaque Panætii codices eximios, & familiam Socratis univerſam *permutare ſtudes thoracibus Hiſpanicis?* certe *laudibiliora promiſeras.*

ANNOTATIONES.

10. *Arduis pronos relabi poſſe rivos montibus.*) Surſum fluere ad montes, e quibus defluunt. Proverb. Græc. *ανω ποταμων*, quo ſignificatur naturæ ordinem inverti. Initium autem eſt verſus Euripidis in Medea: qui ſic habet: *ανω ποταμων ιερων χωρουσι παγαι. Surſum fluminum ſacrorum feruntur fontes.* Ovid.

Xanthe retro propera, verſaeque recurrite lymphæ.

13. *Cum tu coemtos, &c.*) Cum tu repente mutatus deſeras Philoſophiæ ſtudium quod fueras amplexus, atque longe contrarium militiæ nempe viam ineas.

14. *Panæti.*) Is natione Rhodius, inſtituto Stoicus, Scipionis Africani ac Lelii præceptor fuit. Scripſit libros tres περι του καθηκοντος quos laudat, citatque, atque eſt imitatus Cicero ſuis lib. de Officiis. A. Gell. lib. 13. cap. 26. *Legebatur*, inquit, *Panætii Philoſophi liber de officiis ſecundus ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius magno cum ſtudio maximoque opere æmulatus eſt.* Tum ex multis ab eo ſapienter ſcriptis & *ad bonam frugem ducentibus*, eam affert ejus ſententiam, qua præcipit, exemplo Pancratiaſtarum ad vitandos ictus in certaminibus, omni ſe ratione præmunientium, debent viri prudentis mentem adverſus injurias ſemper eſſe paratam, *erectam, arduam, ſepiam, ſolidam, expeditam.*

Socraticam domum.) Socraticæ diſciplinæ anteſignanos & coryphæos. Platonem, Xenophontem, aliaque Academiæ lumina.

15. *Loricis Iberis.*) Hæ ferebantur optimæ, ob eximiam ferri temperaturam, inquit Torr. &c. Plinius auctor eſt lib. 34. cap. 14. ubi ita ſcribit: *ferri metalla ubique propemodum reperiuntur . . . differentia ferri numeroſa, . . . fornacum maxima . . . ſumma autem in aqua eſt, cui ſubinde candens immergitur. Hæc alibi atque alibi utilior nobilitavit loca gloria ferri, ſicuti Bilbilin in Hiſpania, &c.* Idem lib. 7. cap. 56. ait loricam inventam a Midia Meſſenio. Porro nomen a loris, e quibus primum confecta, poſtmodum longe alia tamen retinuit.

Iberis.) Hiſpania ex Strabone & Plinio dicta eſt Iberia ſive ab rege, ſive a flumine Ibero. Hoc enim affatim rigatur atque ſcinditur regio Tarraconenſis. Scaturit in Caſtella veteri, perfuſiſque variis terris in mare Mediterraneum delabitur.

16. *Pollicitus meliora.*) Meliorem ſane de te ſpem concitaveras. Certe militia quam aſſumpſiſti, relictum a te ſapientiæ ſtudium multo melius eſt.

Tendis.) Quidam legunt *tennis*.

ODE XXX.

Rogat Venerem ut veniat in ſacellum a Glycera ipſi dedicatum.

O Venus, regina Cnidi Paphique,

INTERPRETATIO.

O *Venus, Cnidi & Paphi domina,*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 2.

1. *O Venus.*) Glyceræ ſe amore torreri ſcribebat ſupra Ode 19. ejuſque animum reddere mitiorem maſtata hoſtia, ſatagebat. Jam voti reus Veneri μεσον επιβωμιον canit in dedicatione ædiculæ, quam in ſuo larario Glycera ei conſecrarat. Simile carmen & Epigramma ſcribit Paci Tibullus lib. 2. Eleg. 10.

Regina Cnidi Paphique.) Æſchyli circumfertur hic verſiculus de Venere.

Κυπρυ Παφου τ' εχουσα τον παντα κληρον.

Spor-

Sperne dilectam Cypron, & vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
  Tranſfer in ædem.
Fervidus tecum puer, & ſolutis
Gratiæ zonis, properentque Nymphæ;

INTERPRETATIO.

contemne, caram Cyprum, & migra in exornatum Glyceræ ſacellum, te plurimo thure invitantis. Veniant tecum flagrans tuus filius, & Charites cingulis laxatis, & Nymphæ

ANNOTATIONES.

Scilicet in iſtis urbibus ſanctius illa colebatur, ex Pauſania in Atticis. Strab. Plin. &c.

Cnidus.) Urbs Cariæ portu duplici inſignis, magis autem natalibus Eudoxi Mathematici Platonis condiſcipuli; Agatharſidis tempore Strabonis hiſtorici; (quem tamen Samium Plutarchus facit) Theopompi Jul. Cæſari familiaris atque Artemidori ejus filii; Cteſiæ rerum Syriacarum & Perſicarum ſcriptoris: ex Strabone lib. 14. at maxime Veneris ſtatua; quod Praxitelis opus tam admirabile videndi cauſa multi Cnidum navigaverunt. Auctor eſt Plin. lib. 36. cap. 5. ubi & addit: *Voluit eam a Cnidis mercari rex Nicomedes, totum æs civitatis alienum diſſolvere promittens. Illi vero omnia perpeti maluere, nec immerito. Illo enim ſigno Praxiteles nobilitarat Cnidum. Ædicula ejus tota aperitur, ut conſpici poſſit undique effigies Deæ, favente ipſa, ut creditur, facto. Nec minor ex quacumque parte admiratio eſt.*

Paphus.) Urbs Cypri portum habens, & templa egregie ſtructa. Strabo. Plinius autem lib. 2. cap. 96. ita ſcribit: *Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cujus quandam aram (al. aream) non impluit.* Cornel. Tacit. Hiſtor. lib. 2. initio idem refert. *Veſpaſianum cupido inceſſit adeundi viſendique templum Veneris Paphiæ inclytum per indigenas advenaſque . . . . . certiſſima fides hædorum fibris. Sanguinem aræ offundere vetitum: precibus & igne puro altaria adolentur; nec ullis imbribus quanquam in aperto madeſcunt.*

2. *Sperne dilectam Cypron.*) Cypro tibi licet tot nominibus dilectæ præfer tamen, obſecro, Glyceræ ſacellum. Quamvis enim tot ſacras ædes illic habeas, univerſaque inſula tibi devota ſit; at apud Glyceram quoque dominaris, novamque poſſidebis ædem, quam magna cura, ſummo ſtudio exornavit, & tibi paravit. Illuc inſuper thure te plurimo invitat. Veni ergo ad ejus conſecrationem. De Cypro Strabo lib. 14. Plinius lib. 5. cap. 31. *quondam ibi novem regnorum ſedem* fuiſſe ſcribit. Vide & ſupra Od. 3. Annotationes.

3. *Thure te multo.*) Floribus enim & thure, potius quam victimis, placari.
Venus & coli amabat Æneid. 1.

Ipſa Paphum ſublimis adit, ſedeſque reviſit
Læta ſuas, ubi templum illi, centumque Sabæo
Thure calent aræ: ſertiſque recentibus halant.

Vide Annot. ad Od. 19. v. ult.

4. *Transfer.*) Propria vox, & ſolemnis, e Jure Pontificio accerſita, cum ædes ſacratur. At contra, cum locus e ſacro privatus redditur, *evocari ſacra* dicuntur. Plin. lib. 10. epiſt. 58. Trajano Pontif. Max. ſic ait: *Cum quærerem num eſſet aliqua lex templo dicta, cognovi alium eſſe hic, alium apud nos morem dedicationis . . . . Diſpice ergo Domine, an putes ædem ſalva religione poſſe transferri, &c.* Vide & epiſt. 73. & 74. ejuſdem libri.

5. *Fervidus tecum puer.*) Solitus Veneris comitatus pariter ab Horatio invocatur, atque in dedicatum a Glycero ſacellum invitatur; in primis autem Cupido filius ejus. *Fervidus*; quia πυρφόρος, & facem geſtat, qua indicatur ea, quæ pollet, vis accendendi animos & amore inflammandi. *Puer* vero dicitur, ut ſignificatur ſtulta & puerilis libidinoſorum cupiditas, eo ſtudio turpia conſectantium, quo pueri ſolent crepundia.

Solutis Gratiæ zonis.) Plin. lib. 35. cap. 11. *a Nicearcho picta Venus inter Gratias & Cupidinem (al. Cupidines) celebratur.* Apul. lib. 11. *Venus omni Gratiarum choro ſtipata.* Heſiod. in Theogon. tres Charites nominat Aglaiam, Euphroſynen, Thaliam: pariter & Pindarus Olymp. Ode ultima, ubi & ait: *per eas omnia mortalibus fieri dulcia, ſi quis vir ſapiens, ſi pulcher, ſi ſplendidus: ſed nec Deos ſine Charitibus in Cælo quidquam moliri.* πάντων ταύτας ἔργων τῶν κατὰ *omnium diſpenſatrices in cælo operum.* Senec. lib. 1. de benefic. c. 3. *Nunc dicam quare tres Gratiæ, quare ſorores, quare implexis manibus, quare ridentes, juvenes, & virgines, ſolutaque ac pellucida veſte.* Et paulo poſt: *Heſiodus Aglaiam maximam natu appellavit, mediam Euphroſynen, tertiam Thaliam. Homerus nomen uni mutavit, Paſitheam appellavit* (nempe Iliad. Ξ.) *Mercurius una ſtat.* Gratiæ porro *ſolutis zonis* pinguntur ac pellucidis veſtibus, quia amicorum animi ſibi invicem debent eſſe aperti, ſine fuco, ſine ambagibus.

6. *Nymphæ.*) Et hæ comitatum Veneri præſtant, quia matres amorum, illa vero unius mater Cupidinis fertur: ex Philoſtrato. Claudian. de Nuptiis Honorii:

Gens mollis amorum.
Nos Nymphæ pariunt; illum Venus aurea ſolum
Edidit.

Nymphæ aliæ maris, quæ Nereides, fontium ac fluminum Naiades, ſilvarum Dryades, Hamadryades, quæ cum arboribus oriuntur & cadunt, Oreades montium, Napeæ florum.

Et

Me cichorea, leveſque malvæ.
Frui paratis & valido mihi,
Latoe, dones: &, precor, integra
Cum mente, nec turpem ſenectam
Degere, nec cithara carentem.

INTERPRETATIO.

ſtrat mare Occiduum. Me nutriunt olivæ, me cichorea, & malvæ tenues. O Latonæ fili, da mihi valere, & potiri acquiſitis; nec non cum ſana mente ſenectutem ducere haud fœdam, quæſo, & lyra non deſtitutam.

ANNOTATIONES.

mutat, Syris unguentis vina comparat generoſa, lætus, *bibit, ac fruitur Diis iratis*, non ſecus ac Marius apud Juven. Sat. 1. v. 49. Atat cùm iſte mihi locus objicitur, *Cynthius aurem vellit, & admonet*, parum ſolerter ac naviter illum a me haud ita pridem explanatum, imo vim & lucem diminutam eximiæ alioqui Satyrici ſententiæ. Fatebor quod res eſt, ego candidi ſemper ingenii: mens tum læva dormitavit. Enimvero illic Juvenalis non modo ſignificare vult Marium impune ferre ſua furta, & raptis frui, ut ibidem annotaram, ſed & de exilio ſuo lætari, in quo a curis Reip. expeditus genio liberius indulget, *ab octava hora* ſuaviter *bibit*, otioſe epulatur, atque adeo ex infenſis Diis capit emolumentum, ex ira numinum ſibi quaſi delicias facit. Vide Epiſtol. ad Piſ. v. 445. ibique Annot.

Me paſcunt olivæ, &c.) Ego vero me feliciorem illis hominibus exiſtimem, modico & parabili cibo victitantem, ſi modo largiantur Dii bonam valetudinem fortuna tenuis uſum tranquillum, ac poeſeos oblectamenta.

Olivæ.) Plin. lib. 55. c. 3. *Olivæ in Ægypto carnoſiſſimæ, olei tamen habent exiguum; in Syria, parvæ, nec cappari majores, carne commendantur. Quam ob cauſam Italicis tranſmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo vincantur: & in ipſa Italia ceteris Picenæ & Sidicinæ. Sale illæ primum condiuntur, & ut reliquæ, amurca, (muria) ſapave: nec non aliquæ oleo ſuo . . . . herbarumque viridium ſapore condiuntur*: præcipue fœniculi: in Narbonenſi Gallia, inquit Dalecamp.

16. *Cichorea.*) κιχωρια, κεχωρια, & κιχορειν, pluralis nempe numeri, quæ agreſtes herbæ ſicut & *malvæ*, inter cibos & edulia veterum pariter & *olivæ* recenſentur a Jul. Polluce lib. 6. cap. 9. Vide Caſaubon. in c. 32. lib. 3. Athen. ubi Alexidis verſum ita corrigit: των γων κιχορειον ουκ εκτραξα σ' ουδε εν. Porro qua ratione coqui veteres olera iſta pararent & condirent, ediſſerit Galenus ex Eraſiſtrato lib. de ſectione venæ ad Eraſiſtrateos. Id. Caſaub. Ibid. Latinis vocatur ambubeia, intybus, & intybum. Non. Marcel. ex Lucil. Sat. lib. 5. Virg. Georg. 4. v. 120.

Quoque modo pacis gauderent intyba rivis.

Pomponius in Placenta. *Ruſtici edunt libenter atros intybos.*

Leveſque malvæ.) Quæ ventrem levant gravem, atque emolliunt. Apud Athen. lib. 2. cap. 18. Diphilus tradit, malvam eſſe boni ſucci; arteriam lenire, acres in corporis ſuperficie ſuccos educere, renum & veſicæ irritationibus prodeſſe, excerni facile, mediocriter alere, hortenſique ſilveſtrem eſſe meliorem. Ibidem Hermippus Callimach. *malvam utiliſſimam* appellat. Quo autem modo in cibum paretur, docet Dioſcorid. lib. 2. cap. 144. Tzetzes ad hunc Heſiodi verſum 41.

ουδ' οσον εν μαλαχη και ασφοδελω μεγ ονειαρ.
neque norunt quam magnum ſit bonum in malva & aſphodelo.

17. *Frui paratis.*) Eccleſiaſtæ cap. 5. *cui dedit Deus divitias atque ſubſtantiam, poteſtatemque tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte ſua, & lætetur de labore ſuo, hoc donum Dei eſt.*

18. *Latoe.*) Apollo filius Latonæ, inde Latous & Latonius dictus, ſicut & Diana ejus ſoror, & eodem cum eo partu edita.

Et precor.) Non abſurde Theod. Marcilius quovis pignore certet, fuiſſe a manu Horatii; *adprecor integra cum mente*: ſicut lib. 4. Ode ultima: *rite Deos prius apprecati*. Sacerdos nimtrum precatur, adoreça'ur populus, id eſt, verba precantis Sacerdotis iterat; quod, *favere linguis*, dicebatur. Ita ille.

19. *Nec turpem ſenectam.*) Non corporis infirmitatibus aut animi gravem & moleſtam; non languidam; inertem, imbecillam; non delirantem, non querulam, moroſam, anxiam, ſed vegetam, honoratam, jucundam. Cicero de Seneƈt. ex Cæcilio; *hoc in ſenecta miſerrimum, ſentire ea ætate eſſe ſe odioſum alteri*. Plin. lib. 7. c. 50. *In ſenectute*, inquit, *hebeſcunt ſenſus, membra torpent, præmoritur viſus, auditus, inceſſus, dentes etiam ac ciborum inſtrumenta*. Vide & cap. 48. ejuſdem libri, ubi mentio de Gorgia Leontino, qui centum & ſeptem complevit annos: interrogatus autem qua ratione tamdiu fuiſſet robuſto corpore, ſenſibus integris, memoria firma, ingenio vegeto, proſpera denique valetudine, reſpondit: *ουδεν ποποτε ηδονης ενεκα πραξας: nihil unquam voluptatis cauſa faciens.* Is Empedoclis fuerat diſcipulus: præceptor autem Periclis, Iſocratis, aliorumque. Cic. de Seneƈt. & alibi. Philoſtrat. Plato, &c.

20. *Nec cithara carentem.*) Poeſeos facultate, quæ ſolet in ſenibus ſeneſcere: vel ſuavitate muſicæ & cantus, qua Solon narratur ſenectutis mala temperaſſe ac levaſſe: & Socrates ætate provectus citharæ operam dediſſe. Sic & Achilles apud Homer. Iliad. 9.

ODE

Sperne dilectam Cypron, & vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.
Fervidus tecum puer, & ſolutis
Gratiæ zonis, properentque Nymphæ;

INTERPRETATIO.

contemne, caram Cyprum, & migra in exornatum Glyceræ ſacellum, te plurimo thure invitantis. Veniant tecum flagrans tuus filius, & Charites cingulis laxatis, & Nymphæ

ANNOTATIONES.

Scilicet in iſtis urbibus ſanctius illa colebatur, ex Pauſania in Atticis. Strab. Plin. &c.

Cnidus.) Urbs Cariæ portu duplici inſignis, magis autem natalibus Eudoxi Mathematici Platonis condiſcipuli; Agatharſidis tempore Strabonis hiſtorici; (quem tamen Samium Plutarchus facit) Theopompi Jul. Cæſari familiaris atque Artemidori ejus filii; Cteſiæ rerum Syriacarum & Perſicarum ſcriptoris: ex Strabone lib. 14. at maxime Veneris ſtatua; quod Praxitelis opus tam admirabile videndi cauſa multi Cnidum navigaverunt. Auctor eſt Plin. lib. 36. cap. 5. ubi & addit: *Voluit eam a Cnidis mercari rex Nicomedes, totum æs civitatis alienum diſſolvere promittens. Illi vero omnia perpeti maluere, nec immerito. Illo enim ſigno Praxiteles nobilitarat Cnidum. Ædicula ejus tota aperitur, ut conſpici poſſit undique effigies Deæ, favente ipſa, ut creditur, facto. Nec minor ex quacumque parte admiratio eſt.*

Paphus.) Urbs Cypri portum habens, & templa egregie ſtructa. Strabo. Plinius autem lib. 2. cap. 96. ita ſcribit: *Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cujus quandam aram (al. aream) non impluit.* Cornel. Tacit. Hiſtor. lib. 2. initio idem refert. *Veſpaſianum cupido inceſſit adeundi viſendique templum Veneris Paphiæ inclytum per indigenas advenaſque. . . . . certiſſima fides hædorum fibris. Sanguinem aræ offundere vetitum: precibus & igne puro altaria adolentur; nec ullis imbribus quanquam in aperto madeſcunt.*

2. *Sperne dilectam Cypron.*) Cypro tibi licet tot nominibus dilectæ præfer tamen, obſecro, Glyceræ ſacellum. Quamvis enim tot ſacras ædes illic habeas, univerſaque inſula tibi devota ſit; at apud Glyceram quoque dominaris, novamque poſſidebis ædem, quam magna cura, ſummo ſtudio exornavit, & tibi paravit. Illuc inſuper thure te plurimo invitat. Veni ergo ad ejus conſecrationem. De Cypro Strabo lib. 14. Plinius lib. 5. cap. 31: *quondam ibi novem regnorum ſedem* fuiſſe ſcribit. Vide & ſupra Od. 3. Annotationes.

3. *Thure te multo.*) Floribus enim & thure, potius quam victimis, placari Venus & coli amabat Æneid. 1:

Ipſa Paphum ſublimis adit, ſedeſque reviſit
Læta ſuas, ubi templum illi, centumque Sabæo
Thure calent aræ: ſertiſque recentibus halant.

Vide Annot. ad Od. 19. v. ult.

4. *Transfer.*) Propria vox, & ſolemnis, e Jure Pontificio accerſita, cum ædes ſacratur. At contra, cum locus e ſacro privatus redditur, *evocari ſacra* dicuntur. Plin. lib. 10. epiſt. 58. Trajano Pontif. Max. ſic ait: *Cum quærerem num eſſet aliqua lex templo dicta, cognovi alium eſſe hic, alium apud nos morem dedicationis . . . . Deſpice ergo Domine, an putes ædem ſalva religione poſſe transferri, &c.* Vide & epiſt. 73. & 74. ejuſdem libri.

5. *Fervidus tecum puer.*) Solitus Veneris comitatus pariter ab Horatio invocatur, atque in dedicatum a Glycero ſacellum invitatur; in primis autem Cupido filius ejus. *Fervidus*; quia πυροφόρος, & facem geſtat, qua indicatur ea, quæ pollet, vis accendendi animos & amore inflammandi. *Puer* vero dicitur, ut ſignificatur ſtulta & puerilis libidinoſorum cupiditas, eo ſtudio turpia conſectantium quo pueri ſolent crepundia.

Solutis Gratiæ zonis.) Plin. lib. 35. cap. 11. *a Nicearcho picta Venus inter Gratias & Cupidinem (al. Cupidines) celebratur.* Apul. lib. 11. *Venus omni Gratiarum choro ſtipata.* Heſiod. in Theogon. tres Charites nominat Aglaiam, Euphroſynen, Thaliam: pariter & Pindarus Olymp. Ode ultima, ubi & ait: *per eas omnia mortalibus fieri dulcia, ſi quis vir ſapiens, ſi pulcher, ſi ſplendidus: ſed nec Deos ſine Charitibus in Cœlo quidquam moliri.* παντων ταμιας εργων εν ουρανω *omnium diſpenſatrices in cœlo operum.* Senec. lib. 1. de benefic. c. 3. *Nunc dicam quare tres Gratiæ, quare ſorores, quare implexis manibus, quare ridentes, juvenes, & virgines, ſolutaque ac pellucida veſte.* Et paulo poſt: *Heſiodus Aglaiam maximam natu appellavit, mediam Euphroſynen, tertiam Thaliam. Homerus nomen uni mutavit, Paſitheam appellavit* (nempe Iliad. Ξ.) *Mercurius una ſtat* Gratiæ porro *ſolutis zonis* pinguntur ac pellucidis veſtibus, quia amicorum animi ſibi invicem debent eſſe aperti, ſine fuco, ſine ambagibus.

6. *Nymphæ.*) Et hæ comitatum Veneri præſtant, quia matres amorum, illa vero unius mater Cupidinis fertur: ex Philoſtrato. Claudian. de Nuptiis Honorii:

Gens mollis amorum.
Nos Nymphæ pariunt; illum Venus aurea ſolum
Edidit.

Nymphæ aliæ maris, quæ Nereides, fontium ac fluminum Naiades, ſilvarum Dryades, Hamadryades, quæ cum arboribus oriuntur & cadunt, Oreades montium, Napeæ florum.

Liberum, & Muſas, Veneremque, & illi
Semper hærentem puerum canebat;
Et Lycum nigris oculis nigroque
Crine decorum.
O decus Phœbi, & dapibus ſupremi
Grata teſtudo Jovis, o laborum
Dulce lenimen, mihi cunque ſalve
Rite vocanti.

INTERPRETATIO.

in humida ripa alligaverat, cantabat Bacchum, atque Muſas, & Venerem, puerumque ſemper eam comitantem, nec non Lycum oculis & capillis nigris conſpicuum. O lyra Apollinis ornamentum, ſummique Jovis epulo jucunda, ave, o ærumnarum levamen ſuave mihi quandocunque bene advocanti.

ANNOTATIONES.

in parte operis aureo plectro merito donatur, quia tyrannos inſectatur: multum etiam moribus confert: in eloquendo quoque brevis, & magnificus, & diligens, Homero ſimilis, ſed & in luſus & in amores deſcendit, majoribus tamen aptior. Dionyſ. Halicarn. *Alcæi*, inquit, *ingentem conſidera ſpiritum, & brevitatem & ſuavitatem cum vehementia: præterea figuratam orationem cum perſpicuitate .... ante omnia vero politicorum negotiorum affectus*, lib. de ſtructura orationis. Vide & l. 2. Od. 13.

9. *Liberum.*) Apud Athen. lib. 1. cap. 19. Alcæus Mitylenæus ita canit: Τεγγε πνευμονας οινῳ &c. *riga pulmones vino*, & alibi. *μηδεν αλλο φυτευσης προτερον δενδρον αμπελω, nullam aliam plantaveris arborem prius vite.* Quod imitatus Horatius Od. 18. ſupra. Ejuſdem ſententiæ carmina perleges apud eundem Athen. variis locis, quibus Alcæus ad bibendum largus invitat, quod *vinum inducat dolorum oblivionem, quod ſit remedium mœroris præſtantiſſimum, a Jovis ac Semelæ filio hominibus datum, &c.*

Veneremque, &c.) Amatoria namque ſcripſit etiam carmina. *Sed & in luſus & in amores deſcendit Alcæus.* Quintil. paulo ante citatus. Apud Ariſt. Rhet. 1. Alcæus ita loquitur, θελω τι τ' ειπειν, αλλα με κωλυει αιδως. *volo tibi aliquid dicere, ſed me prohibet pudor.* Cui reſpondet Sappho: Si tes honeſtas ac bonas animo ac deſiderio concepiſſes, nec trepidaret lingua, nec pudor oculos occupaſſet. Vide Athen. lib. 13. cap. 8. ubi de *Alcæo Sapphus amorem cithara canente.*

10. *Semper hærentem illi puerum.*) Veneri filium Cupidinem appingi ſemper, & comitem addi ſolitum, notavimus ante, ad Od. 30. v. 5.

11. *Lycum.*) Dilectum Alcæo puerum. Cic. Tuſcul. 4. cit. *quæ non juvenum amore ſcripſit Alcæus?* & de Nat. Deor. lib. 1. num. 80. *nobis, qui, concedentibus Philoſophis antiquis, adoleſcentulis delectamur, etiam vitia ſæpe jucunda ſunt. Nævus in articulo pueri delectat Alcæum. At eſt corporis macula nævus: illi tamen hoc lumen videbatur.*

Nigris oculis nigroque crine decorum.) Sic ad Piſones v. 37.

Spectandum nigris oculis, nigroque capillo.

Ita nimirum formoſi pridem commendabantur. Pindar. init. Pyth. nigrum Muſis capillitium cum laude aſſignat. ιοπλοκαμων. Apud eundem alibi, pariter & Homer. Iliad. pulchra ea celebratur, quæ ελικωπις; quod etiam epithetum Veneri tribuitur.

13. *O Decus Phœbi.*) Citharam enim ipſe dicitur inveniſſe; lyram vero ſibi conceſſam a Mercurio velut propriam uſurpaſſe. Quod fuſius ſupra monui Od. 10.

Dapibus ſupremi grata teſtudo Jovis.) Jovis epulum ſumma lætitia, adeoque non ſine Muſicæ ac citharæ jucunditate celebrabatur. Athen. lib. 14. cap. 6. ex Homero ait: *citharam epularum ſociam a Diis factam*: quoniam utilis convivantibus ars Muſica, tum quod temulentorum petulantiam mitiget & cohibeat; tum quod triſtitiam diſcutiat, liberalemque pariat lætitiam. Quapropter Homerus in prima Iliade, poſt ambitioſam illam de Achille contentionem, fingit Muſica Deos recreari, Apolline citharam pulſante, Muſis autem dulci voce accinentibus, & paulo poſt ſubjungit; priſcos ſtatuiſſe Deorum hymnos in conviviis cantari, ut reverentia numinum graviores fierent epulantium mores, &c.

15. *Dulce lenimen.*) Athen. mox cit. Ibid. *fortiſſimi quidem Lacedæmonii cum tibia ſub ſignis ſunt: Cretenſes cum lyra, cum fiſtulis & tibiis Lydi, ut ſcribit Herodotus: Ex barbaris autem multi legatos ad hoſtes cum tibiis & cithara mittunt, ut eorum infeſtas mentes emolliant. Theopompus, lib. 46. hiſtor. tradit Getarum legatos citharas pulſantes advenire.* Hæc ille. Conſtat certe muſicis modulis ac citharæ cantu leniri anxietates animi, ac diſcuti mœſtitiam: patet ex ſacris etiam codicibus, lib. 1. Reg. cap. 16. ubi Saul malo vexatus ſpiritu, citharam pulſante Davide, recreatur ac levius habet. Horatius Ode præcedenti ſenectam exoptat citharæ oblectamento, non carentem.

Cunque.) Expletiva ſolum & inanis videtur quibuſdam iſta vox: ſed non vacat ornatu, eamque non raro adhibere amavit noſter Poeta nuſquam vanus. Sic Terent. *adeſdum*, pro *ades*. Sic περ, neque Græcis nec aliis haſtenus παρελκον exiſtimatum eſt.

Salve.) Videtur hic ſignificare, ſaluti ſis, fave, lenimen & auxilium præſta.

ODE

Non æſtuoſæ grata Calabriæ
Armenta: non aurum, aut ebur Indicum:
Non rura, quæ Liris quieta
Mordet aqua taciturnus amnis.
Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna, vitem: dives & aureis
Mercator exſiccet culullis
Vina Syra reparata merce,
Diis carus ipſis: quippe ter & quater
Anno reviſens æquor Atlanticum
Impune. Me paſcunt olivæ,

INTERPRETATIO.

ventis Calabriæ; haud aurum, vel ebur Indiarum; haud agros, quos undis lente fluentibus *lambit Liris ſilens fluvius.* Ii *quibus ſors donavit Calenas vineas,* eas *cultro reprimant. Opulentus etiam negotiator vina Syriis mercibus commutata bibat poculis ex auro, ipſis numinibus gratioſus; ſiquidem ter & quater annis* ſingulis *ſine infortunio lu-*

ANNOTATIONES.

num & Balearicum ſita, tritici feraciſſima, a Sardo Herculis filio dicta eſt Sardinia. *Segetes*, ex Varrone de re ruſt. lib. 1. cap. 29. Seges eſt quod aratum & ſatum eſt: arvum, quod aratum necdum ſatum.

5. *Calabriæ.*) Italiæ regio eſt inter mare Tyrrhenum & Jonium, ubi olim Brutii populi & magna Græcia: hodie pars eſt regni Neapolitani verſus Auſtrum ac Siciliam porrecta.

Æſtuoſæ.) Solis ardoribus valde expoſitæ & æſtuantis.

6. *Armenta.*) Laudantur equi Calabri in ea regione abundantes, ſicut & in Apulia, quæ proxima eſt Calabriæ. Vide Varronem de re ruſt. lib. 2. cap. 7. Ibidem & paſcua erant optima: quorum mentio eſt Epod. 1.

Aurum aut ebur Indicum.) Ab Indo flumine dicta ea Orientis ampla regio auri & argenti metallis gemmis quoque dives eſt. Ebur quoque præ ceteris habet. Hinc Virgil. *India mittit ebur.* Vide Plin. &c.

7. *Non rura quæ Liris, &c.*) Non agros peto in Campania fertiles.

Liris.) Hic fluvius aliis vocatur *Liternus*, ſupra Soram ſcaturit, ad Minturnas labitur in mare Tyrrhenum. Ejus meminit Martial. lib. 13. Epigr. 83.

8. *Taciturnus amnis.*) Leniter fluens ac tacite, non rapido curſu, aut ingenti murmure.

9. *Premant Calena falce, &c.*) Non aliis invideo vites optimas ac generoſa vina. De Caleno ſupra Od. 20. v. 9.

Falce.) Cultello incurvo falcis inſtar.

Premant.) Scindant racemos e vite, vel ipſam vitem putando, luxuriantem coerceant, vel uvas e Calenis vitibus in torculari calcent ac premant. Virg. Georgic. 1. v. 157.

ruris opaci

Falce premes umbras.

10s *Dives & aureis mercator, &c.*) Per me licet, fruantur alii ſua felicitate, ſuis opibus, ſuis deliciis: ego vero tenui mea ſorte victuque contentus ſum.

11. *Culullis.*) Fictilibus calicibus, qui cululli dicti ſunt, Veſtæ ac Diis libabant Veſtales: inquit Alex. ab Alex. lib. 5. c. 12. ſignificatur hic quodlibet poculi genus. A culeo, inquiunt, quod ingens eſt vas, ſeu maxima liquorum menſura, fit culeolus, & inde culullus, quod poculum fuit ſat capax, quo uſi Pontifices olim in ſacris, & reges in conviviis. De his rurſum de Art. Poet. v. 434.

12. *Vina Syra reparata merce.*) Vina exquiſita emta per commutationem pro mercibus e Syria advectis, nardo, balſamo, unguentis, odoribus, &c. Syria Aſiæ provincia, hodie *la Sourie*, Ital. *la Siria*, continet Palæſtinam, Phœniciam, & Syriam proprie dictam; Euphrate rigatur. Cic. pro domo. *Illa opima fertiliſque Syria.* Paul. Pandect. 18. tit. 1. *Non aliud olim merx, aliud pretium vocabatur: ſed quiſque ſecundum neceſſitatem utilibus inutilia permutabant; quando plerumque evenit, ut quod alteri ſupereſt, alteri deſit. Sed quia non ſemper nec facile concurrebat, ut cum tu haberes quod ego deſiderarem, invicem haberem ego quod tu accipere velles; electa materia eſt, cujus publica ac perpetua æſtimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis ſubveniret. Ea materia forma publica percuſſa, &c.*

13. *Diis carus ipſis.*) Caſtori & Polluci, Neptuno, quorum favor eſt navigantibus optabilis.

14. *Æquor Atlanticum.*) Quod Africam alluit ad occaſum, ita dictum ab Atlante Mauritaniæ monte.

Virgil. Æneid. 4. v. 480.

Oceani finem juxta Solemque cadentem
Ultimus Æthiopum locus eſt: ubi maximus Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

15. *Impune.*) Ironice dictum volunt quidam in mercatorem fraudibus & avaritiæ obnoxium, qui tamen mare quodlibet anno toto quæſtui inhians percurrat, citra ullum naufragii periculum, Diis ad ejus crimina conniventibus, certe nequaquam vindicantibus. Interim vero ille merces ab Oriente advectas in Occidente com-

Me cichorea, leveſque malvæ.
Frui paratis & valido mihi,
Latoe, dones: &, precor, integra
Cum mente, nec turpem ſenectam
Degere, nec cithara carentem.

INTERPRETATIO.

ſtrat mare Occiduum. Me nutriunt olivæ, me cichorea, & malvæ tenues. O Latonæ fili, da mihi valere, & potiri acquiſitis; nec non cum ſana mente ſenectutem ducere haud fœdam, quæſo, & lyra non deſtitutam.

ANNOTATIONES.

mutat, Syris unguentis vina comparat generoſa, lætus, *bibit, ac fruitur Diis iratis*, non ſecus ac Marius apud Juven. Sat. 1. v. 49. Atat cum iſte mihi locus obiicitur, *Cynthius aurem vellit, & admonet*, parum ſolerter ac naviter illum a me haud ita pridem explanatum, imo vim & lucem diminutam eximiæ alioqui Satyrici ſententiæ. Fatebor quod res eſt, ego candidi ſemper ingenii: mens tum læva dormitavit. Enimvero illic Juvenalis non modo ſignificare vult Marium impune ferre ſua furta, & raptis frui, ut ibidem annotaram, ſed & de exilio ſuo lætari, in quo a curis Reip. expeditus genio liberius indulget, *ab octava hora* ſuaviter *bibit*, otioſe epulatur, atque adeo ex inſenſis Diis capit emolumentum, ex ira numinum ſibi quaſi delicias facit. Vide Epiſtol. ad Piſ. v. 445. ibique Annot.

Me paſcunt olivæ, &c.) Ego vero me feliciorem illis hominibus exiſtimem, modico & parabili cibo victitantem, ſi modo largiantur Dii bonam valetudinem fortunæ tenuis uſum tranquillum, ac poeſeos oblectamenta.

Olivæ.) Plin. lib. 55. c. 3. *Olivæ in Ægypto carnoſiſſimæ, olei tamen habent exiguum; in Syria, parvæ, nec cappari majores, carne commendantur. Quam ob cauſam Italicis tranſmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo vincantur: & in ipſa Italia cæteris Picenæ & Sidicinæ. Sale illæ primum condiuntur, & ut reliquæ, amurca, (muria) ſapave: nec non aliquæ oleo ſuo . . . . herbarumque viridium ſapore condiuntur*: præcipue fœniculi: in Narbonenſi Gallia, inquit Dalecamp.

16. *Cichorea.*) κιχώρια, κεχώρια, & κιχορεια, pluralis nempe numeri, quæ agreſtes herbæ ſicut & *malvæ*, inter cibos & edulia veterum pariter & *olivæ* recenſentur a Jul. Polluce lib. 6. cap. 9. Vide Caſaubon. in c. 32. lib. 3. Athen. ubi Alexidis verſum ita corrigit: των γαρ κιχορειων ουκ ετρεξας σ' ουδ εν. Porro qua ratione coqui veteres olera iſta pararent & condirent, ediſſerit Galenus ex Eraſiſtrato lib. de ſectione venæ ad Eraſiſtrateos. Id. Caſaub. Ibid. Latinis vocatur ambubeia, intybus, & intybum. Non. Marcel. ex Lucil. Sat. lib. 5. Virg. Georg. 4. v. 120.

Quoque modo potis gauderent intyba rivis.

Pomponius in Placenta. *Ruſtici edunt libenter atros intybos.*

Leveſque malvæ.) Quæ ventrem levant gravem atque emolliunt. Apud Athen. lib. 2. cap. 18. Diphilus tradit, malvam eſſe boni ſucci; arteriam lenire, acres in corporis ſuperficie ſuccos educere, renum & veſicæ irritationibus prodeſſe, excerni facile, mediocriter alere, hortenſique ſilveſtrem eſſe meliorem. Ibidem Hermippus Callimach. *malvam utiliſſimam* appellat. Quo autem modo in cibum paretur, docet Dioſcorid. lib. 2. cap. 144. Tzetzes ad hunc Heſiodi verſum 41.

ουδ' οσον εν μαλαχη και ασφοδελω μεγ ονειαρ.
neque norunt quam magnum ſit bonum in malva & aſphodelo.

17. *Frui paratis.*) Eccleſiaſtæ cap. 5. *cui dedit Deus divitias atque ſubſtantiam, poteſtatemque tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte ſua, & lætetur de labore ſuo, hoc donum Dei eſt.*

18. *Latoe.*) Apollo filius Latonæ, inde Latous & Latonius dictus, ſicut & Diana ejus ſoror, & eodem cum eo partu edita.

Et precor.) Non abſurde Theod. Marcilius quovis pignore certet, fuiſſe a manu Horatii; *ad-precor integra cum mente*: ſicut lib. 4. Ode ultima: *rite Deos prius apprecati*. Sacerdos nimirum precatur, adprecatur populus, id eſt, verba precantis Sacerdotis iterat; quod, *favere linguis*, dicebatur. Ita ille.

19. *Nec turpem ſenectam.*) Non corporis infirmitatibus aut animi gravem & moleſtam; non languidam, inertem, imbecillam; non delirantem, non querulam, moroſam, anxiam, ſed vegetam, honoratam, jucundam. Cicero de Seneſt. ex Cæcilio; *hoc in ſenecta miſerrimum, ſentire ea ætate eſſe ſe odioſum alteri*. Plin. lib. 7. c. 50. *In ſenectute*, inquit, *hebeſcunt ſenſus, membra torpent, præmoritur viſus, auditus, inceſſus, dentes etiam ac ciborum inſtrumenta*. Vide & cap. 48. ejuſdem libri, ubi mentio de Gorgia Leontino, qui centum & ſeptem complevit annos: interrogatus autem qua ratione tamdiu fuiſſet robuſto corpore, ſenſibus integris, memoria firma, ingenio vegeto, proſpera denique valetudine, reſpondit: *ουδεν πωποτε ηδονης ενεκα πραξας: nihil unquam voluptatis cauſa faciens.* Is Empedoclis fuerat diſcipulus: præceptor autem Periclis, Iſocratis, aliorumque. Cic. de Seneſt. & alibi. Philoſtrat. Plato, &c.

20. *Nec cithara carentem.*) Poeſeos facultate, quæ ſolet in ſenibus ſeneſcere: vel ſuavitate muſicæ & cantus, qua Solon narratur ſenectutis mala temperaſſe ac levaſſe: & Socrates ætate provectus citharæ operam dediſſe. Sic & Achilles apud Homer. Iliad. 9.

ODE

ODE XXXII.

Ad Lyram ſuam, quam commendat.

POSCIMUS, ſi quid vacui ſub umbra
Luſimus tecum, quod & hunc in annum
Vivat & plures: age, dic Latinum,
Barbite, carmen:
Lesbio primum modulate civi:
Qui ferox bello, tamen inter arma,
Sive jactatum religarat udo
Littore navim:

INTERPRETATIO.

DEPOSCIMUS, *ſi quidpiam privatim otioſi tecum cecinimus, quod vigeat, & hunc in annum, &* in alios *multos, heus recita poema Latinum, o teſtudo*, quæ *Lesbio primum civi modulos dediſti: qui militia* licet *efferatus, tamen* ſeu *in bello, ſeu navem agitatam*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 2

1. *Poſcimus, ſi quid, &c.*) Suam ipſe lyram compellat: quod Poetis familiare eſt. Sic. Virgil. Eclog. 8.

Incipe Mænalios mecum mea tibia verſus.

Sic & Pindar. Olymp. Od. 2. αναξιφορμιγγες ὕμνοι, & Pyth. Od. 1. χρυσεα φορμιγξ Ἀπολλωνος. Sic etiam regius Pſaltes Pſal. 107. *exurge Pſalterium & cithara.*

Poſcimus.) Placet ſane quorumdam lectio, *poſcimur*. Hoc ſenſu: a Mœcenate poſcimur, ſi quid dignum memoria *ſub umbra*, in receſſu & inter privatos parietes ſcripſimus, id in lucem edamus & in publicum; utque palam omnibus fiant noſtri verſus ſolis prius amicis duntaxat auditi.

Vacui.) Curis ſoluti.

2. *Luſimus.*) Animi relaxandi cauſa lyram pulſantes, & Lyricos verſus conſcribentes. Vel potius ex more Poetarum, carmina ſua, ſtudio quamvis & arte elaborata, luſus vocat.

Tecum.) Modo voce tantum, modo fidibus & voce ſimul canebant veteres: modo alternatim ac viciſſim fidibus ac voce. Ammian. Marcell. lib. 15. *Bardi* (Gallorum vates) *fortia virorum illuſtrium facta heroicis compoſita verſibus cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt.*

Tibull. lib. 3. Eleg. 4.

Hanc primum veniens plectro modulatus eburno
Felices cantus ore ſonante dedit.
Sed poſtquam digiti fuerant cum voce locuti,
Edidit hæc triſti dulcia verba modo.

Quod & hunc in annum vivat & plures.) Non *metuentia ſcombros carmina, nec thus*; ſed *digna cedro*, ideſt, immortali hominum memoria. Perſ. Sat. 1. v. 43.

3. *Dic Latinum, barbite, carmen.*) Latini carminis Lyrici auctor ac princeps Horatius, ſicut Alcæus Græci.

4. *Barbite.*) Βαρβιτος muſicum inſtrumentum pluribus intentum chordis; unde Theocrit. πολύχορδον. Supra Od. 1. *Lesboum barbiton*.

5. *Lesbio primum modulate civi.*) Celebrate in primis ab Alcæo, duce poetaque eximio, Mitylenis oriundo, in Lesbo inſula, de qua ante.

Modulate.) In modulis obſecute, id eſt, qui modulatus es, modulos reddidiſti, ad Alcæi arbitrium. Alii paſſivam hic ſignificationem notant; ſicut in Arte Poet. v. 263. *Immodulata poemata*. Quod autem ait Horatius, *primum*, videtur Alcæum facere barbiti inventorem, quod quidem Anacreonti ipſo poſteriori tribuitur apud Athen. lib. 4. cap. 23. Verum ibid. cap. 25. Euphorion ait, barbiti meminiſſe, tum Sapphonem tum Anacreontem, novumque non eſſe inſtrumentum. Dicendum igitur antiquius videri ipſo Alceo, ſed ab eo modulis novis auctum ac perfectum duntaxat: vel, quod primus Odas Alcaicas barbiti fidibus cecinerit, hinc ejus inventionem ipſi aſcribi. Ex Lylio Gyraldo, Attilio Donatiano, & aliis, in Muſicis & in arte modulandorum carminum peritiſſimus Alcæus, & Athen. lib. 14. cap. 5. *Alcæus poeta, ſi quis alius, Muſices erat ſcientiſſimus*. Floruit ante Chriſtum annis ſexcentis.

6. *Qui ferox bello, tamen inter arma, &c.*) Qui ſeu in caſtris, ſeu a bello & navigatione quieſceret, citharæ ſtudium & oblectationem non omittebat. Athen. lib. 5. Alcæus dicitur fortiſſimus ac belliger poeta. Et lib. 14. cit. pugnacem ſtrenuitatem antepoſuiſſe poeticæ, plus æquo bellicoſum: ibidemque refertur ejus carmen, quo ſuas ædes omni genere armorum ſplendidas & ornatas oſtentat & gloriatur, illaque fuſe deſcribit. Cic. Tuſcul. 4. num. 71. *fortis vir*, inquit, *Alcæus in ſua Republica cognitus*. Pittacum nempe tyrannum Mitylenis expulit, alioſque armis perſecutus eſt; Athenienſes quoque & Thyrrenos bello fatigavit. Strabo, Laert. Suidas. Quint. lib. 10. cap. 1. ſic ſcribit: *Alcæus*

Quo Styx, & inviſi horrida Tænari
Sedes, Atlanteuſque finis
Concutitur. Valet ima ſummis
Mutare, & inſignem attenuat Deus,
Obſcura promens. Hinc apicem rapax
Fortuna cum ſtridore acuto
Suſtulit: hic poſuiſſe gaudet.

INTERPRETATIO.

fluvii, quo Styx atque odioſi Tænari aſpera domicilia, terminuſque Atlantis quaſſantur. Poteſt numen infima ſupremis commutare: excellentem etiam deprimit, attollitque humilia. Inde rapida ſors culmen aufert, cum ſtrepitu reſonante; hic vero *depoſuiſſe delectatur.*

ANNOTATIONES.

10. *Styx, & inviſi horrida Tænari ſedes.*) Ipſi quoque Inferi, tonante Jove obſtupeſcunt. *Styx*, palus, aut flumen inferorum. *Tænarus*, Laconiæ promontorium, ubi per ſpecum & hiatum ingentem deſcenſus eſt ad Inferos, ſi Poetis fides.

11. *Atlanteus finis.*) Limites Occidentis ad mare Atlanticum, Atlantemque montem. Vide ſupra Ode 31. v. 14. ibique Annot.

12. *Valet ima ſummis mutare.*) Stoicum plane agit. Apud Laert. lib. 1. Chilon interrogatus, quid ageret Jupiter; reſpondit: *deprimis excelſa: attollis abjecta*. Senec. Thyeſt. Act. 3. Chor.

Ima permutat brevis hora ſummis.

13. *Inſignem attenuat Deus.*) Ex Heſiod. Op. lib. per Jovem mortales ſunt obſcuri, clarique, nobiles & ignobiles; alius extollitur, alius deprimitur elatus: præclarus minuitur, obſcurus augetur, ſuperbus deſiccatur, &c.

Ῥέα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει.
ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει, καὶ ἄδηλον ἀέξει. &c.

14. *Obſcura promens.*) Eos qui latebant ignoti & abjecti, erigens, provehens, jamque nitiſcere ac fulgere imperans. Pſalm. 75. *hunc humiliat, & hunc exaltat*. Senec. citat. Thyeſt.

Omne ſub regno graviore regnum,
Quem dies vidit veniens ſuperbum,
Hunc dies vidit fugiens jacentem.
. . . .
Res Deus noſtras celeri citatas
Turbine verſat.

Hinc apicem rapax fortuna, &c.) Opes, dignitates, diadema, ſummum Imperium ab iſto aufert, & alteri tradit.

Apicem.) Proprie eſt inſigne Sacerdotum apex, ex Feſto. Valer. Maxim. *Sulpitio inter ſacrificandum apex e capite prolapſus eidem ſacerdotium abſtulit.* Ovid.

Ludit in humanis divina potentia rebus;
Et ſubito caſu, quæ valuere ruunt.

Vide Juvenal. Sat. 6. v. 604. & ſeq. Item Sat. 10. v. 56. & ſeq.

15. *Cum ſtridore acuto.*) Volubilis fortunæ rotam, ejuſque rapidæ converſionis ſtridorem notat. Et quidem non ſine gravi mortalium concuſſione, perturbatione, querimonia, fiunt illæ mutationes, quibus Imperia ab his ad illos transferuntur.

AD FORTUNAM,

ODE XXXV.

Ut ſervet Cæſarem in Britannos profecturum.

O DIVA, gratum quæ regis Antium,
  Præſens vel imo tollere de gradu
    Mortale corpus, vel ſuperbos
  Vertere funeribus triumphos:
    Te pauper ambit ſollicita prece
  Ruris colonus: te dominam æquoris,

INTERPRETATIO.

O DEA, quæ caro dominaris Antio, parata hominem morti obnoxium aut ex infimo loco erigere, aut arrogantes victorias mutare in clades: tibi votis anxiis ſupplicat inops agricola. Te maris potentem ora-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9.

O Diva.) Fortuna, quam nos imprudentes facimus Deam, tametſi nullum numen habet; ut ait Juvenalis in fine Sat. 10. & Sat. 14. v. 315. huic tamen omnia ſtulti aſſignant; atque, ut ait Plin. lib. 2. cap. 7. *Toto mundo, locis omnibus, omnibuſque horis, omnium vocibus, Fortuna ſola invocatur; una nominatur, una accuſatur, una agitur rea, una cogitatur, ſola laudatur, ſola arguitur, & cum conviciis colitur: volubilis, et cæca etiam exiſtimata, inconſtans, varia, indignorum fautrix. Huic omnia expenſa, huic omnia feruntur accepta: et in tota ratione mortalium ſola utramque paginam facit. Adeoque obnoxiæ ſumus Sortis, ut Sors ipſa pro Deo ſit, qua Deus probatur incertus.*

Gratum quæ regis Antium.) Equeſtri Fortunæ templum erat Antii, valde quidem famoſum, tum ob multa principum virorum dona, quibus erat exornatum; tum præcipue ob Antianas Sortes: De quibus Sueton. Caligul. cap. 57. *monuerunt & Sortes Antianæ, ut a Caſſio caveret.* Macrob. lib. 1. cap. 23. *Vidimus apud Antium promoveri ſimulacra Fortunarum ad danda reſponſa, etc.* Alii gratum dici volunt, ob amœnum adeo ſeceſſum, ut eo cogitarit Nero ſedem transferre Imperii. Vide Strab. lib. 5. Cic. ad Attic. lib. 4. Epiſt. 8. ſcribit. Antio *nihil quietius, nihil alsius, nihil amœnius.*

Antium.) Urbs fuit Latii maritima, Volſcorum caput, Neronis patria. claſſe potens: nam cum interdictum mari eſſet Antiati populo ſæpius rebelli *naves Antiatium partim in navalia Romæ ſubductæ, partim incenſæ, roſtriſque earum ſuggeſtum in foro extructum adornari placuit: Roſtraque id templum appellatum.* Tit. Liv. lib. 8. cap. 14. In tutela Fortunæ erat, quæ ibi religioſe colebatur, Quo pertinere non abs re videtur quod narrat Tit. Livius lib. 6. cap. 9. *Animus Camilli rei majori, Antio imminebat, ... ſed quia niſi magno apparatu, tormentis, machiniſque, tam valida urbs capi non poterat; relicto ad exercitum collega, Romam eſt profectus ut Senatum ad excidendum Antium hortaretur. Inter ſermonem ejus (credo rem Antiatem diuturniorem manere, Diis cordi fuiſſe) legati ab Nepete ac Sutrio auxilium adverſus Etruſcos petentes veniunt: brevem occaſionem eſſe ferendi auxilii memorantes. Eo vim Camilli ab Antio Fortuna avertit, &c.*

2. *Præſens vel imo tollere de gradu, &c.*) Potens & parata derepente ac ſubito *ima ſummis mutare, inſignem attenuare, obſcura promere, apicem inde rapere non ſine ſtrepitu ac ſtridore acuto, atque illic ad arbitrium ponere*: ut eſt in Ode ſuperiori, quem locum cum iſto confer, ſtudioſe lector. Vide & Macrob. lib. 5. cap. 16. ubi ſic habet: *Fortunam Homerus neſcire maluit, & ſoli decreto quam μοιραν vocant, omnia regenda committit; adeo ut hoc vocabulum τυχη, in nulla parte Homerici voluminis nominetur. Contra Virgilius non ſolum novit & meminit; ſed omnipotentiam quoque eidem tribuit: quam et Philoſophi, qui eam nominant, nihil ſua vi poſſe, ſed decreti ſive providentiæ miniſtram eſſe voluerunt.*

5. *Te pauper ambit, etc.*) Quiſque tuam opem invocat: tuum ambit favorem agricola, nauta, mercator, miles, &c. Vide Pindar. Olimp. Od. 12. ubi, σωτειρα Τυχα, τι γαρ εν ποντω κυβερνωνται θοαι ναες, εν χερσω τε λαιψηροι πολεμοι κ'αγοραι βουλαφοροι. *O ſervatrix Fortuna, a te in mari gubernantur celeres naves, in terra vero rapida bella, et conciones conſilium ferentes.*

Quicumque Bithyna laceſſit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus aſper, te profugi Scythæ,
Urbeſque gentesque; & Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni.
Injurioſo ne pede proruas
Stantem columnam: neu populus frequens
Ad arma ceſſantes, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.
Te ſemper anteit ſæva neceſſitas,
Clavos trabales & cuneos manu
Geſtans ahena, nec ſeverus.

INTERPRETATIO.

quiſquis mare Carpathium fatigat navi Bithyna. Te ferox Dacus, te errantes Scythæ, civitates, etiam, & nationes; nec non Latium bellicoſum, & matres regum barbarorum, atque tyranni purpurati venerantur. Ne pede noxio ſubvertas columnam ſubſiſtentem: neve plebs aggregata ad arma quietos, ad arma provocet, ac imperium labefaciat. Te nunquam non præcedit dura neceſſitas ænea manu ferens clavos prægrandes, & cuneos: adeſt

ANNOTATIONES.

7. *Bithyna.*) Metonymia pro quolibet alia navi. Seu quod Bithyni rei nauticæ peritiſſimi, λαυτικωτατοι, apud Euſtath. in Dioniſ. ſeu quod frequens erat negotiatio ad eam Aſiæ minoris regionem Euxino mari circumfuſam, Proponidi vicinam, Thraciæ adverſam, &c. Similiter pro quolibet mari ponitur *Carpathium* dictum ab Inſula Carpatho, Cretam inter & Rhodum, hodie *Scarpanto*.

9. *Te Dacus aſper, &c.*) Te nationes omnes o Fortuna, colunt. *Daci*, gens bellicoſa, ad Iſtrum ſeu Danubium fluvium, Tranſylvania, Moldavia, Valachia hodie continentur.

Profugi Scythæ.) In plauſtris vagantes nullam habentes ſedem fixam & ſtabilem. Juſtin. lib. 48. de illis: *ne ſpes quidem præmii foret ex hoſte vago, non pecuniæ tantum, ſed etiam ſedis inope.* Infra lib. 3. Ode 24.

Campeſtres melius Scythæ,
Quorum plauſtra vagas rite trahunt domos,
Vivunt, &c.

10. *Latium ferox.*) Bellis inclytum, ac vel una Roma Gentium & Orbis domina ſuperbum. Virgil. Æneid. 5. v. 730.

Gens dura atque aſpera cultu
Debellanda tibi Latio eſt.

11. *Regumque matres barbarorum, &c.*) Sic Ode 1. dixit, *bella matribus deteſtata*. Metuunt nempe filiis matres nunquam non, deprecanturque mala quævis humanitus accidentia.

12. *Purpurei metuunt tyranni.*) Et bene quidem, memores hunc eſſe Fortunæ ludum, alta deturbare, humilia ſublevare. Et quod ait Juvenal. Sat. 10. verſ. 112.

Ad generum Cereris ſine cæde ac vulnere pauci
Deſcendunt reges, & ſicca morte tyranni.

14. *Stantem columnam.*) Ne ſubruas Imperium Romanum jam ſtabilitum, vel Imperatorem feliciter omnia moderantem. Neve facias ut ſeditiones populus moveas quietas res perturbet, atque ita peſſum eant quæ videntur modo firma & ære perenniora.

17. *Te ſemper anteit ſæva neceſſitas.*) Quidam legunt *ſerva neceſſitas*, quaſi Fortunæ famulæ. Sed apage. Sic enim & lib. 3. Ode 29. *Fortuna ſævo læta negotio*. Et Od. 24. ejuſdem libri, *dira neceſſitas*. Ita Sophocles in Ajace, αναγκαιαν τυχην vocat. Et Laberius apud Macrob. lib. 2. cap. 7. neceſſitatem Fortunæ pariter adjungit, his verſiculis:

Neceſſitas cujus curſus tranſverſi impetum
Voluerunt multi, pauci potuerunt
Quæ me detruſit, &c.
. . . .
Fortuna, immoderata in bono æque atque in malo,
. . . .
Nunc me quo dejicis? &c.

Huc & facit quod Ariſtot. rerum cauſas enumerat hasce quatuor, naturam, neceſſitatem, fortunam, mentem.

18. *Clavos trabales & cuneos manu geſtans ahena &c.*) Talem Antii referunt in Fortunæ templo fuiſſe picturam, qua exhiberentur varia illa inſtrumentorum genera, clavi, cunei, unci, plumbum liquidum, &c. ſeu cruciandis reis, ſeu rebus firmandis ac ſtabiliter defigendis idonea. *Clavos trabales*, hi ferrei ſunt, ingentes, & validi, quibus trabes figuntur: unde proverb. *trabali clavo figere*, pro, *firmiter ſtabilire*. Cic. 7. in Verrem, nu. 32.

20 Uncus

Uncus abeſt, liquidumque plumbum.
Te ſpes, & albo rara fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat:
Utcunque mutata potentes
Veſte domos inimica linquis.
At vulgus infidum, & meretrix retro
Perjura cedit: diffugiunt cadis
Cum fæce ſiccatis amici,
Ferre jugum pariter doloſi.
Serves iterum Cæſarem in ultimos

INTERPRETATIO.

etiam uncus, & liquefactum plumbum. Te reveretur ſpes, & fides infrequens, candido panno cooperta: neque recuſat tibi adhærere, quandocunque mutato pallio ædes magnatum adverſa deſeris: plebs autem inſtabilis & meretrix perfida contra fugit; amici quoque *jugum ſimul portare fraudantes abſcedunt, poſt exhauſta ad fæcem* uſque *dolia.* O Fortuna, *incolumen præſta Cæſarem*

ANNOTATIONES.

Eraſm. Chiliad. *Herculanus nodus*, & noſter cit. lib. 3. Od. 24. *clavos adamantinos*, eodem ſenſu, *figi a neceſſitate*, ait. Item pali ſunt lignei præacuti, quibus olim & modo apud immanem. Turcam hominis tranſadacti perimuntur. Ammian. Marcell. lib. 16. *trabalibus telis capita diſciſſa quorumdam*, nimirum ut ait paulo ante, *cum flexis enſibus, feriendi non ſuppeterent inſtrumenta, ipſe barbaris tela eorum vitalibus immergebat.* Itaque trabalia illa tela, ſtipites erant acuti per ſuffixi corporis caput eminentes.

Cuneos manu geſtant ahena.) Stabilitatem ac firmitatem notat *manus ahena*, item *cuneus* ferreus, quo ſolebant ſtringi compedes, manicæ & pedicæ. Duobus etiam cuneis ſimul adactis aliquid magis adſtringitur. Unde Plaut. Stich. Scen. 9. *vel inter cuneos ferreos*; ſcilicet in arcto paraſitus ait accumbere ſe poſſe. Cuneis præterea res finduntur ac ſcinduntur: his etiam rei velut clavis affinguntur cruci. Sic apud Cicer. Tuſcl. 2. Prometheus a Vulcano ſe affixum Caucaſo queritur.

Mulcibri aſcivit manus
Hos ille cuneos fabrica crudeli inſerens,
Perrupit artus, &c.

Clavi nimirum ad crucem ligneam, cunei ad lapideam; inquit Theodor. Marcilius.

20. *Uncus.*) Seu quo rei trahebantur ad ſcalas Gemonias; ſeu quo annecti ac teneri firmiter aliquod ſolet.

Liquidumque plumbum.) Hoc notum eſt & affuſo cruciatos aliquando reos; & ferreas manus, uncos, cuneos, arctius alligari, tenaciuſque adhærere. Arnob. 6. contra Gentes: *Quid miſerius, aut infelicius his eſſe poterit, quam ſi eos in baſibus ita unci retinent, & plumbeæ unctiones?*

21. *Te ſpes, &c.*) Hæc ſolet afflictos ſuſtentare, & ſolari adverſis preſſos. Hi enim ſperantes meliora, Fortunamque rotæ converſione benigniorem fore, præſentes ærumnas æquiori ferunt animo.

Et albo rara fides colit velata panno.) Licet enim rari ſint in adverſis amici, aliqui tamen reperiuntur interdum fideles uſquequaque. Sic *fides colit* Fortunam, *nec* adverſanti refragantique ſe *comitem negat*. Et ob hoc forte dicitur *albo velata panno*; id eſt, ſimplex, ſincera, non fallax: vel quod albo velabant panno caput, qui fidei ſacrificabant. Alii locum hunc interpretantur de Candidatis, adepta dignitate parum curantibus ea perſolvere quæ tum maxime promiſerant, cum magiſtratum ambirent. Quod mihi quidem longe petitum videtur. Tuum eſto judicium, lector ſagax & erudite.

Virgil. Æneid. 1. v. 296.

Cana fides.

Quo tamen loco ſignificare videtur antiquam fidem.

22. *Nec comitem abnegat, utcunque mutata, &c.*) Id eſt, non deſerit fides amicos, etiam cum ab eis recedit Fortuna, *mutata* cum veſtibus mente; quando miſeros reddit eos, qui beati erant; & facta jam *inimica linquit domos potentium*, & alio migrat.

25. *At vulgus infidum, & meretrix, &c.*) Veri quidem amici in adverſis perinde ac in ſecundis manent fidi, & juvare perſeverant. At hæc paucorum virtus eſt. Alii enim e multis & e vulgo, amicum fovent quandiu felix eſt: reflante vero Fortuna protinus avolant. In primis autem meretrix datæ fidei immemor abſcedit, & quanquam utriuſque ſtatus calamitoſi nimirum & fortunati *jugum ferre pariter* ſpoponderant, *doloſi* tandem apparent. Nam *diffugiunt ſiccatis cum fæce cadis*, ubi quæſtus nulla ſpes amplius; atque ut eſt in Proverb. *fervet olla, vivit amicitia.* Et Ovid. de Pont. 2. *Vulgus amicitias utilitate probat.* Eccleſiaſtici c. 6. *eſt amicus ſocius menſæ; & non permanebit in die neceſſitatis.*

29. *Serves iterum Cæſarem, &c.*) Antii fortaſſe tum diverſantem Antiati Fortunæ commendat, tumque, ut videtur, illic meditantem eam *in Britannos* expeditionem, de qua Dio lib. 53. *Ultimos orbis.* Virgil. Eclog.

Et penitus toto diviſos orbe Britannos. Vide infra, lib. 3. Od. 4. v. 33.

Orbis Britannos, & juvenum recens
Examen Eois timendum
Partibus Oceanoque Rubro.
Eheu, cicatricum & ſceleris pudet,
Fratrumque. Quid nos dura refugimus
Ætas? Quid intactum nefaſti
Liquimus? Unde manus juventus
Metu Deorum continuit? Quibus
Pepercit aris? O utinam nova
Incude diffingas retuſum in
Maſſagetas Arabaſque ferrum.

INTERPRETATIO.

proficiſci meditantem adverſus ultimos terræ Britannos: ſerves *etiam novum agmen adoleſcentium, formidabile* quidem *orientalibus regionibus, ac mari Erythræo. Heu pudet vulnerum criminiſque & fratrum*, a fratribus interfectorum. *Ecquid exhorruimus, nos homines ſævi? quid impii, dimiſimus non violatum? a quo manum cohibuerunt adoleſcentes* ob *reverentiam numinum? Quæ non altaria polluerunt?* O Fortuna *hebetatos* male noſtros *enſes utinam nova incude fabrices contra Maſſagetas & Arabas*, bene

ANNOTATIONES.

30. *Et juvenum recens examen, &c.*) Appoſite Marcilius obſervat duplicem hic ac diverſum Auguſti conſulatu belli apparatum notari: alterum in Britanniam (Majorem nempe, ſive Angliam) ductu & auſpiciis ipſius Auguſti: alterum in Arabiam felicem ductu Ælii Galli: ex Dione cit. lib. 53. Plin. lib. 6. cap. 28. &c. Strab. lib. 2. & 16. &c. Senſus eſt, conſcriptum in illa priori expeditione *juvenum examen*, ſeu *novum exercitum*, ob Romani famam nominis jam tum *Eois timendum partibus*, ac paulo poſt terrorem illaturum eſſe Parthis, Medis, Perſis; *Oceanoque Rubro*, Arabibus nimirum illi proximis. Nam *ipſa peninſula Arabia inter duo maria Rubrum Perſicumque procurrit*: ex Plin. mox citat. Ergo perperam alii interpretantur Oceanum Britanniæ majori vicinum occidentis Solis ruboſcentem radiis: accipe vero ſinum Arabicum, ſeu ipſum mare Rubrum, quod Græci Erythræum vocant, quoniam ἐρυθρός, vel ἐρυθραῖος rubrum ſignificat, ſcilicet ob terram rubram ſive miniatam aquæ ſubſtratam, vel ab imminentibus ejuſdem coloris montibus: unde Sole affulgente ſpecies rubræ præbetur mari. Aliis ab Erythræo rege factum nomen placet. Euſtath. in Perieg. Dionyſ.

33. *Eheu cicatricum & ſceleris pudet.*) Inhoneſta quippe ſunt vulnera in bellis civilibus accepta, & quicquid adverſus cives perpetratur, flagitioſum eſt ac pudendum. *Pudet* igitur & *fratrum*; in contrariis, ut fit, militantium partibus; atque ita ſæpius a conſanguineis trucidatorum.

34. *Quid nos duræ refugimus ætas &c.*) Nos hac ætate ferrea odiiſque pluſquam civilibus infeſta viventes, armaque in propinquorum corpora immaniter exacuentes, quid mali ac ſceleſti patrare detrectavimus? quid infandi non attentavimus?

35. *Nefaſti.*) Execrandi, conſcelerati, nefarii. Cic. 2. de Legib. n. 21. *Quæ augur injuſta, nefaſta, vitioſa, dirave dixerit, irrita infectaque ſunto.*

36. *Unde manus juventus metu Deorum continuit? etc.*) Legunt alii *manum*. Quos religio cohibuit ab audendo ſcelere, a violandis ſacris, a templis atque aris violandis, impieque diruendis.

38. *O utinam nova incude diffingas retuſum, etc.*) Quidam legunt *diſtinguas*, & *recuſum*. Senſus eſt: o Fortuna, finge de novo & fabrica nobis gladios, glorioſe quidem in hoſtes Imperii Romani ſtringendos: nam illi prius a nobis male *recuſi* ſunt adverſus fratres, cives, propinquos: civiles diſcordias exſangue ſemper funeſtas, ut externa duntaxat bella deinceps moliamur, ſignaque Romana cum decore & gloria inferamus in *Maſſagetas* Scythiæ populos, ubi nunc pars Auſtralis Tartariæ; aliis autem, Paludem Mæoticam incolentes; quaſi *graves Getas* appellatos: *maſſa* enim Scythica lingua, *grave* ſignificat, ex Iſidoro Origin. 9. Claudian.

Maſſagetæque truces, duro gens aſpera bello.

Item in Arabes gazis ac divitiis famoſos. Arabia inter præcipuas Aſiæ partes cenſetur. Terminos habet a Septentrione Syriam, & fluvium Euphratem, ab Oriente ſinum Perſicum; ab Occidente ſinum Arabicum, a Meridie mare Arabicum, ſive partem Indici Oceani. Porro ad rem præſentem facit quod habet Strabo lib. 7. *Eo tempore*, inquit, *Byrebiſtas Getarum tenebat Imperium, adverſus quem Cæſar inſtruxit exercitum*: Et quod Ammianus Marcellin. *Arabiam* vocat *Getarum deſertum*.

ODE XXXVI.

Fauſtum ex Hiſpania reditum Numidæ gratulatur.

ET thure, & fidibus juvat
Placare, & vituli ſanguine debito
Cuſtodes Numidæ Deos:
Qui nunc Heſperia ſoſpes ab ultima
Caris multa ſodalibus,
Nulli plura tamen dividit oſcula,
Quam dulci Lamiæ; memor
Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæque ſimul togæ.
Creſſa ne careat pulcra dies nota.

INTERPRETATIO.

ET thure, & Lyricis carminibus, *& debito cruore vituli expedit litare Numinibus ſervatoribus Numidæ, qui jam incolumis ab extrema* rediens *Hiſpania, dilectis ſociis oſcula plurima, at nemini plura quam ſuavi Lamiæ partitur, recordatus adoleſcentiæ non alio ductore tranſactæ, & mutatæ pariter togæ. Ne lætæ diei ſignum deſit Cretenſe.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 3.

Ad Plotium, vel ut aliis placet, Pomponium inſcribitur Ode hæc. *Numida* vero cognominari videtur ab illa regione Africæ Libyæ interiori & Mauritaniæ finitima, in qua militaverat.

1 *Et thure & fidibus juvat, &c.*) Æquum eſt ſacrum Diis facere, adhibitis, ex more veteri, thure, & muſica, vitulumque mactare Diis, ex voto pro felici reditu facto ab amico noſtro Numida.

3. *Cuſtodes.*) Caſtorem & Pollucem navigationis; vel Mercurium peregrinationis præſides. Unde hic ſub nomine ἐνοδίου colebatur, teſte Heſychio.

4. *Qui nunc Heſperia ſoſpes ab ultima:*) Qui ſalvus rediit a bello Cantabrico. In ea Hiſpaniæ regione Oceano Septentrionali proxima ab Auguſti ducibus geſtum eſt non ſemel nec valde feliciter bellum. Quo magis mirum, inde ſoſpitem Numidam rediiſſe *Heſperia ab ultima*. Quod addit *ultima*, Hiſpaniam clare deſignat, alias enim Italia quoque Heſperia dicitur, ut ſupra notavi ad Od. 28 v. 26. Vide ibi Annot. Strabo lib. 1. Hiſpani ad Occidentem vergunt maximæ, μάλιστα ἑσπέριοι, inquit.

6 *Dividit oſcula*:) Quotidiana quidem obviis familiaribus dabantur; at præcipue vel proficiſcentibus, vel e peregrinatione redeuntibus. Cic. lib. 16. Epiſt. ult. ita ſcribit Tironi ſuo: *oculos tuos etiamſi te veniens in medio foro videro, diſſuaviabor*. Sueton. Tiber. cap. 10. *paucos in digreſſu oſculatus*. Et cap. 34. *quotidiana oſcula prohibuit edicto*. Neron. cap. 37. *Certe neque adveniens, neque proficiſcens quemquam oſculo impertivit, ac ne reſalutatione quidem*. Sic & ſacræ litteræ: *ſalutate invicem in oſculo ſancto*. D. Paul. Rom. cap. 15. v. 16. ad Cor. cap. 16. v. 20. D. Petr. 1. Epiſt. cap. 5. v. 14.

7. *Lamiæ.*) De Ælio Lamia, ſupra, Od. 26.

Memor actæ non alio rege puertiæ, &c.) Magnam animorum conjunctionem gignere hæc ſolent. Lamia & Numida eodem pædagogo ſeu rectore uſi, pueritiam ſimul exegerant; prætextam quoque deponentes pariter circa annum 17. togam virilem una ſumpſerant, tum ex more, *tandem cuſtode remoto*; ut ait noſter ad Piſones Ep. Sunt qui *pueritiæ regem* interpretentur patronum potentem: Sed quid hoc ad pueros? Alii creatum forte regem inter pueros colludentes in βασιλίνδα, de qua Plato in Theæteto, Jul. Pollux lib. 9. cap. de convivalibus ludis, & non poſtea Epiſt. 1. ad v. 59. ubi:

At pueri ludentes, rex eris, aiunt, &c.

Melius certe alii intelligunt magiſtrum, ſive inſpectorem & curatorem, qui duobus aut pluribus pueris nobilibus inſtituendis præficiebatur, παιδάναξ, quaſi παίδων ἄναξ.

8. *Puertiæ.*) Syncope. Sic *lamne* pro *laminæ*. Sic *porgite* pro *porrigite*: Virgil. Æneid. 8. v. 274. *ſurpite* pro *ſurripite*: infra, lib. 2. Sat. 3. & l. 4. Od. 13. *porgam* pro *porrigam*, teſte Feſto; & Sil. lib. 9.

10. *Creſſa ne careat, &c.*) Dies iſta quæ redditus mihi es, notetur læto ſigno, vel creta, albo nempe lapillo ſeu Cretenſi; ex more apud Thracas inſtituto, lætas dies ac felices candido notandi calculo. Plin. lib. 7. cap. 40. hinc legendum quidem putarunt *Threſſa*, ſed male, ut notavi ad Perſ. Sat. 2. v. 1. Nec enim de conſuetudine Thracum hic agitur, ſed de Cretenſi nota felicitatis indice, candida nimirum. Sic poſtea Sat. 3. lib. 2. v. 246.

Neu

Quicumque Bithyna laceſſit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus aſper, te profugi Scythæ,
Urbeſque gentesque, & Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni.
Injurioſo ne pede proruas
Stantem columnam: neu populus frequens
Ad arma ceſſantes, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.
Te ſemper anteit ſæva neceſſitas,
Clavos trabales & cuneos manu
Geſtans ahena, nec ſeverus

INTERPRETATIO.

quiſquis mare Carpathium fatigat navi Bithyna. Te ferox Dacus, te errantes Scythæ, civitates, etiam, & nationes; nec non Latium bellicoſum, & matres regum barbarorum, atque tyranni purpurati venerantur. Ne pede noxio ſubvertas columnam ſubſiſtentem: neve plebs aggregata ad arma quietos, ad arma provocet, hc Imperium labefaciat. Te nunquam non præcedit dura neceſſitas ænea manu ferens clavos prægrandes, & cuneos: adeſt

ANNOTATIONES.

7. *Bithyna.*) Metonymia pro quálibet aliâ navi. Seu quod Bithyni rei nauticæ peritiſſimi, λαυτικώτατοι, apud Euſtath. in Dioniſ. ſeu quod frequens erat negotiatio ad eam Aſiæ minoris regionem Euxino mari circumfuſam, Propontidi vicinam, Thraciæ adverſam, &c. Similiter pro quolibet mari ponitur *Carpathium* dictum ab Inſula Carpatho, Cretam inter & Rhodum, hodie *Scarpanto*.

9. *Te Dacus aſper, &c.*) Te nationes omnes o Fortuna, colunt. *Daci*, gens bellicoſa, ad Iſtrum ſeu Danubium fluvium, Tranſylvania, Moldavia, Valachia hodie continentur.

Profugi Scythæ.) In plauſtris vagantes nullam habentes ſedem fixam & ſtabilem. Juſtin. lib. 48. de illis: *ne ſpes quidem præmii foret ex hoſte vago, non pecuniæ tantum, ſed etiam ſedis inope.* Infra lib. 3. Ode 24.

Campeſtres melius Scythæ,
Quorum plauſtra vagas rite trahunt domos,
Vivunt, &c.

10. *Latium ferox.*) Bellis inclytum, ac vel una Roma Gentium & Orbis domina ſuperbum. Virgil. Æneid. 5. v. 730.

Gens dura atque aſpera cultu
Debellanda tibi Latio eſt . . . .

11. *Regumque matres barbarorum, &c.*) Sic Ode 1. dixit, *bella matribus deteſtata.* Metuunt nempe filiis matres nunquam non, deprecanturque mala quævis humanitus accidentia.

12. *Purpurei metuunt tyranni.*) Et bene quidem, memores hunc eſſe Fortunæ ludum, alta deturbare, humilia ſublevare. Et quod ait Juvenal. Sat. 10. verſ. 112.

Ad generum Cereris ſine cæde ac vulnere pauci
Deſcendunt reges, & ſicca morte tyranni.

14. *Stantem columnam.*) Ne ſubruas Imperium Romanum jam ſtabilitum, vel Imperatorem feliciter omnia moderantem. Neve facias ut ſeditiones populus movens quietas res perturbet, atque ita peſſum eant quæ videntur modo firma & ære perenniora.

17. *Te ſemper anteit ſæva neceſſitas.*) Quidam legunt *ſerva neceſſitas*, quaſi Fortunæ famula. Sed apage. Sic enim & lib. 3. Ode 29. *Fortuna ſævo læta negotio.* Et Od. 24. ejuſdem libri, *diræ neceſſitas.* Ita Sophocles in Ajace, ἀναγκαίαν τύχην vocat. Et Laberius apud Macrob. lib. 2. cap. 7. neceſſitatem Fortunæ pariter adjungit, his verſiculis:

Neceſſitas cujus curſus tranſverſi impetum
Voluerunt multi, pauci potuerunt
Quo me detruſit, &c.
. . . .
Fortuna, immoderata in bono æque atque in malo,
. . . .
Nunc me quo dejicis? &c.

Huc & facit quod Ariſtot. rerum cauſas enumerat haſce quatuor, naturam, neceſſitatem, fortunam, mentem.

18. *Clavos trabales & cuneos manu geſtans ahena &c.*) Talem Antii referunt in Fortunæ templo fuiſſe picturam, qua exhiberentur varia illa inſtrumentorum genera, clavi, cunei, unci, plumbum liquidum, &c. ſeu cruciandis reis, ſeu rebus firmandis ac ſtabiliter defigendis idonea. *Clavos trabales*, hi ferrei ſunt, ingentes, & validi, quibus trabes figuntur: unde proverb. *trabali clavo figere*, pro, *firmiter ſtabilire*. Cic. 7. in Verrem, nu. 32.

20 Uncus

Uncus abeſt, liquidumque plumbum.
Te ſpes, & albo rara fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat:
Utcunque mutata potentes
Veſte domos inimica linquis.
At vulgus infidum, & meretrix retro
Perjura cedit: diffugiunt cadis
Cum fæce ſiccatis amici,
Ferre jugum pariter doloſi.
Serves iterum Cæſarem in ultimos

INTERPRETATIO.

etiam uncus, & liquefactum plumbum. Te reveretur ſpes, & fides infrequens, candido panno cooperta: neque recuſat tibi adhærere, quandocunque mutato pallio ædes magnatum adverſa deſeris: plebs autem inſtabilis & meretrix perfida contra fugit; amici quoque *jugum ſimul portare fraudantes abſcedunt,* poſt *exhauſta ad fæcem* uſque *dolia.* O Fortuna, *incolumen præſta Cæſarem*

ANNOTATIONES.

Eraſm. Chiliad. *Herculanus nodus*, & noſter cit. lib. 3. Od. 24. *clavos adamantinos*, eodem ſenſu, *figi a neceſſitate*, ait. Item pali ſunt lignei præacuti, quibus olim & modo apud immanem Turcam hominis tranſadacti perimuntur. Ammian. Marcell. lib. 16. *trabalibus telis capita diſciſſa quorumdam*, nimirum ut ait paulo ante, *cum flexis enſibus, feriendi non ſuppeterent inſtrumenta, ipſa barbaris tela eorum vitalibus immergebat.* Itaque trabalia illa tela, ſtipites erant acuti per ſuffixi corporis caput eminentes.

Cuneos manu geſtant ahena.) Stabilitatem ac firmitatem notat *manus ahena*, item *cuneus* ferreus, quo ſolebant ſtringi compedes, manicæ & pedicæ. Duobus etiam cuneis ſimul adactis aliquid magis adſtringitur. Unde Plaut. Stich. Scen. 9. *vel inter cuneos ferreos*; ſcilicet in arcto paraſitus ait accumbere ſe poſſe. Cuneis præterea res finduntur ac ſcinduntur: his etiam rei velut clavis affinguntur cruci. Sic apud Cicer. Tuſcl. 2. Prometheus a Vulcano ſe affixum Caucaſo queritur.

Mulcibri aſcivit manus
Hos ille cuneos fabrica crudeli inſerens,
Perrupit artus, &c.

Clavi nimirum ad crucem ligneam, cunei ad lapideam; inquit Theodor. Marcilius.

20. *Uncus.*) Seu quo rei trahebantur ad ſcalas Gemonias; ſeu quo annecti ac teneri firmiter aliquod ſolet.

Liquidumque plumbum.) Hoc notum eſt & affuſo cruciatos aliquando reos; & ferreas manus, uncos, cuneos, arctius alligari, tenaciuſque adhærere. Arnob. 6. contra Gentes: *Quid miſerius aut infelicius his eſſe poterit, quam ſi eos in baſibus ita unci retinent, & plumbeæ unctiones?*

21. *Te ſpes, &c.*) Hæc ſolet afflictos ſuſtentare, & ſolari adverſis preſſos. Hi enim ſperantes meliora, Fortunamque rotæ converſione benigniorem fore, præſentes ærumnas æquiori ferunt animo.

Et albo rara fides colit velata panno.) Licet enim rari ſint in adverſis amici, aliqui tamen reperiuntur interdum fideles uſquequaque. Sic *fides colit* Fortunam, *nec* adverſanti refragantique ſe *comitem negat*. Et ob hoc forte dicitur *albo velata panno*; id eſt, ſimplex, ſincera, non fallax: vel quod albo velabant panno caput, qui fidei ſacrificabant. Alii locum hunc interpretantur de Candidatis, adepta dignitate parum curantibus ea perſolvere quæ tum maxime promiſerant, cum magiſtratum ambirent. Quod mihi quidem longe petitum videtur. Tuum eſto judicium, lector ſagax & erudite.

Virgil. Æneid. 1. v. 296.

Cana fides.

Quo tamen loco ſignificare videtur antiquam fidem.

22. *Nec comitem abnegat, utcunque mutata, &c.*) Id eſt, non deſerit fides amicos, etiam cum ab eis recedit Fortuna, *mutata* cum veſtibus mente; quando miſeros reddit eos, qui beati erant; & facta jam *inimica linquit domos potentium*, & alio migrat.

25. *At vulgus infidum, & meretrix, &c.*) Veri quidem amici in adverſis perinde ac in ſecundis manent fidi, & juvare perſeverant. At hæc paucorum virtus eſt. Alii enim e multis & e vulgo, amicum fovent quandiu felix eſt: reflante vero Fortuna protinus avolant. In primis autem meretrix datæ fidei immemor abſcedit, & quanquam utriuſque ſtatus calamitoſi nimirum & fortunati *jugum ferre pariter* ſpoponderant, *doloſi* tandem apparent. Nam *diffugiunt ſiccatis cum fæce cadis*, ubi quæſtus nulla ſpes amplius; atque ut eſt in Proverb. *fervet olla, vivit amicitia.* Et Ovid. de Pont. 2. *Vulgus amicitias utilitate probat.* Eccleſiaſtici c. 6. *eſt amicus ſocius menſæ; & non permanebit in die neceſſitatis.*

29. *Serves iterum Cæſarem, &c.*) Antii fortaſſe tum diverſantem Antiati Fortunæ commendat, tumque, ut videtur, illic meditantem eam *in Britannos* expeditionem, de qua Dio lib. 53. *Ultimos orbis.* Virgil. Eclog.

Et penitus toto diviſos orbe Britannos. Vide infra, lib. 3. Od. 4. v. 33.

Morbo virorum; quidlibet impotens
Sperare, fortunaque dulci
Ebria. Sed minuit furorem
Vix una ſoſpes navis ab ignibus
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Cæſar, ab Italia volantem
Remis adurgens: accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Æmoniæ; daret ut catenis
Fatale monſtrum: quæ generoſius
Perire quærens, nec muliebriter
Expavit enſem, nec latentes

INTERPRETATIO.

inquinatorum, nihil non ſibi temere promittens, fortuna favente dementata. Verum faſtum ejus imminuit unica navicula vix ab incendio ſalva: & animum Mareotico furentem ad veros metus compulit Auguſtus, quando fugientem ab Italia perſecutus eſt remigatione, (tanquam accipiter teneras columbas, aut leporem velox inſequitur per agros Æmoniæ nivoſæ) ut in vincula conjiceret funeſtum portentum. Illa vero ſtrenue mori volens, haud gladium exhorruit more femineo, nec reconditas

ANNOTATIONES.

eſt rem rei ſic miſcere, ut corrumpatur utraque, neutra permaneat: quod quidem ſpadonibus competit. Nam ex Greg. Nazianz. in Epitaph. Baſilii Magni, inter mulieres viri eſſe videntur, inter viros autem ſunt mulieres, ad obſcœna vero quælibet paratiſſimi. Hinc ſequitur, *cum grege turpium morbo*. Quidam legunt *congrege*. Porro *contaminati turpeſque morbo*, ſeu ob emaſculationem, ſeu ob cinædicam fœditatem. Juvenal. Sat. 2.

Hiſpo ſubit juvenes: & morbo pallet utroque.

10. *Quidbibet impotens ſperare*.) Sunt qui interpretentur, valde potens; ſed alii melius; impar & impotens ambitionem frenare, quidlibet temere ſperabat. Sic enim qui ſe continere ab illicitis nequit, ſui dicitur non compos, & animi impotens; quoniam affectus, motus, cupiditates non valet coercere, imo ab iis victus, huc illuc ut ſervus trahitur.

12. *Sed minuit furorem vix una, &c.*) Bene ſcripſit quidam: *fortuna vitrea eſt; cum ſplendet, frangitur*. Itaque ſpes inſanas, ſuperbos faſtus, & arrogantes animos tandem Cleopatra fregit, quando e claſſe tam numeroſa, vix ab incendio Romanorum navim unam eripuit, qua fugeret. Subtiliter hic a nonnullis intelligitur Auguſtus, qui fuerit unus ſoſpes ab impuris illis Cleopatræ ardoribus; quibus deflagrarunt Julius quidem Cæſar primum, ac ſubinde Antonius. Flor. cit. *Prima dux fugæ Regina, cum aurea puppe, veloque purpureo ſe in alium dedit: mox ſecutus Antonius: ſed inſtare veſtigiis Cæſar, &c. . . . . prope manu tenebatur. Prior ferrum occupavit Antonius. Regina ad pedes Cæſaris provoluta tentavit oculos Ducis, fruſtra. Nam pulcritudo intra pudicitiam Principis fuit.*

13. *Lymphatam Mareotico redegit, &c.*) Vel exquiſito vino ex illa Ægypti regione, Mareotidi paludi vicina, apud Alexandriam; quod laudat Columella, Athenæus, Strabo, &c. & meminit Virgil. Georgic. 2,

Sunt Thaſiæ vites, ſunt & Mareotides albæ.

Eo nempe, cum ſuo Antonio frequenter epulata, animum exhilarabat. Vel, regni *Mareotici*, id eſt, Ægyptii opibus nimium confiſa, indeque velut cæco animi impetu abrepta ad quandam inſaniam, cum jam ſibi arrogat aliena, de propriis laboravit, ſibique timuit, ne hoſtium præda fieret: quod revera contigit.

16. *Ab Italia volantem remis adurgens, &c.* Addente alas timore fugiebat celeriter Cleopatra ſed inſtitit Auguſtus (teſte Floro citat.) navibus Liburnis, quæ velociſſimæ ſunt, ut poſtea dicetur: hinc accipitri citoque venatori comparatur. *Ab Italia*. Porro illa abhorrebat, eo timens abduci ad hoſtilis triumphi pompam ſuo dedecore exornandam.

20. *Æmoniæ*.) Vel Thraciæ: ſic dictæ ab Hæmo, ſeu Æmone nivoſo monte, vel potius, Theſſalicæ regionis Macedonibus proximæ ab Æmone Deucalionis filio nuncupatæ.

Daret ut catenis fatale monſtrum.) Ut captivam aveheret Cleopatram Reipublicæ Romanæ fatalem & exitioſam; vel ſuæ gloriæ ac triumpho fatis reſervatam. Addunt alii, theſauris ejus potiundi ſpem, inſequendi cauſam fuiſſe.

21. *Quæ generoſius perire quærens, etc.*) Haud muliebrem animum ſed virilem potius gerens in corpore muliebri, nequaquam more feminarum enſis aciem expavit. Nimirum cum Auguſtus Alexandriam, obſeſſoſque ibi Antonium & Cleopatram redegiſſet in ſuam poteſtatem, ſe quidem interemit Antonius: arripuit & Cleopatra gladium, quo ſibi mortem inferret: ſed prohibita eſt a Proculeio intra ſepulcrorum clauſtra miſſo a Cæſare, qui vivam ſervare ad ſui triumphi decus exoptabat. Plutarch. in vita Antonii. Tit. Liv. lib. 13, cit.

23. *Nec latentes claſſe cita reparavit oras*.) Nec in remotas Ægypti regiones clam aufugit, aut uſquam latere voluit, ſed Alexandriam recto curſu contendit.

Claſ-

ODE XXXVI.

Fauſtum ex Hiſpania reditum Numidæ gratulatur.

ET thure, & fidibus juvat
Placare, & vituli ſanguine debito,
Cuſtodes Numidæ Deos:
Qui nunc Heſperia ſoſpes ab ultima
Caris multa ſodalibus,
Nulli plura tamen dividit oſcula,
Quam dulci Lamiæ; memor
Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæque ſimul togæ.
Creſſa ne careat pulcra dies nota.

INTERPRETATIO.

ET thure, & Lyricis carminibus, *& debito cruore vituli expedit litare Numinibus ſervatoribus Numidæ, qui jam incolumis ab extrema rediens Hiſpania, dilectis ſociis oſcula plurima, at nemini plura quam ſuavi Lamiæ partitur, recordatus adoleſcentiæ non alio ductore tranſactæ, & mutatæ pariter togæ. Ne lætæ diei ſignum deſit Cretenſe.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 3.

Ad Plotium, vel ut aliis placet, Pomponium inſcribitur Ode hæc. *Numida* vero cognominari videtur ab illa regione Africæ Libyæ interiori & Mauritaniæ finitima, in qua militaverat.

1 *Et thure & fidibus juvat, &c.*) Æquum eſt ſacrum Diis facere, adhibitis, ex more veteri, thure, & muſica, vitulumque mactare Diis, ex voto pro felici reditu facto ab amico noſtro Numida.

3. *Cuſtodes.*) Caſtorem & Pollucem navigationis; vel Mercurium peregrinationis præſides. Unde hic ſub nomine ἐνόδιος colebatur, teſte Heſychio.

4 *Qui nunc Heſperia ſoſpes ab ultima:*) Qui ſalvus rediit a bello Cantabrico. In ea Hiſpaniæ regione Oceano Septentrionali proxima ab Auguſti ducibus geſtum eſt non ſemel nec valde feliciter bellum. Quo magis mirum, inde ſoſpitem Numidam rediiſſe *Heſperia ab ultima*. Quod addit *ultima*, Hiſpaniam clare deſignat, alias enim Italia quoque Heſperia dicitur, ut ſupra notavi ad Od. 28 v. 26. Vide ibi Annot. Strabo lib. 1. Hiſpani ad Occidentem vergunt maxime, μάλιςα ἑσπέριοι, inquit.

6 *Dividit oſcula:*) Quotidiana quidem obviis familiaribus dabantur: at præcipue vel proficiſcentibus, vel e peregrinatione redeuntibus. Cic. lib. 16. Epiſt. ult. ita ſcribit Tironi ſuo: *oculos tuos etiamſi te veniens in medio foro videro, diſſuaviabor*. Sueton. Tiber. cap. 10. *paucos in digreſſu oſculatus*. Et cap. 34. *quotidiana oſcula prohibuit edicto*. Neron. cap. 37. *Certe neque adveniens, neque proficiſcens quemquam oſculo impertivit, ac ne reſalutatione quidem*. Sic & ſacræ litteræ: *ſalutate invicem in oſculo ſancto*. D. Paul. Rom. cap. 15. v. 16. ad Cor. cap. 16. v. 20. D. Petr. 1. Epiſt. cap. 5. v. 14.

7. *Lamiæ.*) De Ælio Lamia, ſupra, Od. 26.

Memor actæ non alio rege puertiæ, &c.) Magnam animorum conjunctionem gignere hæc ſolent. Lamia & Numida eodem pædagogo ſeu rectore uſi, pueritiam ſimul exegerant; prætextam quoque deponentes pariter circa annum 17. togam virilem una ſumpſerant, tum ex more, *tandem cuſtode remoto*; ut ait noſter ad Piſones Ep. Sunt qui *pueritiæ regem* interpretentur patronum potentem: Sed quid hoc ad pueros? Alii creatum forte regem inter pueros colludentes in βασιλίνδα, de qua Plato in Theæteto, Jul. Pollux lib. 9. cap. de convivalibus ludis, & noſter poſtea Epiſt. 1. ad v. 59. ubi:

At pueri ludentes, rex eris, aiunt, &c.

Melius certe alii intelligunt magiſtrum, ſive inſpectorem & curatorem, qui duobus aut pluribus pueris nobilibus inſtituendis præficiebatur, παιδάναξ, quaſi παίδων ἄναξ.

8. *Puertiæ.*) Syncope. Sic *lamnæ* pro *laminæ*. Sic *porgite* pro *porrigite*: Virgil. Æneid. 8. v. 274. *ſurpite* pro *ſurripite*: infra, lib. 2. Sat. 3. & l. 4. Od. 13. *porgam* pro *porrigam*, teſte Feſto; & Sil. lib. 9.

10. *Creſſa ne careat, &c.*) Dies iſta quæ redditus mihi es, notetur læto ſigno; vel creta, albo nempe lapillo ſeu Cretenſi; ex more apud Thracas inſtituto, lætas dies ac felices candido notandi calculo: Plin. lib. 7. cap. 40. hinc legendum quidem putarunt *Threſſa*, ſed male, ut notavi ad Perſ. Sat. 2. v. 1. Nec enim de conſuetudine Thracum hic agitur, ſed de Cretenſi nota felicitatis indice, candida nimirum. Sic poſtea Sat. 3. lib. 2. v. 246.

Neu

ODE XXXVIII.

Parvo gaudere ſe in conviviis apparatu.

PERSICOS odi, puer, apparatus.
Diſplicent nexæ philyra coronæ:
Mitte ſectari, roſa quo locorum
Sera moretur.

INTERPRETATIO.

O Famule, averſor Perſarum ſumtus. Non placent corollæ philyra colligatæ: Omitte perſcrutari quibus in regionibus durent roſæ ſerotinæ. In primis ſtudeo,

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 2.

1. *Perſicos odi, puer, apparatus.*) Perſarum luxus paſſim famoſus ex Herodoto, Xenophonte, Plinio, Athenæo. Illi nempe vaſa pretioſa in conviviis, lectos etiam diſcubitorios aureos & gemmeos requirebant. Patet ex Herodot. lib. 9. unguenta & odores amabant. Teſtis Plin. lib. 13. cap. 1. obſonia exquiſita, tibicines, miniſtros ſuccinctos adhibebant. Ex Plutarch. novæ alicujus voluptatis inventoribus præmia dabant. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1. Cœl. Rhodig. libr. 8. cap. 2. &c. *Perſæ & Medi omnium hominum maxime voluptatem ac delicias colere:* & paulo poſt; *omnium primi luxu celebres fuiſſe Perſæ*, referuntur ab Athen. lib. 12. cap. 1. & lib. 4. cap. 10. ex Theophraſto; *Perſarum Reges luxu effœminati ingentem pecuniæ ſummam per præconem iis pollicentur, qui novum voluptatis genus excogitarint.* Item ex Heraclide Cumano, *qui cœnanti Regi Perſarum miniſtrant, loti omnes, pulchris induti veſtibus aſſiſtunt, ac diei parte dimidia circa cœnæ apparatum occupantur.* Denique ex Xenophonte in Ageſilao, ſub finem; *apud Perſas ſunt qui totum orbem circumeant quæritantes quid Regi ſit potu gratiſſimum; alii ſolerter inquirunt quid libenter edat, ubi & quomodo ſuaviter dormiat. Neque eſt facile dictu, quam anxie talia procurent.*

2. *Diſplicent nexæ philyra coronæ.*) Coronatos epulari veteres aſſuetos conſtat: ſed & luxum in texendis arte & labore corollis iſtis fuiſſe non minus certum eſt. Ait vero Horatius odiſſe ſe ſumtuoſas ac operoſas has etiam coronas, quæ vel texerentur e floribus ac foliis inventu difficilibus; vel necterentur magno labore & apparatu.

Philyra.) Tenui membrana, quæ corticem inter & lignum tiliæ arboris ſuccreſcit. Hac utebantur tum ad nectendos flores, tum ad lemniſcos appendendos. Plin. lib. 16. cap. 14. *inter corticem & lignum tenues tunicæ, multiplici membrana, e quibus vincula tiliæ vocantur: tenuiſſimæ earum philyræ, coronarum lemniſcis celebres, antiquorum honore*, & lib. 21. cap. 3. *Craſſus dives primus argento auroque folia imitatus, ludis ſuis coronas dedit. Acceſſerunt & lemniſci, quos adjici ipſarum coronarum honos erat . . . . Claudius Pulcher bracteas etiam philyræ dedit.* Angel. Politian. Miſcell. cap. 72. ita ſcribit: *philyræ uſus percelebris olim in texendis coronis: e philyris etiam fiebant lemniſci, id eſt, faſciolæ e coronis pendulæ.*

Coronæ.) Hæ fiebant e frondibus ac floribus hederæ, roſæ, violæ, lauri, lilii, narciſſi, myrti, &c: hiſque diſcuti ebrietatem, & capitis dolores credebant, ſeu conſtringendo, ſeu refrigerando. Plutarch. Sympoſ. lib. 3. quæſt. 1. An inter potandum, coronis floreis, ac ſertis utendum ſit, multis diſputat: ait vero *hedera crapulam reſtingui . . . . amethyſto herba ſicut & gemma vinolentiam retundi . . . . vinum ſi quando caput tentaverit, florum aurum auxiliari, & munire adverſus crapulam; eo quod flores calidi leniter ſpiramenta laxantes ſpiraculum vino præſtant: frigidi vero modice ſtringendo repellunt inhibentque evaporationes: ceu viola, & corona ex roſis, &c.* Et ex his aliiſque ibidem compluribus concludit, coronis floreis inter pocula uſos propterea veteres. Athen. lib. 3. cap. 21. jubet ex Archeſtrato, *perpetuo coronis inter cœnam caput omnifariis redimiri*, lib. vero 15. cap. 5. ex Ariſtotele & Ariſtone affirmat: *Antiquos ob capitis gravitatem & dolorem a vini potu, vinculum temporibus adhibuiſſe, quod eam ligaturam prodeſſe crederent: poſteros autem, ornatus & oblectamenti gratia, coronas in compotationibus excogitaſſe.* Et paulo poſt ait: *capitis dolori florum faſciculos ac ſerta mederi ſuo compreſſu & vinculo.* Plin. lib. 21. c. 3. jam cit. ſic habet: *Apud Græcos de coronis ſcripſere Mneſtheus & Callimachus Medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc eſt aliqua valetudinis portio; in potu atque hilaritate præcipue, odorum vi ſurrepente fallaciter, &c.* ubi etiam refert Cleopatram per illitas veneno coronas Antonio inſidiatam. Ex illis vero quæ ante dicta ſunt, Ovidius ita canit: Faſt. 5.

Ebrius incinctis philyra conviva capillis
Saltat, & imprudens utitur arte meri.

3. *Mitte ſectari, roſa quo, &c.*) Ne labores ad inveſtigandas roſas extra tempus: texendaſve e raris floribus coronas. Athen. cit. in conviviis roſeas coronas commendat. At eas, cum natura negat, luxurioſe ſectantes ita corripit Seneca Epiſt. 122. an vivunt contra naturam, qui hyeme concupiſcunt roſam? Et qui aquarum fomento calentium, & calorum apta mutatione (vel potius, *imitatione*, id eſt, imitando calorem æſtivum, qui a natura eſt, ex Lipſio ibid.) bruma lilium florem vernum exprimunt.

3. Sim-

Simplici myrto nihil allabores
Sedulus curo: neque te miniſtrum
Dedecet myrtus, neque me ſub arcta
Vite bibentem.

INTERPRETATIO.

ne quidquam laborioſe adhibeas ad myrtum ſolam. Neque vero *tibi famulo myrtus indecora, nec mihi ſubter denſam vitem perpotanti.*

ANNOTATIONES.

5. *Simplici myrto nihil allabores, &c.*) Nihil volo præter myrtum, itaque ne quid ultra quærere ad convivii hilaritatem ſatagas. Intelligit autem vel myrti ramum, quem olim convivæ alter alteri porrigebant, ſuam quiſque edendo cantilenam: ex Plutarcho in Sympoſ. & Victorio lib. 16. cap. 2. ubi ſic ſcribit: *qui in conviviis olim carmina cantabant, mirtum laurumque manu tenebant, laurum, qui verſus Homericos recitarent: myrtum, qui Æſchyli, Simonidis, Stheſicori.* Vel implexam ſimpliciter e myrti ſurculo coronam. Athen. cit. lib. 15. cap. 5. *Jam inde voluptatibus illecti homines, præter eam vim, quæ ebrietatis incommodis medetur corona e floribus, oculorum quoque & narium delectationem expetiverunt: ac tum maxime coronam myrteam, quæ aſtringit, & vini arcet exhalationes; tum etiam e roſis, quæ gravitatem capitis ſedat, & æſtuantes potiones refrigerat, uſurparunt.* Et cap. 6. *Heroſtratus myrtos extemplo virentes conſecravit in æde Veneris, ejuſque dicata imagine, ſpectatiſſimos civium ad epulum vocavit in delubrum, eorumque ſingulos corona donavit myrtea, quam Naucratiten appellarunt.* Additque, nihil aliud eſſe coronam illam ab Anacreonte geſtatam, præter myrteam adjectis roſis: verumque ſe arbitrari, quod prodidit Philænides; e myrto coronam meri vapores prohibere; e roſis autem, refrigerando vim habere leniendi capitis dolores.

6. *Neque te miniſtrum dedecet myrtus.*) Tu quoque ſatis decorus & ornatus mihi videbere ſimplici myrto, cum mihi potanti miniſtrabis. Perſæ contra more ſuo luxurioſe pueros ſeu miniſtros in conviviis optabant ſuccinctos & lemniſcatis coronis exornatos. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 21. ait pariter; *feſtis diebus coronatos cum lemniſcis veteres epulari conſueviſſe; fercula quoque lautiora a coronatis item miniſtris afferri ſolita cum cantu & tibicine.* Athenæus autem lib. 5. cap. 10. ex Philoxeno ſic refert: *aqua lavandis manibus allata eſt: mollinſculus puellus argenteo gutto, quem tenebat affudit: deinde coronas advexit tenues e puris myrti ramis, magno labore contextas.*

7. *Neque me ſub arcta vite bibentem.*) Mihi pariter ſufficiet myrtus ſimplex confidenti quidem & hilariter bibenti, non ut Perſæ ſub lacunari ſplendido, ſed ſub vitis umbraculo, ſub humili & arcta vite, id eſt, ſub palmitibus & pampinis pergula intextis & ſuffultis; *ſous la treille.* Ital. *ſotto la pergola.*

Morbo virorum; quidlibet impotens
Sperare, fortunaque dulci
Ebria. Sed minuit furorem
Vix una ſoſpes navis ab ignibus
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Cæſar, ab Italia volantem
Remis adurgens: accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Æmoniæ; daret ut catenis
Fatale monſtrum: quæ generoſius
Perire quærens, nec muliebriter
Expavit enſem, nec latentes

INTERPRETATIO.

inquinatorum, nihil non ſibi temere promittens, fortuna favente dementata. Verum faſtum ejus imminuit unica navicula vix ab incendio ſalva: & animum Mareotico furentem ad veros metus compulit Auguſtus, quando fugientem ab Italia perſecutus eſt remigatione, (tanquam accipiter teneras columbas, aut leporem velox inſequitur per agros Æmoniæ nivoſæ) ut in vincula conjiceret funeſtum portentum. Illa vero ſtrenue mori volens, haud gladium exhorruit more femineo, nec reconditas

ANNOTATIONES.

eſt rem rei ſic miſcere, ut corrumpatur utraque, neutra permaneat: quod quidem ſpadonibus competit. Nam ex Greg. Nazianz. in Epitaph. Baſilii Magni, inter mulieres viri eſſe videntur, inter viros autem ſunt mulieres, ad obſcœna vero quælibet paratiſſimi. Hinc ſequitur, *cum grege turpium morbo*. Quidam legunt *congrege*. Porro *contaminati turpeſque morbo*, ſeu ob emaſculationem, ſeu ob cinædicam fœditatem. Juvenal. Sat. 2.

Hiſpo ſubit juvenes: & morbo palles utroque.

10. *Quidbibet impotens ſperare.*) Sunt qui interpretentur, valde potens; ſed alii melius; impar & impoteus ambitionem frenare, quidlibet temere ſperabat. Sic enim qui ſe continere ab illicitis nequit, ſui dicitur non compos, & animi impotens; quoniam affectus, motus, cupiditates non valet coercere, imo ab iis victus, huc illuc ut ſervus trahitur.

12. *Sed minuit furorem vix una, &c.*) Bene ſcripſit quidam: *fortuna vitrea eſt; cum ſplendet, frangitur*. Itaque ſpes inſanas, ſuperbos faſtus, & arrogantes animos tandem Cleopatra fregit, quando e claſſe tam numeroſa, vix ab incendio Romanorum navim unam eripuit, qua fugeret. Subtiliter hic a nonnullis intelligitur Auguſtus, qui fuerit unus ſoſpes ab impuris illis Cleopatræ ardoribus; quibus deflagrarunt Julius quidem Cæſar primum, ac ſubinde Antonius. Flor. cit. *Prima dux fugæ Regina, cum aurea puppe, veloque purpureo ſe in altum dedit: mox ſecutus Antonius: ſed inſtare veſtigiis Cæſar, &c. . . . prope manu tenebatur. Prior ferrum occupavit Antonius. Regina ad pedes Cæſaris provoluta tentavit oculos Ducis, fruſtra. Nam pulcritudo intra pudicitiam Principis fuit.*

13. *Lymphatam Mareotico redegit, &c.*) Vel exquiſito vino ex illa Ægypti regione, Mareotidi paludi vicina, apud Alexandriam; quod laudat Columella, Athenæus, Strabo, &c. & meminit Virgil. Georgic. 2,

Sunt Thaſiæ vites, ſunt & Mareotides albæ.

Eo nempe, cum ſuo Antonio frequenter epulata, animum exhilarabat. Vel, regni *Mareotici*, id eſt, Ægyptii opibus nimium conſiſa, indeque velut cæco animi impetu abrepta ad quandam inſaniam, cum jam ſibi arrogat aliena, de propriis laboravit, ſibique timuit, ne hoſtium præda fieret: quod revera contigit.

16. *Ab Italia volantem remis adurgens, &c.* Addente alas timore fugiebat celeriter Cleopatra ſed inſtitit Auguſtus (teſte Floro citat.) navibus Liburnis, quæ velociſſimæ ſunt, ut poſtea dicetur: hinc accipitri citoque venatori comparatur. *Ab Italia*. Porro illa abhorrebat, eo timens abduci ad hoſtilis triumphi pompam ſuo dedecore exornandam.

20. *Æmoniæ.*) Vel Thraciæ: ſic dictæ ab Hæmo, ſeu Æmone nivoſo monte, vel potius, Theſſalicæ regionis Macedonibus proximæ ab Æmone Deucalionis filio nuncupatæ.

Daret ut catenis fatale monſtrum.) Ut captivam aveheret Cleopatram Reipublicæ Romanæ fatalem & exitioſam; vel ſuæ gloriæ ac triumpho fatis reſervatam. Addunt alii, theſauris ejus potiundi ſpem, inſequendi cauſam fuiſſe.

21. *Quæ generoſius perire quærens, etc.*) Haud muliebrem animum ſed virilem potius gerens in corpore muliebri, nequaquam more feminarum enſis aciem expavit. Nimirum cum Auguſtus Alexandriam, obſeſſoſque ibi Antonium & Cleopatram redegiſſet in ſuam poteſtatem, ſe quidem interemit Antonius: arripuit & Cleopatra gladium, quo ſibi mortem inferret: ſed prohibita eſt a Proculeio intra ſepulcrorum clauſtra miſſo a Cæſare, qui vivam ſervare ad ſui triumphi decus exoptabat. Plutarch. in vita Antonii. Tit. Liv. lib. 13, cit.

23. *Nec latentes claſſe cita reparavit oras.*) Nec in remotas Ægypti regiones clam aufugit, aut uſquam latere voluit, ſed Alexandriam recto curſu contendit.

Claſ-

Ludumque fortunæ, graveſque
Principum amicitias, & arma
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculoſæ plenum opus aleæ

INTERPRETATIO.

rationes, & fortunæ jocum, & Ducum conſenſiones Reipublicæ damnoſas, & arma nondum luſtrato ſanguine conſperſa deſcribis; argumentum ſane periculoſum & lubricum:

ANNOTATIONES.

Alias vero Principes ipſi obtendebant, Pompeius defenſionem libertatis publicæ: Cæſar factam ſibi contumeliam, &c. Vide Suet. Jul. Cæſar. cap. 28. 29. 30. Flor. lib. 3. cap. ult. & lib. 4. cap. 2. & ſeq. Plutarch. Appian. Oroſ. Dion. Cæſaris etiam de bell. civil. lib. 1. ubi ſic habet: *neminem dignitate ſecum exæquari volebat Pompeius. ſimul inſania legionum permotus, quas ab itinere Aſiæ Syriaque ad ſuam potentiam dominatumque converterat, rem ad arma deduci ſtudebat, &c.* De ſeipſo vero ſcribens, ita queritur: *novum in Republica introductum exemplum, ut Tribunitia interceſſio armis notaretur atque opprimeretur, quæ ſuperioribus annis eſſet reſtituta..... ſibi ſemper Reipublicæ primam dignitatem, vitaque potiorem: doluiſſe ſe quod Populi Romani beneficium ſibi per contumeliam ab inimicis extorqueretur, ereptoque ſemeſtri Imperio, in urbem retraheretur, &c.*

Et vitia, & modos.) Vitioſos modos, improbas agendi rationes. *Jus datum ſceleri*, quod ait Lucanus. Florus cit. cap. 2. lib. 4. *Marianam Cinnanamque rabiem, Syllanamque tempeſtatem, Cæſaris furorem atque Pompeii* vocat. Et paulo poſt, *non recte civile tantum, nec ſociale, aut externum dici bellum oportere*, ait, *ſed commune quoddam ex omnibus, & pluſquam bellum. Quippe ſi duces ejus inſpicias, totus Senatus in partibus: ſi exercitus hinc undecim legiones, inde decem & octo, flos omnis & robur Italici ſanguinis: ſi auxilia ſociorum, hinc Gallici Germanique delectus; inde Dejotarus, Ariobarzanes, &c.... ſi moram belli, quatuor anni, & pro clade rerum breve tempus: ſi locum, intra Italiam, inde ſe in Galliam Hiſpaniamque deflexit: reverſumque ab occaſu, totis viribus in Epiro Theſſaliaque conſedit: hinc in Ægyptum, inde in Aſiam: rurſumque in Africam, poſtremo in Hiſpaniam remigravit. Nec vero prius quievit, quam in urbe ipſa, medio Senatu eorum qui victi erant, odia victoris ſeſe cæde ſatiarent, &c.* & hi quidem *modi*, hæc belli *vitia*. Ducum autem pravas affectiones quis non intelligebat? Flor. cit. *Pompeio ſuſpectæ Cæſaris opes, Cæſari vero Pompeiana dignitas erat gravis. Nec hic ferebat parem, nec ille ſuperiorem. Nefas! Sic de principatu laborabant, tanquam duos tanti Imperii fortuna non caperet, &c.* & paulo poſt: *Pompeius ab Italia, Senatus ab urbe fugatur: quam pene vacuam metu Cæſar ingreſſus, Conſulem ſe ipſe facit. Ærarium quoque ſanctum, quia tardius aperiebant Tribuni, juſſit effringi: cenſumque & patrimonium Populi Romani ante rapuit quam Imperium.* Hiſce tamen tam violentæ cupiditatis conatibus Juris ſpeciem prætexebat Cæſar, de bello civili lib. 1. ſcribens: *ſe non maleficii cauſa ex provincia egreſſum, ſed ut ſe a contumeliis inimicorum defenderet; ut Tribunos plebis ea re ex civitate pulſos in ſuam dignitatem reſtitueret; ut ſe & Populum Romanum paucorum factione oppreſſum in libertatem vindicaret.* Et apud Sueton. Jul. cap. 30. Aſinius ipſe Pollio teſtatur Cæſarem Pharſalica cæſos acie cernentem adverſarios, in hæc erupiſſe verba: *hoc voluerunt; tantis rebus geſtis C. Cæſar condemnatus eſſem, niſi ab exercitu auxilium petiiſſem.*

3. *Ludumque fortunæ*) Quæ gaudes res quietas miſcere; hos attenuare, illos imo tollere de gradu; vertere funeribus triumphos. Vide ſupra lib. 1. Ode 34. & 35. & Flor. cit. *turpe dictu: modo princeps patrum, pacis bellique moderator per triumphatum a ſe mare, lacera & inermi nave fugiebat.*

Graveſque Principum amicitias.) Triumviratum nempe, quo nihil unquam fuit bonis ac Reipublicæ gravius. Cato dicebat non ex inimicitiis Cæſaris & Pompeii, ſed ex ipſorum & Craſſi ſocietate & amicitia proveniſſe omnia Reipublicæ mala. Hos igitur *Principes* intellige: vel Auguſtum, Lepidum, & Antonium; qui certe omnes rem ſuam non publicam quærentes Imperii Populique Romani libertatem peſſumdedere. Lucan.

Tempus ad Auguſti manſit concordia diſcors:
Parque fuit non ſponte Ducum.

4. *Arma nondum expiatis uncta cruoribus.*) Bella vixdum bene ſopita, recrudeſcentes quotidie diſſenſiones, *nec finita cum bello partium odia*, ut ait Flor. cit. Theodorus Marcilius explicat, cives armiluſtrio nondum expiatos, nondum acto cenſu, nec luſtro condito: tunc nimirum cives omnes in Campum Martium armati conveniebant, ibique ſacrificiis, ſive Solitaurilibus luſtrabantur. Dionyſ. Halicarn. lib. 4. antiq. Rom. ſcribit, *Servium Tullium cives omnes in maximum ante urbem campum in armis convenire juſſos, & in ſuis quoſque ordinibus conſtitutos expiaſſe, tauro, ariete, & hirco, ter exercitum circumductis, moxque immolatis: atque cenſu peracto eum purgandi rationem apud Romanos hactenus obſervatam ab iis qui ſacratiſſimum obtinent Magiſtratum, luſtrumque appellatam.* Hæc vero jam potitus rerum Auguſtus religioſe præſtitit anno ſui regni 16. cum anno præcedenti, celebri triumpho Romam ingreſſus, Cleopatræ liberos ante currum duxiſſet; atque Nicopoli juxta Actium condita, ibidem agonem Actiacum inſtituiſſet. Euſeb. Chron. Vide Varronem lib. 5. de Ling. Lat. Tit. Liv. lib. 1. cap. 28. & 44. Feſtum in Armiluſtrio; Aſconium, Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 27. Horat. lib. 1. Od. 2.

Cur dabit partes ſcelus expiandi
Jupiter?

6. *Periculoſæ plenum opus aleæ tractas.*) Monet Pollionem Horatius ne properet ſuum de bellis civilibus opus, ſeu poema, ſeu hiſtoriam evulgare: ſed potius expectet donec compoſitæ res ſint, cum metuenda non erit amplius cujuſquam offenſio.

Tra-

Tractas: & incedis per ignes
Suppoſitos cineri doloſo.
Paulum ſeveræ Muſa Tragœdiæ
Deſit theatris: mox, ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Inſigne mœſtis præſidium reis,
Et conſulenti Pollio Curiæ:
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Jam nunc minaci murmure cornuum

INTERPRETATIO.

& ambulas per ignes, ſub fallaci latentes favilla. A ſcena tantiſper abſit auſteræ Muſa Tragœdiæ: deinde cum publica negotia compoſueris; ingens opus reſumes ſtylo Tragico, o præclarum ſolatium triſtibus reis & Senatui conſilium expoſcenti, Pollio, cui laurea immortale paravit decus in *triumpho Dalmatico. Jamjam aures verberas*

ANNOTATIONES.

7. *Incedis per ignes ſuppoſitos cineri doloſo.*) Recenti nempe injuriarum memoria, flagrantibus adhuc diſcordiis, qui poſſet res ex fide hiſtoriæ narrare & perſequi, citra plurimorum offenſionem? certe ut e ſcintillis ſub cinere latentibus incendium; ita e potentium vituperatione ſuboriuntur iræ, odia, ultio.

9. *Paulum ſeveræ Muſa Tragœdiæ deſit theatris.*) Seu Tragœdia, cui præeſt Melpomene, ſeu hiſtoria bellorum civilium res Tragicas complectens, cui præſidet Clio, ne proferatur in lucem ante commodum tempus. At ubi pro Conſulis auctoritate & diligentia res turbatas pacaveris, tum vero edes quæ a te gravi ſtylo ſcripta ſunt. Certe Pollionem Tragœdias ſcripſiſſe & belle quidem, ſatis indicat Virgil. 8. v. 10. ubi ait:

En erit ut liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.

Nec enim de Auguſti Ajace imperfecto intelligunt ea verba Docti, ſed de Pollionis Tragœdiis: ſicut & Dalmaticum ejuſdem triumphum notant aperte quæ ſequuntur & quæ præcedunt:

Sive oram Illyrici legis æquoris
. . . .
hanc ſine tempora circum
Inter victrices ederam tibi ſerpere lauros.

Horat. lib. 2. Sat. 10.

Pollio regum
Facta canit pede ter percuſſo:

Id eſt, ſenariis verſibus Iambicis, quorum uſus eſt in Tragœdiis. Servius autem in Eclog. 3. ad v. 85. *Pollio et ipſe facit nova carmina*, citat hanc Horatii Oden, ut Tragœdiarum ſcriptorem probet fuiſſe Pollionem.

12. *Cecropio cothurno.*) Cothurnus Tragœdorum altus & ſublimis calceus poni ſolet pro excelſa & magnifica oratione, qualis decet Tragœdiam, cujus origo ex Athenis, ubi regnavit Cecrops, claruerunt autem primi Tragœdiarum ſcriptores Theſpis, Æſchylus, Sophocles, Euripides.

13. *Mœſtis præſidium reis.*) Seu quod dicendi facultate clariſſimus multos in foro defenderat: ſeu quod Senatores alioſque proceres, qui contra Auguſtum ſteterant, ad Pollionis confugientes patrocinium; in Cæſaris gratiam redire veniamque impetrare ſatagebant; quibus ille opitulari, ut & Horatio Virgilioque, præſidiumque ſalutis eſſe non detrectabat; perinde ac Mœcenas. Od. 1. lib. 1.

14. *Conſulenti Curiæ.*) Tum quia dare conſilia laboranti Curiæ Pollio Conſul debebat: tum vero maxima quod ob ſummam prudentiæ laudem, nec minorem apud viros Principes gratiam, de conſtituendæ Reipublicæ rationibus, rebuſque componendis, a Patribus enixe conſulebatur.

Pollio.) Is orator, poeta, & hiſtoricus non vulgaris, exercitum etiam ductor non inglorius, conſulatum laudabiliter geſſit cum Cn. Domitio Calvino, an. U. C. 713. Ejus meminere Quintil. pluribus locis; Sueton. tum in Cæſare c. 30. & 55. tum de illuſtr. Gramm. cap. 20. Dio lib. 37. 49. 55. Tac. lib. 9. Seneca lib. de tranquil. animi, ſub finem, & Epiſt. 100. Vell. Patercul. lib. 2. Plin. lib. 7. cap. 30. & alibi; Plutarch. in vita Cæſaris &c. Virgilium autem Bucolica Pollioni inſcripſiſſe non dubitant Eruditi, ut Mœcenati Georgica, Æneida Auguſto.

15. *Cui laurus æternos honores Dalmatico peperit triumpho.*) Qui laudem & gloriam & nactus es nunquam intermorituram tum cum lauro, ex more, coronatus triumphaſti de Salona Dalmatiæ urbe a te expugnata. Inde Saloninum vocavit ille natum eo tempore filium, cujus Genethliacon canit Virg. Eclog. 4. Fueritne Pollio Conſul. antequam triumpharet, an triumphum duxerit ante conſulatum: diſputant aliqui, ſed quid hæc ad nos, & ad hunc Horatii locum?

17. *Jam nunc minaci murmure cornuum, &c.*) Belli tumultum, prælii ſtrepitum, clangentium & increpantium tubarum quaſi minas ac terrorem ſic depingis, o Pollio, ut his adeſſe videatur ſibi quiſquis tua ſcripta perlegit. Quod fit per hypotypoſim, quam & hic Horatius præbet egregiam, tam graphice exprimens ea ipſa quæ laudat in Pollione, ut ea veluti ponat ob oculos, rerumque atrocitate mentem concutiat.

Cornuum.) Varro lib. 4. de Ling. Lat. *cornua dicuntur, quod ea quæ nunc ſunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu.*

Per

Perſtringis aures: jam litui ſtrepunt;
Jam fulgor armorum fugaces
Terret equos, equitumque vultus.
Audire magnos jam videor Duces,
Non indecoro pulvere ſordidos;
Et cuncta terrarum ſubacta,
Præter atrocem animum Catonis.

INTERPRETATIO.

minaci tubarum ſonitu: jam clangunt litui: jam ſplendor armorum percellit equos fugientes, & equitum faciem. Jam videor audire ſummos Principes glorioſo pulvere ſqualidos, omnemque terrarum orbem domitum, excepto Catonis animo invicto.

ANNOTATIONES.

Murmure cornuum perſtringis aures.) Cæſar bell. civili lib. 3. cap. 92. *neque fruſtra antiquitus inſtitutum eſt, ut ſigna undique concinerent, clamoremque univerſi tollerent: quibus rebus & hoſtes terreri, & ſuos incitari exiſtimaverunt.* Contra tamen alii ſenſere, teſte Gellio, noct. Attic. lib. 1. cap. 11. ex Homero: *Aſt ibant taciti ſpirantes robur Achivi.* Additque: *Quid ille vult, ardentiſſimus clamor Romanorum militum, quem in congreſſibus præliorum fieri ſolitum ſcriptores annalium memoravere? Contrane inſtitutum fiebat antiquæ diſciplinæ tam probabile? An tum etiam gradu clementi, & ſilentio eſt opus, cum ad hoſtem itur in conſpectu longinquo procul diſtantem? cum vero prope ad manus ventum eſt; tum jam e propinquo hoſtis & impetu propulſandus & clamore terrendus eſt? &c.*

20. *Fugaces terret equos equitumque vultus.*) Cæſar de bell. civil. lib. 3. cap. 94. *cum recentes atque integri defeſſis ſucceſſiſſent, alii autem a tergo adorirentur, ſuſtinere Pompeiani non potuerunt, atque univerſi terga verterunt . . . . Primum equitatus eſt pulſus . . . . Pompeius ut equitatum ſuum pulſum vidit, cui maxime confidebat . . . . protinus ſe in caſtra equo contulit, &c.* Quare vero tacet hic Cæſar ſuum illud ſtratagema, quo maxime hoſtium fuga, & ſtrages, ſibique victoria contigit? Nimirum ex Plutarcho, Appiano, Lucano aliiſque, cohortibus ſuis mandaverat Cæſar, ut adverſariorum ora, oculos, vultuſque gladiis peterent. Flor. lib. 4. cap. 2. *obequitantis Cæſaris exceptæ voces, altera cruenta, ſed docta & ad victoriam efficax:* MILES FACIEM FERI: *altera ad jactationem poſita;* PARCE CIVIBUS. Dolus an virtus quis in hoſte requirat? Sua certe Cæſarem non fefellit callida mens. Enimvero ſciebat Pompeianos omnes fere nobiles, ætatis flore, oriſque venuſtate nimium quantum affectos nunquam laturos impetum & ignominiam iſtam, atque ea vultus deformatione, a qua abhorrebant, in fugam avertendos. Flor. cit. *ſtragem fugientes equitatus levis armaturæ ruina comitata eſt. Tunc terrore latius dato turbantibus invicem copiis, reliqua ſtrages quaſi una manu facta eſt.*

21. *Audire magnos jam videor Duces.*) Utriuſque partis imperatores ante prælium oratione incitantes militum animos virtutemque acuentes, pollicitis etiam & obteſtationibus adhibitis. Sueton. Jul. Cæſar cap. 33. *pro concione fidem militum flens, ac veſte a pectore diſciſſa invocavit. Exiſtimatur etiam equeſtres cenſus pollicitus ſingulis, per quos dignitatem ſuam defenſurus eſſet, &c.* Vel *audire videor Duces* victæ partis, ſubactam deflentes cauſam meliorem, atque peſſumdatam libertatem & Rempublicam.

Magnos Duces.) Pompeium in acie Pharſalica profligatum: Labienum, Afranium, Jubam, in Africa: Pompeii filium in Hiſpania ad Mundam urbem: ejuſque fratrem Sextum Pompeium, qui Corduba in Siciliam, & hinc in Aſiam fugiens, tandem ab Antonianis ibi cæſus eſt.

22. *Non indecoro pulvere ſordidos.*) In ipſo conflicto, mediaque acie per ſingulos ordines diſcurrunt interdum Duces, hos illoſque ad ſtrenue pugnandum adhortantur non verbis ſolum, ſed & exemplo, glorioſo proinde ipſi pulvere conſperſi. Apud Livium paſſim. Flor. cit. de Philippenſi certamine: *multis in prælio Cæſar fuit, mediuſque inter Imperatorem & militem. Voces quoque obequitantis exceptæ, &c.* Apud Mundam vero idem Cæſar, *ablegato equo, ſimilis furenti primam in aciem procurrit. Ibi prenſare fugientes, confirmare; per totum denique agmen, oculis, manibus, clamore volitare.* Vel, ſi referas ad poſteriorem interpretationem mox allatam, *pulverem* accipe, in quo volutantur occumbentes pro patria & libertate civium. Vide lib. 1. Od. 1. v. 3. & Ode 15. verſ. 20.

24. *Præter atrocem animum Catonis.*) Cato apud Uticam interire maluit, quam hoſtium patriæ, qui jam vicerant atque omnia pene tenebant, faciem videre. Plutarch. de eo Cæſar dixiſſe narratur; *tuam ego tibi mortem invideo, Cato, quia tu mihi ſalutem tuam invidiſti.* Lucanus.

Victrix cauſa Diis placuit; ſed victa Catoni.

Flor. cit. *In Africa cum civibus multo atrocius quam in Pharſalia . . . . . ſatis ample ſuccubant in Pompeiani nominis locum Cato & Scipio. Acceſſit copiis Mauritaniæ rex Juba, videlicet ut latius vinceret Cæſar. Nihil ergo inter Pharſaliam & Thapſon, niſi quod amplior, eoque acrior Cæſarianorum impetus fuit, indignantium poſt Pompeium, creviſſe bellum . . . . Cato non interfuit bello: poſitiſque apud Bagradam caſtris Uticam velut altera*

25 Ju-

Juno, & Deorum quiſquis amicior
Afris, inulta ceſſerat impotens
Tellure: victorum nepotes
Retulit inferias Jugurthæ.
Quis non Latino ſanguine pinguior
Campus ſepulcris impia prælia
Teſtatur, auditumque Medis
Heſperiæ ſonitum ruinæ?
Qui gurges, aut quæ flumina lugubris

INTERPRETATIO.

Juno aliique Dii Africanis faventes demigrarant impares, terra illa non vindicata; at modo victorum poſteros Jugurthæ repræſentant inferias. Quis ager pinguior Latinorum cruore, non exhibet tumulis infanda certamina, & calentis Italiæ fragorem Medis auditum? Quæ vorago, quive fluvii non noverunt

ANNOTATIONES.

Africæ clauſtra ſervabat. Sed accepta partium clade, nihil cunctatus, ut ſapiente dignum erat, mortem etiam lætus accivit . . . . . perlecto nocte ad lucernam Platonis libro, qui immortalitatem animæ docet, paululum quievit: tum circa primam vigiliam ſtricto gladio revelatum manu pectus ſemel iterumque percuſſit, &c. Bene ergo Poeta ait *cuncta terrarum ſubacta*, ſed non ſubactum Catonis animum *atrocem*, id eſt, invictum, intrepidum, flecti neſcium, denique Portia gente ac ſeveritate ſuperbum.

25. *Juno, & Deorum quiſquis amicior Afris, &c.*) Dii qui Numidis in bello Jugurthino faverant, cum tunc eos defendere non poſſent, urgentibus nimirum fatis, cumque amicam ulciſci terram ac gentem modo non liceret, ſuum in Romanos odium diſtulerunt, tandemque expleverunt, quando victores ipſos aut eorum nepotes velut hoſtias mactarunt, atque inferias Jugurthæ & Afrorum manibus in Africa ipſa dederunt ac retulerunt; tum nempe cum ad Thapſum urbem Africæ maritimam quinque hoſtium myriadas interfecit Cæſar, adnitente quidem Aſinio Pollione, una die tribus exercitibus ſuperatis, Conſularibus ac Prætoriis viris compluribus aut captis aut cæſis, aut ad voluntariam necem adactis; victis denique Scipione, Afranio, Juba, Catone. Plutarch. in vita C. Cæſaris, Florus, &c.

Juno.) Virgil. Æneid. 1. verſ. 16. Carthaginem Junoni dilectam oſtendit his verbis:

Chartago . . . . .
Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
Poſthabita coluiſſe Samo: hic illius arma,
Hic currus fuit: hoc regnum Dea gentibus eſſe
Si qua fata ſinant, jam tum tenditque, fovetque.

26. *Ceſſerat.*) Demigrarat inde, velut reſiſtere fatis impotens. Ex veteri porro conſuetudine Romanorum evocabantur ex obſeſſis urbibus Dii earum Tutelares. Solemne illud evocationis carmen refert Macrob. Saturnal. lib. 3. cap. 9. *Si Deus, ſi Dea eſt, cui populus civitaſque Carthaginenſis eſt in tutela; teque maxime ille, qui urbis hujus populique tutelam recepiſti, precor veneror que, veniamque a vobis peto, ut vos populum civitatemque Carthaginenſem deſeratis; loca, templa, ſacra, urbemque relinquatis, abſque his abeatis: eique populo civitatique metum, formidinem, oblivionem injiciatis; proditique Romam ad me meoſque veniatis; noſtraque vobis loca, templa, ſacra, urbs acceptior probatiorque ſit: mihi quoque, populoque Romano militibuſque meis præpoſiti ſitis, ut ſciamus intelligamuſque. Si ita feceritis, voveo vobis templa ludoſque facturum.*

27. *Victorum nepotes.*) Scipionis Africani, qui victo Annibale vectigalem Populo Romano fecerat Carthaginem, nepos Q. Scipio primo quidem in Cæſarianos bellum non infeliciter gerens, ab iis demum profligatus occubuit; ut ante dixi. Appian. lib. 2.

28. *Retulit inferias.*) In mortuorum ſacris olim juvenes inferebantur mactabanturque ad placandos horum ſanguine illorum manes: poſtea gladiatores introducti ad tumulos defunctorum pugnantes. Cum vero dux in acie cæſus eſſet, capti ex hoſtibus ad ejus ſepulcrum immolabantur, ac velut inferiæ ei mittebantur. Iliad. 23. v. 175. Achilles Patrocli manibus placandis duodecim Trojanos mactat, atque in ejus pyram injicit. Virgil. Æneid. 10. v. 517.

Sulmone creatos
Quatuor hic juvenes, totidem quos educat Uſens,
Viventes rapit: inferias quos immolet umbris;
Captivoque rogi perfundat ſanguine flammas.

Jugurthæ.) Is Rex Numidarum acri vir impigroque ingenio, manu promptus, & gloriæ militaris appetens, magnum & atrox variaque victoria cum Populo Romano bellum geſſit, donec miſſus in Numidiam Marius Jugurthæ fregit opes, ipſumque ad extrema compulit. Is enim ad Bocchum Mauritaniæ regem fugere coactus, ab ipſo proditus, ac Syllæ traditus eſt, a quo perductus ad Marium, hujus triumphum decoravit: denique truſus in carcerem, ille mœrore contabuit. Salluſt.

29. *Quis non Latino ſanguine pinguior campus.*) Iſtum Poetæ noſtri a Pollionis laudatione ad civilium bellorum deplorandas clades & ærumnas tranſitum non probet Scaliger, cum tamen Pindarus aliique inſignes Poetæ frequentius nihil habeant, nihilque ornatius quam ejuſmodi digreſſiones; iiſque ſummam artem exhibere ſoleant.

31. *Auditumque Medis Heſperiæ ſonitum ruinæ.*) Tantam Romanorum cladem & tam famoſam, ut remotiſſimis uſque ad Orientem populis audita ſit. De *Medis* & *Heſperia* dixi lib. 1.

Ignara belli? Quod mare Dauniæ
Non decoloravere cædes?
Quæ caret ora cruore noſtro?
    Sed ne relictis Muſa procax jocis,
Ceæ retractes munera Næniæ:
Mecum Dionæo ſub antro
Quære modos leviore plectro.

INTERPRETATIO.

pugnas funeſtas? Eccujus maris Apuliæ colorem non mutarunt ſtrages? Quæ regio non imbuta noſtro ſanguine? Verum o Muſa audacior, ne dimiſſis ludis, Cejos luctus reponas: mecum potius *ſub Dionæo ſpecu tenta modulos pectine leviori.*

ANNOTATIONES.

34. *Dauniæ.*) Id eſt, Apuliæ, ut notavi lib. 1. Hanc vero memorat Horatius eo quod per Adriaticum mare Cæſar Brunduſio profectus Pompeium inſecutus ſit. Vide Comment. Cæſar. de bell. civil. lib. 1. cap. 27. & ſeq. & lib. 3. cap. 2. & ſeq. ubi ſic habetur: *Dictaturâ ſe abdicat Cæſar, ab urbe proficiſcitur, Brunduſiumque pervenit. Eo legiones duodecim, equitatum omnem venire juſſerat. Sed tantum navium reperit, &c. . . . gravis autumnus in Apulia, circumque Brunduſium . . . &c.*

35. *Decoloravere cædes?* Lucanus:

Tum primum rubuit civili ſanguine Nereus.

36. *Quæ caret ora cruore noſtro?*) Vide ſupra Annot. ad v. 2. ubi e Floro verba hæc retuli: *bellum intra Italiam, inde ſe in Galliam, Hiſpaniamque deflexit; reverſumque ab occaſu, in Epiro Theſſaliaque conſedit: hinc in Ægyptum, inde in Aſiam, rurſumque in Africam, poſtremo in Hiſpaniam remigravit, &c.*

37. *Sed ne relictis Muſa procax jocis, &c.*) Ad ſeipſum convertitur Horatius: quo vero progrederis, mea Muſa? inquit. Quidve refricas obducta vulnera? Et cur ab inſtituto recedimus? Ne relictis jocis mihi familiaribus, & cantilenis facetis & amatoriis, ad graviora pariter ac triſtiora deflectamus. Ergo tenuiores potius modulos atque jocularia carmina more noſtro conſectemur. Certe leviora iſta minori periculo tractabimus.

38. *Ceæ munera Næniæ.*) Luctuoſos verſus velut inditos a Nænia Dea; de qua Cœl. Rhodig. lib. 22. cap. 3. vel lugubre carmen, quod primus invexit Lyricus Poeta Simonides, e Cea inſula oriundus; quæ quidem e Cycladibus eſt. Ovid.

Cingitur Ægeo nomine Cea mari.

Doricum ille ſecutus eſt dialectum. Quintil. lib. 10. cap. 1. ſic habet: *Simonides tenuis, alioqui ſermone proprio, & jucunditate quadam commendari poteſt, præcipua tamen ejus in commovenda miſeratione virtus, ut quidam in hac eum parte omnibus ejuſdem operis auctoribus præferant.* Hoc idem teſtatur Dionyſ. Halicarnaſ. Refert Suidas Steſichoro poſteriorem, Melicerten cognominatum ob ſuavitatem; Threnos, Encomia, Tragœdias & alia ſcripſiſſe, &c. Meminit & alterius Simonidis Ceii, qui prioris fuerit e filia nepos, & ſcripſerit quædam, ante bellum Peloponneſiacum.

Næniæ.) Ex Non. Marcell. carmen eſt inconditum, quod mulier dicta Præfica exhibet his, quibus mortuis propinqui non eſſent. Ex Varrone 4. de vita Populi Romani ad tibias & fides cantari ſolebat. Cic. de Leg. 2. n. 61. *Honoratorum*, inquit, *virorum laudes in concione memorantur; eaſque ad cantus & tibicinam proſequuntur, cui nomen Næniæ: quo vocabulo etiam Græci cantus lugubres nominant.*

39. *Mecum Dionæo ſub antro.*) Dionæa modulemur carmina, id eſt, amatoria & Venerea, ut dixi; vel forte, in honorem Auguſti, qui ducit genus a Venere, cujus matrem Dionem celebrat Homer. Iliad. E.

40. *Leviore plectro.*) Stylo mediocri, Pollio quidem ſublimi & heroico verſu Tragica deſcribit: Nos autem leviori decet canere Lyrica.

Tractas: & incedis per ignes
Suppoſitos cineri doloſo.
Paulum ſeveræ Muſa Tragœdiæ
Deſit theatris: mox, ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Inſigne mœſtis præſidium reis,
Et conſulenti Pollio Curiæ:
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Jam nunc minaci murmure cornuum

INTERPRETATIO.

& ambulas per ignes, ſub fallaci latentes favilla. A ſcena tantiſper abſit auſtera Muſa Tragœdiæ: deinde cum publica negotia compoſueris; ingens opus reſumes ſtylo Tragico, o præclarum ſolatium triſtibus reis & Senatui conſilium expoſcenti, Pollio, cui laurea immortale paravit decus in triumpho Dalmatico. Jamjam aures verberas

ANNOTATIONES.

7. *Incedis per ignes ſuppoſitos cineri doloſo.*) Recenti nempe injuriarum memoria, flagrantibus adhuc diſcordiis, qui poſſet res ex fide hiſtoriæ narrare & perſequi, citra plurimorum offenſionem? certe ut e ſcintillis ſub cinere latentibus incendium; ita e potentium vituperatione ſuboriuntur iræ, odia, ultio.

9. *Paulum ſeveræ Muſa Tragœdiæ deſit theatris.*) Seu Tragœdia, cui præeſt Melpomene, ſeu hiſtoria bellorum civilium res Tragicas complectens, cui præſidet Clio, ne proferatur in lucem ante commodum tempus. At ubi pro Conſulis auctoritate & diligentia res turbatas pacaveris, tum vero edes quæ a te gravi ſtylo ſcripta ſunt. Certe Pollionem Tragœdias ſcripſiſſe & belle quidem, ſatis indicat Virgil. 8. v. 10. ubi ait:

En erit ut liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.

Nec enim de Auguſti Ajace imperfecto intelligunt ea verba Docti, ſed de Pollionis Tragœdiis: ſicut & Dalmaticum ejuſdem triumphum notant aperte quæ ſequuntur & quæ præcedunt:

Sive oram Illyrici legis æquoris
. . . .
hanc ſine tempora circum
Inter victrices ederam tibi ſerpere lauros.

Horat. lib. 2. Sat. 10.

Pollio regum
Facta canit pede ter percuſſo:

Id eſt, ſenariis verſibus Iambicis, quorum uſus eſt in Tragœdiis. Servius autem in Eclog. 3. ad v. 85. *Pollio et ipſe facit nova carmina*, citat hanc Horatii Oden, ut Tragœdiarum ſcriptorem probet fuiſſe Pollionem.

12. *Cecropio cothurno.*) Cothurnus Tragœdorum altus & ſublimis calceus poni ſolet pro excelſa & magnifica oratione, qualis decet Tragœdiam, cujus origo ex Athenis, ubi regnavit Cecrops, claruerunt autem primi Tragœdiarum ſcriptores Theſpis, Æſchylus, Sophocles, Euripides.

13. *Mœſtis præſidium reis.*) Seu quod dicendi facultate clariſſimus multos in foro defenderat: ſeu quod Senatores aliosque proceres, qui contra Auguſtum ſteterant, ad Pollionis confugientes patrocinium, in Cæſaris gratiam redire veniamque impetrare ſatagebant; quibus ille opitulari, ut & Horatio Virgilioque, præſidiumque ſalutis eſſe non detrectabat; perinde ac Mœcenas. Od. 1. lib. 1.

14. *Conſulenti Curiæ.*) Tum quia dare conſilia laboranti Curiæ Pollio Conſul debebat: tum vero maxime quod ob ſummam prudentiæ laudem, nec minorem apud viros Principes gratiam, de conſtituendæ Reipublicæ rationibus, rebuſque componendis, a Patribus enixe conſulebatur.

Pollio.) Is orator, poeta, & hiſtoricus non vulgaris, exercitum etiam ductor non inglorius, conſulatum laudabiliter geſſit cum Cn. Domitio Calvino, an. U. C. 713. Ejus meminere Quintil. pluribus locis; Sueton. tum in Cæſare c. 30. & 55. tum de illuſtr. Gramm. cap. 20. Dio lib. 37. 49. 55. Tac. lib. 9. Seneca lib. de tranquil. animi, ſub finem, & Epiſt. 100. Vell. Patercul. lib. 2. Plin. lib. 7. cap. 30. & alibi; Plutarch. in vita Cæſaris &c. Virgilium autem Bucolica Pollioni inſcripſiſſe non dubitant Eruditi, ut Mœcenati Georgica, Æneida Auguſto.

15. *Cui laurus æternos honores Dalmatico peperit triumpho.*) Qui laudem & gloriam & nactus es nunquam intermorituram tum cum lauro, ex more, coronatus triumphaſti de Salona Dalmatiæ urbe a te expugnata. Inde Saloninum vocavit ille natum eo tempore filium, cujus Genethliacon canit Virg. Eclog. 4. Fueritne Pollio Conſul. antequam triumpharet, an triumphum duxerit ante conſulatum: diſputant aliqui, ſed quid hæc ad nos, & ad hunc Horatii locum?

17. *Jam nunc minaci murmure cornuum, &c.*) Belli tumultum, prælii ſtrepitum, clangentium & increpantium tubarum quaſi minas ac terrorem ſic depingis, o Pollio, ut his adeſſe videatur ſibi quiſquis tua ſcripta perlegit. Quod fit per hypotypoſim, quam & hic Horatius præbet egregiam, tam graphice exprimens ea ipſa quæ laudat in Pollione, ut ea veluti ponat ob oculos, rerumque atrocitate mentem concutiat.

Cornuum.) Varro lib. 4. de Ling. Lat. *cornua dicuntur, quod ea quæ nunc ſunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu.*

Per

Spiritum, quam ſi Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterque Pœnus
Serviat uni.
Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops,
Nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi
Fugerit venis, & aquoſus albo
Corpore languor.
Redditum Cyri ſolio Phraatem

INTERPRETATIO.

mentem, quam ſi Libyam addas longinquis Gadibus, atque uni ſubjiciatur gemina Carthago. Sæva hydropiſis ſibi largiens ingraveſcit, neque ſitim compeſcit, donec e venis origo mali, & aquea ægritudo pallente corpore depellatur. Virtus populo diſſentiens e numero felicium expungit Phraatem throno Cyri re-

ANNOTATIONES.

Annal. de C. Salluſtio Criſpo: *Ille quanquam prompto ad capeſſendos honores aditu Mæcenatem æmulatus; ſine dignitate Senatoria multos triumphalium conſulariumque potentia anteiit: diverſus a veterum inſtituto, per cultum & munditias; copiaque & affluentia luxu propior, &c.* Hunc itaque monet Poeta, ambitionem frænare, avidum ſeu pecuniæ ſeu honoris ſpiritum domare, glorioſius eſſe quam diſſitas regiones ſub jugum mittere. Ut ergo Salluſtius ille prior quanquam Numidiæ præfectus, nequaquam inde beatior fuit, ſic nec poſterior ab ipſo adoptatus, quamvis Libyam Africæ, & Gades Hiſpaniæ provincias domet, non proinde felix habendus: & ſi ei *uni ſerviat* ac ſubjiciatur *uterque Pœnus*, utraque Carthago, Africana quam Dido, & Hiſpanica, quam Aſdrubal condidit.

11. *Gadibus.*) Gadita Ptolemæo, Gaddir ſeu Gadir apud Pœnos, hodie *Cadiz* inſula & urbs Hiſpaniæ Bæticæ a Tyriis condita. Ferrat. λαδειρα, quaſi γης δειρα *terræ cervix*. Euſtath. in Dionyſ. Veriorem tamen etymologiam expiſcatus videtur qui ſic canit:

Gadir prima fretum ſolida ſupereminet arce;
Attollitque caput geminis inſerta columnis.
Hæc Cotinuſa prius fuerat ſub nomine priſco:
Tarteſſumque dehinc Tyrii dixere coloni.
Barbara quin etiam Gades hanc linguæ frequentat.
Pœnus quippe locum Gadir vocat undique ſeptum.

Idem teſtatur Plin. lib. 4. cap. 22. & Heſych. γαδειρα, inquit, Phœnices vocat τα περιφραγματα ſepta.

13. *Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops, &c.*) Trita ſimilitudo, quam eleganter adhibet Poeta, at ſine apodoſi, ut alias ſæpe. Hanc vero ſic licet ſupplere. Hydropiſis non curatur, imo irritatur aquarum potu: ſic avaritia & cupiditas augeſcit nedum ſatiatur opum acceſſione.
Juvenal. Sat. 14. v. 139.

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.

Ovid. Faſtor. 1.

Creverunt & opes, & opum furioſa cupido.
Et cum poſſideant plurima, plura petunt.
Sic quibus intumuit ſuffuſa venter ab unda,
Quo plus ſunt potæ: plus ſitiuntur aquæ.

Hydrops.) Metonymia, pro hydropicus. Nomen a Greco υδωρ *aqua* υδερος, morbus, Latinis aqua intercus: ejus non una ſpecies: leucophlegmatiam indigant hæ voces: *aquoſus albo corpore languor*: quando nempe corrupto jecore vel ſplene non convertitur chylus in ſanguinem, ſed humore aqueo replentur venæ aliaque minora ſpatia corporis, quod eo morbo albeſcit. Cœl. Rhodig. lib. 26. cap. 3. *hydropiſeos tertiam ſpeciem Celſus leucophlegmatiam vocat: nos album pituitam dicere poſſumus*, inquit, &c. ubi & cæteras ejus morbi ſpecies, variaſque affectiones fuſe juxta & docte perſequitur. Pariter & Sammonicus rite canit:

Corrupti jecoris vitio vel ſplenis, acerbus
Creſcit hydrops: aut cum ſiccatæ febre medullæ
Atque avidæ fauces gelidum traxere liquorem.
Tum lympha intercus vitio gliſcente tumeſcit,
Secernens miſeram proprio de viſcere pellem.

17. *Redditum Cyri ſolio Phraatem, &c.*) Ut porro oſtendit non eos omnes regnare aut beatos eſſe qui populis præſunt & imperant, affert exemplum Phraatis, qui licet in regnum ſit reſtitutus, tamen quia ſceleribus inquinarat ſeſe; minime cenſendus in beatorum numero. Atque hinc virtutis documenta inſtillat Criſpo, ne propter ſummam apud Cæſares gratiam, pluſculum fortunæ credat, minus autem virtuti innitatur. De eo Cornel. Tacit. Annal. 1. *Salluſtius Criſpus particeps ſecretorum, &c.* Lib. 2. *Tiberius ancipiti cura diſtractus poſtremo dat negotium Salluſtio Criſpo*, ſcilicet coercendi Clementem ſervum Agrippæ nomine habituque aſſumpto res novas molientem, lib. 3. cit. Salluſtius *incolumi Mæcenati proximus, mox præcipuus, cui ſecreta Imperatorum innitentur; & interficiendi Poſtumi Agrippæ conſcius, ætate provecta ſpeciem magis in amicitia Principis, quam vim tenuit. Idque & Mæcenati acciderat: fato & potentiæ raro ſempiternæ.*

Cyri ſolio.) Metonym. totum pro parte. Parthiæ regno, quod tenuit etiam Cyrus ſubacto toto Oriente. Phraatis hiſtoriam narrat integram Juſtinus lib. 42. ſub finem. *Fatum Parthiæ fecit, in qua jam quaſi ſolemne eſt reges parricidas haberi: ut ſceleratiſſimus omnium, & ipſe Phraates nomine, rex ſtatueretur. Itaque ſtatim quaſi nollet mori, patrem interfecit; fratres quoque triginta trucidat. Sed nec in filiis ceſſant parricidia. Nam cum infeſtos ſibi optimates propter aſſidua ſcelera videret,*

Diffidens plebi, numero beatorum
Eximit virtus, populumque falſis
Dedocet uti
Vocibus, regnum & diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum,
Quiſquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos:

INTERPRETATIO.

ſtitutum; atque emendat plebem fallaci utentem ſermone: ſecurum principatum & imperium atque ſpecialem gloriam attribuens ei ſoli, quicumque grandes cumulos rectis oculis intuetur.

ANNOTATIONES.

ne eſſet qui nominari rex poſſet, adultum filium interfici jubet . . . . cum multa crudeliter conſuleret, in exilium e populo ſuo pellitur. Itaque cum magno tempore finitimas civitates, ad poſtremum Scythas precibus fatigaſſet, Scytharum maximo auxilio in regnum reſtituitur, &c.) Phraatem ab Auguſto reſtitutum alii referunt. Vide Dion. lib. 51. & ſeq. Strabonem, &c.

18. *Numero beatorum.*) Verſus hypermeter, cujus ultima ſyllaba ad ſequentem verſum pertinet *Eximit virtus*. Beatum plebs imperita vocet & dicat Phraatem, quia regno potitur, at *virtus* aliud omnino decernit, *eximit* enim & expungit *e numero beatorum* ſceleratos quoſque licet opulentos.

19. *Populumque falſis dedocet uti vocibus.*) Laborat & ſatagit, ut errorem hunc plebis excutiat, quo dives quiſque ab ea exiſtimatur ac prædicatur beatus: Stoicum vero dogma aſſerat, *ſolum ſapientem beatum eſſe, regem, &c.* Ipſa enim virtus *propriam* ſibi *laurum* & gloriam, proindeque *tutum diadema regnumque*, veram denique felicitatem ei *defert uni*; qui opes contemnit, oblatiſque auri argentique acervis adeo non movetur, ut nec oculos convertat. Sic Curius Samnitum & Pyrrhi ſprevit dona. De quo lib. 1. Od. 12. v. 41.

23. *Oculo irretorto.*) Rectis oculis, non obliquis, ſtrabis, invidis, adeoque non ſæpe ad id quod non concupiſcitur, retortis. Græci, ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν. Ovid. Metamorph. 2 deſcribens invidiam, ait,

nuſquam recta acies.

Facit ad rem quod Nonius Marcellus in voce, *Strabones*, refert ex Varrone, περὶ ἐπαρχιῶν: *Multi enim qui limina intrarunt integris oculis, ſtrabones ſunt facti: habet quiddam enim ἑλκυστικὸν provincialis formoſula uxor*. Lucil. lib. 17. *nulli me invidere, non ſtrabonem fieri ſæpius deliciis me iſtorum*. Vel, *oculo irretorto*, id eſt, aſpectu ſimplici, nec iterato; quod contemtum indicat, ſenſumque noſtri Poetæ plane aſſequitur, abſque tot ambagibus, quibus non raro interpretes auctoris ſententiam involvunt impediuntque, dum expedire & explanare ſatagunt. Vox tamen ſequens *ſpectat*, aliquid amplius innuere videatur; eum nempe qui ingentes acervos contemplatur fixis, immotis, conſtantibus oculis, ut auri fulgore acies oculorum non præſtinguatur, aut retorqueri ac reflecti cogatur. Seneca beatum aſſerit *cui non magis auri fulgor quam gladii præſtinguat oculos*.

AD DELIUM,
ODE III.

Ne adverſis frangi, nec proſperis extolli debet moriturus, ſed moderate lætari.

1 ÆQUAM memento rebus in arduis
Servare mentem; non ſecus in bonis
Ab inſolenti temperatam
Lætitia, moriture Deli;

INTERPRETATIO.

INTER adverſa pariter & proſpera ſtude animum æqualem cuſtodire a laſcivienti gaudio moderatum, o Deli moriture;

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 9. Lib. 1.

1. *Æquam.*) Nec ſuperbia elatam in ſecundis rebus, nec mœrore fractam in adverſis. Ariſtot. εὐτυχῶν μέτριος, ἀτυχῶν μεγαλόψυχος. ad Theod. 1. Euripides autem monet: ὄντες πάντων πρῶτον εἰδέναι τοῦτο, ὡς εὖ τὰ συμπίπτοντα μὴ παλιγκότως. *primum omnium ſcire decet caſus adverſos non ægre accipere*.

3. *Ab inſolenti temperatam lætitia.*) Eſt enim temperantia *commotionum omnium moderatrix: quæ tum a libidine avocet, tum inſolenti alacritate geſtire non ſinat*. Cic. Tuſcul. 5. verſ. 42. *in alios non rectos impetus animi firma & moderata dominatio*. 2. de invent. 164.

4. *Moriture Deli.*) Quoniam ineluctabilis eſt

Ignara belli? Quod mare Dauniæ
Non decoloravere cædes?
Quæ caret ora cruore noſtro?
Sed ne relictis Muſa procax jocis,
Ceæ retractes munera Næniæ:
Mecum Dionæo ſub antro
Quære modos leviore plectro.

INTERPRETATIO.

pugnas funeſtas? Ecquod maris Apuliæ colorem non mutarunt ſtrages? Quæ regio non imbuta noſtro ſanguine? Verum o Muſa audacior, ne dimiſſis ludis, Ceios luctus reponas: mecum potius *ſub Dionæo ſpecu tenta modulos pectine leviori.*

ANNOTATIONES.

34. *Dauniæ.*) Id eſt, Apuliæ, ut notavi lib. 1. Hanc vero memorat Horatius eo quod per Adriaticum mare Cæſar Brunduſio profectus Pompeium inſecutus ſit. Vide Comment. Cæſar. de bell. civil. lib. 1. cap. 27. & ſeq. & lib. 3. cap. 2. & ſeq. ubi ſic habetur: *Dictatura ſe abdicat Cæſar, ab urbe proficiſcitur, Brunduſiumque pervenit. Eo legiones duodecim, equitatum omnem venire juſſerat. Sed tantum navium reperit, &c. . . . gravis autumnus in Apulia, circumque Brunduſium . . . &c.*

35. *Decoloravere cædes?* Lucanus:

Tum primum rubuit civili ſanguine Nereus.

36. *Quæ caret ora cruore noſtro?*) Vide ſupra Annot. ad v. 2. ubi e Floro verba hæc retuli: *bellum intra Italiam, inde ſe in Galliam, Hiſpaniamque deflexit; reverſumque ab occaſu, in Epiro Theſſaliaque conſedit: hinc in Ægyptum, inde in Aſiam, rurſumque in Africam, poſtremo in Hiſpaniam remigravit, &c.*

37. *Sed ne relictis Muſa procax jocis, &c.*) Ad ſeipſum convertitur Horatius: quo vero progrederis, mea Muſa? inquit. Quidve refricas obducta vulnera? Et cur ab inſtituto recedimus? Ne relictis jocis mihi familiaribus, & cantilenis facetis & amatoriis, ad graviora pariter ac triſtiora deflectamus. Ergo tenuiores potius modulos atque jocularia carmina more noſtro conſectemur. Certe leviora iſta minori periculo tractabimus.

38. *Ceæ munera Næniæ.*) Luctuoſos verſus velut inditos a Nænia Dea; de qua Cœl. Rhodig. lib.22. cap. 3. vel lugubre carmen, quod primus invexit Lyricus Poeta Simonides, e Cea inſula oriundus; quæ quidem e Cycladibus eſt. Ovid.

Cingitur Ægeo nomine Cea mari.

Doricum ille ſecutus eſt dialectum. Quintil. lib. 10. cap. 1. ſic habet: *Simonides tenuis, alioqui ſermone proprio, & jucunditate quadam commendari poteſt, præcipua tamen ejus in commovenda miſeratione virtus, ut quidam in hac eum parte omnibus ejuſdem operis auctoribus præferant.* Hoc idem teſtatur Dionyſ. Halicarnaſ. Refert Suidas Steſichoro poſteriorem, Melicerten cognominatum ob ſuavitatem; Threnos, Encomia, Tragœdias & alia ſcripſiſſe, &c. Meminit & alterius Simonidis Ceii, qui prioris fuerit e filia nepos, & ſcripſerit quædam, ante bellum Peloponneſiacum.

Nænia.) Ex Non. Marcell. carmen eſt inconditum, quod mulier dicta Præfica exhibet his, quibus mortuis propinqui non eſſent. Ex Varrone 4. de vita Populi Romani ad tibias & fides cantari ſolebat. Cic. de Leg. 2. n. 61. *Honoratorum*, inquit, *virorum laudes in concione memorentur; eaſque ad cantus & tibicinam proſequuntur, cui nomen Næniæ; quo vocabulo etiam Græci cantus lugubres nominant.*

39. *Mecum Dionæo ſub antro.*) Dionæa modulemur carmina, id eſt, amatoria & Venerea, ut dixi; vel forte, in honorem Auguſti, qui ducit genus a Venere, cujus matrem Dionem celebrat Homer. Iliad. E.

40. *Leviore plectro.*) Stylo mediocri, Pollio quidem ſublimi & heroico verſu Tragica deſcribit: Nos autem leviori decet canere Lyrica.

AD C. SALLUSTIUM CRISPUM,

ODE II.

Divitiarum non poſſeſſio, ſed contemtus ac laudabilis uſus beatum facit.

NULLUS argento color eſt, avaris
    Abditæ terris inimice lamnæ,
Criſpe Salluſti, niſi temperato
    Splendeat uſu.
Vivet extento Proculeius ævo,
Notus in fratres animi paterni:
Illum aget penna metuente ſolvi
    Fama ſuperſtes.
Latius regnes, avidum domando

INTERPRETATIO.

O Salluſti Criſpe, qui averſaris laminas terris avaris conditas, certe *pecunia non habet ullum ſplendorem, niſi uſu fulgeat moderato. Proculeius vigebit ætate prorogata, conſpicuus* ob *animum erga fratres paternum: illum fama perennis vehet ala diſſolvi refugiente. Amplius dominaberis cupidam vincendo*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 2. Lib. 1.

1. *Nullus argento color eſt, &c.*) Si quid habet pecunia nitoris, id omne mutuatur a recto uſu. Quapropter, o Salluſti, jure inimicus es iis, qui opes ſuas terræ infodiunt & abſcondunt, auro & argento non utentes, quæ tamen ſunt duntaxat ad uſum facta. Ariſtot. Ethic. 4. *ο πλουτος δ' εϛι των χρησιμων*. Cyrus apud Xenophont. *pecuniis utimini. Nam in terram ſatis ſit corpora defodi, cum quiſque diem obierit*. Caſſiodor. lib. 4. Epiſt. 34. *divitiis auri vena ſimilis eſt reliquæ terræ, ſi jaceat: uſu creſcit ad pretium.*

2. *Abditæ.*) Alii legunt *abdito*. Sed quorſum tanta ea de lectione contentio, cum per utrinque ſenſus exoriatur? *Abditæ* vero ſeu in fodinis a natura ſeu in cavernis & terræ latebris, ab hominibus avaris theſauros ut primum defoſſos cuſtodientibus.

Lamnæ.) Lamina, & per ſyncopen lamna, item lamella, bractea eſt ſeu cruſta exilis ex auro, argento, aliove metallo: ponitur hic pro pecunia. Sunt qui putent alludi ad *æs Salluſtianum in Centronum Alpino tractu* a Salluſtio primum effoſſum. Plin. lib. 34. c. 2. Argentum in laminis ſervari pridem ſolitum, innuit Seneca, de vita beata, c. 21. ſcribens: *ſeculum illud, in quo Cenſorium crimen erat, paucæ argenti lamellæ.*

3. *Criſpe Salluſti.*) C. Salluſtium Criſpum rerum Romanorum ſcriptorem intellexere hactenus omnes fere poſt Acronem interpretes: verum bene Torrentius temporum haud rationem convenire ſubodoratus eſt. Enimvero de reſtituto in regnum Phraate mox Horatius; quod aliquot poſt Actiacam victoriam annis contigit. Non igitur ſcripta eſt hæc Ode ad illum Salluſtium, qui *diem obierat quadriennio ante Actiacum bellum*, teſte Euſebio in Chron. Quem igitur hic compellat Horatius? Accipe ex Annal. 3. Cornel. Tacit. *Criſpum, equeſtri ortum loco C. Salluſtius rerum Romanorum florentiſſimus auctor ſororis nepotem in nomen aſcivit*. Hunc igitur laudat quod avaritiæ ſordes averſetur; ſolerter autem, occulte, ac velut aliud agens docet (quod infra declaro) ne impingat in majoris avunculi vitia. Is enim inter alia, ut lurco, propino, & decoctor notatus. Vide Sueton. de illuſtr. Gramm. cap. 15.

5. *Vivet extento Proculeius ævo, &c.*) Nunquam peribit aut deficiet memoria viri liberalitate & pietate conſpicui; qualis Proculeius, ille Romanus Eques, Auguſto ſic gratioſus, ut ei filiam nuptui dare meditatus ſit. Sororem habuit Terentiam Mæcenatis uxorem: fratres autem Scipionem & Murenam, qui Pompeïanas ſecuti partes, victoris Cæſaris offenſionem incurrerunt, publicatoque patrimonio ad inopiam redacti. At Proculeius iis ſe velut patrem exhibens, diviſa, quæ ſua erat, hereditatis parte, qua victitarent ac ſuſtentarentur; reconciliationem inſuper & veniam procuravit. Vide Dion. lib. 54. Plutarch. in vita Antonii. Plin. lib. 7. cap. 45.

7. *Illum aget penna, &c.*) Traducet fama nomen Proculeii gloriamque ad poſteros: *penna metuente ſolvi*, nunquam diſſolvenda celebritate. Sic alibi, *culpari metuit fides*, id eſt, cavet culpari, ita ut nunquam culpetur. Quint. Declam. 6. *in ipſa aſtra ſublimem pennata virtus feret*. Sidon. Apollinaris lib. 8. Epiſt. 11. *Eum jure cenſeres poſt Horatianos & Pindaricos cygnos, gloriæ pennis evolaturum.*

9. *Latius regnes, &c.*) Corn. Tac. cit. lib. 3.

Spiritum, quam ſi Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterque Pœnus
Serviat uni.
Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops,
Nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi
Fugerit venis, & aquoſus albo
Corpore languor.
Redditum Cyri ſolio Phraatem

INTERPRETATIO.

mentem, quam ſi Libyam addas longinquis Gadibus, atque uni ſubjiciatur gemina Carthago. Sæva hydropiſis ſibi largiens ingraveſcit, neque ſitim compeſcit, donec e venis origo mali, & aquea ægritudo pallente corpore depellatur. Virtus populo diſſentiens e numero felicium expungit Phraatem throno Cyri re-

ANNOTATIONES.

Annal. de C. Salluſtio Criſpo: *Ille quanquam prompto ad capeſſendos honores aditu Mæcenatem æmulatus; ſine dignitate Senatoria multos triumphalium conſulariumque potentia anteiit: diverſus a veterum inſtituto, per cultum & munditias; copiaque & affluentia luxu propior, &c.* Hunc itaque monet Poeta, ambitionem frænare, avidum ſeu pecuniæ ſeu honoris ſpiritum domare, glorioſius eſſe quam diſſitas regiones ſub jugum mittere. Ut ergo Salluſtius ille prior quanquam Numidiæ præfectus, nequaquam inde beatior fuit, ſic nec poſterior ab ipſo adoptatus, quamvis Libyam Africæ, & Gades Hiſpaniæ provincias domet, non proinde felix habendus: & ſi ei *uni ſerviat* ac ſubjiciatur *uterque Pœnus*, utraque Carthago, Africana quam Dido, & Hiſpanica, quam Aſdrubal condidit.

11. *Gadibus.*) Gadita Ptolemæo, Gaddir ſeu Gadir apud Pœnos, hodie *Cadiz* inſula & urbs Hiſpaniæ Bæticæ a Tyriis condita. Ferrar. λαδειρα, quaſi *γης δειρα terræ cervix*. Euſtath. in Dionyſ. Veriorem tamen etymologiam expiſcatus videtur qui ſic canit:

Gadir prima fretum ſolida ſupereminet arce;
Attollitque caput geminis inſerta columnis.
Hæc Cotinuſa prius fuerat ſub nomine priſco:
Tarteſſumque dehinc Tyrii dixere coloni.
Barbara quin etiam Gades hanc lingua frequentat.
Pœnus quippe locum Gadir vocat undique ſeptum.

Idem teſtatur Plin. lib. 4. cap. 22. & Heſych. γαδειρα, inquit, Phœnices vocat τα περιφραγματα ſepta.

13. *Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops, &c.*) Trita ſimilitudo, quam eleganter adhibet Poeta, at ſine apodoſi, ut alias ſæpe. Hanc vero ſic licet ſupplere. Hydropiſis non curatur, imo irritatur aquarum potu: ſic avaritia & cupiditas augeſcit nedum ſatiatur opum acceſſione.
Juvenal. Sat. 14. v. 139.

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.

Ovid. Faſtor. 1.

Creverunt & opes, & opum furioſa cupido.
Et cum poſſideant plurima, plura petunt.
Sic quibus intumuit ſuffuſa venter ab unda,
Quo plus ſunt potæ: plus ſitiuntur aquæ.

Hydrops.) Metonymia, pro hydropicus. Nomen a Greco υδωρ *aqua* υδερος, morbus, Latinis aqua intercus: ejus non una ſpecies: leucophlegmatiam indigant hæ voces: *aquoſus albo corpore languor*: quando nempe corrupto jecore vel ſplene non convertitur chylus in ſanguinem, ſed humore aqueo replentur venæ aliaque minora ſpatia corporis, quod eo morbo albeſcit. Cœl. Rhodig. lib. 26. cap. 3. *hydropiſeos tertiam ſpeciem Celſus leucophlegmatiam vocat: nos albam pituitam dicere poſſumus*, inquit, &c. ubi & cæteras ejus morbi ſpecies, variaſque affectiones fuſe juxta & docte perſequitur. Pariter & Sammonicus rite canit:

Corrupti jecoris vitio vel ſplenis, acerbus
Creſcit hydrops: aut cum ſiccatæ febre medullæ
Atque avidæ fauces gelidum traxere liquorem.
Tum lympha intercus vitio gliſcente tumeſcit,
Secernens miſeram proprio de viſcere pellem.

17. *Redditum Cyri ſolio Phraatem, &c.*) Ut porro oſtendit non eos omnes regnare aut beatos eſſe qui populis præſunt & imperant, affert exemplum Phraatis, qui licet in regnum ſit reſtitutus, tamen quia ſceleribus inquinarat ſeſe; minime cenſendus in beatorum numero. Atque hinc virtutis documenta inſtillat Criſpo, ne propter ſummam apud Cæſares gratiam, pluſculum fortunæ credat, minus autem virtuti innitatur. De eo Cornel. Tacit. Annal. 1. *Salluſtius Criſpus particeps ſecretorum, &c.* Lib. 2. *Tiberius ancipiti cura diſtractus poſtremo dat negotium Salluſtio Criſpo*, ſcilicet coercendi Clementem ſervum Agrippæ nomine habituque aſſumpto res novas molientem, lib. 3. cit. Salluſtius *incolumi Mæcenati proximus, mox præcipuus, cui ſecreta Imperatorum innitterentur; & interficiendi Poſtumi Agrippæ conſcius, ætate provecta ſpeciem magis in amicitia Principis, quam vim tenuit. Idque & Mæcenati acciderat: fato & potentiæ raro ſempiternæ.*

Cyri ſolio.) Metonym. totum pro parte. Parthiæ regno, quod tenuit etiam Cyrus ſubacto toto Oriente. Phraatis hiſtoriam narrat integram Juſtinus lib. 42. ſub finem. *Fatum Parthiæ fecit, in qua jam quaſi ſolemne eſt reges parricidas haberi: ut ſceleratiſſimus omnium, & ipſe Phraates nomine, rex ſtatueretur. Itaque ſtatim quaſi nollet mori, patrem interfecit; fratres quoque triginta trucidat. Sed nec in filiis ceſſant parricidia. Nam cum infeſtos ſibi optimates propter aſſidua ſcelera videret,*

Barbaræ poſtquam cecidere turmæ
Theſſalo victore; & ademtus Hector
Tradidit feſſis leviora tolli
    Pergama Graiis.
Neſcias an te generum beati
Phyllidis flavæ decorent parentes.
Regium certe genus: & Penates
    Mœret iniquos.

INTERPRETATIO.

poſteaquam Phrygiæ cohortes profligatæ Theſſalico victore fuerant, *Hectorque interemptus pertæſis Græcis dimiſit Trojam everti facilem. Quid ſi genero tibi aureæ Phyllidis parentes opulenti decus afferant? Origo profecto regia eſt; &* quidem *infeſtos Penates lamentatur*.

ANNOTATIONES.

Priami filiæ amore incenſus captuſque, in prædæ partem eam depopoſcit, quæ tamen rapta ab Ajace Oileo & vitiata fuerat in ipſo Minervæ templo. Hinc Virgil. Æneid. 2. v. 403.

Ecce trahebatur paſſis Priameia virgo
Crinibus a templo Caſſandra adytiſque Minervæ.

Dictys Cretenſis lib. 5. *Priamus ad aram Jovis confugit, Caſſandra in ædem Minervæ, multique ad reliqua Deorum templa . . . Cæterum Caſſandram Ajax Oilei e ſacro Minervæ captivam abſtrahit . . . . Agamemnoni Caſſandra datur, poſtquam ejus forma captus, quia palam deſiderium fateretur diſſimulare nequiverat*. Dares jam cit. refert, *Caſſandram mediocri ſtatura, ore rotundo, rufam, oculis micantibus, futurorum præſciam*: & paulo poſt, *Agamemnonem albo corpore, magnum, membris valentibus, facundum, prudentem, nobilem.*

9. *Barbaræ poſtquam cecidere turmæ, &c.*) Poſt victos ac profligatos Trojanos ab exercitu Græcorum, maxime vero ab Achille e Laryſſa urbe Theſſaliæ oriundo.

Barbaræ.) Hoc nomine vocabantur a Græcis omnes aliæ gentes, imprimis autem Phryges & Trojani. Patet ex Dicty Cretenſi paſſim. Plutarch. de audiendis Poetis, diſparitatem Græcorum & Trojanorum commemorans ait: *probatam eſſe Græcorum providentiam, ferociam vero Barbarorum vitioſam*: & paulo poſt: in poteſtatem hoſtium Trojanos vivos complures veniſſe, Achæorum vero neminem: atque illorum nonnullos fuiſſe hoſtibus ſupplices, ut Adaſtrum, Antimachi filios, Lycaonem, ipſumque Hectorem, qui Achillem de ſepultura exoravit: horum vero neminem; *quod Barbarorum ſit ſupplicem eſſe in conflictibus, & ſummittere ſe ad pedes, Græcorum autem vincere dimicantem aut occumbere, &c.* Itaque vox *Barbarus*, aliquando nihil aliud ſonat quam extraneus & peregrinus. Vide Turneb. lib. 9. cap. 18. ubi e Tuſcul. 1. n. 85. verba iſta, *aſtante ope barbarica*, de Priamo regno Phrygum florente bene interpretatur, &c.

10. *Theſſalo victore.*) Quanquam a Paride jam interfectus erat Achilles, ante quam Troia caperetur, is tamen recte victor dicitur, ſine quo capi non potuiſſet, ita volentibus fatis. Vide lib. 1. Od. 15. in fine.

Ademtus Hector tradidit feſſis, &c.) Poſtquam ab Achille peremptus Hector, adeoque Troianis ademtus veluti ſuus clypeus, qui ſolus robore ac virtute ſingulari Græcos terrebat, ex Homero, *quo ſtetit ſtante Ilium*, Senec. Troad. initio. Et poſtea chorus ejus ſic luget interitum: *columen patriæ, mora fatorum, tu præſidium Phrygibus, tu murus eras: humeriſque tuis ſtetit illa decem fulta per annos. Tecum cecidit; ſummuſque dies Hectoris idem patriæque fuit.*

11. *Tradidit feſſis leviora tolli Pergama Graiis.*) Sublato ſcilicet Hectore jam capi evertique Troia facile potuit a Græcis decennali quamvis obſidione feſſis. Virg. Æneid. 2. v. 108.

Sæpe fugam Danai Troia cupiere relicta
Moliri & longo feſſi diſcedere bello.

Et Æneid. 9. v. 155.

Decimum quos diſtulit Hector in annum.

Leviora tolli.) Translatum ex ultimo Iliados, ubi Priamus ſic alloquitur Trojanos de amiſſo Hectore: Jupiter mihi dolores dedit, filium ut optimum perderem: quod & vos ſentietis. *Deinceps enim Achivis faciliores eritis tolli, eo mortuo.* ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε κείνου τεθνειῶτος ἐναιρέμεν.

Pergama.) Arces erant Trojanæ ex Servio: ſynecdochicos Troiam ipſam ſignificant.

13. *Neſcias an te generum, &c.*) Per prolepſin ingenioſe occupat Horatius id quod objici poterat, puellas ante memoratas, licet captivas, e regia tamen ſtirpe; non ita vero Phyllida: reſpondet igitur: An vero quis eam humili ſorte ac genere credat, quæ tam nobilem præfert indolem? &c.

15. *Regium certe genus.*) Hinc igitur honos tibi & decus accedat, ſi talem tibi deſpondeas: ejuſque parentes familiam tuam illuſtrabunt potius quam dedecorent.

Penates mœret iniquos.) Sententiam hanc vulgo jungunt cum præcedenti, eo ſenſu: Phyllis certe cum ſuam dolet vicem, regio ſe ortam genere lamentatur ad ſervitutem redactam; indeque penates accuſat, qui tutelæ ſuæ fidentem tam miſeram in ſtatum labi permiſerint. Placuit tamen interpungere, atque ſententias ſeparare, non ſine aliqua venuſtate, ut viſum eſt. Suus tamen ſit honos antiquitati, Lectori vero judicandi jus atque arbitrium.

Penates.) Qui dicantur, Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 4. fuſe docet. Hyginus Deos patrios, alii domeſticos, quibus in penetralibus domus litari ſolebat, interpretantur; alii etiam aliter.

Cre-

Crede non illam tibi de ſcelesta
Plebe delectam: neque ſic fidelem,
Sic lucro averſam potuiſſe naſci
Matre pudenda.
Brachia, & vultum, tereteſque ſuras
Integer laudo. Fuge ſuſpicari,
Cujus octavum trepidavit ætas
Claudere luſtrum.

INTERPRETATIO.

Sic habe non eam infelici de plebecula tibi electam: nec ita fidam, ita quæſtus aſpernatricem turpi matre gigni potuiſſe. Cæterum *intactus laudo brachia & faciem & tibias rotundas* illius. *Noli ſuſpectum habere* me, *cujus ætas properavit octavum luſtrum finire*

ANNOTATIONES.

17. *Crede non illam tibi, &c.*) Nequaquam credenda eſt e fæce plebis illa, quæ nihil habet ſordidum ac vile. Plebeiæ animæ lucro ſeſe vendunt ultro ac ſponte: meretrices in primis infidæ ac perjuræ: lucri vero perquam avidæ, lib. 1. Od. 35. *vulgus infidum, & meretrix perjura.* At Phyllis mirum quam *fidelis*, tum quæſtui & *lucro averſa*. Honeſtam igitur educationem generoſus animus; nobilis autem inſtitutio originem haud vulgarem indicat certe & arguit.

De ſceleſta plebe.) Vel, impura, & ſceleri praviſque affectionibus ut plurimum obnoxia: vel, infortunata, & paupertatis incommodis ac ludibriis damnata velut & conſpurcata. Hinc non abludit quod Plaut. Moſtell. Scen. 7. ſcribit:

Sceleſtiorem ego annum argento fænori (locando)
Nunquam ullum vidi, quam hic mihi annus obtigit.

18. *Delectam.*) Alii legunt, *dilectam*.

19. *Averſam.*) Alii *adverſam*, perinde eſt, & par utrobique ſenſus.

Fidelem.) Caſtitatis amantem, honeſti propoſiti tenacem, quam a fide non facile dimoveas: nec oblato quæſtu corrumpas.

20. *Matre pudenda.*) Improbis ac flagitioſis moribus turpificata; vel inope, & abjecta, cujus nomen ac memoria pudorem & verecundiam efficere queat. E moribus natales poſſe ac debere æſtimari oſtendit Juvenalis Sat. 6. v. 238.

Scilicet expectas ut tradat mater honeſtos
At alios mores, quam quos habet? utile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.

22. *Integer laudo.*) Ceterum, o Phoceu, ſi laudo tuam illam Phyllidem, noli me arbitrari ſpecie illius captum. *Integer* ego caſtuſque laudo *brachia* toroſa & candida, *vultum* ſpecioſum, ſuras teretes, totamque formoſam. Itaque ne zelotypus inde fias, neve ſuſpiceris rivalem me tuum quoque modo eſſe.

23. *Cujus octavum trepidavit ætas claudere luſtrum.*) Nimirum deferbuit ardor ille primus adoleſcentiæ, nec ita me jam ut olim cruciat amor. Annum ætatis quadrageſimum prætergreſſus æſtus illos priores evaſi.

24. *Luſtrum.*) Ex Varrone, Feſto, & aliis dictum a luendo id eſt, ſolvendo, pendebantur enim vectigalia quinto quoque anno. Eſt igitur annorum quinque ſpatium; adeoque *luſtrum octavum* annos quadraginta *claudit* impletque. Cic. Epiſt. 2. lib. 6. ad Attic. *Populi autem, nullo gemitu, publicanis, quibus hoc ipſo luſtro nihil ſolverant, etiam ſuperioris luſtri reddiderunt.* Ovid. in Ibin. ſic orditur.

Tempus ad hoc luſtris mihi jam bis quinque peractis.

Martial. lib. 4. Epigram. 45.

Ut qui prima novo ſignas quinquennia luſtro.

ODE V.

Coercendus amor intempeſtivus virginis haud maturæ.

NONDUM ſubacta ferre jugum valet
Cervice; nondum munia comparis

INTERPRETATIO.

NEQUIT *adhuc portare jugum ſubmiſſo collo, nec aſſequi officia*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9. Lib. 1.

1. *Nondum ſubacta.*) An amicorum aliquem, an ſeipſum admoneat Horatius, plane incertum eſt. Rem vero cæteroqui turpiculam allegoria multiplici contexit ac prope honeſtavit. Cupidinem virginis intempeſtivæ indicat per appetentiam uvæ nondum maturæ. Puellæ vero junioris indolem belle notat per Juvencam cum vitulis exultantem in campo, jugum portare aut Venerem ſequi adhuc ignorantem.

2. *Munia comparis æquare.*) Onera conjugii ſuſtinere, æqualem operam præſtare marito puellula ante pubertatem, nondum viro matura.

Æquare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virentes eſt animus tuæ
Campos juvencæ, nunc fluviis gravem
Solantis æſtum, nunc in udo
Ludere cum vitulis ſalicto
Prægeſtientis. Tolle cupidinem
Immitis uvæ: jam tibi lividos
Diſtinguet Autumnus racemos
Purpureo varius colore.
Jam te ſequetur. Currit enim ferox
Ætas: & illi, quos tibi demſerit,
Apponet annos: jam proterva
Fronte petet Lalage maritum,
Dilecta, quantum non Pholoe fugax,
Non Chloris, albo ſic humero nitens,

I N T E R P R E T A T I O.

conjugis, nec ſuſtinere impetum tauri Venerem appetentis. Circa viriles agros verſatur mens buculæ tuæ, modo fluminibus temperantis moleſtos Solis *ardores: modo gaudentis colludere cum vitulis inter humidas ſalices. Cohibe deſiderium uvę acerbæ. Mox Autumnus varietate gratus colore purpureo pinget tibi racemos liventes. Mox curret poſt te. Nam properat ætas vehemens: atque illi addet annos quos tibi detraxerit. Mox audaci vultu Lalage virum quæret. Amata pluſquam Pholoe* viros *abhorrens, vel Chloris ſplendens humero candido,*

A N N O T A T I O N E S.

5. *Circa virentes eſt; &c.*) Aliud nihil amat aut cogitat virgo ea ætate teneriori, quam ludum cum pueris aut puellis æqualibus. Animuſque illius totus eſt in campis in luſibus, &c. Sic Terent.

Animus eſt in patinia.

Horat. lib. 3. Od. 11.

Quæ velut latis equa trima campis,
Ludit exultim, metuitque tangi.
Nuptiarum expers, & adhuc protervo
Cruda marito.

9. *Prægeſtientis.*) Summopere cupientis. Ex Priſciano, & Feſto *geſtire*, eſt rem aliquam tam vehementer appetere, ut corporis geſtus ejus deſiderium exprimentes continere non valeamus.

Tolle cupidinem immitis uvæ.) Deſine amare, aut ſaltem concupiſcere puellam impuberem, immaturam, atque, aut Varro appellavit, acerbam; utens eadem, qua Poeta noſter, metaphora ab uva immiti ducta. Expecta donec ætas idoneam fecerit ac nobilem. Tull. de Senect. nu. 53. *uva primo eſt peracerba guſtu, deinde matura dulceſcit.*

14. *Jam tibi lividos diſtinguet, &c.*) Autumnus varietate fructuum abundans, & eorum multiplici diverſitate utilis pariter & jucundus, liventes ante immiteſque uvas purpureo ſtatim colore pulcras, ſimul & maturitate guſtui dulces facit. Sic tibi paulo poſt maturam ac tempeſtivam licebit ſectari Lalagen. Imo ipſa ætate jam perfecta virum petet: ſicut uva plane matura carpi deſiderat.

12. *Purpureo varius colore.*) Is color in racemo propinquam notat maturitatem. Hinc Virgil. *rubentes uvas*, Ovid. *purpureas* laudat: Horatius autem Epod. 2. *certantem purpuræ uvam* dixit. Theophraſt. de cauſ. plant. lib. 3. cap. 22. *ὅταν ἄρχωνται περκάζειν οἱ βότρυες, cum incipiunt uvæ nigreſcere*, ſeu *nigris diſtinguit maculis*. Propert.

Prima mihi variat liventibus uva racemis.

13. *Jam te ſequetur.*) Lalage, quæ te ſequentem modo fugit, deinde vel fugientem te proſequetur, ubi ferventis æſtu juventutis agitari cœperit. Quod quidem brevi fiet: *currit enim ferox ætas*, labitur celeriter, imo *volat*, ut ait Tull. Tuſc. 4. num. 76.

Ferox ætas.) Juventus, quæ valens, acris, ardens, vehemens, petulans, elata, ſuperba, ac niſi libidinis ſtimulos tum maxime prurientis virtute fregerit, etiam ferox, indomita & impotens. Apage vero Cruquium dubitantem numquid tranſpoſita ſint epithea iſta, ut legendum ſit: *ætas fugax* & *Pholoe ferox*.

14. *Illi quos tibi demſerit, apponet annos.*) Dum tu annis decreſces & imminueris viribus, illa creſcet atque augeſcet. Tu enim ab ætate perfecta vergis ad ſenium: illa ad annorum ætatiſque firmitatem quam nondum attigit, properat.

16. *Lalage.*) Eam ipſam ætatis flore decoram laudat lib. 1. Od. 22: quo patet Oden iſtam ab Horatio poſt hanc eſſe ſcriptam.

17. *Dilectà quantum, &c.*) Cum vero Lalage juventutis pariter ac formæ perfectionem adepta fuerit, tum certe multos amatores habebit, quot nunquam *Chloris* pulcherrima, vel ſpecioſa *Pholoe* Chloridis filia, quæ tamen eo diligitur amplius, quo magis amantes fugit aſpera & repellit. De hac Cyro adamata, ipſumque ſpernente; lib. 1. Od. 33.

Ut pura nocturno renidet
Luna mari, Cnidiuſve Gyges:
Quem ſi puellarum insereres choro,
Mire ſagaces falleret hoſpites
Diſcrimen obſcurum, ſolutis
Crinibus, ambiguoque vultu.

INTERPRETATIO.

non ſecus ac Luna clara micat in mari, aut Gyges Cnidius: quem ſi miſceas cœtui virginum, advenas maxime perſpicaces deciperet incerta differentia, paſſis capillis, dubiaque facie.

ANNOTATIONES.

19. *Ut pura nocturno renidet Luna mari.*) Tam nitens, quam Luna nullis infuſcata nebulis, ſudo cœlo, noctu ſplendet ac mari navigantibus formoſa apparet.

20. *Cnidiuſve Gyges.*) Velut etiam formoſus ille puer Gyges, virginea ſpecie inclytus, oriundus e Cnido urbe Cariæ maritima, hodie *Capo di Chio*: ubi Veneris effigies valde celebris. Vide lib. 1. Od. 30. formoſos olim pueros in deliciis fuiſſe, vel e Virgil. Bucol. notum. Eclog. 2.

Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexin,
Delicias domini.

21. *Quem ſi puellarum insereres, &c.*) Gygis nempe vultus levis, tener, candidus, venuſtus, adeo virginis ſpecioſæ pulchritudinem refert, ut vix internoſci queat, *ſi puellarum choro inſeratur*: puellam etenim non puerum Gygen affirmaveris.

22. *Falleret hoſpites.*) Nos quidem cives, qui eum cognoſcimus, forte non falleret Gyges; hoſpites autem & peregrini nequaquam a puellis puellum hunc deſcernerent. Tam enim *obſcurum eſt diſcrimen*.

23. *Solutis crinibus.*) Prolixis & paſſis, more ſcilicet virginum; at contra nuptæ capillos religabant.

24. *Ambiguoque vultu.*) Ut ſexum non diſtinguas. Sic Juvenalis Sat. 15. v. 137. de pupillo a Tutore defraudato:

Cujus manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli,

Ovid. Metam. 8. Fab. 4.

Talis erat cultu facies, quam dicere vere
Virgineam in puero, puerilem in virgine poſſes;

Idem lib. 9. Fab. 12.

Cultus erat pueri: facies, quam ſive puellæ,
Sive dares puero; fieret formoſus uterque.

Auſon. Epigram. 105.

Dum dubitat natura marem faceretne puellam;
Factus es, o pulcher, pene puella, puer.

AD TIT. SEPTIMIUM.

ODE VI.

Apud amœnum Tiburtinæ vel Tarentinæ regionis ſeceſſum tandem cum eo quietam degere ſenectutem exoptat.

SEPTIMI Gades aditure mecum, &
Cantabrum indoctum juga ferre noſtra, &
Barbaras Syrtes, ubi Maura ſemper
Æſtuat unda:
Tibur Argæo poſitum colono,
Sit meæ ſedes utinam ſenectæ,
Sit modus laſſo maris, & viarum,
Militiæque.

INTERPRETATIO.

O Septimi perrecture mecum ad Gades & Cantabros nobis ſervire neſcios, atque ad Syrtes feras, ubi mare Mauritaniæ nunquam non fervet: faxint Dii ut Tibur ab Argivo colono conditum, mec ſit domicilium ſenectutis: ſit requies pertæſo maris, itinerum.

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſupra Od. 2. Lib. 1.

1. *Septimi.*). Tit. hic Septimius, Romanus Eques, Poeta etiam Lyricus & Tragicus, cum Horatio diuturna familiaritate conjunctus, imo & commilito. Hujus meminit lib. 1. Epiſt. 3. 5. 9. fertur & Auguſtus ad Horatium ita de eo ſcripſiſſe: *tui qualem habeam memoriam poteris ex Septimio noſtro cognoſcere.*, &c.

Gades aditure mecum, &c.) Hoc interpretes hunc uſque fere omne intellexerunt de magna Horatii Septimiique conſenſione; quaſi paratus eſſet alter alteri comes ire ad ultimas uſque orbis plagas: quemadmodum Catullus Carm. 11. Furium & Aurelium ſibi ſpondet comites, *ſive in extremos penetrarit Indos, &c.* Et Propertius lib. 1. Eleg. 6. Tullo ſeſe offert, ut cum eo *Riphæos etiam montes* ſuperare non vereatur, & *Ægeo ducere vela mari*. Cruquius autem opinatur hæc ab Horatio ſcripta, *cum Auguſtus eſſet in expeditione Cantabrica, quinto vix anno peracta, quo Septimius Eques invitabat Horatium*, inquit ille; non male quidem ariolatus: melius forte tamen, quando Cæſar expeditionem illam moliebatur, & cum ad eam Horatius pariter ac Septimius ſeſe accingerent. De *Gadibus ſupra*, Od. 2. v. 11.

2. *Cantabrum.*) Cantabri Hiſpaniæ Tarraconenſis populi ad Oceanum Borealem, qui & inde Cantabricus vocatur: hodie *Biſcaia*.

Indoctum juga ferre noſtra.) *Sera* nempe *domitum catena*, ut ait Od. 8. lib. 3. ab Auguſto tandem, ſive ab Agrippa Auguſti auſpiciis Cantabri devicti ſunt: teſtes Sueton. Octav. cap. 20. & 21. Dio lib. 51. & ſequ. Strabo lib. 3. &c. Flor. lib. 4. cap. 12. *duæ validiſſimæ gentes Cantabri & Aſtures immunes Imperii agitabant. Cantabrorum altior & magis pertinax in rebellando animus, qui non contenti libertatem ſuam defendere, proximis etiam imperitare tentabant, &c.* Cæſi vero fugiunt *in eminentiſſimum Vinnium montem, quo maria prius Oceani, quam arma Rom. aſcenſura eſſe crediderant*, & paulo poſt: *ipſe præſens hos deduxit montibus: hos obſidibus aſtrinxit; hos ſub corona jure belli venumdedit, &c.* Sil. Ital. *Cantaber ante omnes hyemiſque æſtuſque famiſque invictus*. Obſervandum porro, ita ſub jugum mitti ſolitos olim victos hoſtes: haſtæ duæ interjecto ſpatio in terram defigebantur, tertia ſuperimpoſita, atque hinc & inde alligata. Sub hanc igitur inermes & diſcincti tranſire coacti, jugum ſubire, victique eſſe cenſebantur. Vid. Tit. Lib. 9. cap. 6. ubi Rom. Coſſ. & legiones turpiter ad furculas Caudinas ſub jugum mittuntur.

3. *Barbaras Syrtes.*) Inhoſpitas, inaceſſas ſævas ob æſtus ac motus maris dubios.

Ubi Maura ſemper æſtuat unda.) Ubi mare Mauritaniæ ſeu Africæ crebris æſtuariis fervet, vadoſum paſſim & ſcopuloſum. Vide Plin. lib. 2. c. 97. & Epod. 9. ſub finem, ibique annot.

5. *Tibur Argæo, &c.*) Detur utinam mihi lætam agere ſenectutem apud Tibur Latii oppidum ædificatum a Tiburno Argivo: ibique quietem nanciſci, poſt labores ac tædia navigationis itinerum ac militiæ. Tiburtina ſua villa in primis ſe delectari jam indicavit lib. 1. Od. 7. & 18. Vide ibi annot.

7. *Laſſo maris & viarum militiæque.*) Ex Suetonio cit. bellicam in Cantabros expeditionem ſuſcepit Auguſtus devicto jam Antonio: in bellis antecedentibus militaverat Horatius, ut patebit ex Ode ſequenti: ad hoc etiam, ut dixi, ſeſe accingebat: Deos itaque rogat, ut ſibi fortunatam dent quietem & ſenectam poſtquam eas iterum ærumnas exantlarit.

Unde

Crede non illam tibi de ſceleſta
Plebe delectam: neque ſic fidelem,
Sic lucro averſam potuiſſe naſci
　　Matre pudenda.
Brachia, & vultum, tereteſque ſuras
Integer laudo. Fuge ſuſpicari,
Cujus octavum trepidavit ætas
　　Claudere luſtrum.

INTERPRETATIO.

Sic habe non eam infelici de plebecula tibi electam: nec ita fidam, ita quæſtus aſpernatricem turpi matre gigni potuiſſe. Cæterum *intactus laudo brachia & faciem & tibias rotundas* illius. *Noli ſuſpectum habere* me, *cujus ætas properavit octavum luſtrum finire*

ANNOTATIONES.

17. *Crede non illam tibi, &c.*) Nequaquam credenda eſt e fæce plebis illa, quæ nihil habet ſordidum ac vile. Plebeiæ animæ lucro ſeſe vendunt ultro ac ſponte: meretrices in primis infidæ ac perjuræ: lucri vero perquam avidæ, lib. 1. Od. 35. *vulgus infidum, & meretrix perjura*. At Phyllis mirum quam *fidelis*, tum quæſtui & *lucro averſa*. Honeſtam igitur educationem generoſus animus; nobilis autem inſtitutio originem haud vulgarem indicet certe & arguit.

De ſceleſta plebe.) Vel, impura, & ſceleri praviſque affectionibus ut plurimum obnoxia: vel, infortunata, & paupertatis incommodis ac ludibriis damnata velut & conſpurcata. Hinc non abludit quod Plaut. Moſtell. Scen. 7. ſcribit:

Sceleſtiorem ego annum argento fænori (locando)
Nunquam ullum vidi, quam hic mihi annus obtigit.

18. *Delectam.*) Alii legunt, *dilectam*.

19. *Averſam.*) Alii *adverſam*, perinde eſt, & par utrobique ſenſus.

Fidelem.) Caſtitatis amantem, honeſti propoſiti tenacem, quam a fide non facile dimoveas: nec oblato quæſtu corrumpas.

20. *Matre pudenda.*) Improbis ac flagitioſis moribus turpificata; vel inope, & abjecta, cujus nomen ac memoria pudorem & verecundiam efficere queat. E moribus natales poſſe ac debere æſtimari oſtendit Juvenalis Sat. 6. v. 238.

Scilicet expectas ut tradat mater honeſtos
At alios mores, quam quos habet? utile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.

22. *Integer laudo.*) Ceterum, o Phoceu, ſi laudo tuam illam Phyllidem, noli me arbitrari ſpecie illius captum. *Integer* ego caſtuſque laudo *brachia* toroſa & candida, *vultum* ſpecioſum, ſuras teretes, totamque formoſam. Itaque ne zelotypus inde fias, neve ſuſpiceris rivalem me tuum quoque modo eſſe.

23. *Cujus octavum trepidavit ætas claudere luſtrum.*) Nimirum deferbuit ardor ille primus adoleſcentiæ, nec ita me jam ut olim cruciat amor. Annum ætatis quadrageſimum prætergreſſus æſtus illos priores evaſi.

24. *Luſtrum.*) Ex Varrone, Feſto, & aliis dictum a luendo id eſt, ſolvendo, pendebantur enim vectigalia quinto quoque anno. Eſt igitur annorum quinque ſpatium; adeoque *luſtrum octavum* annos quadraginta *claudit* impletque. Cic. Epiſt. 2. lib. 6. ad Attic. *Populi autem, nullo gemitu, publicanis, quibus hoc ipſo luſtro nihil ſolverant, etiam ſuperioris luſtri reddiderunt*. Ovid. in Ibin. ſic orditur.

Tempus ad hoc luſtris mihi jam bis quinque peractis,
Martial. lib. 4. Epigram. 45.
Ut qui prima novo ſignat quinquennia luſtro.

ODE V.

Coercendus amor intempeſtivus virginis haud maturæ.

NONDUM ſubacta ferre jugum valet
Cervice; nondum munia comparis

INTERPRETATIO.

NEQUIT *adhuc portare jugum ſubmiſſo collo, nec aſſequi officia*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9. Lib. 1.

1. *Nondum ſubacta.*) An amicorum aliquem, an ſeipſum admoneat Horatius, plane incertum eſt. Rem vero cæteroqui turpiculam allegoria multiplici contexit ac prope honeſtavit. Cupidinem virginis intempeſtivæ indicat per appetentiam uvæ nondum maturæ. Puellæ vero junioris indolem belle notat per juvencam cum vitulis exultantem in campo, jugum portare aut Venerem ſequi adhuc ignorantem.

2. *Munia comparis æquare.*) Onera conjugii ſuſtinere, æqualem operam præſtare marito puellula ante pubertatem, nondum viro matura.

Æquare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virentes eſt animus tuæ
Campos juvencæ, nunc fluviis gravem
Solantis æſtum, nunc in udo
Ludere cum vitulis ſalicto
Prægeſtientis. Tolle cupidinem
Immitis uvæ: jam tibi lividos
Diſtinguet Autumnus racemos
Purpureo varius colore.
Jam te ſequetur. Currit enim ferox
Ætas: & illi, quos tibi demſerit,
Apponet annos: jam proterva
Fronte petet Lalage maritum,
Dilecta, quantum non Pholoe fugax,
Non Chloris, albo ſic humero nitens,

INTERPRETATIO.

conjugis, nec ſuſtinere impetum tauri Venerem appetentis. Circa virides agros verſatur mens buculæ tuæ, modo fluminibus temperantis moleſtos Solis *ardores: modo gaudentis colludere cum vitulis inter humidas ſalices. Cohibe deſiderium uvæ acerbæ. Mox Autumnus varietate gratus colore purpureo pinget tibi racemos liventes. Mox curret poſt te. Nam properat ætas vehemens: atque illi addet annos quos tibi detraxerit. Mox audaci vultu Lalage virum quæret. Amata pluſquam Pholoe* viros *abhorrens, vel Chloris ſplendens humero candido.*

ANNOTATIONES.

5. *Circa virentes eſt; &c.*) Aliud nihil amat aut cogitat virgo ea ætate teneriori, quam ludum cum pueris aut puellis æqualibus. Animuſque illius totus eſt in campis in luſibus, &c. Sic Terent.

Animus eſt in patinis.

Horat. lib. 3. Od. 11.

Quæ velut latis equa trima campis,
Ludit exultim, metuitque tangi.
Nuptiarum expers, & adhuc protervo
Cruda marito.

9. *Prægeſtientis.*) Summopere cupientis. Ex Priſciano, & Feſto *geſtire*, eſt rem aliquam tam vehementer appetere, ut corporis geſtus ejus deſiderium exprimentes continere non valeamus.

Tolle cupidinem immitis uvæ.) Deſine amare, aut ſaltem concupiſcere puellam impuberem, immaturam, atque, aut Varro appellavit, acerbam; utens eadem, qua Poeta noſter, metaphora ab uva immiti ducta. Expecta donec ætas idoneam fecerit ac nobilem. Tull. de Senect. nu. 53. *uva primo eſt peracerba guſtu, deinde matura dulceſcit.*

14. *Jam tibi lividos diſtinguet, &c.*) Autumnus varietate fructuum abundans, & eorum multiplici diverſitate utilis pariter & jucundus, liventes ante immiteſque uvas purpureo ſtatim colore pulcras, ſimul & maturitate guſtui dulces facit. Sic tibi paulo poſt maturam ac tempeſtivam licebit ſectari Lalagen. Imo ipſa ætate jam perfecta virum petet: ſicut uva plane matura carpi deſiderat.

12. *Purpureo varius colore.*) Is color in racemo propinquam notat maturitatem. Hinc Virgil. *rubentes uvas*, Ovid. *purpureas* laudat: Horatius autem Epod. 2. *certantem purpuræ uvam* dixit. Theophraſt. de cauſ. plant. lib. 3. cap. 22. *οταν αρχωνται περκαζειν οι βοτρυες, cum incipiunt uvæ nigreſcere*, ſeu *nigris diſtinguit maculis*. Propert.

Prima mihi variat liventibus uva racemis.

13. *Jam te ſequetur.*) Lalage, quæ te ſequentem modo fugit, deinde vel fugientem te proſequetur, ubi ferventis æſtu juventutis agitari cœperit. Quod quidem brevi fiet: *currit enim ferox ætas*, labitur celeriter, imo *volat*, ut ait Tull. Tuſc. 4. num. 76.

Ferox ætas.) Juventus, quæ valens, acris, ardens, vehemens, petulans, elata, ſuperba, ac niſi libidinis ſtimulos tum maxime prurientis virtute fregerit, etiam ferox, indomita & impotens. Apage vero Cruquium dubitantem numquid tranſpoſita ſint epithea iſta, ut legendum ſit: *ætas fugax* & *Pholoe ferox.*

14. *Illi quos tibi demſerit, apponet annos.*) Dum tu annis decreſces & imminueris viribus, illa creſcet atque augeſcet. Tu enim ab ætate perfecta vergis ad ſenium: illa ad annorum ætatiſque firmitatem quam nondum attigit, properat.

16. *Lalage.*) Eam ipſam ætatis flore decoram laudat lib. 1. Od. 22. quo patet Oden iſtam ab Horatio poſt hanc eſſe ſcriptam.

17. *Dilectâ quantum, &c.*) Cum vero Lalage juventutis pariter ac formæ perfectionem adepta fuerit, tum certe multos amatores habebit, quot nunquam *Chloris* pulcherrima, vel ſpecioſa *Pholoe* Chloridis filia, quæ tamen eo diligitur amplius, quo magis amantes fugit aſpera & repellit. De hâc Cyro adamata, ipſumque ſpernente; lib. 1. Od. 33.

Ut

ODE VII.

Pompeio Varo felicem ex infelici militia reditum gratulatur.

O Sæpe mecum tempus in ultimum
  Deducte, Bruto militiæ duce,
Quis te redonavit Quiritem
  Diis patriis, Italoque cælo,
Pompei meorum prime ſodalium?
Cum quo morantem ſæpe diem mero
  Fregi, coronatus nitentes
    Malobathro Syrio capillos.

INTERPRETATIO.

O *Vare meorum prime commilitonum, mecum frequenter ad extremum diem redacte, Bruto belli principe, ecquis Romanum te reddidit numinibus patriæ, atque Italico aeri? Cum quo non ſemel* bibendo *vino interrupi tardantem diem, redimitos* habens *crines unguento Syrio nitidos.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 9. Lib. 1.

Athenis verſabatur Horatius, Philoſophiæ dans operam ſub Academo præceptore, cum ad militiam eſt pertractus a Bruto tum Achaiam atque Athenas tenente, ut ait vetus interpres. Hæc ipſe de ſe teſtatur Epiſt. 2. lib. 2. v. 43. & ſeq. Subinde & Tribunus legioni Romanæ præfuit: quod declarat lib. 1. Sat. 6. v. 48. interfuitque demum ei pugnæ, Philippicis in campis, qua Brutus ab Auguſto cæſus tandem ac fuſus eſt. In ea vero militia ſodalem habuit Pompeium Varum, qui poſt cladem Philippicam, non ut Horatius, armis valedixit, ſed Brutianis reliquiis, novoque bello ſe implicuit. Quibus extinctis, ſalvus tamen rediit Varus: quapropter incolumitatem ei gratulatur Horatius, ac Soteria canit hac Ode, atque ad convivium invitat.

1. *Sæpe mecum tempus in ultimum deducte.*) Qui toties vitæ periculum adiiſti mecum in eo fatali bello, in quo Caſſius & Brutus Julii Cæſaris interfectores adverſus Auguſtum atque Antonium pro libertate publica dimicarunt; ſicuti antea Cn. Pompeius contra Jul. Cæſarem.

3. *Quis te redonavit Quiritem.*) Quis te patriæ reſtituit, vel Deus propitius, vel patronus apud victorem Auguſtum potens & gratioſus.

4. *Diis patriis.*) Dii patrii vocantur qui ſingulis præſunt urbibus; ſuntque illarum propugnatores; atque a civibus honore præcipuo coluntur eximie: ut Mars Romæ; Athenis Apollo & Minerva; Apollo Delphis & Rhodo; Bœotiis Hercules & Baccus; Juno Carthagini, Samo, Spartæ; Mycenis, Argis; Diana Cretenſibus; Venus Cypro, Papho, &c. Vide Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 4. forte Horatius hic Penates Deos intelligit, ut gratuletur Varo quod redux iterum videat ſuam domum ac Penates. *Extat Quinti Ennii carmen, Deorum continens Penatium nomina, quos patrios alii, Varro Terentius etiam urbanos nuncupat.*

Juno, Veſta, Minerva, Cereſque, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Cæl. Rhodig. lib. 25. cap. 30.

Italoque cælo.) Cælum pro aere & climate poni, conſtat vel ex hoc Horatii:

Cælum non animum mutant qui trans mare currunt.

5. *Meorum prime ſodalium.*) Vel amiciſſime: patet ex fine hujus odes. Vel, cum quo militavi primum: ſic ut condiſcipulus in Philoſophiæ ſtudio videatur fuiſſe Varus Horatii, & cum eo ad civile bellum Athenis evocatus. Epiſt. 2. lib. 2. cit. v. 47.

Civiliſque rudem belli tulit æſtus in arma
Cæſaris Auguſti non reſponſura lacertis.

6. *Morantem diem.*) Vel æſtivum, reipſa longiorem: vel morari viſum præ tedio civilium tumultuum, ac laborantis Reipublicæ; itemque ærumnarum bellicarum, quæ Horatio quidem ad ſtudia literarum Muſarumque otium magis quam ad ſtrepitus militares nato graves erant ac moleſtæ.

7. *Fregi.*) Per intervalla tecum potando rupi, tranſegi; atque ita ſollicitudines ad dolorem feſelli utcumque, pertuli, ſuperavi.

Coronatus nitentes malobathro Syrio capillos.) Floreis quidem coronis inter epulandum ſolitos ut veterea, oſtendimus Od. 38. Lib. 1. unguentis etiam perfudiſſe caput, notum fere & ex dicendis patebit. Ab Ionibus primum ad feminas Rom. delicatores translatus iſte mos coronarum in conviviis, atque unguentorum, maxime vero malobathri, quod & foliatum dicebatur: teſtis Galenus. Obſerva porro corollas iſtas unguentis interdum fuiſſe delibutas. Athenæus item lib. 15. Plin. lib. 21. cap. 3. *lentiſſimum*, inquit, *dari coronas e nardi folio, aut verſicolores unguentis madidas.*

8. *Malobathro Syrio.*) Malobathrum ſive malabathrum, unguentum erat exquiſitum e folio, quod gignunt Indicæ paludes, in regione Malabar, & vernacule *bathrum* vel *betrhum* vocant Indi. Nomen hinc factum ſatis apparet. In

Nomen

Tecum Philippos & celerem fugam
Senſi, relicta non bene parmula:
Cum fracta virtus, & minaces
Turpe ſolum tetigere mento.

INTERPRETATIO.

Tecum expertus ſum Philippos, & fugam præcipitem, abjecto indecore clypeo; quando virtus debilitata eſt, & terræ mentum fœde applicuerunt qui minas jactabant.

ANNOTATIONES.

Syriam apportabatur ex India: illinc autem Romani mercatores deferebant: unde Syrium Romæ vocabatur. Galen. cit. Dioſcorid. Plin. lib. 13. c. 1. lib. vero 12. cap. 26. ita ſcribit: *Dat malobathron Syria, arborem folio convoluto, arido colore, ex quo paratur oleum ad unguenta: fertiliore ejuſdem Ægypto. Laudatius tamen ex India venit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo* (lenticulæ Paluſtris modo aquis innatare. Dalecamp.) *odoratius croco, nigricans, ſcabrumque, quodam ſalis guſtu . . . . . . ejus ſapor nardo ſimilis eſſe debet ſub lingua: odor autem in vino ſuffervefacti antecedit alios. In pretio quidem prodigio ſimile eſt, &c.*

9. *Tecum Philippos, &c.*) Adfui tecum in campis illis prope Philippos urbem Macedoniæ, in Thraciæ confinio, ad Pangæi montis radices: quam Philippus Alexandri Magni pater inſtauravit, ac de ſuo nomine appellavit. Ibi nimirum commiſſo duplici prælio Auguſtus atque Antonius Caſſii & Bruti exercitus fuderunt, viceruntque eos, qui triumphum ante victoriam & pugnam cecinerant. Vide infra.

10 *Relicta non bene parmula.*) In ea clade fugam ſuam non diſſimulat hic Horatius, inſuper & clypei projectionem. Quod ad primum attinet, non caret ſemper excuſatione. Nam fortis eſt non modo reſiſtere, ſed & ſapienter fugere ac cedere. Sic Homerus Æneam laudat velut metuendi fugiendique peritum, & hanc ei laudem juſte dari agnoſcit Plato in Lachete. Vide & initium vitæ Pelopidæ apud Plutarch. Alterum vero culpa nunquam vacare creditum eſt. Unde apud Germanos ſacris interdictum erat ei, qui in acie ſcutum amiſiſſet. Alex ab Alex. lib. 4. cap. 17. apud Spartanos autem capite luebat. Idem lib. 2. cap. 13. Vide Ariſtot. lib. 2. Rhetoric. Modeſtin. Juriſc. lib. 3. de re militari. Hinc teſte Ammiano Marcell. lib. 25 paulo poſt initium, *Epaminondas ille dux inclytus lethaliter apud Mantineam ſaucius reverſus ex acie, ſcutum ſollicite conquirebat: quod cum vidiſſet propius: lætior vi vulneris interiit; & qui animam intrepidus amittebat, jacturam clypei formidavit.* Quod idem ita refert Juſtinus lib. 6. *Relatus in caſtra ſemi animis Epaminondas, ut vocem ſpiritumque collegit, id unum a circumſtantibus requiſivit, num cadenti ſibi ſcutum ademiſſet hoſtis: quod ut ſervatum audivit, allatumque velut laborum gloriæque ſocium oſculatus eſt.* Apud Plutarch. Apophtegm. Lacon. Demaratus interrogatus, quid decoris & probri ſit clypeum abjicientibus; non ita vero galeam aut gladium? reſpondit, quia hæc ſui ipſorum cauſa ſumunt, clypeum autem communis aciei gratia.

11. *Cum fracta virtus,*) Cum Bruti pars, & virtus victa eſt fatis adverſantibus, & Auguſto Imperium orbis deſtinantibus. Tum enim in ſumma rerum deſperatione ille apud ſuos conqueſtus fertur; *fruſtra coluiſſe ſe virtutem, quæ inane eſſet nomen, & fortunæ ſerviret.* Plutarch. in Bruto. Dio lib. 47. Appian. lib. 4. Tit. Liv. Epitome lib. 124. *C. Cæſar & Antonius apud Philippos vario eventu contra Brutum & Caſſium pugnaverunt: ita ut utriuſque partis cornua dextra vincerent ...... ſed inæqualem fortunam partium mors Caſſii fecit, qui cum in eo cornu fuiſſet quod pulſum erat, totum exercitum fuſum ratus, mortem ſibi conſcivit. Altero deinde prælio victus M. Brutus & ipſe vitam finivit, annorum circiter quadraginta; exorato Stratone fugæ comite, ut ſibi gladium adigeret.* Xiphilinus in Auguſto ſic rem deſcribit: *Si Brutus cum Antonio decertaſſet, & Caſſius cum Auguſto Cæſare; ipſi pares inter ſe fuiſſent: ſed dum Brutus Cæſarem imbecillum vicit: Antonius autem Caſſio, qui par ei bellicis in rebus noverat, ſuperior fuit; victores quodammodo victi diſceſſerunt, &c.*

Minaces.) Milites Bruti ſcilicet ac eorum Duces arrogantius jactabant minas in Cæſarianos, quos priori certamine ſuperaverant, tam aperta quidem victoria, ut *caſtra Cæſaris & Antonii, quæque in caſtris erant, omnia capta ſint: ac Cæſar ipſe mirabiliter ſalvus evaſerit.* Ex Xiphil. loco mox cit. Item ex Appiano lib. 4. civil. bell. Rom. Brutus ipſe hoſtes retroceſſiſſe accipiens, ſic illudit: *hi ut defeſſos nos provocantes minime experiri auſi ſunt.* Cum autem Cæſarianos intelligeret inedia & fame prope enectos, ac morando citra ſuorum periculum, conficere vellet, *conquerebatur milites; mulierum more, intra vallum ſe contineri: excandeſcebant etiam eorum Duces . . . . . . hoſteſque ab exercitu prompto & parato facillime vinci poſſe exiſtimabant . . . . tandem exercitus per cohortes, ac deinde per concurſus, apertius conqueritur: quid tandem Imperator noſter meditatur? in quo nuper victoriam adepti deliquimus? . . . . . . Inſtantibus denique pertinaciter Ducibus ac primoribus Brutus indignatus, eorum temeritati proprioque diſcrimini aſſenſus eſt.* Xiphil. ibid.

12. *Turpe ſolum tetigere mento.*) Id eſt, victi procubuere, non ſine gravi turpitudinis nota, ob priorem arrogantiam, ac minas: at enim meminiſſe oportebat, quod ſcribit Cic. ad Attic. lib. 7. Epiſt. 3. *armorum exitus incertos eſſe ſemper;* atque, *ancipitem fortunam belli.* Pro M. Marcello. Alii explicant *turpe ſolum*, terram cruore fœdatam, quam qui vulneribus confecti cadunt, dentibus ſolent apprehendere; aut ſaltem labra mordicus premere; ſeu dolore & ira adacti, ſeu ne quam emittant vocem querelarum, ſua virtute & exiſtimatione indignum.

Sed

Unde ſi Parcæ prohibent iniquæ,
Dulce pellitis ovibus Galeſi
Flumen, & regnata petam Laconi
Rura Phalanto.
Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet: ubi non Hymetto
Mella decedunt, viridique certat
Bacca Venafro;
Ver ubi longum, tepidaſque præbet

INTERPRETATIO.

quę, & belli. Hinc vero *ſi Parcæ me arcent improbæ, adibo fluvium Galæſum ovibus pelle coopertis jucundum, agroſque ubi rex fuit Phalantus Lacedæmonius. Illa mihi regio præ cæteris placet; in qua mel cum Hymettio, & olivæ cum Venafrinis* bonitate *contendunt. Illic ver diuturnum; &*

ANNOTATIONES.

9. *Unde ſi Parcæ prohibent.*) Quod ſi, fatis ita volentibus, non liceret apud Tibur conquieſcere; apud Tarentum ſaltem detur mihi ſecedere, ubi Galæſus læniter fluit, rigatque iſtam regionem Calabriæ, in qua paſcuntur oves exquiſito vellere ac lana, &c.

10. *Pellitis ovibus.*) Vel eximias pelles eximium vellus habentibus, per antonomaſiam: vel potius quæ ob lanam præ cæteris exquiſitam adverſus aeris injurias integuntur pellibus, ad conſervationem excellentis earum velleris, tenuioris, mollioris; neve illud inquinetur. Hinc Plin. *tectas*, Varro & noſter *pellitas* nuncupat Tarentinas illas oves, quas & Græcas alii vocant. Vide Columell. lib. 7. cap. 4. *Græcum pecus, quod & Tarentinum plerique nominant, niſi cum domini præſentia eſt, vix expedit haberi, &c. ex omnibus eſt molliſſimum &c.* Polybius μαλακὰ πρόβατα ſimiliter appellat. Varro rei ruſt. lib. 2. cap. 2. ad finem: *pleraque ſimiliter faciendum in ovibus pellitis, quæ propter lanæ bonitatem (ut ſunt Tarentinæ & Atticæ) pellibus integuntur, ne lana inquinetur, quo minus vel infici recte poſſit, vel lavari ac parari. Harum præſepia ac ſtabula, ut ſint pura, majorem adhibeant diligentiam, quam hirti*; id eſt, cæteris ovibus, quæ & hirtæ, & montanæ, & ſoloces dicebantur, &c. Plin. lib. 8. cap. 47. *Ovium ſumma genera duo, tectum & colonicum: illud mollius, hoc in paſcuo delicatius; quippe cum tectum rubis veſcatur;* (colonicum vero ſolo gramine) *operimenta eis ex Arabicis præcipua.*

Galæſi flumen.) Quidam legunt *Galæſum*: Sic & lib. 5. Od. 4. *Metauri flumen*, ubi plures tamen *Metaurum flumen*. Galæſus vel Galeſus, hodie *Galaſo*; Calabriæ fluvius agrum Tarentinum rigat, ac in Sinum defluit lento curſu; umbris arborum, & paſcuorum copia circum amœnus. Hinc Propert. Lib. 2. Eleg. 34. v. 67.

Tu canis umbroſi ſubter pineta Galæſi.

Et Virgil. Georgic. 4. v. 126.

Quo piger (al. niger) *humectat flaventia culta*
Galeſus.

11. *Regnata petam Laconi rura Phalanto.*) Virgil. Æneid. 3. v. 4.

terra regnata Lycurgo.

Et Æneid. 6. v. 793.

regnata per arva Saturno.

Sic Tull. pro Muræna: *pugna cum rege commiſſa eſt & ſumma contentione pugnata.* Porrò ſenſus Horatii eſt hic: ſi negetur mihi ſeceſſus Tibartinus, ibo Tarentum; quam urbem Taras Neptuni filius olim condiderat, Phalantus autem Lacedæmonius cum Partheniis Sparta profectis & ſedes quærentibus inſtauravit, ibique regnavit. Juſtin. lib. 3. ubi *Parthenię vocati cum ad annos triginta perveniſſent, metu inopiæ . . . ducem Phalantum aſſumunt filium Arati . . ad ſedes inquirendas proficiſcuntur . . tandem in Italiam delati, occupata arce Tarentinorum, & expugnatis veteribus incolis, ſedes ibi conſtituunt, &c.* Vide & Pauſan. lib. 10. in Phocaicis.

14. *Angulus.*) Scilicet urbs ea Calabriæ in extrema peninſula ſita eſt maris littus:

Ubi non Hymetto mella decedunt.) In Tarentina regione mel optimum eſt, nec bonitate concedit ei quod provenit apud Hymettum, hunctque Atticæ regionis collem excellentia ſua celebrem toto orbe fecit: ſicut & Hybla Siciliam pariter melle inclytam reddidit.

15. *Decedunt.*) De via decedit qui honorem alicui defert & primas fatetur deberi.

Viridique certat bacca Venafro.) Ibi quoque creſcunt olivæ Venafranis adeo non deteriores, ut cum eis de excellentia contendant & certent.

Certat.) Virgil. Eclog. 5. v. 8.

ſolus tibi certet Amyntas.

16. *Venafro.*) Urbs hæc Campaniæ in Samnii confinio ſita, olearum optimarum laude præcelluit. Plin. lib. 15. cap. 2. *principatum in hoc quoque bono* (oleo) *obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafrano, &c.* Martial. l. 12. Epig. 64. *uncto Corduba lætior Venafro.* Et lib. 13. Epigr. 101.

Hoc tibi Campani ſudavit bacca Venafri.

17. *Ver ubi longum.*) Ubi verna temperies perdurat. Ita Servius explicat Virg. Georg. 2. v. 149. *hic ver aſſiduum*; citatque hunc locum Horatii.

Tepidaſque præbet Jupiter brumas.) Hybernis etiam menſibus nulla ibi eſt aeris inclementia. *Bruma*, ſolſtitium hybernum, quod ſic Ovid. explicat Faſt. 1.

Bruma novi prima eſt, veterique noviſſima Solis.

Ju-

Oblivioſo lævia Maſſico,
Ciboria exple: funde capacibus
Unguenta de conchis: Quis udo,
Deproperare apio coronas,
Curatve myrto? Quem Venus arbitrum

I N T E R P R E T A T I O.

Polita vaſa reple Maſſico oblivionem malorum *afferente, & unguenta de amplis vaſis effunde. Quis* vero *texet diligenter corollas ex apio humido vel myrto? Ecquem potandi*

A N N O T A T I O N E S.

21. *Oblivioſo levia Maſſico ciboria exple.*) Lagge pota vinum e Campania melioris notæ, quod oblivisci faciat ærumnas priores, omnemque mentis ægritudinem detegat & diſcutiat. De *Maſſico* Ode 1. lib. 1. *exple*, vel imple, vel exhauri & ſicca, ſcyphos & calices. Utrumque enim ſignificat ea vox, apud Ennium, Terent. Donat. Nonium Marcellum.

22. *Ciboria.*) Vaſa, ſeu pocula ſatis capacia. Ex Athen. l. 3. & l. 11. cap. 7. quem in locum Caſaubonus ita ſcribit: *Græcis peregrinum poculum opinor & nomen, etſi poteſt videri derivatum, unde & κιβωτός. Sed conſtat in Ægypto primum cœpta fieri ciboria ex Ægyptiæ fabæ ciboriis, deinde ex alia materia, figura eadem. Heſychius diſerte, Κιβώριον Αἰγύπτιον ὄνομα ἐπὶ ποτηρίου. Eccleſia uſufecit ſuum hoc nomen, &c.* Dalecamp. in Athen. cit. τὰ κιβώρια & κιβώτια, id eſt, arculas in hujus fabæ capite vocabant eos loculos, quibus ſemen continetur: inquit. Fabæ iſtius deſcriptionem hic attexere non pigebit. *In Ægypti lacubus & ſtagnantibus aquis faba naſcitur, ſcapo ampliſſima, longitudine ad cubitos quatuor ſurrecto, digiti craſſitudine, arundinaceo, molli, non geniculato, qui totus rimis intrinſecus pertuſus, atque diſtinctus eſt, ut in lilio. Huic inſidet caput rotundo veſparum favo ſimile. Fabæ in ſingulis veluti nucamentorum loculis aliquantulum prominent, ad ſummum numero triginta. Flos duplo major quam papaveris, roſæ colore. Extat caput ſuper aquam. Singulis fabarum plantis adnaſcuntur folia magnitudine pilei Theſſalici, quorum caulis idem qui fabarum, &c.* Ex Theophraſto apud Athen. init. lib. 3.

Funde capacibus unguenta de conchis.) Ne quid hilaritati deſit, adhibe & unguenta copioſe quidem. Vide ſupra Annot. ad v. 7. hujus Odes. Item quæ poſtea mox.

23. *Conchis.*) Vel accipe pro quolibet vaſe & alabaſtro: vel ſimpliciter intellige repoſita pridem in *conchis unguenta*, quæ ſunt odorum permiſtio cum oleo vel balſamo, ad delicias, vel ad ſanitatem etiam corporis. Vide Cœl. Rhodig. lib. 27. cap. 26. Cur autem in compotationibus ungerent caput veteres, explicatur apud Athenæum. lib. 15. cap. 13. nempe quod, *vini vim imbecilliorem fore crederent, ſi eo pacto veluti diluerentur, &c.* De unguentorum luxu & mollitie, Plin. lib. 13. cap. 3. & Plutarch. Apophthegm. Lacon. ubi ſcribit: *unguentariis aditum Spartæ præcluſum a Lycurgo, unguentaque, velut corruptelam & perniciem, omnino proſcripta atque amandata*, Cœl. Rhodig. cap. 24. lib. 27. Ex Xenophonte & Socrate, refert; cum bellariis corolliſque in ſecundas menſas veniſſe unguenta profligatis congrua moribus atque impudicis.

24. *Quis udo deproperare apio, &c.*) Ad famulum hæc. Quis protinus texet nobis corollas ex apio vel myrto, quibus ex more inter epulas caput exornemus? *Udo*, vel recenti, vel potius quod humidis in locis creſcit affatim & colligitur. De *myrto* lib. 1. Od. 38.

24. *Apio.*) Plin. lib. 20. cap. 11. *Apio gratia vulgo ineſt. Namque rami largis portionibus per jura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Honos ipſi in Achaia coronare victores ſacri certaminis Nemeæ.* Hæc poſteriora addit idem Plin. lib. 19. cap. 8. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 8. Athenæus lib. 15. cap. 10. inter flores coronarios apium ita recenſet ex Pherecrate: *Age tu qui malvam intueris, hyacinthum ſpiras, melilotum loqueris, roſas diſtractis labiis rides, amaracum oſcularis, dimoto corpore apium oles, coſmoſandalum incedis, vinum effunde, & acclama tertium Pæana, ut eſt lege ſancitum.* Sunt qui apio dicant ebrietatem impediri, quocirca veteres eo ſe coronarent in conviviis. At repugnant Botanici Doctores: id vero, hederæ quidem, non apio tribuunt.

25. *Quem Venus arbitrum dicet bibendi.*) Quis erit & fiet convivii Rex, jactu Venereo in talis felici? Horat. Od. 4. lib. 1. *nec regna vini ſortiere talis.* Vide & quæ ibi enunciavimus. Ad intelligendum ſenſum Horatii duobus iſtis locis obſerva 1. in compotationibus veterum creari ſolitum Regem, a quo poculorum leges aliaque in convivio obſervanda præſciberentur: eum porro Græcis appellatum *συμποσίαρχον, βασιλέα, στρατηγόν*; Latinis autem convivii Dictatorem, Plaut. Modimperatorem, Varro Arbitrum, Horat. Vulgo convivii Magiſtrum, Regem, Ducem, Sympoſiarchum. Strategum etiam dixit Plautus, & Dictatricem. 2. Conſuetum id ſorte fieri, & quidem talorum vel teſſerarum ſummo jactu, qui *Venus* dicebatur: eratque cum tali quatuor diverſa facie cadebant: in teſſeris autem quando ter ſenarius contingebat. De his ludis plura ad Perſii Sat. 5. annotavimus. Vetus Interpres hic ita ſcribit: *ἀρχιποσίαν ſignificat, id eſt, teſſerarum jactu datum in bibendo primatum. Veneris autem jactus lætiſſimus dicitur, qui numerum habet ter ſenarium.* Ubi cave ita legas, ne vero male, *tricenarium*, cum inſanientibus Librariis quibuſdam

Dicet

Dicet bibendi? Non ego ſanius
Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere eſt amico.

INTERPRETATIO.

magiſtrum creabit Venus? Ego certe *non moderatius agam quam Edoni.* Nam & *mihi ſuave eſt inſanire, amico recuperato.*

ANNOTATIONES.

Acronis, Porphyrionis & aliorum. Quod optime ſenſit pridem & correxit Hadrianus Junius, Animadverſ. Heſychius τρεις ἑξ ἐπιπινητηριος βολος. Quo pertinet etiam proverb. ἢ τρεις ἑξ, ἢ τρεις κυβοι: cujus & meminit Jul. Pollux lib. 9. cap. 7. id eſt, felix vel infelix jactus, ſenio, vel canis, ſeu, tres ternarii, vel tres unitates. Nam κυβος idem ſonat interdum quod μονας, ſive, κυων, & χιος; quod fefellit nonnullos male feriatos Interpretes. De talis autem Lucian. in amoribus. μηδε ὁ ἀστραγαλος πεσοντος ἐπι σχηματι κεκλησθαι Αφροδιτη.

Venus.) Is jactus dicebatur & Baſilicus. Plaut. Curcul. Act. 2. Scen. 3. Vide Euſtath. ad Iliad. Ψ. & Odyſſ. α. Cic. de Divinat. 1. & 2. Martial. lib. 14. Epigramm. 12. Propert. lib. 4. Eleg. 9. Iſid. Origin. lib. 18. cap. 65. & 66. &c.

26. *Dicet.*) Deſignabit, præficiet, decernet, creabit velut edicto. Solemne verbum Juris.

Arbitrum bibendi.) Is convivii moderator ubi creatus erat, pro arbitrio condebat leges: quales expreſſas legere eſt apud Lipſium, antiq. Lect. lib. 3. capite unico. Unde & multa ad rem præſentem ſpectantia hauſimus: ergo & hæc accipe. Quindecim illic ſtatuta præſcribuntur; quorum præcipua ſunt iſta:

Vinum purum putum puer infundito.
A ſummo ad imum more majorum bibunto.
Decem cyathi ſumma potio ſunto.
Muſis nonum, decumum Apollini libanto,
Dominam ſi quis habeſſit, indicium facito.
Rixæ, clamor, contentio ad Thracas
ablegantor: eorum vicem carmen,
aliudve quid Muſæum proferunto, &c.

Non ego ſanius bacchabor Edonis, &c.) Adeo me afficit ac velut extra me rapit ingens lætitia ob receptum præter ſpem Pompeium Varum mihi dilectiſſimum, ut mihi temperare nequaquam poſſim; nullumque gaudio modum adhibere queam. Itaque deſideratiſſima illius præſentia fruens totum me hilaritati tradam. Hinc & bibam largius, & ſaltabo, & diſcurram inſtar bacchantium: & quamvis *furere* & inſanire videar, hoc etiam *dulce* mihi futurum eſt.

27. *Edonis.*) Edon Servio, Edonus Plinio lib. 4. cap. 11. Mons Thraciæ, a quo Thraces Edoni vel Edonii: Bacchus etiam Edonius, Bacchantes quoque Edonides & Edonæ cognominantur. Propert.

Nec minus aſſiduis Edonis feſſa choreis
Concidit.

Porro tum Edoni, cum Thraces univerſi bibacitate ac petulantia famoſi noſcuntur. De quibus & ſupra ad Od. 27 lib. 1.

Natis in uſum lætitiæ ſcyphis
Pugnare Thracum eſt.

Tecum Philippos & celerem fugam
Senſi, relicta non bene parmula:
Cum fracta virtus, & minaces
Turpe ſolum tetigere mento.

INTERPRETATIO.

Tecum expertus ſum Philippos, & fugam præcipitem, abjecto indecore clypeo; quando virtus debilitata eſt, *& terræ mentum fœde applicuerunt qui minas jactabant.*

ANNOTATIONES.

Syriam apportabatur ex India: illinc autem Romani mercatores deferebant: unde Syrium Romæ vocabatur. Galen. cit. Dioſcorid. Plin. lib. 13. c. 1. lib. vero 12. cap. 26. ita ſcribit: *Dat malobathron Syria, arborem folio convoluto, arido colore, ex quo paratur oleum ad unguenta: fertiliore ejuſdem Ægypto. Laudatius tamen ex India venit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo* (lenticulæ Paluſtris modo aquis innatare. Dalecamp.) *odoratius croco, nigricans, ſcabrumque, quodam ſalis guſtu . . . . . . ejus ſapor nardo ſimilis eſſe debet ſub lingua: odor autem in vino ſuffervefacti antecedit alios. In pretio quidem prodigio ſimile eſt, &c.*

9. *Tecum Philippos, &c.*) Adfui tecum in campis illis prope Philippos urbem Macedoniæ, in Thraciæ confinio, ad Pangæi montis radices: quam Philippus Alexandri Magni pater inſtauravit, ac de ſuo nomine appellavit. Ibi nimirum commiſſo duplici prælio Auguſtus atque Antonius Caſſii & Bruti exercitus fuderunt, viceruntque eos, qui triumphum ante victoriam & pugnam cecinerant. Vide infra.

10 *Relicta non bene parmula.*) In ea clade fugam ſuam non diſſimulat hic Horatius, inſuper & clypei projectionem. Quod ad primum attinet, non caret ſemper excuſatione. Nam fortis eſt non modo reſiſtere, ſed & ſapienter fugere ac cedere. Sic Homerus Æneam laudat velut metuendi fugiendique peritum, & hanc ei laudem juſte dari agnoſcit Plato in Lachete. Vide & initium vitæ Pelopidæ apud Plutarch. Alterum vero culpa nunquam vacare creditum eſt. Unde apud Germanos ſacris interdictum erat ei, qui in acie ſcutum amiſiſſet. Alex ab Alex. lib. 4. cap. 17. apud Spartanos autem capite luebat. Idem lib. 2. cap. 13. Vide Ariſtot. lib. 2. Rhetoric. Modeſtin. Juriſc. lib. 3. de re militari. Hinc teſte Ammiano Marcell. lib. 25 paulo poſt initium, *Epaminondas ille dux inclytus lethaliter apud Mantineam ſaucius reverſus ex acie, ſcutum ſollicite conquirebat: quod cum vidiſſet propius, lætior vi vulneris interiit; & qui animam intrepidus amittebat, jacturam clypei formidavit.* Quod idem ita refert Juſtinus lib. 6. *Relatus in caſtra ſemi animis Epaminondas, ut vocem ſpiritumque collegit, id unum a circumſtantibus requiſivit, num cadenti ſibi ſcutum ademiſſet hoſtis: quod ut ſervatum audivit, allatumque velut laborum glorieque ſocium oſculatus eſt.* Apud Plutarch. Apophtegm. Lacon. Demaratus interrogatus, quid decoris & probri ſit clypeum abjicientibus; non ita vero galeam aut gladium? reſpondit, quia hæc ſui ipſorum cauſa ſumunt, clypeum autem communis aciei gratia.

11. *Cum fracta virtus,*) Cum Bruti pars, & virtus victa eſt fatis adverſantibus, & Auguſto Imperium orbis deſtinantibus. Tum enim in ſumma rerum deſperatione ille apud ſuos conqueſtus fertur; *fruſtra coluiſſe ſe virtutem, quæ inane eſſet nomen, & fortunæ ſerviret.* Plutarch. in Bruto. Dio lib. 47. Appian. lib. 4. Tit. Liv. Epitome lib. 124. *C. Cæſar & Antonius apud Philippos vario eventu contra Brutum & Caſſium pugnaverunt: ita ut utriuſque partis cornua dextra vincerent ...... ſed inæqualem fortunam partium mors Caſſii fecit, qui cum in eo cornu fuiſſet quod pulſum erat, totum exercitum fuſum ratus, mortem ſibi conſcivit. Altero deinde prælio victus M. Brutus & ipſe vitam finivit, annorum circiter quadraginta; exorato Stratone fugæ comite, ut ſibi gladium adigeret.* Xiphilinus in Auguſto ſic rem deſcribit: *Si Brutus cum Antonio decertaſſet, & Caſſius cum Auguſto Cæſare; ipſi pares inter ſe fuiſſent: ſed dum Brutus Cæſarem imbecillum vicit: Antonius autem Caſſio, qui par ei bellicis in rebus noverat, ſuperior fuit; victores quodammodo victi diſceſſerunt, &c.*

Minaces.) Milites Bruti ſcilicet ac eorum Duces arrogantius jactabant minas in Cæſarianos, quos priori certamine ſuperaverant, tam aperta quidem victoria, ut *caſtra Cæſaris & Antonii, quæque in caſtris erant, omnia capta ſint: ac Cæſar ipſe mirabiliter ſalvus evaſerit.* Ex Xiphil. loco mox cit. Item ex Appiano lib. 4. civil. bell. Rom. Brutus ipſe hoſtes retroceſſiſſe accipiens, ſic illudit: *hi ut defeſſos nos provocantes minime experiri auſi ſunt.* Cum autem Cæſarianos intelligeret inedia & fame prope enectos, ac morando citra ſuorum periculum, conficere vellet, *conquerebatur milites; mulierum more, intra vallum ſe contineri: excandeſcebant etiam eorum Duces . . . . . . hoſteſque ab exercitu prompto & parato facillime vinci poſſe exiſtimabant . . . . tandem exercitus per cohortes, ac deinde per concurſus, apertius conqueritur: quid tandem Imperator noſter meditatur? in quo nuper victoriam adepti deliquimus? . . . . . . Inſtantibus denique pertinaciter Ducibus ac primoribus Brutus indignatus, eorum temeritati proprioque diſcrimini aſſenſus eſt.* Xiphil. ibid.

12. *Turpe ſolum tetigere mento.*) Id eſt, victi procubuere, non ſine gravi turpitudinis nota, ob priorem arrogantiam, ac minas: at enim meminiſſe oportebat, quod ſcribit Cic. ad Attic. lib. 7. Epiſt. 3. *armorum exitus incertos eſſe ſemper;* atque, *ancipitem fortunam belli.* Pro M. Marcello. Alii explicant *turpe ſolum*, terram cruore fœdatam, quam qui vulneribus confecti cadunt, dentibus ſolent apprehendere; aut ſaltem labra mordicus premere; ſeu dolore & ira adacti, ſeu ne quam emittant vocem querelarum, ſua virtute & exiſtimatione indignum.

Sed

Sed me per hoſtes Mercurius celer
Denſo paventem ſuſtulit aere:
Te rurſus in bellum reſorbens
Unda fretis tulit æſtuoſis.
Ergo obligatam redde Jovi dapem;
Longaque feſſum militia latus
Depone ſub lauru mea: nec
Parce cadis tibi deſtinatis.

INTERPRETATIO.

At velox Mercurius tremebundum me per hoſtes aere ſpiſſo rapuit; te mare fremens & æſtuans retraxit, iterumque ad militiam deduxit. Debitum igitur epulum Jovi perſolve: & corpus diuturnè fatigatum bello reclina ſub mea lauru; neque doliis abſtine tibi ſervatis.

ANNOTATIONES.

Tetigere mento.) Prona in terram [eff]icie, in pulvere volutati. Virg. Æneid. 11. v. 418.

Procubuit moriens, & humum ſimul ore momordit

Et v. 669. ibid.

Sanguinis ille vomens rivos cadit, atque cruentam
Mandit humum, morienſque ſuo ſe in vulnere verſat.

13. *Sed me per hoſtes Mercurius celer, &c.*) Metaph. Tum vero fuſo exercitu noſtro, [stat]im me proripui, ac celeriter fugi, duce Mercurio, qui alatus fingitur & furti Deus. Od. 10. lib. 1. in cujus etiam tutela ſunt Docti, qui iccirco *Mercuriales* vocantur, Ode 17. libri hujus. Ingenioſæ porro ſuæ fugæ alioquin indecoræ ac turpi colorem dat Horatius, ſubtractum ſe diſcrimini, protectumque a Mercurio, dicens, id nempe fingens ſibi accidiſſe quod Priamo ſcribit Homerus. Vide Annot. lib. 1. Od. 10. v. 14. quodque Paridi; Od. 15. lib. 1. Item Hectori, quem Apollo pari modo ſervat ηερι πολλῃ. Iliad. υ. Sic & Virg. Æneam a Neptuno de Achillis manibus ereptum inducit, Æneid. 5. v. 809.

Pelidæ tunc ego forti
Congreſſum Ænean nec Diis nec viribus æquis
Nube cava eripui.

14. *Denſo aere.*) Nube, quæ denſatus eſt aer. Homer. Iliad. γ. de Paride ab impetu Menelai per Venerem exemto: τον δ' εξηρπαξ' Αφροδιτη, εκαλυψε δ' αρ ηερι πολλῃ.

15. *Te rurſus in bellum reſorbens, &c.*) Me quidem Horatium paventem Mercurius ſublimem rapuit, ac nebula protexit: te vero, Pompei, Martis ardor in nova pericula conjecit, ac recrudeſcenti bello implicuit, ſemper intrepidum, ac publicæ libertatis pertinaciter vindicem.

Reſorbens unda fretis tulit æſtuoſis.) Sicut in fretis æſtuoſis unda recedens iterumque accedens ea reſorbet quæ evomuerat, ac littore reliquerat: ſic bellum cæſis Caſſio Brutoque quaſi profligatum ejecerat te, Vare, non ſecus ac me, liberumque veluti fecerat; verum exardeſcens porro tumultus civilis in arma te rurſus abripuit. His Horatii verbis non abs re volunt quidam alludi ad prælium Sexti Pompeii in Siculo freto commiſſum: adeoque ad illum cum aliis Varum confugiſſe, poſt cladem Brutianam; unde tandem ſalvus ille Romam redierit, & Auguſto reconciliatus ſit. Æſtus illos marinos egregiè deſcribit Virgil. Æneid. 11. v. 624.

17. *Ergo obligatam redde Jovi dapem.*) Pro incolumitate iſta tua poſt tot labores & pericula, o Vare, grates Diis perſolve, fac ſacrum Jovi Servatori, Dapali; de quo M. Cato de re ruſt. cap. 132. *obligatam dapem*, ſacrificium inter diſcrimina promiſſum ac votum a Pompeio Varo, interpretari licet, ex Priſciano lib. 7.

18. *Longaque feſſum militia.*) Multo longiori quam mea, inquit Horatius: nempe ſub Caſſio & Bruto, deinde ſub Sexto Pompeio, in Sicilia: ut dictum eſt. Ergo tot ærumnis vires exhauſtas recrea, epulare mecum, quieſce apud me, *ſub lauru mea* tutus: patrocinio meo confiſus, adeoque omni depoſita ſollicitudine. Spondet nempe Varo Horatius forte nondum perfecte ab Auguſto veniam conſecuto, favorem Mœcenatis, per quem ipſe cum illo victore metuendo jam reconciliatus fuerat. Cum enim proſcriptione bonorum, cum aliis partes adverſas ſecutis, mulctatus eſſet, inops rerum coactus eſt faciendo verſus victum quæritare. Quod ita narrat Epiſt. 2. lib. 2. v. 49.

Unde ſimul primum me dimiſere Philippi,
Deciſis humilem pennis, inopemque paterni
Et laris & fundi, paupertas impulit audax
Ut verſus facerem.

Itaque Mœcenatis primum animum demeruit, perque hunc Auguſti placare iram aggreſſus eſt: & quod ſcribit ad Piſones v. 414. quanquam alio ibi propoſito,

gratia regum
Pieriis tentata modis: luduſque repertus,
Et longorum operum finis.

Quod autem Mœcenas potens eſſet & idonea laurus ad averruncandum Auguſti fulmen, patet ex Xiphilino cit. qui in Auguſto ſcribit: *Mœcenati tantam a Cæſare delatam poteſtatem in rebus omnibus, ut literas quaſcunque ad Senatum vel ad alios mitteret, ipſe prius legere poſſet, & ex eis quæ vellet immutare.* Et poſtea: *Cæſari Mœcenatem profuiſſe tum cæteris in rebus, tum vero quoties vehementius iraſcebatur; quod ejus iram leniebat: & quod in multos alioqui mortis dicturus ſententiam, a Mœcenate correptus, nemine capitis condemnato ſtatim ſurrexerit, &c.*

Oblivioſo lævia Maſſico,
Ciboria exple: funde capacibus
Unguenta de conchis: Quis udo
Deproperare apio coronas,
Curatve myrto? Quem Venus arbitrum

INTERPRETATIO.

Polita vaſa reple Maſſico oblivionem malorum *afferente*, *& unguenta de amplis vaſis effunde. Quis* vero *texet diligenter corollas ex apio humido vel myrto? Ecquem potandi*

ANNOTATIONES.

21. *Oblivioſo levia Maſſica ciboria exple.*) Largè pota vinum e Campania melioris notæ, quod oblivisci faciat ærumnas priores, omnemque mentis ægritudinem detegat & diſcutiat. De *Maſſico* Ode 1. lib. 1. *exple*, vel imple, vel exhauri & ſicca, ſcyphos & calices. Utrumque enim ſignificat ea vox, apud Ennium, Terent. Donat. Nonium Marcellum.

22. *Ciboria.*) Vaſa, ſeu pocula ſatis capacia. Ex Athen. l. 3. & l. 11. cap. 7. quem in locum Cauſabonus ita ſcribit: *Græcis peregrinum poculum opinor & nomen, etſi poteſt videri derivatum, unde & κιβωτος. Sed conſtat in Ægypto primum cœpta fieri ciboria ex Ægyptiæ fabæ ciboriis, deinde ex alia materia, figura eadem. Heſychius diſerte, Κιβωριον Αιγυπτιον ονομα επι ποτηριω. Eccleſia uſufecit ſuum hoc nomen, &c.* Dalecamp. in Athen. cit. τα κιβωρια & κιβωτια, id eſt, arculas in hujus fabæ capite vocabant eos loculos, quibus ſemen continetur: inquit. Fabæ iſtius deſcriptionem hic attexere non pigebit. *In Ægypti lacubus & ſtagnantibus aquis faba naſcitur, ſcapo ampliſſima, longitudine ad cubitos quatuor ſurrecto, digiti craſſitudine, arundinaceo, molli, non geniculato, qui totus rimis intrinſecus pertuſus, atque diſtinctus eſt; ut in lilio. Huic inſidet caput rotundo veſparum favo ſimile. Fabæ in ſingulis veluti nucamentorum loculis aliquantulum prominent, ad ſummum numero triginta. Flos duplo major quam papaveris, roſæ colore. Extat caput ſuper aquam. Singulis fabarum plantis adnaſcuntur folia magnitudine pilei Theſſalici, quorum caulis idem qui fabarum, &c.* Ex Theophraſto apud Athen. init. lib. 3.

Funde capacibus unguenta de conchis.) Ne quid hilaritati deſit, adhibe & unguenta copioſe quidem. Vide ſupra Annot. ad v. 7. hujus Odes. Item quæ poſtea mox.

23. *Conchis.*) Vel accipe pro quolibet vaſe & alabaſtro: vel ſimpliciter intellige repoſita pridem in *conchis unguenta*, quæ ſunt odorum permiſtio cum oleo vel balſamo, ad delicias, vel ad ſanitatem etiam corporis. Vide Cœl. Rhodig. lib. 27. cap. 26. Cur autem in compotationibus ungerent caput veteres, explicatur apud Athenæum lib. 15. cap. 13. nempe quod *vini vim imbecilliorem fore crederent, ſi eo pacto veluti dilueretur, &c.* De unguentorum luxu & mollitie, Plin. lib. 13. cap. 3. & Plutarch. Apophthegm. Lacon. ubi ſcribit: *unguentariis aditum Spartæ præcluſum a Lycurgo, unguentaque, velut corruptelam & perniciem, omnino proſcripta atque emendata*, Cœl. Rhodig. cap. 24. lib. 27. Ex Xenophonte & Socrate, refert; cum bellariis corolliſque in ſecundas menſas veniſſe unguenta profligatis congrua moribus atque impudicis.

24. *Quis uda deproperare apio, &c.*) Ad famulum hæc. Quis protinus texet nobis corollas ex apio vel myrto, quibus ex more inter epulas caput exornemus? *Udo*, vel recenti, vel potius quod humidis in locis creſcit affatim & colligitur. De *myrto* lib. 1. Od. 38.

24. *Apio.*) Plin. lib. 20. cap. 11. *Apio gratia vulgo ineſt. Namque rami largis portionibus per jura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Honos ipſi in Achaia coronare victores ſacri certaminis Nemeæ.* Hæc poſteriora addit idem Plin. lib. 19. cap. 8. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 8. Athenæus lib. 15. cap. 10. inter flores coronarios apium ita recenſet ex Pherecrate: *Age tu qui malvam intueris, hyacinthum ſpiras, melilotum loqueris, roſas diſtractis labiis rides, amaracum oſculaaris, dimoto corpore apium oles, coſmoſandalum incedis, vinum affunde, & acclama tertium Pæana, ut eſt lege ſancitum.* Sunt qui apio dicant ebrietatem impediri, quocirca veteres eo ſe coronarent in conviviis. At repugnant Botanici Doctores: id vero hederæ quidem, non apio tribuunt.

25. *Quem Venus arbitrum dicet bibendi.*) Quis erit & fiet convivii Rex, jactu Venereo in talis felici? Horat. Od. 4. lib. 1. *nec regna vini ſortiere talis.* Vide & quæ ibi enunciavimus. Ad intelligendum ſenſum Horatii duobus iſtis locis obſerva 1. in compotationibus veterum creari ſolitum Regem, a quo poculorum leges aliaque in convivio obſervanda præſcriberentur: eum porro Græcis appellatum συμποσιαρχον, βασιλεα, ςρατηγον; Latinis autem convivii Dictatorem, Plaut. Modimperatorem, Varro Arbitrum, Horat. Vulgo convivii Magiſtrum, Regem, Ducem, Sympoſiarchum. Strategum etiam dixit Plautus, & Dictatricem. 2. Conſuetum id ſorte fieri, & quidem talorum vel teſſerarum ſummo jactu, qui *Venus* dicebatur: eratque cum tali quatuor diverſa facie cadebant: in teſſeris autem quando ter ſenarius contingebat. De his ludis plura ad Perſii Sat. 5. annotavimus. Vetus Interpres hic ita ſcribit: *αρχιποσιαν ſignificat, id eſt, teſſerarum jactu datum in bibendo primatum. Veneris autem jactus lætiſſimus dicitur, qui numerum habet ter ſenarium.* Ubi cave ita legas, ne vero male, *triennarium*, cum inſanientibus Librariis quibuſdam

Dicet

Myſten ademtum : nec tibi Veſpero
Surgente decedunt amores ,
Nec rapidum fugiente ſolem :
At non ter ævo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum ſenex
Annos : nec impubem parentes
Troilon , aut Phrygiæ ſorores
Flevere ſemper . Deſine mollium
Tandem querelarum : & potius nova
Cantemus Auguſti trophæa
Cæſaris , & rigidum Niphaten ,

INTERPRETATIO.

Myſten continuo proſequeris : neque tui deſinunt amores exorto Veſpere , neque cedente illo *ſoli rapide* exurgenti : *Atqui* Neſtor *vetulus triplici ætate exacta , haud cunctis annis deflevit Antilochum dilectum : neque Troilum impuberem indeſinenter luxerunt parentes vel ſorores Troianæ . Aliquando ceſſa in teneris querimoniis : magis autem celebremus recentes Auguſti victorias* ; dicamus *algentem Niphatem* , *fluviumque*

ANNOTATIONES.

10. *Myſten* .) Alicujus numinis initiatum ſacris eo nomine conjiciunt & augurantur aliqui . At puerumne dilectum Valgio , an ejus filium , quis aſſerat ? Filium ſane fuiſſe indicare videntur exempla mox allata , quæ ſingula ſunt parentum filios lugentium .

Nec tibi veſpero ſurgente , *&c.*) Nec ceſſas deſideria & lamenta iterare , ſive cum ſtella Veneris exoritur , ſero nempe , & Veſper appellatur : ſive cum occidit , & ſurgentem ſolem fugit , mane ſcilicet , & tunc Lucifer dicitur . Cic. 2. de Nat. Deorum , n. 35. *Infima eſt quinque errantium , terræque proxima ſtella Veneris , quæ φωσφόρος Græce , Latine Lucifer dicitur , cum antegreditur ſolem , cum ſubſequitur autem ἕσπερος Heſperus* . Plin. lib. 2. c. 8. *Infra ſolem ambit ingens ſidus , appellatum Veneris , alterno meatu vagum , ipſiſque cognominibus æmulum ſolis ac lunæ . Præveniens quippe & ante matutinum exoriens , Luciferi nomen accipit , ut ſol alter , diem maturans : contra ab occaſu refulgens , nuncupatur Veſper , ut prorogans lucem &c.* Ovid. Metamorph. 2. cap. 1.

Ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas auroræ fores , & plena roſarum
Atria : diffugiunt ſtellæ , quarum agmina cogit
Lucifer , & cæli ſtatione noviſſimus exit .

11. *Decedunt amores* .) Virgil. Georg. 4. v. 466.

Te veniente die , te decedente canebat .

13. *At non ter ævo functus* , *&c.*) Verum , o Valgi , conſidera Neſtorem ſenio & annis gravem , amiſſo perquam amabili Antilocho filio ſuo , modum tamen aliquem poſuiſſe fletibus & lacrymis : pariter & Priamum , &c.

Ter ævo functus .) *Tertiam enim jam ætatem hominum vivebat* , inquit Tull. de Neſtore , in Catone majore , num. 31. Porro trecentis licet annis illum vixiſſe Poetæ narrent , treſque ætates totidem ſæculis definiant : melius tamen hominis ætas triginta duntaxat annos complecti , & Neſtor annos vixiſſe nonaginta dicatur ; ut optime probat Lambinus e Plutarcho in Catone ſeniore ; ubi is Servilium Galbam accuſaſſe nonaginta annos natus refertur , ſuæque patriæ , non ſecus ac Neſtor , dum tertiam ætatem viveret , utilem operam navaſſe . Vide Ovid. 12. Metam. c. 3. Juvenal. Sat. 10. v. 246. & ſeq. Plin. lib. 7. cap. 48. Cæl. Rhodig. lib. 19. cap. 21. Apud Athen. lib. 10. cap. 9. Neſtor ter ſenex ὁ τριγέρων dicitur .

Amabilem .) Seu valde dilectum patri natu minimum ; ſeu quod ſaucio parenti & in acie periclitanti adverſus Memnonem impigram opem tulit , ac demum pro patre tuendo occubuit . Ut eſt apud Pindar. Pyth. Od. 6. *ploravit Antilochum* ab Hectore occiſum .

15. *Nec impubem* .) Nec imberbem *Troillum* ab Achille interemtum ſine modo *flevere parentes* , Priamus & Hecuba ; *aut Phrygiæ ſorores* , Polyxena , Caſſandra , Lycaſte , Creuſa , Iliona , &c. Virgil. Æneid. 1. v. 448.

Parte alia fugiens amiſſis Troilus armis
Infelix puer , atque impar congreſſus Achilli.

17. *Deſine mollium tandem querelarum* .) Phraſis Græca . Homer.

Ἀλλ᾽ ἄγε λῆγ᾽ ἐριδος .

18. *Et potius nova cantemus Auguſti trophæa* .) Quaſi aliud agens , nobili quadam arte Cæſaris Auguſti laudationem molitur Horatius . Hoc certe jucundius , quam ſi ſtatim celebrandas ejus victorias aſſumeret & exequeretur .

19. *Trophæa* .) Victoriæ monimenta a τρέπειν , *vertere in fugam* . Eo nempe in loco pridem quo fugere hoſtes cœperant ac vinci , detracta illis arma & ſpolia ramis arborum victores ſuſpendebant . Poſtea vero in montibus & locis eminentioribus trophæa conſtituta ſunt ad poſteritatis documentum . Saluſt. victis Hiſpanis trophæa in jugis Pyrenæi montis a Pompeio erecta commemorat.

20. *Rigidum Niphatem* .) Vel fluvium , vel montem potius nivibus rigentem . Pars Tauri montis , inter Armeniam majorem & Meſopotamiam , Niphates appellatur ; unde & manat fluvius ejuſdem nominis , Armenos rigans , Me-

Medumque flumen gentibus additum
Victis, minores volvere vortices:
Intraque præſcriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

INTERPRETATIO.

Medum ſubactis nationibus adjunctum, fluctus minores agere: atque Scythas anguſtis jam *agris, nec ultra definitos* limites *excurrere.*

ANNOTATIONES.

dos, & Meſopotamios; dein in Tigrim illabitur. Lucan. lib. 3.

Armeniuſque tenens volventem ſaxa Niphaten,

21. *Medumque flumen, &c.*) Medus fluvius, a quo Media nomen accepiſſe creditur, in Araxem influit. Strab. lib. 15. Alii interpretantur Tigrin, Araxen, Euphratem. Virgil. Georg. 4. in fine.

Cæſar dum magnus ad altum
Fulminat Euphratem bello, victorque volentes
Per populos dat jura.

Gentibus additum victis.) Armenis, Parthis. Ovid. Triſt. 2.

Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
Parthus eques, timida captaque ſigna manu.

Vide Virgil. Æneid. 8. in fine. Et quæ annotavi lib. 1. Od. 12. ſub finem; Od. 19. v. 12. & Od. 35. in fine: . . . Quibus adde quæ narrat Xiphilinus in Auguſto: *Phraates per id tempus metuens ne Cæſar contra ſe exercitum duceret, captivos ad eum remiſit, & militaria, quæ a Craſſo acceperat. Qua ex re Cæſar gloria efferebatur, quod abſque labore recuperaſſet ea quæ alii magnis præliis amiſiſſent. Ob eam cauſam ſacra fecit, atque ſedens in equo urbem ingreſſus eſt . . . . . Cum eſſet in Aſia, regnaque & principatus partim aliis confirmâſſet, partim ad alios tranſtuliſſet, condemnatis quibuſdam regibus, nonnullis etiam laudatis & in amicitiam receptis, quamplurimæ legationes ad eum venerunt. Nam & Indi, qui antea quoque legatos miſerant, tunc amicitiam confirmaverunt, datis muneribus, &c.* Et poſtea, *Phraates Parthorum Rex de Armenia juſſus decedere, Auguſto ſine regis nomine reſcribenti paruit.* Ibid. Vide & Luc. Florum, lib. 4. c. ult. ſub finem: ubi Armenios ſubactos, Parthos rapta clade Caſſiana ſigna referentes ultro, tandemque clauſum tertio Jani templum ab Auguſto Cæſare, obſervabis.

22. *Minores volvere vortices.*) Eleganter attribuit Poeta fluviis, quod gentium eſt. Niphates & Medus minores jam æſtus agunt, non ita fluctus tollunt, id eſt, minus ſuperbire didicerunt: quo fracta populorum audacia & arrogantiæ deſignatur. Sic Virgil. cit. Æn. 8. v. 726.

Euphrates ibat jam mollior undis.

23. *Intraque præſcriptum, &c.*) Referamus etiam & canamus debellatos *Gelonos*, Scythiæ Europææ populos, id eſt, Scythas Armeniæ vicinos, ab Auguſto Cæſare intra certos fines compulſos, ut non liceret deinceps excurrere *equitando* ultra *præſcriptum* ſibi terminum, nec, ut antea, quolibet vagari, & prædas agere. Virgil. mox cit.

Hic Lelegas, Caraſque, ſagittiferoſque Gelonos.

AD LICINIUM,

ODE X.

Servandam eſſe animi æquabilitatem in utraque fortuna.

RECTIUS vives, Licini, neque altum
Semper urgendo; neque, dum procellas

INTERPRETATIO.

O *Licini, melius ages, neque ſemper altum petendo, neque ripam plus quam decet ſtringendo haud tutam;*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſupra Od. 2 Lib. 1.

1. *Rectius vives, &c.*) Tritam hanc ſententiam non uno tractat Horatius loco, ſed nova quadam ratione, novo ſemper ornatu: ut novum quid ubique eſſe videatur: nimirum præſtat ipſe quod in Arte Poetica præcipit eleganter, ac difficile eſſe fatetur; v. 128. *proprie dicere communia.* Hic allegoriis conglobatis oſtendit, extrema ſemper fugienda: ne, quod aiunt, incidas in Scyllam cupiens vitare Charybdim.

Licini.) Quis ille, magna lis. Plerique M. Licinium Craſſum Prætorem intelligunt, qui cum ad Conſulatum anhelaret, tum quidem ſpei fruſtrationem impatienter & ægre ferens, rite quidem ab Horatio ſit monitus. Is vero poſtea conſulare munus adeptus eſt geſſitque cum Auguſto, anno U. C. 723 ita Acron, Porpyrio, Lubin. Cruq. &c. Verum hos expugnat Epigraphe hujus Odes vetus, Cod. MS. quæ ſi legitur: *Ad Licinium Murænam*: optimum eſſe medium vitæ ſtatum. Quæ cum ita ſint, cum Torrentio, & aliis, intelligo Licinium Varronem Murænam, qui frater erat Proculei, ac Terentiæ uxoris Mæcenatis. Is ambitione raptus, & cupiditati frænum laxans adverſus Auguſtum cum Fannio Capione conſpiravit, triſtemque merito ſuo nactus exitum eſt; de quibus Dio lib. 54. &c. Vide ſupra Od. 2. v. 5. Annot. Bene itaque licet fruſtra Licinius ille Muræna docebatur ab Horatio, ut ſibi temperaret, nec rapido huic & cæco indolis impetui obſequendum: mediocritatem vero eſſe tutiorem, auroque præferendam.

Neque altum ſemper urgendo.) In alto mari ſemper navigando, id eſt, ſumma quæque ſemper appetendo: alias dignitates quærendo, altumque fortunæ ſtatum.

2. *Urgendo.*) Aſſidue, vehementer & avide proſequendo.

Cautu

Fallere, & toto taciturna noctis
Signa cum cælo, gelidaque Divos
Morte carentes.
Ridet hoc, inquam, Venus ipſa; rident
Simplices Nymphæ, ferus & Cupido,
Semper ardentes acuens ſagittas
Cote cruenta.
Adde quod pubes tibi creſcit omnis:
Servitus creſcit nova: nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt
Sæpe minati.
Te ſuis matres metuunt juvencis,
Te ſenes parci, miſeræque nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

INTERPRETATIO.

aſtraque noctu ſilentia, olympumque univerſum, atque numina frigidæ mortis expertia. Id, inquam, ipſa ridet Venus: rident faciles Nymphæ, imo *& ſævus Cupido ignitas aſſidue ſagittas exacuens cote ſanguinolenta. Præterea juventus tibi cuncta adoleſcit,* totque *captivi parantur novi: veteres autem irreligioſæ dominæ domum, frequenter minati* licet, *haud deſerunt. Te matres ſuis adoleſcentibus, te ſenes avari timent; puellæ quoque recens matrimonio junctæ metuunt, ne viros* ſuos *remoretur fulgor tuus.*

ANNOTATIONES.

10. *Et toto taciturna noctis cum cælo, &c.*) Expedit, inquam, fallere, mentiri, perfide teſtari ac jurare ſidera, Deos immortales, totumque cœlum. Virgil. Æneid. 6. 458.

Per ſidera juro.
Per ſuperos, &c.

Taciturna noctis ſigna.) Hypallage ſidera nocte tacenti lucentia. Cæſar lib. 7. de bello Gall. *Id ſilentio noctis conati*: & poſtea: *ſilentio noctis Cæſar e caſtris egreſſus.* Virg. Æneid. 4. v. 524.

cum medio volvuntur ſidera lapſu:
Cum tacet omnis ager . . . .
. . . .
. . . . *ſub nocte ſilenti*
Lenibant curas, &c.

13. *Ridet hoc, inquam, Venus, &c.*) non offenditur, imo delectatur Venus perjuriis ejuſmodi inter amantes frequentibus. Quare vero? quoniam pejerantes in rebus amatoriis, ſimiles pueris minimum mentis habent. ὡς καταπερ παιδων, των ηδονων νουν ουδε το ολιγιςον κεκτημενων. *Koluptates*, id eſt, qui eas cæco impetu ſectantur, *veluti pueri minimum rationibus poſſident*, adeoque vix intelligunt quid agant: quo levius fit quod peccant. Plato in Philebo Ovid. citat.

Scilicet æterni falſum jurare puellis,
Dii quoque concedunt. Et alibi:
Jupiter ex alto perjuria ridet amantum,
Et jubet Æolios in freta ferre Notos.

Tibul.

Nec jurare time: Veneris perjuria venti
Irrita per terras & freta ſumma ferunt.

Hinc & proverb. *Aphrodiſium juramentum*, pro vano & futili.

14. *Simplices.*) Mites, benignæ, indulgentes, ad ignoſcendum *faciles*, ex Virgil. Eclog. 3. v. 9.

Et quo, ſed faciles Nymphæ riſere, ſacello.

Nymphæ.) Aſſeclæ comiteſque Veneris, jocus, riſus, gratiæ, &c.

Ferus & Cupido. Nec non ipſe, qui videtur *ferus*. Cupido ridet perjuria iſtiuſmodi, quamvis ad vindictam parata ſemper gerat arma, arcum, *ſagittaſque*, eaſque *ardentes & acutas cote cruenta*. Nimirum quas pugnas, quæ vulnera, quas cædes amor non gignit?

17. *Pubes tibi creſcit omnis, &c.*) Impuberes creſcere & adoleſcere videntur ad tibi ſerviendum, augendumque captivorum tuorum numerum. *Nec priores* tamen amatores *relinquunt* te, licet experti perfidiam tuam; quamvis etiam relicturos te, aliamque fideliorem amicam quæſituros, non ſemel ante *minati* fuerint. Verum *fixus hic eſt apud te animus* eorum *clavo Cupidinis*, ut eſt apud Plaut. Aſin. Sc. 3. Tibull.

Juravi quoties rediturum ad limina nunquam.
Cum bene juravi, pes tamen ipſe redit.

Propert. lib. 2. Eleg. 3.

Primo juvenes trepidant in amore feroces,
Dehinc domiti poſt hæc, æqua & iniqua ferunt.

Vide Perſ. Sat. 5. v. 161. & ſeq.

21. *Te ſuis matres metuunt juvencis.*) Ne capti illecebris tuis adoleſcentes, meretriciiſque amoribus innexi peſſumdato pudore *ſiccis dedecus obſtent cognatis*. Perſ. mox cit. *Te ſenes parci*, timent pariter; ne juvenes illi *rem patriam rumore ſiniſtro limen ad obſcœnum frangant*, ibid. id eſt, patrimonium dilapident in impura conſuetudine. Meretricem eſſe quaſi voraginem nihil non abſorbentem, alibi notavimus. Itaque filiis ſuis parentes metuant te velut ſcopulum, ad quem rerum imperiti illidantur, faciantque naufragium honoris ac fortunarum.

22. *Miſeræque nuper virgines nuptæ, &c.*) Puellæ denique recens nuptæ metuunt, ne maritos ſuos a ſe abalienet abducatque ac detineat *aura tua*, ſavor, odor, fragrantia, venuſtas arte conquiſita; ſicque *miſeræ* ipſæ fiant, parum dilectæ, ſpretæ, neglectæ, dum tuis blanditiis illi occupantur.

Summovet: non, ſi male nunc, & olim
Sic erit. Quondam cithara tacentem
Suſcitat Muſam; neque ſemper arcum
Tendit Apollo.
Rebus anguſtis animoſus, atque
Fortis appare: ſapienter idem
Contrahes vento nimium ſecundo
Turgida vela.

INTERPRETATIO.

pellit. Si modo res ſe habent male, non etiam poſt ita ſe habebunt. Muſas dudum ſilentes aliquando *lyra Phœbus excitat; nec arcum ſemper intendit. Mœſtis rebus generoſum te & conſtantem exhibe: aura* vero *propitia ipſe prudenter conſtringes vela pluſculum inflata.*

ANNOTATIONES.

17. *Non, ſi male nunc, & olim ſic erit.*) Sophocl. in Electra: *craſtina dies melior erit ſtatim*: ταχ᾽ αὔριον ἔσται ἄμεινον. Tibull. lib. 2. Eleg. 9.

credula vitam
Spes fovet, & melius cras fore ſemper ait.

18. *Quondam cithara tacentem ſuſcitat muſam, &c.*) Armatus ipſe arcu & ſagittis Apollo, hæc ponit interdum, & ad hilaritatem provocat Muſas, citharam prior accipiens & pulſans. Pæan a παίειν *ferire*, dictus; ex Feſto, *neque ſemper arcum tendit*: non ſemper nocet. Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 17. *Apollinem adoramus*, inquit, *cognominibus modo ſoſpitatem, modo peſtem ſignificantibus*. Vide lib. 1. Od. 12. v. 23. Pingebatur olim Apollo dextra gratias, læva ſagittas & arcum tenens: quod modo radiis & calore naturam recreet ac beet univerſum: modo æſtus immodicos, morbos, luem, gignat.

23. *Contrahes vento nimium ſecundo turgida vela.*) Si proſpero fortunæ utaris ſtatu, quod ait Tullius, ſi res fluant ad arbitrium, ne ſuperiora ſemper & ulteriora proſequere: imo ambitionem coerce & arrogantiam, unde tibi ſit ruinæ cauſa. Quemadmodum nautæ, cum remittit ventus, expanſis velis captant auram: at ſi vehementior evadat, vela contrahunt, ne validiore abrepti impetu, navim haud poſſint regere, atque in ſcopulos impellantur, illidanturque. Ovid. Triſt. 3. Eleg. 4.

Tu quoque formida nimium ſublimia ſemper,
Propoſitique precor contrahe vela tui.

Iſócrates ad Demonicum: ἔστι εὐτυχῶν περιχαρὴς, μήτε δυστυχῶν περίλυπος ἔση. Neque beatus ſupra modum exultes; neque infortunatus ſine modo mœreas & contriſteris.

AD HIRPINUM,

ODE XI.

Hilariter vivendum, omiſſis curis.

QUID bellicoſus Cantaber, & Scythes,
Hirpine Quinti, cogitet, Adria

INTERPRETATIO.

O *Quinti Hirpine, deſine percontari quid meditetur bello ſtrenuus Cantaber, ac Scytha, ſeparatus interpoſito*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 9. Lib. 1.

1. *Quid bellicoſus Cantaber, &c.*) Ne tam anxie quæras, o Hirpine, quid moliantur exteri populi contra Rempublicam Imperiumque Romanum, neve metuas plus æquo, ne in Italiam irrumpant agroſque devaſtent eæ nationes, quas mare a nobis disjungit. De *Cantabris* vide annot. Od. 6. v. 2. de *Scythis* lib. 1. Od. 35. v. 9. Hic vero per *Scythas* intellige Illyrios, Dalmatas, Pannonios, Dacos. Eos enim, ut & omnes Septentrionales, Scytharum nomine veteres indigitabant: hos vero tunc bello fatigabat Tiberius Nero Druſi Neronis frater, qui Conſulatum geſſit cum T. Quinctio Criſpino, ut obſervat Cruq. unde & Criſpinum pro Hirpino hic legendum ac ſubſtituendum opinatur. Favet etiam quod inter Quinctiæ gentis cognomina haud *Hirpinus* recenſeatur; quod acute ſuo more Torrentius indicat. Verum enimvero nullus non codex habet Hirpinum. Vide paulo poſt. Vide & Epiſt. 26. lib. 1. huic eidem inſcriptam.

2. *Adria.*) Sinus eſt ingens Illyrium inter

Myſten ademtum: nec tibi Veſpero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente ſolem:
At non ter ævo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum ſenex
Annos: nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiæ ſorores
Flevere ſemper. Deſine mollium
Tandem querelarum: & potius nova
Cantemus Auguſti trophæa
Cæſaris, & rigidum Niphaten,

INTERPRETATIO.

Myſten continuo proſequeris: neque tui deſinunt amores exorto Veſpere; neque cedente illo ſoli rapide exurgenti. *Atqui* Neſtor *vetulus triplici ætate exacta, haud cunctis annis deflevit Antilochum dilectum: neque Troilum impuberem indeſinenter luxerunt parentes vel ſorores Troianæ. Aliquando ceſſa in teneris querimoniis: magis autem celebremus recentes Auguſti victorias;* dicamus *algentem Niphatem, fluviumque*

ANNOTATIONES.

10. *Myſten.*) Alicujus numinis initiatum ſacris e nomine conjiciunt & augurantur aliqui. At puerumne dilectum Valgio, an ejus filium, quis aſſerat? Filium ſane fuiſſe indicare videntur exempla mox allata, quæ ſingula ſunt parentum filios lugentium.

Nec tibi veſpero ſurgente, &c.) Nec ceſſas deſideria & lamenta iterare, ſive cum ſtella Veneris exoritur, ſero nempe, & Veſper appellatur: ſive cum occidit, & ſurgentem ſolem fugit, mane ſcilicet, & tunc Lucifer dicitur. Cic. 2. de Nat. Deorum, n. 35. *Infima eſt quinque errantium, terræque proxima ſtella Veneris, quæ* φωσφορος *Græce, Latine Lucifer dicitur, cum antegreditur ſolem, cum ſubſequitur autem* εσπερος *Heſperus.* Plin. lib. 2. c. 8. *Infra ſolem ambit ingens ſidus, appellatum Veneris, alterno meatu vagum, ipſiſque cognominibus æmulum ſolis ac lunæ: Præveniens quippe & ante matutinum exoriens, Luciferi nomen accipit, ut ſol alter, diem maturans: contra ab occaſu refulgens, nuncupatur Veſper, ut prorogans lucem &c.* Ovid. Metamorph. 2. cap. 1.

Ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores, & plena roſarum
Atria: diffugiunt ſtellæ, quarum agmina cogit
Lucifer, & cæli ſtatione noviſſimus exit.

11. *Decedunt amores.*) Virgil. Georg. 4. v. 466.

Te veniente die, te decedente canebat.

13. *At non ter ævo functus, &c.*) Verum, o Valgi, conſidera Neſtorem ſenio & annis gravem, amiſſo perquam amabili Antilocho filio ſuo, modum tamen aliquem poſuiſſe fletibus & lacrymis: pariter & Priamum, &c.

Ter ævo functus.) *Tertiam enim jam ætatem hominum vivebat*, inquit Tull. de Neſtore, in Catone majore, num. 31. Porro trecentis licet annis illum vixiſſe Poetæ narrent, treſque ætates totidem ſæculis definiant: melius tamen hominis ætas triginta duntaxat annos complecti, & Neſtor annos vixiſſe nonaginta dicatur; ut optime probat Lambinus e Plutarcho in Catone ſeniore; ubi is Servilium Galbam accuſaſſe nonaginta annos natus refertur, ſuæque patriæ, non ſecus ac Neſtor, dum tertiam ætatem viveret, utilem operam navaſſe. Vide Ovid. 12. Metam. c. 3. Juvenal. Sat. 10. v. 246. & ſeq. Plin. lib. 7. cap. 48. Cœl. Rhodig. lib. 19. cap. 21. Apud Athen. lib. 10. cap. 9. Neſtor ter ſenex ο τριγερων dicitur.

Amabilem.) Seu valde dilectum patri natu minimum; ſeu quod ſaucio parenti & in acie periclitanti adverſus Memnonem impigram opem tulit, ac demum pro patre tuendo occubuit. Ut eſt apud Pindar. Pyth. Od. 6. *ploravit Antilochum* ab Hectore occiſum.

15. *Nec impubem.*) Nec imberbem *Troillum* ab Achille interemtum ſine modo *flevere parentes*, Priamus & Hecuba; *aut Phrygiæ ſorores*, Polyxena, Caſſandra, Lycaſte, Creuſa, Iliona, &c. Virgil. Æneid. 1. v. 448.

Parte alia fugiens amiſſis Troilus armis
Infelix puer, atque impar congreſſus Achilli.

17. *Deſine mollium tandem querelarum.*) Phraſis Græca. Homer.

Αλλ' αγε ληγ' ερεδων.

18. *Et potius nova cantemus Auguſti trophæa.*) Quaſi aliud agens, nobili quadam arte Cæſaris Auguſti laudationem molitur Horatius. Hoc certe jucundius, quam ſi ſtatim celebrandas ejus victorias aſſumeret & exequeretur.

19. *Trophæa.*) Victoriæ monimenta a τρεπειν, *vertere in fugam.* Eo nempe in loco pridem quo fugere hoſtes cœperant ac vinci, detracta illis arma & ſpolia ramis arborum victores ſuſpendebant. Poſtea vero in montibus & locis eminentioribus trophæa conſtituta ſunt ad poſteritatis documentum. Saluſt. victis Hiſpanis trophæa in jugis Pyrenæi montis a Pompeio erecta commemorat.

20. *Rigidum Niphatem.*) Vel fluvium, vel montem potius nivibus rigentem. Pars Tauri montis, inter Armeniam majorem & Meſopotamiam, Niphates appellatur; unde & manat fluvius ejuſdem nominis, Armenos rigans, Me-

Me-

Medumque flumen gentibus additum
Victis, minores volvere vortices:
Intraque præſcriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

INTERPRETATIO.

Medum ſubactis nationibus adjunctum, fluctus minores agere: atque Scythas anguſtis jam agris, nec ultra definitos limites *excurrere.*

ANNOTATIONES.

dos, & Meſopotamios; dein in Tigrim illabitur. Lucan. lib. 3.

Armeniuſque tenens volventem ſaxa Niphaten,

21. *Medumque flumen, &c.*) Medus fluvius, a quo Media nomen accepiſſe creditur, in Araxem influit. Strab. lib. 15 Alii interpretantur Tigrin, Araxen, Euphratem. Virgil. Georg. 4. in fine.

Cæſar dum magnus ad altum
Fulminat Euphratem bello, victorque volentes
Per populos dat jura.

Gentibus additum victis.) Armenis, Parthis. Ovid. Triſt. 2.

Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
Parthus eques, timida captaque ſigna manu.

Vide Virgil. Æneid. 8. in fine. Et quæ annotavi lib. 1. Od. 12. ſub finem; Od. 19. v. 12. & Od. 35. in fine: . . . Quibus adde quæ narrat Xiphilinus in Auguſto: *Phraates per id tempus metuens ne Cæſar contra ſe exercitum duceret, captivos ad eum remiſit, & militaria, quæ a Craſſo acceperat. Quæ ex re Cæſar gloria efferebatur, quod abſque labore recuperaſſet ea quæ alii magnis præliis amiſiſſent. Ob eam cauſam ſacra fecit, atque ſedens in equo urbem ingreſſus eſt . . . . . . Cum eſſet in Aſia, regnaque & principatus partim aliis confirmaſſet, partim ad alios transtuliſſet, condemnatis quibuſdam regibus, nonnullis etiam laudatis & in amicitiam receptis, quamplurimæ legationes ad eum venerunt. Nam & Indi, qui antea quoque legatos miſerant, tunc amicitiam confirmaverunt, datis muneribus, &c.* Et poſtea, *Phraates Parthorum Rex de Armenia juſſus decedere, Auguſto ſine regis nomine reſcribenti paruit.* Ibid. Vide & Luc. Florum, lib. 4. c. ult. ſub finem: ubi Armenios ſubactos, Parthos rapta clade Caſſiana ſigna referentes ultro, tandemque clauſum tertio Jani templum ab Auguſto Cæſare, obſervabis.

22. *Minores volvere vortices.*) Eleganter attribuit Poeta fluviis, quod gentium eſt. Niphates & Medus minores jam æſtus agunt, non ita fluctus tollunt, id eſt, minus ſuperbire didicerunt: quo fracta populorum audacia & arrogantia deſignatur. Sic Virgil. cit. Æn. 8. v. 726.

Euphrates ibat jam mollior undis.

23. *Intraque præſcriptum, &c.*) Referamus etiam & canamus debellatos *Gelonos*, Scythiæ Europææ populos, id eſt, Scythas Armeniæ vicinos, ab Auguſto Cæſare intra certos fines compulſos, ut non liceret deinceps excurrere *equitando* ultra *præſcriptum* ſibi terminum, nec, ut antea, quolibet vagari, & prædas agere. Virgil. mox cit.

Hic Lelegas, Caraſque, ſagittiferaſque Gelonos.

AD LICINIUM,
ODE X.

Servandam eſſe animi æquabilitatem in utraque fortuna.

RECTIUS vives, Licini, neque altum
Semper urgendo; neque, dum procellas

INTERPRETATIO.

O *Licini, melius ages, neque ſemper altum petendo, neque ripam plus quam decet ſtringendo haud tutam;*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſupra Od. 2 Lib. 1.

1. *Rectius vives, &c.*) Tritam hanc ſententiam non uno tractat Horatius loco, ſed nova quadam ratione, novo ſemper ornatu: ut novum quid ubique eſſe videatur: nimirum præſtat ipſe quod in Arte Poetica præcipit eleganter, ac difficile eſſe fatetur; v. 128. *proprie dicit communia.* Hic allegoriis conglobatis oſtendit, extrema ſemper fugienda: ne, quod aiunt, incidas in Scyllam cupiens vitare Charybdim.

Licini.) Quis iſte, magna lis. Plerique M. Licinium Craſſum Prætorem intelligunt, qui cum ad Conſulatum anhelaret, tum quidem ſpei fruſtrationem impatienter & ægre ferens, rite quidem ab Horatio ſit monitus. Is vero poſtea conſulare munus adeptus eſt geſſitque cum Auguſto, anno U. C. 723 ita Acron, Porphyrio, Lubin. Cruq. &c. Verum hos expugnat Epigraphe hujus Odes vetus, Cod. MS. quæ ſic legitur: *Ad Licinium Murænam*: optimum eſſe medium vitæ ſtatum. Quæ cum ita ſint, cum Torrentio, & aliis, intelligo Licinium Varronem Murænam, qui frater erat Proculei, ac Terentiæ uxoris Mæcenatis. Is ambitione raptus, & cupiditati frænum laxans adverſus Auguſtum cum Fannio Capione conſpiravit, triſtemque merito ſuo nactus exitum eſt; de quibus Dio lib. 54. &c. Vide ſupra Od. 2. v. 5. Annot. Bene itaque licet fruſtra Licinius ille Muræna docebatur ab Horatio, ut ſibi temperaret, nec rapido huic & cæco indolis impetui obſequendum: mediocritatem vero eſſe tutiorem, auroque præferendam.

Neque altum ſemper urgendo.) In alto mari ſemper navigando, id eſt, ſumma quæque ſemper appetendo: altas dignitates quærendo, altumque fortunæ ſtatum.

2. *Urgendo.*) Aſſidue, vehementer & avide proſequendo.

Cautu

Cautus horreſcis, nimium premendo
Littus iniquum.
Auream quiſquis mediocritatem
Diligit; tutus caret obſoleti
Sordibus tecti: caret invidenda
Sobrius aula.
Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus: & celſæ graviore caſu
Decidunt turres: feriuntque ſummos
Fulmina montes.
Sperat infeſtis, metuit ſecundis
Alteram ſortem bene præparatum
Pectus. Informes hyemes reducit
Jupiter: idem

INTERPRETATIO.

dum tempeſtates ſollicitus fugis. Quicumque amat pretioſam mediocritatem, ſecurus & immunis eſt a ſqualore domus vetuſtæ: pariter *temperans abſtinet aula invidiæ obnoxia. Frequentius excelſa pinus ventis concutitur, & turres editæ majorem trahunt ruinam & tonitrua verberant altos montes. Animus rite præmunitus ſpem non abjicit* in *adverſis*: in *proſperis* autem *contrariam timet fortunam. Hyemes horridas revocat Jupiter, idemque*

ANNOTATIONES.

Neque, dum procellas cautus horreſcis, &c.) Neque decet ut timidus plus æquo puſilluſque animus deprimat te & adigat ad infima nimis ac ſordida.

3. *Premendo littus iniquum.*) Legendo littus ſemper, quod tamen ob ſcopulos & vada non caret periculis, Pythagoræ monitum erat: επι γης μη πλειν; *circa terram non navigandum*: quod docebat terreſtribus haud ſic adhærendum, ut non ad ſublimia aſſurgeretur. Cic. ad Q. fratrem lib. 1. Epiſt. 1. *Quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas aut demittas animum, neve te obrui tanquam fluctu, ſic magnitudine negotii ſinas: contraque eriges, ac reſiſtas, ſive etiam ultro occurras negotiis.* Vide ſupra Od. 3.

5. *Auream quiſquis mediocritatem diligit, &c.*) Medii ſtatus ac mediocris fortunæ demonſtrat emolumenta: quod nec paupertatis malum habeat, v. g. obſoletum domicilium, vetuſtate labens ac deforme, vel ſordibus putidum: nec ſummæ conditionis comitem invidiam, ac proinde curas & labores. Heſiodus vult ut ſapiens ſectetur μετρα, *mediocria*: quod καιρος δ' επι πασιν αριστος *mediocritas in omnibus optima ſit*. Hinc proverb. μηδεν αγαν: *ne quid nimis*. Et Salomon ipſe Rex ſapientiſſimus ita Deum optimum maximum precabatur, *divitias & paupertatem ne dederis mihi*.

6. *Obſoleti ſordibus tecti.*) Epiſt. ad Jul. Florum, ſub finem.

Pauperies, immunda domus procul abſit.

7. *Invidenda aula.*) Martial. *invidioſa regis atria*, dixit.

9. *Sæpius ventis agitatur ingens quercus, &c.* En ſummarum dignitatum mala & incommoda: o Licini, tibi cave. Ovid.

Summa petit livor, perflant altiſſima venti.
Summa petunt dextra fulmina miſſa Jovis.

Juvenal. Sat. 10. v. 105.

numeroſa parabat
Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.

Claudian.

Tolluntur in altum,
Ut lapſu graviore ruant.

13. *Sperat infeſtis.*) Jam monet quid in utraque fortuna cavere oporteat virum prudentem: nempe ne frangatur ac deficiat animo in adverſis, neve proſperis infletur, ac benignæ nimium credulus auræ, ſupra ſe rapiatur. Quæ quidem Licinius cum nequaquam ſervaſſet, immodicæ cupiditatis ac ſuperbiæ pœnas luit. Sapientis eſt præceptum: *in die malorum ne immemor ſis bonorum*; & vice verſa, *in die bonorum ne immemor ſis malorum*. Menander apud Stobæum:

εν ελπισι χρη τους σοφους εχειν βιον,
ανθρωπος ατυχων σωζεται της ελπιδος.
In ſpe decet ſapientes agere vitam.
vir infelix ſervabitur ac ſtabit ſpe.

Hinc & apud Pindar. ſpes γηροτροφος dicitur.

Metuit ſecundis.) Lib. 1. Epiſt. 10. ad Fuſcum Ariſtium:

Quem res plus nimio delectavere ſecundæ,
Mutatæ quatient.

Sapienter itaque Philippus Macedo, cum tres uno die lætos accepiſſet nuntios, exclamaſſe fertur: *magne Jupiter pro his tantis bonis modicum repones mali*.

14. *Bene præparatum pectus.*) Virtutis ac ſapientiæ documentis inſtructus animus.

15. *Informes hyemes reducit Jupiter &c.*) Non ergo deſperandum, deſperatis etiam rebus: ſiquidem quotidianæ vices abjectum ſæpe erigunt: *ſummovetque* tandem *Jupiter hyemes*, & ærumnas, quas invexerat. Hinc Cic. ad Brutum Epiſt. 17. *Rempublicam deſperatam quoque ſanari puto poſſe*, inquiebat.

Summovet: non, ſi male nunc, & olim
Sic erit. Quondam cithara tacentem
Suſcitat Muſam; neque ſemper arcum
Tendit Apollo.
Rebus anguſtis animoſus, atque
Fortis appare: ſapienter idem
Contrahes vento nimium ſecundo
Turgida vela.

INTERPRETATIO.

pellit. Si modo res ſe habent male, non etiam poſt ita ſe habebunt. Muſas dudum ſilentes aliquando *lyra Phœbus excitat; nec arcum ſemper intendit. Mœſtis rebus generoſum te & conſtantem exhibe*: aura vero *propitia ipſe prudenter conſtringes vela pluſculum inflata.*

ANNOTATIONES.

17. *Non, ſi male nunc, & olim ſic erit.*) Sophocl. in Electra: *craſtina dies melior erit ſtatim*: ταχ' ἡμέραν ... ἀμείνω. Tibull. lib. 2. Eleg. 9.

credula vitam.
Spes fovet, & melius cras fore ſemper ait.

18. *Quondam cithara tacentem ſuſcitat muſam, &c.*) Armatus ipſe arcu & ſagittis Apollo, hæc ponit interdum, & ad hilaritatem provocat Muſas, citharam potior accipiens & pulſans. Pæan a παίειν ferire, dictus; ex Feſto, *neque ſemper arcum tendit*: non ſemper nocet. Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 17. *Apollinem adoramus*, inquit, *cognominibus modo ſoſpitatem, modo peſtem ſignificantibus.* Vide lib. 1. Od. 12. v. 23. Pingebatur olim Apollo dextra gratias, læva ſagittas & arcum tenens: quod modo radiis & calore naturam recreet ac beet univerſum: modo æſtus immodicos, morbos, luem gignat.

23. *Contrahes vento nimium ſecundo turgida vela.*) Si proſpero fortunæ utaris ſtatu, quod ait Tullius, ſi res fluant ad arbitrium, ne ſuperiora ſemper & ulteriora proſequere: imo ambitionem coerce & arrogantiam, unde tibi ſit ruinæ cauſa. Quemadmodum nautæ, cum remittit ventus, expanſis velis captant auram: at ſi vehementior evadat, vela contrahunt, ne validiore abrepti impetu, navim haud poſſint regere, atque in ſcopulos impellantur, illidanturque. Ovid. Triſt. 3. Eleg. 4.

Tu quoque formida nimium ſublimia ſemper,
Propoſitique precor contrahe vela tui.

Iſocrates ad. Demonicum: μήτ' εὐτυχῶν περιχαρὴς, μήτε δυστυχῶν περίλυπος ἴσθι. Neque beatus ſupra modum exultes; neque infortunatus ſine modo mœreas & contriſteris.

AD HIRPINUM,

ODE XI.

Hilariter vivendum, omiſſis curis.

QUID bellicoſus Cantaber, & Scythes,
Hirpine Quinti, cogitet, Adria

INTERPRETATIO.

O Quinti Hirpine, deſine percontari quid meditetur bello ſtrenuus Cantaber, ac Scytha, ſeparatus interpoſito

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 9. Lib. 1.

1. *Quid bellicoſus Cantaber, &c.*) Ne tam anxie quæras, o Hirpine, quid moliantur exteri populi contra Rempublicam Imperiumque Romanum, neve metuas plus æquo, ne in Italiam irrumpant agroſque devaſtent eæ nationes, quas mare a nobis disjungit. De *Cantabris* vide annot. Od. 6. v. 2. de *Scythis* Lib. 1. Od. 35. v. 9. Hic vero per *Scythas* intellige Illyrios, Dalmatas, Pannonios, Dacos. Hos enim, ut & omnes Septentrionales, Scytharum nomine veteres indigitabant: hos vero tunc bello fatigabat Tiberius Nero Druſi Neronis frater qui Conſulatum geſſit cum T. Quinctio Criſpino, ut obſervat Cruq. unde & Criſpinum pro Hirpino, hic legendum ac ſubſtituendum opinatur. Favet etiam quod inter Quinctiæ gentis cognomina haud *Hirpinus* recenſeatur; quod acute ſuo more Torrentius indicat. Verum enimvero nullus non codex habet Hirpinum. Vide paulo poſt. Vide & Epiſt. 26. lib. 1. huic eidem inſcriptam.

2. *Adria.*) Sinus eſt ingens Illyriam inter

Diviſus objecto, remittas
Quærere: nec trepides in uſum
Poſcentis ævi pauca: fugit retro
Levis juventas & decor, arida
Pellente laſcivos amores
Canitie, facilemque ſomnum.
Non ſemper idem floribus eſt honor
Vernis, neque uno Luna rubens nitet
Vultu: quid æternis minorem
Conſiliis animum fatigas?
Cur non ſub alta vel platano, vel hac
Pinu jacentes ſic temere, & roſa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Aſſyriaque nardo,

INTERPRETATIO.

mari *Adriatico*: *neque ſollicitus ſis utilium vitæ modica requirenti. Abit retrorſum polita juventus ac pulcritudo, ſicca ſenectute amovente amores luxurioſos, ac ſoporem facilem. Haud eadem ſemper dignitas manet floribus vernis*: *nec pari facie micat Luna rubicunda. Quare mentem crucias ſempiternis propoſitis inferiorem? Quin ſub hac procera vel pinu vel platano, ut caſus tulerit, proſtrati bibimus, quandiu* per vitam *licet, albeſcentibus capillis odorifera roſa*

ANNOTATIONES.

atque Italiam, hodie *Sinus Venetus*. De eo plura lib. 1. Od. 16. v. 4.

4. *Nec trepides in uſum, &c.*) Hinc videtur habuiſſe prædia Quinctius noſter, quibus calamitatem aut vaſtitatem metueret ab hoſtibus ſupra memoratis, ſi in Apuliam venirent: ubi forte & ſita erant illa; & ipſe fortaſſis natus, aut diu commoratus cognomen ſortitus erat. Nam Hirpini Apuliæ populi. Saltem id conjicere liceat, dum nihil aliunde ſuppetit.

5. *Poſcentis ævi pauca.*) Conſolatur itaque Horatius Hirpinum, quod, etſi detrimentum capiat res ſuas familiaris, ſatis ipſi ſuperfuturum ſit unde ſuſtentet vitam, quæ quidem brevis, & parvo contenta eſt. Unde poſtea recte infert Poeta; præſentibus utendum hilariter, ac jucunde vivendum, quandiu ſinunt fata.

Fugit retro levis juventas, &c.) En videas abiiſſe dudum juventutem noſtram, inſtare jam canitiem ac ſenii incommoda: ergo carpamus diem & oblectamenta, dum licet adhuc.

6. *Levis.*) Vel cita & velox; vel potius lævis, imberbis, polita: λεια.

Arida pellente laſcivos, &c.) Tum ob caloris naturalis, tum humidi radicalis diminutionem ac defectum. Valeant qui aridos ſenes hic interpretantur parcos & miſere victitantes. Parum enim ad rem.

9. *Non ſemper idem floribus eſt honos, &c.*) Nec miremur, aut conqueramur de prioris ætatis amiſſo decore: cum nec ver ſit perpetuum, aut vernis floribus perennis nitor; nec Luna ſuum ſervet integrum ſemper ſplendorem ac ſpeciem. Ovid.

Non ſemper violæ, non ſemper lilia florent;
Et riget amiſſa ſpina relicta roſa.

Tibull. lib. 1.

Et mediis cælo Luna ruberet aquis.

Cave autem ne *rubens Luna*, tibi aliter intelligatur, quam nitida, & rubore quodam interfuſo pulcra.

11. *Quid æternis minorem conſiliis, &c.*) Cum fluxa ætas brevi prætereat, morſque advolans hominum conſiliis finem cito imponat, cur æterna ſtruis & infinita conſilia meditaris? Quare animum diſcrucias iſtis longioribus propoſitis & curis; cum mens humana ſit imbecillior, quam ut valeat conſulere, providere, ſtatuere aliquid æternum: alii, quam ut æterna Dei conſilia poſſit comprehendere. Quod minus placet Ariſtot. θνατα χρη τον θνατον, ουκ αθανατα θνατον φρονειν. *mortalia mortalem, non immortalia decet cogitare.*

13. *Cur non ſub alta vel platano, &c.*) Cur genio non indulgemus, poſthabitis omnibus curis, in umbra procumbentes?

14. *Temere.*) Sine ullis cæremoniis, Gall. *ſans façon à la negligence.* Ital. *ſenza cerimonie, negligentemente.*

Roſa canos odorati capillos, &c.) Perfuſis ſucco roſæ capillis, aliiſque pretioſis unguentis. Hoc enim pertinebat ad hilaritatem & læta veterum convivia, ut annotavi fuſe lib. 1. Od. ult. & alibi.

15. *Canos.*) Hinc apparet Horatium Hirpinumque tum ſenes fuiſſe, cum hæc ab illo ſcriberentur.

16. *Aſſyriaque nardo.*) Nardino unguento. De quo Plin. lib. 13. c. 1. *nardinum ſive foliatum conſtat omphacio, balanino, junco, coſto, nardo, amomo, myrrha, balſamo.*

16. *Aſſyria.*) Pro Syra: non quod in Syria nardus creſcat; ſed quod ibi mercatores comparabant, indeque Romam advehebant nardum, quæ ad Syros deferebatur ex India, ubi copioſe provenit. Sic & Malobathrum Syrium vocatur, ſupra Od. 7. v. 8. Plin. cit. mox loco, *nardum Indicam*, appellat,

Potamus uncti? Diſſipat Evius
Curas edaces. Quis puer ocyus
Reſtinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lympha?
Quis devium ſcortum eliciet domo
Lyden? Eburna dic age cum lyra
Maturet, incomtum Lacænæ
More comam religata nodum.

INTERPRETATIO.

& nardo Syra delibutis. Bacchus ſollicitudines diſcutit mordaces. Quis ſervus validi Falerni vaſa quamprimum refrigerabit aqua defluente? Quis ædibus evocabit Lyden meretricem a via remotam? Heus jube cum eburnea cithara huc *feſtinet capillos* habens *incomtos*, *ſicut Laconica* mulier, *nodo collectos*.

ANNOTATIONES.

Et lib. 12. cap. 12. *in noſtro orbe laudatur Syriacum*, inquit: & paulo poſt: *de folio nardi plura dici par eſt, ut principali in unguentis. Frutex eſt gravi & craſſa radice, ſed brevi & nigra fragilique quamvis pingui . . . folio parvo denſoque. Cacumina in ariſtas ſe ſpargunt, ideoque gemina dote nardi ſpicas ac folia celebrant.* Hinc patet cur ſpicatum & foliatum appelletur nardinum unguentum. Marci c. 14. v. 3. *venit mulier habens alabaſtrum nardi ſpicati pretioſi*. Nardini velut exquiſiti meminit Athen. lib. 15. cap. 12. & 13. Cœl. Rhodig. lib. 30. cap. 24.

17. *Diſſipat Evius curas.*) Cur *Evius* dicatur Bacchus, Annot. lib. 1. Od. 18. v. 9. quod animo pellat curas & ſollicitudines, lib. 1. Od. 7. 18. 27.

18. *Edaces.*) Curas, quaſi cor edentes dici aiunt.

Quis puer ocyus.) Quaſi ſit jam in convivio, ſic iſta profert: quis vini ardorem aqua temperabit? vel potius, quis lagenas, pocula, vaſa refrigerabit aquis immerſa.

20. *Prætereunte lympha.*) In fonte, qui frigidus, ac in rivos præterit & defluit.

21. *Quis devium ſcortum eliciet.*) Lyden fidicinam, cythara canendo quæſtum facere ſolitam: quæ non ſe vulgare quibuſvis conſuevit, nec per vias aberrare. Hinc *deviam* vocat. Locum hunc amplius explanare nec licet, nec libet. Addam tamen, forte comiſſatum vocari, atque hinc duntaxat *ſcortum* dici.

23. *Incomtum, Lacænæ more, comam religata nodum.*) Habens comam nodo religatam tantum, parum vero comtam, more puellarum Laconicarum, quæ non eleganti corporis ornatui ſtudebant, ſed ad palæſtram, venationem, & alia ejuſmodi, neglecto cultu, exercebantur. Itaque vetat ne, dum crines nodarentur in aurum, ac ſtudioſe comerentur, expectantes fatiget mora. Legunt quidam *incomtam*, & *nodo*: alii; *incomtum*, & *nodum*; alii *incomptum*. Variaque ſe torquent ut perturbata ſatis verba ordinent. Verum cum eodem recidat ſenſus utrobique non obſcurus; non eſt ita de cætero laborandum.

AD MOECENATEM,

ODE XII.

Lyræ ſuæ haud convenire res graves: Mæcenas Auguſti bella ſcribat, dum a ſe cantabuntur Liciniæ laudes.

NOLIS longa feræ bella Numantiæ,
Nec dirum Annibalem, nec Siculum mare
Pœno purpureum ſanguine, mollibus
Aptari citharæ modis:
Nec ſævos Lapithas, & nimium mero
Hylæum, domitoſque Herculea manu
Telluris juvenes; unde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris. Tuque pedeſtribus

INTERPRETATIO.

NE carmine Lyrico leniori decantari jubeas a me diuturna prælia ferocis Numantiæ, vel ſævum Annibalem, vel mare Siciliæ Carthaginenſium cruore rubicundum, vel immanes Lapithas, & Hylæum vino immoderatum, & ſubactos Herculis dextra filios terræ, a quibus cladem timuit domus ſplendens antiqui Saturni. Tu vero Mæcenas

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 6 Lib. 1.

Nolis, &c.) Ne a me exigas, inquit Horatius, quod tu longe melius exequere, o Mœcenas: perge Auguſti bella deſcribere, & quod jam feliciter auſpicatus es, confice. Ego vero Liciniæ tuæ laudes perſequar.

Longa feræ bella Numantiæ.) Longa quidem quæ per annos tot exarſere; Strabo 20. Polyb. 18. Florus & Oroſius 14. numerant. Confecta tandem ſunt ab Æmiliano Scipione Africano, qui urbem iſtam octo jam annis obſeſſam cœpit ac delevit; imo fame ad extrema compulit: indeque Numantini cognomen alterum conſecutus eſt. L. Flor. lib. 2. cap. 18. *Numantia quantum Carthaginis, Capuæ, Corinthi opibus inferior, ita virtutis nomine & honore par omnibus; ſummumque ſi viros æſtimes, Hiſpaniæ decus ſine muro, ſine turribus, modice edito in tumulo apud flumen Durium ſita, quatuor millibus Celtiberorum, quadraginta millium exercitum per annos quatuordecim ſola ſuſtinuit, nec ſuſtinuit modo, ſed ſævius aliquanto perculit, pudendiſque fœderibus affecit, &c.* & poſtea, *exitu denique deplorato in ultimam rabiem furoremque converſi . . . . Duces ſuos, ſeque, patriamque ferro, & veneno, ſubjectoque undique igne peremerunt &c.* Idem memorat Oroſ. lib. 5. cap. 6. Vide & Strabon. Polyb. lib. 1. Valer. Maxim. lib. 7. cap. 6. Eutrop. Plin. Tit. Liv. Divus Auguſtin. de Civitat. Dei, lib. 3. cap. 21.

2. *Dirum Annibalem.*) Romanorum hoſtem per annos ſeptemdecim infenſiſſimum. Alii legunt *durum*, id eſt, *indefeſſum*. Vide Tit. Liv. lib. 21. cap. 4. ubi ſic ſcribit: *Annibali plurimum audaciæ ad pericula capeſſenda, plurimum conſilii inter ipſa pericula erat, nullo labore aut corpus fatigari, aut animus vinci poterat, &c. . . . . . . virtutes æquabant vitia, inhumana crudelitas, perfidia pluſquam Punica; nil veri, nil ſancti, &c.*

Siculum mare Pœno purpureum ſanguine.) C. Duillius Conſul in mari Siculo primus omnium Carthaginenſes navali prælio ſuperavit, captis navibus triginta, merſis tredecim, tribus hominum cæſis millibus, captis ſeptem. Unde perpetuus illi honos habitus eſt, ut revertenti a cœna tibicines præcinerent; & funale præferretur. Aurel. Victor de viris illuſtr. Oroſ. lib. 4. cap. 7. Flor. lib. 2. cap. 2. &c.

5. *Sævos Lapithas.*) Vide lib. 1. Od. 18. v. 8. Metamorph. Ovid. lib. 12. &c.

Nimium mero Hylæum.) E Centuaris unum vini potu nimio ebrium, petulantem, ſuperbum, libidinoſum. Virgil.

Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.

6. *Domitoſque Herculea manu Telluris juvenes.*) Gigantes Terræ filii dicti ob ingentem corporis molem, γηγενεῖς Homer.

7. *Unde periculum fulgens contremuit domus Saturni veteris.*) A quibus periculum timuerunt Dii, totumque cœlum *contremuit* cum illi bellum moverent; at Herculis auxilio domiti ac debellati ſunt. Vide Diodor. Sicul. lib. 5. & poſtea Od. 19. hujus libri.

9. *Saturni veteris.*) Quia primus ante Jovem regnavit. Hinc & Virgil. Æn. 7.

Saturnuſque ſenex.

10 Di-

Dices hiſtoriis prælia Cæſaris,
Mæcenas, melius, ductaque per vias
Regum colla minacium.
Me dulces dominæ Muſa Liciniæ
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos, & bene mutuis
Fidum pectus amoribus:
Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare joco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, ſacro
Dianæ celebris die.

INTERPRETATIO.

ſolutis narrationibus referes convenientius bella Cæſaris, ac reges ſuperbos domita *cervice per vias* Romæ *tractos*. At *Muſa me celebrare juſſit amicæ* tuæ *Liciniæ ſuaves modulos, oculos admodum rutilantes, animumque amori* tuo *æque & fideliter reſpondentem: quam decuit & choris intereſſe, & facetiis contendere, & ſaltantem* cum *puellis ornatis brachia jungere*, in *religioſo celebratæ Dianæ feſto*. Enimvero *tuæ Liciniæ*

ANNOTATIONES.

Tuque pedeſtribus.) Et certe ipſe tu, Mœcenas, melius & ornatius referes egregia Cæſaris facinora & triumphos.

Pedeſtribus hiſtoriis.) Proſa oratione; quam Græci πεζον λογον dicunt, contra Poeſim εποχον, orationem equo velut inſidentem; ſolitamque recitari ἐξ ἀμαξης, ἐξ ἀρματος *e curru, e plauſtro*; & quadrigis velut invecta. Unde Cicero ad Quinctium fratrem, lib. 2. Epiſtol. 14. *Quoniam in iſto homine colendo tam indormivi diu, te mehercule ſæpius excitante, curſu corrigam tarditatem, tum equis, tum vero (quoniam ſcribis poema ab eo noſtrum probari) quadrigis poeticis, &c.* Pindar αναγεισθαι εν μοισαν διφρω, *tolli in curru Muſarum*. Porro Mœcenatem conſtat fuiſſe litterarum peritum, & plura compoſuiſſe carmina. *Nam & Auguſti Cæſaris geſta deſcripſit*, inquit Servius ad 2. Georg. v. 42.

Non ego cuncta meis amplecti verſibus opto.

Ubi & affert locum hunc Horatii. Ne vero quis inde arbitretur ſcriptam verſibus a Mæcenate Cæſaris hiſtoriam.

11. *Ductaque per vias regum colla minacium.*) Reges in triumpho ab Auguſto circumductos per mediam urbem, & Velabrum, perque Sacram viam ad Capitolium. Quo vero id fieret apparatu, qua pompa, fuſe narrat Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 6. De triumphis Auguſti Sueton. in Octav. cap. 22. *bis ovans ingreſſus eſt urbem poſt Philippenſe, & rurſus poſt Siculum bellum. Curules triumphos tres egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum; continuo triduo omnes.* Anno ſcilicet U. C. 724. *jamque tantus erat Cæſar, ut poſſet triumphos contemnere*, inquit L. Flor. lib. 4. cap. ultimo. Adde quod ait Eutrop. lib. 7. *Multi autem reges ex regnis ſuis venerunt, ut ei obſequerentur: & habitu Romano, togati ſcilicet, ad vehiculum vel equum ipſi cucurrerunt.*

13. *Me dulces dominæ, &c.*) Dum tu Italiæ bella, & Auguſti bellicas laudes magnifica oratione celebrabis: ego dilectæ tibi Liciniæ tuoſque amores carmine Lyrico molli & dulci decantabo. Dicam ut illa ſuaviter canit, ut *fulgentes* habet *oculos*, quam fideliter te redamet, quam molliter ac decore ſaltet, quam ſcite & ingenioſe cavilletur, ac ſales jactet, &c.

Liciniæ.) Quidam, *Lycymniæ*. Ea vero Terentia ſive Licinia fuit ſoror Licinii, cui eſt inſcripta Ode 10. hujus libri. Vide ibi Annot. Mœcenati vero cum ſcriberet hanc Oden Horatius, nondum erat nupta Licinia. Patet ex eo quod virginum choris Dianam colentium in ejus feſto, inſerta dicatur mox: inde enim arcebantur nuptæ. Accedit quod *bene mutuis fidum pectus amoribus* hic laudatur: at longe aliter fuit poſteaquam nupta eſt. Senec. de provid. cap. 3. refert *Mæcenati amoribus anxio & moroſæ uxoris quotidiana repudia deflenti ſomnum per ſymphoniarum cantum ex longinquo lene reſonantium, quæſitum fuiſſe.* Ubi J. Lipſius anxium fuiſſe Mæcenatem dicit, quod uxorem amabat, nec fortaſſe ſolus. Additque: Cæſarem Auguſtum ea ſuſpicione aſpergit Dio lib. 54. *quod creditus Galliicanam peregrinationem ſuſcepiſſe, ut liberius & procul a vulgo ſermonibuſque, frueretur Terentia Mæcenatis.* Itaque & ob hanc cauſam occulte infenſus Cæſari Mœcenas: quod idem ſcriptor lib. 55. tangit, in Mæcenatis obitu. Potes tamen angorem hunc, fateor, alio referre, & ad nudum ipſum amorem, qui ſemper querulus & anxius, præſertim ubi non reſpondetur. Hæc Lipſ. cit. Idem Seneca Epiſt. 114. iterum de Mœcenate, *hunc eſſe qui uxorem millies duxit, cum unam habuerit*: Terentiam nempe ſuam, cum qua aſſidua jurgia, divortia, iterumque conjugia, inquit Lipſ. ibid.

18. *Certare joco.*) Scite geſticulari, ut quidam interpretantur: vel potius, ut alii, faceta, lepida, acuta jactare dicteria, ſive breves & ſalſas cavillationes. Quo quidem in certamine qui viciſſet olim etiam coronari inſtitutum fuit.

20. *Sacro Dianæ celebris die.*) In frequenti ac celebri Dianæ feſtu; cujus ſacra virginum choris ac religioſis tripudiis peragi ſolita, Idibus Auguſti. Vide lib. 1. Od. 21. ubi

Dianam teneræ dicite virgines.

Num

Num tu, quæ tenuit dives Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes
Permutare velis crine Liciniæ;
    Plenas aut Arabum domos?
Dum fragrantia detorquet ad oſcula
Cervicem, aut facili ſævitia negat,
Quæ poſcente magis gaudeat eripi;
    Interdum rapere occupet?

INTERPRETATIO.

capillum mutare conſentias opibus, quas poſſedit Achæmenes, vel divitiis Mygdoniis opimæ Phrygiæ, vel refertis Arabum ædibus; quā illa collum flectit ad baſia ſuaveolentia, vel molli aſperitate denegat, quæ plus lætetur a petente ſurripi, nonnunquam ipſa præripiat.

ANNOTATIONES.

21. *Achæmenes.*) Rex Perſarum primus, a quo Perſiæ Reges ad Darium uſque ſunt omnes orti ac denominati Achæmenides. Herodot. lib. 1. & alibi.

22. *Pinguis Phrygiæ Mygdonias opes.*) Fertilem & opulentam ignorat nemo Phrygiam extitiſſe. Hujus rex Midas ille pecuniæ & auri tam avidus quam dives, vel unus teſtis fuerit locupletiſſimus. Adde Priami gazas, ac Troianorum opes. Mygdonia porro Phrygiæ finitima erat regio; ex Plin. lib. 5. &c. Mygdones autem populi e Macedoniæ parte Thraciæ proxima in Aſiam veniſſe, Phrygiæ quandam regionem occupaſſe, nomen ſuum indidiſſe, ibidem referuntur.

23. *Permutare velis crine Liciniæ.*) Sic quale placet dat pretium rebus amor, non quantæ ſunt, ſed quantus ipſe eſt.

24. *Arabum domos.*) Plenas opibus & aromatibus exquiſitis. Vide ſupra lib. 1. Od. 29. v. 1.

25. *Fragrantia.*) Alii legunt *flagrantia*, id eſt, amoris ardore ferventia.

26. *Facili ſævitia negat.*) Ficta nimirum ſævitia quæ facile vincatur; & poſtquam tantulum irritavit amorem, amanti ſponte cedat: interdum etiam ultro occurrat & occupet. Terent.

Nolunt ubi velis: ubi nolis cupiunt ultro.

Ovid. de Arte lib. 3.

Quod datur ex facili longum male nutrit amorem.
Miſcenda eſt lætis rara repulſa jocis.

Cæterum Oden hanc allegorice interpretari ſane licet. Itaque per Gigantes & Lapithas Theſſaliæ quidem populos, junctis viribus in Deos bellum moventes, ab Hercule vero domitos, intellige Brutum & Caſſium in campis Philippicis ab Auguſto victos ac debellatos. Hylæus more nimius, ab Atalante interfectus, Antonium Cleopatræ amoribus & immodicis cum ea conviviis perditum, Bacchi inſuper nomen & inſignia affectantem optime deſignat. Denique ſicut Gigantes & Lapithæ domum Saturni pavore concuſſerunt: Ita Brutus & Caſſius, atque Antonius totam commoverunt Italiam, ac Romam quidem, ea ſitam regione, quæ Saturnia dicta eſt, a Saturno, poſtquam a Jove pulſus eſt, eo confugiente. Nec recens auctor & Gallicus interpres ingenioſe, ut & cætera, ſagaciter & erudite.

ODE XIII.

In arborem, cujus caſu pene eſt oppreſſus.

ILLE & nefaſto te poſuit die,
Quicunque primum & ſacrilega manu
Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem, opprobriumque pagi.
Illum & parentis crediderim ſui
Fregiſſe cervicem, & penetralia
Sparſiſſe nocturno cruore
Hoſpitis. Ille venena Colchica,
Et quicquid uſquam concipitur nefas,
Tractavit, agro qui ſtatuit meo
Te, triſte lignum, te caducum
In domini caput immerentis

INTERPRETATIO.

O *Arbos, quiſquis olim te plantavit, is & infauſto die, & impia dextra protulit, ad ruinam poſterorum, ac vici dedecus. Eum etiam patris ſui guttur præfocaſſe crediderim, atque* domus *interiora ſanguine hoſpitis noctu polluiſſe. Is toxica Colchidis, & quodcumque uſpiam flagitium* animo *volvitur, præparavit qui* in *agro meo collocavit te lignum infelix, te ruinoſum*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9. Lib. 1.

1. *Ille & nefaſto, &c.*) Deambulantem in agro ſuo Sabino Poetam noſtrum cadens inopinato fere oppreſſit arbos: atque, ut ait Od. 17. ſeq. *truncus illapſus cerebro ſuſtulerat, niſi Faunus ictum dextra levaſſet*. Hinc illius beneficii memor, & quod *prope funeratus arboris ictu*, ac tantum non exanimatus fuerat, erga Deos gratus, *anno redeunte, die* ipſi quidem *feſto*, Kalendis Martiis ſacrificium parit, ac feſtivas epulas, Od. 8. lib 3. Hic autem ominoſam illam arborum tanquam ineuſpicato ſatam duntaxat execratur; ac velut œſtro quodam percitus in abruptas indignationis voces erumpit. Rem vero totam mira expolitione amplificat. Tum de variis humanæ vitæ caſibus belle diſſerit. Denique velut *ἐν παρέργῳ* & *παρόδῳ*, occaſionem arripit Alcæi & Sapphonis verſus extollendi: omnia quidem non ſine mirabili artificio. Valeat ergo Scaliger, qui & in hanc eximiam Oden ſtylum ſuum ſtrinxit, ut dicetur ad calcem.

Nefaſto.) Quid proprie ſit nefaſtus dies, in quo nimirum Prætor Jus non dicebat, Gall. *jour non plaidoyable*, Ital. *giorno in cui non ſi piatiſce*; docet Ovid. Faſt. 1.

Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur,

Scilicet, do, dico, addico. Contra dies faſtus, Gall. *jour d'Audience*. Ital. *giorno di Udienza, ovvero in cui ſi piatiſce*; Ovid. Ibid.

Faſtus erit, per quem lege licebit agi.

At præterea *nefaſtus dies*, ut & hoc Horatii loco, ſignificat infortunatum, & male ominatum: Græci *ἀποφράδας ἡμέρας*, *dies infandos & conſceleratos*, dixere. Romani pariter, quoſdam atros & nefaſtos habuere; eo quod in iis clades acceperant: in primis poſtriduanos, ſeu qui ſunt poſtride Calendas, Nonas, Idus; item alios aliquot: de quibus fuſe Macrob. mox citand. Cœl. Rhodig. lib. 14. cap. 9. Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 20. Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 16. *dies poſtriduanos ad omnia majores noſtri cavendos putarunt: quos etiam atros velut infauſta appellatione damnarunt*. Gellius lib. 4. cap. 9. item lib. 5. cap. 17. *religioſos, ſeu triſti omine infames* nuncupat: additque: *quos vulgus prave, perperam, & imperite nefaſtos dicit*. Non. Marcell. *atri dies dicuntur*, inquit, *quos nunc nefaſtos vel poſteros vocant*; Afranius Fratriis: *Septembris heri Calendæ: hodie ater dies*. Claudat ſcenam Cicero, ita ſcribens, 2. de leg. n. 21. *Quæ augur injuſta, nefaſta, vitioſa, dirave dixerit, irrita infectaque ſunto.*

5. *Illum & parentis, &c*) Epod. 3.

Parentis olim ſi quis impia manu
Senile guttur fregerit, &c.

6. *Penetralia ſparſiſſe nocturno cruore hoſpitis.*) Jus hoſpitale violaſſe, hoſpite noctu interfecto, in ædium penetralibus ubi colebantur Penates Dii, quod ſceleri ſcelus addere eſt. Virg. Æneid. 1. v. 735.

Juppiter, hoſpitibus nam te dare jura loquuntur.

A. Gell. lib. 5. c. 13. *Primum juxta parentes locum tenent pupilli; ſecundum clientes; tertium hoſpites; poſtea cognati, affines, &c.*

8. *Venena Colchica*. Colchis Aſiæ regio ad oram Euxini maris, Ponto vicina, hodie *Mingrelia*, eſtque pars Georgiæ. Venenis autem eas regiones famoſas reddidit vel una Medea Regis Colchorum filia veneficiis ſuis inclyta; vel quod *naſcantur plurima Ponto*, ut canit Virg. Eclog. 8. Adde Mithridatem Ponti Regem; qui venenis etiam impune veſcebatur.

Colchica.) Quidam legunt *Colcha*, ut opus non ſit ultimam hujus verſus ſyllabam rejicere ad ſequentem verſum.

11 *Triſte lignum.*) Infelices arbores quæ dicantur, enarrat Plin. lib. 13. c. 21. & lib. 16. cap. 26.

Caducum.) Quod minatur caſum & ruinam: hic vero ſignificat quod jam cecidit: quo ſenſu fulmen etiam caducum vocatur.

Quid

Quid quiſque vitet, nunquam homini ſatis
Cautum eſt in horas. Navita Boſphorum
Pœnus perhorreſcit: neque ultra
Cœca timet aliunde fata.
Miles ſagittas & celerem fugam
Parthi; catenas Parthus, & Italum
Robur: ſed improviſa lethi
Vis rapuit rapietque gentes.
Quam pæne furvæ regna Proſerpinæ.
Et judicantem vidimus Æacum,
Sedeſque diſcretas piorum, &
Æoliis fidibus querentem

INTERPRETATIO.

in caput domini innocui. Numquam ſatis homo providere poteſt *quid per horas ſingulas quilibet eluctetur. Nauta Carthaginenſis Boſphorum formidat, nec amplius occulta fata aliunde metuit. Miles Parthorum ſpicula & fugam repentinam: Parthi vincula &* *potentiam Romanorum* reformidant. *At mortis inopinata violentia populos abſtulit, & auferet. Quam prope aſpexi Imperium nigræ Proſerpinæ; & judicem Æacum, & bonorum domicilia ſeparata; & Sappho cordis Æoliis expoſtulantem de*

ANNOTATIONES.

13. *Quid quiſque vitet, &c.*) Egregie divertit ad locum communem de periculis & caſibus improviſis, quibus ut plurimum ad mortem abripimur. Alius, inquit, maris, alius belli ſolum cavet diſcrimina: uterque vero quod non timet, ſubit genus mortis; v. g. morbo extinguitur.

14. *Boſphorum.*) Anguſtas fauces quaslibet deſignat, per quas nemo ſine periculo ac formidine navigat. Duplex autem Boſphorus celebratur: Thracius inter Pontum Euxinum & Propontidem, ſeu Thraciam inter & Aſiam minorem, quatuor ſtadiis patens: & Cimmerius, inter Mæotidem Paludem & Pontum Euxinum: hodie *Fretum Caffa*.

15. *Pœnus.*) Pro quolibet nauta ponitur, per ſynecdochen: vel antonomaſticws *Pœnum* dicit: tum quod emporium orbe toto celeberrimum Carthago; tum quia ejus urbis cives navigatione longinqua nominati. Quam inclytus fuerit Hanno dux ille Carthaginenſium, docet Mela lib. 3.

16. *Timet aliunde.*) Obſerva vel cæſuram brevem licenter productam; vel tribrachyn pro dactylo.

18. *Parthi.*) De Parthis eorumque certandi ratione, lib. 1. Od. 19. ad v. 12.

21. *Quam pene furvæ regna Proſerpinæ, &c.*) Quantulum a morte abſui.

Furvæ.) Ex Varrone fur dicitur ex, quod *furvum* atrum appellarint, & fures atra nocte facilius furentur. Nonius Marcellius. Contra tamen de ea etymologia ſentit A. Gellius lib. 1. c. 18. vultque deduci ab antiqua voce φωρ: quanquam aptius forte, furem a furvo, id eſt, nigro, dici putarit vir excellentis doctrinæ, Varro ſcilicet, inquit ille ibid.

Proſerpinæ.) De ea lib. 1. Od. 28. v. 20.

22. *Æacum.*) Ex eo quod Plato, in Georgia, Rhadamantum Aſianorum, Europæorum vero Judicem Æacum ſcribit: inde convenientius hunc quam illum ab Horatio quidem Europæo nominari, erudite nonnulli obſervant. Ego tamen crediderim reſpexiſſe potius noſtrum Poetam ad id quod lib. de luctu Lucianus refert: *in Orci aditu portaque adamantina fuiſſe cuſtodem Æacum Regis fratruelem; atque juxta eum canem tricipitem.* Bene igitur Horatius, qui morti proximus fuerit, ait ſe prope ſalutaſſe Æacum, Orci Janitorem; perinde ac Judicem cum Minoe ac Rhadamanto, ob inſignem juſtitiæ famam, a Plutone conſtitutum.

23. *Sedeſque diſcretas piorum.*) Elyſios campos, quos deſcribit & laudat Virgil. Æneid. 6. v. 638. Legunt alii *diſcriptas*: alii *deſcriptas*, id eſt, aſſignatas ac notatas: *diſcretas* habent tamen optimi codices: & vox illa pulcrum ſane ac nobilem ſenſum efficit, ut boni deſignentur e reliquis, & a vulgo ſegregati. Sic Virgil. Æneid. 5. v. 734.

non me impia namque
Tartara habent, triſteſque umbræ; ſed amœna piorum
Concilia, Elyſiumque colo.

24. *Æoliis fidibus querentem Sappho, &c.*) De popularibus puellis; quas amabat Sappho conquerentem quod in amore ſibi non reſponderent. Tres vero potiſſimum Suidas recenſet ab ea dilectas, Atthin, Teleſillam, Megaram, plures Ovidius aliique numerant. Vel zelotypia Sappho percita de virginibus æmulis ſuis querebatur, quod Phaoni, quem ipſa deperibat, adhærerent, ejuſque amorem retardarent. Ovid. Epiſt. Sapphus ad Phaonem.

Nec me Pyrrhiades, Methymniadeſve puellæ,
Nec me Lesbiadum cætera turba juvant.
Vilis Amythone, vilis mihi candida Cydno,
Non oculis grata eſt Atthis, ut ante, meis:
Atque aliæ centum, quas non ſine crimine amavi,
Improbe, multarum quod fuit, unus habes.

Sappho puellis de popularibus:
Et te ſonantem plenius aureo,
Alcæe, plectro dura navis,
Dura fugæ mala, dura belli.
Utrumque ſacro digna ſilentio
Mirantur umbræ dicere: ſed magis
Pugnas & exactos tyrannos
Denſum humeris bibit aure vulgus.

INTERPRETATIO.

virginibus patriæ ſuæ; nec non te, o Alcæe, aurea cithara canentem altius moleſta navigationis, mæſta exilii, gravia militiæ incommoda. Manes autem *admirantur ambos loquentes religioſo dignas res ſilentio. Verum turbæ ſcapulis confertæ libentius excipiunt auribus prælia & expulſos tyrannos.*

ANNOTATIONES.

Narrat Plinius lib. 22. c. 8. in Phaonis amorem, Sappho incidiſſe per herbam centum capita nuncupatam, cujus radix rara quidem inventu, quibus contigerit, amabiles facit. Porro ex Suida, item ex Æliano, duplex Sappho fuit, utraque e Lesbo inſula; prior Ereſia, Alcæi, Steſicori & Pittaci coætanea, quæ tres habuiſſe fertur ſodales ſeu amicas ante memoratas, plectrum inveniſſe, ſcripſiſſe vero Lyricorum carminum libros novem, Epigrammata, Elegias, Jambos, & Monodias. Poſterior Mitylenæa, quæ pſaltria fuerit, Lyrica ſcripſerit etiam, atque ob amorem Phaonis Mitylenæi a quo ſpernebatur, de Leucate promontorio in mare ſe præcipitem dederit. De quo vide quæ annotabo lib. 1. Epiſt. 19. v. 28. ad has voces *Maſcula Sappho*. Utut ſit, quemadmodum unum Herculem, etſi plures extiterunt, nominant, & quod multorum eſt, eidem tribuunt, ut alibi notavimus: ita unum Sappho vulgo celebrant, Sapphici carminis auctorem, tam venuſtam & elegantem, ut decimæ quidem Muſæ cognomen obtinuerit. *Veris nuntiam*, *blandiloquam luſciniam* vocat Sophoclis Scholiaſtes. Floruit cum Alcæo & Steſichoro, annis ante Chriſtum circiter ſexcentis. Ejus (quæ temporum injuria eſt) apud varios auctores ſparſas quaſdam poematum reliquias duntaxat veneramur: & mire laudant Strabo, Ariſtot. Socrates, Dionyſ. Halicarn. Plutarch. Longinus, &c. Catullus Carmen ſuum 52. quod eſt ad Lesbiam, tranſtulit e Sapphus Græco, quod Longinus lib. de ſublimi genere dicendi, ſic habet:

Φαίνεταί μοι κῆνος ἴσος θέοισιν
Ἔμμεν ὤνηρ ὅστις ἐναντίος τοι
Ἰζάνει καὶ πλησίον ἁδὺ φωνούσας ὑπακούει
Καὶ γελαίσας ἱμερόεν. &c.

Æoliis fidibus.) Æolica nempe dialecto uſa eſt Sappho. Æolii quidem Græciæ populi, cum eam Aſiæ minoris regionem, quæ ante Myſia dicebatur invaſiſſent, quaſdam inſuper Lesbi inſulæ tenuere civitates ac in primis aliarum caput Mitylenen Sapphus patriam. Hinc noſter lib. 4. Od. 9. v. 12. *Æoliæ fidibus puellæ.* Et Ovid. Epiſtola Sapphonis ante citata,

Lesbides Æolia nomine dicta lyra.

26. *Et te ſonantem plenius aureo, Alcæe, plectro.*) Ovid. Epiſt. mox cit.

Nec plus Alcæus conſors patriæque lyræque
Laudis habet, quamvis grandius ille ſonet.

Herodot. lib. 5. de Alcæo multa refert, quæ redarguuntur a Plutarcho, in ſuo de Herodoti malignitate libello. Vide quæ de illo amplius annotavi lib. 1. Od. 32. v. 5. & ſeq. Item lib. 4. Od. 9. v. 7. ubi *Alcæi minaces camœnæ* appellantur.

27. *Dura navis, dura fugæ mala, dura belli.*) Ea videlicet quæ pertulit Alcæus, atque exantlavit pericula, mala, difficultates, ærumnas, cum navigando fugere patriaque exulare coactus eſt, eo quod civibus, ut ajunt, ſuis amorem libertatis ſuaderet, inviſus tyrannis; quos tandem collecta exulum manu Mitylene exegit, patriamque vindicavit.

29. *Utrumque ſacro digna ſilentio mirantur umbræ dicere.*) Alcæum & Sappho *umbræ mirantur* canentes *digna* ſilentum concilio, de quo Virg. Æn. 6. v. 432. Vel Ditis digna ſacrariis, quæ affert idem Virg. Æn. 12. v. 199. vel auſcultari digna cum eo *ſilentio*, quod adhibetur in ſacris. Vel denique *ſacro digna ſilentio*, id eſt, non profanis revelanda, nec evulganda quibuslibet, veluti quædam myſteria. Hæc facit *μυσηριώδης ἡ σιγή* apud Plutarch. lib. de Garrulitate.

30. *Sed magis pugnas & exactos tyrannos.*) Quamvis autem uterque admiranda loqueretur, & ab ore utriuſque penderent umbræ, hoc tamen erat diſcrimen, quod amatoria quidem Sapphus carmina eximia prorſus atque divina vulgus admirans auſcultaret: at longe tamen attentius, cupidius, jucundius audiebat *pugnas* ab Alcæo deſcriptas, & qua ratione *exactos tyrannos* Pittacum, Myrſilum, Megalagyrum inſectari non deſtiterat, donec omnino exterminaret.

32. *Denſum humeris, &c.*) Confertum, turmatim aggregatum, contente & certatim appropinquans aureſque arrigens, præ aviditate capiendi quæ dicebantur de expulſis tyrannis, quos odit *vulgus* maxime, & de reſtituta civibus libertate, quam omnibus antefert, ipſiuſque interdum vitæ periculo redimit ac vindicat. Virgil. Æneid. 10. v. 361.

Quid

Quid mirum? Ubi illis carminibus ſtupens
Demittit atras bellua centiceps
Aures: & intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?
Quin & Prometheus, & Pelopis parens
Dulci laborum decipitur ſono:

INTERPRETATIO.

Quid ſtupendum? Quandoquidem attonita cantilenis iſtis beſtia centum capitum, nigras deprimit auriculas, atque demulcentur ſerpentes Furiarum crinibus implexi. Imo etiam Prometheus, & Pelopis pater ſuavi cantu raptus ærumnas oblivi-

ANNOTATIONES.

Concurrunt: hæret pede pes, denſuſque viro vir.

Bibit aure vulgus.) Hunc locum imitatus Juvenalis Sat. 4. verſ. 50.

Nequicquam populo bibulas donaverit aures.

33. *Quid mirum? Ubi illis carminibus ſtupens, &c.*) Neque vero mirandum, quod itaarioſe umbræ affluant, audiantque verſus Alcæi & Sapphonis; ſiquidem iis etiam oblectatur terribilis inferorum canis Cerberus, atque voluptatem ſuam exhibet *demiſſis auriculis*, quibus depoſitam iram ac furorem indicat. Contrarium oſtendunt *ſublatæ aures*, Epod. 6. Lactant. de ira Dei, c. 7. *Riſus homini proprius eſt*, inquit, & *tamen videmus in aliis quoque animalibus ſigna quædam lætitiæ, cum ad luſum geſtiunt, aures demulcent, rictum contrahunt, frontem ſerenant, oculos in laſciviam reſolvunt.*

34. *Bellua centiceps.*) *Canis apud Inferos fabuloſus*, ut ait Suidas, *immanis trifauci latratu, tria pandens guttura, horrentia colubris colla exerens*: Virg. Æn. 6. v. 417. & ſeq. *Plutonis canem æreâ voce*, πεντηκοντακάρηνον *quinquaginta capitum, crudivorum impudentemque fortemque* appellat Heſiodus in Theogonia. τρικράνον ᾅδου σκύλακα, *tricipitem Orci canem*, Sophocles in Trachiniis. Cerberus quaſi κρεοβόρος, *carnivorus*, Mythol. terram deſignat cadavera conſumentem. Quoniam vero mortales univerſi triplici extinguuntur mortis genere, naturali, violento, & fortuito, quæ tria rurſus infinita ſunt; hinc Cerbero quidam tria capita, alii quinquaginta, nonnulli denique centum affinxerunt. Sic Horat. *bellua centiceps.*

35. *Intorti capillis Eumenidum recreantur angues.*) Eumenides per antiphraſin dictæ, quia nequaquam benignæ: tres cenſentur, Alecto, Megæra, Tiſiphone. Senſus eſt: infernales illæ Furiæ ejuſmodi carminibus placari, imo & ſerpentes earum crinibus intorti iis recreari pariter ac demulceri videbantur. Virgil. Georgic. 4. v. 483.

Cæruleoſque implexæ crinibus angues
Eumenides.

Hæ quidem ſcelerum ultrices multiplici colubrorum morſu belle exprimunt conſcientiæ ſtimulos, quibus ſcelerati vellicantur intus, ſemperque plectuntur.

36. *Recreantur angues.*) Proprie dictum. Nam cantu delectari naturaliter ſerpentes, aiunt: & Plinius auctor eſt lib. 8. cap. 16.

37. *Quin & Prometheus, &c.*) Prometheus quoque, item Tantalus ſuum uterque laborem ac ſupplicium non ſentit, velut raptus extra ſe, & deceptus amœnitate carminum Alcæi & Sapphonis. Illum ignis cœleſtis raptorem, in furti pœnam, aquilæ roſtro jecur depaſcentis excruciari Caucaſo affixum vulgo fabulantur: in inferis tamen collocat Ariſtoteles, Poetices cap. 17. quod idem facit hic Horatius. De Prometheo jam lib. 1. Od. 3. & 16.

Pelopis parens.) Tantalus *Deorum conviva*, ut eſt lib. 1. Od. 28. verſ. 7. quid ſciant ac poſſint numina auſu temerario experturus, filium ſuum Pelopem coctum iis appoſuit. Tanti vero ſceleris pœnas luit apud Inferos detruſus, ubi perpetua fame ac ſiti cruciatur, ita ut aquis Eridani mento tenus immerſus, & poma cernens ex arbore capiti impendentia, nec tamen hæc, neque illas captare queat. Cic. Tuſc. 1. num. 10. *mento ſummam aquam attingens ſiti enectus Tantalus.* Ovid. Metamorph. 4. cap. 13.

tibi, Tantale, nulla
Deprenduntur aquæ: quæque imminet, effugit arbos.

38. *Laborum decipitur.*) Græca dictio, ἐπιλανθάνεται τῶν πόνων. Sic ſupra Od. 9. *deſine querelarum.* Od. ſeq. 14. *damnatus longi laboris Siſyphus*: lib. 3. Od. 27. *abſtineto irarum calidæque rixæ.* Od. ult. ejuſdem libri: *regnavit populorum.* Nec Horatius vero tantum ejuſmodi locutionibus atque helleniſmis uſus. Plaut. Mercat. *animi pendeo.* Virgil. Æn. 1. v. 119.

Implentur veteris Bacchi pinguiſque ferinæ.

Et Æneid. 11. v. 126.

Juſtitiæne prius mirer, belline laborum.

Unde igitur hoc dicendi genus tam novum aliquibus viſum? & quæ mens læva doctos aliquot viros perculit, ut aut lectionem comprobatam, aut ſenſum perverterent? Porphyrione duce, quidam legunt *laborem*, & *decipitur* accipiunt pro *decipit*. Quorſum vero tam audax figura atque mutatio? Turnebus Alcæi labores intelligit: ut ſit ſenſus, Prometheum ac Tantalum proprias oblivisci pœnas, delinitos ſcilicet ac veluti deceptos ſuavi cantu & narratione laborum Alcæi; de quibus ſupra. Verum de Promethei Tantalique laboribus hic ſermo eſt apertus quidem & manifeſtus: ſenſuſque eſt; *Prometheus & Pelopis parens dulci ſono* & modulatione Alcæi carminum & Sapphonis uterque, adeo *capitur* & fallitur, ut quaſi ſenſum atque memoriam amittat *laborum* & cruciatuum ſuorum.

Nec curat Orion leones,
Aut timidos agitare lyncas.

INTERPRETATIO.

ſcitur: nec Orion ſatagit venari leones vel lyncas meticuloſos;

ANNOTATIONES.

39. *Nec curat Orion leones. &c.*) Denique Orion cum aliis ad audiendum properat, abjectaque venandi cura, qua ſolet occupari, ad dulces cantus accurrit. Ajunt nimirum eadem apud Inferos umbris ineſſe ac vigere ſtudia, quibus viventes tenebantur. Virg. Æn. 6. v. 653.

Quæ gratia currum
Armorumque fuit vivis, quæ cura nitentes
Paſcere equos; eadem ſequitur tellure repoſtos.

Ovid. Metamorph. 4. Fab. 13.

Errant exangues ſine corpore & oſſibus umbræ.
Parſque forum celebrant; pars imi tecta tyranni:
Pars aliquas artes antiquæ imitamina vitæ
Exercent.

Vide & Odyſſ. 12. & Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. c. 5. &c. En vero quo ſolet in Horatium animo bellum movet Scaliger hoc etiam loco: *Nondum, inquit, apud Inferos hæc inveni, aut Prometheum tormentis additum, aut Orionem venantem.* Ergone, vir perſpicax, quicquid rerum ibi geritur perſpexiſti? an illic diverſatus aliquando ſingula otioſe tamque luculenter indagaſti, ut aſſeveranter dicas, ſcribaſque, hæc a te ibi minime viſa aut reperta; quæ tamen ex Ariſtotelis citati, item ex Homeri mox citandi fide, inveniri ultro credam; teque exploſo credent alii.

Orion.) De eo varie fabulantur: illud conſtat acrem & ſtrenuum venatorem extitiſſe. Homerus Odyſſ. λ paulo ante finem, narrat hunc *apud Inferos etiam viſum Ulyſſi per floridum pratum feras perſequentem, in deſertis autem montibus clava ferrea occidentem, &c.*

40. *Lyncas.*) Lynx animal pardo non prorſus abſimile, ex Geſnero, de quadrup. perinde maculoſum. Virgil. Æn. 1. verſ. 127. acutiſſimi viſus, ex Plutarch. Plin. lib. 28. cap. 8. &c.

AD POSTUMUM

ODE XIV.

Vitari mortem non poſſe.

EHEU, fugaces, Poſtume, Poſtume,
Labuntur anni: nec pietas moram
Rugis & inſtanti ſenectæ
Afferet indomitæque morti.

INTERPRETATIO.

HEU, *Poſtume, Poſtume, anni cito prætereunt. Neque religio rugas, &*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 9. Lib. 1.

1. *Eheu fugaces.*) Dolet vitæ brevitatem, mortiſque duram neceſſitatem. Virgil. Georgic. 3. v. 284.

Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus.

Ovid. *Tempora ſic fugiunt.*

Perſ. Sat. 5. verſ. 153. *fugit hora.*

Poſtume.) Parvi refert ſeu legas *Poſtume*, quo ſignificatur ultimo loco natus; ſive *Poſthume*, id eſt, qui poſt humatum patrem in lucem editus. Hic cognomen eſt, ut volunt quidam parvo certe nixi fundamento Julii Flori, ad quem Horatius inſcribit Epiſt. 3. lib. 1. & ſecundam ſecundi. Conjectori tamen danda venia, cum certi nihil aliunde ſuppetit. Virg. Æn. 6. v. 763. Agell. lib. 2. c. 16. &c.

2. *Nec pietas moram, &c.*) Etſi Deos colas religioſiſſime, haud proinde vita contingeret tibi diuturnior. Ita quidem Ethnicus de falſis Numinibus non falſo. At ſacris nos codicibus inſtructi, multis dilatam ope Dei præpotentis mortem non ambigimus. Exod. c. 20. Deut. cap. 5. *Honora patrem & matrem ut longo vivas tempore, ac bene tibi ſit in terra, &c.* lib. 4. Reg. c. 20. Ezechias uſque ad mortem ægrotans, ſanitatem oratione piiſque lacrymis obtinet, mereturque audire Deum ita pollicentem: *Vidi lacrymas tuas: ecce ſanavi te: & addam diebus tuis quindecim annos, &c.*

3. *Rugis & inſtanti ſenectæ.*) Deficientibus in ſenectute humoribus ſubtilioribus, paulatim areſcit corpus ac duraſcit, & cutis in rugas contrahitur.

Non

Non ſi trecenis quotquot eunt dies,
Amice, places illacrymabilem
Plutona tauris; qui ter amplum
Geryonem, Tityonque triſti
Compeſcit unda, ſcilicet omnibus
Quicumque terræ munere veſcimur,
Enaviganda; ſive reges,
Sive inopes erimus coloni.
Fruſtra cruento Marte carebimus,

INTERPRETATIO.

urgens ſenium, fatumque ineluctabile tardabit; nec ſi tauros quotidie trecentos immoles Plutoni inexorabili, qui ter magnum Geryonem & Tityum coercet fluvio lethali, nempe tranando cunctis, quotquot nutrimus frugibus telluris, ſeu principes, ſeu egeni agricolæ fuerimus. Abſtinebimus incaſſum ſanguinolento

ANNOTATIONES.

5. *Non ſi trecenis.*) Etiamſi tribus quotidie Hecatombis Plutonem ſatagas placare: non litabis tamen, & mortem fruſtra deprecabere. Æſchyl. μονος θεων γαρ θανατος ου δωρων ερα, ουδε θυων, ουδ' αν σπενδων ανυσαις: *ſola Deorum mors non capitur muneribus, nec ſi ſacrifices in templis.*

Trecenis.) Perperam aliqui, *tricenis*, cujus primæ ſyllaba cum ſit longa, metri lege arcetur.

6. *Illacrymabilem.*) Lacrymabiles dicuntur ii qui ad miſericordiam facile moventur per lacrymas & preces: e contrario Pluton vocatur illacrymabilis, qui nunquam flectitur. Sic Eraſm. αδακρυς, *implacabilis*, cujus ob inexorabilem ſævitiam, illacrymemus, inquit Torrentius.

7. *Plutona.*) Inferorum & mortuorum Deum. Is Saturni filius, frater autem Jovis, ac Neptuni. Hi tres ita paternum regnum diviſere: Jupiter quidem Orientalis plagæ ſortitus eſt imperium, & cum inde lux oriatur, Cœlum dictus eſt occupaſſe. Neptunus Inſulas habuit, unde & maris dominus ac Deus appellatus eſt. Pluto natu minimus Occidentalem obtinuit regionem, ſecus inferum mare. Hinc fabula, dominari inferis ait: & quoniam terræ viſceribus conduntur metalla auri & argenti, Divitiarum Deus exiſtimatus eſt, & Diſis ac Plutus dictus. Lactant. lib. 1. Divin. inſtitut. Neque vero prætermittendum quod teſtatur Cœl. Rhodig. lib. 17. cap. 21. Eorum quæ ad defunctorum ſpectant cultum, Plutonem fuiſſe auctorem primum. Quo nomine creditum, mox vita functis præſidere.

Qui ter amplum Geryonem, &c.) Qui petentes quoſque & magnos domat, v. g. Geryonem & Tityum, ſcilicet: ut ſcribit Juvenal. Sat. 10. v. 172.

Mors ſola fatetur
Quantula ſint hominum corpuſcula.

Ter amplum Geryonem vocat Horatius, *tergeminum* Virg. Æn. 8. v. 202. ex eo quod fabulantur, triplex ei corpus fuiſſe. Hinc Virg. Æneid. 6. v. 289.

forma tricorporis umbræ

Fingendi porro anſam præbuit triplex regnum, ſive triplicis circa Hiſpaniam inſulæ dominium; vel potius trium fratrum corporis robore præſtantium concordia, quæ tanta quidem, ut *uno regi animo viderentur*, inquit Juſtin. ad calcem libri ultimi. Quod idem fere narrat Diod. Sicul. lib. 5. c. 2. ubi decimum Herculis laborem in debellando Geryone exponit. Porro valde arridet ſententia Palephati aſſerentis, e Tricarenia ad Pontum Euxinum inſula Geryonem fuiſſe, adeoque Tricarenum: & ex ambigua vocis ſignificatione tricipitem ac proinde tricorporem dictum.

8. *Tityon.*) Is mole corporis plus quam Gigantæa fertur, quod Latonæ vim inferre tentaſſet, ab Apolline ſagittis truſus ad Inferos, ubi vulture jecur perpetuo renaſcens exedente & laniante torquetur. Virg. Æn. 6. v. 595.

Nec non & Tityon terræ omniparentis alumnum
Cernere erat: per tota novem cui jugera corpus
Porrigitur; roſtroque immanis vultur adunco
Immortale jecur tundens, fœcundaque pœnis
Viſcera, rimaturque epulis, habitatque ſub alto
Pectore: nec fibris requies datur ulla renatis.

9. *Compeſcit unda triſti.*) Detinet in Inferis & coercet *unda* Stygia, ſeu palude illa horrida & irremeabili, de qua Virg. Æn. 6. v. 438.

Quam vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem; & duros perferre labores.
Fata obſtant, triſtique palus innabilis unda
Alligat, & novies Styx interfuſa coercet.

10. *Terræ munere veſcimur.*) Plin. lib. 2. cap. 63. *Terra, quæ hominum ut cœlum Dei; nos naſcentes excipit, natos alit; ſemelque editos ſuſtinet ſemper ..... ſola quæ nunquam iraſcatur homini. Atque ſubeunt in imbres, rigeſcunt in grandines, tumeſcunt in fluctus, præcipitantur in torrentes. Aer denſatur nubibus, furit procellis. At hæc benigna, mitis, indulgens, uſuſque mortalium ſemper ancilla, quæ coacta generat! Quæ ſponte fundit! Quos odores ſaporeſque! Quos ſuccos! Quam bona fide creditum fœnus reddit! Quæ noſtri cauſa alit! &c.* quæ lege.

11. *Enaviganda.*) Mors omnibus ſubeunda, mortali cuilibet *calcanda eſt ſemel via lethi*, ut eſt in Ode 28. lib. 1. Styx tranada & enaviganda vectore & portitore Charonte, qui *ferruginea ſubvectat corpora cymba*. Virg. Æneid. 6. Vide locum a v. 295. ad 317.

Sive Reges, ſive inopes.) Vide lib. 1. Od. 4. & 28.

13. *Fruſtra cruento Marte carebimus, &c.*) Nihilo ſecius moriemur, etſi abſtinuerimus bello, mari, &c. fruſtra cavebimus pericula, &c.

Ita-

Fractiſque rauci fluctibus Adriæ:
Fruſtra per Autumnos nocentem
Corporibus metuemus Auſtrum,
Viſendus ater flumine languido
Cocytus errans, & Danai genus
Infame, damnatuſque longi
Siſyphus Æolides laboris.
Linquenda tellus, & domus, & placens
Uxor: neque harum quas colis arborum;

INTERPRETATIO.

Marte, & illiſa unda maris Adriatici frementis. Incaſſum cavebimus Notum corporibus noxium Autumnali tempeſtate. *Adeundus niger Cocytus lenta fluens aqua, Danaique ſtirps conſcelerata, & Siſyphus Æoli filius æternæ pœnæ addictus: Deſerenda terra, & domicilium, & grata conjux. Et harum, quas colu-*

ANNOTATIONES.

litiæ & navigationis, aut peſtiferi Auſtri flatus, in Autumno præſertim. Quamvis enim mortis unum aliquod ſpiculum eluctemur, at altero percuſſi occumbemus. *Improviſa lethi vis rapuit, rapietque gentes*: ut eſt in Ode ſuperiori.

14. *Fractis fluctibus.*) Virg. Æneid. 1. v. 165.

omnis ab alto
Frangitur, inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos.

Adriæ.) Supra Od. 11. v. 2.

Rauci.) Horrendum frementis quando tumentes fluctus ad ſcopulos illiduntur, ingenti ſonitu & fragore.

15. *Per Autumnos nocentem corporibus Auſtrum.*) Autumno quidem morbi ſemper acutiſſimi & exitiales, ex Hippocr. lib. 3. Aphor. 9. Hinc Juven. Sat. 4. v. 56. *letbiferum* appellat: & Sat. 10. v. 221.

Quot Themiſon ægros Autumno occiderit uno.

In cauſa ſunt inæqualitas caloris & frigoris eodem ſæpius die ingruentium. Deinde æſtati ſucceſſio; in qua bilioſi humores accumulati dein facile computreſcunt. Adde cutis conſtipationem a frigore, per quam tetri halitus retinentur intus, & morbos creant. Denique debilitatæ per ætatem vires corporis, fructuumque copia noxiorem humorum colluviem gignens. Autumnum vere *Θηειώδεα ferinum* ab Hippocrate dici fecerunt. Cauſas afferunt iſtas quinque Galen. aliique, nec non Plutarch. Sympoſ. lib. 8. cap. ult.

16. *Auſtrum.*) Hujus natura cum calida ſit & humida, valet ad procreandas ægritudines, replendumque caput, indeque ad gravedinem inducendam, ſenſus torpore inficiendos, vireſque diſſolvendas & enervandas. Hippocrat. lib. 3. Aphoriſmo 5. *Auſter auditum hebetat, caliginem offundit, caput gravat, pigros, & languidos facit.*

17. *Viſendus ater flumine languido.*) Id eſt: adire tandem ad Inferos oportebit; illicque viſere Cocytum, &c. Vide lib. 1. Od. 28.

Flumine languido.) Virgil. ante citat. *tardam* Stygen vocat.

18. *Cocytus.*) Ex ea derivatur Nomen a *κωκύω lamentor*. Macrob. in Somn. Scip lib. 1. cap. 10. Quicquid homines in luctum lacrymaſque compellit, *Cocytum*: quod in gurgite mergit odiorum, *Stygem* interpretati ſunt, inquit. Sic & ipſas pœnas, quas apud Inferos memorant. Vulturem jecur immortale tundentem, intellige tormenta conſcientiæ indefeſſa ſceleris admiſſi admonitione laniantis, &c. Vide cætera ibidem.

18. *Danai genus infame.*) Danaus Argis regnavit an. M. 3777. Euſ. Chron. hujus filiæ quinquaginta ſuos, una excepta, viros jugulavere, patris mandato nefarie obſequentes: quam ob noxam pertuſum aquis implere dolium in Inferis coguntur. Vide lib. 3. Od. 11.

Virgil. Æneid. 10. v. 496.

una ſub nocte jugali
Cæſa manus juvenum fœde thalamique cruenti.

Tibull. lib. 1. Eleg. 3.

Et Danai proles Veneris quod numina læſit,
In cava Lethæis Aolia portat aquas.

19. *Damnatuſque longi, &c.*) Elipſis ſup. pœnæ.

20. *Siſyphus Æolides.*) Latrociniis, ut ajunt, infamis a Theſeo eſt occiſus: alii dicunt virum fuiſſe rerum multarum notitia pollentem; & cum immortalitatem ſibi parare attentaſſet, longo iſto labore damnatum, ut ad apicem montis portet ſaxum inde relapſurum. Vide Epod. ult. Ovid. Metamorph. 4. Fab. 13.

Aut petis, aut urges ruiturum Siſyphe ſaxum.

Virgil. Georgic 3. v. 39.

non exſuperabile ſaxum.

Lucret. lib. 3.

nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen a ſummo jam vertice rurſum
Volvitur, &c.

Vide & Odyſſ. 11. ubi Siſyphi labor graphice deſcribitur ac pingitur, ut obſervari oculis videatur Siſyphus trudens ſaxum, connitens, toroque ſudans corpore.

21. *Linquenda tellus.*) Supra Od. 3.

Cedes coemtis ſaltibus, & domo,
Villaque, &c.

Et placens uxor.) Vel decora & pulcra, vel, *bene conveniens*, ut eſt apud Suet. Tib. c. 7. & hinc viro dilecta & omnino placens.

22. *Quas colis arborum.*) In colendis arboribus luxum atque delicias Romanorum alibi notavi. Vino etiam platanos irrigaſſe Q. Hortenſium, te-

Te

Te, præter inviſas cupreſſos
Ulla brevem dominum ſequetur.
Abſumet heres Cæcuba dignior
Servata centum clavibus; & mero
Tinget pavimentum ſuperbum,
Pontificum potiore cœnis.

INTERPRETATIO.

cas, arborum nulla te comitabitur haud diuturnum poſſeſſorem, præter ferales cupreſſos. Heres dignior conſumet vina *Cæcuba centenis clavibus cuſtodita; ſuperbumque pavimentum aſperget vino meliore Pontificum epulis.*

ANNOTATIONES.

ſtis Macrobius lib. 3. c. 13. Valer. Max. lib. 9. c. 1. art. 4. de Cn. Domitio, & Luc. Craſſo altercantibus: *uter luxurioſior?* inquit Craſſus; *Egone qui decem columnas centum millibus nummum emi: an tu qui decem arbuſcularum umbram tricies ſeſtertium ſumma compenſas?* Idem fere narrat Plin. lib. 17. c. 1. Vide ſeq. Od. Annot. initio.

23. *Cupreſſos.*) Funebres quidem arbores, ideoque *inviſas* appellat Horatius: Proſerpinæ Ditique ſacras, ex Servio, Feſto, Plinio. Hic lib. 16. c. 33. ita ſcriptum reliquit: *natu moroſa; fructu ſupervacua, baccis torva, folio amara, odore violenta, ac ne umbra quidem gratioſa.*

24. *Brevem dominum ſequetur.*) *Sequetur*, foribus tuis ex more appoſita, cum vita exceſſeris.

Brevem.) Paucis annis uſum, & poſſeſſorem ὀλιγοχρόνιον. Valeant qui ad tumuli vel urnæ anguſtias redactum interpretantur. Quæ ſi cui placeat explicandi ratio, lucem huic afferet Juven. Sat. 10. v. 168. & quinque ſequentibus.

Dominum.) Te potentem ac divitem. Plin. mox cit. *Cupreſſus*, inquit, *Diti ſacra, & ideo funebri ſigno ad domos poſita*; adde *nobilium*, ex Lucano:

Et non plebejos luctus teſtata cupreſſus.

Ad rem præterea facient, quæ de cupreſſo ſcribunt. Præciſo capite moritur, & ſubſecta non renaſcitur, ſicut ex mortuis nihil ſperatur. Servius. Rogis adhibetur, & cremandis utilis eſt cadaveribus, ob gravem uſtrinæ nidorem: quoniam fœtorem cadaveris dum uritur, odoris ſui jucunditate lenit. Ita Varro. Leges publicas, & ſacrorum ritus, ob æternam firmitatem, in tabulis cupreſſinis deſcribi Plato jubebat. Vide Cœl. Rhodig. lib. 25. cap. 2.

25. *Abſumet heres Cæcuba dignior &c.*) Heres dignior te, quia liberalior & ſciens uti iis, quæ ad uſum ſunt facta; quibus improbe avari velut ſacris parcunt. Quæ vero tu parce nimis ſervaſti vina exquiſita, hæc ille abſumet, & ſine modo fundet.

Cæcuba.) Lib. 1. Od. 20. Vinum optimum profundet, diſperdetque.

26. *Mero tinget pavimentum.*) Cic. Philipp. 2. *natabant pavimenta vino.* Porro in deliciis fuiſſe olim reſpergi pavimentum vino fragrantiſſimo, auctor eſt Athen. lib. 15. Alii referunt ad cottabiſmum, quo veteres inter potandum uſi, non ſiccantes omnino calicem, ſed arte quadam vini reliquias in terram elidentes, ut ſonus inde redderetur. Ita J. Lipſ. antiq. lect. lib. 3. de eo more & joco a Siculis invento, Hes[illegible]o teſte. Suidas paulo aliter, in κοτταβίζειν. Athen. variis locis, maxime vero lib. 15. Jul. Pollux lib. 6. c. 19. Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 26. &c.

27. *Pavimentum ſuperbum.*) *Marmoreum ſolum* vocat Tibull. lib. 3. Eleg. 3. & Cicer. Parad. 6. de pavimentis arte & pictura elaboratis, deque lithoſtrotis ac vermiculatis. Plin. lib. 36. cap. 25. Quidam legunt *ſuperbo*, referuntque ad vocem *mero*; ut, per hypallagen, ſignificetur heres ſuperbus vinum pretioſum effundere. Alii *merum ſuperbum* ajunt, quod non amplius clavibus incluſum jam marmoreo libere decurrat pavimento. Sed vix id veniſſe in mentem Horatio; ſi dicam: plus credat mihi quiſque cordatus injurato, quam juratis illis.

28. *Pontificum potiore cœnis.*) Meliore, pretioſiore, quam illud quod adhibetur in ſumtuoſis illis Pontificum cœnis; quando novi quidem inaugurabantur, & in eorum collegium admittebantur. Varro lib. 3. cap. 6. Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 13. Chiliad. 3. Centur. 2. Adag. 36. lib. 1. Od. 37. v. 2.

ODE

ODE XV.

Immoderatum ſui ſeculi circa ædificia luxum reprehendit.

JAM pauca aratro jugera regiæ
Moles relinquent: undique latius
Extenta viſentur Lucrino
Stagna lacu; platanuſque cœlebs
Evincet ulmos: tum violaria, &
Myrtus, & omnis copia narium,

INTERPRETATIO.

REGALES deinceps *ſubſtructiones modicam terram relinquent arandam. Undequaque venient ſpectatum ſtagna magis ſpatioſa*, quam ſit *lacus Lucrinus. Platanus quoque ſterilis ulmos excludet. Dein violaria, myrteta, & uberes odoratus opes afflabunt ſuavitatem per loca oleis* ante *conſita*, quæ

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9. Lib. I.

1. *Jam pauca*, &c.) Hæc Ode ſuperiori juncta legitur in quibuſdam exemplaribus; ſed perperam: ut ſatis oſtendit argumentorum diverſitas.

Pauca aratro jugera regiæ moles relinquent.) Occupantibus fere omnia ædificiis ſumtuoſis, operoſis, reges dignis. Cic. pro Milone, *inſanas ſubſtructiones*, & poſtea, *ſubſtructionem inſanas moles* vocat.

2. *Undique latius extenta viſentur*, &c.) In illis ædibus magnifice ſtructis viſentur piſcinæ, vivaria, ſtagna, Lucrino lacu ampliora, qui tamen ingens, & ſpatioſus. Valer. Maxim. lib 9. c. 1. *C. Sergius Orata, ne gulam Neptuni arbitrio ſubjectam haberet, peculiaria ſibi maria excogitavit, æſtuariis intercipiendo fluctus, piſciumque diverſos greges, ſeparatos molibus includendo; ut nulla tam ſæva tempeſtas incideret, quæ non Oratæ menſa varietate ferculorum abundaret. Ædificiis etiam ſpatioſis & excelſis deſerta ad id tempus ora Lucrini lacus preſſit*, &c.

3. *Lucrino lacu.*) Hic & Bajanus appellabatur, inter Puteolos & Bajas ſitus, ac inter Avernum lacum & mare Tyrrhenum; maxime piſcoſus, & proinde afferens lucrum: hinc nomen: Ita quidem olim: at anno 1538. terræ motus novum excitavit extuliſque montem Cinereum dictum: nihilque reliquit e lacu Lucrino præter cœnoſam paludem cum arundineto, quod quidem in ſuo Lexico affirmat Michael Ant. Baudrandus rerum Geographicarum ſtudioſiſſimus, teſtiſque oculatus. Strabo lib. 5. ſtadiis octo longum fuiſſe refert. Sueton. Aug. c. 16. *Portum Julium apud Bajas immiſſo in Lucrinum & Avernum lacum mari, effecit*: Virg. Georg. 2. v. 161.

An memorem portus, Lucrinoque addita clauſtra:
Atque indignatum magnis ſtridoribus æquor? &c.

4. *Platanuſque cœlebs evincet ulmos.*) Arbores ad umbram, delicias, & mollitiem duntaxat utiles frugiferis arboribus præferentur. Plin. lib. 12. cap. 1. *Quis non miretur arborem umbræ gratia tantum ex alio petitam orbe? platanus hæc eſt, per mare Jonium in Diomedis inſulam ejuſdem tumuli gratia primum invecta; inde in Siciliam tranſgreſſa, atque inter primas donata Italiæ . . . tantumque poſtea honoris increvit, ut mero infuſo enutriantur. Compertum id maxime prodeſſe radicibus: docuimuſque etiam arbores vina potare.* Platani folia latiſſima, umbram peramœnam, alibi notat. Vide apud Herodot. lib. 7. Xerxem cum ingenti exercitu in Lydiam pergentem platani pulcherrimæ admiratione captum, circa illam ſtantem, aureo monili donantem, ejus denique curam viro immortali committentem. Decem erant nempe millia virorum ſelectorum e Perſica militia, qui dicebantur immortales: quoniam uno moriente, ſtatim alter ſubſtituebatur ut completus eſſet ſemperque ille numerus. Horum meminit Q. Curtius lib. 3. Porro platanum auream ſibi fundi juſſit Xerxes, quæ ſupra memoratam effingens ejuſdem leniret deſiderium, & æſtuationem mentis ob ejus abſentiam. Cœl. Rhodig. lib. 25. cap. 1. Vide ſupra Od. 14. ſub finem, Annot. ad ea verba, *quas colis arborum*.

Platanus cœlebs.) Martial. lib. 3 Epigram. 57. *viduam* appellat: intellige ſterilem, vel non vitibus, ut ſolet ulmus, maritatam. Vide Plin. lib. 16. c. 17. Senec. lib. 5. Epiſt. 6.

5. *Evincet ulmos.*) Expellet, quaſi dimovebit loco, earumque plantaria occupabit.

Tum violaria, &c.) Similiter & flores odoriferi exterminabunt fructuoſas arbores, hiſque neglectis & ejectis, excolentur. Quidam legunt, *myrtuſque & omnis*, &c. ut metri conſtet ratio. Alii volunt hic *myrtus* 4. declin. eſſe, & num. plur. adeoque ultimam ſyllabam produci. Plin. lib. 21. c. 11. *In Italia violis ſuccedit roſa: huic intervenit lilium; roſam cyanus excipit, cyanum amarantus.* De myrto plura lib. 1. annotavi, ad Od. ult.

6. *Omnis copia narium.*) Abundantia florum

Spar-

Spargent olivetis odorem
Fertilibus domino priori.
Tum ſpiſſa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli
Præſcriptum, & intonſi Catonis
Auſpiciis, veterumque norma.
Privatus illis cenſus erat brevis,
Commune magnum: nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arcton.

INTERPRETATIO.

priori poſſeſſori fructum dabant. Mox denſa laurus ardentes Solis *radios ramis arcebit. Non ſic erat licitum per leges Romuli & Catonis criniti, vel priſcorum inſtituta. Res familiaris aderat eis exigua, publica autem dives: Nemini privato porticus menſa decem pedum pertica colligebat autem Septentrionalem plurimam.*

ANNOTATIONES.

ſu odorem, qui ſunt odoratæ opes velut ac divitiæ, voluptas ac delectatio. Eſt qui *dormitaſſe* hic Horatium cavilletur, nec ſatis *intendiſſe animum*. Quaſi vero temere quidquam ſcribere ſoleat tantus Poeta. Imo feliciter *intendebat animum*, forſan *vivos & roſeras ungues, & in verſu faciendo ſæpe caput jam ſcaberat*, atque, ut ait etiam Perſius, *pluteum cædèrat*, cum ſcripſit, *omnis copia narium*: dictio ſane tam grandis quam inſolens, tam pulcra & dives, quam audax & nova.

7. *Spargent olivetis odorem fertilibus domino priori.*) Odoriferæ omnis generis plantæ diffundent fragrantiam iis in locis, quæ prius olivis conſita uberem domino proventum afferebant.

9. *Tum ſpiſſa ramis laurea fervidos excludet ictus.*) Seu quod adverſus fulmen ejuſque ignitos ictus valens laurus dicatur ex Plinio lib. 15. c. ult. Sueton. Tiber. c. 69. &c. Sive quod arte quadam laurus apud Romanos veluti ſilveſcebat, ramoſque tam alte lateque extendebat, ut ſpiſſam, & opacam umbram prætexeret, Soliſque ardorem arceret, *ictuſque fervidos*; qui Lucretio *verbera Solis* nuncupantur. *Spiſſam* quoque *ramis lauream* referunt aliqui ad horas operis topiarii. De quibus omnibus Plin. citato loco, Laurus nempe aliique frutices gradatim modicis intervallis inflecti, annectique; & cancellatim pingi poſſunt, inquit Cruq. hic.

10. *Non ita Romuli præſcriptum &c.*) Non ita majores noſtri: nec iſta graſſabatur luxuria temporibus *Romuli*; qui ſingulis civibus duo tantum agri jugera diſtribuit; aut *Catonis* Cenſorii. Portiæ familiæ principis, luxuriæ hoſtis infenſiſſimi: qui Dux, Orator ac Senator præclarus, frugalitate & continentia longe clarior, quater & quadragies accuſatus, toties eſt abſolutus. Plutarch. in ejus vita. Plin. lib. 7. c. 27. Valer. Max. lib. 3. c. 7.

11. *Intonſi.*) Nimirum Romani uſi tonſoribus, anno ab urbe condita 454. *antea vero intonſi fuere*: quo ex Varrone aſſerit Plin. lib. 7. cap. 59. Vide Gell. lib. 3. cap. 4. Quod ſi Catonem intelligere Uticenſem placet: hic etiam intonſus, quod ex quo civilia bella exarſere, tonderi nunquam voluit: Lucan.

Ille nec horriferam ſancto dimovit ab ore
Cæſariem, duroque admiſit gaudia vultu;
Ut primum tolli feralia viderat arma,
Intonſus rigidà in fronte deſcendere canos
Paſſus erat, miſeramque genis increſcere barbam.

13. *Privatus illis cenſus erat brevis.*) Exiguæ tunc erant privatorum opes: nec dives eſſe quiſquam ſatagebat: at univerſi Reipublicæ decus, gloriam, potentiam augere & amplificare ſtudebant. Vide paupertatem laudatam apud Valer. Max. lib. 4. c. 4. ubi inter exempla non pauca, hæc affert: Valerii Poplicolæ, *cui mortuo lectus funebris & rogus defuit, exequiæ vero pecunia publica ductæ ſunt*: Agrippæ Menenii; *qui publicæ ſalutis arbiter ita pecuniæ inops deceſſit, ut ſepulturæ honore caruiſſet, niſi a populo collatis in capite ſextantibus funeratus eſſet*. Et paulo poſt, idem ſic ſcribit: *imo vero quos pericula Reipublicæ Imperatores afferebant, anguſtiæ rei familiaris (quid ceſſo proprium nomen veritati reddere?) bubulcos fieri cogebant*. Et poſtea: *Quid Ælia familia, quam locuples? Sexdecim eodem tempore Ælii fuerunt, quibus una domuncula erat eodem loci, quo nunc ſunt Mariana monimenta: & unus in agro Vejente fundus minus multos cultores deſiderans, quam dominos habebat, &c.*

14. *Commune magnum.*) τὸ κοινὸν apud Cicer. ſenſus eſt; magni putabatur publica res, ſalus, auctoritas: commodo privato Reipublicæ utilitas anteponetur. Cic. pro Flacco: *in privatis rebus minime contenti erant majores noſtri: in Imperio & publica dignitate, omnia ad gloriam & ſplendorem revocabant.*

Nulla decempedis metata privatis, &c.) Privatorum nemini porticus erat pluribus metata decempedis, adeoque valde longa, ex arte, & magno proinde ſumptu extructa.

15. *Opacam excipiebat Arcton.*) Quæ porticus Septentrioni obverſa, apta eſſet ad captandum æſtate frigus plurimum, & ad amœnam ambulationem, fervente etiam die. *Arctos* Græcis Urſa, Latinis ſidus Boreale, polo Arctico nomen fecit: regionem ſeptentrionalem deſignat, unde frigidæ & ſalubriores ſpirant auræ. *Porticus* definiri poteſt ambulacrum columnis ſeptum, Gall. *une Gallerie*, Ital. *una Loggia*. Aliæ centenariæ, aliæ

Nec fortuitum ſpernere ceſpitem
Leges ſinebant ; oppida publico
Sumtu jubentes, & Deorum
Templa novo decorare ſaxo.

INTERPRETATIO.

Neque fas erat contemnere glebam obvenientem : urbes autem communibus impenſis, ac numinum fana lapidibus novis exornare præſcriptum erat.

ANNOTATIONES.

[illegible] e longitudine [illegible], quos continebant. Sueton Vitruv. lib. 5. c. 9. & 11. Alex. ab Alex. lib. 3. c. 22. & 23. ubi & multiplex porticus recenſetur : præ ceteris autem Porticus Claudia, in qua ſubdiales ambulationes, miro ingenio elaborata : item Porticus Auguſti, in palatio cum bibliotheca Græca Latinaque, Numidico marmore per ſymmetriam extructa, &c. Vide & Cœl. Rhodig. lib. 28. c. 35. Juvenal. Sat. 7. v. 182.

Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cœnatio Solem.

17. *Nec fortuitum ſpernere ceſpitem leges ſinebant, &c.*) Legum pœnis erat obnoxius, quiſquis operoſas ædes ſibi molitus eſſet e ſaxo quadrato ; quæ quidem ſtructura templorum erat. At privatis vel crudo ceſpititio ſolo, aut ductis lateribus ædificare tantum licebat. Turneb. lib. 10. cap. 21. Itaque nemo ſpernebat cauſam hereditate ſibi obvenientem, agellum, prædiolum. Neminem pigebat habitare domunculas.

Pauperis & tuguri congeſtum ceſpite culmen.

Virgil. Eclog. 1. vel, paſſim, & ſine diſcrimine cibum aut quietem captabant majores noſtri ubicunque fors tulerat. Ovid. Faſt. 1.

Nec pudor in ſtipula placidam cepiſſe quietem,
Nec fœnum capiti ſuppoſuiſſe fuit.

Tibull. lib. 2. Eleg. 5.

feſtas exſtruet alte
Ceſpitibus menſas, ceſpitibuſque thorum.

Huc facit quod de Tiberio Sueton. ait, cap. 18. *Trans Rhenum vero eum vitæ ordinem tenuit, ut ſedens in ceſpite nudo cibum caperet ; ſæpe etiam ſine tentorio pernoctaret.*

Fortuitum.) Hujus vocis penultimam corripit Juvenalis Sat. 13. v. 25. hic vero productam vides, a *fortuna* &c. Servius in Æneid. 6. v. 179.

18. *Oppida publico ſumptu jubentes & Deorum templa, &c.*) Hinc Ædiles, ſeu publicarum ædium, totiuſque urbis curatores. Hoc & ad Auguſti laudem ſcripſiſſe Horatium credimus, Sueton. Octav. cap. 30. *Spatium urbis in regiones vicoſque diviſit, inſtituitque ut illas annui magiſtratus ſortito tuerentur . . . . Ædes ſacras vetuſtate collapſas, aut incendio abſumtas refecit, eaſque & ceteras opulentiſſimis donis exornavit, &c.*

20. *Novo ſaxo.*) Vel ſecto, quadrato, & polito, vel e longinquis terris Romam advecto ; quale eſt marmor ex Armenia, Paro, Chio ; ex Ægypto, Numidia, &c. Juvenali Satir. 14. v. 86. & ſeq.

Ædificator erat Centronius . . . .
. Alta parabat
Culmina villarum Græcis longeque petitis
Marmoribus, &c.

AD

AD GROSPHUM,

ODE XVI.

Animi tranquillitatem nonniſi cupiditates coercendo parari.

OTIUM Divos rogat in patenti
Prenſus Ægæo, ſimul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis.
Otium bello furioſa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Groſphe, non gemmis, neque purpura ve-
nale nec auro.
Non enim gazæ, neque Conſularis

INTERPRETATIO.

O Groſphe, quietem a numinibus petit quilibet in aperto mari Ægeo deprehenſus, ſtatim atque nigra nubila texerunt Lunam, neque apparent nautis aſtra non dubia. Quietem Thracia bello efferata; Parthi inſignes pharetra quietem poſcunt, nec lapillis nec purpura nec auro venalem: enimvero divitiæ vel Conſulis apparitor haud pellunt graves animi tur-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 2. Lib. 1.

Ad Groſphum.) Hunc Pompejum Groſphum nobilem & Magiſtatibus perfunctum innuit, quod in fine hujus Odes purpura veſtiri ſcribit. Sicilienſem ajunt nonnulli, eo quod ibidem Horatius Siculis gregibus & armentis opulentum notat. Virum autem frugi celebrat Epiſt. 12. lib. 1.

Utere Pompejo Groſpho: & ſi quid petet, ultro
Defer: nil Groſphus, ni verum orabit, & æquum.

1. *Otium divos rogat, &c.*) Otium poſcunt omnes, & tamen omnes avaritiam & ambitionem colunt, per quas aſſiduis laboribus & periculis exercentur, atque otio frui prohibentur. Sic impiger ad Indos, quæſtus cauſa, currens mercator, cum ſe jactatum tempeſtatibus, & mortis diſcrimini proximum ſentit, tum mare & navigationem deteſtatur, otiumque rogat a Caſtore & Polluce: at ultra pergit tamen, urgente avaritia, cum primum periculum præteriit. lib. 1. Od. 1.

Luctantem variis fluctibus Africum
Mercator metuens otium & oppidi
Laudat rura ſui.

2. *Ægæo.*) Quod mare altum & ſcopuloſum, & multis adeo naufragiis infeſtum. Unde prov. τὸ αἰγαῖον πλεῖν, ab Ægea inſula, vel ab Ægis Eubœæ inſulæ oppido, ut Straboni placet, Ægæum mare dictum eſt. Alii alia fabulantur. Situm eſt Græciam inter & Aſiam; plures habet inſulas quaſi paſſim diſſeminatas; hodie Arcipelagus nominatur.

3. *Neque certa fulgent ſidera.*) Cum atris nubibus obducta cœli facies, non oſtendit ea ſidera certa ſemper regione apparentia, quibus dirigi navigantes ſolent, & tutus eſſe curſus ac non dubius. Æneid. 1. v. 92.

Eripiunt ſubito nubes cœlumque diemque
Teucrorum ex oculis. Ponto nox incubat atra.

Lucan.

miſeros fallentia nautas
Sidera non ſequimur.

5. *Otium bello furioſa Thrace.*) In mediis belli periculis & ærumnis, fatigatæ gentes etiam maxime bellicoſæ otium deſiderant: vix tamen poſtea bello abſtinent, præda alliciente.

Furioſa Thrace.) An quod atris infuſcati ſagulis (qui furiarum color eſt) ad bellum procedunt Thraces? An quod terribili ſpecie. Sic apud Plutarch. in vita Pauli Æmilii, *pugnantium Thracum aſpectu Naſica maxime exhorruit. Erant nempe in acie primi, homines proceris corporibus, albis ac lucentibus ſcutis, ocreis armati, tunicas induti nigras; graves enſes & rectos e dextris humeris quatientes.*

6. *Medi pharetra decori.*) Parthos indicat Medorum victores: de quibus lib. 1. Od. 12. & 19. arcubus armatos in Xerxis exercitu: teſtis Herodot. lib. 7. Sagittas ab inguine jaculari ſeu torquere ſolitos, annotavi ad Perſ. Sat. 5. v. 4. ex Caſaubono.

7. *Non gemmis neque purpura, &c.*) Non emitur aut venditur ullo pretio liberalis illa animi pax & tranquillitas, imo generoſa virtus, quam movere aut concutere nihil poteſt. Eam vero ſibi parat quiſquis affectus atque appetitus cogit rationi mortem gerere & obtemperare.

9. *Non enim gazæ, &c.*) Nec divitiæ nec dignitates conferunt immunitatem a curis & ſollicitudinibus.

Summovet lictor miſeros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volantes.
Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in menſa tenui ſalinum:
Nec leves ſomnos, aut Cupido
Sordidus aufert.
Quid brevi fortes jaculamur ævo
Multa? Quid terras alio calentes
Sole mutamus? Patriæ quis exul
Se quoque fugit?

INTERPRETATIO.

ras ac ſollicitudines circa palatia laquearibus ornata volitantes. Ei felix eſt e modico vita, cui majorum ſalinum rutilat in frugali menſa: neque tranquillum ſoporem metus adimit, vel turpis cupiditas. Exiguo tempore valentes cur plura intendimus? Cur petimus regiones diverſo calefactas Sole? Ecquis extorris a patria, procul eſt etiam a ſeipſo?

ANNOTATIONES.

Conſularis lictor.) Miniſter publicus ante Conſulem alioſque magiſtratus tum honoris cauſa tum ſummovendæ turbæ gratia præcedens, Imperiique inſignia faſces & ſecures præferens. Tit. Liv. lib. 3, cap. 48. *I lictor, ſummove turbam.*

10. *Miſeros tumultus mentis.*) Animi perturbationes, metum, iram, cupiditatem, quibus miſer homo efficitur, quando ſe illis huc illuc diſtrahi patitur, & diſcruciari. Tumultus, quaſi timor multus.

11. *Curas laqueata circum tecta volantes.*) Palatia divitum curis obſidentur: & quo majores adſunt opes, eo plures & graviores comitantur atque urgent curæ, quaſi cor urentes, dictæ. Cornel. Tacit. *Invidia ſumma quæque appeti.* Juvenal. Sat. 14. v. 303.

Tantis parta malis cura majore, metuque
Servantur. Miſera eſt magni cuſtodia cenſus.

Tull. 2. de Legib. *magnificas villas, pavimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.*

12. *Volantes.*) Φροντίδες πτερα ἔχουσαι *alas habentes curæ.* Theognis.

13. *Vivitur parvo bene, cui, &c.*) Contra vero lætam ducit ille vitam, qui parvo contentus, modicam ſuppellectilem & menſam ſatis habet, gaudetque ſua conditione mediocri. Unde pacatum capit ſomnum, quem non interrumpit vel habendi cupiditas, vel timor perdendi.

Paternum ſplendet in menſa tenui ſalinum.) Egregie locum hunc illuſtrat Turneb. lib. 10. c. 22. Inſulſus, inquit, videtur ſenſus, niſi intelligas ſalis olim quamdam in menſa religionem fuiſſe, unde ἱερὰς ἅλας Græci dicunt: & appoſitus ſal menſam conſecrare videbatur, Arnob. lib. 2. *ſacras facitis menſas ſalinorum appoſitu, & ſimulacris Deorum.* Sed tamen potiſſimum tenuem & parcum pauperemque victum Horatius ſignificat hominum pro obſonio ſalem lingentium, quod pauperes olim faciebant, ut apud Perſ. Sat. 5.

Varo regustatum digito terebrare ſalinum
Contentus perages?

Hucuſque Turnebus. Salinum vero præcipue memorat Horatius; tum quia primo loco ſolet apponi: tum præſertim quod veteres poculo & ſalino a majoribus accepto libenter utebantur. Et quibus nullum erat argenteum vas, ſalinum tamen ex argento habebant: Ex quibus intelliguntur hæ voces, *ſplendet, & paternum.*

15. *Leves ſomnos.*) Dulces, molles, placidos & tranquillos, vel ſolvi faciles.

Cupido ſordidus.) Amor pecuniæ ſordidus; turpis avaritia. *Sæva cupido indomiti cenſus.* Juvenal. Sat. 14. v. 175.

17. *Quid brevi fortes jaculamur ævo multa?*) Cum ſciamus paucis nos annis eſſe victuros, cur tam multa & magna proſequimur & captamus? lib. 1. Od. 4.

Vitæ ſumma brevis ſpem nos vetat inchoare longam.

Et Od. 11.

Spatio brevi ſpem longam reſeces.

18. *Quid terras alio calentes Sole mutamus?*) Cur, patria relicta, pergimus in alia plane climata, remotaſque valde regiones, alio veluti Sole caleſcentes? Virgil. Georgic. 2. v. 511.

Exilioque domos & dulcia limina mutant,
Atque alio patriam quærunt ſub Sole jacentem.

Contra Juvenalis, Sat. 12. v. 103.

noſtro ſub ſidere.

19. *Patriæ quis exul ſe quoque fugit?*) Translata ſententia e Græco τίς πατρίδος φυγὰς ὤν, καὶ ἑαυτὸν ἔφυγε, id eſt, quis paternum deſerens ſolum, pravam ſimul indolem pravoſque affectus relinquit; imo ſe quiſque ſecum defert, id eſt, animum ſuum ſeu probum ſeu improbum. Senec. de Tranquill. vit. *hoc ſe quiſque modo ſemper fugit. Sed quid prodeſt, ſi non effugit? Sequitur ſeipſum, & urget graviſſimus comes.* Sic mercator avarus, quolibet peregrinatus fuerit, avaritiam circumfert. Horat. lib. 1. Epiſt. 11. v. 27.

Cælum non animum mutant qui trans mare currunt.

Epiſt. 14. v. 13.

In culpa eſt animus, qui ſe non effugit unquam.

Lucret. lib. 3. ſub finem.

Hoc ſe quiſque modo fugit, at quem ſcilicet ut fit.
Effugere haud potis eſt, invitus adhæret & odit.

Varro & Petronius, *longe fugit, qui ſuos (id eſt, ſe) fugit.*

Scan-

Scandit æratas vitioſa naves
Cura; nec turmas equitum relinquit,
Ocyor cervis, & agente nimbos
Ocyor Euro.
Lætus in præſens animus, quod ultra eſt
Oderit curare; & amara lento
Temperet riſu. Nihil eſt ab omni
Parte beatum.
Abſtulit clarum cita mors Achillem:
Longa Tithonum minuit ſenectus:
Et mihi forſan tibi quod negarit,
Porriget hora.
Te greges centum, Siculæque circum
Mugiunt vaccæ: tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa: te bis Afro
Murice tinctæ

INTERPRETATIO.

Naves ære munitas ingreditur prava ſollicitudo, nec deſerit equitum cohortes, velocior cervis, & Euro nubes diſcutiente rapidior. Mens præſentibus contenta caveat inquirere quidquam ulterius: moleſta vero quadam lætitia moderetur. Non eſt aliquid omni ratione perfectum. Achillem glorioſum ſuſtulit mors repentina: Tithonum debilitavit ſenecta prolixior. Mihique forſitan indulgebit tempus id quod tibi non conceſſerit. Greges numeroſi & boves e Sicilia circa te mugitum edunt, hinniunt tibi equi trahendis curribus idonei. Te operiunt panni *e lana ſemel atque iterum Afri-*

ANNOTATIONES.

21. *Scandit æratas, &c.*) Seu navim ſeu equum conſcendas, ut effugias curam, hæc te facile conſequetur, utpote cervis pernicior & ventis. Horat. lib. 5. Od. 1.

Sed timor & minæ
Scandunt eodem quo dominus: neque
Decedit ærata triremi, &
Poſt equitem ſedet atra cura.

23. *Ocyor cervis.*) Cervorum pernicitas cuivis nota.

24. *Euro.*) Ab ortu flat iſte ventus. Ovid. Metamorph. 1. c. 2.

Eurus ad auroram Nabathæaque regna receſſit,
Perſidaque, & radiis juga ſubdita matutinis.

25. *Lætus in præſens animus, &c.*) In diem vive: *dona præſentis cape lætus horæ*, lib. 3. Od. 8. utere præſenti fortuna, quod ultra præſens tempus eſt, ne cura, ne futuro te diſtorque.

26. *Amara lento temperet riſu.*) Si quid ingruit adverſi & amari, id animo læto perfer. Nam *levius fit patientia quicquid corrigere eſt nefas*. Lib. 1. Od. 24.

Lento riſu.) Moderata lætitia. Alii legunt *læto*.

27. *Nihil eſt ab omni parte beatum.*) Cic. 1. de Invent. *nihil omni ex parte perfectum atque beatum.* οὐδεὶς πάντ᾽ ἐστὶ πανόλβιος: *nemo per omnia omnino felix & beatus.*

29. *Abſtulit clarum cita mors Achillem.*) Quod mox protulit, exemplis comprobat Poeta. Fuit illuſtris *Achilles*, at paucis annis inclaruit; & cita mors finem gloriæ ſubitum impoſuit. E contrario *Tithonus* diu vixit quidem, ſed incommoda ſenii pertulit adeo, ut vitæ pertæſus fuerit, optaritque in cicadam mutari, quod & a Diis obtinuit. Vide lib. 1. Od. 28. De Achille vero eodem lib. 1. Od. 6. v. 6. Od. 8. ſub finem: Od. 15. ad finem lib. 2. Od. 4. v. 3. lib. 4. Od. 6. Epod. 13.

31. *Et mihi forſan tibi quod negaris porriget hora.*) Parvo mihi fortaſſe vitam dabit longiorem, tibi vero diviti negabit.

32. *Hora.*) Vel, tempus: ſic Perſ. Sat. 5. v. 114. *fugit hora*. Vel, horoſcopus. Idem Perſ. ibid. v. 48.

ſeu nata fidelibus hora
Dividit in geminos concordia fata duorum.

33 *Te greges, &c.*) Tu te beatum exiſtimas gregibus & armentis abundans, & optima purpura veſtitus. At ego mihi videor æque ac tu fortunatus, tenuibus prædiis victitans & contentus, poetica gaudens facultate, & vulgi ſpernens rumores: Divites Homero πολύρρηνες καὶ πολυβοῦται *agnis & bobus affluentes*; Heſiodo πολύμηλοι *ovibus abundantes* nuncupantur.

Siculæque vaccæ.) Opimis e Siciliæ paſcui valde pingues.

34. *Tibi tollit hinnitum, &c.*) Equorum etiam greges tibi adſunt hinnitu generoſitatem exhibentium. Æn. 3. v. 672. *clamorem immenſum tollit.* Cic. ad Q. fratrem Epiſt. 1. lib. 2. *clamorem ſatis magnum ſuſtulerunt.*

35 *Apta quadrigis equa.*) Curulibus & Circenſibus ineundis certaminibus hoc aptior, quo velocior. In illis bigæ, trigæ, quadrigæ: ſive currus duobus, tribus, quatuor equis tracti. Vide lib. 1. Od. 1. Annot. ad hæc verba: *ſunt quos curriculo* &c. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 8. &c.

Ve-

Veſtiunt lanæ: mihi parva rura, &
Spiritum Graiæ tenuem Camœnæ
Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere vulgus.

INTERPRETATIO.

cano murice imbuta. Mihi Parca verax Græcæ Muſæ facultatem, nec non contelargita eſt agellum, & aliquantulam ſpernere improbum vulgus.

ANNOTATIONES.

Te bis Afro murice tinctæ veſtiunt lanæ,) Pretioſæ nobileſque te operiunt & decorant veſtes ex optima purpura, ſeu e panno ſanguine muricis piſcis ſemel atque iterum imbuto: ſic enim purpureus color efficitur exquiſitus; præſertim cum murex eſt e mari Africano, vel Tyrio. Teſtis Plinius lib. 9. cap. 36. ubi *murices & purpuræ,* inquit, *florem illum tingendis expetitum veſtibus in mediis habent faucibus. Liquor is nimirum eſt in candida vena, unde pretioſus ille bibitur nigricantis roſæ color ſublucens . . . . . Præcipuus hic in Meninge Africæ, & Getulo littore Oceani . . . . . Huic faſces & ſecures Romanæ viam faciunt, idemque pro majeſtate pueritiæ eſt. Diſtinguit ab Equite Curiam: in triumphali miſcetur auro, &c.*

Bis tinctæ.) Dibapham purpuram vocant. Plin. lib. 9. cap. 39. *huic ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi . . . . . dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio. Qualiter nunc omnes pene commodiores purpuræ tinguntur.* Cicero lib. 2. Ep. 16. *Curius noſter dibaphum cogitat: ſed eum infector moratur.*

38. *Spiritum Graiæ tenuem Camœnæ.*) Lyricæ poeſeos ab Alcæo aliiſque Poetis Græcis deſumtæ facultatem, qua *ſublimi feriam ſidera vertice,* tribuit mihi.

Camœnæ.) Quaſi canenæ a canendo dictæ, teſte Macrob. in Somn. Scip. lib. 2. cap. 3. Vide lib. 4. Od. 6,

Spiritum Phœbus, mihi Phœbus artem
Carminis nomenque dedit Poetæ.

39. *Parca non mendax.*) Perſ. Sat. 5. v. 48. *Parca tenax veri.* Immutabile fatum. Hujus intelligentia loci pendet e vetere ritu. Ultima ſcilicet hebdomadis die, qua quis in lucem editus erat, fata vocabantur quæ ſcriberentur: quod eo die viderentur Parcæ in totam ſtatuere vitam, qua fortuna futurus quis eſſet. Tertullianus: *dum per totam hebdomadam Junoni menſa proponitur: dum ultima die fata ſcribenda advocantur.* Hæc Turneb. lib. 10. c. 22. Credebant veteres naſcenti cuilibet adnaſci genium: deinde vero ſeptimo, a quo natus erat die, Parcas ſtatuere, qua ille per totam vitam fortuna uſurus eſſet.

Et malignum ſpernere vulgus.) Populi malignitatem, invidiam, opinionem, favorem etiam & applauſum. Quæ qui non ſpernit, is nunquam beate vixerit.

AD MOECENATEM ÆGROTUM,

ODE XVII.

Superſtitem ei ſe non futurum.

CUR me querelis exanimas tuis?
Nec Dis amicum eſt nec mihi, te prius
Obire, Mœcenas, mearum
Grande decus columenque rerum.

INTERPRETATIO.

QUARE mihi vitam aufers per querimonias tuas? Neque numinibus placet, neque mihi, ut prior morieris, o Mœcenas, inſigne ornamentum ac tutela rerum mearum.

ANNOTATIONES.

Metrum Idem quod ſupra Od. 9. lib. 1.

1. *Cur me querelis, &c.*) Vix e pertinaci morbo convaleſcentem inviſerat Mœcenatem Horatius atque ſeu affectæ valetudinis tædio, ſeu integræ ſalutis diſperatione, graviores in querelas erumpentem, ærumnoſæ etiam iſti vitæ mortem præoptantem audierat. Quo ipſe dolore perculſus Odem hanc ei ſcribit.

Exanimas.) Mærore conficis ac perimis. Cicer. pro Milone: *Me quidem exanimant & interimunt hæ voces Milonis.* Æneid. 4. v. 360.

Deſine meque tuis incendere teque querelis.

2. *Dis amicum.*) Dictio Græca, *θεοῖς φίλον.* Epod. 1. ad eumdem Mœcenatem;

Quid nos, quibus te vita ſit ſuperſtite
Jucunda: ſi contra, gravis?

4. *Grande decus columenque.*) Vide Od. 1. lib. 1

Ah! te meæ ſi partem animæ rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus æque, nec ſuperſtes
Integer? Ille dies utramque
Ducet ruinam. Non ego perfidum
Dixi ſacramentum: ibimus, ibimus;
Utcunque præcedes, ſupremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimæræ ſpiritus igneæ,
Nec ſi reſurgat centimanus Gyas
Divellet unquam: ſic potenti
Juſtitiæ, placitumque Parcis.
Seu Libra, ſeu me Scorpius aſpicit

INTERPRETATIO.

Ah ſi promptior mors aufert te, dimidium vitæ meæ, quorſum ego reſtabo, dimidium *alterum, haud pariter dilectus, neque remanens totus? Dies iſte feret ambobus exitium. Haud falſum juravi. Pergemus una quoquo modo anteibis, pergemus ultimam inire viam expediti ſocii. Neque me ſeparabit unquam* a te *Chimæra flammas ſpirans, neque redivivus* Gyas *centum manus habens. Ita decretum Themidi prævalenti & fatis. Sive Libra, ſive Scorpius*

ANNOTATIONES.

partem animæ.) lib. 1. Od. 3: *animæ dimidium meæ.* Pythagoras aiebat amicum eſſe animum unum duobus in corporibus.

6. *Maturior vis.*) Celerior quam ferat naturæ lex.

7. *Nec carus æque.*) Vel Populo Romano non perinde carus, ut Mæcenas: vel ipſe ſibi moleſtus ablato amico.

Nec ſuperſtes integer.) S. Aug. Conf. lib. 4. cap. 6. *Senſi ego*, inquit, *animam meam & animam illius* (amici) *unam fuiſſe . . . . . . ideoque eo morte ſublato mihi horrori vita erat; quia nolebam dimidius vivere*, &c. S. Gregorius Naz. ſuam cum D. Baſilio animi conjunctionem & amicitiam ὁμόψυχον vocat, *eamdem animam*.

8. *Ille dies utramque ducet ruinam.*) Qui te dies e vivis auferet, is & me videbit morientem. Hoc ſane ita contigit: nam obiit Mæcenas ann. U. C. 746. Horatius vero anno ſequenti, qui Imperii Auguſti 38 erat. Dio, Euſeb. Chron.

9. *Non ego perfidum dixi ſacramentum.*) Non temere, aut fallaciter, ſed ex animo & ſincere ſpondeo fore me tibi vitæ mortiſque comitem, atque devoveo. Itaque Horatius oſtendit eſſe ſe ex eorum numero, qui Principibus devoti appellabantur. Cæſar de bell. Gall. lib. 3. ſub finem: *alia ex parte oppidi Adiatunnus, qui ſummam Imperii tenebat, eruptionem facere conatus eſt cum ſexcentis devotis, quos illi Soldurios appellant; quorum hæc eſt conditio, ut omnibus in vita commodis una cum his fruantur, quorum ſe amicitiæ dediderint: ſi quid iis per vim accidat, aut eumdem caſum una ferant, aut ſibi mortem conſciſcant. Neque adhuc hominum memoria repertus eſt quiſquam, qui eo interfecto, cujus ſe amicitiæ devoviſſet, mori recuſaret.* Dio lib. 53. morem iſtum floruiſſe ab Hiſpanis ait, ſeverque Salluſtius: *Hiſpani ſe regibus devovent, & poſt eos vitam refutant.* Et Val. Max. lib. 2. cap. 6. *Celtiberi nefas eſſe ducebant prælio ſupereſſe, cum is occidiſſet, pro cujus ſalute ſpiritum devoverant.*

11. *Supremum carpere iter.*) Diſceſſum e vita hac ad inferas regiones mortiſque imperium.

13. *Me nec chimæræ*, &c.) Non divellar ego a te ulla re quantumvis terribili. De Chimæra lib. 1. Od. 27. πῦρ πνέουσα, *ignem ſpirans* dicitur Pindaro.

14. *Nec ſi reſurgat*, &c.) Epod. 1.

Et te vel per Alpium juga,
Inhoſpitalem & Caucaſum,
Vel occidentis uſque ad ultimum ſinum,
Forti ſequemur pectore.

Centimanus Gyas.) Is unus e natis cælo terraque, de quibus Apollodorus. Legunt alii, *Gyges* alii *Gigas*. In ſcirpo eſt nodum quærere. De nomine controverſia eſt. Deſignatur certe Gigantum aliquis, qualis Briareus, de quo Virg. Æneid. 10. v. 566.

Centum cui brachia dicunt,
Centenaſque manus; quinquaginta oribus ignem
Pectoribuſque arſiſſe.

15. *Sic potenti Juſtitiæ placitumque Parcis.*) Has cum illa jungit, quaſi juſtæ Deorum ac fatorum legis ac decreti vindices & adminiſtras.

17. *Seu Libra, ſeu me*, &c.) Quodcunque naſcenti mihi ſidus affulſit, ac dominatum vitæ meæ obtinuit, eumdem affirmaverim tuis natalibus horoſcopum fuiſſe. Adeo id comprobant eventa nobis paria. Enimvero tu emergis vix e periculoſa

Kor-

Formidoloſus, pars violentior
Natalis horæ, ſeu tyrannus
Heſperiæ Capricornus undæ:
Utrumque noſtrum incredibili modo
Conſentit aſtrum. Te Jovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucriſque fati
Tardavit alas, cum populus frequens
Lætum theatris ter crepuit ſonum:

INTERPRETATIO.

timendus mihi dominatur, pars temporis natalitii periculoſior; ſive Capricornus occidentalis Oceani potens: vix credibili ratione convenit ſidus noſtri amborum. Te a crudeli Saturno defendit Jovis fulgor propitius; atque fati præcipitis volatum remoratus eſt, quando plebs numeroſa alacrem ter ſuſtulit acclamationem in theatro. Me decidens in caput arbor oppreſſiſſet, niſi manu caſum

ANNOTATIONES.

ægritudine: ego prope caſu ſum arboris oppreſſus. Scilicet ex ea parte Zodiaci, quæ noſtræ genituræ tempore in hemiſphærium noſtrum aſſurgit, natalitias ſuas prædictiones colligunt Aſtrologi; quorum tamen vanitatem ſuggillat Juvenalis Sat. 6. v. 552. & ſeq.

Libra.) Septimum hoc eſt e duodecim Zodiaci ſignis, quod Sol ingreſſus circa diem 20. Septembris, æquinoctium Autumnale facit. Vide Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 18. Virgil. Georgic. 1. v. 208. Manil. lib. 2.

Quoſque dabunt chelæ (Libra) *& quos dat Aquarius artus.*
Unum pectus habent, fideique immobile vinclum.

Et Lib. 5.

Felix æquato genitus ſub pondere Libræ.

Perſ. Sat. 5.

Noſtra vel æquali ſuſpendis tempora Libra
Parca tenax veri.

Scorpius.) Octavum eſt hoc Zodiaci ſignum, tunc oriens cum Orion occidit. Hinc fabula, interemtum Scorpionis aculeo Orionem, qui juvenili robore ferox nullam eſſe feram jactarat, quam conficere non poſſet. Ejus vero ſuperbiam ulturus Jupiter mortales docere voluit, non plus æquo viribus ſuis fidere. Hygin. lib. 2. de Sign. cœleſt.

18. *Formidoloſus, pars violentior natalis horæ.*) Nempe ſidus hoc ad Martem pertinet, qui & inclemens, maleficus, horribilis. Unde referri huc poteſt Horatii in Philippenſi clade periculoſa fuga, de qua ſupra, Od. 7. Vide Cic. 2. de Nat. Deor. n. 113. Virg. Georg. 1. v. 38. Manil. lib. 4.

Scorpius armatæ violentus cuſpide caudæ,
In bellum ardentes animos, & Martia caſtra
Efficit, &c.

Hinc & Arat.

Scorpius infeſtus præportans flebile acumen.

Quidam codices habent: *lethalis horæ*. Sed apage. Ajunt porro ſub hoc natis aſtro & horoſcopo vitam eſſe breviorem.

19. *Seu tyrannus Heſperiæ Capricornus undæ.*) Sive prodii in lucem ſub Capricorni ſidere, quod cum Saturnus obtinet, graves excitat pluvias atque tempeſtates in mari præſertim occiduo: teſte Servio in Georgic. 1. cit. Et Manil. lib. 4.

Tu, Capricorne, regis quicquid ſub Sole cadente, &c.

Propert. lib. 3. Eleg. 1.

Lotus & Heſperia quid Capricornus aqua?

Decimum hoc ſignum Zodiaci, ſolſtitium Decembri menſe facit hybernum, unde Cic. 2. de Nat. Deor.

Tum gelidum valido de pectore frigus anhelans
Corpore ſemifero, magno Capricornus in orbe.
Quem cum perpetuo veſtivit lumine Titan,
Brumali flectens contorquet tempore currum.

21 *Utrumque noſtrum incredibili modo conſentit aſtrum.*) Senſus eſt: etſi non eſt idem mihi, qui tibi horoſcopus; at certe magna & incredibilis inter meum natalitium ſidus ac tuum conſenſio eſt, convenientia, ſimilitudo: quapropter ut mutuus dudum coaluit inter nos amor, ut etiam mortis pariter effugimus periculum; iſta quidem efficiente cœleſtium vi; ſic licet ſpondere, alterum ab altero nec in morte ſejungendos aut divellendos. Perſius Horatii perpetuus imitator, hoc loco videtur ſuperaſſe Sat. 5. v. 45.

Non equidem hoc dubites amborum fœdere certo
Conſentire dies, & ab uno ſidere duci.

22. *Te Jovis impio tutela, &c.*) Benignus Jovis aſpectus Saturni (ut fit) malignitatem correxit infregitque, contra fulgendo, in hora natali Perſ. cit. mox, v. 50.

Saturnumque gravem noſtro Jove frangimus una.

Impio Saturno) Fabulantur nimirum Saturnum proprios devoraſſe filios: hinc & ajunt ſub ejus ſidere genitos ſævos & impios effici. Propertius & Perſ. cit. Saturnum *gravem*, Juvenalis *triſtem* appellat.

24 *Eripuit.*) E gravi morbo incolumem præſtitit, ac veluti rapuit violentiæ Saturni falcem jam tibi ſuam intentantis ad vitam intercidendam.

Volucriſque fati tardavit alas.) Advolantem propere, ut ſolet, mortem retardavit.

25. *Cum populus frequens, &c.*) Iſtam Jovi

Me

Me truncus illapſus cerebro
Suſtulerat, niſi Faunus ictum
Dextra levaſſet, Mercurialium
Cuſtos virorum. Reddere victimas,
Ædemque votivam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

INTERPRETATIO.

avertiſſet Faunus, tutor clientium Mercurii. Cura ut offeras victimas, & promiſſum templum. Ego parvulam agnam immolabo.

ANNOTATIONES.

tutelam animadvertit, ac celebravit; teque ſibi redditum Populus Romanus gratulatus eſt, Jovique gratias retulit, ſublata in lætitiæ ſignum triplici acclamatione & plauſu: quando te poſt morbi periculum, melius habentem in theatrum adventare conſpexit. Vide lib. 1. Od. 20.

27. *Me truncus illapſus cerebro, &c.*) Ut te Jupiter, ſic me Faunus imminenti exitio ſubtraxit; cum *triſte lignum* declinavi *caducum in domini caput immerentis*; ut eſt Od. 13. hujus libri. Vide ibidem.

28. *Niſi Faunus ictum dextra levaſſet.*) Perieram, niſi ſubveniſſet Faunus Mercurii amicus, & ſecundum aliquos, idem Deus: certe literatorum uterque patronus. De Mercurio dictum jam non ſemel, maxime vero ſupra Od. 7. Porro quod ruri beneficium, ſervatam nempe ſalutem accepit, bene refert ad ruris ſylvarumque Deum. Porro dicitur Faunus doctorum virorum *cuſtos* ac tutor, vel ob hoc quod ſtudioſi receſſum & quietem ac liberale otium ruri conquirunt & captant, quæ quidem in urbibus ac inter populares ſtrepitus obtinere vix poſſunt.

29. *Mercurialium.*) Viros eruditos Mercuriales nuncupat: eo quod illi clientes habeantur Mercurii. Hic enimvero diſciplinarum & artium repertor aſſeritur a Diodoro Siculo lib. 2. cap. 1. & lib. 1. cap. 2. inventor literarum, vocum, palæſtræ, numerorum, lyræ, Medicinæ, Aſtronomiæ, denique interpretationis verborum, unde cognominatus Hermes. Idem affirmat Plinius lib. 7. cap. 56. ex Gellio. Mercurio ſacras eſſe linguas ob eloquentiam, refert Athenæus lib. 1. cap. 14. & lib. 13. c. 1. Statuis Mercurii tanquam orationis & facundiæ præſidis ornata fuiſſe Gymnaſia. Quod & teſtatur Tullius ad Attic. ut obſervat Caſaubonus in citatum mox Athenæi locum.

30. *Reddere victimas, &c.*) Votivas offer victimas Jovi Servatori: ædem quoque ſeu templum, quod æger voviſti, ſi convaleſcere, jam voti reus ſtatuti ædifica & perſolve.

32. *Nos humilem feriemus agnam.*) Jovi taurus, aliæque id genus majores hoſtiæ cædebantur: minores autem cæteris Diis. Hinc Horatius, non pro ſua præ Mœcenatis opulentia tenuitate; ut garriunt aliqui; ſed more majorum, & ex ſolemni inſtituto ſcribit, & ſpondet Fauno *humilem* ferire *agnam*. Sic lib. 1. Od. 4.

Nunc & in umbroſis Fauno decet immolare lucis
Seu poſcat agnam, ſive malit hædum.

O D E XVIII.

Mediocri ſe fortuna beatum eſſe : deſipere eos, qui luxui & avaritiæ ſtudent, mortis immemores.

NON ebur, neque aureum
Mea renidet in domo lacunar:
Non trabes Hymettiæ
Premunt columnas ultima recisas
Africa. Neque Attali
Ignotus heres regiam occupavi:

INTERPRETATIO.

NEC ebur, nec aurum ſplendet in laquearii ædium mearum. Haud Hymettiæ trabes innituntur columnis extrema in Africa exciſis. Neque Attali heres incognitus regalem potentiam

ANNOTATIONES.

Hæc Ode eſt dicolos diſtrophos. Metrum dicitur vel Hipponactium, ab Auctore, vel Euripedaum, quod eo frequenter uſus ſit Euripides.

Primus verſus eſt Throchaicus dimeter catalecticus; ubi deeſt una ſyllaba ad perfectionem: & ſcanditur hoc modo:

Nōn ĕ | būr nĕ | que āurĕ | ŭm |

Alii volunt eſſe Iambicum Archilochium dimetrum acatalectum; qui conſtat amphimacro, & duobus iambis; hac ratione:

Nōn ĕbūr | nĕque āu | rĕūm ||

Alter verſus eſt Iambicus Archilochius trimeter catalectus, conſtans quinque iambis & una ſyllaba; admiſſo locis imparibus ſpondeo: & ſic ſcanditur:

Mĕā | renī | dēt in | dŏmō | lăcū | nār.

1. *Non ebur, neque, &c.*) Opes & divitias nec poſſideo, nec cupio, quæ omnibus appeti ſolent: at ea quæ paucorum ſunt, habeo; indeque me beatum exiſtimo. Fide integer, ingenio valens cuilibet me oſtento & præfero.

Neque aureum mea renidet in domo lacunar.) Domos non habito magnificas, ebore & auro exornatas, marmore peregrino ædificatas & fulgentes. Arnob. lib. 6. *laquearibus renideant aureis.* Lucret. lib. 2. ſub init.

Nec domus argento fulgens auroque renidens:
Nec citharis reboant laqueata aurataque templa.

3. *Non trabes Hymettiæ premunt columnas, &c.*) In meis ædibus non ſunt pretioſæ ex hymetto trabes, columnis exquiſiti marmoris ſuſtentatæ. Hymettus Atticæ mons regionis, melle quidem abundans, inſigni vero marmore clarus. Plin. lib 17. cap. 1. columnas quatuor Hymettii marmoris ad ſcenam ornandam advectas refert. Has porro centum millibus nummum emtas ait Valer. Max. Idem Plin. lib. 36. cap. 3. ita ſcribit: *L. Craſſus orator primus peregrini marmoris columnas habuit in eodem palatio Hymettias.* Valer. Max. lib. 9. cap. 1. *Cn. Domitius L. Craſſo collegæ ſuo, altercatione orta objecit quod columnas Hymettias in porticu domus haberet.* Magna porro lis, fuerintne trabes illæ ligneæ, an marmoreæ. Verum enim e ligno potius Hymettio quam e marmore crediderim: quanquam ex lapide trabes extitiſſe, clare docet Plin. lib. 36. cap. 8. ubi ſic habet, *Circa Syenen vero Thebaidis Syenites, quem ante Pyrropœcilon vocabant. Trabes ex eo fecere Reges quodam certamine obeliſcos vocantes Solis numini ſacratos.* Vide Strab. lib. 9. ubi ex Hymetto advectas trabes longas & denſas, commemorat.

4. *Ultima recisas Africa.*) Columnas intelligit e marmore Numidico, cujus pretium ingens fuiſſe teſtatur Plin. lib. 36. c. 6. his verbis: *M. Lepidus Catuli in Conſulatu collega, primus omnium limina e Numidico marmore in domo poſuit, magna reprehenſione.* Numidia Africæ regio ultima, & maxime occidentalis.

5. *Neque Attali ignotus heres regiam occupavi.*) Nec divitis cujuſquam hereditatem captavi, ullave fraude & arte mala invaſi, opulentus quoquo modo eſſe volens; ſicut Ariſtonicus (quem ſane reſpexit hoc loco Horatius) regnum Aſiæ ſibi vindicavit. Duo fuerunt Attali Pergami Reges. Prior Eumenis frater, poſterior autem filius. Hic Attalo patruo ſucceſſit in Aſiæ Imperium. Poſt annos vero quinque inſtare ſibi mortem ſentiens Populum Romanum opum ſuarum regnique heredem nuncupavit. Quod ut accepit Ariſtonicus Eumenis ex pellice filius, regiam ſtirpem oſtentans, conſcripto exercitu, Pergamenum invaſit, &c. principatum ac dominationem Aſiæ obtinuit; Craſſi a Romanis miſſi Prætoris fractis viribus & auctoritate. Poſt annos vero fere quatuor debellatus a Perpenna, moxque ab Aquilio Conſulibus plane extinctus eſt. Juſtinus lib. 36. ſub finem: *In Aſia Rex Attalus florentiſſimum & ab Eumeno patruo acceptum regnum cædibus fœdabat .... morbum ex Solis fervore contraxit, & ſeptima die deceſſit. Hujus teſtamento heres Populus Romanus tunc inſtituitur. Sed erat ex Eumene Ariſtonicus non juſto matrimonio, ſed ex pellice Epheſia citharistæ cujuſ-*

Nec Laconicas mihi
Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.
At fides, & ingeni
Benigna vena eſt: pauperemque dives
Me petit. Nihil ſupra
Deos laceſſo, nec potentem amicum
Largiora flagito,
Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die,

INTERPRETATIO.

invaſi. Nec clientæ haud viles nent mihi purpuram Laconicam. Verum fidelitas adeſt & copioſus ingenii fons. Et exiguum me opulentus requirit. Nihil præterea a Numinibus efflagito: neque ab amico divite majora poſco, contentus admodum agro tantum Sabino. Urgetur

ANNOTATIONES.

dam filia genitus, qui poſt mortem Attali velut paternum regnum Aſiam invaſit, &c. Vide & Luc. Florum Hiſtor. Rom. lib. 2. cap. 20. ubi *Ariſtonicus*, inquit, *regii ſanguinis ferox juvenis urbes regibus parere conſuetas partim ſollicitat: paucas reſiſtentes vi recepit: Craſſi quoque Prætoris cecidit exercitum . . . . . . mox a Peperna domitus & captus . . . . Aquilius Aſiatici belli reliquias confecit: mixtis (nefas) veneno fontibus ad deditionem quarumdam urbium, &c.*

7. *Nec Laconicas mihi trahunt honeſtæ purpuras clientæ.*) Nec habeo clientes, quos ſoli divites ac potentes habent: nec adeo clientium uxores nent mihi lanas, e quibus pannus confectus ac imbutus humore piſcis muricis ad Tænarum Laconiæ promontorium capti ſuppeditet mihi veſtes purpureas eaſque valde exquiſitas, quæ ad ſolos nobiles, Patricios, ac Magiſtratus pertinent. Cic. Verr. 4. n. 59. *Ipſe dabat purpuram tantum, amici operas.* Laconia Peloponneſi regio purpuræ excellentia nobilis. Plin. lib. 21. cap. 8. *unguenta naturam viciſſe gaudens luxuria, veſtibus quoque provocavit eos flores, qui colore commendantur. Hos animadverto tres eſſe principales: unum in cocco, qui in roſis micat. Gratius nihil aſpectu. Trahitur in purpuras Tyrias, dibaphaſque & Laconicas, &c.* & lib. 35. cap. 6. *E liquidis coloribus, quos a dominis dari diximus propter magnitudinem pretii, ante omnes eſt purpuriſſum . . . . laudatur Laconicum, unde pretioſiſſimæ purpuræ.* Vide ſupra Od. 16. ſub finem Annot. ad has voces; *Te bis Afro murice tinctæ veſtiunt lanæ.*

9. *At fides, & ingeni benigna vena eſt.*) Quod ſi deſint opes, at opibus quidpiam melius ac præſtantius habere contigit, nimirum fidei virtutem, nec non ingenii lumen & facultatem.

Benigna vena.) Metaphora a terræ venis, e quibus fontes promanant uberes: deſignat optime diſcendi ſcribendique facilitatem, qua qui deſtitutus fuerit, is invita Minerva, invitis Apolline ac Muſis litterarum ſtudium capeſſit, hoc eſt, oleum & operam perdit. Epiſt. ad Piſones, v. 385.

Tu nihil invita dices facieſve Minerva:

Et v. 408.

Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæſitum eſt. Ego nec ſtudium ſine divite vena,
Nec rude quid proſit video ingenium.

10. *Pauperemque dives me petit.*) Me diligit, ac familiaritatem meam petit Mœcenas tum ob fidem, cum propter ingenium ad artes liberales idoneum. Epiſt. ad Piſones v. 405. *Gratia regum Pieriis tentata modis.* Quoties vero Doctores & Sapientes a principibus viris ſunt honorati & acceſſiti?

11. *Nihil ſupra Deos laceſſo.*) Ut largiantur quidquam præter iſta, non importunis Deos precibus fatigo, non urgeo, non efflagito. Sed nec Mœcenatem *amicum*, plura, ſi rogitem, dare paratum ac *potentem*, nequaquam ego laceſſo, nec ampliora flagito, quam quæ jam donavit, videlicet agrum in *Sabinis*, quo victito beatus & contentus. Sic cupiditatem averſatur omnem ac libidinem, ut vocat Tullius. Hanc ferocienti equo ſimilem aiebat Plato in Phædro. Diogenes autem Cynicus; *arcem omnium malorum* vocitabat.

13. *Flagito.*) Quid valeat iſta vox, docet Cic. lib. 9. Epiſt. 8. ad Varronem: ubi ſic ſcribit: *metuo ne forte flagitent: ego autem mandavi ut rogarent.*

14. *Satis beatus unicis Sabinis.*) Prædio in Sabinis, quo donatus ſum a Mœcenate, ſatis me locupletem exiſtimo, nec ab eo quidquam ultra peto, vel cupio. Vide lib. 3. Od. 13. v. 1. ibique Annot. Item Epiſt. 16. initium, ubi ſuam ipſe villam deſcribit Poeta.

15. *Truditur dies die.*) Epod. 17.

Urget diem nox, & dies noctem.

Senec. Epiſt. 24. *Nullius rei finis eſt. Sed in orbem nexa ſunt univerſa. Fugiunt ac ſequuntur. Diem nox premit; dies noctem. Æſtas in Autumnum deſinit. Autumno Hyems inſtat; quæ Vere compeſcitur. Omnia tranſeunt, ut revertantur.* Sic fere ad rem noſtram Eccleſiaſtes cap. 1. *Oritur Sol & occidit, & ad locum ſuum revertitur: ibique renaſcens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem.* Vide Perſ. Sat. 5. v. 66. & ſeq.

Novæque pergunt interire Lunæ.
Tu ſecanda marmora
Locas ſub ipſum funus: & ſepulcri
Immemor, ſtruis domos:
Mariſque Baiis obſtrepentis urges
Summovere littora,
Parum locuples continente ripa:
Quid, quod uſque proximos
Revellis agri terminos, & ultra
Limites clientium
Salis avarus? Pellitur paternos
In ſinu ferens Deos
Et uxor & vir, ſordidoſque natos:
Nulla certior tamen
Rapacis Orci fine deſtinata
Aula divitem manet

I N T E R P R E T A T I O.

dies die: & novæ Lunæ properant deficere. Tu morti vicinus incidenda marmora paciſceris: & tumuli oblitus ædificas, atque ſatagis extendere littus maris ad Baias frementis, non ſat dives ſtabili terra. Quid dicam, quod vicinos etiam agri limites removes, & clientium terminos tranſilis, per avaritiam. *Ejicitur & maritus, & conjux portans in gremio Penates, & pueros ſqualidos. At tamen potentem dominum haud expectat ulla baſilica melior parata ſede Infero-*

A N N O T A T I O N E S.

16. *Novæque pergunt interire Lunæ.*) Ita labuntur menſes annique: novæ Lunæ complentur: tum decreſcunt, ac intereunt; ruſumque renaſcuntur, & creſcunt, perpetuis vicibus. Ita fugit tempus, ita fluit ac perit ætas & vita noſtra. Tu tamen, o ſuperbe & ambitioſe, quaſi vitæ ſit tibi ſecuritas & immunitas a morte, inſanas moliris ſubſtructiones.

17. *Tu ſecanda marmora locas.*) Mercede conducis ſectores marmoris & ſculptores, vel redemtori negotium das ſecandorum marmorum, ad extruendas domos ſuperbas.

20. *Mariſque Baiis obſtrepentis urges ſummovere littora.*) Molibus in mare jactis extendis littus, ut ibi ædifices, amœno loco, ad Baias, ubi fluctus marini ventis agitati fremunt & obſtrepunt vehementer: quaſi non ſufficiat continens terra, ad conſtruendas ædes. Saluſt. *Divitias profundunt in exſtruendo mari, & montibus æquandis.* Sen. Controv. 5. *Maria ſummoventur projectis molibus.* Vid. ſup. Od. 15. init. ibique annot. Item poſtea, lib. 3. Od. 1. v. 33. Et Od. 24. v. 3.

Baiis.) Baiæ civitas Campaniæ, a Bajo Ulyſſis ſocio ibi ſepulto nominata; ſita Puteolos inter & Cumas, in eo ſinu qui nunc dicitur *Golfo di Pozzuolo, e di Napoli*: calentibus aquis ad ſanitatem valde utilibus, cœli temperie, amœno ſeceſſu, Romanorum Procerum nitidas illic ædes habentium frequentia, perquam felix: ut etiam vitanda velut occaſio luxuriæ, dicatur a Seneca ad Lucil. Epiſt. 51. *Illic*, inquit, *tanquam loco debeatur licentia, magis luxuria ſolvitur. Non tantum corpori, ſed etiam moribus ſaluberrimum locum eligere debemus.*

23. *Quid quod uſque proximos, etc.*) Quin etiam ſacrilega ratione rem augere non vereris; tum vicinorum, tum etiam clientium terminos removendo. Duo ſunt itaque delicta, alterum contra fidem clientibus debitam, alterum contra juſtitiæ & religionis virtutem. Quod ad primum attinet: illatam clienti injuriam eo conſtat graviorem eſſe, quod poſt parentes & pupillos fidei tutelæque noſtræ creditos, proximum obtineant locum clientes qui ſeſe pariter in fidem patrociniumque noſtrum dederunt; ut aſſerit Agellius lib. 5. cap. 13. & lex 12. Tab. hæc eſt: *Si clienti patronus fraudem fecerit, ſacer eſto.*

24. *Revellis agri terminos.*) Hoc alterum eſt peccati genus ſacrilegum: quidem, ex iſta Numæ Pompilii lege, quæ jubebat, ut qui terminum exaraſſet, ipſe & boves Deo ſacri fierent. Eodem pertinet, quod Terminum Deum conſecrarant colebantque veteres. Tranſlator etiam terminorum damnatus lege Divina noſcitur: Deuteron. cap. 19. v. 14. Proverb. cap. 22. v. 28. &c.

26. *Pellitur paternos, etc.*) Expolitio, ad augendam invidiam. Sic poſſeſſione legitima deturbatur cliens a te, & ad inopiam redactus abit, cum uxore gemebunda, ſed religioſa, quæ portat *in ſinu Deos* familiares, pueroſque ob egeſtatem *ſordidos*.

29. *Nulla certior tamen, etc.*) Quod ſi opibus mortem eluctari liceret, aut ſi potiorem apud Inferos ſedem opulentus quiſque occuparet; libens ego tibi ſane condonarem, quod qua jure, qua injuria divitias accumules. Verum non ita ſe res habet: nec enim *divitem manet herum ulla certior aula aut finis*, quam quæ *Orco deſtinata* eſt. Non fors ibi aut conditio melior opulento cuilibet, quam inopi. *Quid ergo ultra tendis*, quam ſancitum decretumque tibi eſt fatorum ac Numinum lege immutabili?

Horat. lib. 2. Epiſt. 2.

Herum. Quid ultra tendis? Æqua tellus
Pauperi recluditur,
Regumque pueris: nec ſatelles Orci
Callidum Promethea
Revexit auro captus. Hic ſuperbum
Tantalum, atque Tantali
Genus coercet: hic levare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atque non vocatus audit.

INTERPRETATIO.

rum omnia abſorbentium. Quid amplius quæris? Terra pariter inopi ſinum aperit, atque Principum filiis. Neque Infernorum cuſtos auro corruptus aſtutum Prometheum reportavit. Ille Tantalum Tantalique poſteros tenet. Ille ipſe egenum ærumnas perpeſſum ſive rogatus, ſive non rogatus auſcultat levatque.

ANNOTATIONES.

Quid vici proſunt, aut horrea, quidve Calabris
Saltibus adjecti Lucani, ſi metit Orcus
Grandia cum parvis non exorabilis auro?

32. *Æqua tellus pauperi recluditur, &c.*) Lib. 1. Od. 4.

Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas
Regumque turres.

34. *Nec ſatelles Orci, &c.*) Nec mors muneribus ac donis corrumpitur, ut ſuam dimittat prædam; omnes mortales rapit. Æſchyl. μόνος θεῶν θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ, *Inter Deos ſola mors non capitur muneribus*. Theognis: οὔτις ἄποινα διδοὺς θάνατον φύγοι, *nemo pretium offerens ſeſe a morte redimit*. Vide ſupra Od. 3. & 14.

Satelles Orci, &c.) Charon, de quo ſupra, Od. 3. ad v. ult. & alibi.

35. *Callidum Promethea.*) De eo lib. 1. Od. 3. v. 27. & Od. 16. v. 13. Senſus eſt nec Charon oblato captus auro transvectum in alteram Cocyti ripam Prometheum revexit ad vivos rediturum: Et Prometheus quantumvis ſagax, qui hominem ſapienter e luto finxerat, qui cœleſtem ignem ferula ad Solis currum extenſa callide ſuffuratus in terras detulerat, is tamen nec aſtu, nec pretio Satellitem Orci vicit, ut mortem evadere poſſet. Lib. 2. Epiſt. 2. mox cit.

metit Orcus
Grandia cum parvis non exorabilis auro.

36. *Hic ſuperbum Tantalum, &c.*) Hic ipſe Charon neque ſuperbos veretur, imo domat, & in Inferis coercet. De Tantalo, ſupra Od. 12. ad finem.

37. *Tantali genus.*) Pelopem, Atreum, Agamemnonem, Oreſtem.

38. *Hic levare functum pauperem, &c.*) Idem ille pauperi preſto eſt; atque laborioſa & ærumnoſa defunctum vita ultro ſublevat, cymba excipit & transfert in ſedes quietas. Cic. Catilin. 4. n. 7. ſcribit; *mortem a Diis immortalibus non eſſe ſupplicii cauſa conſtitutam, ſed aut neceſſitatem naturæ, aut laborum ac miſeriarum quietem eſſe.*

40. *Vocatus atque non vocatus.*) Alludit ad oraculum Lacedæmoniis redditum: καλούμενος καὶ ἄκλητος θεὸς παρέσται *vocatus et non vocatus Deus aderit.*

ODE XIX.

Bacchi laudes eo canit aptius, quod ejus numine eſt plenus.

BACCHUM in remotis carmina rupibus
Vidi docentem, (credite poſteri)
Nymphaſque diſcentes; & aures
Capripedum Satyrorum acutas.
Evoe, recenti mens trepidat metu,
Plenoque Bacchi pectore turbidum
Lætatur. Evoe, parce, Liber,
Parce gravi metuende thyrſo.

INTERPRETATIO.

BACCHUM verſus dictantem in ſecretis aſpexi cautibus, & Nymphas auſcultantes, arrectaſque aures Satyrorum caprinos pedes habentium. Fidem habete, nepotes. Euhoe timore nuper incuſſo agitatur animus, & ob repletum Baccho pectus, non ſine gaudio conturbatur. Euhoe; indulge, Bacche, indulge verendo thyrſo, formidande. Liceat mihi canere Bac-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 9. Lib 1.

1. *Bacchum in remotis &c.*) Feſtum Poetis Bacchi diem, epulumque tunc Poeticum fuiſſe, ſacrumque celebre, & hymnum ſolemnem decantari ſolitum, conſtat: auctoreſque ſunt Ovid. Triſt. lib. 5. Eleg. 3. & Propert. lib. 4. Eleg. 6. ſive quod Liber & Apollo Deus idem eſt, ut pluribus aſſerit Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 18. ac evincunt Æſchyli Euripidiſque teſtimonia ibidem allata. Æſchyl. Απολλον, ω Βακχε, ω Μαντις. Euripid. Φιλοδαφνε, Βακχε. Παιαν, Απολλον Ευλυρε. Sive quod Bacchus, id eſt, vinum ſcribendis verſibus ingenium exacuat. Unde

Nulla placere diu nec vivere carmina poſſunt,
Quæ ſcribuntur aquæ potoribus; &c.

Ut noſter egregie docet lib. 1. Epiſt. 19. Iſtius igitur generis hymnus eſt Ode hæc elegantiſſima, & quæ ſane probet *benignam ingenii venam*, qua gloriabatur Poeta, Ode ſuperiori. Talis etiam Od. 25. lib. 3. Et Propert. Eleg. 16. lib. 3.

In remotis carmina rupibus.) Longe a ſtrepitu tumultuque populari, urbano, forenſi. Nam

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

2. *Vidi docentem.*) Sic & apud Virgil. Eclog. 6. Silenus in antro a pueris Nymphiſque deprehenſus petita dudum carmina tandem pangit.

Satis eſt potuiſſe videri,
Carmina quæ vultis cognoſcite: &c.

3. *Nymphaſque diſcentes.*) Muſas intellige. Sic Eclog. 7. v. 21.

Nymphæ, noſter amor, Libithrides, aut mihi carmen
Quale meo Codro concedite.

4. *Aures capripedum Satyrorum acutas.*) Vel in acumen factas & formatas: tales enim habere dicuntur Satyri; vel ad audiendum erectas, paratas avidas. Lucian. οι δε σατυροι οξεις τα ωτα, και αυτοι φαλακροι. Et alibi: ωτα μεγαλα ορθα dicit habuiſſe unum e Bacchici exercitus ducibus, *magnas aures rectas*, Dialog. cui tit. *Bacchus*. Ovid. Triſt. 5. Eleg. 3.

Fer, bone Liber opem. &c.
Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnava juventus
Adſit; & attonito non taceare ſono.

Vide lib. 1. Od. 1. De Satyris plura, ad v. 31.

5. *Evoe.*) Vel, Euhoe: ut doctiores aliqui volunt, qua voce Bacchantes in ſacris divino ſe furore concitabant, ut aiunt. Juvenal. Sat. 7. v. 62.

Satur eſt, cum dicit Horatius; euhoe.

Vide lib. 1. Od. 18. ibique Annot.

Recenti mens trepidat metu, &c.) Enthuſiaſmum ſibi affingit Poeta, quem ſemper comitatur ſacer quidam ac religioſus horror, ob Numinis præſentis agentiſque reverentiam vehementemque vim, qua turbatur nonnihil ſimulque lætatur mens divinitus afflata, extra ſe poſita & alienata, ſuperioriſque potentiæ arbitrio mota.

6. *Plenoque Bacchi pectore turbidum lætatur.*) Numine inſidente correptus de divino gaudet conſortio, non tamen ſine perturbatione.

7. *Parce, Liber, parce.*) Indignum tali ſe dignatione profeſſus veniam rogat, ne in ultionem viſi numinis id ſibi contingat mali, quod Actæoni, Pentheo, Lycurgo aliiſque acciderat. Deprecatur & vehementiorem Dei agitationem, qua de ſua ſede mens omnino dejiciatur.

8. *Gravi metuende thyrſo.*) Quo tot adverſarios perculiſti ac perdidiſti.

Thyrſus.) Haſta erat hederis & pampinis intecta, quibus obvoluta etiam cuſpis inopinatos ictus certumque exitium inferebat.

Fas

Fas pervicaces eſt mihi Thyadas,
Vinique fontem, lactis & uberes
Cantare rivos, atque truncis
Lapſa cavis iterare mella.
Fas & beatæ conjugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disjecta non levi ruina,
Thracis & exitium Lycurgi.
Tu flectis amnes, tu mare barbarum,

INTERPRETATIO.

chantes protervas, & vinum defluens, & lac copioſe manans, & mel excavatis arboribus ſtillans celebrare; nec non felicis uxoris ornamentum aſtris inſertam: Pentheique domum gravi deturbatam caſu, & Lycurgi Thracii mortem. Tu domas fluvios, & mare longinquum,

ANNOTATIONES.

9. *Fas pervicaces, &c.*) Divino igitur ſpiritu correptus Poeta, vimque Numinis ſentiens, recte ait: fas ſibi eſſe Dei laudes exequi.

Pervicaces.) Concepto furore petulantes & protervas. Pervicacia interdum eſt bonarum rerum perſeverantia, pertinacia ſemper malarum, inquit Non. Marcell. Acciique ad Myrmidones verba hæc affert: *tu pertinaciam, Antiloche, eſſe hanc prædicas: ego pervicaciam aio, ... Tu addis quod vitio eſt: demis quod laudi datur.*

Thyadas.) Ab Θύω *ſacrifico, feror impetu quodam furibundo.* Thyades appellatæ ſunt Bacchi ſacrificulæ ſeu Bacchantes.

10. *Vinique fontem, lactis & uberes, &c.*) Licet mihi referre & cantare patrata Baccho prodigia & miracula. Perperam, ut videtur, afferunt hic aliqui morem veterem Baccho ſeu Dionyſio in ſpeluncis ſacrificandi vino lacte & melle. Sane reſpexit ea ſcribens Horatius Euripidis locum, in Bacchis, Act. 3. in quo *Baccharum una thyrſo dicitur petram verberaſſe, & mox inde proſiluiſſe aquæ fons: alia ferulam projicienti in terram, rivum Deus emiſiſſe: quæ vero candidi potus cupidæ fuerunt, ſummis digitis terram ſcalpentes, lactis flumina ſtatim elicuiſſe: e thyrſis autem hederaceis flava mella guttis dulcibus ſtillaſſe.*

13. *Fas & beatæ conjugis additum ſtellis honorem.*) Dicam & Ariadnes coronam nuptialem inter ſidera relatam. Hujus meminit Virgil. Georgic. 1. v. 222. Ovid. Triſt. 5. Eleg. 3.

Sic micet æternum vicinaque ſidera vincat
Conjugis in cœlo clara corona tuæ.

Quomodo vero deſertam a Theſeo Ariadnen ſibi in uxorem adoptarit Liber, coronamque in cœlum tranſtulerit, canit idem Ovid. lib. 8. Metam. cap. 2.

Deſertæ & multa querenti
Amplexus & opem Liber tulit; utque perenni
Sidere clara foret, ſumtam de fronte coronam
Immiſit cœlo. Tenues volat illa per auras,
Dumque volat, gemmæ nitidos vertuntur in ignes,
Conſiſtuntque loco, ſpecie remanente coronæ:
Qui medius nixique genu eſt, anguemque tenentis.

14. *Tectaque Penthei disjecta.*) Et hic alludit ad Euripid. cit. loc. ubi Penthei palatium brevi ſubvertendum minatur Bacchus: *διατινάξαντος αὐχὴν δωμάτων Πενθέως*. Pentheus rex Thebarum Bacchantes noctu diſcurrentes, quod nefas, ſpectans, iram in ſe numinis concitavit: unde & ab ipſa matre ſua Agave ſociiſque Bacchantibus diſcerptus miſere periit. Ita Pauſan. in Corinth. Euripid. cit. &c. Hyginus autem a Libero patre inſania & furore perculſum violentas ipſum ſibi manus intuliſſe, refert. Vide Ovid. Metam. lib. 3. c. 7. & ſeq. Perſ. Sat. 1. v. 100. Diodor. Sicul. lib. 4.

14. *Non levi ruina.* Legunt alii *non leni ruina*, id eſt, ſævâ. Alii, *non levi*, ſeu *levi*, ideſt, aſperâ.

16. *Thracis & exitium Lycurgi.*) Referam quoque vindicatum Bacchi numen, proſtratis quotquot huic adverſari refragarive auſi ſunt: quales Pentheus, de quo mox: & Lycurgus, qui ſpreto illo pœnas luit, ſeu a Jove privatus oculis vitaque ipſa, ut ſcribit Homerus; ſeu ab ipſo interfectus Baccho, ut voluit alii. Is Thracum Rex multa per temulentiam prave committi videns, abſcidi vineta juſſit omnia, vinumque aboleri: hinc porro fabulati ſunt, ultore Baccho, verſum in furorem crura ſibi amputaſſe, falce vinitoria. Hygin. & Plutarchus. Aliter paulo, quod nimirum in carcerem Bacchus Satyros conjeciſſet, Lycurgo exitium accidiſſe, narrant Apollodorus lib. 3. & Euripides antea citatus. Ovid. Triſt. 5. Eleg. 5.

Oſſa bipenniferi ſic ſint male preſſa Lycurgi;
Impia nec pœna Pentheos umbra vacet.

Propert. cit. lib. 3. Eleg. 16.

Veſanumque nova nequicquam in vite Lycurgum;
Pentheos in triplices funera grata greges.

17. *Tu flectis amnes.*) Gangem & Indum fluvios intelligunt quidam: alii Hydaſpen & Orontem, quos Bacchus tranſiit in Indiam pergens. Alii Strymonem Thraciæ fluvium, cujus accolæ Edoni cum ſuo Rege Lycurgo primum

Tul

Tu ſeparatis uvidus in jugis
Nodo coerces viperino
Biſtonidum ſine fraude crines.
Tu cum parentis regna per arduum
Cohors Gigantum ſcanderet impia,
Rhœcum retorſiſti leonis
Unguibus, horribilique mala:
Quanquam choreis aptior & jocis
Ludoque dictus, non ſat idoneus
Pugnæ ferebaris: ſed idem
Pacis eras mediuſque belli.
Te vidit inſons Cerberus aureo

INTERPRETATIO.

Tu ſecretis in montibus Thraciarum mulierum *capillos nodo ſerpentino citra periculum conſtringis* vino *madens. Cum* vero *ſcelerata Gigantum turma per ſublime appeteret Imperium* Jovis *patris tui, tu Rhœcum dejeciſti leoninis unguibus ac terribili maxilla: quamvis ſaltationibus, cavillationibus, luſibuſque habebaris magis idoneus, nec ita ad certamina habilis: verumtamen paci atque bello communis eras. Innoxius te Cerberus aſpexit aureo cornu*

ANNOTATIONES.

reluctati, poſtea vero domiti Baccho, ejus ſe legibus ac diſciplinæ ſubdiderunt. Favet Ovid. mox cit.

Nec patria eſt habitata tibi: ſed ad uſque nivoſum
Strymona veniſti, Marticolamque Geten,
Perſidaque, & lato ſpatiantem flumine Gangem,
Et quaſcumque bibit decolor Indus aquas.

Tu mare barbarum.) Indicum mare, populoſque Indos ſub jugum tuum miſiſti. Ex Diodor. Sicul. lib. 5. c. 1. Triumphator Bacchus eſt appellatus, quoniam ille primus de Indis cum ſpoliis opimis in patriam reverſus triumphavit.

18. *Tu ſeparatis uvidus in jugis, &c.*) Per te fit, ut Bacchantes viperis ac ſerpentibus implicitos habeant crines, ſine ullo damno ſuo. Scribit Plutarchus in Alexandro: mulieres iſtas Orgia Baccho celebrantes impune ſerpentes tractaſſe: volunt alii alludi ad fabulam, qua Bacchus infans anguibus a Parcis cinctus fertur, qui nihil intulerint mali, ſed ora pueri lamberent.

20. *Biſtonidum.*) A Biſtone ſtagno vel lacu dicti Biſtonii & Biſtones Thraciæ populi, & Biſtonides mulieres ibidem ſacra Baccho facientes. Eſt & Biſtonia urbs prope mare, hodie *Bouron* dicta.

21. *Tu, cum parentis, &c.*) Quin & preclare a te in bello geſta celebrando. Tu enim, Bacche, opem Jovi patri tuo egregiam operamque navaſti, quando impie tentarunt Gigantes cœlum ſcandere, montes montibus imponendo. Tum ſiquidem aſſumta leonis ſpecie, unguibus & dentibus decertando, Rhœcum alioſque viciſti, dejeciſti, profligaſti. Leonis pelle indutum pugnaſſe Baccum aiunt alii, leoninaque audacia: quod quidem minus fabuloſum. Diodor. vero pardorum pellibus uſum refert.

25. *Quanquam choreis aptior.*) Duo extitere Dionyſii, inquit Diodor. Sicul. lib. 5. cap. 1. Prior ſenex promiſſa barba, ex veteri more. Alter juvenis, ſpecioſior, & delicioſus. Is Satyrorum ſaltatione, riſu, & joco delectabatur. Omnes etiam qui in exercitu muſicis exercerentur, immunes fecit. Hæc Diodor. Ex quibus mollities Bacchi, notatur, qui etiam in Indiam duxerit exercitum mulierum & delicatorum hominum tripudiis & cantionibus operam dantium. Lucian. in Dial. cui titulus, *Dionyſus*. Diod. cit. &c.

Aptior & jocis, ludoque dictus.) Huc pertinet, quod vulgo circumfertur adagium: *ſine Cerere & Baccho friget Venus.*

27. *Idem pacis eras mediuſque belli.*) Ad utrumque pariter, ſeu ad pacem ſanciendam, ſeu ad bellum movendum paratus & accomodatus. Diodor. citat. loco: *quidam duplicem ei formam attributam volunt, quoniam ebrietas & iracundos efficiat & hilares.* Medium belli paciſque, communem interpretatus ſum: ex eo loco Ovid. Metam. 13. cap. 1. in fine.

Littera communis mediis pueroque viroque
Inſcripta eſt foliis.

29. *Te vidit inſons Cerberus.*) Cum ad Inferos denique deſcendiſti, Semelen matrem, vel, ut alii narrant, Ariadnen conjugem inde reducturus, nedum tibi nocuerit Cerberus, imo tuum numen reveritus eſt, cauda leniter mota blandiens, tibias etiam & pedes lambens. De Cerbero plura ad Od. 13. hujus libri, ſub finem.

Aureo cornu decorum.) Cornua tribuuntur Baccho, quod immoderate bibentes quemlibet obvium ferire ſoleant. Unde & tauro ſimilem faciunt, quod, perinde ut ille, bibaces ſint iracundi & petulci; teſte Athenæo lib. 1. Non ita vide-

10. Cor

Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, & recedentis trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

INTERPRETATIO.

inſignem, movens caudam, leviter, & regredientis pedes cruraque triplici lingua & ore delinxit.

ANNOTATIONES.

tur ad rem quod ex eodem Athenæo afferunt quidam, cornua pro poculis fuiſſe olim: nec quod, ex Diodoro, lib. 4. primus ille terram junctis bobus exercuerit: multo minus quod idem alibi ait, cornutum dici Baccum, ob acumen in excogitandis rebus ad vitam utilibus.

Cæterum ſacros Moyſis libros haud Ethnicis Auctoribus incognitos fuiſſe, alibi quidem annotavimus: inde vero pleraque veri Dei miracula expiſcatos imitatoſque fabulatores falſis nominibus & heroibus ſuis affinxiſſe, ſciolus quiſque vix ignorat. At cum id abunde probet & oſtendat vel una hæc Ode, non eſt leviter prætermittenda, quin rem penitus excutiamus, atque paulo otioſius inſpiciamus & perſcrutemur. Enimvero quanta & quot attribuuntur Baccho, quæ vel Noachi ſunt, vel ipſius Moſis? Singula perſtringamus: quorum plurima tamen alii non abſurde jam protulerunt, occuparuntque. Bacchus inventor vini, viteſque plantare docuiſſe jactatur Diodor. Sicul. lib. 5. cap. 1. Atqui hoc longe verius Noacho vindicatur. Geneſ. cap. 9. v. 10. ubi & inebriatus ille & nudatus in tabernaculo ſuo, nec non majori filio ludibrio habitus refertur: quæ ad Bacchum tranſtulere fere omnia.

Bacchus in ſylvis & rupibus Satyris & Muſis documenta varia tradidit. Noachus poſt diluvium devaſtata ac in ſolitudinem redacta terra, de cultu Dei præcepta hominibus ſedulo inculcavit.

Bacchus amnes & mare flexit; Noachus aquarum eluvionem arca evaſit, ſuperavitque.

Bacchus Gigantes Jovi bellum moventes expugnavit. Noe Chamo filio impie ſe colendum Numinis inſtar exhibenti, poſteriſque ejus idololatris vel atheis fortiter repugnavit.

Bacchus pacis bellique medius & arbiter extitit. Noe ſequeſter & conciliator Deum inter & homines, audire meruit: *non erunt ultra aquæ diluvii, ad delendum univerſam carnem*: item: *ponam arcum meum in nubibus, eritque ſignum fœderis inter me & inter terram*. Geneſ. cap. 9. cit.

Quod ſi Moyſen, Joſuen, & quæ ad eos pertinet, conferamus cum iis quæ Baccho aſſignat Horatius, eadem prope eſſe agnoſcemus. Moſes in monte Sina acceptas Dei leges populo Hebræo perfert. *Bacchus in rupibus Satyros & nymphas docet*.

Bacchi *thyrſus*, quid aliud, quam virga Moſis? Per hanc patrata certe prodigia, per illum ſimiliter facta mentiti ſunt.

Vini fontem, *lactis rivos*, *mel ſtillans*, quis non intelligat ficta, vel ex promiſſa Hebræis terra lacte & melle manante; vel ex erutis e ſilice per Moſen aquis? Virga Moſis in ſerpentem verſa, & ſine damno apprehenſa, ſerpens item æneus in deſerto juſſu Moſis erectus: Exod. 4. &c. nonne locum dederunt *viperis* & anguibus Baccharum *crines* implicandi *ſine fraude* quidem & *cotrcendi*? jam domita Baccho *flumina* ipſumque *mare*, vel lippientibus oſtendunt Jordanis Mariſque Rubri ſicco veſtigio tranſitum, ducibus Moſe & Joſue. *Disjecta* vero *Penthei tecta*, *Lycurgique* fatale *exitium*, adumbrant ſatis clare urbes deletas, Reges victos genteſque fractas ab Iſraelitis, Deo ſuffragante, & opitulante. Denique Gigantes, & potentes a ſeculo viri famoſi, Geneſ. c. 6. & monſtra filiorum Enaci de genere giganteo Num. cap. 13. v. 34. nec non turris Babel, Geneſ. c. 11. gigantomachiam, cœlique per arduum oppugnationem fabuloſam peperere.

Cornutum vero Bacchum dixere, juxta id quod Exodi cap. 34. num 29. & ſeq. legitur de cornuta Moyſi facie, ſeu duplici luminis radio conſpicua, ex conſortio ſermonis Domini, quam Iſraelitæ quidem non ſine metu ac ſtupore animadverterunt.

Adde, ſi lubet, Bacchi deſcenſum ad Inferos, ac reditum incolumem, imaginem videri genuinam Moſis in monte nebuloſo dies quadraginta commorantis, quem omnium opinione mortuum cum rurſus viderunt Iſraelitæ, velut ab Inferis reducem ac redivivum exceperunt.

AD MOECENATEM.

ODE XX.

Famam ſui nominis ſemper & ubique celebrem futuram.

NON uſitata, nec tenui ferar
Penna, biformis per liquidum æthera
Vates: neque in terris morabor
Longius: invidiaque major
Urbeis relinquam. Non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego quem vocas,
Dilecte, Mœcenas, obibo;
Nec Stygia cohibebor unda.
Jamjam reſidunt cruribus aſperæ
Pelles, & album mutor in alitem
Superne, naſcunturque leves
Per digitos humeroſque plumæ.

INTERPRETATIO.

NEc ſolita, nec levi per aera fluentem ala vehar ego Poeta duplici forma pollens. Nequaquam in terris manebo diutius: invidiaque ſuperior deſeram civitates. Ego proles majorum inopum; ego quem appellas, chariſſime, o Mœcenas, haud moriar: nec Stygia palude continebor. En modo tibiis increſcunt pelles ſcabræ; atque in avem candidam transformor ſecundum ſuperiores partes; *& plumæ tenues exoriuntur in bra-*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 9. Lib. 1.

1. *Non uſitata, &c.*) Scaliger lib. 6. Poet. Odem hanc ait *magni ſpiritus, & tanto dignam ingenio*. Se ſuoſque verſus immortales futuros præſagit Horatius, atque ſuo nomine & fama implendum orbem totum gloriatur. Quo ſi quis offendatur, ſummis quibuſque Poetis magna de ſe, nec omnino ſine cauſa, jactare ſolitis ſuccenſeat neceſſe eſt. Paulo certe audacius canebat & vaticinabatur Ovidius in fine Metamorph.

Jamque opus exegi, quod nec Jovis ira, nec ignis,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetuſtas.

Nec tenui ferar penna.) Non tenui aut fragili volatu, qui diſſolvatur, & brevi cadat; famamque meam perire ſinat. Ovid. mox cit.

Parte tamen meliore mei ſuper alta perennis
Aſtra ferar nomenque erit indelebile noſtrum:

2. *Penna.*) Alæ naturam commune quidpiam cum Deo habere, aſſerit Plato in Phædro.

Biformis.) Lyricus Vates atque Satyricus, inquiunt plerique. At videntur alii ſapere pluſculum, ſic interpretantes; paulo ante homo, *jam* vero cycnus: bina forma præditus, humana & cycnea.

4. *Invidiaque major, &c.*) Plutarch. de invidia & odio, ut Sol, inquit, ſupra verticem extans aut umbram adimit, aut certe parvam facit; ita ſumma felicitas comprimit invidiam, quaſi ſupra caput ejus conſiſtens.

5. *Pauperum ſanguis parentum.*) Obſcuro loco natus, avo nempe liberto, patre libertino.

6. *Quem vocas, Dilecte:*) Sic interpunge ſedulo: id eſt, quem tibi dilectum vocas, pro tua in me animi propenſione, o Mæcenas, qua me ignobilem & humilem proſequeris, exornas, beas. Mæcenatis in Horatium morte ſublatum næniola erat.

Ingemiſcere, mea vita, nec ſmaragdos,
Beryllos neque, Flacce, per nitentes,
Nec mi candida margarita quæro, &c.

8. *Nec Stygia cohibebor unda.*) Id eſt, non moriar, nec proinde in inferis detinebor aut coercebor. Ovid. cit.

Quaque patet domitis Romana potentia terris,
Ore legar populi; perque omnia ſecula fama,
Si quid habent veri vatum præſagia, vivam.

Vide ſupra Od. 14. v. 8. De *Styge* dixi lib. 1. Od. 34. v. 10.

9. *Jamjam reſidunt cruribus, &c.*) Sentio me transformari in cycnum: jamque meis tibiis humana carne, & cute ſpoliatis ſuccreſcunt pelles aſperæ, quales ſunt in cruribus cycnorum.

10. *Album mutor in alitem.*) Ex Pythagoræ ſententia loquitur Horatius. Aiebat ille Poetarum animas tranſire in canoras aves: ac viciſſim luſciniarum, & cycnorum animas Poetis immitti. Porro cycnos ut & Poetas in tutela eſſe Apollinis creditum eſt. Unde cycni appellantur boni poetæ, mali autem anſeribus comparantur. Cic. Tuſc. 1. n. 37. *Cycni non ſine cauſa Apollini dicati ſunt; ſed quod ab eo divinationem habere videantur, qua providentes quid in morte boni ſit, cum cantu & voluptate moriantur.* Virg. Ecl. 9.

C Jam

Jam Dædaleo ocyor Icaro,
Viſam gementis littora Boſpori,
Syrteſque Getulas, canorus
Ales Hyperboreoſque campos.
Me Colchus, & qui diſſimulat metum
Marſæ cohortis Dacus, & ultimi
Noſcent Geloni: me peritus
Diſcet Iber, Rhodanique potor.
Abſint inani funere næniæ,
Luctuſque turpes, & querimoniæ:
Compeſce clamorem, ac ſepulcri
Mitte ſupervacuos honores.

INTERPRETATIO.

rchiis & Apulis; Nunc ad littus Boſphori frementis, & Libicas Syrtes, regioneſque Boreales pergam, factus *avis canens ſuaviter, velocior* autem *Icaro Dædali filio. Me Colchus, Dacuſque Italorum exercitum ſimulans non timere, & [illegible]que extremi celebrabunt Geloni. Me noſcet doctus Hiſpanus, & qui bibit* aquas *Rhodani. Apage cantus lugubres inutilibus exequiis; fletuſque indecoros, & querelas. Comprime ejulatus, & pre[illegible] vana [illegible] ornamenta.*

ANNOTATIONES.

Vere tuum nomen
Cantantes ſublime ferent ad ſidera cycni.

Infra noſter de Pindaro, Od. 2. lib. 4.

Multa Dircæum levat aura cycnum.

13. *Dædalo ocyor Icaro.*) Id eſt, non ego temere volatum tentabo, velut Icarus, neque pennas aſſumo fictitias & adſcititias. De *Icaro* ejuſque patre *Dædalo* lib. 1. Od. 3. ſub finem.

14. *Viſam gementis littora Boſphori, &c.*) Barbaris etiam populis & regionibus innoteſcam: meaque poeſis ad remotiſſimas orbis partes celebris erit. De *Boſphoro*, ſupra Od. 13. v. 14.

Gementis.) Illic enim horrendum ſtridet ac fremit mare anguſto coarctatum ſpatio, & ad comprimentes ripas fluctus alliduntur ac gemunt [illegible]

15. *Syrteſque Getulas.*) Ad Africæ littora. Vide lib. 1. Od. 22. v. 5. *Getulia* regio Libyæ circa Syrtes: de qua lib. 1. Od. 23. v. 10.

Canorus ales.) Cycni more, canens dulciter. Sitne vero fabuloſus iſte cantus, diſſerui ad Juvenalem [illegible]

16. *Hyperboreoſque campos.*) Ad Polum Arcticum, ultimumque Septentrionem, quaſi ultra Boreæ flatus & originem. Vide lib. 1. Od. 12. ad penultimam ſtrophen annot.

17. *Me Colchus.*) Aſiæ populus ad oram Euxini maris Orientalem. Ea regio vocatur hodie *Mengrelia.*

Qui diſſimulat metum.) Illa periphraſi videtur Horatius indicare Parthos, de quibus vide Annot. lib. 1. Od. 19. v. 12. Quidam tamen referunt ad ſequentem vocem *Dacus.*

18. *Marſæ cohortis.*) Vel per Synecdochen Marſos pro Italis ponit: vel potius illos præ ceteris nominat, quod in bello erant *genus acre virum*, ut vocat Virg. Georgic. 2. v. 167. Marſi Italiæ populi fuere ubi nunc eſt pars Aprutii ulterioris, juxta lacum Fucinum; nomenque regiuncula conſervat adhuc Marſi Ducatus titulo inſignita.

Dacus.) Gens viciniam Danubio regionem incolens, Tranſylvani, Moldavi, &c.

19. *Geloni.*) Scythiæ populi ad fluvium Boriſthenem, a Gelono Herculis filio cognominati. De illis jam ſupra Od. 9. v. penult. Intelligi poſſunt etiam Scythæ remotiſſimi, de quibus lib. 1. Od. 19. v. 10.

Peritus Iber.) Hiſpaniæ populus ab Ibero ſeu Rege, ſeu fluvio dictus.

Peritus.) Litterarum ſtudioſus, variaque inſtructus doctrina. Alii referunt ad navigandi peritiam. [illegible]

20. *Rhodanique potor.*) Lugdunenſes Gallos innuit & deſignat, apud quos facundiæ certamen erat; cujus meminit Juvenalis Satir. 1. verſ. 44. *Palleat*, inquit,

Ut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.

Rhodanus fluvius Galliæ præcipuus [illegible] ſcaturiens, per lacum Lemanum tam rapide fluens, ut ſuas non coinquinet aut permiſceat aquas: Genevam alluit: Galliam a Sabaudia, Delphinatum a Breſſia diſcernit: ad Lugdunum excipit Ararim [illegible] autem ad Valentiam & Vivarium: Occitaniam inter & Provinciam ad Avenionem perlabitur: inde vero non procul, Druentia fluvio auctus Arelatem adit. Demum oſtiis quinque mare Mediterraneum ingreditur. Rhodani magnitudinem commendat M. Varro, nec inferiorem Iſtro prædicat, apud A. Gell. l. 10. c. 7.

Abſint inani funere næniæ, &c.) Funus velut inane, nænias, luctus & querimonias ut turpes [illegible], denique ſepulcri honores tanquam ſupervacuos reſpuit, quippe vivens immortaliſque futurus [illegible]bus expreſſis Ennii Epitaphium ita de ſe ominari:

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit. Cur? Volito vivu' per ora virum.

Næniæ.) De his ſupra Od. 1. ad finem.

23. *Sepulcri mitte ſupervacuos honores.*) Plane loquitur ex mente ipſius Mæcenatis, cujus hæc apud Senec. Epiſt. 92. refertur ſententia:

Nec tumulum curo. Sepelit natura relictos.

Q. HORATII FLACCI CARMINUM

LIBER III.

ODE I.

Non opibus aut honoribus, ſed mediocri fortuna, vitaque tranquilla conſtat felicitas.

ODI profanum vulgus, & arceo.

INTERPRETATIO.

IMPERITUM *vulgus averſor atque amoveo.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9. Lib. 1.

1. *Odi profanum.*) Quod Perſius ſub finem Satiræ primæ, hoc Odes hujus initio præſtat Horatius. Nimirum quibus ſcribat, & quos lectores velit, utrosque imperioſe ſtatuit. Eſt igitur prima ſtrophe velut proœmium graviſſimi carminis graviſſime quidem tractati, documenta pleraque ad mores pertinentia continentis. Certe in hujus & ſequentis libri carminibus potiſſimum eniteſcit illa, quam laudat Petronius, *Horatii curioſa felicitas.* Audiatur hic Scaliger hypercritic. tertii libri Ode prima *magnifico dicendi genere ſtructa eſt*; & poſtea: *ſequuntur carmina plena ſapientiæ, numeroſa, ardua.* Secunda Ode pariter altiloqua: tertia graviſſima: quarta nec Pindaro cedit, ac ne quinta quidem. Sexta altiſſime ſonat, &c. Hæc ille.

Profanum vulgus.) Orphæum. Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι. *Loquar, quibus fas eſt, at fores occludite profanis.* Arcet vulgus indoctum & rude utpote Muſarum ſacris haud initiatum. Solemnis erat ſacrorum formula, quam habet Virg. Æn. 6. v. 258.

Procul o procul eſte profani.

Callimach. ἑκὰς ἑκὰς ἐστὲ βέβηλοι

In Petronii Satyrico, Eumolpus ita præcipit: *effugiendum eſt ab omni verborum, ut dicam, vilitate: & ſumendæ voces a plebe ſummotæ, ut fiat, odi profanum vulgus & arceo*: quibus verbis explicari quid voluerit Horatius per *vulgus profanum* bene monet Cruq. A. Gel. ad finem lib. ult. ſic ait: *Commentariis his legendis dabo legem, ut ne ea attingat, neve adeat profeſtum & profanum vulgus a ludo muſico diverſum.* Apud Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 2. philoſophia ex fabulis quædam abs ſe abdicat, ac *velut profana ab ipſo veſtibulo ſacræ diſputationis excludit.*

Fa

Favete linguis : carmina non prius
Audita, Muſarum Sacerdos
Virginibus pueriſque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipſos imperium eſt Jovis,
Clari Giganteo triumpho,
Cuncta ſupercilio moventis.
Eſt ut viro vir latius ordinet

INTERPRETATIO.

Obſecundate ore : Muſarum ego antiſtes inauditos antea verſus canto puellis ac juvenibus. Reges metuendi ſuos in populos, ipſos autem in Reges poteſtatem habet Jupiter victis gigantibus inclytus, omnia nutu concutiens. Fit ut alius alio ſpa-

ANNOTATIONES.

1. *Favete linguis.*) Vox in ſacris olim uſitata, qua ſilentium imperabatur. Et certe nihil eſt, quo reverentiam numinis aptius aut amplius liceat proteſtari, quam profunda illâ taciturnitate atque attentione animi ad divina quaſi ſtupentis. Huc facit Pſ. 64. v. 1. Interpretatio ſancti Hieronymi ex Hebræo : *Tibi ſilentium laus Deus in Sion.* Ariſtophanes : *Linguis faveat omnis populus ore clauſo : ædes enim ingreſſus eſt Muſarum cœtus.* Seneca de vita beata, c. 27. *hoc verbum, favete linguis, non ut plerique exiſtimant, a favore trahitur ; ſed imperatur ſilentium ut rite peragi ſacrum poſſit, nullâ voce male obſtrepente.* Quo poſtrema verba favent iis, qui interpretantur : bene precamini ; cavete ne quidquam loquamini infauſtum & mali ominis. Cicero 1. de Divin. num. 102. *Nec ſolum Deorum voces Pythagorei obſervaverunt, ſed etiam hominum, quæ vocant omina. Quæ majores noſtri, quia valere cenſebant, idcirco omnibus rebus agendis, quod bonum, fauſtum, fortunatumque ſit, præfabantur : rebuſque divinis, quæ publice fierent, ut faverent linguis imperabatur.* Feſtus : *faventiâ bonam ominationem habet : nam præcones clamantes populum ſacrificiis favere jubebant. Favere eſt bene fari.*

Carmina non prius audita.) Nova, Lyrica ſcilicet, a nemine Latinorum hactenus, ſaltem exacte, facta. In hujus libri ultima Ode pariter gloriatur, *Princeps Æolium carmen ad Italos deduxiſſe modos.*

Muſarum Sacerdos.) Bonus omnis Poeta Muſarum, & Apollinis antiſtes & Sacerdos audit. Virgil. Æneid. 6. v. 645. de Orpheo,

Nec non Threïcius longa cum veſte Sacerdos.

Ovid. Amor. lib. 3. Eleg. 8.

Ille ego Muſarum purus Phœbique Sacerdos.

Tibull. lib. 2. Eleg. 5.

Phœbe, fave, novus ingreditur tua templa Sacerdos
Huc age cum cithara carminibuſque veni :

4. *Virginibus pueriſque canto.*) Velut caſtis & docilibus, proindeque idoneis tum ad ſacra, tum ad præcepta morum capeſſenda. Sic & in carmine ſeculari ait a Sibyllis moneri *virgines lectas pueroſque caſtos Diis dicere carmen.* Et lib. 1. Od. 21.

Dianam teneræ dicite virgines :
Intonſum pueri dicite Cynthium.

5. *Regum timendorum, &c.*) Donec in primis in quo non ſit felicitas ſtatuenda : & quam aberrent qui ſuprema poteſtate gaudentem cenſeant beatum, quod ab aliis timeatur, nullum vero timeat. Enimvero mortalium nemo quantumvis potens ejuſmodi eſt ; cum ſupra ſe Deos habeat æqui & iniqui vindices, & Regum perinde, ut hi populorum cervicibus incumbentes. Plaut. Caſin. *Quid tu neſcies repente ut emoriantur humani Joves,* id eſt, Reges & Principes.

In proprios greges.) Sunt Reges quaſi paſtores populorum. Pſalm. 76. *Deduxiſti ſicut oves populum tuum in manu Moyſi & Aaron.* Et Pſalm. 77. *Abſtulit ſicut oves populum ſuum, & perduxit eos tanquam gregem.*

6. *Reges in ipſos imperium eſt Jovis.*) Suetun. Jul. Cæſ. c. 6. *Eſt in genere & ſanctitas Regum, qui plurimum inter homines pollent ; & cærimonia Deorum, quorum ipſi in poteſtate ſunt Reges.*

7. *Clari giganteo triumpho.*) Apparuit ſatis quantum Dii hominibus prævaleant, cum Gigantes immani robore ſuperbientes Jupiter debellavit. Vide lib. 2. Od. 12. & 19. & Od. 4. hujus libri.

8. *Cuncta ſupercilio moventis.*) Orbem univerſum nutu unico quatientis.

Virg. Æneid. 9. v. 106.

Annuit ; & totum nutu tremefecit Olympum.

Egregia divinæ Majeſtatis declaratio ; ex Homeri Iliad. 1. ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων *ſuperciliis annuit Saturnides*, id eſt, Jupiter : hinc & concuſſus comis cœlum concuſſiſſe : ibidem dicitur. Quibus e verſibus Phidias aiebat Jovis ſe Olympii ſimulacrum mira arte effinxiſſe. Plin. lib. 11. c. 37. ita ſcribit : *ſuperciliis negamus, annuimus. Hæc maxime faſtum indicant.* ibid. *frons ſeveritatis index ut & clementiæ.* Ammianus Marcell. *ſupercilia velut cornua erigi*, dixit. Vide Cœl. Rhodig. lib. 3. c. 27.

9. *Eſt, ut viro vir, &c.*) Nec eos eſſe felices putaris, qui ingentibus prædiis, Magiſtratibus,

Arbuſta ſulcis: hic generoſior
    Deſcendat in campum petitor:
        Moribus hic meliorque fama
    Contendat: illi turba clientium
    Sit major. Æqua lege neceſſitas
        Sortitur inſignes & imos.
            Omne capax movet urna nomen.
    Diſtrictus enſis cui ſuper impia
    Cervice pendet, non Siculæ dapes
        Dulcem elaborabunt ſaporem:
            Non avium citharæque cantus
    Somnum reducent. Somnus agreſtium
    Lenis virorum non humiles domos
        Faſtidit, umbroſamque ripam,

INTERPRETATIO.

tioſius diſponat arbores ſcrobibus. Ille candidatus in campum Martium *nobilior veniat: iſte virtutibus & exiſtimatione potior conſertet. Huic adſit amplior clientium numerus: at pari jure magnos & parvos obtinet mors: quodlibet nomen urna complectitur &* *verſat. Cui ſupra ſceleratum caput ſtrictus gladius impendet, guſtum ſuavem haud comparabunt epulæ Siculæ: nec ſoporem revocabit volucrum aut lyræ modulatio. Quietus ſopor haud aſpernatur abjectas hominum agreſtium caſas, & littus umbroſum.*

ANNOTATIONES.

Palatiis fruuntur. Nam ſint quidem alii opulentiores aliis, nobiliores, potentiores, fama celebriores: at nemini propterea mors parcit; omnes æquat, & pariter aufert. Quæ ſententia verſis eſt locis apud Horatium, varia ubique dictione expoſita. Lib. 1. Od. 4. &c.

Latius ordinet arbuſta ſulcis.) Vineta vel arbuſta plantet agro ampliori ſpecioſiora.

10. *Hic generoſior deſcendat, &c.*) Ille claritate generis fretus ambiat magiſtratum, proindeque veniat *in Campum* Martium, quo ad ferenda ſuffragia Populus Romanus conveniebat.

Deſcendat.) Erat campus ille inferior urbe collibus inædificata: Adde quod in edito colle ſpectandum ſe populo præbebat candidatus, antequam in campum deſcenderet. Vide Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 3. ubi fuſe de comitiis, & de ratione creandorum apud Romanos magiſtratuum.

12. *Moribus hic meliorque fama contendat.*) Alius accedat minus forte domi nobilis, ſed virtutum gloria conſpicuus; & de eodem honore ac magiſtratu capeſſendo adverſus alterum contendat.

13. *Illi turba clientium ſit major.*) Alius potentiam oſtentet numeroſa clientium turba ſtipatus, ut ad munera publica evehatur.

14. *Æqua lege neceſſitas &c.*) Numinis voluntas, æternum decretum, fatum, ſine delectu ſummos æque ac infimos complectitur, movet, emovet, abſumit. Bene apud Suidam *Par quidem ſimilis eſt Tyrannidi; terrore enim & vi cuncta perficit.*

16. *Omne capax movet urna nomen.*) Omnium perinde mortalium nomina fatalis urna continet, donec ſuo quæque tempore educantur. Atque ita cuncti ſerius ocius ultimæ neceſſitati mancipantur & traduntur. Vide lib. 2. Od. 3.

17. *Diſtrictus enſis cui ſuper, &c.*) Quod ſi legitima dominatio non reddit fortunatum, ut initio aſſeruit, multo minus tyrannica & per ſcelus occupata. Nam ex Tullio mox citando: *cui ſemper aliquis terror impendeat, nihil ei beatum*: is nec epularum, nec ſomni dulcedinem experitur. Quod ſane Damocles, impius ille Dionyſii Syracuſarum Tyranni aſſentator intellexit, vel ab ipſo Tyranno edoctus. Cum enim regiam experiri fortunam ab eo petiiſſet, aureo lecto, ſtrato pulcherrimo, textili ſtragulo, magnificis operibus picto collocatus eſt. Aderant unguenta & coronæ: odores incendebantur: menſæ conquiſitiſſimis epulis extruebantur: ad menſam eximia forma delecti miniſtrabant pueri. Jamque fortunatus ſibi Damocles videbatur. In hoc autem medio apparatu fulgentem gladium e lacunari ſeta equina appenſum demitti juſſit Tyrannus, ut impenderet illius beati cervicibus. Itaque nec pompam, nec dapes, nec pueros aſpiciebat. Jam ipſæ defluebant coronæ. Denique exoravit Tyrannum, ut ſibi abire liceret, quod jam beatus eſſe nollet. Hæc Cicero Tuſcul. 5. n. 61.

18. *Siculæ dapes.*) Harum ut lautiſſimarum meminit Plato 3. de Rep. Tullius 2. de Finibus, & Tuſcul. 5. n. 100. Athenæus lib. 1. cap. 19. Coquos item Siculos velut ciborum optime condiendorum artifices eximios laudat lib. 14. cap. 23.

21. *Somnum reducent.*) Quem abſtulit mortis pavor imminentis.

Somnus agreſtium lenis virorum, &c.) Ruſticis contra viris ſomnus adeſt ultro ſuavis & placidus, ſeu in agreſti tugurio, ſeu ad fluminis ripam, ſub arboribus frigus umbram & amœnitatem præbentibus.

Non Zephyris agitata Tempe.
Deſiderantem quod ſatis eſt, neque
Tumultuoſum ſollicitat mare,
Nec ſævus Arcturi cadentis
Impetus aut orientis Hœdi:
Non verberatæ grandine vineæ,
Fundusque mendax; arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hyemes iniquas.
Contracta piſces æquora ſentiunt,

INTERPRETATIO.

bra amœnum, nec Tempe Zephyris afflata. Aut cupit dumtaxat *quod ſufficit*, hunc *nec angit mare procelloſum, nec violentia occidentis Arcturi, vel Caprorum ſurgentium; neque vineæ per grandinem attritæ, vel ager fallax, arboribus modo pluvias accuſantibus, modo conſtellationes arva exurentes, modo frigoris ſævitiam, Aquas*

ANNOTATIONES.

Virgil. Georg. 2. v. 467.

At ſecura quies . . . . .
Speluncæ, vivique lacus, at frigida Tempe,
. . . . molleſque ſub arbore ſomni
Non abſunt.

24. *Tempe*) Accuſativus eſt pluralis neutrius generis. Nomen erat vallis amœniſſimæ in Theſſalia, Peneo irrigatæ fluvio, montibus Oſſa, Pelio, Olympo circumdatæ. Pro locis quibuslibet amœnis uſurpari ſolet. Vide lib. 1. Od. 7. v. 4.

Zephyris agitata.) Leniter aſpirante eo vento qui *genitalis ſpiritus mundi* appellatur a Plinio lib. 16. cap. 25. *flat ab Æquinoctiali occaſu, ver inchoat, aperitque terras tenui frigore ſaluber*: *Favonius* Latinis a favendo vel fovendo; *Zephyrus Græcis nominatus, quaſi* ζωηφορος, *vitam ferens*. Id Plin. lib. 18. cap. 34.

Agitata.) *Incertas Zephyris motantibus umbras*, ut canit Virg. Eclog. 5. Quæ quidem omnia ſomnos dulces faciunt.

25. *Deſiderantem quod ſatis eſt, &c.*) Qui parvo contentus agit, & neceſſaria tantum deſiderat, is pecunias augendi parum cupidus, longinquam negotiationem minime ſuſcipit, adeoque maris pericula declinat: nec ille angitur valde, ſi quando calamitatem grando aut agrorum ſterilitas annonæ penuriam invehat. Senec. *Si ad naturam vives nunquam eris pauper: ſi ad opiniones, nunquam eris dives.*

26. *Tumultuoſum mare.*) In fine Odes 29. hujus libri *Ægæos tumultus*, vocat.

27. *Sævus Arcturi cadentis impetus.*) Arcturus ſive Arctophylax, quod Urſam ſequatur ac veluti cuſtodiat, dicta conſtellatio, magnas tempeſtates movet, præſertim cum occidit, videlicet Octobri ineunte. Vide Plaut. Rudent. Prolog. ibi ſic loquens inducitur illud ſidus:

Increpui hybernum, & fluctus movi maritimos.
Namque Arcturus ſignum omnium ſum acerrimum:
Vehemens ſum exoriens; cum occido vehementior.

28. *Orientis hædi.*) Pro, *hædorum*. Sunt enim duæ ſtellæ in ſiniſtra manu Erichthonii, ſeu Aurigæ, quibus orientibus ſævit mare; tum ſcilicet cum Sagittarium Sol decurrit. Virgil. Georgic. 1. v. 204.

Præterea tam ſunt Arcturi ſidera nobis
Hædorumque dies ſervandi, &c.

30. *Fundusque mendax.*) Ager infructuoſus, ſpemque & laborem agricolæ deſtituens, *ſpem mentita ſeges*, ut ait Ep. ad Mæcen. Petronius ait ſimiliter, *fundos mendaces*. Et Pſ. 32 *fallax equus ad ſalutem.*

Arbore nunc aquas culpante, &c.) Arbore ſterilitatem ſuam velut excuſante, tres ejus afferente cauſas, vitiumque refundente vel in *aquas* & imbres nimios, quibus putrefactio generatur; vel in *torrentia agros ſidera*, æſtus nimirum & calores immoderatos, quibus ſuccum & humorum adſumunt omnem: atqui ex humido & calido attemperatis fructum ac fœtum quemlibet ſuum natura producit ac procreat: vel in aſperitatem denique *hyemis* & immodicum gelu, quod nimis aſtringit, fruges adurit, arboreſque enecat, dum vegetandi vim prorſus extinguit. Lucret.

Et tamen interdum magno quæſita labore,
Cum jam per terras frondent atque omnia florent,
Aut nimiis torret fervoribus Ætherius Sol,
Aut ſubiti perimunt imbres, gelidæque pruinæ.

33. *Contracta piſces æquora ſentiunt, &c.*) Invehitur modo in inſanas ſubſtructiones, inque ſtultam ædificandi in mari libidinem, de quibus jam lib 2. Od. 15. & 18. Item poſtea Od. 24. hujus libri. Petronius in Satyrico:

. . . . aſpice late
Luxuriam ſpoliorum, & cenſum in damna furentem.
Ædificant auro, ſedeſque ad ſidera mittunt.
Expelluntur aquæ ſaxis; mare naſcitur arvis;
Et permutata rerum ſtatione rebellant.
En etiam mea regna petunt: perfoſſa dehiſcit
Molibus inſanis tellus. Jam montibus hauſtis
Antra gemunt; &c.

Salluſt. Bell. Catilin. *Nam quid ea memorem, quæ niſi his qui videre, nemini credibilia ſunt? A privatis compluribus ſubverſos montes, maria conſtrata*, alii legunt, *conſtructa; &c.* Suet. Calligul. cap. 37. *in exſtructionibus Prætoriorum atque villarum, omni ratione poſthabita, nihil tam efficere concupiſcebat quam quod poſſe effici negaretur. Et jactæ itaque moles infeſto ac profundo mari: exciſæ rupes duriſſimi ſilicis: & campi montibus aggere æquati: & complanata foſſuris montium juga; incredibili quidem celeritate; cum mora culpa capite lueretur.*

Jactis

Jactis in altum molibus. Huc frequens
Cæmenta demittit redemtor
Cum famulis, dominuſque terræ
Faſtidioſus. Sed timor & minæ
Scandunt eodem quo dominus: neque
Decedit ærata triremi, &
Poſt equitem ſedet atra cura.
Quod ſi dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum ſidere clarior
Delenit uſus. Nec Falerna
Vitis Achæmeniumque coſtum:
Cur invidendis poſtibus, & novo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Divitias operoſiores?

INTERPRETATIO.

molibus in mare projectis coarctatas ſentiunt piſces. Illuc cæmenta ſæpius immittit operum conductor cum ſervis, nec non poſſeſſor terram contemnens. At metus & formido eodem quo dominus aſcendunt: neque triremem ære munitam deſerit moleſta ſollicitudo, imo equitanti aſſidet. Quod ſi male habentem haud ſublevat Phrygium ſaxum, nec veſtis purpurea aſtris ſplendidior, neque vinum Falernum, & unguentum Perſicum; quare celſas ædes conſtruam poſtibus invidiam cientibus, & ratione ſingulari? Quare vellem Sabinam commutem opibus pluſculum laborioſis?

ANNOTATIONES.

34. *Huc frequens cæmenta demittit, &c.*) Variam e rudi ſaxo lapidumque cæſorum fruſtis & fragmentis materiam in mare dejicit, ut ſubſtratis molibus poſitoque fundamento ædificium ſuperſtruat illæ fabricæ ſuſceptor, ἐργολάβος, manceps apud Cic. Item *redemtor*, qui nempe quodlibet opus ſuo periculo, certa mercede faciendum aſſumit.

36. *Dominuſque terræ faſtidioſus.*) Superbus & ambitioſus dominus faſtidiens ædes habere in terra, jamque novi quidpiam moliri volens, in mari ædificat.

57. *Sed timor & minæ ſcandunt eodem, &c.*) Verum ſive ille dives & luxurioſus habitet in ædibus ejuſmodi maritimis; ſive naves & triremes, ſive equum inſcendat, non effugiet uſquam ſollicitudines & metus. Vide lib. 2. Od. 16.

41. *Quod ſi dolentem nec, &c.*) Quod ſi magnifica palatia, ſi veſtes molles & nitidæ, ſi lautæ dapes, ſi odores & unguenta nihil proſunt ad levandam corporis aut animi ægritudinem, cur fortunam ego meam tenuem ſed tranquillam & felicem non anteferam opibus ſummis, quas magni perinde labores & curæ nunquam non comitantur?

Phrygius lapis.) Innixæ & exornatæ baſilicæ columnis e marmore Phrygio rubris inſperſo maculis. Tibull. lib. 3. Eleg. 3.

Quidve domus prodeſt Phrygiis innixa columnis?

44. *Achæmeniumque coſtum.*) Unguentum pretioſum & exquiſitum e coſto frutice, cujus *radix guſtu fervens, odore eximio*; proveniente in Perſia, ubi regnavit Achæmenes. Vide Plin. lib. 12. cap. 12. Dioſcorid. &c.

45. *Invidendis poſtibus, &c.*) Invidiæ expoſitis ob luxum & pompam. Sic lib. 2. Od. 10. dixit *aulam invidendam*. Et Martial. Spectat. Epigram. 2. *invidioſa atria*.

47. *Cur valle permutem Sabina, &c.*) Cur præ majoribus poſſeſſionibus curarum feracibus; præ baſilicis atque divitiis Regum, non amem & colam prædiolum meum, in Sabinis, amœna ſitum valle, unde mihi quod ſatis eſt ſuppeditatur: & quo valde contentus & quibus victito, Regibus proinde beatior.

ODE II.

Pueros ab ineunte ætate aſſueſaciendos eſſe rei militari, & vitæ laborioſæ.

ANGUSTAM, amici, pauperiem pati
Robuſtus acri militia puer
Condiſcat, & Parthos feroces
Vexet eques metuendus haſta:
Vitamque ſub dio & trepidis agat
In rebus: illum ex mœnibus hoſticis
Matrona bellantis tyranni
Proſpiciens, & adulta virgo

INTERPRETATIO.

O *Amici, puer gravi bello fortis diſcat tolerare arctam inopiam; atque bellicoſos Parthos urgeat equitans, telo formidabilis. Sub aperto cœlo degat etiam inter pericula. Illum e muris hoſtium videns uxor Regis prœliantis, & grandior puella*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9. Lib. 1.

1. *Anguſtam amici, &c.*) Horatii mentem & ſcopum in hac Ode præ cæteris expiſcatus eſt Theod. Marcilius. Hujus itaque non ſolum interpretationem, ſed ipſa verba libet afferre. *Tria*, inquit, *Reipublicæ quaſi membra complexus eſt* Poeta; *artes belli, artes pacis, religionem*: in tribus nempe hujus Odes partibus. In prima laudat *diſciplinam militarem*; in ſecunda *virtutem*, quam *ad forum & campum refert*; in tertia denique *ſilentium*, *quod ad religionem*. Tribus iſtis ſane tota Reſpublica continetur.

Amici.) In quibuſdam codicibus legitur, *amice*, in nonnullis etiam adverbialiter, *amice*, quod ita explicant: tam libenter amanterque colendam eſſe paupertatem, ut jam gravis non ſit, aut videatur toleranti.

Pauperiem pati.) Id eſt, ut miles Romanus fiat robuſtus ac ſtrenuus; aſſueſcat puer militiæ laboribus; diſcatque in primis ferre *pauperiem*, qua priſci inclaruere tum Romani cum Græci. Apuleius in Apolog. *paupertas*, inquit, *populo Romano imperium a primordio fundavit*. Et paulo ante, *hæc in Ariſtide juſta, in Phocione benigna, in Epaminonda ſtrenua, in Socrate ſapiens, in Homero diſerta*. Vide Valer. Max. lib. 2. cap. 5. & 7. lib 3. cap. 3. lib. 4. c. 4. Plutarch. in vita Phocionis; ubi Dux ille eximius Athenienſium refertur nudis ſemper fuiſſe pedibus tum ruri cum militiæ, niſi ad calceos impuliſſet hyems atrocior. Unde jocantes milites aſperum & crudele frigus arguebant ex eo quod calceatus eſſet Phocion. Cicero Tuſc. 2. num. 34. *Cretum leges . . . . itemque Lycurgi, laboribus erudiunt juventutem venando, currendo, eſuriendo, ſitiendo, algendo, æſtuando*. Theocrit. Idyll. 21. init. *πενια μονα τας τεχνας εγειρει. αυτα τω μοχθοιο διδασκαλος*. *Paupertas ſola artes excitat: ipſa laboris magiſtra eſt*. Menander: *πενια γαρ εϛιν ἡ τροπων διδασκαλος*. *Paupertas morum eſt magiſtra*. Paupertatis e contrario incommoda, ſi vacat & libet, vide apud Juven. Sat. 3. verſ. 143. & ſeq.

3. *Parthos feroces vexet eques metuendus haſta.*) Equitando jaculandoque ſe valde exerceat, ut par evadat propulſandis Romani nominis hoſtibus; præcipue vero Parthis equitandi & ſagittandi ſolertia pollentibus. Vide lib. 1. Od. 8. De Parthis autem jam ante ſæpius.

5. *Sub dio.*) Sub ardoribus Solis, ſub imbri, ſub frigore, ut quamlibet aeris inclementiam æquo animo ferat, robuſto corpore perferat. Lib. 1. Od. 1. *ſub Jove frigido*.

Trepidis agat in rebus.) Inter belli tumultus, perpetuamque trepidationem verſetur, ut fiat intrepidus impavidusque: nam, ex Philoſophis, aſſuetis parum aut nihil movemur & afficimur.

6. *Illum ex mœnibus hoſticis, &c.*) Egregie tractatus per proſopopœjam locus; in quo virtutem Romanam facit exhibetque hoſti admirabilem, quo eam Romanis juvenibus amabilem reddat. Tam acer, inquit, inter dimicandum appareat, ut eum in acie decertantem e muris aſpiciens Tyranni contra pugnantis uxor aut filia, cum gemitu ſtatim exclamet, heu de viro meo, vel ſponſo conclamatum eſt, ſi in talem incidat adverſarium. Hic enim in prœliis exercitatus; ille *rudis agminum*, ſcilicet inſtruendorum ac ducendorum. Romanus iſte quaſi leo ferox & ſævus quicquid objicitur dejicit & vaſtat: ſponſus autem meus nihil par habet iſti bellico ardori.

Suſpiret: Eheu, ne rudis agminum
Sponſus laceſſat regius aſperum
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira cædes.
Dulce & decorum eſt pro patria mori.
Mors & fugacem perſequitur virum:
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus timidoque tergo.
Virtus repulſæ neſcia ſordidæ,
Intaminatis fulget honoribus:
Nec ſumit, aut ponit ſecures
Arbitrio popularis auræ.
Virtus, recludens immeritis mori
Cœlum, negata tentat iter via:

INTERPRETATIO.

ingemat: heu, ne maritus regalis certaminum imperitus incurrat in iſtum leonem conflictu ſævum, quem furor ſanguinolentus agit in medias ſtrages. Jucundum atque glorioſum eſt occumbere pro patria: fugientem etiam hominem mors conſectatur. Nec indulget ignavis adoleſcentibus genu trementibus & dorſum vertentibus. Virtus turpem repulſam ignorat: puris honoribus decoratur: neque accipit vel deponit faſces ad voluntatem plebis faventis. Virtus Olympum aperiens dignis

ANNOTATIONES.

13. *Dulce et decorum eſt pro patria mori.*) Mortis pavorem & metum adimere etiam Poeta ſolers conatur, gloriam certam generoſis, meticuloſis autem nihilo ſecius inſtare exitium aſſeverans. Cic. 1. Offic. n. 57. *pro patria quis bonus dubitet mortem oppetere, ſi ei ſit profuturus?* ad Attic. lib. 8. Epiſt. 2. *pro patria mori præclarum eſt.* Quam ſententiam Tyrtæus, carm. de virtute bellica, non uno loco ventilat; occumbere pro patria *pulcrum eſt*, inquit, καλον εϛι; *honorabile & ſplendidum*, τιμηεν τε και αγλαον, &c.

14. *Mors & fugacem perſequitur virum.*) Per prolepſin diluit quod objici poſſet: ſatius eſſe fuga ſaluti conſulere, quam ſe prædam inſtanti morti dedere. Atqui ingloriam velle vitam protrahere ſtultum eſt & vanum, inquit: nam *mors apprehendit eum quoque qui pugnam refugit*, ex Simonide: *Θανατος εφυγε και τον φυγομαχον*. Et Tyrtæus mox cit. ait: *eum qui e prælio teliſque elapſus eſt, domi ſæpe a morte corripi.*

15. *Nec parcit imbellis juventæ poplitibus timidoque tergo.*) Huc revocari poſſunt & debent plures & variæ fugacium, & delinquentium in bello punitiones, quas fuſe refert Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 13.

17. *Virtus repulſæ neſcia ſordidæ, &c.*) Hæc ſecunda pars eſt Odæ, in qua Stoice prorſus omnia. Virtus inquit, puris fruitur honoribus; proprios in ſemetipſa fulgores habet, quos ei vel auferre vel obſcurare nihil poteſt. Contra honores a populi arbitrio pendentes, ambitionis, largitionum, corruptelæ ſordibus contaminantur, abjectarum prenſationum adulationumque maculis fœdantur, turpis etiam repulſæ ignominia dehoneſtantur. Quot & quam indecoris artibus uterentur candidati ad plebeculæ favorem aucupandum, vide apud Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 3.

Repulſæ neſcia ſordidæ.) Cato cum peteret magiſtratum repudiatus populi judicium contemſit, aiebatque familiaribus perperam & incaſſum pudibund is, non ſibi qui recte petiiſſet, ſed populo qui male judicaſſet ignominioſum illud eſſe. Vide Plutarch. Cicer. Tuſcul. 5. n. 54. *Si in virtute ſatis eſt præſidii ad bene vivendum, ſatis eſt etiam ad beate . . . Cum ſapiens & bonus vir ſuffragiis præteritur; populus a bono Conſule potius, quam ille a vano populo repulſam fert.*

19. *Nec ſumit aut ponit ſecures arbitrio popularis auræ.*) Inſignia magiſtratus faſces & ſecures extitiſſe, & pro eo ſæpius uſurpari, nemo qui vel primoribus labris literas attigit aut delibavit, ignorat. Craſſus petens Conſulatum, populo blandiri & ſupplicare detrectavit, coram ſocero ſuo Scævola viro graviſſimo. Apud Græcos autem Phocioni nedum plebem palpanti, imo ejus voluntatibus ſæpe acriter & mordaciter reluctato, comitiis etiam adeſſe recuſanti, honores delati ſunt. Plutarch. cit. &c. Adeo verum eſt quod canit Claudianus:

Ipſa quidem virtus pretium ſibi, ſolaque late
Fortunæ ſecura nitet, nec faſcibus ullis
Erigitur, plauſuve petit clareſcere vulgi:
Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis;
Divitiis animoſa ſuis, immotaque cunctis
Caſibus, ex alta mortalia deſpicit arce.
Hanc tamen invitam blande veſtiget, & ultro
Ambit honor. Docuit toties a rure profectus
Lictor, & in mediis Conſul quæſitus aratris.

20. *Popularis auræ.*) Favor populi vento levioris bene ſic appellatur: Virgil. Æneid. 6. v. 815.

Jactantior Ancus
Nunc quoque jam nimium gaudens popularibus auris.

21. *Virtus recludens immeritis mori cælum.*) Iis qui ſemper vivere digni forent, cum urgente fati neceſſitate cedunt hac vita, nominis immortalitatem æternumque decus virtus confert: cœleſtes etiam honores tribuit heroibus inter Deos relatis. Apud Senec. Tragic. Hercules de ſe ita jactat:

Virtus mihi
In aſtra, & ipſos fecit ad Superos iter.

22. *Negata tentat iter via, &c.*) Contendit ad

Ca-

Cœtuſque vulgares, & udam
Spernit humum fugiente penna.
Eſt & fideli tuta ſilentio
Merces. Vetabo, qui Cereris ſacrum
Vulgarit arcanæ, ſub iiſdem
Sit trabibus fragilemque mecum
Solvat phaſelum. Sæpe Dieſpiter
Neglectus inceſto addidit integrum:
Raro antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

INTERPRETATIO.

immortalitate, ſemitas init arduas: vulgi turbam deſpicit, ac terram humidam linquit, *ala fugaci* aſſurgens, *Fidæ taciturnitati ſecurum quoque ſtat præmium. Qui revelarit ſecreta myſteria* Cereris, *prohibebo ne ſub eodem tecto maneat, neve cymbam levem impellat mecum.* Etenim *haud raro Jupiter ſpretus innocentem ſcelerato junxit: & vix unquam flagitioſum fugientem dimiſit punitio lento greſſu* inſequens.

ANNOTATIONES.

cœlum per excelſa facinora ignavis haud conceſſa: vel ſimpliciter, per *liquidum aerem* ſobvolat. *in terris non morando*, ut eſt in Ode ult. lib. 2. *Quæ negata* eſt hominibus *via*, quippe non volucribus, aut ala a natura donatis. Sic lib. 1. Od. 3. dicitur

Expertus vacuum Dædalus aera,
Pennis non homini datis.

At virtus ſupra vulgares ſenſus plebeioſque affectus aſſurgens, *penna*, id eſt, alto ſpiritu & generoſo, *udam ſpernit* & fugit *humum*, quaſi cœnoſam & lutoſam, id eſt, cupiditates ſordidas, in quibus vulgi mens demerſa hærere ſolet.

25. *Eſt & fideli tuta ſilentio merces.*) Pars hæc eſt Odæ tertia, in qua ſilentii laudationem agnoſcit vulgus Interpretum. Verum non tam ſilentii religio, quam religionis ſilentium & ſanctitas hic commendatur. Errant ergo qui Horatium ab inſtituto vel aberrare vel digredi exiſtimant. Imo ut Deorum cultum univerſe perſuadeat, ſacra Eleuſinæ Cereris religioſo quidem ſilentio peragi ſolita, velut ſpeciem pro genere, aſſumit; eorumque violationem pro quolibet ſacrilegio affert. Quæ quidem ſagaciter obſervarunt tum Parthenius, tum Marcilius jam citatus. Vide apud Valer. Maxim. initio lib. 1. emolumenta obſervatæ religionis, neglectæ vero pœnas & mala. Tertull. Apologet. cap. 7. *vel ex forma omnibus myſteriis ſilentii fides debetur.* Et contra Valentin. cap. 1. *Eleuſinia Valentiniana fecerunt lenocinia ſancta ſilentio magno ſola taciturnitate cœleſtia.* Vide S. Aug. de Civit. Dei lib. 7. c. 20. Arnob. lib. 5. &c.

Fideli tuta ſilentio merces.) Grande ſemper credidére piaculum, tacenda effutire, ſeu Reipublicæ arcana, ſeu privatæ fidei commiſſa evulgando. Unde vindices perfidiæ aut temerariæ loquacitatis Deos ſemper jactavere. Servius in Georgic. 1. ſub finem ſcribit Tribunum in crucem actum, quod urbis numen, quod nefas erat nominari, enunciaſſet. Euripides ait, *κοσμω σιγης στεφανον ανδρος ου κακου*, pulcram ſilentii coronam viri boni. Et ex Simonide, *nulli unquam tacuiſſe nocet: nocet eſſe locutum.* Vide Plutarch. de garrulitate.

26. *Vetabo qui Cereris ſacrum, &c.*) Si quis arcana ſacrorum Eleuſinorum myſteria revelavit, adeoque ſancti ſilentii religionem violaverit, ejuſmodi hominem tanti reum ſacrilegii procul arcebo, ne, ſi contubernalis fuerim cum eo, plectar ab ultoribus violatæ religionis Diis. Itaque ſub eodem tecto manere, aut ſimul navigare, fugiam. Proverb. eſt: cum viro ſceleſto ne viæ comes fueris *κακω συν ανδρι μηδ᾽ ολως οδοιπορει.* Æſchyl. in ſeptem ad Thebas

η γαρ ξυνεισβας πλοιον ευσεβης ανηρ
ναυταισι θερμοις εν πανουργια τινι,
ολωλεν ανδρων συν θεοπτυστω γενει.

Ingrediens navim pius quiſpiam, nautis improbitate ferventibus, cum hominum gente Diis inviſa perit.

29. *Phaſelum.*) Navis erat oblonga & velox; quæ tam velis, quam remis agi poterat, myoparoni non abſimilis. Erat & fluviale navigium. Virgil. Georg. 4. v. 288.

Et circum pictis vehitur ſua rura phaſelis.

Sæpe Dieſpiter, &c.) Diei pater, ſcilicet Jupiter iratus repertum cum nocente innocentem ſimul plectit, & quaſi participem ejuſdem improbitatis utrumque mulctat. Heſiod. *πολλακι και ξυμπασα πολις κακου ανδρος απαυρει. Sæpe civitas univerſa viri improbi pœnas luit.* In ſacris etiam codicibus ob unius peccata in omnes exarſiſſe divina ultio legitur. Lib. 4. Reg. cap. 21. *Quia fecit Manaſſes Rex Juda abominationes iſtas . . . ecce ego inducam mala ſuper Jeruſalem & Judam, &c.*

31. *Raro antecedentem, &c.*) Pœna licet *claudo*, id eſt, tardo *pede* gradiens, *ſceleſtum* aſſequitur tandem, nec inultum *deſerit*, quamvis ille fuga evadere malum ſperet. Huc pertinet quod ex adagio feruntur *Dii laneos habere pedes.* Vide Plutarch. de ſera Dei vindicta. Valer. Max. lib. 1. c. 1. *Lento gradu ad vindictam ſui divina procedit ira: tarditatem vero ſupplicii gravitate compenſat.* Quam ſententiam prior extulit Homerus Iliad. 4. v. 160. Tibull. lib. 1 Eleg. 9.

Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Juvenal. Satir. 13.

Ut ſit magna tamen certe lenta ira Deorum eſt.

O D E III.

Virum juſtum nihil extimeſcere. Item de non reparanda Troia.

JUSTUM & tenacem propoſiti virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolida; neque Auſter
Dux inquieti turbidus Adriæ:
Nec fulminantis magna Jovis manus.
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.
Hac arte Pollux, & vagus Hercules

INTERPRETATIO.

VIRUM *integrum & in ſententia conſtātem de firmo propoſito non dimovet vehementia civium improba præſcribētium, nec facies tyranni urgentis, neque Notus turbator Adriatici* maris *procelloſi, nec potens dextera Jovis fulmèn vibrantis: Si ruat mundi ſoluta* compages, *intrepidum opprimet caſus. Iſta pollens virtute Pollux, & errabundus Hercules ædes ad*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9. Lib. 1.

1. *Juſtum & tenacem, &c.*) *Non uſitata* profecto, *nec tenui penna* hæc Ode ſcripta eſt, in qua cæco velut impetu fertur vates, at certe divino: divino, inquam, ubi graves prorſus ac ſublimes ſunt tum res, cum dictio: cæco tamen, ut videtur; quandoquidem temere quolibet abripitur, atque a viri juſti laudatione ſubito digreſſus, longiuſque evagatus ad canenda Troiæ fata prorumpit; ipſe *propoſiti* parum tenax, ac immemor ſui ad Piſones moniti, quo ita præcipit:

Tantum ſeries juncturaque pollet!

Quid ergo navus Poeta? Quid Interpretes? Horum plerique obvia certatim explicant, finem vero & ſcopum Odes ſatis quidem abſtruſum minime ſcrutati, quod præcipuum eſt, omittunt. Nònnulli Oden hanc nec inſcriptione, nec literis a præcedenti ſejunctam in antiquis codicibus legi duntaxat admonent. Quidam Apotheoſim Romuli, alii Auguſti laudationem eſſe volunt. Verum quo tam accurata illa Junonis oratio Troiam reſtitui vetantis? Hoc in ſumma ſua felicitate Romani tunc fortaſſe moliebantur, inquit Georg. Fabritius. At Fabritio ſagacior Faber in paucis eruditus vir acriſque judicii, mentem Horatii ſubodoratus, aut feliciter indagavit, aut certe conjecturam omnino veroſimilem pulcram ſane protulit. Is ita rem ſtatuit. Ex Sueton. Jul. cap. 79. Cæſar Ilium migrare, eoque imperii opes transferre cogitaverat. Atqui ne Auguſti Julii heres idem moliretur, non abs re trepidatum eſt: quo Roma dubio procul extincta foret. Itaque ſolerter quidem, oblique, & arte ſingulari, ut tale conſilium diſcutiat Horatius, exhibet ac minatur Junonis iram, quam jam tum a primordiis ſuis gravem experti fuerant Romani.

2. *Prava jubentium,*) *Velitis, jubeatis, Quirites:* verba Tribuni ſolemnia, *volumus, jubemuſque*, populi erant legem ſancientis.

3. *Non vultus inſtantis tyranni.*) Ita Q. *Scævola truculentius ſibi minitanti Syllæ: licet, inquit, mihi agmina militum, quibus Curiam circumſediſti, oſtentes, licet mortem miniteris, nunquam tamen efficies ut propter exiguum ſenilemque ſanguinem meum. Marium, a quo urbs atque Italia conſervata eſt, hoſtem judicem.* Alia vide exempla apud eumdem Valer. Maxim. l. 3. c. 8.

4. *Auſter dux inquieti turbidus Adriæ.*) Lib. 1. Od. 3.

. . *Nec timuit præcipitem Africum*
. . . . *nec rabiem Noti,*
Quo non arbiter Adriæ
Major, tollere ſeu ponere vult freta.

7. *Si fractus illabatur orbis.*) Alludit ad veterum quorumdam opinionem, cœlum conſtare lapidibus, & aliquando ruiturum. Vide Ariſtot. Metaphyſ. 5. Diogen. Laert. lib. 2. in Anaxagora. Celtæ quærenti Alexandro, quid potiſſimum formidarent, hoc reſponderunt, ne cadente cælo opprimerentur. Quint. Curt. Eſt & proverb. apud Eraſm. *Quod ſi cælum ruat?*

9. *Hac arte Pollux, &c.*) Ea virtute, æquitate & conſtantia heroes immortalitatem adepti, divinoſque honores ſunt conſecuti, Pollux, Hercules, Bacchus, Romulus, de quibus lib. 1. Od. 12.

Vagus Hercules.) Qui varias orbis regiones peragravit, & multa paſſim, monſtris etiam domitis, virtutis ſuæ monimenta reliquit.

Inni-

Innixus arces attigit igneas:
Quos inter Auguſtus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.
Hac te merentem, Bacche pater, tuæ
Vexere tigres, indocili jugum
Collo trahentes: hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit:
Gratum elocuta conſiliantibus
Junone Divis: Ilion, Ilion
Fatalis inceſtuſque Judex,
Et mulier peregrina vertit
In pulverem, ex quo deſtituit Deos
Mercede pacta Laomedon, mihi
Caſtæque damnatum Minervæ,

INTERPRETATIO.

ignitas aſcendit; inter quos Auguſtus ſedens ore roſeo nectar potat. Iſta clarum te, Liber pater, traxere tuæ tigres indomita cervice jugum ferentes. Per iſtam Romulus Martis equis effugit Inferos, Junone apud Deos conſilium habentes dicente rem jucundam: funeſtus (dixit) *& flagitioſus arbiter, & barbara femina in favillas redegit Troiam, mihi & pudicæ Palladi cum plebe & rege fallaci addictam, ex quo* tempore *Laomedon numina defraudavit promiſſo*

ANNOTATIONES.

10. *Arces attigit igneas.*) Adiit cœlum ſideribus micans & ardens.

11. *Quos inter Auguſtus, &c.*) Deorum epulis accumbens nectar potat, jam tum cum in terris degeret, factus Divus; nimirum poſt debellatum omnino Sext. Pompeium. De quo vide Appin. lib. 5. de bell. civil. antea tamen quoque, ſed per adulationem, ita a Virgilio appellatus, Ecloga 1.

Deus nobis hæc otia fecit.

12. *Purpureo bibit ore.*) Deorum ſtatuis os ſeu vultus minio pingebatur. Quo reſpexiſſe Horatium, non dubitaverim.

Nectar.) Vide quæ mox annotabo ad eas voces, *ducere nectaris ſuccos.*

13. *Hac te merentem, Bacche, &c.*) Iſta pariter virtute clarus, o Bacche, meruiſti divinos honores, feraſque intractabiles ad currum tuum junxiſti, ac numine tuo domitas jugum ferre docuiſti natura ſua indociles. Tigres ebrioſorum feritatem optime deſignant: unde iis Bacchi currum trahi dixere; ſeu quod nullum ſit tam ferox ingenium, quod non vino manſueſcat & cicuretur.

15. *Hac Quirinus Martis equis Acheronta fugit.*) Romulus etiam virtute bellica inſignis, veluti Martis patris ſui equis invectus ad Superos evaſit, adeoque infernales effugit lacus. Vide Cic. 1. de Legib. n. 3.
Ovid. Faſt. 2.

Fit fuga: Rex patriis aſtra petebat equis.
. . . . Quirites
Thura ferant: placentque novum pia turba Quirinum.
. . . . . .
Templa Deo fiunt: collis quoque dictus ab illo eſt.

17. *Gratum elocuta conſiliantibus Junone Divis.*) Junone in Deorum conſilio elocuta rem Marti aliiſque gratam: ſcilicet non prohibere ſe quominus immortalibus accenſeatur Romulus, quod graves iras adverſus Troianos eorumque poſteros Paridis cauſa dudum conceptas ipſa ex animo jam depoſuerat.

Conſiliantibus.) Deliberantibus de recipiendo in cœlum Romulo, deque fato Imperii Rom. Cic. ad Attic. lib. 15. Epiſt. 10. *difficili ad conſiliandum legatione*. Cornel. Tacit. Hiſtor. 2. *rediere omnes Bononiam conſiliaturi.*

18. *Ilion, Ilion.*) Motum animi gravem indicat geminatio vocis; veteremque iram exprimit. Porro ſicut a Troe Rege Troia & Troas; ſic ab Ilo ejus filio Ilium & Ilienſes nomen ſortiti ſunt: cum hic eam ampliaſſet urbem, quam priores condiderant reges aut exornarant.

19. *Fatalis inceſtuſque judex, &c.*) Ilium, inquit Juno, perdidit Paris inter Deas de pulchritudine contendentes malo ſuo patriæque *fato*, *judex* electus, cum Junone & Minerva poſthabitis, Veneri primas detulit.

Inceſtus.) Quo Helenam Menelai conjugem, violata hoſpitii ſanctitate, *rapuit*. Vide lib. 1. Od. 15.

20. *Et mulier peregrina vertit in pulverem.*) Helena Spartana a Paride e Græcia in Phrygiam abducta in cauſa fuit cur Græci injuriam ulturi conjurarint in Troianos, Troiamque decennali bello captam ferro flammaque devaſtarint. Vide Senec. Trag. Troad.

21. *Ex quo Laomedon, &c.*) Hic declaratur prima excidii Troiani origo, nimirum fraus Laomedontis patris Priami. Is enim Troiæ muros ædificans, Neptuni & Apollinis opera uſus eos *mercede pacta* defraudavit. Quo Jupiter offenſus regni iſtius perniciem & ruinam ſanxit. Tam notæ fabulæ dedit locum quod Rex ille cum extruendis urbi muris vel reparandis, pecunia deeſſet, Deorum iſtorum theſauros & ornamenta templi, vel in hoc depoſitam pecuniam accepit, repoſiturum ſacramento ſe obligans. Quod tamen poſtea minime præſtitit. Homer. Iliad. 21. paulo ante finem.

22. *Mihi caſtæque damnatum Minervæ &c.*) Ad-

Cum

Cum populo & duce fraudulento.
Jam nec Lacænæ ſplendet adulteræ
Famoſus hoſpes: nec Priami domus
Perjura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit:
Noſtriſque ductum ſeditionibus
Bellum reſedit. Protinus & graves
Iras, & inviſum nepotem
Troica quem peperit Sacerdos,
Marti redonabo. Illum ego lucidas
Inire ſedes, ducere nectaris
Succos, & adſcribi quietis
Ordinibus patiar Deorum.
Dum longus inter ſæviat Ilion,

INTERPRETATIO.

ſtipendio. Non amplius mœchæ Lacedemoniæ fulget hoſpes infamis; neque Priami gens fraudulenta Græcos feroces expugnat viribus Hectoris: quievitque bellum noſtris diſcordiis protractum. Ergo etiam deinceps grandes inimicitias, & nepotem odioſum, quem genuit ſacrificula Troiana, Marti remittam. Hunc ego ſinam ingredi domicilium ſplendens, bibere nectareos liquores, atque numinum felici numero accenſeri. Dummodo Tro-

ANNOTATIONES.

ductum, damnatum, traditum ad quamcumque perniciem in ultionem injuriæ judicio Paridis nobis illatæ. Loquitur Horatius ex more Romanorum, debitores qui non erant ſolvendo, creditoribus obnoxios facere, addicere, tradere conſuetorum.

24. *Cum populo & duce fraudulento.*) Apud Homerum Iliad. mox cit. Neptunus Apollini exprobrat, quod pro Troianis fœdifragis militet, immemor ſuperbiæ & injuriæ Laomedontis, qui locatæ in annum operæ pactam mercedem nedum perſolveret, etiam minas ſibi Diis intentarat. Virg. Æn. 5. v. 810.

Cuperem cum vertere ab imo
Structa meis manibus perjuræ mœnia Troiæ.

25. *Jam nec Lacænæ ſplendet, &c.*) Non vivit amplius Paris, nec jam ſpecioſum ac ſplendidum Helenæ ſe oſtentat, ut in adulterium pelliciat.

26. *Famoſus hoſpes.*) Impurus. Vid. lib. 3. Od. 15. v. 3. annot.

Nec Priami domus, &c.) Nec Troiani Græcis jam repugnat Hectoris fere unius virtute nixi. Vide lib. 2. Od. 4. v. 10. ibique annot.

29. *Noſtriſque ductum ſeditionibus bellum reſedit.*) Tandemque finitum eſt illud bellum, quod noſtris eſt diſcordiis ad annos decem productum & dilatum. Pro Troianis videlicet ſtabant Apollo, Mars, Diana, Latona, Venus: pro Græcis autem Neptunus, Mercurius, Vulcanus, Juno, Minerva. Homer. Iliad. 20.

30. *Reſedit.*) Quievit, pacatum eſt bellum. Cic. ad Famil. lib. 8. Epiſt. 2. *Marcelli impetus reſederunt, non inertia, ſed (ut mihi videbatur) conſilio.* Tuſcul. 3. *timor animi reſedit.* Tit. Liv. *poſtquam iræ reſediſſent.*

Protinus & graves iras, &c.) Deinceps igitur condonabo priores inimicitias, & Marti concedam ut in cœlum admittatur Romulus ejus filius, meus vero *nepos* eo mihi *inviſus*, quod e ſtirpe Troiana ſit, matre ſcilicet Ilia, ſeu Rhea Numitoris filia Veſtæ Sacerdote: Virgil. Æneid. 1. v. 278.

. . . . donec Regina Sacerdos
Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.

Et Æneid. 7. v. 293.

Heu ſtirpem inviſam, & fatis contraria noſtris
Fata Phrygum!

At cit. mox Æn. 1. v. 283. Veneri prædicit Jupiter meliora, & ſic ſpondet:

Quin aſpera Juno,
Quæ mare nunc terraſque metu cœlumque fatigat,
Conſilia in melius referet; mecumque fovebit
Romanos rerum dominos gentemque togatam, &c.

34. *Ducere nectaris ſuccos.*) Cœleſti cibo potuque, adeoque immortalitate frui: Deorum conſortem eſſe. Apud Pindar. dicitur Tantalus Deorum furatus nectar & ambroſiam, in quibus Dii immortalitatem poſuerunt. Vide Lucian. in fabuloſis, Dialog. 25. cui titul. *Deorum Concilium*: ubi facete & lepide nectar & ambroſia deficere dicuntur ob multitudinem bibentium, ſic ut mina jam conſtet ſextarius; unde & ſtatuitur animadvertendum in falſo adſcriptos, & neſcio quomodo exiſtimatos Deos.

35. *Quietis ordinibus Deorum.*) Apud Boetium Deus ſtabilis *Immotuſque manens dat cuncta moveri.* Virgil.

Scilicet is ſuperis labor eſt: ea cura quietos
Sollicitat.

Nempe ſolius divinitatis eſt quies.

37. *Dum longus inter, &c.*) Dummodo Ilium

Ro-

Romamque pontus; qualibet exules
In parte regnando beati.
Dum Priami Paridiſque buſto
Inſultet armentum, & catulos feræ
Celent inultæ; ſtet Capitolium
Fulgens, triumphatiſque poſſit
Roma ferox dare jura Medis.
Horrenda late nomen in ultimas
Extendat oras, qua medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Qua tumidus rigat arva Nilus:
Aurum irrepertum, & ſic melius ſitum,
Cum terra celat, ſpernere fortior,
Quam cogere humanos in uſus,
Omne ſacrum rapiente dextra.

INTERPRETATIO.

iam inter & Romam ingens mare fremat, quacumque in regione imperent fortunati exſorres. Modo ſuper ſepulcrum Priami & Paridis greges laſciviant, & belluæ illæſæ fœtus ſuos *abſcondant, ſtabile floreat Capitolium, & Roma bellicoſa leges imponat victis Medis.* Illa *formidabilis procul ad extremas* orbis *partes famam propaget;* ſive *ubi mare interfuſum ſeparat Europam ab Africa;* ſive *ubi Nilus intumeſcens agros perfundit; generoſior contemnendo aurum nondum inventum, atque ita convenientius poſitum, dum terra contegit; quam addicendo* illud *uſui hominum, manu quodlibet ſanctum deprædante.*

ANNOTATIONES.

inter & Romam magnum interfluat mare, quo Romani a reſtituenda Troia, repetendaque vetere patria deterreantur, arceanturque; *qualibet in* orbis *parte* ſint *beati*; quin & *regnent* ac dominentur; at *exulent* procul a regione & ſolo patrio.

40. *Dum Priami Paridiſque buſto, &c.*) Modo tam deſerta ſit Troiana terra, ut gramen producat armentis paſcendis idoneum; ſit & luſtrum ferarum, ubi impune illæ catulos eniti & educare queant abſque ullo metu. Ea conditione *ſtet Capitolium*, *Roma* floreat, atque *nomen*, famam Imperiumque *ad ultimas extendat oras*. Ad Orientem *det jura Medis*; ad Occidentem Hiſpanis, *qua medius liquor, &c.* ad Meridiem, Afris; *qua tumidus rigat &c.*

44. *Dare jura Medis.*) Ubi regnum aliquod in provinciam redegerant victores Romani, eo ſtatim mittebant viros, qui jus & leges præſcriberent.

Medis.) Id eſt, Parthis, ut jam haud ſemel annotavi.

46. *Qua medius liquor ſecernit Europen ab Afro.*) Ad fretum uſque Gaditanum. Solin. *Oceanus ab Occaſu irrumpens lævo latere Europam radit, Africam dextro; ſciſſis Calpe & Abyla montibus, quos dicunt columnas Herculis; inter Mauros funditur & Hiſpaniam.*

48. *Qua tumidus rigat arva Nilus.*) Per Africam, Æthiopiam, Ægyptum. Cic. 2. de Nat. Deorum n. 130. *Ægyptum Nilus irrigat, & cum tota æſtate obrutam oppletamque tenuerit; tum recedit, mollitoſque & oblimatos agros ad ſerendum relinquit.* Plin. lib. 5. c. 9. *Nilus incertis ortus fontibus it per deſerta & ardentia, immenſo longitudinis ſpatio ambulans.... obſervatum eſt, prout in Mauritania nives imbreſve ſatiaverint, ita Nilum increſcere ... Africam ab Æthiopia diſpeſcens, feris & belluis frequens ... medios Æthiopas ſecat ... Inſulas innumeras ſpargit .... certis diebus auctu magno per totam ſpatiatus Ægyptum, fœcundus innatat terræ. Cauſas incrementi varias prodidere.. incipit creſcere Luna nova, quæcumque poſt ſolſtitium eſt, ſenſim modiceque Cancrum Sole tranſeunte, abundantiſſime autem Leonem. Reſidit in Virgine, iiſdem quibus accrevit, modis. In totum autem revocatur intra ripas, in Libra, ut tradit Herodotus, centeſimo diei. Juſtum incrementum eſt cubitorum ſexdecim. Minores aquæ non omnia rigant; ampliores detinent, tardius recedendo ... in duodecim cubitis famem ſentit Ægyptus, in tredecim eſurit: quatuordecim cubita hilaritatem afferunt, quindecim ſecuritatem, ſexdecim delicias. Maximum incrementum ad hoc ævi fuit cubitorum octodecim, Claudio Principe; &c.* Nili aquas laudant Ariſtot. Calen. &c. originem nuper inquiſivit Iſaacus Voſſius. De eo multa Herodot. lib. 2. Senec. nat. qu. lib. 4. Agell. lib. 10. cap. 7. &c.

49. *Aurum irrepertum, &c.*) Ordo eſt: Roma fortior ſpernendo aurum quod e fodinis nondum erutum eſt, quam illud inde eruendo & ad uſum fabricando, nummoſque cudendo. De contemtu divitiarum apud priſcos Romanos uſitato Valer. Maxim. lib. 4. c. 3. De Curio, Fabricio, Camilla, aliiſque diximus lib. 1. ad Od. 12. & alibi.

Sic melius ſitum, cum terra celat.) Seu quod raptoribus non eſt expoſitum, dum latet in viſceribus terræ; ſeu potius, quod tunc avaritiam & cupiditatem non accendat, nec ad ſcelus impellat, aut ad explendas libidines fomitem præbeat & facultatem. Ovid.

Effodiuntur opes irritamenta malorum.

51. *Cogere, &c.*) Vis ſiquidem inferri metallis videtur, cum e terræ viſceribus extrahuntur.

52. *Omne ſacrum rapiente dextra.*) Duplici hoc

Qui-

Quicumque mundi terminus obſtitit
Hunc tangat armis: viſere geſtiens,
Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulæ pluviique rores.
Sed bellicoſis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimium pii,
Rebuſque fidentes, avitæ
Tecta velint reparare Troiæ.
Troiæ renaſcens alite lugubri
Fortuna triſti clade iterabitur,
Ducente victrices catervas
Conjuge me Jovis & ſorore.
Ter ſi reſurgat murus aheneus,
Auctore Phœbo; ter pereat meis

INTERPRETATIO.

Quiſquis mundi finis impedivit, hunc bello obtineat, cupiens inveſtigare, quo loco æſtus, quo nubila & imbres ſæviant. Verum fata ſancio Romanis militia inclytis ea conditione, ut non plus quam fas eſt pii, neve opibus innixi ſatagant antiquæ Troiæ domos inſtaurare. Namque *ſors Troiæ reſurgens infauſtis auſpiciis, repetetur caſu iterum luctuoſo, triumphantis exercitus ductrice me Jovis uxore & ſorore. Si ter ex ære mœnia reparentur, favente Apolline, ter* quoque *diruta proſternantur*

ANNOTATIONES.

ſenſu potes accipi: vel quod a Romanis ſpernatur aurum, cujus rapiendi cauſa nec ſacris parcunt homines: vel quod ipſi Romani priſci nempe, fortiores & nobiliores aurum contemnendo ſe præbuerint, quam poſteri illud ab exteris nationibus devictis auferendo, ſacra etiam e templis ac pretioſa quælibet ornamenta vi armorum & jure belli diripiendo. Dionyſ. Tyrannus Syracuſanus Jovi Olympia detraxit amiculum aureum, addito etiam ludibrio, quod æſtate gravior, hyeme frigidior eſſet Valer. Maxim. &c.

53. *Quicumque mundi terminus obſtitit, &c.*) Si quis ante orbis angulus Romanis haud patuit, deinceps pateat, eoque victricia inferant arma: ſeu ad Zonam torridam, ubi *debacchantur ignes*, ſævitque æſtus: ſeu ad mundi polos, ubi *nebulæ*, glacies, caligo perpetua, *pluvii rores*, imbres. Vide lib. 1. Od. 22. Lucret. lib. 1. ponit etiam *rores* imbribus & aquis pluviis.

57. *Sed bellicoſis fata Quiritibus, &c.*) Bis jam dixi, & tertium repeto, me Romanis indulgere, ut ſint orbis domini, ſed ea tantum lege, ne præpoſtera moti pietate in patriam avorum ſuorum Troiam, ejus muros & *tecta velint reparare*, neve ſuis opibus ac *rebus* proſperis *fidentes* id unquam moliantur. Quod ſi fecerint, malis auſpiciis & *alite lugubri* ſaxint; enimvero *triſti clade* iterum ſubvertetur Troia, quamvis *muris aheneis auctore* etiam *Apolline*, ſtabiliatur.

59. *Avitæ.*) Æneas cum Troianorum colonia *Ilium in Italiam portavit victoſque Penates.* Æneid. 1.

60. *Tecta velint reparare Troiæ.*) Patriæ certe charitatis in illum antiquæ ſuæ originis locum Romani ſenſum habere ſe teſtati ſunt haud ſemel. Nam deletum a C. Fimbria Cinnæ legato Ilium reſtaurarunt. Vide Tit. Liv. Epit. 83. Appian. Sueton. Claud. cap. 25. *Ilienſibus quaſi Romanæ gentis auctoribus tributa in perpetuum remiſit: recitata vetere epiſtola Græca Senatus Populique Romani Seleuco Regi amicitiam & ſocietatem ita demum pollicentis, ſi conſanguineos ſuos Ilienſes ab omni onere immunes præſtitiſſet.*

61. *Alite lugubri.*) *Mala avi.* Lib. 1. Od. 15. Ex avium aſpectu, volatu, cantu, auſpicia captari ſolita, notum eſt.

64. *Conjuge me Jovis & ſorore.*) Virgil. Æneid. 1.

Aſt ego quæ Divum incedo Regina, Joviſque
Et ſoror & conjux.

Servius ibid. *Phyſici*, inquit, *ætherem Jovem, id eſt ignem volunt intelligi, Junonem vero aerem: & quia tenuitate hæc elementa paria ſunt, dixerunt eſſe germana: & quoniam Juno, id eſt aer, igni ſubjectus eſt, jure ſuperpoſito elemento mariti nomen inditum.* Cicero 2. de Nat. Deor. num. 65. *Aer, ut Stoici diſputant, interjectus inter mare & cœlum Junonis nomine conſecratur; quæ eſt ſoror & conjux Jovis; quod & ſimilitudo eſt ætheris, & cum eo ſumma conjunctio. Effeminarunt autem eum, Junonique tribuerunt, quod nihil eſt eo mollius.* Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 17. *Apud Theologos*, inquit. *Jupiter eſt mundi anima, hinc illud:*

Ab Jove principium Muſæ: Jovis omnia plena. *Quod alii Poetæ ſunt mutuati de Arato, qui de ſideribus locuturus, a Cœlo in quo ſunt ſidera, exordium ſumendum eſſe decernens, ab Jove incipiendum memoravit. Hinc Juno & ſoror ejus & conjux vocatur. Eſt autem Juno aer; diciturque ſoror, quia ſeminibus iiſdem, quibus cœlum, etiam aer eſt procreatus: conjux, quia cœlo ſubjectus eſt aer.*

66. *Auctore Phœbo.*) Hunc impenſe Troianis faviſſe compertum eſt. Legunt quidam *ductore*.

Excir-

Exciſus Argivis: ter uxor
Capta virum pueroſque ploret.
Non hæc jocoſæ conveniunt lyræ.
Quo, Muſa, tendis? Deſine pervicax
Referre ſermones Deorum, &
Magna modis tenuare parvis.

INTERPRETATIO.

a Græcis mihi dilectis: ter captiva conjux plangat maritum ac filios. At ludenti citharæ iſta minime congruunt. Quo pergis, o Muſa? ceſſa narrare pertinax verba numinum, atque humili carmine diminuere grandia.

ANNOTATIONES.

Ter pereat.) Alluſum videtur ad triplex Ilii excidium, primo ab Hercule, deinde a Græcis, poſtea a C. Fimbria, Syllanis temporibus, ut ante annotavi. Vide Appianum.

Meis exciſus Argivis.) Argivos Juno fovebat maxime, quod ipſa præcipue Argis colebatur; quæ urbs Argiæ Peloponneſi regionis princeps & caput erat. In ea ſedebat Rex Agamemnon Græcæ in Trojanos expeditionis Dux & Imperator. Virgil. Æn. 1. v. 27.

Memor Saturnia belli,
Prima quod ad Troiam pro caris geſſerat Argis.

67. *Ter uxor capta, &c.*) Vel Trojanæ mulieres quælibet cæſos aut captos lugeant & ipſæ captivæ, aliæ viros ſuos, aliæ filios. Vel, *uxor capta virum*, Hecuba Priamum, Andromache Hectorem; *pueroſque ploret*, hæc Aſtyanacta, illa vero Hectorem, Parin, Deiphobum, Troilum, &c.

69. *Non hæc jocoſæ conveniunt lyræ, &c.*) Egregie ſe Poeta comprimit in ipſo Poetici ardoris impetu, quaſi tam grave argumentum haud Lyricis verſibus bene conveniat: ipſe tamen ad Piſones ita docet:

Muſa dedit fidibus Divos, pueroſque Deorum,
Et juvenum curas, & libera vina referre.

Et Pindarus aliique res quaſque graves lyra graviter cecinerunt. Verum belle Horatius tum deſinit, cum ultra vix ſine offenſione Auguſti, progredi ſe poſſe intelligeret.

ODE IV.

Muſarum ſe præſidio tutum ſemper & ubique fuiſſe, gratus profitetur.

DESCENDE cœlo, & dic age tibia

INTERPRETATIO.

O Princeps Calliope, veni ex Olympo;

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9. Lib. 1.

Oden hanc inter eximias cenſet eruditus quiſque: reſpondere ſuperiori, imo & continuari, placuit nonnullis; ſed perperam. Muſis accepta refert Horatius pleraque, id vero potiſſimum, quod redierit in gratiam cum Auguſto, contra quem militaverat. Hinc ejus Principis moderationem & clementiam extollit egregie: eoque duntaxat ſpectaſſe, non immerito videatur.

1. *Deſcende cœlo.*) Gravis & ſolemnis invocatio res graves notat; gravemque enthuſiaſmum præſagit. *Cœlo.*) Illic etiam Muſis [illegible] init. Theogon. nec ſemel, Muſas nuncupat *Olympiades Jovis filias*: Pariter & Homer. Hymn. in Mercur. &c. Iliad. vero 2. in cœlo domos habere ſcribit.

ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι
Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,

Ennius ſimiliter,

Muſæ quæ pedibus magnum pulſatis Olympum.

Vide & Macrob. in Somn. Scip. lib. 2. cap. 3.

Regina longum Calliope melos.
  Seu voce nunc mavis acuta,
    Seu fidibus citharave Phœbi.
Auditis? An me ludit amabilis
Inſania? Audire, & videor pios
  Errare per lucos, amœnæ
    Quos & aquæ ſubeunt & auræ.
Me fabuloſæ Vulture in Appulo
Altricis extra limen Apuliæ,
  Ludo fatigatumque ſomno,
    Fronde nova puerum palumbes
Texere: mirum quod foret omnibus,
Quicumque celſæ nidum Acherontiæ,

INTERPRETATIO.

& cantionem longiorem cane fiſtula, ſive placet magis, voce clara, vel chordis, aut lyra Apollinis. An auditis? An me decipit jucundus furor? Videor audire, & cernere illam ambulantem in ſacris nemoribus, per quæ rivi penetrant ac venti. Me puerum defeſſum ludendo ſomnoque oppreſſum *celebratæ palumbes recentibus foliis cooperuere in Vulture Appulo extra fines Apuliæ nutricis meæ. Quæ res admirationem cunctis faceret, quotquot ſublimis Acherontiæ domos*

ANNOTATIONES.

2. *Reginæ Calliope.*) Muſarum princeps, vel cantu aliis præſtans: Regum etiam comes. Heſiod. Theogon. ἀπασέων προφερεστάτη, *omnium excellentiſſima.* βασιλεῦσιν ὀπηδεῖ. *Reges comitatur.* Diod. Sicul. l. 5. c. 1. *Muſis nomina cuique à proprio munere tribuerunt, Clio propter gloriam, &c. . . Calliopen quod cantus ſuavitate cæteras antecedens magis ab auditoribus æſtimetur.*

Longum melos.) Certe eſt Ode hæc e longioribus. Vide Agell. lib. 16. cap. 18.

3 *Seu voce, ſeu fidibus, &c.*) Iſtis nempe conſtat exercetur que Muſica, voce, lyra, tibia. De cithara ab Apolline inventa, lib. 1. Od. 21.

5. *Auditis? An me ludit, &c.*) O ſodales, an mecum auditis Calliopen canentem, meiſque jam votis reſpondentem?

Amabilis inſaniæ.) Voluptatem ſane maximam præſtat ardor poeticus iis qui divina illa facultate ſunt donati.

6. *Audire & videor pios errare per lucos.*) Veluti præſentiam numinis ſentiat, atque enthuſiaſmo correptus ita loquitur.

7. *Lucos.*) In ſolitariis maxime locis delubra ſtatuebant veteres: ibique Deos credebant libentius habitare ubi quies & ſilentium, ubi nullæ turbæ aut ſtrepitus mentium integritatem labefactarent: ubi *Sapiens in gymnaſium, ubi mores bene inſtituuntur, & animi virorum diriguntur.* Hæc enim ſolitudo præbet, ex Plutarcho.

8 *Quos & aquæ ſubeunt & auræ.*) Perfluentes aquæ, & aſpirantes ſeu perflantes auræ ac Zephyri amœnos faciunt in primis lucos.

9. *Me fabuloſæ, &c.*) Hæc ſtrophe magnam interpretibus crucem fixit. Ac enim quo referenda vox *fabuloſæ*; Deinde, quid ait Poeta de *vultura Appulo, extra Apuliam?* Quod primum ſpectat, ſunt qui Apuliam dici fabuloſam velint, ac de inſulis etiam Diomedeis Apuliæ proximis meras ipſi fabulas texant. Quidam nutricem Horatii Apuliam vocari, quæ fabuloſa narrare ſolita ſit, comminiſcuntur; papæ! cudere ſe anile figmentum nec advertunt. Verum enim an palumbes (quod reſtat) fabuloſas dicat Poeta, quando rem ut vere geſtam commemorat? Ita ſane melioris notæ Interpretes. Imo *palumbes fabuloſæ*, inquam ego; ſicut *hydaſpes fabuloſus*, l. 1. Od. 22. v. 8. Et apud Plin. lib. 5. c. 1. *Atlas mons Africæ vel fabuloſiſſimus:* nimirum quod de illis valde multa ſcribunt, dicunt, fabulantur; præſertim vero Poetæ. Sic palumbes currui Veneris trahendo jungunt: eique numini ſacras, atque, ut hoc joci, miniſtras faciunt.

Vulture in Appulo altricis extra limen Apuliæ.) Eſt Vultur mons in Apuliæ Lucaniæque confinio, quemadmodum & Venuſia Horatii patria & *altrix*. Itaque nullo negotio omnis ſolvetur, ſi quis eſt, nodus. Erat *in Appulo Vulture* Poeta, ibique obdormivit puer, extra fines tamen Apuliæ tum fuit: ſiquidem verſabatur in iſtius latere montis ad Lucanos reſpiciente, & pertinente. Sic de ſeipſo ait, Sat. 1. lib. 2. verſ. 34.

Lucanus, an Appulus, anceps.
Nam Venuſinus arat finem ſub utrumque colonus.

12. *Fronde nova puerum palumbes texere.*) Jam tum ſuam mihi tutelam obtulere Dii, quam poſtea abunde expertus ſum.

Palumbes.) Columbæ ſilveſtres.

14. *Nidum Acherontiæ.*) Acherontia eſt urbs Lucaniæ in montis vertice, ut nidus in arbo-

Saltuſque Bantinos, & arvum
Pingue tenent humilis Ferenti:
Ut tuto ab atris corpore viperis
Dormirem & urſis: ut premerer ſacra
Lauroque, collataque myrto,
Non ſine Diis animoſus infans.
Veſter, Camœnæ, veſter in arduos
Tollor Sabinos: ſeu mihi frigidum
Præneſte, ſeu Tibur ſupinum,
Seu liquidæ placuere Bajæ.
Veſtris amicum fontibus & choris
Non me Philippis verſa acies retro,
Devota non extinxit arbor,
Nec Sicula Palinurus unda.
Utcumque mecum vos eritis, libens
Inſanientem navita Boſphorum
Tentabo, & arentes arenas

INTERPRETATIO.

incolunt, & Bantiæ campos, agroſque opimos Ferenti depreſſi: quo pacto ſomnum caperem ſecuro corpore a nigris viperis atque urſis: qua etiam *ratione contectus eſſem ſacrata lauro, & myrto congeſta, puerulus* ego *non abſque numinum* tutela *impavidus. Veſter, o Muſæ, veſter* ſum; *ſeu vehor ad Sabinos aſperos: ſive algidum Præneſte, ſeu declive Tibur, ſeu Bajas amœnas* adire *libuerit. Veſtros fontes & chores amantem haud me vita privavit actus in fugam exercitus apud Philippos, neque arbor execranda, neque Palinurus* in *mari Siciliæ. Quandocumque mihi vos aderitis, ultro Boſphorum æſtuoſum navigabo, & peragrabo ſicca ſabula*

ANNOTATIONES.

ris faſtigio poſita. Cic. 1. de Orat. n. 196. *Tanta vis patriæ eſt; ut Ithacam illam in aſperrimis ſaxulis tanquam nidulum affixam ſapientiſſimus vir immortalitati anteponeret.*

15. *Saltuſque Bantinos.* Bantia oppidum eſt Apuliæ in Lucaniæ confinio, paſcuis abundans, Venuſiæ proxima.

16. *Humilis Ferenti.*) Hæc etiam urbs Apuliæ, Lucaniæ fines attingit inter Venuſiam & Acherontiam ſita.

17. *Ut tuto ab atris, &c.*) Circumſtantibus nempe iſtarum urbium incolis mirum viſum eſt, qui fieret, ut puer ego dormirem tutus illic tam a viperarum venenis, cum & ab urſorum voracitate. Quo etiam præſagio obtectus eſſem laurea Apollini, myrtoque Veneri conſecrata. Illinc autem oſtenſum eſt Poetam me fore, hinc vero ad canendas res amatorias deſtinari.

20. *Non ſine Diis.*) Pindar. Pyth. Od. 5. ὐ θεῶν ἄτερ Virgil. *non ſine numine Divum*. Salluſt. *Tanta repente mutatio non ſine Deo videretur.*

21. *Camœnæ.*) A cantu Servius, a caſtitate mentis Feſtus nomen hoc factum ajunt.

In arduos tollor Sabinos.) Sive quando montoſam Sabinorum regionem ſcando, pergens ad prædium meum ibi ſitum. Supra, in fine primæ Odes hujus libri.

22. *Frigidum Præneſte.*) Latii oppidum frigidas habens & ſalubres aquas. Strabo lib. 5.

23. *Tibur ſupinum.*) In montis aſcenſu ædificatum. De eo lib. 1 Od. 7. & 18.

24. *Liquidæ Bajæ.*) Urbs Campaniæ maritima: calidis aquis, aere puro, ſeceſſu grato celebrata. Lib. 2. Od. 18.

25. *Veſtris amicum fontibus, &c.*) Ope veſtra & patrocinio quoties ſalvus fui? Primo non perii in cæde ac fuga exercitus Bruti & Caſſii, ad Philippos urbem Theſſaliæ. Lib. 2. Od. 7. Deinde me non oppreſſit arbor *cerebro* prope *illapſa*; de qua lib. 2. Od. 13. & 17.

27 *Devota.*) Diris nempe, ſacra, deteſtabilis. Poſtea cum a Philippenſi bello redirem in Italiam, periclitatus ſum graviter quidem, at naufragium tamen non feci ad promontorium Lucaniæ nominatum a Palinuro Æneæ nauclero illic merſo, quod mari Siculo perfunditur.

29. *Utcumque mecum vos eritis.*) Veſtram ergo tutelam ſæpe expertus nihil eſt quod uſquam formidem, nullum certe non periculum intrepidus adibo, veſtra fretus ope & præſidio.

30. *Inſanientem Boſphorum.*) Æſtuoſas ac frementes maris anguſtias. Lib. 2. Od. 13. v. 14. Virg. Eclog. 9. v. 43.

Huc ades: inſani feriant, ſine, littora fluctus.

31. *Arentes arenas littoris Aſſyrii.*) Quidam legunt *urentes*. Intellige Syriæ ſeu Aſſyriæ vel fines extremos: nam veteribus quælibet regionum & agrorum extremitates, littora vocabantur: vel ſolitudi-

Littoris Aſſyrii viator:
Viſam Britannos hoſpitibus feros,
Et lætum equino ſanguine Concanum:
Viſam pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inviolatus amnem.
Vos Cæſarem altum, militia ſimul
Feſſas cohortes abdidit oppidis,
Finire quærentem labores,
Pierio recreatis antro.
Vos lene conſilium & datis, & dato

I N T E R P R E T A T I O.

ſinium Scytiæ: pergam ad Britannos advenis crudeles, atq. ad Concanos cruore equini potu *gaudentes: Gelones pharetram geſtantes, atque fluvium Scythiæ adibo illæſus. Vos magnum Auguſtum finem laboribus petentem oblectatis* in *ſpecu Pierio, quando fatigatas bello turmas in urbibus collocavit. Vos manſuetum animum & donatis, & donato*

A N N O T A T I O N E S.

nes arenoſas & ferventes, in quibus viatores æſtu ſoluti nonnunquam intereunt. Ab Aſſur filio Sem dicta Aſſyria, Aſiæ regio, Meſopotamiæ affinis, ab ea Tigri flumine diſtincta. Iſidor. Etym. S. Aug. Quod ſi placet Aſſyriam poni pro Syria; hæc certe ad mare extenditur, ejuſque tenet littus. Plin. lib. 5. cap. 12. *juxta Syria littus occupat, quondam terrarum maxima, & pluribus diſtincta nominibus . . . . Aſſyria ante dicta, &c.*

33. *Britannos hoſpitibus feros.*) Ab his olim hoſpites immolari ſolitos ajunt: ſicut apud Tauricæ regionis populos id factum conſtat. Vide Euripid. Iphigen. in Taur.

34. *Lætum equino ſanguine Concanum.*) Concani Cantabrorum pars, apud Hiſpaniam Tarraconenſem, Maſſagetarum colonia fuere; quædam habuere communia cum Thracibus & Scythis, quantum ad crudelitatem belluinumque ritum, ex Strabone lib. 5. Iſtis omnibus, ſicut & Sarmatis mos erat, e pedis vel cruris equini venis eductum ſanguinem lacti permixtum potare. Plin. lib. 18. cap. 10. *Pulte aluntur, & cruda etiam farina, equino lacte vel ſanguine e cruris venis admiſto.* Virgil. Georg. 3. v. 460.

Inter
Ima ferire pedis ſalientem ſanguine venam:
Biſaltæ quo more ſolent, acerque Gelonus;
Et lac concretum cum ſanguine potat equino.

Martial.

Venit, & epoto Sarmata paſtus equo.

Sil. Italic. lib. 3.

Nec qui Maſſagetem monſtrans feritate parentem,
Cornipedis fuſa ſatiaris, Concane, vena.

35. *Pharetratos Gelonos.*) Scythiæ populos, de quibus lib. 2. Od. 9. & 20. Virgil. Æneid. 8. *Sagittiferos.*

36. *Scythicum amnem.*) Tanaim fluvium, (vernac. *Don*) inter Europam & Aſiam limitem celeberrimum.

Lucan. lib. 3.

vertice lapſus
Ripheo Tanais diverſi nomine mundi
Impoſuit ripis, Aſiæque & terminus idem
Europæ, mediæ dirimens confinia terræ.

37. *Vos Cæſarem &c.*) Vos etiam, o Muſæ, Auguſtum Cæſarem, poſt bellicos labores, recreatis cantionibus veſtris ac modulis poeticis; *in antro Pierio*, ſeceſſu & otio liberali.

Militia ſimul feſſas cohortes abdidit oppidis.) Cum in urbibus copias, hyemandi cauſa, ſeu in hybernis collocavit.

39. *Finire quærentem labores.*) His quidam alludi volunt ad id, quod refertur, Auguſtum quietem optaſſe & vacationem a Republica petiviſſe. Vide Sueton. Octav. cap. 28. Sed potius notatur Auguſti conſuetudo per hyemes vacandi literarum ſtudio ingenii deliciis, carminum ſcriptioni. Sueton. Octav. cap. 84. *Eloquentiam ſtudiaque liberalia ab ætate prima & cupide & laborioſiſſime exercuit &c.* cap. 85. *Multa varii generis proſa oratione compoſuit . . . . . . Poeticam ſummatim attigit. Unus liber exſtat ſcriptus ab eo hexametris verſibus, cujus & argumentum & titulus eſt*, Sicilia. *Exſtat alter æque modicus Epigrammatum, quæ fere tempore balnei meditabatur. Tragœdiam magno impetu exorſus, non ſuccedente ſtylo abolevit.* De Ajace illa erat, &c.

40. *Pierio recreatis antro.*) Pierius mons eſt Theſſaliæ Muſis ſacer inde Pierides illæ dictæ ſunt, & quicquid ad eas pertinet Pierium vocari, notum eſt ac tritum. Cicero de Natura Deorum, a Pierio patre nomen deſumit: at Sext. Pompejus a dicto monte, cujus amœnitas & ſolitudo opportuna eſt & grata ſtudioſis.

41. *Vos lene conſilium & datis.*) Humanæ literæ, quæ ad humanitatem & lenitatem inſtituant, dictæ. Suet. Oct. c. 51. *Clementiæ civilitatiſque ejus multa & magna documenta ſunt, &c.* Vide cap. ſeq. ibid. Erga literatos & ingenioſos benignitate ac liberalitate ſumma uſum, nemo neſcit. Sueton. cap. 89. *Ingenia ſui ſeculi modis omnibus fovit. Recitantes & benigne & patienter audivit, &c.*

Gau-

Gaudetis almæ. Scimus ut impios
  Titanas, immanemque turmam
    Fulmine ſuſtulerit caduco
Qui terram inertem, qui mare temperat
  Ventoſum, & urbes regnaque triſtia,
    Divoſque, mortaleſque turmas
      Imperio regit unus æquo.
Magnum illa terrorem intulerat Jovi
Fidens juventus horrida brachiis,
  Fratreſque tendentes opaco
    Pelion impoſuiſſe Olympo.

INTERPRETATIO.

Benigne lætamini. Novimus quomodo ſceleratos Gigantes, ac ferocem phalangem miſſo fulmine profligarit is, qui terram immobilem, qui mare ventis obnoxium moderatur, atque oppida, mæſtamque regionem, Deoſque & homines ſolus gubernat poteſtate legitima. Jovi metum ingentem incuſſerant immanes illi juvenes lacertis confiſi, & fratres Pelion ſuperaddere conati Olympo umbroſo.

ANNOTATIONES.

Conſilium.) Adverte duas breves pro una longa, ſic & poſtea Ode 6.

Hinc omne principium.

Dato gaudetis.) Non vos pœnitet datæ Cæſari humanitatis, quia veſtros clientes fovet. Sueton. mox cit.

42. *Scimus ut impios Titanas, &c.*) Clare patet per Jovem deſignari Auguſtum, per Titanas & Gigantas omnes Auguſti adverſarios, quibus ſublatis ac virtute domitis rerum potitus eſt. Mire vero Auguſto blanditur, dicens pro eo ſtetiſſe Palladem, id eſt, ſapientiam cum virtute conjunctam; Bruto vero & Caſſio fuiſſe vim conſilii expertem, quæ propria mole corruerit. Porro iſta Cæſaris elogia allegoricis ambagibus ingenioſe exornat.

Impios Titanas.) Terræ ac Titanis filios, Gigantes, qui Deos laceſſere auſi Jovemque cœlo pellere moliti ſint: quaſi patris ulciſcendi cauſa, ad quem hereditario jure cœli regnum pertineret, utpote fratrem Saturni natu majorem. Vide lib. 2. Od. 12. & 19. Virg. Æneid. 6. v. 580.

Genus antiquum terræ, Titania pubes,
Fulmine dejecti.

Diodor. Sicul. lib. 4. cap. 2. ſcribit Cœlum e Titæa uxore decem & ſeptem filios procreaſſe, proprioque nomine ſingulos, communi autem omnes, a matre Titanas appellaſſe.

Impios.) Macrob. Saturnal. lib. 1. c. 20 *Quid Gigantes aliud fuiſſe credendum eſt, quam hominum impiam quamdam gentem, Deos negantem: & ideo exiſtimarum Deos pellere de cœleſti ſede voluiſſe? Horum pedes in draconum volumina deſinebant: quod ſignificabat nihil eos rectum, nihil ſuperum cogitaſſe, totius vitæ eorum greſſu atque proceſſu in inferna mergente.*

45. *Terram inertem.*) Lib. 1. Od. 34. *bruta tellus.*

46. *Regnaque triſtia.*) Inferos. Nec enim credendum Cruquio interpretanti, Tyrannidem, ob vocem, *urbes*, Inferis haud convenientem, inquit ille: quaſi vero jungenda eſſent hæc, *urbes regnaque triſtia.* Imo Jovis Imperium extendit Poeta ad Superos Inferoſque; & orbem hunc ſeu mare, terramque, in qua urbes. Quæ omnia complectitur his vocibus, *Divoſque mortaleſque turbas* regit unus, ſcilicet Jupiter. Virgil.

Divum pater atque hominum Rex.

49. *Magnum illa terrorem intulerat Jovi, &c.*) Illa Gigantum turma inmani robore prædita Jovem cæteroſque Deus terruit, ac *periculum* inde *fulgens contremuit domus Saturni veteris*: ut eſt lib. 2. Od. 12. Vide Heſiod. Theogon. Ovid. Metamorph. 5. cap. 5.

Emiſſumque ima de ſede Typhoea terræ
Cœlitibus feciſſe metum; cunctoſque dediſſe
Terga fugæ, donec feſſos Ægyptia tellus
Ceperit, &c.

50. *Fidens juventus horrida brachiis.*) Virg. Æn. 6. v. 582.

Immania vidi
Corpora: qui manibus magnum reſcindere cœlum
Aggreſſi, ſuperiſque Jovem detrudere regnis.

51. *Fratreſque tendentes, &c.*) Intelligunt nonnulli Otum & Ephialtem, *Aloïdas geminos*, quos memorat Virgil. mox cit. ſeu Gigantas omnes eodem patre, vel eadem matre genitos, adeoque fratres, melius eſt accipi. De his Virg. Georgic. 1. v. 280.

Et conjuratos cœlum reſcindere fratres.
Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam,
Scilicet, atque Oſſæ frondoſum involvere Olympum.
Ter pater exſtructos disjecit fulmine montes.

52. *Pelion impoſuiſſe Olympo.*) Montes montibus aggerere.

Pelion. Mons Theſſaliæ, Olympo & Oſſæ antiquus. *Olympus* Theſſaliam a Macedonia diſtinguit, nubes attingit vertice. Unde pro Cœlo ponitur ſæpius apud Poetas. Sunt & alii montes ejuſdem nominis tres, primus in Myſia, alter in Lycia, tertius in Cypro, Sed de his non agitur.

Sed

Sed quis Typhoeus, & validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion ſtatu,
Quid Rhœcus, evulſiſque truncis
Enceladus jaculator audax,
Contra ſonantem Palladis ægida
Poſſent ruentes? Hinc avidus ſtetit
Vulcanus, hinc matrona Juno, &
Nunquam humeris poſiturus arcum,
Qui rore puro Caſtaliæ lavit
Crines ſolutos; qui Lyciæ tenet
Dumeta, natalemque ſilvam,
Delius & Patareus Apollo.
Vis conſilii expers mole ruit ſua:
Vim temperatam Dii quoque provehunt
In majus: iidem odere vires
Omne nefas animo moventes.

INTERPRETATIO.

Verum quid Typhon & fortis Mimas, vel quid Porphyrion ſtatura terribili, quid Rhœcus & Enceladus eradicatas arbores torquere niſus, valeant adverſus crepantem Minervæ clypeum irrumpentes? Ex hac parte certabat ardens Vulcanus, & domina Juno, nec non Phœbus arcum ſemper humeris geſtans, qui Caſtalii fontis *aqua liquida paſſos capillos perfundit, qui Lyciæ nemora & ſilvam natalem obtinet. Patareus atque Delius* hinc dictus. *Robur ſine prudentia proprio cadit pondere. Moderatum robur ipſa numina promovent ad amplius: vires* autem *quodlibet ſcelus machinantes averſantur.*

ANNOTATIONES.

53. *Sed quid Typhoeus.*) Quid Gigantum vis, inſolentia, temeritas, adverſus Deos? Ne legas cum vulgo *Typhœus*; Τυφωεύς, qui & Τυφεύς, vel Τυφων a Τυφος *arrogantia*: duplici fuiſſe natura, humana & ferina, dicitur ab Apollodoro lib. 1. & a Jove percuſſus eminus quidem fulmine, cominus autem adamantina falce.

Validus Mimas,) Hic totam Lemnon inſulam jaculari in Deos niſus dicitur apud Claudianum: at ipſe Prochytæ Tyrrheni maris inſulæ ſubjectus. Sil. Ital. lib. 12.

Apparet Prochyte ſævum ſortita Mimantem.

54. *Porphyrion minaci ſtatu.*) Ingenti ſtatura inſolens & minax. De eo Claudian. in Gigantomach.

55. *Rhœcus.*) Is & *Rhœtus*, Lib. 1. Od. 19.

56. *Enceladus jaculator audax.*) Tam robuſtus ut evulſas arbores intorqueret: omnium Gigantum maximus fuiſſe perhibetur. De eo poſtea, ad voces, *nec peredit impoſitam celer ignis Ætnam.*

57. *Palladis ægida.*) Iſte Palladis clypeus, quo dicitur Jupiter Gigantum repreſſiſſe audaces conatus, ſignificat ſapiens conſilium virtutis comes & præſidium, ſine quo ipſa parum valet. Utrumque vero Auguſto adfuiſſe, ut ante jam annotavi, Horatius indicat. De Ægide, lib. 1. Od. 15.

58. *Hinc avidus ſtetit Vulcanus, &c.*) Pro Jove dimicarunt *Vulcanus, avidus*; ſeu quod ignis omnia corripiat & depaſcatur: ſeu quod ille pugnæ avidus, prœliumque ardens capeſſeret.

59. *Matrona Juno.*) Ovid. Faſtor. 6.

Si thorus in pretio eſt; dicor matrona Tonantis.

Et nunquam humeris poſiturus arcum &c.) Apollo pharetra ſemper & arcu inſtructus, quæ ſunt ejus arma & inſignia, de quibus vide Macrob.

61. *Qui rore puro Caſtaliæ, &c.*) Cui ſacer fons Caſtalius ad radices Parnaſſi. Lib. 4. Od. 6.

Phœbe qui Xantho lavis amne crines.

62. *Qui Lyciæ tenet dumeta,*) Sacrum erat Phœbo delubrum in ſilva Lyciæ, Aſiæ minoris provinciæ, cujus civitas inſignis Patara, in qua & ille præcipue colebatur, & oracula edebat: hinc dictus *Patareus*. Strab. lib. 14. a Pataro Apollinis filio Pataram nomen habuiſſe ſcribit Stephanus.

63. *Natalemque ſilvam Delius.*) Apud Delum inſulam & Cynthi montis nemora natus Apollo fertur: ſexque ibi menſibus æſtivalibus reſponſa dabat; ſex autem hyemalibus, apud Pataram, teſte Servio. Ovid. 2. de Arte.

Clario Delos amata Deo.

65. *Vis conſilii expers mole ruit ſua.*) Robur quantum quantum fuerit, niſi conſilio & prudentia temperetur & regatur, parum juvat & proficit: quin potius ut plurimum nocet, ex Euripide: Ρωμη δ' αμαθης πολλακις τικτει βλαβην. Sic Bruti virtus & Caſſii Romanæ juventutis ac nobilitatis delectu & robore quamvis ſtipata in irritum cecidit, quia conſilio caruere: ſuaque illi clade & ruina totam prope Rempublicam implicuere. Contra Auguſti virtutem ſapientia temperatam Dii provexere ad Romani clavum Imperii, & ad orbis univerſi dominationem. Ipſi vero Dii omnibus iis adverſantur, qui ſua fortitudine abutuntur ad ſcelus.

Teſtis mearum centimanus Gyas
Sententiarum notus, & integræ
Tentator Orion Dianæ;
Virginea domitus ſagitta.
Injecta monſtris terra dolet ſuis;
Mœretque partus fulmine luridum
Miſſos ad Orcum: nec peredit
Impoſitam celer ignis Ætnam.
Incontinentis nec Tityi jecur
Relinquit ales, nequitiæ additus
Cuſtos: amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ.

INTERPRETATIO.

Dicta mea manifeſte comprobat Gyas centum manus habens, pariter & Orion oppugnator caſtæ Dianæ, hujus virginis telis confoſſus. Terra ſuis portentis impoſita ægre fert: atque filios ad fœtida Tartara fulmine detruſos dolet. At vorax flamma non abſumit Ætnam injectam: neque libidinoſi Tityri hepar dimittit vultur luxuriæ vindex appoſitus: amantem vero Pyrithoum trecenta coercent vincula.

ANNOTATIONES.

69. *Gyas.*) vel *Gyges* Briarei frater, vel ipſe Briareus, aut Gigantum quiſpiam ad Tartara cum aliis deturbatus. Vide lib. 2. Od. 17.

70. *Integræ tentator Orion Dianæ.*) Hanc ille auſus interpellare de ſtupro, ejus ſagittis eſt confoſſus ac peremtus. De eo tamen admodum aliter alii fabulantur. Vide lib. 1. Od. 28. verſ. 21. & lib. 2. Od. 13. v. penultimo.

73. *Injecta monſtris terra dolet ſuis.*) Monſtroſis filiis, nempe gigantibus, fulminatis, terra dolet quod etiam pœnæ ac ſupplicio illorum ſervire, eoſque premere cogatur ipſis injecta: unde & in ultionem ſuique doloris qualecumque ſolatium, famam, quæ Deorum probra evulgarat, dicitur genuiſſe, *ira irata Deorum*, ut canit Virg. Æn. 4. v. 178.

Injecta.) Gigantes præcipui variis ſunt inſulis obruti: Otus Creta; Prochyta Mimas, ex Silio ante cit. vel Typhœus, ut aliis placet: inſula Co Polybetes: Sicilia Enceladus, vel ut alii ſcribunt Typhon ſeu Typhœus. Virg. Æneid. 3. v. 578.

Fama eſt, Enceladi ſemiuſtum fulmine corpus
Urgeri mole hac: ingentemque inſuper Ætnam
Impoſitam, ruptis flammam expirare caminis.
Et feſſum quoties mutat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, & cælum ſubtexere fumo.

Ovid. Metamorphoſ. 5. c. 6.

Vaſta Giganteis ingeſta eſt inſula membris
Trinacris: & magnis ſubjectum molibus urget
Ætherias auſum ſperare Typhoea ſedes.
Nititur ille quidem, pugnatque reſurgere ſæpe.
Dextra ſed Auſonio manus eſt ſubjecta Peloro:
Læva, Pachyne, tibi: Lilybæo crura premuntur.
Degravat Ætna caput, ſub qua reſupinus arenas
Ejectat, flammamque fero vomit ore Typhoeus, &c.

74. *Luridum.*) Plumbei coloris, lividum, pallore & nigrore mixtum.

75. *Nec peredit impoſitam celer ignis Ætnam.*) Neque tamen ignis per Ætnæ hiatus e Gigantis ſuppoſiti ore prorumpens abſumit eum montem; adeoque non minuuntur ejus cruciatus. Vide Lucret. lib. 6. Ætnæ deſcriptionem, &c.

77. *Incontinentis nec Tityri jecur relinquit ales.*) Vultur Tityi jecur vellicans haud illum unquam patitur interquieſcere; quod Latonæ vim inferre tentaverit. Vide lib. 2. Od. 1.

78. *Nequitiæ.*) Libidinem non raro notat ea vox Cic. in Verrem: *Veſtigia libidinis & nequitiæ.* Tuſcul. 3. n. 17. *frugalitatis eſt motus animi appetentis regere & ſedare, ſemperque adverſantem libidini, moderatam in omni re ſervare conſtantiam; cui contrarium vitium nequitia dicitur. Frugalitas a fruge . . . nequitia ab eo quod nequidquam eſt in tali homine: quo idem nihili dicitur.* Gell. lib. 7. c. 11. *nequam hominem Græci dicunt* ακόλαςον *libidinoſum; vel* μιαρὸν *ſceleſtum, &c.* Vid. Macrob. Saturnal. lib. 2. in fine.

79. *Amatorem trecentæ Pirithoum cohibent catenæ.*) Amator ille temerarius Proſerpinam ut raperet ad Inferos profectus, ibi catenis conſtrictus pœnas luit graves ac diuturnas ſuæ intemperantiæ.

ODE V.

Auguſti laudes, Craſſi vituperium. Reguli virtus, fides, conſtantia.

CŒLO tonantem credidimus Jovem
Regnare: præſens divus habebitur
Auguſtus, adjectis Britannis
Imperio, gravibuſque Perſis.
Mileſne Craſſi conjuge barbara

INTERPRETATIO.

NON *dubitavimus Jovem cœlo dominari, quando intonuit*: & *Auguſtus vivens cenſebitur numen, additis Imperio* Romano *Britannis & Perſis terribilibus*; Ergo*ne Craſſi miles uxoris peregrinæ*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9. Lib. 1.

1. *Cœlo tonantem, &c.*) Quando potentiam ſuam Jupiter oſtendit fulgoribus ac tonitruis, tum credidimus eum in cœlo regnare; ſic Auguſtum degentem in vivis ac nobis præſentem nemo dubitabit inter numina recenſere & colere, qui facinora pluſquam humanæ virtutis ediderit; reparans gloriam nominis Romani per Craſſum ejuſque milites obſcuratam & infractam. Porro quas gentes & quot Auguſtus ſubegerit. Vide apud Sueton. L. Flor. lib. ult. Sext. Aurel. Victor. Oroſ. lib. 6. &c.

Tonantem credidimus Jovem regnare,) Cicer. de Natur. Deor. 2. *Nonne perſpicuum eſt ex prima admiratione hominum, quod tonitrua jactuſque fulminum extimuiſſent, credidiſſe ea efficere rerum omnium præpotentem Jovem*? Sueton. Octav. 29. *Tonanti Jovi ædem conſecravit liberatus periculo, cum expeditione Cantabrica per nocturnum iter, lecticam ejus fulgor perſtrinxiſſet, ſervumque prælucentem exanimaſſet*. Lucan.

per fulmina tantum
Sciret adhuc ſolùm cœlo regnare tonantem.

2. *Præſens Divus habebitur*.) Non a Romanis tantum, ſed & ab exteris nationibus. Nam ex Sueton. *pleræquè provinciarum templa & aras conſtituerunt, quod aliis nonniſi poſt mortem contigerat*. Id factum Pergami in Aſia, Nicomediæ in Bithynia refert Dio lib. 51.
Virgil. Eclog. 1.

O Melibœe Deus nobis hæc otia fecit.
Namque erit ille mihi ſemper Deus: illius aram
Sæpe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.

3. *Adjectis Britannis Imperio*.) Ille tamen ipſe *Intactus Britannus*, Epod. 7. & *poſt Divum Julium nulli tentatus*, nec niſi ab Imperatore Claudio triumphatus dicitur. Sueton. Claud. 17. Tacit. in vita Agricolæ, &c. Ergo quaſi futuræ victoriæ præſagium ſcripta eſt hæc Ode proficiſcenti ad bellum Britannicum Auguſto, unde tamen revocatus eſt motibus ac tumultibus Dalmaticis & Pannonicis, ex Dione, lib. 49. vel eos quaſi victos Poeta canit, qui ad Auguſtum aliquot poſt annis arma rurſum eo parantem inferre, jamque *iturum Cæſarem in ultimos orbis Britannos*, legatos de pace miſerunt: qua impetrata, Capitolio dona intulerunt. ſuamque Romanis inſulam prope addixerunt. Teſtis Strabo lib. 4. οικειαν σχεδον παρεσκευασαν τοις Ρωμαιοις ολην την νησον, &c. Alii; quod per Druſum Auguſti privignum ſint ſuperati, ejus nempe felicibus auſpiciis. Vide lib. 4. Od. 14. ad finem.

4. *Gravibuſque Perſis*.) Graves Perſas quidam intelligunt, quia gravis armaturæ; melius alii, ob Craſſi graviſſimam certe cladem; de qua mox. Hi porro, qui pro Parthis ponuntur abſque dubio, dicuntur ſubacti, quod *Armeniam vindicanti Auguſto facile ceſſerunt: obſides obtulerunt*. Jus creandi Regis permiſerunt: adempta denique M. Craſſo & Antonio ſigna militaria remiſerunt. Sueton. Oct. cap. 21. Eutrop. Flor. Aurel. Victor. &c. Vide etiam quæ annotavi lib. 1. Od. 19. ad v. 12. Adde Xiphilinum, in Auguſti Monarchia: *Phraates per id tempus metuens ne Cæſar contra ſe exercitum duceret, captivos ad eum remiſit, & ſigna militaria, quæ a Craſſo acceperat: qua ex re Cæſar gloria efferebatur, quod abſque labore recuperaſſet ea, quæ alii magnis præliis amiſiſſent: ob eam cauſam ſacra fecit, atque ſedens in equo urbem ingreſſus eſt. Tum laudabatur, quod ſibi nihil præterea acquirendum eſſe putaret . . . cum eſſet autem in Aſia, regnaque & principatus partim aliis confirmaſſet, partim ad alios tranſtuliſſet, condemnatis quibuſdam regibus, nonnullis etiam laudatis, atque in amicitiam receptis, quamplurimæ legationes ad eum venerunt, &c.*

5. *Mileſne Craſſi conjuge barbara, &c.*) Auget Poeta invidiam ac turpitudinem Craſſiani exercitus, ut hinc majorem paret Auguſto gloriam, qui dedecus illud abſterſerit, eos vincendo qui antea victores, & *clade Craſſiana altius animos erexerant*, ex Flor. lib. 4. cap. 9. exinde Romanis formidabiles ut dixi lib. 1. ad Od. 19. cit.

Turſ

Turpis maritus vixit? Et hoſtium
(Proh Curia, inverſique mores!)
Conſenuit ſocerorum in armis
Sub Rege Medo, Marſus & Appulus,
Anciliorum, nominis, & togæ
Oblitus, æternæque Veſtæ,
Incolumi Jove & urbe Roma?
Hoc caverat mens provida Reguli,
Diſſentientis conditionibus
Fœdis, & exemplo trahenti
Perniciem veniens in ævum;
Si non periret immiſerabilis

INTERPRETATIO.

vir infamis extitit? Etiamne Marſus & Appulus in caſtris hoſtium ſocerorum conſenuit ſub Principe Medo, Anciliorum, nominis, togæque, & perennis Veſtæ immemor, ſtante Jove & civitate Romana? O Senatus, & corrupti mores! Reguli prudens animus id præſenſerat, cum refragatus eſt ignominioſis legibus & exemplo in poſterum damnoſo, niſi juvenes bello capti interire ſinerentur, *abſque miſeratione.*

ANNOTATIONES.

Craſſi.) Jul. Flor. lib. 3. cap. 11. *Cupiditas Conſulis Craſſi, dum Parthico inhiat auro, undecim ſtrage legionum, & ipſius capite multata eſt.* - - - *Filium ducis pene in conſpectu patris telis operuere hoſtes. Reliquiæ infelicis exercitus, quo quemque rapuit fuga, in Armeniam, Ciliciam, Syriamque diſtractæ, vix nuntium cladis retulerunt. Caput ejus recisum cum dextra manu ad Regem reportatum, ludibrio fuit, nec indigno. Aurum enim liquidum in rictum oris infuſum eſt: ut cujus animus arſerat auri cupiditate, ejus etiam mortuum & exangue corpus auro ureretur.*

Conjuge barbara turpis maritus vixit.) In ea nimirum clade Romani exercitus ad viginti millia deſiderati ſunt, ad decem vero millia capti turpitudine barbararum conjugum vitam redemerunt, imo & conſueverunt cum hoſtibus ſoceris, & in eorum caſtris militarunt. Appian. lib. 2. de bello Parthico, Plutarch. &c.

6. *Turpis maritus.*) Juſtum enim matrimonium eſt inter cives tantum, ex Juriſc. In eo præterea turpitudo, quod uxores ducerent filias Parthorum, qui inter Aſſyrios, Medos ac Perſas obſcuriſſimi; quique Scytharum ferebantur exules ac profugi, quod & ſonat vocabulum; denique, quod conſcripti in eorum exercitu, qui totus pene e ſervis conſtaret. Nam & cum M. Antonio occurriſſent millia Parthorum equitum quinquaginta; quadringenti ad ſummum fuerunt ingenui.

7. *Proh Curia, inverſique mores.*) O Senatus infracta majeſtas Conſulis turpi cæde! o mores corrupti militum Craſſianorum, qui contra nominis Romani honorem ſerviant hoſtibus: Orodi Parthorum Regi fidem & ſacramentum præſtare non erubeſcant *Marſus & Appulus*, optimi Italiæ bellatores, ut alibi jam anno avi.

10. *Anciliorum, nominis, & togæ oblitus, &c.*) Dignitatem nominis Romani, ſacra & religionem peſſumdantes. *Ancilia* ſcuta erant brevia duodecim, *dicta ab ambitu, quod ea arma ab utraque parte, ut peltæ Thracum, inciſa*, ex Varrone 6. de Ling. Lat. Horum unum cœlo emiſſum ibi fore imperium ſpondebat: quod ne dignoſceretur ac ſurriperetur, undecim ei ſimilia fabricari Numa juſſit, ſimulque omnia in æde Martis condi & ſervari. Dionyſ. Halic.

11. *Æternæque Veſtæ.*) Ignis illius æterni, qui in Veſtæ templo debebat a Virginibus Veſtalibus cuſtodiri, ut Imperium Romæ ſtaret perpetuum. Dionyſ. Halic. lib. 2. Cic. 2. de Legibus, *Virgines Veſtales in urbe cuſtodiunto ignem foci publici ſempiternum.* Virg. Æneid. 4.

vigilemque ſacraverat ignem
Excubias Divum æternas.

12. *Incolumi Jove & urbe Roma.*) Si quidem Roma non fuiſſet amplius, culpandi ſane non eſſent, qui apud exteros ſedem & familiam figerent. At ſtante urbe & Capitolino Jove Romanos protegente barbaris nomen & manus dare, hoc certe probroſum Romanis militibus.

13. *Hoc caverat mens provida Reguli.*) Hoc grande malum præcavebat M. Attilius ille Regulus, *primi Punici belli gloria cladeſque maxima*, ut ait Valer. Maxim. lib. 4. cap. 4. quando reddi pro ſe captivos Carthaginenſium vetuit: timebat nempe ne ſpem vitæ milites ignavi ponerent in captivitate, adeoque remiſſius in acie dimicarent, ac mortis metu ad fugam, abjiciendave arma incitarentur. Noluit itaque pernicioſum de ſe exemplum poſteris relinqui, quo diſciplina militaris, ipſaque ſubinde Reſpublica deperiret.

17. *Si non periret immiſerabilis captiva pubes.*) Ut ergo totam dumtaxat in virtute & armis vitæ ſpem collocarent milites, volebat eos qui ſeſe dedentes vitam ab hoſte precati eſſent, ei necandos permitti, nec quemquam redimi: quod quidem ſanxerat & Plato 5. de Rep. Cic. 3. Offic. n. 114. *octo hominum millia tenebat Hannibal, non quos in acie cepiſſet, aut qui periculo mor-*

Captiva pubes. Signa ego Punicis
Affixa delubris, & arma
Militibus ſine cæde, dixit,
Direpta vidi: vidi ego civium
Retorta tergo brachia libero,
Portaſque non clauſas, & arva
Marte coli populata noſtro.
Auro repenſus ſcilicet acrior
Miles redibit? Flagitio additis
Damnum. Neque amiſſos colores
Lana refert medicata fuco:
Nec vera virtus, cum ſemel excidit,
Curat reponi deterioribus:
Si pugnat extricata denſis
Cerva plagis: erit ille fortis,

INTERPRETATIO.

Ego, inquit ille, *templis Carthaginenſibus appenſa conſpexi vexilla* Romana, *atque arma militibus haud repugnantibus adempta. Ego civiũ* Romanorum *conſpexi manus poſt dorſum ingenuum inverſas; & portas apertas: & agros arari noſtris armis* paulo ante *devaſtatos. Nimirum redemtus auro miles animoſior fiet?* Imo *crimini jungitis detrimentum. Nec deperditum colorem lana reparat fuco tincta: nec ſincera virtus, ſi quando fuerit labefactata, ſatagit reſtitui depravatis. Si* quidem *cerva ſtrictis retibus expedita dimicat, erit* etiam *ſtrenuus is.*

ANNOTATIONES.

to diffugiſſent. ſed, qui relicti in caſtris fuiſſent a Paulo & Varone Conſulibus: eos Senatus non cenſuit redimendos, cum id parva pecunia fieri potuiſſet: ut eſſet inſitum militibus noſtris, aut vincere, aut emori. Qua quidem re audita fractus animus Hannibalis, quod Senatus P. Q. R. rebus afflictis tam excelſo animo fuiſſet.

18. *Signa ego Punicis, &c.*) Hæc Reguli verba ſunt, ullum cum hoſtibus pactum diſſuadentis in Senatu; oſtenſaque militum inertium indignitate & honoris Romani labe, omnem erga illos miſericordiæ ſenſum ex animo Senatorum amovere ſatagentis. Ego vidi, inquit, ſigna Romana hoſtium delubris affixa, vidi arma ignavis illis militibus erepta, quæ tamen præ vita ſervare & tueri debuiſſent: vidi cives Romanos vinctis poſt tergum manibus fœdam ſervitutem glorioſæ morti, quod nefas ingenuis, antepoſuiſſe.

19. *Affixa delubris.*) Ex more veteri, qui etiamnum viget apud varias nationes: ut ſic accepta Deo victoria referatur.

23. *Portaſque non clauſas, &c.*) Vidi & Carthaginis portas præ ſecuritate non clauſas, velut in media pace, adeo procul aberat omnis metus hoſtilis, poſt cladem noſtri exercitus, agroſque libere arari & coli, quos tamen paulo ante armis populati fueramus. Flor. lib. 2. cap. 2. *M. Attilio Regulo duce jam in Africam navigabat bellum. . . . ventis remiſque properatum eſt; tantuſque terror hoſtici adventus Punis fuit, ut apertis pene portis Carthago caperetur . . . . . nec cum hominibus, ſed cum monſtris quoque dimicatum eſt . . . . Sed omnium victor Regulus cum terrorem nominis ſui late circumtuliſſet . . . . Carthaginem belli caput urgebat obſidio, ipſiſque portis inhærebat, &c.*

25. *Auro repenſus ſcilicet, &c.*) Ironice. Redemtus ſcilicet miles in altero certamine fortior & acrior erit. Quiſquis hoc ſperat, quanto verſatur in errore? & pretium diſperdere eſt, & ignaviam augere atque infamiam. Enimvero ſicut *lana fuco medicata* genuinum & nativum colorem ſeu candorem amiſſum nunquam recuperat, ita virtus ſemel deformata & detrita, ad priſtinum ſplendorem nunquam redit, nec reparatur in iis qui per inertiam & ſocordiam deteriores facti fuerint. Virgil. tamen contra ſcribit Æneid. 2.

Quondam etiam victis redit in præcordia virtus.

Repenſus.) Æs olim non numerabatur ut nunc, ſed pendebatur.

28. *Fuco.*) Fucus herba eſt marina veſtibus tingendis idonea. Plin. lib. 26. c. 10. *tria ſunt genera; latum, longius, quodantenus rubens: tertium criſpis foliis, quo in Creta veſtes tinguntur; omnia ejuſdem uſus,* & c. 12. *fucum maris* appellat.

31. *Si pugnat extricata, &c.*) Altera ſimilitudo. Si vidiſtis aliquando cervam plagis extricatam in venatorem inſurgere, & animoſe aggredi, videbitis quoque militem e captivitate redemtum ad hoſtes majori animo debellandos ire. Atqui cerva retibus expedita meticuloſior eſt: ſic & miles. *Vulpeſque plagis effugit, non rurſum irretitur.* Plutarch. & Horat. Lib. 2. Sat. 7.

Quæ bellua ruptis
Cum ſemel effugit, reddit ſe prava catenis?

Qui.

Qui perfidis ſe credidit hoſtibus:
Et Marte Pœnos proteret altero:
Qui lora reſtrictis lacertis
Senſit iners, timuitque mortem.
Hic unde vitam ſumeret inſcius,
Pacem duello miſcuit. O pudor!
O magna Carthago, probroſis
Altior Italiæ ruinis!
Fertur pudicæ conjugis oſculum,
Parvoſque natos, ut capitis minor,
Ab ſe removiſſe, & virilem
Torvus humi poſuiſſe vultum:

INTERPRETATIO.

qui perjuris hoſtibus ſe commiſit: atque in alio certamine Carthaginenſes conculcabit, qui ligatis retro brachiis vincula tulit ignavus, ac mori formidavit. Ignorans ille unde vitam acciperet, pacem cum bello confudit. Proh dedecus! O glorioſa Carthago turpibus Italiæ cladibus excelſior! Regulus *velut capite diminutus, a ſe dicitur repuliſſe ſuavium caſtæ uxoris, atque filiolos, & faciem generoſam ferox in terra*

ANNOTATIONES.

33. *Perfidis hoſtibus.*) Adag. Punica fides, pro perfidia. Pœnos etiam T. Livius hac aſpergit labe.

37. *Hic unde vitam ſumeret inſcius, &c.*) Iners & ignavus iſte miles velut ignorans armis non precibus, non cedendo ſed reluctando fortiter, vitam eſſe duntaxat tuendam; *pacem duello miſcuit*, unius ab altero diſcrimen male ſtatuens utrumque confundit: nam in medio bello abjecit arma in pace tantum deponenda, & in ardentiſſimo conflictu ſegnis fuit; ſeque tum hoſti dedidit cum maxime repugnandum fuiſſet.

39. *Magna Carthago.*) Carthago æmula urbis orbis dominæ, cujus tanta fuit olim potentia, ut tota Africa cultiore potiretur: in Hiſpania vero ab Herculis columnis ad uſque Pyrenæos montes maximis civitatibus imperaret. Polybius, Strabo. Ab Æmiliano Scipione tandem bello Punico tertio exciſa & *finita eſt*: ut ait L. Flor. lib. 2. cap. 15. *Quanta vero urbs deleta ſit*, inquit ille ibid. *ignium more probari poteſt: quippe per continuos decem & ſeptem dies vix potuit incendium extingui.*

40. *Altior Italiæ ruinis.*) Poſt fuſum Romanum exercitum, captumque Imperatorem Regulum, *ſpirantibus illius Pœnis*, ut ait Luc. Flor. lib. 2. cap. 2. cit. ubi & ſic habetur: *Tum fœda clades, Romaniſque uſu incognita. Vivus in manus hoſtium venit fortiſſimus Imperator, &c.*

41. *Fertur pudicæ conjugis, &c.*) Attilius ille Regulus *nec uxori ſuæ loqui voluit, nec intrare urbem, quaſi exul eſſet.* Dio. Reguli conjux Martia dicebatur ex Silio lib. 6.

Ecce trahens geminum natorum Martia pignus,
Infelix nimia magni virtute mariti,
Squalentem crinem & triſtis lacerabat amictus.
Aque ea poſtquam habitu juxta & velamine Pœni
Deformem aſpexit, fuſis ululatibus ægra
Labitur, & gelidos mortis color occupat artus.
. . . .
. . . . . . *me voce quieta*
Affatus, jubet & veſtros, & conjugis una
Arcere amplexus. Patet impenetrabilis ille
Luctibus, &c.

42. *Ut capitis minor.*) Capite diminutus, id eſt, mutata ſorte & conditione. Jam non civis Romanus nedum Senator, ſcilicet factus e libero ſervus: ex Imperatore & Duce captivus Carthaginenſium. Capitis diminutio vocatur prioris ſtatus mutatio. Caput enim ſtatum ſignificat. Cic. Top. *Si mulier teſtamentum fecit, quæ ſe capite nunquam diminuit*, id eſt, quæ per conjugium in viri manum non convenit. Paul. Juriſc. *Tria ſunt*, inquit, *quæ habemus; libertatem, civitatem, familiam. Cum tria hæc amittimus, maxima eſt capitis diminutio. Cum amittimus civitatem, & libertatem retinemus, media eſt diminutio. Denique cum libertatem & civitatem retinemus; familia vero ſola mutatur:* (puta per adoptionem) *eſt diminutio capitis minima.* Ex his intelligitur cur ſervi non habere caput, nec diminui capite dicantur: quia nullum ſtatum habent, videlicet, neque libertatem, neque civitatem, nec familiam. Vide Cœl. Rhodig. lib. 25. cap. 23.

Donec labantes conſilio patres
Firmaret auctor nunquam alias dato.
Interque mœrentes amicos
Egregius properaret exul.
Atqui ſciebat quæ ſibi barbarus
Tortor pararet: non aliter tamen

INTERPRETATIO.

defixiſſe, uſque dum vacillantes Senatores ſuaſor confirmaret monitione haud unquam data; & per medios familiares dolentes illuſtris exul abiret. Noverat tamen quæ ſibi ſtatueret immanis carnifex. At nihilominus

ANNOTATIONES.

45. *Donec labantes conſilio patres firmaret, &c.*) Incertos enim quid ſtatuerent Senatores ipſe *firmavit auctor*, & compulit traduxitque in utiliſſimam Reipublicæ quamvis ſibi gravem ſententiam. Cicero 3. Offic. n. 99. *Cum Regulus iterum Conſul in Africa ex inſidiis captus eſſet, juratus miſſus eſt ad Senatum, ut niſi redditi eſſent Pœnis captivi nobiles quidam, rediret ipſe Carthaginem . . . . . . Is cum Romam veniſſet . . . . . In Senatum venit; mandata expoſuit: ſententiam ne diceret recuſavit: quamdiu jurejurando hoſtium teneretur, non eſſe Senatorem: reddi captivos negavit eſſe utile: illos enim adoleſcentes eſſe & bonos duces; eſſe ſe jam confectum ſenectute. Cujus cum valuiſſet auctoritas, captivi retenti ſunt: ipſe Carthaginem rediit . . . . .* n. 100. *Senatui niſi ipſe auctor fuiſſet captivi profecto Pœnis redditi eſſent: incolumis in patria Regulus reſtitiſſet.*

Conſilio nunquam alias dato.) In propriam nempe ſui perniciem, ſolius utilitatis publicæ habita ratione: pia etiam fraude uſus, ut pacem & captivorum permutationem diſſuaderet. Nam affirmavit *venenum ſibi Carthaginenſes dediſſe, non præſentaneum, ſed ejuſmodi, quod mortem in diem proferret; eo conſilio, ut viveret quidem tantiſper, quod fieret permutatio: poſt autem graſſante ſenſim veneno tabeſceret.* Gellius auctor eſt lib. 6. caput 4.

48. *Egregius properaret exul.*) Egregius ſane & ſingularis exul, qui patria carere conſenſerit, caritatis patriæ gratia quique ultro ſua omnia deſereret, ſalutis publicæ cauſa. Ad cujus exemplum illuſtre poſtea, decem nobiliſſimi captivi ab Hannibale ad Senatum miſſi, poſt Cannenſem pugnam, jurati ſe redituros, niſi de redimendis captivis impetraviſſent; re non impetrata, reverſi ſunt. De quibus non omnes uno modo. Nam Polybius bonus auctor in primis ſcribit, novem ex iis reverſiſſe: unum vero per fraudem & ſtultam calliditatem quaſi jurejurando liberatum Romæ remanſiſſe; quem deinde Senatus vinctum ad Hannibalem duci juſſit. Hæc & alia Cicero 3. Offic. num. 113. Florus jam cit. lib. 2. cap. 2. *Sed ille quidem par utrique calamitati fuit. Nam nec Punico carcere infractus eſt nec legatione ſuſcepta. Quippe diverſa quam mandaverant hoſtes, cenſuit; ne pax fieret, ne commutatione captivorum reciperetur. Sed nec voluntario illo ad hoſtes reditu, nec ultimo ſive carceris ſive crucis ſupplicio deformata majeſtas; imo his omnibus admirabilior, quid aliud quam victus de victoribus, atque etiam quia Carthago non ceſſerat, de fortuna triumphavit.*

49. *Atqui ſciebat quæ, &c.*) Cicero Epiſt. ad Famil. lib. 6. Epiſt. 6. de ſeipſo ita ſcribit: *ut in fabulis Amphiaraus, ſic ego prudens & ſciens ad peſtem ante oculos poſitam ſum profectus.* De Regulo vero cit. Offic. 3. *neque vero tum ignorabat, ſe ad crudeliſſimum hoſtem, & ad exquiſita ſupplicia proficiſci.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 1. *Regulus ex victore ſpecioſiſſimo ad miſerabilem captivi fortunam deductus . . . . Carthaginem repetiit, non ignarus ad quam crudeles, quamque etiam merito ſibi infeſtos Deos reverteretur.*

Quæ ſibi barbarus tortor pararet.) Tullius in Piſonem, n. 43. *M. Regulum illigatum in machina reſectis palpebris Carthaginenſes vigilando necaverunt.* Valer. Maxim. lib. 9. cap. 2. *Regulum palpebris reſectis, machina, in qua undique præacuti ſtimuli eminebant, incluſum vigilantia pariter & continuo tractu doloris necaverunt.* Tertull. ad Martyres cap. 4. *Maluit hoſtibus reddi, & in arca genus ſtipatus, undique extrinſecus clavis confixus tot cruces ſenſit.* Aurel. Victor. de Viris illuſtr. *In arcam ligneam conjectus, clavis introrſum adactis, vigiliis ac dolore punitus eſt.* Ex Appiano, poſitus in cavea ſtimulos undique habente. Senec. de tranquill. animi lib. 1. cap. 15. *An fleam Regulum, quod tot clavis configitur?* Suidas: *Regulus Carthaginem reverſus omni ſuppliciorum genere conficitur. Nam præter ceteros cruciatus, domuncula anguſta incluſus, quæ magnitudini corporis ejus reſponderet, intus crebris clavis ferreis transfixa, periit, cum nec immotus ſtare poſſet, & quieturus ſtatu corporis utcunque inclinato, in ferreas cuſpides incideret.* Gell. cit. lib. 6. cap. 4. *in atras & profundas tenebras Regulum includebant: ac diu poſt, ubi erat viſus ſol ardentiſſimus, repente educebant; & adverſus*

Di-

Dimovit obſtantes propinquos
Et populum reditus morantem.
Quam ſi clientum longa negotia
Dijudicata lite relinqueret:
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.

INTERPRETATIO.

Cognatos dehortantes, plebemque diſceſſui obſiſtentem amolitus eſt, non ſecus ac ſi poſt litem deciſam negotia prolixa dimitteret in campos Venafri properans, vel Tarentum Spartanum.

ANNOTATIONES.

ictus ſolis oppoſitum continebant. Atque intendere in cælum oculos cogebant. Palpebras quoque ejus, ne connivere poſſet, ſurſum ac deorſum diductas inſuebant. Ex Tuberone hæc. *Tuditanus autem, ſomno diu prohibitum, atque ita vita privatum refert: idque ubi Romæ cognitum eſt, nobiliſſimos Pœnorum captivos liberis Reguli a Senatu deditos, & ab iis in armario muricibus præfixo deſtitutos, eademque inſomnia cruciatos interiiſſe.* Gell. ibid.

Barbarus tortor.) Apud Feſt. & Non. Marcell. Ennius Annal.

Nam Pœni ſoliti ſuos ſacrificare puellos.

51. *Dimovit obſtantes propinquos.*) Cic. jam cit. *Neque eum patriæ caritas retinuit, nec ſuorum.* Suidas; *Lacrymis & lamentationibus ſuorum invicto animo neglectis.*

55. *Tendens Venafranos in agros, &c.*) Quaſi poſt forenſes ſtrepitus, poſt litium & negotiorum ambages ac tædia, relaxandi cauſa animi otiique captandi, pergens Venafrum in urbem Campaniæ deliciis accommodatam. Vid. lib. 2. Od. 6. v. 16.

56. *Lacedæmonium Tarentum.*) Civitatem a Phalanto Lacedæmonio conditam: de qua lib. 1. Od. 28. ſub finem, & lib. 2. Od. 6. v. 12.

AD ROMANOS,

ODE VI.

E religionis contemtu, & depravatione morum fluxiſſe Italiæ calamitates.

DELICTA majorum immeritus lues;
Romane, donec templa refeceris,
Ædeſque labentes Deorum, &
Fœda nigro ſimulacra fumo.
Diis te minorem quod geris, imperas.
Hinc omne principium, huc refer exitum.

INTERPRETATIO.

O *Romane, ſolves* pœnas, *quas non es meritus ob peccata patrum donec reſarcieris fana & delubra numinum decidentia, atque imagines atro ſqualore deformatas. Regnas, quia te præſtas inferiorem numinibus. Inde omne primordium: illuc finem reduc.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 9. Lib. 1.

1. *Delicta majorum, &c.*) Quanquam pœnas debet luere ſolus peccans, tamen ad quarti gradus poſteros peccatorum pœnas interdum vel extendi vel reſervari exiſtimabat Plato. Quod dubio procul hauſerat e notitia ſacrorum codicum. Exod. c. 20. *Ego ſum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, & in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me: & faciens miſericordiam in millia his qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea.* Idem repetitur cap. 34. ſeq. & Deuteronom. cap. 5. &c. poſteriorem iſtam ſententiæ partem videtur quoque expreſſiſſe Ariſtoteles Rhetor. Ad Alex. cap. 3. ubi ſcribit, *æquum eſſe ut benevolentiores Dii ſint in eos, a quibus magis coluntur.*

Delicta.) Is peccare dicitur qui viam rectam delinquit, & a legis præſcripto recedit.

Immeritus lues.) Deutron. 24. v. 16. *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus; ſed unuſquiſque pro peccato ſuo morietur.* Idem habetur 4. Reg. cap. 14. v. 6. *Non morientur filii pro patribus, &c.* Ezechiel c. 18. *filius non portabit iniquitatem patris . . . . . . anima quæ peccaverit, ipſa morietur.* Et paulo ante: *Quid eſt quod inter vos parabolam vertitis in proverbium iſtud, in terra Iſrael, dicentes: patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt? &c.* ubi Chald. *patres peccaverunt & filii vapulant.* Sic, & Jerem. 31. v. 29. *In diebus illis non dicent ultra: patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtupuerunt. Sed unuſquiſque in iniquitate ſua morietur: omnis homo qui comederit uvam acerbam, obſtupeſcent dentes ejus.*

2. *Donec templa refeceris.*) Seu vetuſtate collapſa, ſeu bellorum civilium incendio correpta, labefactata, fœdata, abſumta; quin & victorum avaritia direpta. Quo ſpectat id quod eſt in Od. 35. lib. 1.

Quid intactum nefaſti
Liquimus? unde manus juventus
Metu Deorum continuit? Quibus
Pepercit aris?

Porro quod hic, itemque ſub finem Od. 15. lib. 1. dixit Horatius, totum vergit in laudem & commendationem Auguſti, qui non modo ſacras ædes ipſe multas extruxit, ſed & cæteros principes viros hortatus eſt, ut pro facultate quiſque reficerent, excolerent, adornarent: ut *jure gloriatus ſit, urbem ſe marmoream relinquere, quam lateritiam accepiſſet.* Sueton. Octav. cap. 28. & 29.

5. *Diis te minorem quod geris imperas.*) Quoniam pius es in Deos, quos, ut decet, obſervas & colis; idcirco Imperium orbis tibi donant illi. Hæc ad Auguſtum ſane pertinent, de quo jam lib. 1. Od. 12.

Te minor lætum reget æquus orbem.

6. *Hinc omne principium.*) Cic. de Haruſpic. reſponſ. n. 18. *Ego vero primum habeo auctores ac magiſtros religionum colendarum majores noſtros . . . . Quis tam vecors, qui aut cum ſuſpexerit in cælum, Deos eſſe non ſentiat . . . . aut cum Deos eſſe intellexerit, non intelligat eorum numine hoc totum Imperium eſſe natum, & auctum, & retentum? Quam volumus licet ipſi nos amemus, tamen nec numero Hiſpanos, nec robore Gallos, nec calliditate Pœnos, nec artibus Græcos, nec denique hoc ipſo hujus gentis ac terræ domeſtico nativoque ſenſu Italos ipſos ac Latinos, ſed pietate ac religione, atque una ſapientia, quod Deorum immortalium numine omnia regi gubernarique perſpeximus, omnes gentes nationeſque ſuperavimus.*

Dii multa neglecti dederunt
Heſperiæ mala luctuoſæ.
Jam bis Moneſes, & Pacori manus
Non auſpicatos contudit impetus
Noſtros, & adjeciſſe prædam
Torquibus exiguis renidet.
Pene occupatam ſeditionibus
Delevit urbem Dacus & Æthiops;
Hic claſſe formidatus, ille
Miſſilibus melior ſagittis.

INTERPRETATIO.

Spreta numina plures calamitates intulerunt afflictæ Italiæ. Jam ſemel atque iterum Moneſes & Pacori exercitus repulit noſtros conatus inauſpicatos: gaudetque noſtra *ſpolia addidiſſe torquibus ſuis minoribus. Civitatem diſſenſionibus detentam propemodum extinxit Dacus & Æthiops, hic navibus potens; ille telis jacendis peritus.*

ANNOTATIONES.

Principium.) Ut ſupra, Od. 4. *Vos lene conſilium*: utrobique in cæſura accipe vel duas breves pro una longa, vel craſin, vel converſionem vocalis in conſonantem: quemadmodum fieri ſolet in *ariete, abiete, genua, &c.*

Huc refer exitum.) Diis accepta refer, tum Imperii primordia, tum propagationis & amplificationis incrementa, & felicem quarumcunque rerum exitum. Nam ſicut a religione Imperii hujus fundamenta locata ſunt, ita quoque per eamdem in Deos pietatem illud retinebis exornabiſque. Tit. Liv. *Invenietis omnia proſpera evenire volentibus Deos, adverſa ſpernentibus.* Vide Dionyſ. Halicarn. lib. 3. ubi a Martio Rege inſtaurata diligenter ſacra quæ ante neglecta aut prave culta.

7. *Dii multa neglecti, &c.*) Religio Deorum neglecta cauſa fuit calamitatum quas tulit Italia, quæ *Heſperia* dicitur, ut notavi lib. 2. Od. 1. plurima tum obſervatæ, tum neglectæ religionis exempla pete e Valer. Max. lib. 1. cap. 1. Pariter & bona diligentia promittit ſua præcepta ſervantibus, negligentibus autem mala gravia minitatur: Deus Opt. Max. Levit. cap. 26. Deut. cap. 28.

9. *Jam bis Moneſes, &c.*) Jam bis victi ſumus a Parthis, contra auſpicia ſcilicet dimicantes. Impetus noſtros contudit Moneſes apud Parthos inſignis vir potentia & opibus, qui forte idem cum Surena, a quo deletus cum exercitu Craſſus, Appian. lib. de Bellis Parthicis. Iterum profligati ſumus a Pacoro Orodis Parthorum Regis majore natu filio; quem tamen paulo poſt Ventidius Antonii legatus, univerſamque ſimul Parthorum manum delevit; ut ait Juſtin. lib. 42. Vide & Dion. lib. 48. & 49. Tit. Liv. lib. 127. Flor. lib. 4. cap. 9. & 10. &c.

10. *Non auſpicatos.*) Cic. de Divin. 1. n. 28. *nihil fere quondam majoris rei, niſi auſpicato, ne privatim quidem gerebatur: quod etiam nunc nuptiarum auſpices declarant* ... Ubi multis exemplis auſpiciorum contemtum aut vitium, magnarum populo Romano calamitatem fuiſſe cauſam oſtendit. *Quid vetera?* inquit. *M. Craſſe quid acciderit, videmus, dirarum obnuntiatione neglecta, etc.* De Haruſp. reſp. cit. *majores noſtri rerum bene gerendarum auctoritates, augurio* ..... *contineri putarunt.* Vide Valer. Maxim. lib. 1. cap. 4. & ſeq. cap. 6. *Craſſus inter graviſſimas noſtri Imperii jacturas numerandus, plurimis et evidentiſſimis ante ruinam noſtrorum pulſatus ictibus* .... *Sic Dii ſpreti excandeſcunt. Sic humana conſilia caſtigantur, ubi ſe cæleſtibus præferunt.* De Craſſo vide & Appian. Dion. lib. 40. Oroſ. lib. 6. Flor. lib. 3. cap. 11. & quæ annotavi ſuperiori Ode, v. 5.

11. *Et adjeciſſe prædam torquibus exiguis renidet.*) E ſpoliis noſtris, detractoque nobis auro auxere Parthi ſuos torques, majoreſque fecere eos, qui ante erant exigui. *Torques* nimirum colli erant ornamenta ſeu aurea, ſeu argentea, iis etiam in præmium dari ſolita qui ſtrenuam in bello operam navarant. His inſignibus ornabant ſe pridem Parthi, Galli, aliique; etiamnum vero Germani.

12. *Renidet.*) Quidam interpretantur, ſplendet: melius alii; geſtit, lætitiam pre ſe fert.

13. *Pene occupatum ſeditionibus, &c.*) Bellis civilibus diſtractam ac laceram urbem & Rempublicam Romanam prope delevit exercitus e Dacis atque Æthiopibus conflatus. Illis nempe conſtabant terreſtres Antonii copiæ: Ægyptiis vero Cleopatræ navales & maritimæ. *Daci*, ſeu Scythæ ſagittas mittere periti, cum ad Cæſarem miſſis legatis non impetraſſent quæ petebant, ad Antonium ſe converterunt. Dio lib. 51. *Daci* proprie ſunt hodie accolæ Danubii fluminis, Moldavi, Tranſylvani, Valachi.

14. *Æthiops.*) Populus Ægypto conterminus Æthiopiæ, regio Africæ perampla. Duplex eſt. Una inferior, ultra Æquatorem, veteribus incognita; ſuperiori autem ſeculo detecta Luſitanis & perluſtrata. De hac itaque non agitur modo; ſed de altera, quæ ſuperior, & ſub Ægypto appellatur, proque illa nonnunquam ſumitur: Abiſſiniam continet, ad ſinum Arabicum porrecta.

15. *Hic claſſe formidatus.*) Plutarchus in An-

Fœ-

Fœcunda culpæ ſecula, nuptias
Primum inquinavere, & genus, & domos.
Hoc fonte derivata clades
In patriam populumque fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo, & fingitur artubus
Jam nunc, & inceſtos amores

INTERPRETATIO.

Ævum delictis fertile primo fœdavit conjugia, & ſtirpem & familias. Ex iſta origine manans calamitas in patriam & populum graſſata eſt. Nubilis puella ſtudet ediſcere ſaltationes Ionum, & modo formatur membris: atque flagitioſos amores

ANNOTATIONES.

ton. refert ejus claſſem octingentas habuiſſe naves cum onerariis, quarum Cleopatra ducentas Ægyptiis militibus armatas contulit, quæ magna pars maritimarum copiarum; Cæſarem audita celeritate Antonii & magnitudine exercitus, vehementer trepidaſſe: nimirum Auguſto naves duntaxat adfuiſſe ducentas & quinquaginta; Antonio vero bellicas quingentas, eaſque tam firmas & ligneis turribus inſtructas, ut tanquam e terra pugnaturi eſſent; atque una earum tres & quatuor hoſtium naves decertando occuparet, &c. Flor. lib. 4. cap. 11. *Hoſtium naves turribus atque tabulatis allevatæ, caſtellorum & urbium ſpecie, non ſine gemitu maris & labore ventorum ferebantur. Quæ quidem ipſa moles exitio fuit . . . . . Nec ulla re magis hoſtilium copiarum apparuit magnitudo, quam poſt victoriam. Quippe immenſa claſſis naufragio belli facta, toto mari ferebatur: Arabumque & Sabæorum, & mille aliarum gentium Aſiæ ſpolia, purpuram, aurumque in ripam aſſidue mota ventis maria removebant.* Vid. Epod. 9.

17. *Fœcunda culpæ ſecula, &c.*) In depravatis iſtis ſeculis crebra perpetrata ſunt adulteria, quibus inquinatæ ſunt familiæ: quin & inde *clades in patriam fluxit*. Nam procreati ſunt degeneres, imbelleſque homines a priſca Romanorum indole ac virtute prorſus alieni. Hinc vitia graſſata in populum: hinc ignavia militum exercitus profligati: hinc prima Reipublicæ gloria multum defloruit. Hinc denique violata ſanctitate nuptiarum, & Pronuba Junone illarum præſide, aliiſque numinibus graviter læſis, *in populum derivatæ clades*: calamitates, peſtilentiæ, ab iratis atque ultoribus Diis immiſſæ.

Nuptias primum inquinavere.) Tanta vero fuit aliquando Romæ ea licentia, ut lege Julia coercezi oportuerit. Vide lib. 4. Od. 5. v. 21.

21. *Motus doceri gaudet Ionicos matura virgo.*) Unde porro tot adulteria, totque flagitiorum infamia & pravitas? nimirum quod nubiles puellæ ad impuras artes formantur, Ionicis indulgent ſaltationibus, quibus mens pariter & corpus corrumpunt. Hoc fonte manant tot mala. Nam primo inceſtos amores adoleſcentula meditatur, antequam nubat; nupta mœchos ſectatur: demum lenocinante marito palam ſervit meretricio quæſtui. Animadverte gradus ad ſummam impudicitiæ labem.

Motus Ionicos.) Laſcivas ſaltationes ab Ionibus inventas. Cœl. Rhodig. lib. 18. cap. 25. *Ionicam mollitiem, & choreis mancipatos animos* vocat Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 25. *Saltationis genera, & motus Ionicos ediſcere Romanam juventutem aliquando mos fuit*, inquit: *ſiquidem Iones pſallendi normam, & molles ſaltus primi inveniſſe traduntur*. Plaut. Stich. ſub finem. *Quis Ionicus aut cinædicus, qui hoc tale facere poſſet?* Apud Ariſtophan. ιωνι ως ponitur pro αβρως *molliter, delicate, feſtive.* Athen. lib. 12. cap. 5. *Iones molles, delicatis amicti veſtibus, voluptate defluentes*, appellantur. Ibid. ex Theophraſto, Ionum luxus immodicus in proverbium abiiſſe dicitur, ab ejus uſque ſeculum. lib. 14. cap. 5. *Ionum mores deliciis perditiſſimi, cantus a vetuſto longe diverſus, harmonia remiſſior* nuncupatur cap 7. ιω δε τας και Γωνικη ορχησεις παροινιος *Ionica ſaltatio inter vina.*

Ionicos.) Iones in Aſia minori, ab Ionibus Græciæ populis oriundi, regionem tenebant Æolidis & Cariæ mediam, cœli clementia & bonitate, ſoli etiam amœnitate & ubertate præſtantem.

22. *Fingitur artubus.*) Alii, *artibus*: eodem certe recedit ſententia: id eſt, ſecundum artem moveri & ſaltare docetur. Quidam, *frangitur artubus*. Mollia ſtudet membra ad motus quoslibet efficere. Macrob. lib. 3. cap. 14. *Saltandi cura non inhoneſta, dummodo non curioſa, & uſque ad artis perfectionem. Quid enim, ait Salluſtius; pſallere, ſaltare elegantius quam neceſſe eſt probæ?* nimirum matronæ, aut virgini. Addit ille: *Nobilium vero filios, & (quod dictu nefas eſt) filias quoque virgines inter ſtudioſa numeraſſe ſaltandi meditationem, teſtis eſt Scipio Æmilianus, qui in oratione contra legem judiciariam Tib. Gracchi ſic ait: docentur præſtigias inhoneſtas; cum cinædulis . . . . diſcunt cantare; cum ſambuca & pſalterio eunt, &c. quæ majores noſtri ingenuis probro duci voluerunt. Eunt, inquam, in ludum ſaltatorium; inter cinædos, virgines puerique ingenui . . . . In eo ludo vidi plus pueris & virginibus quingentis: in his vero unum (quo me maxime Reipublicæ miſertum eſt) puerum bullatum petitoris filium, non minorem annis duodecim, cum crotalis ſaltare: quam ſaltationem impudicus ſervulus honeſte ſaltare non poſſet, &c.*

23. *Inceſtos.*) Non caſtos, impuros.

De

De tenero meditatur ungui.
Mox juniores quærit adulteros
Inter mariti vina: neque eligit
Cui donet impermiſſa raptim
Gaudia luminibus remotis:
Sed juſſa coram non ſine conſcio
Surgit marito, ſeu vocat inſtitor,
Seu navis Hiſpanæ magiſter,
Dedecorum pretioſus emtor.
Non his juventus orta parentibus
Infecit æquor ſanguine Punico;
Pyrrhumque, & ingentem cecidit

INTERPRETATIO.

cogitat ab ætate molliori. Deinde mœchos adoleſcentiores ſectatur inter viri ſui *convivia: nullumqu delectum adhibet, cui voluptates haud licitas furtim indulgeat, extinctis lucernis. Sed præſente & conſentiente viro pergit vocata, ſive petit negotiator, ſive dominus navis Hiſpanicæ, flagitia remunerans* ingenti *mercede. Non ejuſmodi parentibus nati juvenes mare tinxerunt cruore Carthaginenſium: & profligavere Pyrrhum, Magnumque Han-*

ANNOTATIONES.

24 *De tenero meditatur ungui.*) A teneris, ut Græci dicunt, unguiculis: ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων. Cic. ad Famil. Ep. 6. lib. 1.

22. *Mox iuniores, &c.*) Cum vero nupta eſt, marito ſuo juniores mœchos quærit, vel inter ipſas nuptiales epulas, vel dum ille amicos convivio excipit, vel cum *invitavit ſeſe in cœna pluſculum, atque appotus probe eſt*, quod ait Plaut. Amphitr.

26 *Neque eligit cui donet, &c.*) Eo demum impudentiæ progreditur, ut non clam, raptim, furtim, aut per tenebras noctis, remotiſque lucernis, adulteria perpetret, mœchiſque indulgeat; ſed palam, & quod turpius, *conſcio marito*, quemlibet vocantem ſequitur, ac ſine ullo diſcrimine obvio cuivis pretium offerenti, non ſecus ac publicum & vile ſcortum, venalem ſe proſtituit.

29. *Non ſine conſcio ſurgit marito.*) Vidente & ſciente marito, ſurgit e triclinio, & ad mœchum accerſentem pergit: ſive ille conniveat & mercede corruptus uxoris flagitiis annuat, inde lucrum faciens. Juvenal. Sat. 1. v 56.

. . . . *Doctus ſpectare lacunar,*
Doctus & ad calicem vigilanti ſtertere naſo.

ſive ille imperioſæ non auſit petulantiam uxoris coercere. Juvenal. Sat. 6. v. 135. & ſeq. item v. 269.

Tunc gravis illa viro, tunc orba tigride pejor.
. . . .
. . . . *olim convenerat, inquit,*
Ut faceres tu quod velles; nec non ego poſſem
Indulgere mihi. Clames licet, & mare cœlo
Confundas, homo ſum. Nihil eſt audacius illis
Deprenſis. Iram atque animos a crimine ſumunt.

30 *Inſtitor.*) Gall. *Facteur de Marchand*, Ital. *Fattore di Mercatante*, dictus quod inſtet gerendo negotio.

31. *Navis Hiſpanæ magiſter.*) Seu nauclerus, ſeu navis dominus, ſeu mercator & negotiator. Hiſpani frequentes in Italiam negotiaturi commeabant & navigabant, vina ſcilicet advehebant, alia autem reportabant merces. Vide lib. 1. Od. 31.

32 *Dedecorum pretioſus emtor.*) Quovis pretio emens & remunerans flagitia & adulteria Italicarum mulierum.

33 *Non his iuventus orta, &c.*) Non talibus effeminatis & corruptis orti parentibus fuerant ii milites, qui præclaros Populo Romano triumphos pepererunt: qui navali certamine vicerunt Carthaginenſes, & *Siculum mare Pœno purpureum ſanguine* reddiderunt: ut eſt in Ode 12. lib. 2. Vide ibi annot. qui Pyrrhum, qui Antiochum, qui Hannibalem ſuperaverunt ac ceciderunt.

35. *Pyrrhum.*) Is Epirotarum rex, paternum genus ad Herculeum, maternum ad Achillem referebat. Imperium orbis animo verſans, de bello Romanis inferendo Apollinis oraculum conſuluit; deluſuſque eſt ancipi reſponſo, *aio te, Æacida, Romanos vincere poſſe*. Itaque Tarentinis ferens auxilium adverſus Romanos, ingenti quidem apparatu, a Curio Fabricioque Conſulibus profligatus eſt. L. Flor. lib. 1. cap. 18. ita ſcribit: *Quinam illi fuerunt viri, quos ab Elephantis primo prælio obtritos accepimus? Omnium vulnera in pectore: quidam hoſtibus ſuis immortui: omnium in manibus enſes: & relictæ in vultibus minæ, & in ipſa morte ira vivebat. Quod adeo miratus eſt Pyrrhus, ut diceret: o quam facile erat orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me Rege Romanis, &c.*

Antiochum, Hannibalemque dirum.
Sed ruſticorum maſcula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Verſare glebas, & ſeveræ
Matris ad arbitrium reciſos
Portare fuſtes: Sol ubi montium
Mutaret umbras, & juga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnoſa quid non imminuit dies?
Ætas parentum pejor avis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

INTERPRETATIO.

Antiochum, & ſævum Hannibalem; ſed ſtrenui filii militum agreſtium, aſſueti terram colere bipalio Sabino, & ad auſteræ matris voluntatem amputata referre ligna, cum montium vertit umbras & juga feſſis bobus detrahit Sol, horam adducens jucundam, recedente curru. Quid tempus edax non corrumpit? Evum patrum noſtrorum avis deterius produxit nos pejores, dein prolem edituros etiam *improbiorem.*

ANNOTATIONES.

Ingentem Antiochum.) Commune Regum Syriæ nomen hoc erat, teſte Appiano. Hic aperte deſignatur Antiochus cognomento Magnus. Bellum movit impellente Hannibale, qui *victus & profugus hoſtem populo Romano toto orbe quærebat.* Acilio Glabrione Conſule debellatus eſt, cæſis quadraginta millibus, captis ad quinque millia. Tullius pro Sextio: *Antiochum illum Magnum maiores noſtri magna belli contentione, terra marique ſuperatum, intra montem Taurum regnare juſſerunt.* Et pro Dejotaro: *Antiochus Magnus ille Rex . . . cum omnem hanc Aſiam, quæ nunc eſt noſtra provincia, amiſiſſet; dicere eſt ſolitus, benigne ſibi a populo Romano eſſe factum, quod nimis magna procuratione liberatus modicis regni terminis uteretur.* Vide Plutarch. in vita Scipionis, Oroſ. lib. 4. c. 20. Flor. lib. 2. c. 8. Juſtin. l. 31. T. Liv. l. 46. Appian. &c.

36. *Hannibalemque dirum.*) Vide annot. lib. 2. Od. 12.

37 *Sed ruſticorum maſculæ militum proles.*) Sed filii virorum ruſtico labore & militia robuſtorum, & ipſi pariter agreſti vita indurati, diuturnoque operi aſſueti; proindeque virili animo juxta & forti corpore, non molles & voluptatibus fracti.

38. *Sabellis doctis ligonibus verſare glebas.*) Jam notavimus alibi optimos Italiæ bellatores exiſtimatos pridem Appulos & Samnites, qui & Sabelli, a Sabinis orti, ex Strabone, lib. 5. & Plin. lib. 3. cap. 12.

39. *Et ſeveræ matris ad arbitrium, &c.*) Qui & matris imperio & ſevera diſciplina facti ad virtutem laborioſam: nam jubebat illa poſt diurnum opus, ligna etiam cædere, atque ad uſum domeſticum reportare.

41. *Sol ubi montium mutaret umbras.*) Veſperi, cum vergens Sol ad occaſum auget umbras, aut convertit ad orientem, quæ mane ad occidentem fuerant. Prior interpretatio magis arridet. Virgil. Eclog. 1.

Majoreſque cadunt altis de montibus umbræ.

Eclog. 2.

Et Sol creſcentes decedens duplicat umbras.

Sol.) Cic. de Nat. Deor. n. 68. *Sol dictus, vel quia ſolus & omnibus ſideribus eſt tantus: vel quia cum eſt exortus, obſcuratis omnibus ſolus apparet.*

42. *Et juga demeret bobus fatigatis.*) Quo tempore demitur jugum bobus arando fatigatis, ſolutique ab aratro domum reducuntur. Vigil mox cit.

Aſpice, aratra jugo referunt ſuſpenſa juvenci;
Et Sol creſcentes decendens, &c.

43. *Amicum tempus agens, abeunte curru.*) Adducens tempus optimæ & jucundæ poſt laborem quieti deſtinatum, *cum ſe convolvens Sol elabitur atque abiit*, ut ait Cic. 1. de divinat. num. 46. Virg. Æneid. 2.

. . . . Et jam nox humida cœlo
Præcipitat; ſuadentque cadentia ſidera ſomnos.

Georgic. 3. v. 358.

Nec cum invectus equis (Sol) *altum petit æthera, nec cum*
Præcipitem Oceani rubet lavit æquore currum.

45. *Damnoſa quid non imminuit dies.*) Quid non abſumit tempus rebus omnibus ferens damnum interitumque? Cic. pro Marc. *nihil eſt opere aut manu factum, quod non aliquando conficiat & conſumat vetuſtas.*

46. *Ætas parentum pejor avis, &c.*) Avis pejores fuere patres noſtri: nos patribus deteriores ſumus: nos etiam vitioſiores poſteros relinquemus. Homer. Odyſſ. 2.

Παυροι γαρ τοι παιδες ομοιοι πατρι πελονται
Οι πλεονες κακιους, παυροι δε τε πατρος αρειους.
Pauci enim filii ſimiles patri;
Plerique pejores, pauci vero patre meliores ſunt.

ODE

ODE VII.

Aſterien conſolatur de Gygis abſentia, & ad fidem hortatur.

QUID fles, Aſterie, quem tibi candidi
Primo reſtituent Vere Favonii,
Thyna merce beatum,
Conſtanti juvenem fide
Gygen? Ille Notis actus ad Oricum,
Poſt inſana Capræ ſidera, frigidas

INTERPRETATIO.

O Aſterie, quare ploras Gygen, ſtabili fidelitate adoleſcentem, quem boni Zephyri initio verni temporis tibi redient Bithynis mercibus opulentum? hic ad Oricum ab Auſtris pulſus, poſt violentum Capræ aſtrum, nocſtes algentes du-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 5. Lib. 1.

1. *Quid fles, Aſterie, &c.*) Accommodata valde apoſtrophe iſta cum leni increpatione, principio conſolatorii ſermonis, & ad demulcendum muliebrem animum idonea. Prop. lib. 2. Eleg. 20.

Quid fles abducta gravius Briſeide? Quid fles
Anxia captiva triſtius Andromache? &c.

Aſterie.) Amica, vel uxor Gygis: ab ἀςηρ ſtella factum nomen.

Quem tibi candidi, &c.) Paulo poſt frueris tuo Gyge; cum primum licebit navigare, ad te advolabit cupientem & ipſe cupiens.

2. *Vere primo.*) Cum ſtare ab occaſu incipiunt zephyri, ſeu *Favonii*: *candidi*, ſereni, mites, propitii, faventes. Plin. Lib. 2. c. 47. *Ver aperit navigantibus maria, cujus in principio Favonii Hybernum molliunt cœlum.* Vide lib. 1. Od. 4. initio.

2. *Favonii.*) Plaut. in Mercatore. *Hic Favonius ſerenus eſt, iſtic Auſter imbricus: hic facit tranquillitatem, iſte omnes fluctus conciet.* Vide lib. 3. Od. 1.

3. *Thyna merce.*) Vel annulis Thynica lima perpolitis, quorum mentio eſt in næniola de morte Horatii, apud Iſidor. lib. 19. cap. 32. vel cultellis Bithynicis, de quibus Non. Marcell. ex Varrone in Sat. ſeu γεροντοδιδάσκαλω: forte & thynnis piſcibus, qui bene multi capiuntur a Thynis populis, inde etiam adeptis nomen; ut placet quibuſdam. Perſ. Sat. 5. v. 183.

. . . . . . *Rubrumque amplexa catinum*
Cauda natat thynni.

Ex Ammiano Thynia pars eſt Bithyniæ. Plin. lib. 5. cap. 32. *Thyni ex Europa tranſiere, a quibus appellantur Bithyni.* Et paulo poſt: *tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni. Is finis Aſiæ eſt,* &c. ibid. c. 27. *Eſt etiam Thynos oppidum Ciliciæ.* Et lib 4. c. 11. *Thyni ſunt Thraciæ populi.* De his Claudian.

Thyni Thraces erant quæ nunc Bithynia fertur.

Vide lib. 1. Od. 35. v. 7.

4. *Conſtanti juvenem fide.*) Hac lectione vulgata memoriam vetuſtatis aboleri quidam indignantur; leguntque ex vett. codd. *conſtantis juvenem fide*, pro, *fides*, nimirum: quod ita pridem uſurpatum docent Priſcianus, Agellius lib. 9. cap. 14. Virgil. Georgic. 1.

Libra die (id eſt, diei) *ſomnique pares ubi fecerit horas.*

5. *Ille notis ad Oricum, &c.*) Cum Italiam appeteret Gyges, reditumque maturaret, prohibitus eſt ventis ab Auſtro ſtantibus, actuſque ad Oricum; quæ prima eſt Epiri civitas a Colchis condita: ex Plin. cap. 23. lib. 3. urbe illa ad oram maris Ionii in Epiro ſita, ad radices montis Acroceraunii, cum portu ſatis amplo, Orcum Straboni, Horicum Ptolemæo, Orcha Nigro dicitur. Multa de illa Tit. Livius.

6. *Poſt inſana Capræ ſidera.*) Poſtquam illa jactatus fuit magnis tempeſtatibus, quas excitavit ſidus Capræ, quæ eſt in humero Aurigæ ſiniſtro, ſicut in manu ſunt Hædi. Hygin. Capram Amaltheam cujus lacte nutritus eſt Jupiter, ab eo inter aſtra collecatam fabulantur. Oritur ſub finem Septembris: pariter & Hœdi; de quibus Ode 1. hujus libri. Pluvialem Capram vocat Plinius. Ex Arato, Capram & Hædi jactatas in mari naves, & gavidot homines frequenter viderunt.

Frigidas nocſtes non ſine lacrymis, &c.) Coactus hyemare Orici Gyges, Aſteriæ deſiderio contabeſcit, ſomno caret, lacrymatur ubertim, aliis mulieribus frigit, etiam tentatus non cedit. Adverte ſingulas voces amoris ſignificationem habentes, a Poeta coacervatas. Quid vero jucundius ſeu

Noctes, non ſine multis
  Inſomnis lacrymis agit.
Atqui ſollicitæ nuntius hoſpitæ,
Suſpirare Chloen, & miſeram tuis
  Dicens ignibus uri,
    Tentat mille vafer modis.
Ut Prætum mulier perfida credulum
Falſis impulerit criminibus nimis
  Caſto Bellerophonti,
    Maturare necem, refert.
Narrat pene datum Pelea Tartaro,
Magneſſam Hippolyten dum fugit abſtinens:
  Et peccare docentes
    Fallax hiſtorias monet.
Fruſtra. Nam ſcopulis ſurdior Icarî

INTERPRETATIO.

cit non dormiens, & abunde plorans. Verum internuntius hoſpitæ anxiæ, declarans afflictam Chloen ingemiſcere, tuiſque flammis ardere, variis illum rationibus aſtute ſollicitat. Exponit quemadmodum infidelis femina levem Prætum injuſtis calumniis excitarit mortem accelerare Bellerophonti nimium pudico. Refert Peleum tantum non interfectum, cum temperans eluctatur Hippolytam e Magneſia. Qin etiam deceptor narrat hiſtorias crimen admittere ſuadentes. Sed *incaſſum. Etenim rupibus Icarii*

ANNOTATIONES.

amicæ ſeu uxori proferri poterat? Quid efficacius ad leniendum vel abſtergendum dolorem; imo & ad excitandam fidem?

9. *Atqui ſollicitæ nuntius hoſpitæ, &c.*) Interea vero Chloe, apud quam diverſatur & manet Gyges, ejus animum ſollicitat interpoſito nuntio, qui *mille vafer modis* ſuadere conatur, ut obſequatur amori hoſpitæ ſuæ.

10 *Chloe.*) Κλοη, *viriditas*, adoloſcentiæ florem vox deſignans.

Tuis dicens ignibus uri.) Tui Gygis amore incenſam: adeoque tuo flagrantem igne, quo tu nempe ureris & flagras ipſa. Virg. Eclog. 3.

At mihi ſeſe offert ultro meus ignis Amyntas:

13. *Ut Prætum mulier, &c.*) Pluribus exemplis Gygen movere incuſſo metu nititur Chloæ nuntius. Narrat Bellerophontem ſimili cauſa & occaſione prope interemtum. Scilicet is Glauci Regis Ephyræ filius apud Prætum Regem Argivorum hoſpes erat. Antea ex Homero, ex aliis Sthenobœa ejus uxor, Bellerophontis amore capta ſtuprum obtulit. Hic reſpuit. Tum illa perfidiæ ſuæ crimen in eum conjecit, innocentem criminat apud Prætum; qui credulus ira exarſit. Cum tamen hoſpitii iura violare, hoſpitemque ipſe perimere nollet, ad alios occidendum tranſmiſit. Vide Hom. Iliad. 6. Apollodor. lib. 2. &c.

14. *Impulerit maturare necem.*) Ne temporis mora & cunctatione, Bellerophontis innocentia, a ſe vero cogitati facinoris infamia detegeretur, tandemque non ſine gravi dedecore a viro ipſa mulctaretur. De Bellerophonte iam lib. 1. Od. 27. in fine.

17. *Narrat pene datum Pelea Tartaro, &c.*) Refert etiam quemadmodum erepta fere eſt vita Peleo Achillis patri, dum caſtus amantem fugit ac repulit Hippolyten. Hæc enim excandeſcens velut inſidiatum ſuo pudori juvenem detulit viro ſuo. Jovis quidem Hoſpitalis iram veritus ille, Centauris inermem, dubioque procul interficiendum tradere cogitavit. At innocenti opem tulerunt Dii, miſſu Vulcano; a quo accepto Peleus gladio Centauros debellavit, mortemque evaſit, Vide Pindar. Nem. Carm. 4. & 5. Ovid. Metamorph. 11. Apollodor. lib. 3. &c.

18 *Magneſſam Hippolyten.*) Uxorem Acaſti Regis Magneſiæ, quæ Theſſaliæ regio. Hinc cognomen, quo diſtinguitur ab Hippolyta Amazonum Regina.

19. *Peccare docentes fallax hiſtorias monet.*) Quoniam periculi mortiſque metus parum valuit, alia jam ratione Gygis animum impellit Chloes internuntius. Affert hiſtorias & exempla eorum, qui rejectis primis amoribus, novos non injucunde nec infeliciter admiſerunt. Ipſum Jovem commemorat Alcmenæ, Danaes, & aliarum amores conſectatum, &c. Forte addit Paridem & Helenam. &c. *Peccare docentes.* Certe nihil magis, quam exemplum, vitium ſuadet. Viam enim oſtendit quaſi tritam & facilem, atque a nota criminis prope immunem. Apud Cicer. *hiſtoria magiſtra vitæ.* Sunt qui legant *hiſtoriis movet*, nec abſurde.

21. *Scopulis ſurdior Icari voces audit, &c.*) At Gyges *adhuc integer, voces* internuntii Chloæ ſollicitantis *audit* immotus, veluti ſcopulus. *Icarium* mare, hodie *Nicarium*, pars eſt Ægæi, verſus Icariam inſulam: frequentes habens ſcopulos. Nomen ab Icaro in illud lapſo, cum volare tentaſſet. De eo lib. 1. Od. 1. v. 15. lib. 2. Od. 20. v. 13. lib. 4. Od. 2. v. 2.

Voces

Voces audit adhuc integer. At tibi
  Ne vicinus Enipeus
    Plus juſto placeat, cave.
Quamvis non alius flectere equum ſciens
Æque conſpicitur gramine Martio:
  Nec quiſquam citus æque
    Thuſco denatat alveo.
Prima nocte domum claude: neque in vias
Sub cantu querulæ deſpice tibiæ:
  Et te ſæpe vocanti
    Duram, difficilis mane.

INTERPRETATIO.

maris durior iſta verba excipit hucuſque incorruptus. Tibi vero cave ne pluſquam par eſt, arrideat Enipeus vicinus. Tametſi nemo tam peritus equum regendi in Campo Martio ſpectatur; nulluſque tam expedite flumen Hetruſcum tranat. Ædes occlude nocte ineunte: nec in vias deorſum aſpice ad ſonitum canoræ fiſtulæ: & crudelem frequenter appellanti crudelis perſiſte.

ANNOTATIONES.

22. *At tibi ne vicinus, &c.*) Tu vero, Aſterie, fac ut æque fidelis tuo Gygi permaneas. Cave itaque ne vincaris aut indulgeas amoribus Enipei vicini, etiamſi habeat unde amari poſſit.

25. *Quamvis non alius, &c.*) Quamvis Enipeus equitandi peritiam in Campo Martio, in Tiberi vero ſolertiam natandi & agilitatem præ ceteris oſtentet. Vide lib. 1. Od. 8.

28. *Thuſco alveo.*) Tiberino fluvio, qui Hetruriam ab Umbria, Sabinia, & Latio diſterminat, Romam interluit, in mare Tyrrhenum delabitur.

29. *Prima nocte domum claude.*) Ne irrumpat Enipeus, noctis umbra & ſilentio abuſus. Tit. Livius *primas tenebras*, dixit, pro, *noctis initio*.

Neque in vias ſub cantu querulæ deſpice tibiæ.) Ne per feneſtram in vias deſpecta, neve ſic videaris Enipei reſpondere amoribus, cum ille, ex more amantium, ante fores tuas noctu canet tibia. Vide lib. 1. Od. 25. & hujus libri Od. 10. ibique annot.

30. *Querulæ.*) Suaviter ludentis ac reſonantis; vel molliori ſono exprimentis amorem Enipei & ejus querimoniam, quod erga ipſum dura ſit.

31. *Vocanti duram, difficilis mane.*) Licet ille te incuſet velut ferream, quæ laborantis ægritudine parum movearis; inexorabilis tamen & inexpugnabilis perſevera libidinoſam Enipei contentionem eluctari.

AD MOECENATEM,

ODE VIII.

Reddit rationem cur Martiis Kalendis ſacrificet,

MARTIIS cælebs quid agam Kalendis,
Quid velint flores, & acerra thuris
Plena, miraris, poſituſque carbo in
Ceſpite vivo,
Docte ſermones utriuſque linguæ.
Voveram dulces epulas, & album
Libero caprum; prope funeratus
Arboris ictu.
Hic dies, anno redeunte, feſtus

INTERPRETATIO.

O Mœcenas, *callens utramque linguam, demiraris quid ego ſine uxore faciam Kalendis Martiis, quid denotent flores, &* *vaſculum thure refertum; atque prunæ conſtitutæ in gramine virenti.* Scilicet *arboris ego lapſu fere exanimatus lautas dapes, & hœdum candidum Bacchko promiſeram.* En *dies iſte lætus anno vertente* recurrens

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 9. Lib. 1.

1. *Martiis cælebs quid agam Kalendis, &c.*) Miraris quod ego cælebs diem hunc feſtum habere videar ſolis conjugibus celebrari ſolitam. Singulorum menſium Calendæ, præcipue vero Martiæ Junoni dicatæ erant: dictaque Matronalia, quoniam pro conjugii felicitate matronæ ſacrificabant. Adde quod ea die coli cœpta eſt ædes Junonis, quæ conjugiis præſidet. Macrob. lib. 1. c. 9. Alex. ab Alex. lib. 6. c. 4. Belli etiam per Sabinas mulieres compoſiti memoria tunc colebatur. Ovid. Faſt. 3. Hinc *ſemineas* vocat has Calendas Juvenalis Sat. 9. v. 53. At mariti quoque Junoni ſupplicabant, ut uxorum pudicitiam tueretur. Porro quod primus anni menſis apud Romanos erat Martius, & unde Calendæ appellatæ, diſce ex Macrob. lib. 1. cap. 12. & 15.

Cælebs.) Romani cælibem dicebant quaſi cœlitem, qui vitam ageret in terris celeſti ſimilem. Donat. in Terent.

2. *Quid velint flores, &c.*) Omnia nempe Horatius ad ſacrificium perſolvendum comparabat, tanquam voti reus.

Acerra.) Vas fictile ſeu patera, in qua ponebatur thus adolendum.

3. *Poſituſque carbo, &c.*) Ignis in ara e vivo ceſpite, ſeu virenti gramine ſtructa. Vide lib. 1. Od. 19.

5. *Docte ſermones utriuſque linguæ.*) Græcæ, Latinæque, quarum ſtudio perinde incumbebant Romani. Cic. Offic. initio, *ut ipſe ad meam utilitatem ſemper cum Græcis Latina conjunxi; neque id in Philoſophia tantum, ſed etiam in dicendi exercitatione feci, idem tibi cenſeo faciendum, ut par ſis in utriuſque orationis facultate.*

6. *Voveram dulces epulas, &c.*) Graviorem itaque cæteris habeo cauſam celebrandi Martias Calendas, in quibus mortis evaſi periculum: unde & ſacrificium vovi & ſacras epulas.

Album Libero caprum.) Albæ victimæ Diis Superis, nigræ Inferis mactabantur: Arnob. lib. 7. &c. Baccho præſertim caper, qui vitibus infeſtus eas arrodendo.

Virgil. Georg. 2. v. 380.

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur. Ovid. Faſtor. 1.

Rode caper vitem: tamen hinc cum ſtabis ad aram,
In tua quod ſpergi cornua poſſis, erit.
Verba fides ſequitur: noxæ tibi deditus hoſtis
Spargitur affuſo cornua, Bacche, mero.

7. *Prope funeratus arboris ictu.*) Cadente arbore propemodum oppreſſus & extinctus. Vide lib. 3. Od. 13. & 17.

9. *Hic dies anno redeunte feſtus, &c.*) Anniverſarius adeſt iſte dies in feſtivis epulis mihi ducendus: quare vinum vetuſtate præcipuum hodie promam.

Anno redeunte.) Ita cum Græcis Horatius. Virg. *volventem annum* ait: Cicer. *vertentem annum.* Somn. Scip. 17. *Cum ad idem unde ſemel profecta ſunt, cuncta aſtra redierint, eandemque totius cæli deſcriptionem longis intervallis retulerint, tum ille vere vertens annus appellari poteſt.*

10. Cor-

Corticem aſtrictum pice dimovebit
Amphoræ fumum bibere inſtitutæ
Conſule Tullo.
Sume, Mœcenas, cyathos amici
Soſpitis centum, & vigiles lucernas
Perfer in lucem; procul omnis eſto
Clamor & ira.
Mitte civiles ſuper urbe curas:
Occidit Daci Cotiſonis agmen:

INTERPRETATIO.

corticem pice affixum auferet dolio fumum contrahere cœpto ſub *Conſulatu Tulli. O Mœcenas, accipe centenos ſcyphos, ob amicum incolumem & lychnos accenſos produc* uſque *ad diem. Longè abſit vociferatio quælibet & rixa.*

Dimitte ſollicitudines de civitate. Deletus eſt exercitus Cotiſonis Daci:

ANNOTATIONES.

10. *Corticem aſtrictum pice dimovebit, &c.*) Reſignabit, relinet operculum amphoræ, e ſubere vel cortice, pice quidem aſtrictum. Cato: *in amphoram muſtum indito, & corticem oppicato.*
Tibull. lib. 2. Eleg. 1.

Chio ſolvite vincla cado.

11. *Fumum bibere inſtitutæ.*) Fumo dudum expoſitæ, unde contentum in ea vinum jam maturum & lene prorſus.
Ovid. Faſt. 5. *Fumea vina.*
Martial. lib. 3. Epigr. 81.

Coctæ fumis muſta Maſſilianis.

Idem lib. 10. Epigr. 36. *Improba fumaria* dicit; &c.

Accipit ætatem quiſquis ab igne cadus.

Tibull. mox cit.

Nunc mihi famoſum veteris proferte Falernum
Conſulis.

Columel. lib. 1. c. 6. apothecæ ſuperponuntur locis, unde plerumque fumus exoritur: quoniam vina fumo celerius vetuſteſcunt: eius tenore præcocem maturitatem trahunt, &c. Plin. lib. 23. cap. 1. *minus infeſtat nervos quod vetuſtate dulceſcit* . . . . . *Nos fumi amaritudine vetuſtatem indui perſuaſum habemus.* Meminit & Cæl. Rhodig. lib. 26. cap. 21.

12. *Conſule Tullo.*) Conſulum nomine ſolebant notari vina, ut alibi amplius dixi. Vide lib. 1. Od. 20. & lib. 2. Od. 3. Hic certum nomen pro quolibet incerto poni, vinumque vetus duntaxat commendari crediderim. Quod ſi vinum illud conditum fuerat ſub L. Volcatio Tullo, qui Conſul fuit cum M. Æmilio Lepido, anno urbis conditæ 687. prolatum vero eſt ab Horatio paulo poſt ſubjugatos ab Agrippa Cantabros, de quibus ſub hujus finem Odes, anno ſcilicet 734. ut ait Cruquius, vinum illud vetus fuiſſet annos 47. Interea meminiſſe oportet quod ſcribit Plin. mox cit. *Falernum nec in novitate, nec in nimia vetuſtate corpori ſalubre eſt. Media ejus ætas a 15. anno incipit* . . . . *Si ſit fumo inveteratum, inſalubre eſt. Mangones iſta in apothecis excogitavere. Jam & patres familias ætatem ademere his, quæ per ſe vetuſtatem traxere. Quo certe vocabulo ſatis conſilii dedere priſci*: nempe vina ad extremam ſenectutem, quæ curioſa eſt, non eſſe recondenda. Dalecamp.

13. *Sume cyathos centum.*) Ob lætitiam de amici ſoſpitis incolumitate, ſeu de Horatii tui ſalute, bibe centum cyathos, id eſt, plures, & tota nocte mecum perpota. Numerus finitus pro infinito.

14. *Vigiles lucernas perfer in lucem.*) Prandium ignorabant veteres: at cœnam maxime, non quidem ut nos candelas, ſed ad lychnos & lucernas, producebant uſque ad lucem poſteram: pergræcando; id eſt, ritu Græcorum tota nocte compotando. Plaut. Menæchm. Scen. 3. *inde uſque ad diurnam ſtellam matutinam potabimus.* Hor. Od. 21. ſeq. *Vivæque producent lucernæ, dum rediens fugat aſtra Phœbus.* Propert. lib. 4. Eleg. 6. in fine:

Sic noctem patera, ſic ducam carmine, donec
Injiciat radios in mea vina dies.

Erat etiam olim perpotandi certamen, propoſitumque victoribus bibonibus præmium, placenta, ut amplius exponam Epiſt. 19. ad hæc verba: *nocturno certare mero.* Quod autem nocturnæ cœnæ utiliores ſint corpori, ob Lunæ ſidus vim habens putrefaciendi, adeoque cibos concoquendi; crede, ſi lubet, aſſerenti Athenæo lib. 7. cap. 1. Quin potius auſculta Caſaubono eo loci, coctionem cum putrefactione confundi perperam, Athenæumque philologiæ quam philoſophiæ ſacris auſpicatius initiatum, bene docteque redarguenti.

15. *Procul omnis eſto clamor & ira.*) Ebrietatis incommoda & vitia Horatius arcet a ſuis epulis; quo forte etiam notat bonitatem & lenitatem vini ſui, cujus cyathos queat Mæcenas centum bibere, extra notam; ut nec ad vociferandum nec ad rixandum impellatur. Vide lib. 1. Od. 27.

17. *Mitte civiles ſuper urbe curas.*) His verbis patet urbis præfecturam tunc geſſiſſe Mœcenatem: qui ſi *privatus* mox appellabitur, ne accipe aliter quam par eſt; & illic explicabo.

18. *Occidit Daci Cotiſonis agmen, &c.*) O Mœ-

Medus

Medus infeſtus ſibi luctuoſis
    Diſſidet armis:
Servit Hiſpanæ vetus hoſtis oræ
Cantaber, ſera domitus catena:
Jam Scythæ laxo meditantur arcu
    Cedere campis.
Negligens, ne qua populus laboret,
Parce privatus nimium cavere, &
Dona præſentis rape lætus horæ, ac
    Linque ſevera.

INTERPRETATIO.

Medus ſibimet adverſarius bello fatali diſtrahitur. Cantaber *Hiſpaniæ fines* incolens, *antiquus* noſter *inimicus, ſubactus eſt*, quamvis *tarda profligatus victoria. Modo Scythæ arcu remiſſo incipiunt agris diſcedere.* Tu quaſi *privatus omitte curare & pluſculum conſulere ne quid detrimenti capiat populus: atque temporis præſentis uſura fruere, genio indulgens, & moleſta abjice.*

ANNOTATIONES.

cenas, omitte paululum curas & ſollicitudines, quibus civitati provides ſedulus: en hoſtes Populi Romani jam domiti ſunt, nec ab ullo quidquam metuendum. *Cotiſon* Dacorum Rex ab Auguſto victus. L. Flor. lib. 4. cap. 12. *Daci montibus inhærent. Cotiſonis Regis imperio, quoties concretus gelu Danubius junxerat ripas, decurrere ſolebant & vicina populari. Viſum eſt Auguſto gentem aditu difficillimam ſubmovere. Miſſo igitur Lentulo, ultra ulteriorem repulit ripam; citra, præſidia conſtituit. Sic tunc Dacia non victa, ſed ſummota atque dilata eſt.* Illud vero poſtea factum eſt. Sueton. cap. 21. Octav. *Coercuit & Dacorum incurſiones, tribus eorum ducibus cum magna copia cæſis, &c.* cap. 63. *M. Antonius ſcribit, primum eum Antonio filio ſuo deſpondiſſe Juliam; dein Cotiſoni Getarum Regi: quo tempore ſibi quoque invicem filiam Regis in matrimonium petiiſſe.* De *Dacis* jam lib. 2. Od. 20. Hos porro eoſdem eſſe ac Getas, certum eſt. Plin. lib. 4. cap. 12 *Getæ, Daci Romanis.* Xiphilin. in Domitiano ita ſcribit: *Per id tempus bellum fuit Populo Romano cum Dacis . . . . Porro eam gentem Dacos appello. Nam ita ſeipſi nominant, eodemque nomine a Romanis appellantur: etſi non ignoro eos a quibuſdam Græcis Getas eſſe dictos. Quod an recte factum ſit, neſcio: illud quidem ſcio Getas trans Hæmum apud Danubium incolere.*

19. *Medus infeſtus ſibi, &c.*) Medi ſeu Parthi bellis civilibus occupati ſunt. Vide Strabonem lib. 10. & quæ antea nec ſemel de iis annotavi, lib. 4. Od. 26. v. 5. & alibi.

21. *Servit Hiſpanæ, &c.*) Cantabri ab Agrippa, ſero licet, fracti & ſubacti ſunt. Vide lib. 2. Od. 6. Sueton. Octav. cap 20. Auguſtus *externa bella duo omnino per ſe geſſit: Dalmaticum adoleſcens adhuc: & Antonio devicto, Cantabricum*, & cap. 21. *domuit autem partim ductu, partim auſpiciis ſuis Cantabriam, &c.*

23. *Jam Scythæ laxo, &c.*) Scythæ armis depoſitis cedunt. Vide lib. 2. Od. 9. in fine, ibique annot. Sueton. Octav. c. 21 *Ea virtutis moderationiſque fama Indos ac Scythas auditu modo cognitos pellexit ad amicitiam ſuam Populique Romani ultro per legatos petendam.*

25. *Negligens ne qua populus, &c.*) Dum mei ſacrificii particeps ſacras mecum epulas carpes, ita lætitiæ vaca ut ſi privatus eſſes. Ergo paululum abjice omnem curam urbis, & ſollicitudines de Republica.

26. *Privatus.*) Quidem explicant, inter privatos parietes, genio indulge. Alii interpretantur abſolute: quandoquidem non geris magiſtratum: volunt nimirum urbis præfecturam eſſe officium duntaxat, nec inter magiſtratus cenſeri: Ex Suet. Octav. cap. 37. *Quo plures adminiſtrandæ Reipublicæ partem caperent, nova officia excogitavit: curam operum publicorum . . . . præfecturam urbis, &c.* Quod minime placet. Sic igitur intelligo: tu *linque ſevera* tantiſper, id eſt, ſerias & graves occupationes intermitte: *præſentis horæ dona*, ſeu gaudia rape, cape, animo plane tranquillo, teque *privatum* hoc nocturno ſaltem convivio finge & cogita.

ODE

ODE IX.

DIALOGUS HORATII ET LYDIÆ,

HORAT. DONEC gratus eram tibi,
Nec quiſquam potior brachia candidæ
Cervici juvenis dabat;
Perſarum vigui Rege beatior.

LYD. Donec non alia magis
Arſiſti, neque erat Lydia poſt Chloen;
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.

HORAT. Me nunc Creſſa Chloe regit,
Dulces docta modos, & citharæ ſciens:
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animæ fata ſuperſtiti.

LYD. Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornithi:
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata ſuperſtiti.

INTERPRETATIO.

HORAT. *Quamdiu carus tibi extiti, neque alius præſtantior adoleſcens brachia inferebat collo* tuo *candido, felicior* ego *vixi Rege Perſarum.*
LYD. *Quamdiu non alteram plus dilexiſti, nec Lydia poſthabita eſt Chloe, Ego Lydia magnæ famæ illuſtrior florui* quā *Ilia Romana.*

HORAT. *Mihi jam dominatur Chloe e Creta, perita ſuavium modulorum, ac* pulſandæ *lyræ, pro qua non verebor vitam profundere, ſi fata indulgeant animæ reſiduæ.*
LYD. *Me urit mutuo amore Calais filius Ornithi e Thurio, pro quo bis mortem oppetam ultro, ſi juveni vivo fata indulgeant.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 3. Lib. 1.

1. *Donec gratus, &c.*) Amœbæum carmen eſt, cujus hæc lex, ut qui poſterior dicit, priorem vincat, majus aliquid ſubjiciendo. Ode porro hæc tanti æſtimatur a Scaligero, ut ejus deſcribere ſententiam non pigeat. Sic habet lib. 6. Poet. *Omnes Horatii Odæ tantæ ſunt venuſtatis, ut & mihi & aliis prudentioribus omnem ademerit ſpem talium ſtudiorum. Inter cæteras vero, duas animadverti, quibus ne ambroſiam quidem aut nectar dulciora putem. Altera eſt tertia quarti libri*: Quem tu Melpomene ſemel, &c. *Altera eſt nona tertii*, Donec gratus eram tibi, &c. *Quarum ſimiles a me compoſitas malim, quam Pythionicarum multas Pindari, & Nemeonicarum: quarum ſimiles malim compoſuiſſe, quam eſſe totius Tarraconenſis Rex.* Vide Virg. Eclog. 3. & 7. Hic zelotypiam uterque ſuam belle exprimit, reſtituendiſque amoribus prioribus viam ſternit.

2. *Nec quiſquam potior, &c.*) Dum non amplexus tuos alteri conceſſiſti, nec alium mihi prætuliſti in amore.

4. *Perſarum vigui Rege beatior.*) Antiqui Perſarum Reges, Cyrus, Darius, ad ſummas opes elati proverbio locum dedere. Illorum quiſque Regem Regum ſe jactabat. Quin & Perſarum montes pro montibus aureis dicti. Plaut. Stich. ſcen. 1. 1.

Neque ille mereat Perſarum ſibi
Montes, qui eſſe perhibentur aurei.

5. *Non alia magis arſiſti.*) Alii legunt, *aliam*. Æque eleganter utrumque.

Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexin.

6. *Neque erat Lydia poſt Chloen.*) Dum non amaſti Chloen præ Lydia: De hac jam lib. 1. Od. 8. 13. 25.

8. *Romana vigui clarior Ilia.*) Ego me fortunatiorem exiſtimabam, quam fuit unquam Ilia, ſeu Rhea, quæ Marte gravida Romulum Romanæ gentis auctorem protulit. De illa lib. 1. Od. 2.

9. *Me nunc Creſſa Chloe regit.*) Nunc ego ſervio amoribus Chloes, quam præter formam commendat vocis & Muſicæ ſoavis modulatio. Quidam legunt, *Threſſa*, id eſt, Thrax, ſeu e Thracia: utrum lectioni noſtræ favet quod Cretes Muſicæ valde ſtudioſos refert Ælianus.

12. *Si parcent animæ fata ſuperſtiti.*) Moriar ego libens ad redimendam Chloes vitam: ut illa ſuperſtes vivat, quæ eſt altera pars mei. De ſuperſtitione veterum pro alterius ſalute ſeſe devoventium, alibi dixi.

13. *Me torret face mutua, &c.*) Mutuo me amore detinet Calais adoleſcens pulcherrimus. Alludi volunt aliqui ad nomen Callaidis lapilli, quem Sapphiri æmulum dixit Plin. lib. 37. cap. 10

14. *Thurini.*) Thuria, ſive Thurium civitas erat in ſinu Tarentino.

16. *Si parcent puero.*) Pro Calaibis ego mortem oppetere velim.

HORAT. Quid ſi priſca redit Venus,
Diductoſque jugo cogit aheneo?
Si flava excutitur Chloe,
Rejectæque patet janua Lydiæ?

LYD. Quanquam ſidere pulcrior
Ille eſt; tu levior cortice, & improbo
Iracundior Adria;
Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

INTERPRETATIO.

HORAT. *Quid ſi vetus amor reviviſcat, & divulſos copulet æreo vinculo: ſi formoſa Chloe rejicitur, & oſtium* meum *aperitur pulſæ Lydiæ?*

LYD. *Tametſi eſt ille aſtro ſplendidior, Tu* vero es *levior ſubere atque Adriatico* mari *procelloſo ferocior, tecum vivere cupiam, tecum ſponte moriar.*

ANNOTATIONES.

17. *Quid ſi priſca redit Venus?*) Quid faceres, o Lydia, ſi Horatii vetus in te amor denuo accendatur; noſque diſſociatos reconciliet, arctiuſque jungat quam olim, imo conſtringat *jugo aheneo*, ſeu ære firmiori & nunquam diſſolvendo? Vide l. 1. Od. 33.

22. *Levior cortice.*) Ode ſuperiori, *corticem aſtrictum pice*, pro ſubere nempe ponitur cortex, teſte Plinio, lib. 16. cap. 8. Proverbium eſt in inconſtantes, *cortice levior*, ſuber enim naturali ſua levitate ſuper aquas fertur & natat.

23. *Iracundior.*) Hoc ſibi vitium imputat Horatius non ſemel. Epiſt. lib. 1.

Iraſci celerem, tamen ut placabilis eſſem.

Adria.) De eo lib. 1. Od. 33.

24. *Tecum vivere amem, &c.*) Ita facile reconcilantur diſcordiæ amantium. Et vere dixit Terentius Andr.

Amantium iræ amoris redintegratio eſt.

Plaut. Amphitr. Act. 3.

Iræ interveniunt; redeunt rurſum in gratiam.
Verum iræ, ſi quæ forte eveniunt hujuſmodi
Inter eos, rurſum ſi reventum in gratiam eſt,
Bis tanto amici ſunt inter ſe quam prius.

ODE X.

Lycen admonet ut paulum manſueſcat erga ſe.

EXTREMUM Tanaim ſi biberes, Lyce,
Sævo nupta viro; me tamen aſperas

INTERPRETATIO.

O *Lyce, ſi potares ultimum Tanaim, marito juncta barbaro, nihilominus*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 6. Lib. 1.

1. *Extremum, &c.*) Ejuſmodi cantiones & querelas noctu canebant amantes ad fores meretricum, aliarumque mulierum quas deperibant, ut ſic eas demererentur, atque ab iis tandem ſua patientia victis admitterentur in domum antea ſibi clauſam. Vide quæ annotavi l. 1. Od. 25. Plura vero dixi ad Perſ. Sat. 5. v. 165. ubi ſic habetur:

Limen ad obſcænum ... dum Chryſidis udas
Ebrius ante fores extincta cum face canto.

Extremum Tanaim ſi biberes.) Si nata in Scythia, in remotiſſimis illis & frigidiſſimis partibus, ubi ſcaturit Tanais: ſi barbara proinde; & *ſævo* quoque *viro nupta* eſſes quem vereri deberes; te tamen oporteret moveri meis amoribus, cum ante fores tuas excubantem cerneres in iſta aeris intemperie.

Tanaim.) Fluvius iſte notiſſimus, e Riphæis montibus, vel e Caucaſo monte fluere dictus, Aſiam ab Europa dividit; hodie *Don* vocatur. Eſt maxime Septentrionalis, quique Nomades Tanaim accolebant, erant agreſtiores, ex Strabone lib. 11. De eo jam antea Od. 4. hujus libri, ubi *Scythicum amnem* appellat Horatius.

2. *Me tamen aſperas, &c.*) Non tam dura eſſes ut me jacentem ſuper limen januæ tuæ, frigidiſſima & moleſtiſſima tempeſtate, videres ſine ullo humanitatis ſenſu. Ovid.

Frigidus in que ade ſæpe jacebis humo.

Porro

Porrectum ante fores objicere incolis
Plorares Aquilonibus:
Audis quo ſtrepitu janua, quo nemus
Inter pulcra ſitum tecta remugiat
Ventis? Et poſitas ut glaciet nives
Puro numine Jupiter?
Ingratam Veneri pone ſuperbiam,
Ne currente retro funis eat rota.
Non te Penelopen difficilem procis

INTERPRETATIO.

Fleres me ante januam tuam *duram extenſum exponere ventis Septentrionalibus* illic *habitantibus*. Nonne *audis quo murmure* tuæ *fores, quo nemus in ædibus magnificis conſitum reſonet ventis* perſtantibus: *utque Jupiter puro numine conſtringat nives demiſſas? Abjice faſtum Veneri odioſum, ne funiculus retrorſum abeat rota verſata. Tyrrhenus pater haud te procreavit Penelopen aman-*

ANNOTATIONES.

3. *Objicere incolis plorares Aquilonibus.*) Doleres, ægre ſineres me objici noctu ventis iſtis a Scythiæ regione ſtantibus, ac velut incolis. Ovid. Metam. 1.

Scythiam ſeptemque triones
Horrifer invaſit Boreas.

Plorares objicere.) Sic & locutus Plaut. Aulul. Scen. 7.

Aquam hercle plorat, cum lavat, profundere.

5. *Audis quo ſtrepitu, &c.*) Quam vehemens ſæviat ventus, judica e concuſſione tuæ januæ, & e murmure arborum viridarii tui graviter ſtridentium.

Nemus inter pulcra ſitum tecta.) In ſeptis domorum nemora etiam habebant veteres; quorum ſtruendum rationem docet Vitruv. lib. 5. cap 11. *Sint*, inquit, *inter duas porticus ſilvæ, & in his perficiantur inter arbores deambulationes, &c.* Sueton. Octav. cap. 72. *prætoria ſua quamvis modica non tam ſtatuarum tabularumque pictarum ornatu, quam xyſtis & nemoribus excoluit, &c.* Tibull. lib. 3. Eleg. 3.

Et nemora in domibus ſacros imitantia lucos.

Cic. ad Quinctum fratrem lib. 3. Ep. 1. *nunc domus ſuppeditat mihi hortorum amœnitatem*. Vide Senec. Epiſt. 122. Item ſupra lib. 2. Od. 3. & Epiſt. 10. lib. 1.

Nempe inter varias nutritur ſylva columnas.

7. *Et poſitas ut glaciet nives puro numine Jupiter.*) Æſtimare potes etiam quantum frigus perpetiar, ex eo quod purum ſit cœlum, æther ſudus ac ſerenus, quo nives gelu concreſcunt & conſtringuntur; quia tunc facile diffunditur, quando ſcilicet in aere nihil eſt quo reprimatur frigus: contra nebuloſo æthere cohercetur ne ad nos uſque perveniat, ut docet Ariſtot. in Problem.

Poſitas.) E cœlo delapſas, & humi jacent.

Glaciet.) Per licentiam poeticam uſurpatur hoc verbum active, quod tamen abſolute poni ſolet, pro, *coaleſcit, concreſcit*. Cic. 2. de Nat. Deor. n. 26. *tum aquæ declarat effuſio, quæ neque conglaciaret frigoribus, neque nive pruinave concreſceret, niſi eadem ſe admiſto calore liquefacta & dilapſa diffunderet. Itaque & Aquilonibus reliquiſque frigoribus adjectis dureſcit humor, &c.*

8. *Puro numine Jupiter.*) Bene ſic legito: alii, *puro lumine*, vel *limine*; ſed perperam. Jovem pro æthere non raro uſurpari, notum: huic ergo reſpondet vox, *numine*. Puro lumine Sol quidem dicatur; at non Jupiter, præſertim concubia nocte; qua Lyces januam occentabat, de more, Poeta noſter.

9. *Ingratam Veneri pone ſuperbiam.*) Venus enim jocis, gratiis, amoribus ſtipata ubique memoratur: quibus adverſatur omnino ſuperbia. Lib. 1. Od. 2.

Erycina ridens,
Quam jocus circumvolat & Cupido.

10. *Ne currente retro funis eat rota.*) Ne offenſa Venus iram in te ſuam ſtringat; tuque favore ejus deſtituta contemnaris, ut modo me contemnis. Time ergo ſapienter fortunæ vices. Tibull. lib. 1. Eleg. 5.

Heu canimus fruſtra: nec verbis victa pateſcit
Janua: ſed plena eſt percutienda manu.
At tu qui potior nunc es, mea fata caveto.
Verſatur celeri ſors levis orbe rotæ.

Iſto tamen loco metaphora videtur eſſe ducta non a rota fortunæ volubili & inſtabili; ſed potius a rotis & trochleis, quibus circumvolutus funis ingentia ſublevat & trahit pondera, ſi bene teneatur: at ſi dimiſſus fuerit, & rota funis & pondus in partem contrariam feruntur, currunt, fugiunt, deturbantur. Senſus itaque Horatii erit: o Lyce, ne Veneris tu vincula nexuſque ſperne, quæ ſi dimiſeris, cave ne res tuæ retro & peſſum eant ac diſſolvantur. Virg. Ecl. 8.

Veneris, dic, vincula necto.

11. *Non te Penelopen difficilem, &c.*) Non es ut Penelope, Spartana, nec educata inſtructaque duris moribus auſteraque vivendi ratione; imo venuſtam, lepidam, tractabilem genuit te pater Italus, vel Hetruſcus, ut placet quibuſdam, nec abſurde. Hetruſcos ludorum ac voluptatum amatores nemo neſcit: refert Cœl. Rhodig. lib. 15. cap. 11. atque a Lydis traxiſſe originem ſuſpicatur.

Tyrrhenus genuit parens.
O, quamvis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice ſaucius
Curvat; ſupplicibus tuis
Parcas, nec rigida mollior æſculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus.
Non hoc ſemper erit liminis aut aquæ
Cœleſtis patiens latus.

INTERPRETATIO.

tibus intractabilem. O, *licet te nec dona flectant, nec vota, nec violaceus pallor amore* tabeſcentium, *neque maritus* tuus amore *pellicis Pieriæ vulneratus; indulge ſupplicantibus tibi,* quæ fuiſti hactenus *dura quercu non flexibilior, neque manſuetior ſerpentibus Mauritaniæ. Latus iſtud haud ſemper erit tolerans liminis & pluviæ.*

ANNOTATIONES.

Penelopen difficilem procis.) Hæc Ulyſſis uxor viro ſuo fidem ſervans viginti annos abſenti, procos bene multos acriter ſollicitantes, patrem etiam novas nuptias ſuadentem eluctata eſt, Homer. Odyſſ. 2. 6. 7.

12. *Tyrrhenus.*) Tyrreni Hetruriæ populi. Tyrrhenia Straboni eadem regio cum Thuſcia. Ovid. Metamorphoſ. 14.

Concurrit Latio Tyrrhenia tota.

Porro ſynecdochicos illi pro Italis univerſis vel Romanis accipi poſſunt.

14. *Tinctus viola pallor.*) Color vultus mei pallidus, inſtar violarum, quas etiam pallentes vocavit Virgil. Eclog. 2. Sunt enim aliæ purpureæ, aliæ luteæ, aliæ albæ: ex Plin. lib. 21. cap. 6. Quanquam duo tantum genera violarum agnoſcit Nicander, pallidum & luteum: apud Athenæum lib. 15. cap. 9. *pallor amantium.* Ovid.

Palleat omnis amans: color eſt hic aptus amanti.

Nimirum recurrente ad cor amoris centrum calore naturali, & quoniam intenſior in amantibus eſt, ſpiritus vitales magis diſſipante: in vultu pallor efficitur.

15. *Nec vir Pieria pellice ſaucius.*) Quanquam nec offenſa viri tui pellicem Pieriam depereuntis injuria ad me amandum inclinaris. Hoc certe eſt irritamentum uxoris maximum; ut inducatur in alterius amorem. Ex Euripide, quædam alia minus gravate fert uxor: at ſi a marito fallatur, quicquid eſt in vita jucundi perdit. Ovid.

Sed neque fulvus aper mediæ tam ſævus in ira eſt.
. . . .
Nec lea . . . .
Femina quam ſocii deprenſa pellice lecti:
Ardet, &c.

Pieria.) Vel nomen factum a ſolo natali, ad augendam invidiam, quaſi diceret, peregrina, & ex ea Macedoniæ regione: vel notat fidicinam, pſaltriam, ob Pierium montem Muſis ſacrum; cujuſmodi mulieres ut plurimum exercebant meretriciam artem.

16. *Supplicibus tuis parcas.*) Indulge aliquid ſupplicanti etiam apud te. Quis enim ſupplices unquam acerbe repulit, niſi qui humanitatem exuit? ex ſententia veterum, qui talem hominem velut execrabilem averſabantur: cum & natura ſupplicibus parcere doceat.

Æſculo.) Arbor eſt glandifera, quam pro duritie ponit Horatius. De ea Plin. lib. 16. & nos jam lib. 1. Od. 22.

18. *Mauris.*) Mauritania Africæ regio ab ortu in occaſum extenſa, ubi nunc Barbaria Occidentalis. Arenoſa iſta loca, aquarum penuria & Solis æſtu arentia & fervida, omne genus ſerpentium alunt etiam ſæviſſimoruui.

19. *Non hoc ſemper erit liminis, &c.*) Amores meos tibi ſponte oblatos ne modo ſperne: nec enim ero ſemper ea robuſta & ferventi ætate, qua tui gratia poſſim & velim pernoctare ante januam, & cubare ſuper durum limen ædium tuarum. Epod. 21.

Ferebar incerto pede
Ad non amicos heu mihi poſtes, & heu,
Limina dura, quibus
Lumbos & infregi latus.

Aquæ cœleſtis patiens.) Imbres aliaque hyemalis tempeſtatis incommoda perpeti non ſemper libeblt. Certe coatra in Lycen jam vetulam acriter ſcripſit. Od. 13. lib. 4. Ovid.

Sæpe feres imbrem cœleſti nube ſolutum
Frigidus, inque uda ſæpe jacebis humo.

AD MERCURIUM,

ODE XI.

Ut ſibi dictet cantus, quibus Lyde flectatur.

MERCURI (nam te docilis magiſtro
Movit Amphion lapides canendo)
Tuque teſtudo reſonare ſeptem
Callida nervis,
Nec loquax olim, neque grata, nunc &
Divitum menſis & amica templis,
Dic modos, Lyde quibus obſtinatas
Applicet aures.
Quæ, velut latis equa trima campis,
Ludit exultim, metuitque tangi,
Nuptiarum expers, & adhuc protervo
Cruda marito.
Tu potes tigres comiteſque ſilvas
Ducere, & rivos celeres morari.

INTERPRETATIO.

O Mercuri, (ſiquidem te præceptore Amphion ſaxa cantu movit) & tu lyra, chordis ſeptanis reſonare perita, neque canora pridem neque jucunda, jam vero familiaris tum opulentorum menſis, tum fanis Deorum; *numeros ede, quibus pervicaces auriculas admoveat Lyde: quæ ſicut equa trium annorum exultat & ludit per apertos agros; fugitque attrectari a nuptiis immunis, necdum petulanti viro idonea. Tu vales trahere tigres ſilvaſque ſimul, & rapidos tardare fluvios.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 2. Lib. 1.

1. *Mercuri.*) De eo multa lib. 1. Od. 10.

2. *Movit Amphion lapides canendo.*) Jovis ille ex Antiopa filius ſuavi lyræ ſono dicitur moviſſe lapides, ut ipſis inter ſe compoſitis & ſuperſtructis, Thebarum muri civitaſque ædificata fuerint. Vide Epiſt. ad Piſones, v. 394. Plutarch. de Muſica. Propert. lib. 3. Eleg. 2.

Saxa Cithæronis Thebas agitata per artem
Sponte ſua in muri membra coiſſe ferunt.

3. *Teſtudo reſonare ſeptem callida nervis.*) E teſtudine lyra per Mercurium facta atque exornata, ut annotavi lib. 1. Ode 10. Tribus primo chordis, deinde quatuor, tum ſeptem, poſtea novem inſtructa; demum etiam pluribus. Vide Macrob. lib. 1. Saturn. c 19. Diodor. Sicul lib. 1. Pindar. φορμιγγα επταγλωσσον, id eſt, επταφωνον vocat. Virgil. Eclog. 2.

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula.

Et Æneid. 6. v. 646.

Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum.

Porro ſeptenas diapaſon ſpecies ſeu modos, quos nunc tonos appellant, debere intelligi locis iſtis perinde ſingulis, non abs re contendit Glareanus.

5. *Nec loquax olim, neque grata.*) Prius muta & ſine ullo pretio, at poſtquam in lyram eſt concinnata, gratum edidit ſonum, dulceſque modos ac numeros expreſſit: ut requiſita & adhibita ſit in divitum conviviis & Deorum ſacris.

6. *Divitum menſis.*) Quod vini vim fervidiorem elidere valeat Muſica, hanc ideo priſci adhibebant in ſuis conviviis. Teſtis Plutarch. lib. de Muſica: & Homer. Odyſſ. ubi cithara convivii ſodalis nuncupatur.

Et amica templis.) Vide Tit. Liv. lib. 9. c. 30. ubi de tibicinibus ad præcinendum in ſacrificiis Deorum ſolerter revocatis, hiſtoria narrat ſat lepidam.

7. *Dic modos, Lyde quibus obſtinatas applicet aures.*) Cantus dulcedine contumacem Lydes animum flecte, per aures delinitas ad cor penetra, demulce viam, ſterne, ſenſimque meos amores inſinua. Ex Plutarcho, Muſica concinno ſuo temperamento corpora menteſque revocat & emollit. Et lib. de Superſtit. ait ex Platone. Muſicam non deliciarum cauſa & pruritus aurium datam; ſed ut animi periodos improbe laſcivientes decenter reducat.

9. *Quæ velut latis equa trima campis ludit.*) Velut equa non domita juveniliter laſcivit & ludit per campos diſcurrendo & exiliendo: ſic Lyde juveniles ſectatur cum æqualibus ludos, a virili autem conſortio hactenus abhorret. Lib. 2. Od. 5.

Circa virentes eſt animus tuæ
Campos juvencæ, &c.

10. *Ludit exultim.*) Anacreon:

Πωλε Θρηκιη τι δη με
Νηλεως φευγεις,
Νυν δε λειμωνας τε βοσκεαι
Κουφα τε σκιρτωσα παιζεις, &c.

Equulea Threicia quid me
Crudeliter fugis.
At nunc prata depaſceris,
Et agiliter exiliens ludis.

13. *Tu potes tigres, &c.*) Nota eſt Orphei fabula feras & arbores trahentis ad lyræ dulces modos. Vide lib. 1. Od. 12. Et Epiſt. ad Piſones v. 393.

14. *Rivos celeres morari.*) Virgil. Eclog. 8.

Ceſſit immanis tibi blandienti
  Ianitor aulæ
Cerberus; quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus, atque
Spiritus teter ſanieſque manet
  Ore trilingui.
Quin & Ixion, Tityuſque vultu
Riſit invito: ſtetit urna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
  Carmina mulces.
Audiat Lyde ſcelus, atque notas
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo,
  Seraque fata,
Quæ manent culpas etiam ſub Orco.
Impiæ, (nam quid potuere maius?)
Impiæ ſponſos potuere duro
  Perdere ferro.
Una de multis, face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem

INTERPRETATIO.

Tibi demulcenti morem geſſit Cerberus crudelis aulæ ianitor, licet caput illius furiis æquale ſtipent ſerpentes multi, & ex ore tres linguas habente halitus peſtilens & tabum fluat. Quinetiam Ixion & Tytius faciæ prætulit hilaritatem non ſponte: ſtetit dolium tantiſper aridum, dum ſuavi cantu Danai filias detineres. Diſcat Lyde crimen & ſupplicia famoſa puellarum, & vacuum aqua vas evaneſcente ex imo fundo perennemque ſortem delictis etiam apud Inferos reſervatam. Sceleratæ (quid enim pejus valuerint?) Sceleratæ inquam illæ *ſævo gladio perimere ſponſos valuerunt.* At e *pluribus una tædis nuptialibus idonea*

ANNOTATIONES.

Quorum ſtupefactæ carmine lynces,
Et mutata ſuos requierunt flumina curſus.

15. *Ceſſit immanis tibi blandienti, &c.*) Et hoc ad Orpheum pertinet, qui profectus ad Inferos ut reduceret inde dilectam Eurydicen, Cerberum demulſiſſe lyra fertur. De eo jam lib. 2. Od. 13. Et Virgil. Georgic. 4. v. 481.

Quin ipſæ ſtupuere domus atque intima lethi
Tartara, cæruleoſque implexæ crinibus angues
Eumenides; tenuitque inhians tria Cerberus ora,
Atque Ixionei vento rota conſtitit orbis.

21. *Quin & Ixion Tityuſque vultu riſit.*) Pulſante cytharam Orpheo recreari viſi ſunt illi, ſuaſque pœnas obliviſci; ut vultu quædam ſigna lætitiæ dederint.

22. *Invito.*) Ob acerbitatem ſupplicii triſtitiam exigentis. De Tityo Ode 4. hujus libri ſub finem. Ixon Junoni ſtuprum inferre conatus ad Inferos pulſus eſt, & rotæ inter ſerpentes alligatus aſſidue circumvolvitur.

Tibull. lib. 1. Eleg. 3.

Illic Junonem tentare Ixionis auſi
Verſantur celeri noxia membra rota.

Vide Pindar. Pyth. Od. 2. ubi refert, Ἰξίονα τὸν πτερόεντι τροχῷ πάντᾳ κυλινδόμενον. *Ixionem in alata rota circumquaque verſatum.*

22. *Stetit urna paulum ſicca, &c.*) Danai Argivorum Regis filiæ laborioſos cruciatus intermiſere paululum, dum caneret Orpheus. Vide l. 2. Od. 4. Lucret. lib. 3. ſub finem.

Hoc, ut opinor, id eſt ævo florente puellas
Quod memorant laticem pertuſum congerere in vas,
Quod tamen expleri nulla ratione poteſtur.

Hinc proverb. apud Plaut. Pſeud. *In pertuſum ingerimus dicta doleum, operam ludimus.*

25. *Audiat Lyde ſcelus, &c.*) Diſcat Lyde quas pœnas Dii attribuant mulieribus in ſuos amatores crudelibus: hincque deſinat mihi dura eſſe.

26. *Virginum.*) Danaidum.

Inane lymphæ dolium, &c.) Vide ſupra.

28. *Seraque fata.*) Vel longa & diuturna; vel tarde venientia, eoque graviora.

33 *Una de multis, &c.*) Hypermneſtra Lynceo ſponſo pepercit, ſalvumque abire & fugere juſſit, dum ſorores juſſu patris ſuos ſponſos nefarie jugularent: at ipſa noluit exequi impie præſcripta; unde & nomen ſibi fecit immortale. Quidam ſcribunt duas fuiſſe quæ ſponſis vitam adimere non ſuſtinuerint, Hypermneſtram & Bebrycen. Euſtath. in Dionyſ. Alexandr.

Face nuptiali digna.) Honore matrimonii digna. Quod noctu ſeu veſperi nuptæ deducebantur domum ſponſi, hinc fax præferebatur. Feſtus. *In nuptiis*, inquit, *facem præferebant in honorem Cereris, & aqua ſpargebatur nova nupta, ſive ut caſta puraque ad virum perveniret, ſive ut ignem & aquam cum viro communicaret.*

34. *Periurum in parentem ſplendide mendax.*)

Splendide mendax, & in omne virgo
Nobilis ævum:
Surge, quæ dixit juveni marito,
Surge; ne longus tibi ſomnus, unde
Non times, detur; ſocerum & ſceleſtas
Falle ſorores;
Quæ, velut nactæ vitulos leænæ,
Singulos (eheu!) lacerant: ego illis
Mollior nec te feriam, nec intra
Clauſtra tenebo.
Me pater ſævis oneret catenis,
Quod viro clemens miſero peperci:
Me vel extremos Numidarum in agros
Claſſe releget.
I, pedes quo te rapiunt & auræ,
Dum favet nox & Venus: i ſecundo
Omine, & noſtri memorem ſepulcro
Sculpe querelam.

INTERPRETATIO.

egregie fraudulenta erga patrem fallacem, & in cuncta ſecula illuſtris virgo extitit. Quæ ait adoleſcenti ſponſo: exurge, ne diuturnus tibi ſopor unde non metuis comparetur: ſocerum & impias ſorores effuge; quæ tanquam leæna vitulos adeptæ totidem heu diſcerpunt: Ego illis clementior neque te percutiam, neque detinebo intra ſepta. Me parens duris vinculis obruat, quoniam ſponſum infelicem benigna ſervavi; me navi amandet ad ultimos etiam Numidarum campos. Abi quo te ferent pedes & venti, dum nox & Venus obſecundant; abi fauſtis auſpiciis, & ad tumulum inure querimoniam, qua *noſtri recordantia* permaneat.

ANNOTATIONES.

Recte fallens patrem Danaum, qui Ægyſtum fratrem ejuſque filios generos ſuos impia & cruenta fraude circumveniebat. Ægiſtus quinquaginta filiis ſuis Danai fratris totidem filias in matrimonium popoſcit. Hic recuſavit, quod ex oraculo accepiſſet a genero ſibi mortem inferendam. At cum inſtaret ille, fraudulenter annuit, filias monens, ut ipſa nocte nuptiarum, ſponſos vino luxuriaque ſopitos cultro ſingulæ conficerent. Itaque patri contra fas morem gerentes, captata hora viros enecarunt, excepta Hypermneſtra, quæ Lynceum ſervavit. Hic vero poſtea, Danao interemto Argivum regnum invaſit, atque oraculi fidem implevit.

35. *In omne virgo nobilis ævum.*) Hypermneſtram virginem manſiſſe, hocque pactam cum Lynceo ſponſo, nonnulli tradunt. Vide Pauſan. in Corinthiacis. Pindar. Nem. Od. 10. &c.

38. *Ne longus tibi ſomnus, &c.*) Ne tibi mors afferatur a Danao patre ſororibuſque meis. Ægyſti enim patris tui ſtirpem extinguere conjurarunt. Ovid.

Surge age, Belide, de tot modo fratribus unus,
Nox tibi, ni properas, una perennis erit.

Apud Heſiod. *ſomnus mortis frater*; apud Virgil. *Conſanguineus lethi ſopor*, dicitur. Catull.

Nox eſt perpetua una dormienda.

39. *Sceleſtas falle ſorores.*) Celeriter fugiendo prava ſororum mearum conſilia elude.

45. *Me pater ſævis oneret catenis, &c.*) Obſervas quam artificioſe Poeta amplificet ac laudet fidem & lenitatem Hypermneſtræ, ut ejus exemplo Lyden impellat ad ſibi amanti favendum. Vide Ovid. Ep. Heroid. ubi Hypermneſtra Lynceo ita ſcribit:

Clauſa domo teneor, gravibuſque coercita vinclis
Eſt mihi ſupplicii cauſa, fuiſſe piam.
Me pater igne licet, quem non violavimus, urat:
. . . .
Aut illo juguler quem non bene tradidit enſe;
Ut quæ non cecidit vir nece, nupta cadat.

47. *Extremos Numidarum in agros.*) Me in barbaras nationes exulem mittat, etiam trans mare. Numidia proprie littoralis Africæ pars erat, ubi nunc regnum Algerii. Hic vero non ita ſtricte ſumitur. Ex Plin. lib. 5. cap. 3. Numidia præter marmor & feras nihil habet inſigne; Maſiniſſæ nomine tantum clara. Hodie *Biledulgerid* quibuſdam vocatur.

49. *I, pedes quo te rapiunt & auræ.*) Seu terra, ſeu mari: fuge quamprimum *dum favet nox & Venus*, amor in te meus.

51. *Noſtri memorem ſepulcro ſculpe querelam.*) Cum me a patre morti addictam acceperis, Epitaphium ſcribe, quo diſcat poſteritas meam in te pietatem Danai crudelitate male penſatam. Pauſan. in Corinthi refert Hypermneſtram in judicium vocatam a patre, quod Lynceo ſalutem dederit ſibi perniicioſam, &c.

Ovid. mox cit.

Et ſepeli lacrymis perfuſa fidelibus oſſa:
Scriptaque ſit titulo noſtra ſepulcra brevi.
Exul Hypermneſtra pretium pietatis iniquum.
Quam mortem fratri depulit, ipſa tulit.

ODE

ODE XII.

AD NEOBULEN,

Hebri amore cantabeſcentem.

MISERARUM eſt, neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lavere, aut ex-
Animari metuentes patruæ verbera linguæ.
Tibi qualum Cythereæ puer ales,

INTERPRETATIO.

ÆRUMNOSARUM eſt, nec amori indulgere, nec mœrores diluere vino ſuavi, vel diſcruciari timentes ictus linguæ patrui. At tibi calathum, o Neobule, filius pennatus Veneris.

ANNOTATIONES.

Hæc Ode dicolos triſtrophos. Metrum ſingulare Sotadicum vocant aliqui, quod ſæpe a Sotade uſurpatum. Alii Rythmicum, quod fere nullus pedum numerus inſit.

Primi quinque duo verſus tribus conſtant Ionicis a minore, tertius vero quatuor: hoc modo

Mĭ-ſĕrārūm eſt | nĕquĕ ămōrī | dārĕ lūdūm |

Alii longe aliter, volunt carmen eſſe tricolon tetraſtrophon, ut duo priores verſus ſint Sapphici trimetri acatalecti, tertius Anacreonticus dimeter catalecticus) quartus Adonicus: ſicque ſcribunt,

Miſerarum eſt neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lavere, aut ex-
Animari metuentes patruæ
Verbera linguæ: &c.

1. *Miſerarum eſt, &c.*) Magna diſſenſio de metro, de ordine verſuum, deque fine & ſcopo hujus Odes. De carmine diximus: de verſuum ſerie, vide annot. ad v. 9. denique quid velit Poeta, & qua mente ſcribat, haud liquet. Quidam putant hortatoriam eſſe Oden, qua Neobulen in Hebri amore confirmet adverſus patrui ſeu cujuslibet cenſoris reprehenſiones. Alii ironicam arbitrantur, nec abſurde; ut Horatius irrideat mulierculam adoleſcentis amore perculſam, opus diurnum deſerentem, ac præ animi impotentia deſidem.

Miſerarum eſt neque amori dare ludum &c.) Sane puella & mulier omnis miſera eſt, quæ nullam carpit hilaritatem & gaudium, vel ex amore, vel e vino, quæque ita metuit reprehenſiones & caſtigationes hominum, ut nihil genio quidquam indulgere auſit. Peſſimi profecto exempli monitum, niſi ſarcaſmi ſale condiatur & corrigatur, ut ante dixi.

Amori dare ludum.) Ita Plaut. Bacchid.

Ego dare me ludum meo nato inſtitui, ut animo obſequium
Sumere poſſit. Æquum eſſe puto: ſed nimis nolo deſidiæ
Ei dare ludum.

Theophraſt. apud Athen. lib. 13. *Quis negabit eos ſolos vivere qui amant? &c.* Theophil. ibid. *Qui amantes amentes eſſe putat, ipſe deſipit, &c.*

2. *Neque dulci mala vino lavere.*) Vino pelli curas, jam dictum alibi ſæpius, eoque exhilarari animum, teſtis etiam ſacer textus.

Lavere.) Ita veteres; *lavo, lavit*: & *ſonere* pro *ſonare, &c.*

3. *Exanimari metuentes.*) Metu reprehenſionis prope mori.

Metuentes patruæ verbera linguæ.) Pater filio ſemper indulgens, at patruus ſeverior: & hinc proverbio locus: *patrua lingua, ſapere patruum.* Perſ. Sat. 1. v. 11. *cum ſapimus patruos.* Noſter poſtea lib. 2. Sat. 3. *ne ſis patruus mihi.* Cic. pro Cœlio *qui in reliqua vita mitis eſſet, ... fuit in hac cauſa pertriſtis quidam patruus, cenſor, magiſter: objurgavit M. Cœlium, ſicut neminem unquam parens.* Et de Quinctio fratris filio, Cicero patruus ad Atticum ejus avunculum, lib. 10. Epiſt. 6. *vellem ſuſcepiſſes juvenum regendum; pater enim nimis indulgens: quicquid ego aſtrinxi relaxat. Si ſine illo poſſem, regerem, quod tu potes.*

4. *Tibi qualum Cythereæ, &c.*) At tu, Neobule, quid valeat amor, experiris: ipſius imperio domita ſponte obtemperas: ipſi tota vacas, lanificio & quotidiano opere prorſus abjecto.

Qualum.) Quaſillum, calathum, in quo reponunt mulieres penſum, filum, ſtramen, fuſos, tornculas.

Cythereæ.) Ita dicta Venus, vel a Cythero Cypri inſulæ oppido; vel potius a Cytheris inſula, hodie *Cerigo*, contra Cretam, in mari Ægeo, ipſius numini ſacra; in quam & dicitur primum advecta marina concha. Ovid. Faſt. 4.

Veneri ſacra Cythera petit.

Puer ales.) Cupido Veneris filius, cui alas affingunt & appingunt. Vide apud Athen. lib. 13. cap. 2. de alato Cupidine verſus plane lepidos. Eubulus quidem hoc fere ſenſu ibi ſcribit: *quiſque mortalium primus alatum amorem pinxit, aut cera finxit, is hujus Dei ingenium ignorabat: levis enim minime eſt, aut facilis; imo gravis ſupra modum. Quorſum ergo illi pennæ? &c.* Alexis ibid. *Aiunt vulgo non volare Deum amorem, ſed illos qui amant; alia vero de cauſa alas affingi.* Ariſtophon. ibid. *Amor apud Superos perturbans omnia, e Deorum eſt ejectus concilio, & huc ad nos exilio depulſus. Audaci autem & petulanti præciſæ alæ, ne revolare in cœlum poſſet: ablatas vero pennas dederunt Victoriæ geſtandas, præclara hoſtis ſpolia, &c.*

Tibi telas operoſæque Minervæ
Studium aufert, Neobule, Liparæi nitor Hebri,
Eques ipſo melior Bellerophonte,
Neque pugno neque ſegni pede victus,
Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis:
Catus idem per apertum fugientes
Agitato grege cervos jaculari, &
Celer alto latitantem fruticeto excipere aprum.

INTERPRETATIO.

tibi telas & laborioſæ Minervæ opus excutit pulchritudo Hebri Liparenſis; qui eſt *eques ſolertior ipſo Bellerophonte, nec pugilatu, nec tardo curſu ſuperatus, ſtatim humeros oleo perfuſos abluit in flumine Tiberi; peritus etiam configere cervos exagitato agmine fugientes patenti* campo, *atque velox opprimere aprum denſo virgulto abditum.*

ANNOTATIONES.

5. *Operoſæ Minervæ ſtudium.*) Lanificio textrinisque artibus præeſt Minerva. Heſiod. oper. dier,

Αθηνίω

Ε'ργα διδασκησαι, πολυδαίδαλον ιςον υφαινειν.

Minervam opera docere, ingenioſam telam texere.

Virg. Æneid. 5.

Operum haud ignara Minervæ.

Æneid. 7.

Bellatrix, non illa colo colathiſve Minervæ
Femineas aſſueta manus.

Studium aufert, &c.) Sic amor die nocteque rem amatam animo duntaxat objicit, aliarum omnium rerum cogitationem & curam aufert. Sappho.

Γλυκεια ματερ ουτοι
Δυναμαι κρεκειν τον ιςον,
Ποθω δαμεισα παιδος,
Βραδιναν δι' Αφροδιταν.
Dulcis mater haud poſſum ordiri telam
Correpta amore pueri per lentam Venerem.

Apud Virgil. Dido amore capta Æneæ, cetera negligit omnia. Æneid. 4. v.86. Vide lib. 1. Od.8. ibique annot.

6. *Neobule.*) νεος βυλη *juvenile conſilium: vel* νεος βωλος *nova gleba.*

Liparæi nitor Hebri.) Species & decor adoleſcentis Hebri e Lipara oriundi; quæ præcipua eſt inter Æolias inſulas, in mari Tyrrheno; v. Lipari; pendet a Sicilia; modo bene culta, & arce munita eſt.

Nitor Hebri; eques, &c.) Dictio plane inſolens, carens exemplo, & quæ bilem movit etiam admiratoribus Horatii, ejus iſto loco cacozeliam notantibus.

7. *Eques ipſo melior Bellerophonte, &c.*) In Campo Martio paſſim victor.

Bellerophonte.) Hujus inventum eſſe, equo vehi, affirmat Plin. lib. 7. cap. 56. Vide lib. 1. Od. 27. in fine, ibique annot.

8. *Neque pugno neque ſegni pede victus, &c.*) Exercebat ſe Romana juventus pugilatu, curſu pedeſtri, equitando, natando, &c. lib. 1. Od. 8.

9. *Simul unctos Tiberinis humeros &c.*) Hunc verſum interſerunt aliqui ſeptimo loco, planiori quidem ſenſu: verum præterquam quod repugnat carminis lex, & inſtituta verſuum ſeries; ſiquidem hoc pacto duo tetrametri continui ponerentur; id inſuper rectum perturbaret ordinem exercitationum Romanis uſitatarum. Nam poſt decurſionem in Campo Martio duplicem, equo nempe & pedibus, poſtque luctam, ſeu pugilatum, ſequebatur natatio in Tiberi, ad detergendum ſudorem ac pulverem; Quod Horatius belle hic expreſſit. Vide Veget. de re milit. lib. 1. cap. 10.

10. *Catus idem, &c.*) Hebrus non tantum campeſtri victoria inſignis, ſed & venandi ſolertia.

11. *Agitato grege cervos.*) Turmatim cervi per ſilvas & campos vagari ſolent. Virg. Georg. 3.

Confertoque agmine cervi.

12. *Alto latitantem fruticeto.*) Quidam legunt *arto* ſive *arcto*; id eſt, denſo. Videtur tamen Horatius Homerum ſecutus, Iliad. λ. circa medium, *de apro.*

ὁ τε τ' εισι βαθειης εκ ξυλοχοιο.

Ille vero prodit e profundo fruticeto, ſeu loco arboribus condenſo.

Excipere.) Incautum & ex inſidiis capere.

ODE XIII.

AD FONTEM BLANDUSIÆ.

O Fons Blanduſiæ ſplendidior vitro,
Dulci digne mero, non ſine floribus,
Cras donaberis hœdo,
Cui frons turgida cornibus
Primis, & Venerem & prælia deſtinat
Fruſta: nam gelidos inficiet tibi
Rubro ſanguine rivos,
Laſcivi ſoboles gregis.
Te flagrantis atrox hora Caniculæ
Neſcit tangere: tu frigus amabile
Feſſis vomere tauris
Præbes, & pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium,

INTERPRETATIO.

O Fons Blanduſiæ, vitro lucidior, digne vino ſuavi, cum floribus; cras tibi mactabo capreolum, cui frons tumet cornibus novis: quique laſciviam & certamina incaſſum præparat; nam proles gregis luxurioſi tinget tibi frigidas aquas rubeo cruore. Te minime attingit aſperum tempus ardentis Caniculæ. Tu amœnum frigus ſuppeditas tauris aratro fatigatis atque erranti gregi. Tu cenſeberis etiam inter illuſtres fontes, cum præ-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 5. Lib. 1.

1. *O fons, &c.*) Hic fontis Blanduſiæ apotheoſim quandam agnoſcunt nonnulli. At ſaltem notare licet, ex mente veterum fontes ſacros fuiſſe, & aliquid numinis habuiſſe: quare illis ſacrificabant, ut & Horatius præſtat iſtic. Lib. 1. Od. 1. *aquæ caput ſacræ*. Vide ibi annot.

Fons Blanduſiæ.) Is apud Sabinorum fines, ad Mandelam pagum; ſitus erat in prædio noſtri Poetæ, de quo lib. 2. Od. 18. v. 14. & Epiſt. 16. init. ubi,

Fons etiam rivo dare nomen idoneus.

2. *Dulci digne mero.*) Digne ſacrificiis, in quibus adhibetur vinum ac libatur.

Non ſine floribus.) Libantes vina coronabant. Virg. Georgic. 2. v. 528.

ſocii cratera coronant:
Te libans Lenee vocat.

Et Æneid. 1. v. 718.

Crateras magnos ſtatuunt & vina coronant.

Tibull. lib. 2. Eleg. 5.

Coronatus ſtabit & ipſe calix.

Ex Homer. Iliad. 9.

Κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο.

Quidam flores iſtos referunt ad hœdum maſtandum. Nam mos erat coronari victimas. Alii, quod floribus ſpargebantur fontes.

3. *Cras donaberis hœdo.*) Immolabitur tibi hœdulus tener, cui erumpere cornua incipiunt. Is ergo fruſtra meditatur prælia in alios hoedos. Ovid. Faſtor. 3.

Fonti Rex Numa mactat ovem;
Plenaque odorati diſponit pocula Bacchi.

5. *Venerem & prælia deſtinat.*) Laſcivum & petulans animal hœdus. Sic & Od. 22. ſeq.

Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

9. *Te flagrantis atrox, &c.*) Diebus etiam Canicularibus æſtum nequaquam ſentis: tuque vel tum umbram & frigus præbes, cum Sol primam partem Leonis aggreditur, menſe Julio, quando per dies multos ſævit *inſana Canicula* & *ſiccas meſſes coquit*, ut ait Perſ. Satir. 3. v. 5. Vide lib. 1. Od. 17. v. 17. annot. Plin. lib. 2. c. 40. *Caniculæ exortu accendi Solis vapores quis ignorat? Cujus ſideris effectus ampliſſimi in terra ſentiuntur. Fervent eo exoriente maria: fluctuant in cellis vina; moventur ſtagna* . . . Eodem lib. c. 47. *ardentiſſimo æſtatis tempore exoritur Caniculæ ſidus, Sole primam partem Leonis ingrediente, qui dies 15. ante Auguſtas Cal. eſt* . . . *Solis vapor geminatus ardore ſideris.* Idem lib. 9. cap. 16. *totum mare ſentit exortum hujus ſideris* . . . lib. 18. cap. 28. *Canis ortum vocamus, Sole primam partem Leonis ingreſſo. Hoc fit poſt Solſtitium 23. die. Sentiunt id maria & terræ* . . . . *accenditque Solem; & magnam æſtus obtinet cauſam.*

13. *Fies nobilium tu quoque fontium.*) Tu eris

Me

Me dicente cavis impoſitam ilicem
Saxis; unde loquaces
Lymphæ deſiliunt tuæ.

INTERPRETATIO.

dicavero ilicē ſuperextēſam rupibus excavatis, e quibus deſliunt aquæ tuæ leniter *ſtrepētes.*

ANNOTATIONES.

unus e fontibus nominatiſſimis, me celebrante amœnitatem tuam, aquarum perſpicuitatem ac ſuave murmur, opacitatem umbræ tuæ, aliaque quæ hinc enaſcuntur commoda: *cavis impoſitam ilicem ſaxis*, innatam ſaxis quercum; & ex iis deſilientes cum jucundo ſtrepitu aquas: unde

quercus & ilex
Multa fruge pecus, multa dominum juvet umbra.
. . . .
Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus:
Infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.
Hæ latebræ dulces, etiam (ſi credis) amœnæ,
Incolumem tibi me præſtant Septembribus horis.

Epiſt. 16. jam ante cit.

AD POPULUM ROMANUM, ODE XIV.

De Auguſti reditu ex Hiſpania, Cantabris devictis.

HERCULIS ritu modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiiſſe laurum
Cæſar, Hiſpana repetit Penates
Victor ab ora.
Unico gaudens mulier marito
Prodeat, juſtis operata Divis;
Et ſoror clari ducis; & decoræ
Supplice vitta
Virginum matres, iuvenumque nuper

INTERPRETATIO.

O *Popule* Romane, *Auguſtus, quem paulo ante dicebamus quæſiviſſe lauream mortem emendam, inſtar Herculis,* jām *ex Hiſpanica regione domum redit triumphans.* Ergo *femina uno læta viro procedat, ſacro facto æquis numinibus: nobilis etiam* Imperatoris *ſoror; atque matres puellarum & adoleſcentium haud ita pridem ſalvorum, ornatæ tænia ſupplicanti.*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſupra Od. 2. Lib. 1.

1. *Herculis ritu, &c.*) Horatius hac Ode Auguſtum gratulatur incolumen tum e morbo ſat diuturno, tum e periculis belli difficillimi. Nimirum ex Sueton. c. 20. *Externa dua bella per ſe geſſit: Dalmaticum adoleſcens adhuc, & Antonio devicto Cantabricum.* Et cap. 21. *Domuit autem partim ductu, partim auſpiciis ſuis Cantabriam, &c.* Porro ad expeditionem Cantabricam profectus Cæſar Tarracone detentus eſt morbo pertinaci, e quo tamen convaluit, rebuſque per legatos feliciter confectis Romam rediit Cantabrorum victor: quamquam illi ſubinde rebellarunt. Vide lib. 2. Od.6. init. ibique annot.

Dictus morte venalem petiiſſe laurum, &c.) De Auguſto ægrotante dicebamus nuper, illum periculo vitæ comparandam ſibi quæſiviſſe laurum & gloriam, nobis vero pacem: ſicut Hercules orbem ſuſcepit monſtris liberandum, non ſine gravi diſcrimine. At ecce victor & ſalvus rediit ad nos ex Hiſpania, ut Hercules olim profligato Geryone.

5. *Unico gaudens mulier marito prodeat, &c.*) Ergo ſinguli gratias Diis agant pro ſalute Imperatoris optimi, præ ceteris autem Livia Druſilla Auguſti conjux amantiſſima, eique pariter dilectiſſima, forma & pudicitia perinde inſignis. De ea quædam ſatis ſingularia narrat Dio lib.58. ut quod obvios forte nudos habuerit, quod majeſtatis reos agi intelligens periculo exemerit, dicendo: apud caſtas illos nihil a ſtatuis differre, &c. Vix ad rem eſt quod aliqui hic obſervant monogamiam pudicitiæ eſſe notam; atque eas corona ſolitas honorari caſtimoniæ, quæ uno contentæ matrimonio fuerant; ex Valer. Maxim. lib. 2.

6. *Prodeat.*) Supplices ad Deorum pulvinaria, aras, templa.

Operata Divis.) Facto prius ex more domi ſacrificio, placatiſque Diis domeſticis. *Juſtis*, qui Imperatoris virtuti ac merito debitam felicitatem & incolumitatem præſtitere. Quidam pro *Divis*, legunt *ſacris*.

7. *Et ſoror clari ducis.*) Pariter etiam Octavia Auguſti ſoror, Antonio nupta: procedant & matronæ Romanæ, *matres iuvenum*, qui ex eo bello ſalvi redierunt. *Decore ſupplice vitta*, qui veſtitus & ornatus matronarum erat proprius; in primis autem ſupplicantium & ſacrificantium. Vid. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 27.

Soſpitum. Vos o pueri, & puellæ
Jam virum expertæ, male nominatis
Parcite verbis.
Hic dies vere mihi feſtus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per vim metuam, tenente
Cæſare terras.
I, pete unguentum, puer, & coronas,
Et cadum Marſi memorem duelli;
Spartacum ſi qua potuit vagantem
Fallere teſta.

INTERPRETATIO.

Vos o juvenes, & adoleſcentulæ marito junctæ, abſtinete vocibus inauſpicatis. Iſta lux mihi ſane feſtiva depellet moleſtas ſollicitudines. Ego neque bellum civile formidabo, neque interire per vim hoſtilem, *Auguſto orbis domino. Perge, famule, affer unguentum & coronas, atque amphoram teſtem belli Marſorum, ſi* forte *aliquod fictile dolium potuit latere Spartaco graſſanti.*

ANNOTATIONES.

10. *Vos o pueri & puellæ.*) Hos in ſacris adhiberi patet ex Ode prima hujus libri.

11. *Male nominatis parcite verbis.*) Et hæc intelliguntur facile ex dictis in Ode mox cit. *male nominatis*, quæ nefas eſt nominari, quæque malum omen afferrent. Non abſurde legunt aliqui, *male ominatis.*

12. *Parcite verbis.*) Favete linguis, ne ſacra violate; ſilentio potius & mente attenta juvate.

14. *Ego nec tumultum, &c.*) Dum rerum potietur Auguſtus, nec ullas civiles turbas metuo, nec hoſtiles impetus & incurſiones.

Tumultum.) Cic. Philip. 8. n. 3. *poteſt eſſe bellum ſine tumultu: tumultus eſſe ſine bello non poteſt. Quid enim eſt aliud tumultus, niſi perturbatio tanta, ut major timor oriatur? Unde etiam nomen ductum eſt tumultus.*

15. *Nec mori per vim metuam tenente Cæſare terras.*) Sueton. Octav. cap. 22. *Janum Quirinum ſemel atque iterum a condita urbe memoriam ante ſuam clauſum in multo breviore temporis ſpatio, terra marique pace parta, ter clauſit.*

Lib. 4. Od. 5.

Quis Parthum paveat? Quis gelidam Scythen,
Quis Germania quos horrida parturit
Fœtus, incolumi Cæſare? Quis feræ
Bellum curet Iberiæ?

Et Od. 15.

Cuſtode rerum Cæſare non furor
Civilis, aut vis eximet otium, &c.

17. *I, pete unguentum puer, &c.*) Lætitiæ ſigna plurima; epulæ, & in his vinum vetuſtate exquiſitum, unguenta, flores, coronæ, muſica. Vide lib. 1. Od. 9 38. &c.

18. *Cadum Marſi memorem duelli.*) Vinum diffuſum & in cellam conditum tempore belli, quod Marſicum, Italicum, Sociale, nuncupatum eſt; nimirum ante annos plus ſexaginta. Tum *ab omni parte Italiæ, duce & auctore belli diſcurſante Popedio*, qui Marſos ſub ſignis habebat, *diverſo per populos, & urbes ſigna cecinere.* Tandem *Marſos Gabinius diſcuſſit.* Vid. L. Flor. lib. 3. cap. 18.

19. *Spartacum ſi qua potuit vagantem fallere teſta.*) O puer quære nobis vinum Marſici belli notam habens; ſi quidem ex eo ſuperfuit, & effugit Spartaci vaſtationem & depopulationes, quæ annis circiter ſexdecim graſſatæ ſunt poſt bellum Marſicum. Luc. Flor. lib. 3. c. 20. *Bellum Spartaco ducere concitatum quo nomine appellem neſcio*, inquit, *quippe cum ſervi militaverint, gladiatores imperaverint, &c. . . . . Spartacus, Crixus, Œnomaus effracto Lentuli ludo cum triginta aut amplius ejuſdem fortunæ viris eruperunt Capua: ſerviſque ad vexillum ad auxilium vocatis, cum ſtatim decem amplius millia coiſſent hominum, non modo effugiſſe contenti, jam vindicare volebant . . . . totam pervagantur Campaniam . . . . terribili ſtrage populantur. Affluentibus in diem copiis, cum jam eſſet juſtus exercitus, e viminibus pecudumque tegumentis inconditos ſibi clypeos, e ferro ergaſtulorum recocto gladios ac tela fecerunt, &c. . . . . Ille* Spartacus *de ſtipendiario Thrace miles, de milite deſertor, inde latro, deinde in honore virium gladiator . . . . Conſulares quoque aggreſſus in Apennino Lentuli exercitum percecidit: apud Mutinam C. Caſſii caſtra delevit. Quibus elatus victoriis de invadenda urbe Roma deliberavit. Tandem totis Imperii viribus contra Mirmillonem conſurgitur; pudoremque Rom. Licinius Craſſus aſſeruit . . . . Spartacus in primo agmine fortiſſime dimicans, quaſi Imperator occiſus eſt.* Vide Plutarc. in vita Craſſi. Appian. lib. 1. bell. civil. Oroſ. lib. 5. cap. 26. &c.

Dic & argutæ properet Neæræ
Myrrheum nodo cohibere crinem:
Si per inviſum mora janitorem
Fiet, abito.
Lenit albeſcens animos capillus,
Litium & rixæ cupidos protervæ,
Non ego hoc ferrem calidus juventa,
Conſule Planco.

INTERPRETATIO.

Jube quoque Neæræ canoræ ut feſtinet in nodum colligere capillos myrrheos. Quod *ſi impediaris ab importuno januæ cuſtode, abſcedito. Caneſcentes crines mitigant animum appetentem jurgiorum ac petulcæ contentionis. Id* vero *minime toleraſſem juventute fervidus, ſub Munatii conſulatu.*

ANNOTATIONES.

21. *Dic & argutæ properet Neæræ, &c.*) Adhuc, o puer, & Neæram voce ac fidibus canoram, ac plenam hilaritatem convivii noſtri. Veniat autem protinus vel incomta, & collectis tantum in nodum capillis. Nam *dum comuntur annus eſt*: repentinum vero gaudium noſtrum haud fert moram. Vide lib. 2. Od. 11. in fine.

22. *Myrrheum crinem.*) Vel, myrrhino unguento delibutum; vel, ſubflavum & myrrhei coloris. Quibuſdam placet legere *myrtheum*, id eſt, medium inter flavum & nigrum.

23. *Si per inviſum mora janitorem fiet, abito.*) Redi vero quamprimum, ſi non ſtatim admittaris, ſique moram faciat cuſtos januæ ædium Neæræ. Ovid. Amor. lib. 1. Eleg. 6.

Janitor indigne dura religate catena,
Difficilem moto cardine pande forem.
. . . .
Aſpice ut invideas; inimicaque clauſtra relaxa.
. . . .
Non te formoſæ decuit ſervare puellæ
Limina ſollicito carcere dignus eras.

Et lib. 2. Eleg. 2.

Quem penes eſt dominam ſervandi cura, Bagoe,
. . . .
Si ſapis, o cuſtos, odium (mihi crede) mereri
Deſine, &c.

25. *Lenit albeſcens animos capillus.*) Jam nempe deſerbuit prima ætas & ardor juvenilis, injuriæ ac repulſæ impatiens. At ſi olim ſimile quid contigiſſet, continuo exarſiſſem ira, & mox veſte, armis vi effractum fores properaſſem: quando Munatius Plancus conſulatum gerebat ann. U. C. 711. ego vero Horatius annum ætatis agebam vigeſimum quartum. Vide poſtea Od. 26. v. 7. annotat.

ODE XV.

IN CHLORIM JAM VETULAM.

UXOR pauperis Ibyci,
Tandem nequitiæ fige modum tuæ,
Famoſiſque laboribus.
Maturo propior deſine funeri

INTERPRETATIO.

TU conjux Ibyci egeni impone finem operæ. Jam propinqua morti tempeſtivæ aliquando tuæ libidini & infami

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 3. Lib. 1.

1. *Uxor.*) Cum meretricem appellet, abutitur hoc nomine, ſiquidem dignitatis eſt, non autem voluptatis, ut aiebat Commodus Imperator. Porro ſolebant exoletæ meretrices pauperibus nubere: ita Chloris vetula Ibyco.

2. *Nequitiæ.*) Luxuriæ & laſciviæ. Vide annot. ſupra Od. 4. in fine.

3. *Famoſiſque laboribus.*) Quæſtui meretricio, nec plura comminiſci decet nos cum nonnullis, gravi quidem pudoris injuria. Cic. de Rep. libr. 4. apud Non. Marcell. *Si quæ erat famoſa; ei cognati oſculum non ferebant.* De Orat. 2. *ad famoſas vetuit me mater accedere.* Plaut. Aſinar. *Miſerum me famoſum facit ſuis flagitiis.*

4. *Maturo propior deſine funeri ludere.*) Publ.

5 In-

Inter ludere virgines,
Et ſtellis nebulam ſpargere candidis.
Non, ſi quid Pholoen ſatis,
Et te, Clori, decet. Filia rectius
Expugnat juvenum domos,
Pulſo Thyas uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Laſcivæ ſimilem ludere capreæ.
Te lanæ prope nobilem
Tonſæ Luceriam, non citharæ, decent,
Nec flos purpureus roſæ,
Nec poti vetulam fæce tenus cadi.

INTERPRETATIO.

ceſſa colludere cum adoleſcentulis, atque pulcris ſideribus caliginem inſpergere. Si quidpiam Pholoæ convenit, haud etiam tibi o Clori. Nata tua aptius aggreditur ædes adoleſcentium, velut Baccha pulſato tympano concitata. Eam Nothi amor adigit laſcivire capræ inſtar petulantis. Tibi exoletæ convenit lana ad celebrem Luceriam detonſa, minime vero *lyra, aut ſertum e roſis rubicundis, vel amphora ad fundum exhauſta*

ANNOTATIONES.

Syrus ad rem prorſus ita ſcribit: *anus cum ludit, morti delicias facit*. Cic. Offic. 1. n. 123. *Luxuria cum omni ætati turpis, tum ſenectuti fœdiſſima eſt. Sin autem libidinum intemperantia acceſſerit, duplex malum eſt, quod & ipſa ſenectus concipit dedecus, facit adoleſcentium impudentiorem intemperantiam.* Ovid.

Turpe ſenilis amor.

10. *Thyas.*) Bacchi Sacerdos, a *θυειν*. Unde & Thyonæus dicitur Bacchus. Vide lib. 2. Od. 19. v. 9. annot.

Concita tympano.) Furore percita. Vide lib. 1. Ode 18. ſub finem, ibique annot.

11. *Nothi.*) Hoc amatoris nomen erat.

13. *Te lanæ, &c.*) Te lanificium decet jam ad ſenium vergentem; non autem laſcivia vel ebrietas.

14. *Luceriam.*) Ea civitas Apuliæ Dauniæ, quibuſdam Nuceria dicitur, hodie *Lucera*, ſita eſt in planitie paſcuis abundante, in qua educantur multi ovium greges, quarum lanæ in primis laudantur. Columell. lib 8. *de ovibus generis eximii, Calabras Appulaſque milites noſtri exiſtimabant.* Plin. lib. 8. cap. 48. *Lanæ Appulæ laudatiſſimæ . . . . . villo breves, penulis celebres, &c.*
Martial. lib. 14. Eprigr. 155.

Velleribus primis Appulia, Parma ſecundis
Nobilis, Altinum tertia laudat ovis.

In ea quoque urbe templum erat ſacrum Minervæ, ex Strabone lib. 6. quod ad rem facit; nam illi curæ fuiſſe lanificium, fuſe dixi ad Oden 12. præced.

Non citharæ, decent.) Alibi notavi citharistrias ut plurimum fuiſſe meretrices: patet e Terentio, aliiſque paſſim.

15. *Nec flos purpureus roſæ.*) Coronæ & ſerta e roſis in conviviis uſitata tibi minime conveniunt; ſiquidem ætati florenti flores dumtaxat idonei.

16. *Nec poti vetulam, &c.*) Quidam legunt *ſed*, pro *nec*; ut bibacis vetulæ vitium notetur. Sed Poeta voluit magis indicare vetulam Chlorim minus jam bibacitati aptam: meretricum porro id proprium fuiſſe conſtat. Vide lib. 1. Od. 36. v. 13. & ſeq. Contra honeſtis mulieribus, & quidem *matronis Romanis uſus vini pridem ignotus, ne ſcilicet in aliquid dedecus prolaberentur: quia proximus a Libero patre intemperantiæ gradus ad inconceſſam Venerem eſſe conſuevit*: inquit Valer. Maxim. libr. 2. cap. 1. Idem teſtatur Polyb. lib. 6. Plutarch. Athen. lib. 10. &c.

Vetulam fæce tenus, &c.) Quidam legunt, *vetula fæce tenus*, voluntque deſignari vetus vinum: ſed o nugæ! tu lector adverte potius expreſſam Theocriti ſententiam Idyll. 7.

Πιομαι . . . .
. χυλικεσσι ες τρυγα χειλος ερειδων.
Bibam, calicibus ad fæcem labrum infigens.

AD MOECENATEM,

ODE XVI.

Auro expugnari omnia: ſe tenui re contentum ac beatum vivere.

INCLUSAM Danaen turris ahenea,
Robuſtæque fores, & vigilum canum
Triſtes excubiæ munierant ſatis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acriſium virginis abditæ
Cuſtodem pavidum Jupiter & Venus
Riſiſſent: fore enim tutum iter & patens
Converſo in pretium Deo,
Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amat ſaxa, potentius
Ictu fulmineo. Concidit Auguris
Argivi domus ob lucrum

INTERPRETATIO.

TURRIS ex ære, & validæ januæ necnon vigilantium canũ mœſta cuſtodia clauſam Danaem abunde tuebantur noctu a mœchis, niſi Jupiter & Venus irriſiſſent Acriſium incluſæ puellæ meticuloſum obſervatorem: quippe viam fore ſecuram apertamque numini in aurum mutato. Aurum gaudet pervadere medios cuſtodes, ac rupes frangere, vi fulminis validius. Vatis Argolici familia interiit

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 6. lib. 1.

1. *Incluſam Danaen, &c.*) Continet hæc Ode Stoica pleraque dogmata, & graviа adverſus avaros axiomata, quibus vix acrius aut ſanctius quidquam habet aut pronuntiat ſchola Chriſtianorum.

Danaen turris ahenea, &c.) Danaes pater Acriſius, ſubinde Rex Argivorum, cum ex oraculo accepiſſet ſe occiſum iri ab eo qui e filia ſua naſceretur, eam tenebat arcta cuſtodia incluſam. At Prætus Acriſii frater auro primum cuſtodes, dein ipſam Danaen corrupit, ex eaque Perſeum ſuſcepit. Vide Apollodor. lib 2. Fabulantur autem Jovem ad illam veniſſe in aureum imbrem verſum. Vide Pindar Pyth. Idyll. 12.
Ovid. Amor. 3. Eleg. 4.

Jupiter admonitus nil eſſe potentius auro,
Corruptæ pretium virginis ipſe fuit.

Turris ahenea, &c. Validiſſima, firmiſſima.

2. *Vigilum canum.*) Ex Epiro canes illi ingentes cuſtodiendis ædibus adducebantur, præſertim e Laconica & Arcadica regione. Vide Cœl. Rhodigin. lib. 17. c 28. Plin. lib. 8. c. 40. ubi de canum fide pluribus diſſerit, vocatque *fideliſſima auxilia, nec ſtipendiorum indiga.*

3. *Triſtes excubiæ.*) Latratu & ululatu triſtitiam ingenerantes. Adde carceris horrorem.

4. *Nocturnis.*) Qui ut plurimum noctu graſſantur, quaſi ſua flagitia tenebris occultare cupientes. Nam *qui male agit, odit lucem, ut non arguantur opera ejus.* Evangel.

5. *Si non Acriſium, &c.*) Si libido auro munita inanem Acriſii diligentiam non reddiſſet.

6. *Cuſtodem pavidum.*) Qui ſuæ vitæ timebat ob Oraculi reſponſum, de quo ante.

9. *Aurum per medios ire ſatellites, &c.*) *Χρυσος ανοιγει παντα, κ' αιδυ πυλας* *aurum aperit omnia etiam Inferorum portas.* Apul. lib. 9. auro ſolent adamantinæ etiam perfringi fores. Huc facit epithetum *ευρυσθενης*, *viribus late potens*, quod Plutoni tribuitur. Homer. Odyſſ. & Pindar. Pyth.

11. *Concidit Auguris Argivi domus, &c.*) Adraſtus Argivorum Rex Polynici genero ſuo Thebarum regnum aſſerere armis ſuſcepit: ad bellum autem trahere voluit Amphiaraum vatem. Hic auguriis ſuis doctus male ceſſuram in Thebanos expeditionem, avertere illam fruſtra conatus eſt; ipſe vero fugit, & latuit, una conſcia Eriphyle uxore ſua. Cum ergo quæreretur, latebras illa detexit, pacta monile aureum ſibi dandum ab Argia uxore Polynicis, Adraſti filia; quod olim ſumma arte Vulcanus fabricarat, gemmiſque exornarat. Tractus itaque eſt Amphiaraus ad id bellum, exitium in eo ſibi ſuiſque impendere non ignarus. Porro cum didiciſſet ſe ab Eriphyle proditum, filio Alcmæoni ut matrem interficeret mandavit. Quod cum præſtitiſſet, Furiis agitatus periit. Amphiaraus in primo belli Thebani conflictu dehiſcente terra cum ſuo curru & auriga abſorptus eſt: Amphilochus etiam alter ejus filius in acie cecidit. Sic tota *concidit* ejus *domus ob lucrum demerſa excidio*; vel, ut legunt alii, *exitio*. Vide Stat. Thebaid. lib. 6. Cic. lib. 6. Epiſt. 6. ad Cæcinam ita ſcribit: *Veritus ſum deeſſe Pompeii ſaluti, cum ille aliquando non defuiſſet*

De-

Demerſa excidio. Diffidit urbium
Portas vir Macedo, & ſubruit æmulos
Reges muneribus. Munera navium
Sævos illaqueant duces.
Creſcentem ſequitur cura pecuniam,
Majorumque fames. Jure perhorrui
Late conſpicuum tollere verticem,
Mœcenas equitum decus.
Quanto quiſque ſibi plura negaverit,
A Diis plura feret. Nil cupientium
Nudus caſtra peto; & transfuga divitum
Partes linquere geſtio,
Contemtæ dominus ſplendidior rei,

INTERPRETATIO.

propter quæſtum. Vir Macedonius portas civitatum perrupit, ac Reges invidos profligavit donis. Dona irretiunt feroces navarchos. Augeſcentes opes comitatur ſollicitudo, & cupiditas ampliorum. O *Mœcenas equitum gloria, non ſine cauſa timui caput erigere valde ſplendidum. Quo majora ſibi quiſque ademerit, eo ampliora conſequetur a Numinibus. Pauper tranſeo ad partes nihil appetentium; atque opulentorum caſtra fugitivus deſerere exulto: bonorum ſpretorum poſſeſſor magis illuſtris,*

ANNOTATIONES.

mea. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaraus, ſic ego prudens & ſciens ad peſtem ante oculos poſitam ſum profectus. Et Act. in Verrem 6. p. 39. *Eriphylam accepimus in fabulis, ea cupiditate, ut cum vidiſſet monile (ut opinor) ex auro & gemmis, pulchritudine ejus incenſa ſalutem viri proderet.* Et 1. de Invent. n. 94. *Eriphyle auro viri vitam vendidit.* Ejus quoque meminit Plato 9. de Republ. quod in perniciem viri monile aureum acceperit. Virg. Æneid. 6. verſ. 445.

Mæſtamque Eriphylen
Crudelis nati monſtrantem vulnera cernit.

13. *Diffidit urbium portas vir Macedo.*) Philippus Macedoniæ Rex, Alexandri Magni pater, urbium cuſtodes pecunia ſolebat corrumpere: & cum expugnari vix poſſe nuntiaretur arcem quandam undique præmunitam, reſpondit: annon aſellus auro onuſtus in eam penetrare poterit? Hinc dicebatur non Philippus, ſed ejus aurum Græciam ſubegiſſe. Plutarch. in Pauli Æmilii vita. Et Valer. Maxim. lib. 7. cap. 2. ait *Philippum majore ex parte mercatorem Græciæ ante* fuiſſe *quam victorem*. A Juvenale Sat. 12. appellatur *callidus emtor Olynthi*. Porro id faciebat rite, ex Pythii Apollinis oraculo, quod ita ei conſulenti reſponderat:

Α'ργυρέαις λόγχαισι μάχου καὶ πάντα νικήσεις.
Argenteis haſtis pugna, & omnia expugnabis.

14. *Subruit æmulos Reges.*) Vel ſibi invidentes Græciæ Imperium, vel inter ſe de eo contendentes. Certe cum infirmiores juvaret ſemper, donec mutuis contentionibus omnes conciderent, omnium tandem factus eſt dominus. Vide Juſtin. lib. 8. & 9. Oroſ. lib. 3. cap. 12. Plutarch. in Æmilio.

17. *Creſcentem ſequitur cura pecuniam, &c.*) *Cura* ſervandi, & *majorum fames* ſeu deſiderium & cupiditas, quam eſſe infinitam, aſſerit Ariſtot. de Rep. 6. unde & ait, avaris pecuniam eſſe τέλος *finem*, non πέρας *terminum*.

Juvenal. Sat. 14. v. 139.

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit:
Et minus hanc optat qui non habet.

18. *Jure perhorrui late conſpicuum tollere verticem.*) Merito abhorrui a magni opibus nimiaque potentia: quia noveram in his curas & ſollicitudines certas eſſe & moleſtas; contra, in mediocri fortuna ineſſe felicitatem.

21. *Quanto quiſque ſibi plura negaverit.*) Quanto paucioribus quiſque fuerit contentus, infinitæ cupiditati frænum injiciens, negansque ambitioni quod petit: tanto plura obtinebit a Diis. Interrogatus Epicurus quo pacto quis diteſceret, reſpondit: non pecuniæ ſuæ apponens, ſed multa de rebus neceſſariis amputans. Stob. Serm. 39.

22. *Nil cupientium nudus caſtra peto, &c.*) Malo nihil habere, ſeu omnibus nudari, & nihil cupere; quam dives eſſe & ſollicitus. Democritus ajebat: *ſi multa non deſideres, pauca tibi multa videbuntur.* Juvenal. Sat. 14. v. 311.

Senſit Alexander, teſta cum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic qui
Nil cuperet, quam qui totum ſibi poſceret orbem,
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus.

23. *Transfuga divitum partes linquere geſtio.*) Ratus divites eſſe miſerrimos, ab his libens transfugio ad eos qui beatiores ſunt nihil cupiendo, parvo contenti.

25. *Contemtæ dominus ſplendidior rei.*) Quia imperioſe dominor exiguis meis bonis, & majora deſpicio, mihique ipſe ea denego; hinc ſplendide me oſtento. Contra dives avarus velut mancipium ſervit opibus, ſordideque vivit: eſtque *inter opes inops.* Senec. Epiſt. 74. *occurrens (quod genus egeſtatis graviſſimum eſt) in divitiis inopes.* Nam *deeſt avaro tam quod habet, quam quod non habet.* Claudian.

Quam

Quam ſi, quidquid arat non piger Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ rivus aquæ, ſilvaque jugerum
Paucorum, & ſegetis certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit, ſorte beatior.
Quanquam nec Calabræ mella ferunt apes,
Nec Læſtrygonia Bacchus in amphora
Langueſcit mihi, nec pinguia Gallicis
Creſcunt vellera paſcuis;
Importuna tamen pauperies abeſt:
Nec, ſi plura velim, tu dare deneges:
Contracta melius parva cupidine
Vectigalia porrigam,
Quam ſi Mygdoniis regnum Halyattici

INTERPRETATIO.

meis granariis conderem id omne quod colit Appulus laborioſus; ego interim *egens ſummis in divitiis. Rivus aquæ liquidæ, & ſilva paucorum jugerum, meſſiſque meæ ſpes ſecura eſt ignota illi qui fœcundæ Libyæ dominatur,* ejuſque *fortuna melior* eſt. *Licet mihi neque apes Calabriæ mel producant;* neque vinum apud me *ſeneſcat in cado Formiano, neque lanæ pretioſæ creſcant in Galliæ paſcuis: at gravis egeſtas non adeſt: ſique majora cupiam, tu donare minime recuſares. Exigua tributa ſolvam facilius refrænata cupiditate, quam ſi Lydiæ ditionem*

ANNOTATIONES.

Semper inops quicumque cupit.

29. *Puræ rivus aquæ, &c.*) Eſt mihi apud Sabinos in valle amœniſſima prædiolum, ubi e fonte Blanduſiæ Digentia rivus limpidiſſimus in fluvium Turſarum dimanat: de quo ſupra Od. 13. eſt *ſilva paucorum jugerum*, ſed ad neceſſitatem utumque foci ſufficiens: eſt *ſeges certa* & fundus non mendax, ad panem. Hæc, inquam, pauca habens, *ſorte beatior* ſum eo qui *fulget imperio* fertilis Africæ, & *condit horreo quicquid de Lybicis verritur areis.* Lib. 1. Od. 1. Mea tamen felicitas illum *fallit*: id eſt, neſcit me beatum, ſeque infelicem & miſerum eſſe, quod & parta ſervandi, & majora acquirendi nunquam non cura diſcrucietur.

33. *Quanquam nec Calabræ, &c.*) Etſi nihil exquiſitum poſſideo, nec mel Calabriæ, qua in regione ſunt flores apibus gratiſſimi; unde & optimum conficiunt mel, nec vetus vinum ac delicatum; nec lanas maxime laudatas: at res habeo neceſſarias ad victum; neque mala paupertatis ſane importuna experior.

34. *Nec Leſtrygoniæ Bacchus in amphora langueſcit mihi.*) Nec domi habeo vinum Formianum, quod reſervem donec vetuſtate pretioſum fiat.

Leſtrygones, qui & Cyclopes, olim Siciliam, dein Formias Campaniæ urbem incoluerunt. Vide lib 1 Od. 20. in fine, ubi de Formianis collibus, vitibus, vino.

35. *Langueſcit.*) Sic Od. 21. ſeq. *languidiora vina* ponit pro exquiſitis, ob maturitatem quam vetuſtas attulit.

Nec pinguia Gallicis creſcunt vellera paſcuis.) Nec mihi ſunt greges lanigeri in præpinguibus Galliæ paſcuis, lanam afferentes laudatiſſimam. Columell. lib. 8. de ovibus emendis ita ſcribit: *generis eximii Calabras Appulaſque milites noſtri exiſtimabant, earumque optimas Tarentinas. Nunc Gallicæ pretioſiores habentur, earumque præcipue Altinates.* Altinum urbs olim præclara Venetiæ, quæ regio Galliæ Tranſpadanæ erat. Iſtius regionis atque urbis lanas commendat Martial. lib. 14. Epig. 155.

Velleribus primis Appulia, Parma ſecundis
Nobilis, Altinum tertia laudat ovis.

Plin. lib. 8. cap. 48. idem teſtatur; additque, *albæ Circumpadanis nulla præfertur.*

38. *Nec ſi plura velim, tu dare deneges.*) Ita Mæcenati gratias agit, laudemque tribuit egregie Poeta accepti beneficii memor & toties præco. Vide lib. 2. Od. 18. v. 12. & Epod. 1. ſic eidem ſcribit:

Satis ſuperque me benignitas tua
Ditavit.

39. *Contracta melius parva cupidine, &c.*) Vitam facilius ſuſtentabo, & exigua pendam vectigalia, pauca poſſidens; quam ſi ingentes habenti divitias magna perinde tributa eſſent exſolvenda.

41. *Quam ſi Mygdoniis regnum, &c.*) Quam ſi totas Phrygiæ Lydiæque opes poſſiderem. Vide lib. 2. Od. 12. ſub finem.

Regnum Halyattici.) Halyattes Crœſi pater fuit: uterque regnavit in Lydia, & divitiis celebratus eſt, quas e Lydiæ metallis hauſerant. Vide Herodot. lib. 1. Strabo. lib. 9. 14. 15. Scribendum videtur fuiſſe *Halyattii.*

Campis continuem. Multa petentibus
 Deſunt multa. Bene eſt cui Deus obtulit
  Parca, quod ſatis eſt, manu.

INTERPRETATIO.

agris Phrygiis adjungam. Plurima cupientes egent plurimis. Felix eſt is cui manu contracta Dii dederunt quantum ſufficit.

ANNOTATIONES.

42. *Multa petentibus deſunt multa.*) Vide Gell. lib. 9. cap. 8. *Verum profecto eſt*, inquit, *quod obſervato rerum uſu ſapientes viri dixere, multis egere qui multa habeat . . . & minus habendum eſſe, ut minus deſit*, &c.

43. *Bene eſt cui Deus obtulit parca*, &c.) Sapientiſſimus Regum ita Deum optimum maximum rogabat; *Divitias & paupertatem ne dederis mihi: ſed tantum victui meo tribue neceſſaria.*

AD ÆLIUM LAMIAM,

ODE XVII.

Ejus nobilitatem commendat: deinde monet ut diem craſtinum hilariter agat.

ÆLI vetuſto nobilis ab Lamo,
 Quando & priores hinc Lamias ferunt
  Denominatos, & nepotum
   Per memores genus omne faſtos;
Auctore ab illo ducis originem,
 Qui Formiarum mœnia dicitur
  Princeps, & innantem Maricæ
   Littoribus tenuiſſe Lirim,

INTERPRETATIO.

O Æli illuſtris ab Lamo antiquo, (*quandoquidem aiunt inde priores etiam Lamias appellatos, ac univerſam poſterorum familiam in annalibus mentionem* eorum *facientibus*) *genus refere ad eum conditorem, qui prius traditur incoluiſſe Formiarum civitatem: &* circa *Lirin Maricæ ripas alluentem*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod Ode 9. Lib. 1.

1. *Æli.*) Ælia gens etſi plebeia Romæ inclaruit honoribus & præclare geſtis. Variis cognominibus totidem illuſtres habuit familias, in quibus Tuberones, Pœti, Galli, Sejani, Ligures, Lamiæ, &c. nec omittendus eſt ortus ex ea ſtirpe Antoninus Imperator. Lamiarum porro tam celebre nomen, ut Juvenalis Sat. 6. v. 384. ſcripſerit: *quædam Lamiarum*, pro una matronarum vetuſta nobilitate ſuperbarum. Hic intelligendus videtur idem, qui lib. 1. Od. 26. & 36. ſcilicet Q. Ælius Lamia; bello Auguſti Cantabrico præfectura & bellicis rebus inſignis.

Nobilis ab Lamo.) Nobilitatem trahens & appellationem ab Lamo Neptuni filio, Rege & conditore Formiarum: has tamen a Laconibus ædificatas alii contendunt. Euſtat. Strabo lib. 5. Plin. lib. 3. cap. 5. *Oppidum Formiæ, Hormiæ dictum, ut exiſtimavere, antiqua Læſtrigonum ſedes.* His vero Lamus imperavit.

2. *Hinc Lamias ferunt denominatos.*) A Lamo tamen Lamides, ut Priamides a Priamo rectius efferatur.

4. *Faſtos.*) Annalium libros in quibus totius anni fit deſcriptio; atque nomina Conſulum, & res egregie confectæ annuatim & breviter notantur. Feſt.

6. *Qui Formiarum*, &c.) Urbs illa pridem in littorali ora Campaniæ inter Cajetam & Minturnas, ubi nunc Mola pagus elegans, a Saracenis exciſa eſt anno Domini 956.

7. *Innantem Maricæ littoribus tenuiſſe Lirim.*) Liris fluvius, qui & Liternus Appiano, Latium ſeparat a Samnio & Campania, in mare Tyrrhenum labitur, Minturnas perfluit, ubi Marica Nympha uxor Fauni colitur, vel ut placet quibuſdam, Venus marina, cui ſacellum erat ad ripam Liris. De eo flumine jam lib. 1. Od. 31. v. 7.

Maricæ.) Illa ante dicta Circe; ut Quirinus ante Romulus: ex more veterum mortuis nomina

Late tyrannus. Cras foliis nemus
Multis, & alga littus inutili
Demiſſa tempeſtas ab Euro
Sternet: aquæ niſi fallit augur
Annoſa cornix: dum potes, aridum
Compone lignum. cras genium mero
Curabis, & porco bimeſtri,
Cum famulis operum ſolutis.

INTERPRETATIO.

longe regnaſſe: craſtina die procella ab Euro excitata nemus frondibus plurimis, ripam autem inani alga conſperget; ſi me non decipit cornix longæva, pluvium præſagiens: ſicca ligna congere, dum licet, cras genium placabis vino & porcello duorum menſium, cum ſervis a labore vacantibus.

ANNOTATIONES.

mutantium. Inſtant. Inſtitut. lib. 1. cap. 21. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 4. ita ſcribit: *ob æternam gloriam Dii Indigetes dicti, nominibus plerumque mutatis, & novis acceptis: ſi quidem Romulus Quirinus, Juno Matuta ... Circe Marica, &c.* Virg. 1. Æneid. 7. v. 47. ait Latinum Regem *Fauno & Nympha genitum Laurente Marica.* Fuit & Marica ſilva in Latio novo, & Campaniæ continio, ad Lirin fluvium, a Nympa Marica denominata. Martial. lib. 13. Epigramm. 83.

Liris quem ſilva Marica
Protegit.

9. *Tyrannus.*) Regis ac tyranni, ut Græca probat etymologia, diſcrimen nullum: vox tamen odioſa cœpit eſſe ob aliquorum ſævitiam. Senec. de clementia lib. 1. cap. 2. *Tyrannus factis a Rege diſtat, non nomine .... ſpecies ipſa fortunæ, ac licentia par eſt: niſi quod tyranni ex voluptate ſæviunt; Reges ex cauſa & neceſſitate. Quid ergo? Non Reges quoque occidere ſolent? ſed quoties utilitas ſuadet: Tyrannus ſævitia cordi eſt.*

Cras folia nemus, &c.) Cras vehemens tempeſtas erit, quæ arborum folia decutiet, & agitato mari algas ad littus bene multas aggeret, nec proinde licebit in agris verſari & operi ruſtico incumbere: ergo interim hilaritati & genio indulge, & ad id omnia hodie ante pluviam compara.

10. *Algæ.*) Herba marina ad nihil utilis.

Euro.) Plin. lib. 2. cap. 47. flat *ab Oriente brumali vulturnus, quem Eurum Græci appellant.* Epod. 16. v. 54.

Ut neque largis
Aquoſus Eurus arva radat imbribus.

12. *Aquæ niſi fallit augur annoſa cornix.*) Pluvium autem fore cœlum ac fœdam tempeſtatem, auguror e cornice crocitante. Hæc ſi ter aut quater & liquida voce crocitet, ſerenitatem indicat. Servius in Virgil. Georgic. 1. v. 410.

Tum liquidas corvi preſſo ter gutture voces
Aut quater ingeminant.

At ſi plena voce & rauca, dicque, pluviam. ibid. v. 388.

Tum cornix plena pluviam vocat improba voce.

Ex Plin. lib. 18. cap. 35. hyemem præſagiunt terreſtres volucres contra aquam dantes clangorem, perfundentes ſeſe: ſed maxime cornix.

13. *Annoſa cornix.*) De hujus vivacite Heſiodus apud Plutarch. de oraculorum defectu. Heſiodi verſus ita Latine vertit quidam;

Sexla viri novies pubentis garrula cornix
Vincit, cornicis cervus quater; at tria cervi
Tempora corvus agit; quem deinceps Indica phœnix
Egreditur novies, &c.

Quos ſi mavis ex Auſonio, vide Idyll. 18.

Dum potes aridum compone lignum, &c.) Igne frigus, mœſtitiam ex aeris intemperie naſci ſolitam hilari convivio propulſa. Certe cœlo male affecto, affici pariter corpus noſtrum & ingraveſcere, non raro experimur. Contra id incommodi valet focus luculentus, & *lætitiæ Bacchus dator.*

14. *Genium mero curabis, & porco bimeſtri.*) Sacrificium Genio, die natali Lamiæ, nonnulli perperam commenti ſunt hic. Imo verba iſta contrarium oſtendunt. Nam quo die hauſerant vitales auras, eo vitam adimere victimæ, religioni ducebant veteres; nec proinde ſanguinem fundebant, aut mactabant hoſtias, ut annotavi ad Perſ. Sat. 2. v. 3. Suadet igitur duntaxat Horatius epulas & hilaritatem, curandamque cuticulam. Quod quoties faciebant, curare genium & placare ſe exiſtimabant. Unde manarunt iſtæ loquendi formulæ; genio indulgere, genium defraudare, ut bene obſervat Caſaubonus.

15. *Porco bimeſtri*) Porcellus tener etiam priſcis exquiſitum ferculum. Varro de Re Ruſt. lib. 2. c. 4. *Suillum pecus donatum ab natura dicunt ad epulandum: iis itaque animam eſſe datam proinde ac ſalem, quæ ſervaret carnem.* Hinc Juvenal. Sat. 1. v. 141. vocat

animal propter convivia natum.

16. *Cum famulis.*) Familiares adhibebant in epulis placandi Genii cauſa celebratis. Hunc vero ita curabant non in tali ſolum, ſed quolibet anni die.

AD FAUNUM,

ODE XVIII.

Ut ſibi ſuiſque propitius ſit.

FAUNE Nympharum fugientum amator,
Per meos fines, & aprica rura
Lenis incedas, abeaſque parvis
Æquus alumnis;
Si tener pleno cadit hœdus anno,
Larga nec deſunt Veneris ſodali
Vina crateræ; vetus ara multo
Fumat odore.
Ludit herboſo pecus omne campo,
Cum tibi Nonæ redeunt Decembres:
Feſtus in pratis vacat otioſo
Cum bove pagus.

INTERPRETATIO.

FAUNE amans Nymphas fugientes, tranſi benignus per meos limites agroſque Soli expoſitos, ac diſcede propitius tenellis fœtibus; ſiquidem tibi mactatur capreolus anno completo, additurque vinum copioſum in *patera Veneri amica, atque ara antiqua plurimo thure inceditur. Quoties Nonæ Decembres tibi ſacræ recurrunt, pecudes cunctæ laſciviunt in pratis, vicus feſtum celebrans herboſo campo requeſcit cum bobus non laborantibus.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 2. Lib. 1.

1. *Faune.*) Is Pan Græcis, Faunus Latinis dictus, ex Varrone 6. de Lingua Lat. quod *ſoleat fari in ſilveſtribus locis*: unde & ſilvarum & agrorum Deus habitus eſt. Huic Romæ ſacra fiebant bis in anno; ineunte vere, ut novam ſementem ſervaret ac foveret: & Nonis Decembribus, cum jam conditæ ſunt omnes fruges: utque pecori ſanitatem & fœcunditatem daret. Tunc ergo nuncupatam Fauno Oden hanc, & in ſacris decantatam patet. De eo jam lib. 1. Od. 4. 17.

Nympharum fugientum amator.) Faunis, Silvanis, Satyris affingebant Priſci capri pedes & ſalacitatem. Hinc inviſi erant Nymphis, caſtiſque Dryadibus, Hamadryadibus, quas ſylvis & arboribus præeſſe ethnici credebant. De laſcivia agreſtium illorum numinum S. Auguſt. De Civit. Dei lib. 15. c. 33.
Virg. Georgic. init.

Et vos agreſtum præſentia numina Fauni,
Ferte ſimul Faunique pedem, Dryadeſque puellæ:
Munera veſtra cano.

3. *Lenis incedas.*) Optat hunc lenem & placidum habere; etenim iracundus putabatur & peſtilens, utpote Infernus Deus: ex Theognide. Theocr. Idyll. 1. πικρος *amarulentus* dicitur. Ab eo quoque pueris noctu inſomnia & terriculamenta immitti credita. Unde *Panici terrores* nominati: vani ſcilicet & inanes.

Abeaſque parvis æquus alumnis.) Quoniam ea erat ſuperſtitio veterum, ut a quibuſdam Numinibus mala, ab aliis bona tribui crederent, precatur Horatius hunc, ut dixi, peſtilentem Deum, ne agnis & capreolis noceat, qui aluntur in agris & villis. Fruſtra nonnulli interpetrati ſunt vernas, famulos, pueros, per vocem, *alumnis*.

5. *Si tener pleno, &c.*) Si tibi rite quotannis ſacrifico, vel, quemadmodum pius in te ſum, ita mihi propitius ſis.

6. *Larga nec deſunt, &c.*) In ſacris anniverſariis hœdum tibi immolo tenerum; vinumque copioſe libo.

Veneris ſodali cratere.) Scilicet abſque Baccho friget Venus. Ex Ariſtophane apud Athen. lib. 10. cap. 12. οινος αφροδιτης γαλα. *vinum lac Veneris.* Ovid. remed. amor.

Vina parant animos Veneri.

7. *Vetus ara.*) Vel quod ab Horatio dudum erecta: vel quia Faunus Aboriginum Rex primus, praeter Latini, antiquam religionem tradidit ruſticis, iſtis Numinibus ab eo trahentibus originem.

8. *Fumat odore.*) Incenſo thure bene olentem fumum tollit odoremque Superis gratum.

9. *Ludit herboſo, &c.*) Cum Faunalia celebrantur Nonis, ſeu die quinta menſis Decembris, tum ex more pecus otioſum aratro, omnique opere ſolutum quieſcit & ludit in campis; ut & pagani ipſi feſta hæc agentes lætitiæ vacant. Quem certe ritum deprompſerant e ſacris codicibus. Exod. cap. 29. *Septimo die Sabbatum Domini Dei tui eſt. Non facies omne opus in eo, tu & filius, & filia, & ſervus, & ancilla, & jumentum tuum.* Et cap. 23. *Septimo die ceſſabis, ut requieſcat bos & aſinus tuus, &c.*

Inq-

Inter audaces lupus errat agnos:
Spargit agreſtes tibi ſilva frondes:
Gaudet inviſam pepuliſſe foſſor
Ter pede terram.

INTERPRETATIO.

lupus vagatur inter agnos nihil timentes: agricola humum moleſtam ter planta ferire lætatur. nemus ſternit folia in tuum honorem:

ANNOTATIONES.

Pecus omne.) Fauno rei pecuariæ præſidenti ædes Romæ ædificata pridem e multatitia pecuariorum pecunia.

13. *Inter audaces lupus errat agnos.*) Tunc agni tuam cuſtodiam & tutelam quaſi ſentientes in lupum audacter incurrunt, ſeu nil mali ab eo metuunt.

14. *Spargit agreſtes tibi ſilva frondes.*) Velut in honorem tuum arbores ſuis ſe foliis exuunt atque humi ſpargunt; nimirum ſub Autumni finem. Hoc enim pertinet ad ruſticum ſolenne.

Virgil. Eclog. 5.

Spargite humum foliis.

15. *Gaudet inviſam pepuliſſe foſſor, &c.*) Choreas & ſaltationes in feſtis celebrari mos erat.

16. *Ter pede.*) Hinc tripudiare factum videtur. Turneb.

Inviſam terram.) Cujus opere & cultura quotidie fatigatur. Itaque agricola, vinitor, foſſor, intermiſſo diurno labore, tunc otio, quieti, hilaritati indulget. Lucret. lib. 5. ruſticam feſtivitatem, & ſaltationem ita deſcribit:

Non magnis opibus jucundè corpora habebant

. . . .

Tum joca, tum ſermo, tum dulces eſſe cachinni
Conſuerant, agreſtis enim tum Muſa vigebat.
Tum caput atque humeros plexis redimire coronis
Floribus & foliis laſcivia læta monebat,
Atque extra numerum procedere membra moventes
Duriter, & duro terram pede pellere matrem, &c.

Ovid. Faſt. 6.

Hi ludunt: hos ſomnus habet: pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulſat humum.

AD TELEPHUM,

ODE XIX.

Quod veteres hiſtorias curioſius ſectetur; voluptatem vero negligat.

QUANTUM diſtet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, & genus Æaci,
Et pugnata ſacro bella ſub Ilio:
Quo Chium pretio cadum
Mercemur; quis aquam temperet ignibus,
Quo præbente domum & quota
Pelignis caream frigoribus, taces.

INTERPRETATIO.

QUAM longe remotus ab Inacho ſit Codrus pro patria occumbere non veritus, refers, atque ſtirpem Æaci, & certamina commiſſa ad Troiam ſacratam ſilet autem *quo pretio emamus amphoram vini Chii; quis calefaciat aquam; quis domum ſuppeditet, & qua* hora *frigus Pelignum repellam.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 3. Lib. 1.

1. *Quantum diſtet, &c.*) Telephus Poeta Horatii familiaris, ejus certe rivalis in amore Lydiæ, ex Od. 13. lib. 1. Is Græcorum antiquas hiſtorias evolvere & eloqui amabat. Eiuſmodi itaque res intempeſtive & prolixe narrantem interpellat Horatius, in medio, ut videtur, convivio; ad ſermones traducit loco & tempori magis congruos, invitatque ad lætitiam pleniorem, ob factum augurem Licin. Murenam utriuſque amicum.

Quantum diſtet ab Inacho Codrus.) O Telephe, diligenter numeras quot anni effluxerunt ab Inacho Argivorum primo Rege ad Codrum Athenienſium Regem ultimum: verum modo quærendum eſſet potius unde & quo pretio mercemur vinum optimum.

Ab Inacho Codrus.) Inachus Argis primus imperavit, circa finem annorum Abrahæ Patriarchæ. Ex Euſeb. Chron. ann. M. 3344. Ex Beda ann. M. 2508. Alii etiam aliter. De illo Apollod. lib. 2. Inter Inachum & Codrum interceſſerunt anni ſeptingenti & ſeptuaginta quinque, aut non multo ſecus.

2. *Pro patria non timidus mori.*) Codrus Rex Athenienſium cum ex Oraculo didiciſſet eos fore victores in eo bello quod cum Dorienſibus ſui gerebant, quorum Dux cecidiſſet, hoſtium caſtra vili habitu adiit, militem iurgio laceſſivit, atque vulneratum ad ſui cædem provocavit. Quod ubi Dorienſes accepere, ſponte ſe victos confeſſi abſceſſerunt. Vide Juſtin. lib. 2. Valer. Maxim. lib. 5. c. 6. &c. Ex Euſeb. Chron. an. M. 4130. *Codrus juxta reſponſum ſeipſum morti tradens interimitur bello Peloponneſiaco; in quo Heraclidarum regnum deſtructum eſt, quod 382. anni perſeveraverat.*

3. *Genus Æaci.*) Narras quæ pertinent ad Jovem Æaci patrem, vel quæ ad ipſum Æacum, ejuſque poſteros Peleum, Achillem, Pyrrhum, &c. Appollod. lib. 3.

4. *Pugnata ſacro bella ſub Ilio.*) Bis capta fuit Troia: primum ab Hercule; deinde a Græcis, quinquaginta poſt annis.

Sacro.) Vel quod urbis ejus muri a Diis ſunt ædificati. Supra Od. 3. v. 21. Vel quod multa illic erant templa. Vel potius ex Homeri ſententia, apud quem non ſemel *ἱερὸν Ἴλιον* legas. Alii *ſacrum* pro execrabili ſumunt, ut exiſtimo, abſurde.

5. *Chium.*) In Græcis vinis Chium excellebat, ut Falernum in Italicis. Ex Athen. lib. 1. c. 20. Chii vites ſeverunt primi. Ex Plin. lib. 14. c. 7. *In ſumma gloria fuit Chium.*

6. *Quis aquam temperet ignibus.*) Quis paret balneum, quod veteres ſemper ante convivium inibant. Alii interpretantur de Thermopolio, ſeu de potione calida, quam quidem in deliciis apud veteres fuiſſe, multis probavi ad Juvenal. Sat. 5. v. 64.

7. *Quo præbente domum, &c.*) Quis nobis domum præbebit, ſeu apud quem epulabimus, dum in Peliginis verſabimur? Nam vel eo erant perrecturi, vel ibi jam erant, cum hæc Horatius iam ſcribebat; vel certe Pelignum frigus metonymice dicit, ſpeciem pro genere. *Quota* hora menſæ accumbam, & cum quibus; & in cuius domo luculentus accendatur mihi focus ad propulſandum frigus, quod riget in Pelignorum regione, ob montes plurimos: ea nunc *Valva* dicitur, eſtque in Aprutio; olim in Samnitio.

Da Lunæ propère novæ,
Da noctis mediæ, da, puer, auguris
Murenæ: tribus aut novem
Miſcentur cyathis pocula commodis.
Qui Muſas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. Tres prohibet ſupra
Rixarum metuens tangere Gratia
Nudis juncta ſororibus.
Inſanire juvat. Cur Berecynthiæ
Ceſſant flamina tibiæ?
Cur pendent tacita fiſtula cum lyra?

INTERPRETATIO.

Da cito, famule, poculum *novæ Lunæ, da noctis mediæ, da Murenæ auguris. Tribus aut novem ſcyphis apte pocula miſcentur. Qui colit Muſas impari* numero, *Poeta ſtupeſcens novem poſcet ſcyphos. Gratia nudis ſororibus comitata contentiones timens vetat ſumere pluſquam tria* pocula. *Placet furere. Quare tacet ſonus fiſtulæ Phrygiæ? Quare tibia cum cithara pendens non reſonat?*

ANNOTATIONES.

9. *Da Lunæ propere novæ.*) Invitat imo traducit Telephum ad hilaritatem ex tempore Horatius, jubens affundi vinum copioſe: ipſeque prior arripit ſcyphum & propinat. *Lunæ novæ* poculum petit, vel quod oriente Luna, & veſperi convivia adibant veteres; vel quia feſtæ erant Calendæ & epulis veſpertinis celebrabantur.

10. *Noctis mediæ.*) Ad id tempus producebatur cœna.

Da, puer, auguris Murenæ.) Propter novæ dignitatis acceſſionem optimo & amico viro factam, impenſe lætemur; nec vino temperemus. Auguratus in primis honoribus Romæ cenſebatur, ſoluſque erat perpetuus. Augures auſpiciis, ut Pontifices ſacris præfuere: velut Interpretes Internunciique Deorum tantæ dignationis habiti ſunt, ut qui aruſpicinam fecerat, in Senatum aſcribi & inter Patres legi fas eſſet. Et a prima urbis origine iidem Reges & Augures: ipſeque Romulus hoc munere eſt functus. Fab. Maximus proditur duobus & ſexaginta annis ſumma cum laude Auguratum geſſiſſe ad ultimam ſenectam. Horum proprium fuit ex avibus vaticinia obſervare; a Diis monita contemplari; de ſomniis, auguriis, oraculis, extis, portentis, reſponſa dare; prodigia procurare, & expiare, vatum libros explanare, &c. Alex. ab Alex. lib. 5. c. 19. necnon lib. 2. c. 8.

11. *Murenæ.*) Is putatur fuiſſe L. Licinus Varro Murena Terentiæ Mæcenatis uxoris frater, de quo lib. 2. Od. 10. Non moror quod ſomniarunt aliqui, ab Horatio indicari, ad mane poſterum cœnam eſſe protrahendam: nimirum quia mane auguria captari conſueverant & ſub ortum Solis. O ſagax nimis commentum!

Tribus aut novem, &c.) Cuique fas eſt tres aut novem cyathos poſcere: nimirum qui demereri volet Charites ſeu Gratias, ob ternarium earum numerum, tria ſibi pocula miſceri jubebit: qui vero colit Muſas novenas Poeta, is novies bibet in honorem illarum. Auſon.

Ter bibe, vel toties ternos: ſic myſtica lex eſt.

12. *Commodis.*) Juſtæ magnitudinis, Inquiunt aliqui; alii, plenis & perfectis; alii contra, minoribus & ebrietatem non inducentibus: optime convenientibus; ut ſit ſenſus: commode & convenienter quiſque impari numero vel ter vel novies potat.

14. *Ternos ter cyathos attonitus, &c.*) Etiamſi inde fieri debeam attonitus e vino, novies tamen ego Poeta bibam, tum ob Muſarum numerum, tum quod hilaritatis modum neſciam in iſta Murenæ honoris amplitudine. Auſon. *propter mediam noctem, & novam Lunam, & Murenæ auguratum, ternos ter cyathos attonitus petit Vates.*

15. *Tres prohibet ſupra, &c.*) Charites rixarum metuentes quæ ex ebrietate & nimio vino ſæpius excitantur, amantes autem pacem & animi tranquillitatem, tria tantum pocula indulgent; plura vero prohibent.

17. *Nudis.*) Sine dolo, fraude, fuco.

Sororibus.) Tres numerantur enim, Aglaia, Thalia, Euphroſyne. Vide lib. 4. Od. 7. verſ. 5. ibique annot.

18. *Inſanire juvat.*) Lib. 1. Od. 27. de inſania ex immodica compotatione. *Verecundum Bacchum ſanguineis prohibete rixis, &, impium clamorem lenite, ſodales.* De liberiori paulo animi geſtientis laſcivia, lib. 2. Od. 7. in fine.

Non ego ſanius
Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere eſt amico.

Cur Berecynthiæ ceſſant flamina tibiæ.) Cur non jam inflantur & inſonant tibiæ & citharæ, ad integram convivii hilaritatem? Illæ adhibebantur in ſacris Cybelæ, quæ a Berecyntho Phrygiæ monte, ubi colebatur, Berecynthia dicta eſt. Alii dicunt

Par-

Parcentes ego dexteras
  Odi. Sparge roſas. Audiat invidus
Dementem ſtrepitum Lycus,
  Et vicina ſeni non habilis Lyco.
Spiſſa te nitidum coma,
  Puro te ſimilem, Telephe, Veſpero,
Tempeſtiva petit Chloe,
  Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

INTERPRETATIO.

Manus ego ceſſantes averſor. Sterne roſas, puer. Strepitum inſanum audiat Lycus invidus, nec non vicina Lyco vetulo minime idonea. O Telephe, nubilis Chloe quærit te denſis capillis ſplendidam, te nitido parem Veſpero: me incendit lentus amor Glyceræ meæ.

ANNOTATIONES.

tibias inventas primum in Phrygia & Lydia: ac propterea Berecynthias hic vocari, Lydas autem lib. 4. Od. ult. in fine. Porro harum modus & numerus concitatior, proindeque bacchantibus matris Deum ſacrificulis magis etiam permovendis, (de quibus lib. 1. Od. 18.) quibuſvis epulantibus etiam & compotantibus pluſculum excitandis accommodatus. Contra, Dorieus modos gravis ac ſedatus, eumque docendos puero, præcipit Ariſt. Polit. 8. Æolius ſaltationi aptus. Jonius velus aſperior, novus molliot.

21. *Parcentes dexteras.*) Vel parce vinum miniſtrantes, vel à cantu pulſandiſque inſtrumentis Muſicis ceſſantes, torpentes, otioſas.

22. *Sparge roſas.*) Ut nihil lætitiæ deſit, o puer, etiam floribus ſterne menſam ac triclinium.

Audiat invidus dementem ſtrepitum Lycus.) Clamor ac ſtrepitus noſter ebrioſis conſuetus & hilaritatis index, Lyci vicini noſtri, capularis, moroſi, auribus obſtrepat, bilemque & invidiam moveat.

24. *Vicina ſeni non habilis.*) Quippe iunior adoleſcentula. Ergo & ipſa quæ triſtiori ſeni nubere voluerit, noſtram audiat lætitiam, quo perperam ſe feciſſe, non ſine dolore agnoſcat.

25. *Spiſſa te nitidum coma.*) Denſi capilli juvenem indicant: nam in ſenibus caloris defectus calvitiem gignit.

26. *Veſpero.*) Sideri veſpertino.

27. *Chloe.*) Alii *Rhode*.

28. *Me lentus Glyceræ, &c.*) Contabeſcere facit, languore afficit, & conſumit: *lentis penitus macerer ignibus*, ut eſt in Od. 13. lib. 1.

AD PYRRHUM,

ODE XX.

Ne a puella Nearchum dilectum conetur abſtrahere.

NON vides quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Getulæ catulos leænæ?

INTERPRETATIO.

O Pyrrhe, an non agnoſcis quam pericoloſe Getulæ leænæ fœtus auferas? Paulo poſt tu prædo timidus ſæva certamina

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 2. Lib. 1.

1. *Non vides quanto, &c.*) Miſſis figmentis ad ſomniatores quoſdam, qui hic commenti ſunt neſcio quam allegoriam de Pyrrho Epirotarum Rege pro Tarentinis adverſus Romanos bellante, & per *leænam* urbem Romam, per *catulos* Rom. Principes interpretati ſunt; exploſis etiam aliis qui M. Antonii res geſtas metaphorice hic notari, perperam dixere: tu Lector emunctæ naris, intellige ſimpliciter Pyrrhum Horatii quemdam ſodalem muliëri amanti puerum Nearchum eripere atque ſibi addicere nitentem: quem a tali conſilio dimovere conatur Poeta.

Quanto moveas periculo, &c.) Nimirum tam periculoſe amaſium ſuum puellæ abſtrahis, quam leænæ catulos raperes. Vide Plin. lib. 8. cap. 16.

2. *Getulæ.*) Getulia Africæ regio, leonum aliarumque ferarum nutrix: de qua jam lib. 1. Od. 23. v. 10. & lib. 2. Od. 20. v. 15.

Dura poſt paullo fugies inaudax
Prælia raptor;
Cum per obſtantes iuvenum catervas
Ibit inſignem repetens Nearchum.
Grande certamen, tibi præda cedat
Major, an illi.
Interim dum tu celeres ſagittas
Promis, hæc dentes acuit timendos:
Arbiter pugnæ poſuiſſe nudo
Sub pede palmam.
Fertur, & leni recreare vento
Sparſum odoratis humerum capillis:
Qualis aut Nireus fuit, aut aquoſa
Raptus ab Ida.

INTERPRETATIO.

detrectabis, quando per turmas adoleſcentum obſiſtentes perget illa *excellentem Nearchum requirens. Magna contentio* utrum *præda tibi potior an illi eveniat. Interea dum tu velocia tela educis, illa* vero *dentes formidandos exacuit; dicitur controverſiæ judex collocaſſe victoriam ſub nuda planta, ac levi aura oblectare crines odoribus perfuſos, in ſcapulam pendentes; ſimilis vel Nireo, vel* Ganymedi *ex Ida aquis abundante ſubſtracto.*

ANNOTATIONES.

3. *Dura poſt paullo fugies, &c.*) Nil enim acrius irritata muliere, præſertim ſibi quod amat aſſerere laboranti.
Senec. Herc. Oct. Act. 2.

Cruentus feminas ſtimulat dolor.
Scylla & Charybdis Sicula contorquens freta
Minus eſt timenda. Nulla non melior fera eſt.

Inaudax.) Vox nova ab Horatio uno uſurpata. De jure voces novas fingendi ipſe ad Piſones diſſerit v. 46. & ſeq. ubi inter alia, hæc ſcribit:

. . . . . Ego cur acquirere pauca
Si poſſum, invideor; cum lingua Catonis & Enni
Sermonem patrium ditaverit, & nova rerum
Nomina protulerit? licuit ſemperque licebit
Signatum præſente nota producere nomen, &c.
. . . . . ſi volet uſus
Quem penes arbitrium eſt, & jus, & norma loquendi.

5. *Cum per abſtantes juvenum catervas.*) Obſerva, lector, quam eleganter in allegoria ſua perſiſtat. Senſus eſt: cum illa, ſpretis amatoribus bene multis, unum quæret Nearchum.

6. *Inſignem.*) Præclarum ſemper videtur quodcumque amatur.

8. *Grande certamen tibi præda, &c.*) An tibi potius quam illi cedat Nearchus, quem uterque ardetis ac deperitis.

9. *Dum tu celeres ſagittas promis.*) Dum tu artes omnes inſumis ad puerum tibi aſſerendum; illa iram, odium, probra, vindictam in te raptorem comparat, omnique ope ſuum ſibi vindicat,

11. *Nudo ſub pede.*) Nearchus citra periculum imo cui cedat parum ſollicitus, vos de ſe contendentes, otioſe & frigide ſpectat, ſuoſque duntaxat curat capillos comere & odoribus aſpergere.

14. *Sparſum odoratis, &c.*) Vide lib. 2. Od. 11 v. 15.

15. *Nireus.*) Hic Naxi Rex, Græcorum poſt Achillem formoſiſſimus; de quo Homer. Iliad. 2. Propert. lib. 3. Eleg. 18.

Nirea non facies non vis exemit Achillem.

16. *Raptus ab Ida.*) Ganymedes Trois Regis filius, ob pulchritudinem a Jove aquilæ ſpeciem induto raptus, cum in Ida monte puer venaretur, atque in conviviis Deorum factus pocillator. De eo vide Luciani Dialogum. Et Metamorph. lib. 10. cap. 4. Hac porro fabula indicatur ſapientem virum luminibus & claritate virtutum refulgientem Dei conſuetudine dignum effici, atque ad Deum per ſapientiam rapi & ſublevari. Vid. Cic. Tuſcul.

Ida.) Mons duplex hujus nominis; alter apud Cretam Inſulam, de quo non mentio eſt hic: alter in Troade apud Phrygiam Aſiæ minoris regionem; Paridis judicio famoſus, omnium qui circa Helleſpontum ſunt, altiſſimus. Diod. Sic. lib. 6. cap. 15. & lib. 17. cap. 1.

Aquoſa.) Ex illo Troadis monte dicuntur manaſſe pridem flumina quindecim: at eorum plurima ſuo tempore jam exaruiſſe, ſcribit Plinius. Apud Athen. lib. 17. cap. 8. vocatur ὄρος πολυπίδαξ Ἴδης, *mons Idæ plures habentis fontes.* Præ ceteris autem fluviis ibi ſcaturientibus nominantur Xantus ſeu Scamander, Simois, &c. Homer. Iliad. λ.

AD AMPHORAM,

ODE XXI.

Monet eam facete, ut vinum fundat optimum in Corvini gratiam.

O Nata mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſive geris jocos,
Seu rixam, & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum:
Quocumque lectum nomine Maſſicum
Servas, moveri digna bono die,
Deſcende, Corvino jubente,
Promere languidiora vina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:

INTERPRETATIO.

O Bona amphora, ſub Manlii conſulatu mecum facta, ſive querimonias, ſive riſus, ſive iurgia & dementes amores, ſive placidũ ſoporem producis, quocũque titulo condis exquiſitũ Maſſicũ, mereris proferri celebri die; veni fundere vina ſeneſcentia volente Corvino. Hic licet imbutus ſit Socraticis diſciplinis, haud auſterus te aſpernabitur.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 9. Lib. 1.

1. *O nata mecum.*) Vino impleta & condita in horreo tum cum ego natus ſum Venuſii in urbe Apuliæ; conſulatum Romæ gerente L. Manlio Torquato cum L. Aurelio Cotta anno Urbis conditæ 688. Vid. Epod. 13. verſ. 8. ubi hunc Torquatum vocat ſuum Conſulem.

2. *Seu tu querelas, ſive geris jocos, &c.*) Varios effectus vini juxta varias hominum affectiones belle exprimit. Nam qui a natura bilioſus, vino fit iracundior; qui libidinoſus, laſcivior, petulantior, &c. Quidam jocoſi poſt vinum: alii ſomnolenti, &c. Galli lepide vocant, *un vin de ſinge, un vin de lion, de chien, de cochon.* Ital. *un vino di ſcimmie, un vino di leone, di cane, di porco.*

5. *Quocumque lectum nomine, &c.*) Cujuſcumque nomen Conſulis inſcriptum habes, quo ætas notetur vini quod contines. Vide lib. 2. Od. 3. v. 8. annot. De Maſſici bonitate & patria lib. 1. Od. 1.

6. *Bono die.*) Feſtivo, mihi fortunato & honorabili, cum dignatur Corvinus divertere apud me, cœnare domi meæ; & poſcere ſi quod habeo melioris notæ vinum.

7. *Deſcende.*) Ex iſta voce patet olim vaſa vinaria, non, ut apud nos hodie, in ſubterraneis, ſed in editioribus apothecis atque horreis collocari ſolita, ut fumoſa indeque matura fierent: quod jam alibi notavi, iterumque Poeta noſter innuit, ſequenti Ode 28. v. 7. Vide ſupra Od. 8. hujus libri.

Corvino jubente.) M. Valerius Meſſala Corvinus Auguſti ævo vir clariſſimus, Conſul anno U. C. 722. qui & de Gallia quatuor poſt annis triumphavit. Is eſt quem ſuis carminibus adeo celebrat Tibullus, lib. 1. Eleg. 3. & lib. 4. ſic incipit:

Te Meſſala canam; quanquam tua cognita virtus
Terret, ut infirmæ valeant ſubſiſtere vires.

8. *Promere.*) Hoc jungunt alii cum voce *deſcende*; alii cum *jubente*. Quicquid ſentiant aliqui, parvi refert ad quod referas.

Languidiora vina.) Senectute ſeu vetuſtate matura, mitiora, ſalubriora. Vide ſupra Od. 16. v. 35. ibique annot.

9. *Non ille quanquam Socraticis, &c.*) Etſi refertus, id eſt, apprime inſtructus eſt Corvinus Socratica & Academica Philoſophia, non te deſpiciet, o pia teſta: & quamquam madet totus placitis ejuſmodi ſeverioribus, haud tamen refugit interdum madere etiam vino, ad diluendas curas levandoſque animi labores ſuos pro Republica: nam & hoc ſuavit ſapientiſſimo cuique uſurpatum. Plato ſcribit vinum hominibus a Deo contributum velut remedium adverſus ſenectutem, ut redire ad iuventutem videantur, & mœſtitiæ eos capiat oblivio. Seneca Stoico ſupercilio mire gravis aiebat nonnunquam uſque ad ebrietatem veniendum, non quæ mergat nos, ſed deprimat curas. Vide Cœl. Rhodig. libr. 18. cap. 32. & alibi.

Narra-

Narratur & priſci Catonis
Sæpe mero caluiſſe virtus.
Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro: tu ſapientium
Curas & arcanum jocoſo

INTERPRETATIO.

Refertur antiqui virtus Catonis etiam vino frequenter calefacta fuiſſe. Tu dulcem vim adhibes animo interdum aſperiori: tu ſapientum intimas & anxias cogi-

ANNOTATIONES.

Socraticis ſermonibus.) Socrates hominum ſapientiſſimus Apollinis oraculo declaratus eſt. Ejus dogmata amplexi ſunt præ ceteris bene multis illuſtres iſti, Plato, Xenophon, Antiſthenes. Diogen. Laert. lib. 2. &c. Cic. Tuſc. 3. ait ab eo *omnem quæ de vita, & moribus eſt Philoſophiam manaſſe*: Tuſc. 5. *primum illum devocaſſe Philoſophiam e cœlo . . . & coegiſſe de vita, moribus, rebuſque bonis & malis quærere.* Noſter ad Piſon. v. 310.

Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ.

11. *Narratur & priſci Catonis, &c.*) Ipſe Cato virtute inſignis narratur vino liberalius hauſto ſæpe incaluiſſe. Hic vero quæri poteſt, an vino corpus incaleſcat, ut calido medicamento? Reſpondet Galenus Conſtitut. 3. non incaleſcere niſi ut alimonia corpori accommoda. Nam ſicut igni congruens materia incendium facit majus, ita corporibus ſimile alimentum quæ natura calent ſatis, & robur adjicit, & calorem auget, &c. Hæc ille. Vide Cœl. Rhodig. lib. 28. cap. 29. ubi explicat cur proſit ſenibus vinum.

Catonis.) Quis ille, an major, an Uticenſis & Junior? De Uticenſi proditur ſane: integras duxiſſe perpotando noctes. Teſtes Plutarchus, aliique. Et cum Memmius quidam in conventu dixiſſet, Catonem totas noctes in vino permanere & ebrium eſſe, ſuſcepto ſermone Cicero reſpondit: quin addis etiam totos dies alea ludere? Seneca *de Tranquill.* cap. 15. *Cato*, inquit, *vino laxabat animum curis publicis fatigatum.* Ubi Lipſius de Uticenſi diſerte explicat, huncque affert Horatii locum, quem modo tractamus. Idem Cato menſam maxime amicorum parentem & procreatricem exſiſtimavit. Idem ſolitus erat dicere Cæſarem ſobrium acceſſiſſe ad evertendam Rempublicam. Vide Cœl. Rhodig. lib. 28. cap. 8. & 32. At duo tamen arguunt Catonem hunc juniorem minime hic ab Horatio indicari. Alterum eſt vox *narratur*, quæ nequaquam adhiberetur a Poeta, ſi innueret Catonem illum Uticenſem cum quo vixerat, quemque florentem viderat; ſiquidem Horatius annos ætatis habebat viginti, quando ſe Cato Uticæ interemit. Alterum eſt epithetum *priſci*, quæ omnino Porcio Catoni, non ita vero Uticenſi congruit. Nec enim ſatisfaciunt qui priſcam virtutem pro ſolida, vera ſeveraque poni obtendunt. Ergo Cato Major accipiendus. Quamvis etenim valde ſobrium fuiſſe conſtet: at ei nihilominus ebrietas ſeu vinoſitas ab æmulis & adverſariis objecta eſt: ad quod alluſit Poeta. Adde quod apud Ciceronem de Senectute, ille ipſe Cato Maior profitetur ita de ſe: *Ego propter ſermonis delectationem tempeſtivis quoque conviviis delector, nec cum æqualibus ſolum, qui pauci admodum reſtant, ſed cum veſtra ætate, etiam atque vobiſcum: habeoque ſenectuti magnam gratiam, quæ mihi ſermonis aviditatem auxit, potionis & cibi ſuſtulit. Quod ſi quem iſta delectant; ne omnino bellum indixiſſe videar voluptati, cujus eſt etiam fortaſſe quidam naturalis modus, non intelligo ne in iſtis quidem voluptatibus ipſis carere ſenſu ſenectutem. Me vero delectant & ſermo in poculo, & pocula . . . . . conviviumque vicinorum quotidie compleo, quod ad multam noctem quàm maxime poſſumus vario ſermone producimus.* Huc etiam facit quod ſcribit Plinius lib. 14. cap. 4. *Catonum ille primus*, inquit, *triumpho & cenſura inſignis, magis tamen claritate litterarum, præceptiſque . . . . . agrum colendi . . . . . de vitibus viſque ita prodidit; qui locus vino optimus, &c.*

13. *Tu lene tormentum, &c.*) Per te leniter ingenia torquentur, & qualia ſint explorantur: ſeveriora mitigantur, duriora molliuntur, &c. Plato de Legibus ait vinum eſſe tormentum minime ſumtuoſum aut periculoſum ad explorandos hominum affectus. Theognis dicebat aurum & argentum igne probari & dignoſci, at vino mentem hominis quamlibet ſapietis. Vide Epiſt. ad Piſon. v. 434. Non abludit adagium, *in vino veritas*, & Perſæ cujuſdam apophthegma, *nequicquam opus tormentis eſſe ad exquirendum verum, vino enim rectius elici.* Vide Eraſm. Sunt qui putent hic alludi ad arietes aliaſque machinas ejuſmodi bellicas, quibus admotis urbium muri concutiuntur, dejiciuntur, expugnanturque: pace tamen illorum, prior interpretatio non eſt poſthabenda, multo minus, ut ſanciunt, explodenda.

14. *Tu ſapientium curas, &c.*) Graviores cogitationes reconditaque conſilia hilari compotatione in lucem aliquando proferuntur.

Conſilium retegis Lyæo:
Tu ſpem reducis mentibus anxiis,
Vireſque; & addis cornua pauperi,
Poſt te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, &, ſi læta aderit, Venus,
Segneſque nodum ſolvere Gratiæ,
Vivæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat aſtra Phœbus.

INTERPRETATIO.

Intiones revelas per vinum feſtivū. Tu reddi fiduciam & robur ſollicito ingenio: daſque animos inopi poſt te nec timenti Regum diademata nec bellatorum tela. Te exproment Bacchus, & Venus ſi favens adſuerit, necnon Charites vinculum laxare tardiores, atque ardentes lychni, donec Sol reverſus expellat ſidera.

ANNOTATIONES.

16. *Lyæo.*) Unum eſt e Bacchi cognominibus a λυειν, quod ſolvat & diſcutiat ægritudines & curas.

17. *Tu ſpem reducis.*) Apud Athen. lib. 2. cap. 1. ex Diphilo, *Bacchus cordatis & prudentibus viris amicis, ipſeque ſapiens æque ac ſuavis, abjectos & humiles facit aſſumere magnos ſpiritus, ſuperciliosis ac tetricis perſuadet ut rideant, ignavis ut audeant, timidis ut fortes ſint*. Ex Chæremone, *per vinum conciliantur bibentibus riſus, ſapientia, docilitas, bona omnia.*

18. *Addis cornua pauperi.*) Bacco veteres affingebant cornua, quoniam e nimio vino truces fiunt ebrioſi inſtar belluarum, inquit Feſtus. Vide ſupra lib. 2. Od. 19. in fine. Ovid.

Tunc veniunt riſus; tunc pauper cornua ſumit;
Tunc dolor & curæ, rugaque frontis abit.

Per cornua deſignantur audacia, confidentia, robus ſuperbia, temeritas etiam & petulantia. Athen. libr. 10. cap. 14. των αγαθων βασιλευς οινος, *honorum omnium rex vinum*. Lib. 2. cap. 1. ισχυν διδωσι ταις ψυχαισι και τοις σωμασιν, *robur & vires dat animis & corporibus*. Eodem lib. cap. 2. ισχυρον φαρμακον πασης ανιας, *potens remedium adverſus omnem triſtitiam.*

19. *Poſt te neque iratos trementi &c.*) Vino ſumtò roboratus inops & timidus quiſque iam nec iratos Regum vultus aut minas expaveſcit, nec militum arma.

21. *Te Liber, &c.*) O teſta, amphora, o bonum vinum, tè in convivio *producent* Bacchus, *Venus læta, Gratiæ, lucernæ* accenſæ.

Liber.) Cur pater Liber dicitur? An quod bibenti ſit cauſa libertatis? Fiunt enim audaciores ex vino homines plerique. An quia pro libertate Bœotiæ depugnavit? Plutarch. Probl.

Læta Venus.) Mitis, bella, propitia, placida, non miſcens contentiones & rixas aut etiam prælia, ut ſæpius fit.

22. *Segneſque nodum ſolvere Gratiæ.*) Detractantes, nolentes ſeparari, diſtrahi, abalienari quos iunxerunt: concordiæ tenaces amenteſque, inſolubiles. Unde illæ amplexis & conſertis inter ſe manibus pingi ſolent. Vide lib. 1. Od. 4. & 30.

IN DIANAM,

ODE XXII.

Ei conſecrat pinum villæ ſuæ.

MONTIUM cuſtos nemorumque virgo,
Quæ laborantes utero puellas
Ter vocata audis, adimiſque letho,
Diva triformis;
Imminens villæ tua pinus eſto;
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

INTERPRETATIO.

O *Virgo præſes montium & ſilvarum, Dea formæ triplicis, quæ ter invocata, ſubvenis mulieribus parturientibus, & eas morti eripis: ſit tibi ſacra pinus fundo meo impendens; quam ego ſingulis annis evolutis gaudens aſpergam cruore porci tranſverſam morſionem tentantis.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 2. Lib. 1.

1. *Montium cuſtos, &c.*) Venatrix, incola ſilvarum. Adde quod herbis, plantis, arboribus vegetandi vim impertitur Luna.

2. *Quæ laborantes utero, &c.*) Parturientes iuvas ad infantem edendum in lucem: quæ & matri fratrem Apollinem parturienti opem & munus obſtetricis exhibuiſti. Luna ſcilicet poros & meatus corporis tempeſtive relaxans dat facilitatem partui & ſalubritatem. Cic. 2. de Natur. Deor. *Adhibentur ad partus quod ii matureſcunt aut ſeptem nonnunquam, aut ut plerumque novem Lunæ curſibus, qui quia menſa ſpatia conficiunt, menſes vocantur.* Idem fere Varro 4. de Ling. Lat. ubi *Luna naſcentium dux .... parientes eam invocant*, Diodor. Sicul. libr. 6. Plutarch. Sympoſ. 3. Problem. 1. &c.

3. *Ter vocata.*). Ternarius numerus religione conſecratus lib. 1. Od. 28. v. ult.

Audis, adimiſque letho.) Terent. And.

Juno

Lucina fer opem; ſerva me obſecro.

Catull. Carm. 34.

Tu Lucina dolentibus
Juno dicta puerperis.

Ovid.

Parce precor gravidis facilis Lucina puellis,
Maturumque utero molliter aufer onus.

Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 5. in ædem Junonis Lucinæ recens natorum infantium nomina ætatemque referri ſolita, teſtatur. Cic. ante cit. *ut apud Græcos Dianam eamque Luciferam, ſic apud noſtros Junonem Lucinam in pariendo invocant.* Ne, Lector, mirere quod videantur confundi Junonis ac Dianæ munia. Nam Deos omnes ad Solem, Deas ad Lunam referri, egregie docet Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 17. & ſeq.

4. *Diva triformis.*) Triplex quaſi nomen habens: Luna in Cœlo, Diana in terris, Proſerpina apud Inferos.

Virgil. Æneid. 4.

Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora
Dianæ.

Hinc illud:

Terret, luſtrat, agit, Proſerpina, Luna, Diana,
Ima, ſuperna, feras, ſceptro, fulgore, ſagitta.

Alii, quod modo gibboſa, modo dimidiata, modo plena.

5. *Imminens villæ tua pinus eſto.*) Volo tibi ſacram eſſe pinum meæ villæ imminentem; & ad eam quotannis tibi mactabo aprum.

6. *Per exactos annos.*) Completo & finito unoquoque anno.

7. *Obliquum meditantis ictum.*) Qui licet iunior jam ex ſua natura mediatur oblique dentium exertorum ictu vulnerare. Quidam aprum in mactantem ſævire & tranſverſum ictum medicari; alii in ipſam illam pinum dentes intentaſſe: nonnulli ab apri ſævitie Poetam noſtrum Dianæ patrocinio ſervatum comminiſcuntur: ſed gratis & perperam.

AD PHIDYLEN,

ODE XXIII.

Puris tantum manibus Deos placari.

COELO ſupinas ſi tuleris manus
Naſcente Luna, ruſtica Phidyle;
Si thure placaris & horna
Fruge Lares, avidaque porca;
Nec peſtilentem ſentiet Africum
Fœcunda vitis, nec ſterilem ſeges
Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero grave tempus anno.
Nam quæ nivali paſcitur Algido
Devota, quercus inter & ilices,
Aut creſcit Albanis in herbis

INTERPRETATIO.

O Agreſtis Phidyle, ſi manus ſupplices ad cœlum tollas, Luna incipiente; ſi Lares placaveris thure & hornotinis frugibus atque ſue edaci; neque fertilis vinea experietur Africum pernicioſum, neque ſpicæ rubiginem ſterilitatis cauſam, *nec teneri fœtus noxiā tempeſtatem annis parte fructifera. Etenim hoſtia* Diis *deſtinata, quæ* in *Algido nivoſo educatur inter quercus & ilices, vel creſcit in Albano gramine,*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9. Lib. 1.

1. *Cœlo ſupinas, &c.*) Si Deos rite colueris & pie ſupplicaveris, licet modica offerens munera, placatos illos habebis.

Supinas.) Verſis ad cœlum palmis; quæ contra invocando inferos Deos ad terram vertebantur.

2. *Naſcente Luna.*) In novilunio & Calendis ſolebant ruſticæ mulieres ſacra Lunæ facere velut plantarum matri, altrici, cuſtodi.

Phydile.) Hæc videtur fuiſſe villica, ſeu Horatianæ villæ procuratrix: convenit nomen, ſive proprium fuerit, ſeu factum ſit a Poeta, φειδυλη *parca* Gallice, *menagere*. Italice, *maſſara*.

3. *Horna fruge.*) Vino vel ſpicis novellis atque hujus anni. Diis enim primitias & quod novum optimumque offerri æquum eſt.

4. *Porca.*) Hac utpote fœcunda placabantur Dii Lares & domeſtici ad fœcunditatem familiæ ac rei domeſticæ impetrandam.

5. *Peſtilentem Africum.*) Ventum humidum & calidum; adeoque peſtilentem & noxium frugibus ac vitibus Italiæ. Plin. libr. 2. 47. De eo iam libr. 1. Od. 1.

7. *Rubiginem.*) Gall. *la nielle*. Ital. *la nebbia, ovvero golpe*, qua nigreſcunt ſpicæ & ſterileſcunt. Oritur ex pluvia vel rore, ſi quando non decuſſa fuerint e ſpicis, ſed Sole ſuperveniente calefacta computreſcant. Ita Scaliger. Plin. lib. 18. cap. 17. *Cœleſte frugum vinearumque malum nullo minus noxium eſt rubigo. Frequentiſſima hæc in roſcido tractu, convallibuſque, ac perflatum non habentibus. E diverſo carent ea ventoſa & excelſa*. Et cap. 28. in fine. *Alia ſunt* mala, *quæ ſilente cœlo ſereniſque noctibus fiunt, nullo ſentiente niſi cum facta ſunt . . . Aliis rubiginem, aliis uredinem, aliis carbunculum appellantibus, omnibus vero ſterilitatem*. Hinc Romæ ad eam peſtem avertendam colebatur Rubigus Deus, & agebantur Rubigalia feſta ſub finem Aprilis. Plin. cit. lib. 18. cap. 29. *Rubigalia Numa conſtituit anno regni ſui* 11. *quæ nunc aguntur ad* 7. *Calend. Maii, quoniam tunc fere occupat ſegetes rubigo: quod tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinere*. Ex Plutarco quæſt. natural. poſt init. Rubigo humeſcentia occupat ſemina. Vide Theophraſt. de cauſ. plantar. lib. 4. c. 15 & alibi, &c.

Dulces alumni.) Dulces & caros filios, interpretrantur aliqui: magis tamen intelligendi videntur catuli pecudum, agni, capreoli, &c. ut ſupra Od. 18. v. 4.

8. *Pomifero grave tempus anno.*) Grave peſtilenſque cœlum adeoque morbos haud ſentient greges ea anni tempeſtate, qua fructus colliguntur, ſcilicet Autumno, quem *letiferum* vocat Juvenalis Sat. 4. ver. 56. Vide & ſupra lib. 2. Od. 14. verſ. 15.

9. *Nam quæ nivali, &c.*) Pontificum eſt in ſacris publicis immolare victimas ſumtuoſas: at te, Phidyle, ruſticam & privatam muliérculam decet offerre Diis familiaribus minuſcula quæque dona & ſacrificia.

Quæ nivali paſcitur Algido.) Paſcebantur olim greges ad ſacrificia publica deſtinati ac devoti.

Algido.) De eo monte lib. 1. Od. 11. verſ. 6.

11. *Albanis in herbis.*) In paſcuis Albani montis, qui ab urbe Roma diſtat 12. mill. paſſ. ortum verſus.

Martial. lib. 4. Epigram. 64.

Victima, Pontificum ſecures
Cervice tinget. Te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium
Parvos coronantem marino
Rore Deos, fragilique myrto.
Immunis aram ſi tetigit manus,
Non ſumtuoſa blandior hoſtia.
Mollibit averſos Penates
Farre pio, & ſaliente mica.

INTERPRETATIO.

cultros Pontificum collo imbuet. Te vero Deos exiguos rore marino tenuique myrto coronantem nihil juvat ſollicitare plurimo cruore pecudum. Etſi manus abſque munere tenuerit aram, offenſos Penates haud placabit efficacius per majorem victimam, quam per religioſum ador & ſal crepitans.

ANNOTATIONES.

Albanos quoque Tuſculoſque colles. Arnob. lib. 2. *In Albano antiquitus monte nullos alios licebat quam nivei tauros immolare candoris: nonne iſtum morem religionemque mutaſtis? &c.*

13. *Te nihil attinet, &c.*) Tuum non eſt mactare pecudes: Deos perfecte coles & placabis, nectendo tantum & adornando ſerta & corollas ex herbis & floribus, quæ illis dones.

Bidentium.) Nonius Marcellus ita dictas oves, quod duos dentes habeant, mordicus negat: aſſerit vero dici quaſi biennes; auctoritate Pomponii in Atellana. Vide Mocrob. lib. 7. cap. 9. & Gell. lib. 16. cap. 6. ubi uterque idem aſtruunt, contenduntque *non oves ſolas, ſed omnes bimas hoſtias bidentes appellari.*

15. *Parvos Deos:*) Lares, Penates, quorum *imagines parvæ* ſcilicet in privatis ædibus in fanis autem ac templis majores Deorum ſtatuæ majora ſimulacra habentur & coluntur.

Coronantem marino rore, fragilique myrto.) In ſacrificiis multiplices adhibeantur ejuſmodi corollæ. Ipſe ſacrificans coronabatur; hoſtia quoque, imago Deorum & ara, &c.

Marino rore.) Plin. lib. 14. cap. 11. *Eſt & roſmarinum ..... foliis odor thuris, &c.* De myrto, lib. 1. Od. 38.

17. *Immunis.*) Innocens, a ſcelere vacua & eximia, ex quibuſdam: alii aliter & melius, ut exiſtimo; hoc ſenſu: etiamſi non offeras Diis ingentia munera; tam litabis, tamque obtinebis quod poſtulas, exiguo quovis ſacrificio, quam magno & ſumtuoſo; ſi modo vitæ innocentiam, & pietatem ac religionem erga Deos exhibeas. Luc. cap. 21. Chriſtus pauperculæ viduæ minuta duo laudat præ ingentibus divitum muneribus in gazophylacium miſſis. Ex Plutarcho Lycurgus interrogatus cur vilia & parva conſtituiſſet ſacrificia; reſpondit: ut numquam deſinamus Deos venerari. Vide Perſ. Sat. 2. in fine: ubi

Dicite Pontifices, in ſancto quid facit aurum?
. . . . farre litabo.

Aram ſi tetigit manus.) Ara quaſi anſa dicta pridem, quoniam eam tenebant ſeu tangebant quicumque vel ſacris operabantur; vel jurabant, vel preces & vota faciebant. Varro, Macrob. Saturnal. lib. 3. cap. 2. &c. Vide & Plin. lib. 2. c. 7.

Mollibit.) Ita veteres pro *molliet*.

20. *Farre pio & ſaliente mica.*) Mola ſalſa, quæ conſtabat ex aqua, farre, & ſale, Senec. Epiſt. 114. *crepitantem molam* dixit.

IN AVAROS.

ODE XXIV.

INTACTIS opulentior
  Theſauris Arabum, & divitis Indiæ;
Cæmentis licet occupes
  Tyrrhenum omne tuis, & mare Apulicum;
Si figit adamantinos
  Summis verticibus dira neceſſitas
Clavos; non animum meum,
  Non mortis laqueis expedies caput

INTERPRETATIO.

QUAMVIS totum mare Thyrrhenum atque Apulicum tuis ædificiis teneas, ditior nondum tentatis gazis Arabum ac Indiæ opulentæ; ſi fatum ſævū clavos adamantinos excelſis culminibus infigit, neque mentē formidine, neque caput mortis retibus liberabis.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 3. Lib. 1.

1. *Intactis, &c.*) Sui vitia ſeculi hac Ode proſcribit, ut & alibi jam non ſemel, ac remedia præſcribit. Animadverte quæſo, Lector ſtudioſe, quam varie quamque feliciter idem ſæpius ita retractet argumentum, ut novum quid ſemper eſſe videatur. Et hoc eſt quod ipſe præcipit ac docet ad Piſones Epiſt. v. 128. & v. 240. quæ duo loca ſpectant eodem, & egregie declarant rerum communium & cuivis notarum novam diſpoſitionem ex arte atque ingenio, ſcitamque & callidam tractationem longe præſtare rerum novarum inventioni. Quod quidem literatoribus ac de trivio hominibus & ſciolis latet, norunt vero ſentiuntque quotquot ſano & ſagaci pollent judicio. Vide quæ ibi annotabantur.

Intactis opulentior theſauris Arabum.) Ipſis opulentior Arabibus, quorum adeo jactatur opulentia. Vide lib. 1. Od. 29. & lib. 2. Od. 12. Stroph. penult.

Intactis.) Vel theſauris nondum effoſſis, vel Arabibus bello nondum petitis ac ſubactis Populo Romano. *Ælius* enim *Gallus ex Equeſtri Ordine, ſolus Romana arma in eam terram intulit, . . oppida diruit, &c.* Plin. lib. 6. c. 28. Strabo lib. 6. *recens Rom. expeditio noſtro tempore, duce Ælio Gallo in Arabiam facta.* Miſſus ille cum exercitu ab Auguſto decimum Conſule, Arabes tentaturus. Propert. lib. 2. Eleg. 10.

India quin, Auguſte, tuo dat colla triumpho,
Et domus intactæ te tremit Arabiæ?

2. *Divitis Indiæ.*) Hæc enim Aſiæ regio dives eſt auro, argento, lapillis, gemmis. Strabo lib. 15. &c.

3. *Cæmentis licet occupes, &c.*) Licet præclaras ædes habes in maris littoribus extructas, quid hoc ad vitam beatam? An ſic effugies curas & mortem? Vide Od. 1. hujus lib. Stroph. 9. ibique annot.

4. *Tyrrhenum mare.*) Idem eſt quod Thuſcum & Inferum: pars eſt Mediterranei, Thuſciam alluens, Ditionem Pontificiam, ac regnum Neapolitanum, a fluvio Macra ad fretum Siculum.

Et mare Apulicum.) Omnes fere codices habent *Ponticum*, ideſt, Euxinum: Quidam *Punicum*, id eſt, Africanum; & hanc lectionem defendunt eo quod mare Punicum ſeu Africum continetur cum Tyrrheno, quod modo nominatur. Verum enimvero quid hoc ad Italiam & Romanos? An ut notetur veſania ædificare cupientium non modo in littoribus maris proximi, ſed & longiqui? Longe ſane petita reprehenſio. Lectori tamen judicandi ſit plena libertas, ut fuit hactenus. Alii etiam, *Publicum*, abſurde quidem legunt. Placuit lectio, *Apulicum*, non nobis primum, ſed gravibus viris pridem ante nos; ut denotetur utrumque Italiæ litus maris, per *Apulicum* ſuperi ſive Adriatici, inferi vero per *Tyrrhenum*.

5. *Si figit adamantinos, &c.*) Si magnificas illas ædes mors etiam obſidet ingrediturque, & habitatores earum non mitius tractat quam infimos quoſque & egentes: ſi in illis ædium *ſummis verticibus clavos figit adamantinos*, ideſt, imperii ac dominatus ſui jura exercet: metaphora ducta ab annali clavo, qui in parietibus ædium ſacrarum figebatur ſingulis annis, ut numerus annorum inde colligeretur. De quibus Liv. paſſim. Alii ſic explicant; ſi ſummos etiam apices ſeu capita virorum principum ſpiculis ſuis duriſſimis transfigit mors, & enecat.

Adamantinos.) Adamante firmiores, Lib. 1. Od. 35. *trabales clavos.* Sic belle exprimit Poeta fatum ineluctabile, mortis neceſſitatem, & nunquam mutabile Jovis ac Deorum decretum. Pindar.

τις κινδυνος κρατεροις αδαμαντος δησεν αλοις

Cam-

Campeſtres melius Scythæ,
Quorum plauſtra vagas rite trahunt domos.
Vivunt, & rigidi Getæ,
Immetata quibus jugera liberas,
Fruges & Cererem ferunt,
Nec cultura placet longior annua,
Defunctumque laboribus
Æquali recreat ſorte vicarius.
Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens:
Nec dotata regit virum
Conjux; nec nitido fidit adultero.

INTERPRETATIO.

Felicius in campis degunt Scythæ, quorum incertas habitationes carpenta circumferunt, nec non aſperi Getæ, quibus arva minime circumſcripta producunt communes ſegetes ac meſſes; neque exercetur cultura diuturnior uno *anno: atque alter vices aſſumens pari fortuna quietem tribuit* alteri *laboribus exſoluto. Ibi femina innoxia parcit privignis matrem non habentibus, neque uxor dote potens marito imperitat, nec ſplendido auſcultat mœcho.*

ANNOTATIONES.

9. *Campeſtres melius Scythæ, &c.*) Avaris divitibus ſapientiores ac beatiores ſunt ii populi qui inopes quidem at ſine curis vivunt. Scythæ nullas domos exſtruunt, per campos vagantur, modo in his paſcuis, modo in illis ſubſiſtentes ſuamque ſecum familiam plauſtris vehunt, hinc ἁμαξόβιοι & ἁμαξοφόρητοι dicti, *quibus plauſtra ſedes ſunt*, inquit Salluſt. Vide lib. 1. Od. 19. v. 10. & Od. 35. v. 9. & lib. 2. Od. 9. in fine: ibique annot. Juſtin. lib. 2. ſub initium. *Scythis inter ſe nulli fines, neque enim agrum exercent, nec domus illis ulla, tectum, aut ſedes eſt, armenta & pecora ſemper paſcentibus & per incultas ſolitudines errare ſolitis. Uxores liberoſque ſecum in plauſtris vehunt, quibus coriis imbrium hiemiſque cauſa tectis pro domibus utuntur. Juſtitia gentis ingeniis culta non legibus, . . . aurum & argentum non appetunt. Lacte & melle veſcuntur. Lanæ iis uſus ac veſtium ignotus . . . . pellibus utuntur ferinis. Hæc continentia illis morum quoque juſtitiam dedit, nihil alienum concupiſcentibus . . . . utinam reliquis moralibus ſimilis moderatio . . . . prorſus ut admirabile videatur hoc illis naturam dare, quod Græci longa ſapientium doctrina præceptiſque Philoſophorum conſequi nequeunt: cultoſque mores incultæ barbariæ ſuperari, &c.* Hinc apud Homerum Iliad. [illegible] *juſtiſſimi* vocantur Scythæ. De his Strabo. 7. Herodot. lib. 4. Virgil. Georgic. 3. &c.

11. *Rigidi Getæ.*) Et hi Scythis affines duram pariter vitam agunt, frigidiſſima regione. Ex Strabone, ad Pontum Orientem verſus circa oſtium Danubii ſedes habent, Plin. lib. 4. cap. 12. *Ab eo in plenum quidem omnes Scytharum ſunt gentes; variæ tamen littori appoſita tenuere: alias Getæ Daci Romanis dicti, &c.*

12. *Immetata quibus, &c.*) Scythis nimirum atque Getis agri nullis definiuntur limitibus, nullique ſunt cuiquam proprii; omnes omnibus communes viciſſim coluntur ab aliquibus, duntaxat quantum ſatis eſt ad annonam & victum unius anni.

15. *Defunctumque laboribus, &c.*) Alii poſt alios culturam agrorum, ſationem ac meſſem curant, & quieſcunt; atque ad annum opus ac laborem alii aliis ſuccedunt. De Suevis idem prope refert Cæſar de bello Gallico initio lib. 4. *Gens maxima, & bellicoſiſſima Germanorum, Suevi: centum pagos habent: ex quibus quotannis ſingula millia armatorum bellandi cauſa, ſuis e finibus educunt. Reliqui domi manent: pro ſe atque illis colunt. Hi rurſus invicem anno poſt in armis ſunt; illi domi remanent . . . privati ac ſeparati agri apud eos nihil eſt; neque longius anno remanere uno in loco incolendi cauſa licet, &c.*

17. *Illic matre carentibus, &c.*) Ubi nulla eſt cupiditas, illic nec ulla novercalia odia, flagitia, veneficia: nulla uxorum aut adulteria, aut imperioſa inſolenſque dominatio in viros. Ea eſt Scythicarum mulierum fides, pudicitia, virtus, probitas.

18. *Privignis mulier temperat innocens.*) Noverca non ſævit in *privignos*, id eſt, mariti ſui e priori conjuge filios, nec eos veneno tollere meditatur; quod Romæ non infrequens. Juv. Sat. 6. v. 132.

Hippomanes, carmenque loquor, coctumque venenum,
Privignoque datum?

19. *Nec dotata regit virum.*) Plaut. Aulul. in fine. Scen. 17. *Quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri; dotatæ mactant & malo & damno viros.* Et Aſinar. Scen. 1. *Argentum accepi, dote imperium vendidi*, Juv. Sat. 6. v. 223. *Imperat ergo viro.* Vide ibid. in ſuperbiam mulierum plurima. Ex Juſtino lib. 3. Lycurgus apud Spartanos *virgines ſine dote nubere juſſit; ut uxores eligerentur, non pecuniæ: ſeveriuſque matrimonia ſua viri coercerent, cum nullis dotis frenis tenerentur.*

20. *Nec nitido fidit adultero.*) Non ſinit ſe in adulterium pertrahi ab adulterio bene comto: vel amatori & mœcho potenti non confidit, poſt flagitia ſperans ab eo defendi tum adverſus leges adulterium punientes, tum adverſus maritum ſuum vindictam meditantem.

Dos eſt magna parentium
  Virtus, & metuens alterius viri
Certo fœdere caſtitas:
  Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.
O quiſquis volet impias
  Cædes, aut rabiem tollere civicam?
Si quæret pater urbium
  Subſcribi ſtatuis; indomitam audeat
Refrnare licentiam,
  Clarus poſt genitis: quatenus (heu nefas!)
Virtutem incolumem odimus,
  Sublatam ex oculis quærimus invidi.
Quid triſtes quærimoniæ,
  Si non ſupplicio culpa reciditur?
Quid leges ſine moribus
  Vanæ proficiunt: ſi neque fervidis
Pars incluſa caloribus

INTERPRETATIO.

Illic *maxima dos æſtimatur virtus parentum & pudicitia inſolubili pacto alterum virum abhorrens*. Illic *non licet delinquere*, *vel merces eſt mors*. *O quicumque voluerit ſceleratas ſtrages furoremque civilem abolere*, *ſi cupiet imagini ſubſcribi parens civitatū*, *is infrænatam coercere cupiditatem ſuſcipiat a poſteris celebrandus*; *quandoquidem* (*proh ſcelus!*) *viventem virtutem averſamur invidente*, *ereptam* vero *aſpectui deſideramus*. *Quorſum mœſtæ querelæ*, *ſi pœna crimen non amputatur? Quid leges proſunt abſque moribus inutiles*, *ſi negotiatorem haud deterrent*

ANNOTATIONES.

21. *Dos eſt magna parentium virtus*, *&c.*) In deligendis uxoribus ubi non ſpectantur opes, ſed virtus maiorum & parentum, ac puellæ caſtimonia. Plaut. Amphitr. Act 2. Scen. 2. ſub finem.

Non ego illam mihi dotem duco eſſe, quæ dos dicitur:
Sed pudicitiam & pudorem, & ſedatam cupidinem,
Deum metum, parentum amorem, &c.

Repete mox allatam Lycurgi legem de dote virginum Spartanarum.

Juvenal. Sat. 6.

Malo Venuſinam, quam te, Cornelia, &c.

23. *Certo fœdere caſtitas.*) Fides conjugalis, quam illic violare *nefas*, aut peccanti *mors* certa eſt, certumque *peccati ſtipendium*: quod ait Paulus Apoſtolus.

25. *O quiſquis volet impias*, *&c.*) Profecto cupiditas tollenda, ſi quis bonus Princeps velit ſeditiones tollere, tumultus, cædes, bella civilia, aliaſque civitatum peſtes. His videtur Auguſtum reſpicere: nam ſic ei poſtea gratulatur lib. 4. Od. 15. Strophe 3.

ordinem.
Rectum, & vaganti frena licentiæ
Injecit, amovitque culpas,
Et veteres revocavit artes, &c.

27. *Si quæret pater urbium ſubſcribi ſtatuis.*) Si volet dignus eſſe cui ſtatua erigatur cum hac epigraphe. *pater patriæ*. Quæ quidem appellatio honorifica contigit Camillo, Ciceroni, Julio, Cæſari, Auguſto; aliis item poſtea bonis Imperatoribus. Tit. Liv. Appian. Flor. Sueton. &c. Hic Octav. c. 58. *Senatus te conſentiens cum Populo Romano conſalutat* PATRIAE PATREM. *Cui Auguſtus .... compos factus votorum meorum, P. C. quid habeo aliud Deos immortales precari, &c.* Juven. Sat. 8. v. 244.

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.

30. *Clarus poſt genitis.*) Quidam legunt *carus*. Lib. 1. Od. 28. *Poſt modo te natis.*

Quatenus heu nefas.) Ea ſiquidem eſt pravitas morum noſtrorum, ut invideamus virtuti, excellentiæ, honoribus eorum qui nobiſcum vivunt: mortuis autem gloriam ſponte deferimus & laudationem. Egregie Vell. Paterc. *Præſentia invidia, præterita veneratione proſequitur. Et his non obrui, illis inſtrui credimus.*

32. *Sublatam ex oculis quærimus.*) Sic fit: ſic vivitur. Homines quæ habent præ manibus bona vix ante cognoſcunt, aut ut par eſt æſtimant, quam ea amiſerint. Quam ſententiam expolitam efferunt inter tot alios, Sophocles in Aiace, Plaut. Captiv. Cic. in orat. poſt reditum ad Quirites.

34. *Si non ſupplicio culpa reciditur.*) Si culpæ non puniuntur; vel, ſi non ceſſant improbi crimina perpetrare, quamvis ea puniri interdum cernant.

35. *Quid leges ſine moribus vanæ proficiunt?*) Quid proſunt leges ſi non obſerventur, ſique ad earum amuſſim mores non finguntur?

36. *Si neque fervidis pars incluſa caloribus, &c.*) Si homines lucri cauſa nihil non tentant, & ad præcluſas velut a natura partes mundi contendunt

Mun-

Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durataque ſolo nives
Mercatorem abigunt: horrida callidi
Vincunt æquora navitæ?
Magnum pauperies opprobrium, jubet
Quidvis & facere & pati,
Virtutiſque viam deſerit arduæ.
Vel nos in Capitolium,
Quo clamor vocat & turba faventium,
Vel nos in mare proximum
Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali,
Mittamus. Scelerum ſi bene pœnitet,
Eradenda cupidinis
Pravi ſunt elementa: & teneræ nimis

INTERPRETATIO.

vel orbis regio æſtu ferventi præcluſa, nec pars Aquiloni proxima, niveſque humo conſtrictæ: & ſolertes nautæ maria formidabilia exſuperant? Inopia dedecus ingens impellit quidlibet & moliri & perferre; atque iter aſperæ virtutis relinquit. Ergo nos aut deferamus in Capitolium, ad quod invitat applauſus & concurſus populi *acclamantis: aut in mare vicinum* projiciamus *gemmas & lapillos, atque aurum ſuperfluum, omnis mali cauſam. Si vere crimina deteſtamur, exſtirpanda ſunt improbæ cupiditatis principia: animique molliores*

ANNOTATIONES.

dunt; ad Zonam torridam, atque ad frigidam & glacialem, ubi *nives* aſperitate ac diuturnitate frigoris *duratæ* ſunt inſtar ſoli, vel, *ſolo* aſtringuntur. Vid. lib. 1. Od. 22. ſub finem. Et lib. huius Ode 3. Stroph. 14.

40. *Mercatorem.*) Qui quærit opes ac paupertatem fugit per mare, per ſaxa, per ignes.

Horrida callidi vincunt æquora navitæ.) Sic mare glaciale, ſic Bonæ Spei quod vocant promontorium, ubi horrorem faciunt omnia, quotidie tamen tentatur atque ſuperatur.

42. *Magnum pauperies opprobrium, &c.*) Ex opinione vulgi ſcilicet. Nam longe aliter ſentiunt vel Ethnicorum ſapientes. Vide Apuleii Apolog. ubi, *paupertas*, inquit, *etiam Populo Romano Imperium fundavit, &c.*

44. *Arduæ.*) Heſiodus ait viam ad virtutem longam eſſe & arduam ſaxiſque aſperam, Deoſque velle eam ſudore parari.

45. *Vel nos in Capitolium, &c.*) Ex ante dictis recte concludit: ſi opes non iuvant, imo impedimento ſunt bonis moribus, certe debemus eas abjicere: itaque ut ex malis boni aliquid faciamus, deferamus eas ad Iovem Capitolinum, & ad ornatum templi. Ac ſi minus movet nos religio Deorum, at moveat ſaltem honos & gloria nominis noſtri. Nam illud *vocat* & proſequitur nos *clamor & turba faventium.* Iſtæ nempe donationes magno populi applauſu fiebant, quaſi triumphum parantis ei qui cupiditates ſubegiſſet. Petron. *Ipſe Senatus recti bonique præceptor mille pondo auri promittere ſolet Capitolino.* Sueton. Octav. cap. 30. *In cellam Capitolini Iovis ſedecim millia pondo auri, gemmaſque ac margaritas quingenties HS. una donatione contulit.*

47. *Vel nos [illegible] mare proximum, &c.*) Sic Crates Philoſophos [illegible] ius magnum auri pondus in mare deiiciens [illegible]: abite peſſum malæ cupiditates, vos ego m[illegible] ipſe ne mergar a vobis.

48. *Gem.* [illegible] *lapides.*) Gemmæ pellucent, lapides minime: margaritæ nec inter gemmas nec inter lapillos cenſentur.

Aurum inutile.) Vel nihil iuvans ad beate vivendum: vel quo non utimur per avaritiam defraudantes genium.

49. *Materiam mali.*) *Lycurgus aurum argentumque velut omnium ſcelerum materiam ſuſtulit.* Juſtin. lib. 3.

Ovid. *Irritamenta malorum opes.*

51. *Eradenda cupidinis, &c.*) Tull. Tuſcul. 4. *cum eſt concupita pecunia, nec adhibita continuo ratio quaſi quædam Socratica medicina, quæ ſanet eam cupiditatem, permanat in venas & inhæret in viſceribus illud malum, exiſtitque morbus & ægrotatio, quæ avelli inveterata non poſſunt; eique morbo nomen eſt avaritiæ.*

Cupidinis pravi.) Prave quidam legunt *pravæ.* Cupidinem pro cupiditate in genere maſculino uſurpat Horatius, lib. 2. Od. 16. v. 15. *cupido ſordidus:* Et Satyr. 1. v. 61.

Pars hominum decepta cupidine falſo,
Nihil ſatis eſt, inquit.

52. *Elementa.*) Primordia. Juvenal. Satyr. 14. v. 123.

Sunt quædam vitiorum elementa.

Teneræ nimis mentes aſperioribus formandæ ſtudiis.) Vel a teneris, ut aiunt, unguiculis: vel ad laborem reſque duras & aſperas *formandæ* ſunt mentes nimis effeminatæ & delicatæ. Vide Oden 2. hujus libri.

Mentem aſperioribus
Formandæ ſtudiis: Neſcit equo rudis
Hærere ingenuus puer:
Venarique timet, ludere doctior,
Seu Græco iubeas trocho,
Seu malis vetita legibus alea:
Cum periura patris fides
Conſortem ſocium fallat & hoſpitem
Indignoque pecuniam
Heredi properet. Scilicet improbæ
Creſcunt divitiæ: tamen
Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei.

INTERPRETATIO.

quam oportet durioribus inſtituendi ſunt *exercitationibus. Nobilis adoleſcens ignorat equo inſiſtere haud aſſuetus, ac venari fugit, peritior ludere ſive Græco volueris trocho, ſive magis placuerit, alea legibus prohibita: dum parens fide periurio* fracta *defraudat conſortem ſocium & hoſpitem: atque divitias accumulat heredi immerito. Nimirum iniquæ augeſcunt opes; verumtamen neſcio quid ſemper deeſt anguſtis bonis.*

ANNOTATIONES.

54. *Neſcit equo rudis hærere, &c.*) Generoſus ac nobilis puer (proh dedecus!) neſcit equitare, timetque venari; ſcit vero & amat ludere mollioribus ludis Græcorum. De Romanis exercitationibus ingenuo iuvene dignis vide lib. 1. Od. 8. De venatione lib. 1. Epiſt. 18. v. 40. ita canit:

Romanis ſolemne viris opus utile famæ
Vitæque & membris.

57. *Græco trocho.*) Duplex fuit trochus: alter dicebatur turbo, eratque *buxum volubile* ſcutica agitari a pueris ſolitum: de quo Virgil. Æneid. 7. v. 378. Alter ludus trochi erat, circuli cujuſdam ferrei vel ænei impulſio, artem requirens ac ſtudium; neque ſolis conveniebat pueris. De hoc videtur loqui noſter iſthic, ut & ad Piſones Epiſt. v. 380. ubi rem vide fuſius explicatam in annotationibus noſtris.

58. *Vetita legibus alea.*) In Saturnalibus permittebatur alea, menſe Decembri: reliquis anni menſibus probroſa erat, puniebaturque legibus Cornelia, Publicia, Titia. Ædilibus ea cura incumbebat. Cic. Philip. 2. *Licinium de alea condemnatum colluſorem ſuum reſtituit.* Vide Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 21. & quæ annotabo ad lib. 1. Epiſt. 18. v. 21. ad has voces:

Quem præceps alea nudat.

59. *Cum periura patris fides, &c.*) Dum puer indulget mollibus & futilibus ſtudiis, interim pater ei congerit opes per fas & nefas, quas male partas male dilapidet. Nam ille ſocietatis fidem atque hoſpitii jura violare non dubitat.

60. *Conſortem ſocium.*) Has voces alii ſeparant, explicantque *conſortem* coheredem; *ſocium*, qui negotiationis ſocietatem ac fœdus inito contractu fecit. Alii jungunt, & ad unam poſteriorem ſententiam referunt. Nempe conſors vocatur qui tantumdem ſortis ad mercaturam confert. Nam prima pecunia in ſocietatem, ut lucrum inde fiat, collata ſors & caput nuncupatur: quod vero ex illa per communem negotiationis laborem accedit accreſcitque, corpus ſocietatis vocitant. Itaque ille fallit conſortem ſocium, cum ſubtrahit quidpiam e lucro, & in privatam rem convertit id quod eſſe commune oportuit. Cicero pro Sexto Roſcio: *Recte maiores noſtri eum qui ſocium fefelliſſet, in bonorum virorum numero habendum nullo modo putaverunt.* Vide eundem pro P. Quinctio. Animadverte porro quot & quanta mala committat ille avarus pater. 1. Periculis & laboribus ſe conficit. 2. Paupertatem eſſe malum ſtulte credit. 3. Omne fas violat quæſtus cauſa. 4. Pravo exemplo filium corrumpit. 5. Seipſum defraudat victu neceſſario inter opes inops.

64. *Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei.*) Nam *multa petentibus deſunt multa.* Supra Od. 16. in fine. Bene Seneca in Hercule Oetæo:

Cupit hic gazis implere famem.
Nec tamen omnis plaga gemmiferi
Sufficit Iſtri; nec tota ſitim
Lydia vincit; nec quæ Zephyro
Subdita tellus ſtupet aurato
Flumine clarum radiare Tagum:
Nec ſi totus ſerviat Hebrus,
Ruraque dives cingat Hydaſpes;
Intraque ſuos currere fines
Spectet tota flumine Gangem.
Avidis Natura parum eſt.

AD BACCHUM.

ODE XXV.

Se afflatu eius de Auguſto eximia dicturum.

QUO me, Bacche, rapis tui
Plenum? Quæ in nemora aut quos agor in ſpecus
Velox mente nova? Quibus
Antris egregii Cæſaris audiar
Æternum meditans decus
Stellis inſerere & concilio Iovis?
Dicam inſigne, recens, adhuc
Indictum ore alio: non ſecus in jugis
Exſomnis ſtupet Evias,
Hebrum proſpiciens, & nive candidam
Thracen, ac pede barbaro

INTERPRETATIO.

ECQUÒ me agis, Bacche te repletum? Quas in ſilvas atque antra præceps rapior ſpiritu inſolenti? Quibus ſpeluncis meditabor immortales honores Auguſti, ut audiar inſerens illum *ſideribus ac Iovis concilio? Canam ſplendores novos, necdum ab aliis celebratos. Haud aliter attonita eſt Baccha, in montibus exſpergiſcens, cum cernit Hebrũ, & Thraciã nivibus albeſcentẽ, atque*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 3. Lib. 1.

1. *Quo me, Bacche, rapis, &c.*) Ad quid me rapis, meque ſupra me tollis? Inſtruis me ſcilicet ad canendas Divi Auguſti laudes: quod ſine divina ope nequaquam tentarem. De Baccho vide lib. 2. Od. 19. ibique annot. Auguſti elogia perſequitur Horatius lib. 1. Od. 12. lib. 3. Od. 5. 14. lib. 4. Od. 5. 14. 15. lib. 2. Epiſt. 1.

2. *Quæ in nemora.*) Lib. 2. Epiſt. 2.

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes
Rite cliens Bacchi.

Item

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

3. *Mente nova.*) Divino inſtinctu, dicendi facultate pluſquam humana. Adverte, ſtudioſe Lector, incitam paſſim orationem. Talis enim entheum decet.

Quibus antris, &c.) Quibus in locis à turba ſemotis, ſacriſque, animo ſolito meditabor dignos Auguſto verſus, quibus illum cœlo conſecrem. Vide ſupra Od. 5. Stroph. 1. ibique annot.

6. *Concilio Iovis.*) Deorum cœtui. Fingunt enim Iovem in gravioribus Deos convocare & conſulere. Vide Homer. Iliad. 20.

8. *Indictum ore alio.*) Seu quod primus Latinorum Horatius Lyrica ſcripſerit, ſeu quia Auguſti geſta & virtutes ſunt quid novum ac inauditum, adeoque mortalium nemini cognita aut relata ſunt adhuc ejus inſignia.

Non ſecus in jugis, &c.) Tantus me ſtupor divina Cæſaris encomia canere meditantem corripit, quantus invadit Bacchas & furore divino & ſomno exſolutas. Vel tanto ardore aggredior Auguſti laudes, quanto Bacchæ Orgia.

9. *Evias.*) Bacchi ſacrificula, ab Evio Bacchi cognomine, de quo lib. 1. Od. 18. v. 9. *Exſomnis*, vel, excitata ab eo ſomno, qui poſt divinum furorem occupare ſolet; animoque tranquillitatem reddit. Vel, pervigil: nocte enim celebrantur Orgia, in Thraciæ præſertim montibus. Unde & mox Hebri Rhodopesque mentio.

10. *Hebrum.*) Hic Thraciæ fluvius oritur e monte Rhodope non procul Adrianopoli, labitur in Ægæum mare, e regione inſulæ Samothraciæ, volvens aureas arenulas. Solin. lib. 15. De eo iam lib. 1. Od. 25. v. ultimo.

Nive candidam Thracen.) Regio hæc frigidiſſima nunquam non habet nives, *nec cælo læta, nec ſolo*, ex Pomp. Mela. Inter alios montes tollit *Rhodopen*, incoliturque gente, cui velut inſita a natura barbaries. Vide lib. 1. Od. 27.

11. *Pede barbaro luſtratam Rhodopen.*) Hic ſubtiliores aliqui afferunt Orpheum *pede barbaro*, id eſt, carminibus illuſtrantem Thraciam ſuam patriam, & in ea montem Rhodopen: eo ſenſu, ut tam ſit omnibus admirabilis Horatius Auguſti laudes celebrans; quam Bacchis Thrax Orpheus canens, & ob cantum toto orbe nominatus. Sed id commentum, quod noſtro etiam Poetæ lacuiſſe credendum eſt.

Lu-

Luſtratam Rhodopen. Ut mihi devio
Rupes, & vacuum nemus
Mirari libet! o Naiadum potens,
Baccharumque valentium
Proceras manibus vertere fraxinos;
Nil parvum, aut humili modo,
Nil mortale loquar. Dulce periculum eſt,
O Lenæe, ſequi Deum
Cingentem viridi tempora pampino.

INTERPRETATIO.

Rhodopen pedibus barbarorum peragratam. Quam placet mihi longe *aberranti admirari cautes & ſilvam deſertam! O Rex Naiadum & Bacchantium altas fraxinos manibus revellere potentium, nihil exiguum, aut vile, nihil humanum canam. Suave eſt periclitari, o Bacche, ſequendo numen quod circumdat caput virenti palmite.*

ANNOTATIONES.

12. *Ut mihi devio, &c.*) Afflatus numine Horatius duntaxat ea loquitur, quæ meditabundum iuvant Poetam, deſertas regiones, ſpecus, rupes, nemora.

13. *Rupes.*) Sic appoſite Muretus doctis viſus correxiſſe, quia *rupes* ad rem convenientiores: cùm tamen plerique codices habeant, *ripas*; nec ita abſurde, ut quidam volunt. Nam & flumina & fluminum ripæ ad ſolitarium & cogitabundum pertinent.

14. *O Naiadum potens, &c.*) Quod aquis vinum eſt potentius ac validius, hinc veteres Naiadum, id eſt, Nympharum fluminis præſidentium Regem finxere Bacchum.

15. *Baccharum.*) Bacchi Sacerdotum. Quod additur, *valentium proceras manibus vertere fraxinos*, videtur alluſiſſe Horatius ad id, quod ſcribit Euripides in Bacchis Actu 4. cum evaſiſſet in abietem Pentheus rabiem fugiens Bacchantium, eo ſtatim accurriſſe illas omnes, ac duce Agave ſaxa primum molitas in eum contorſiſſe, poſtea vero ipſam arborem radicitus concuſſiſſe, ac tandem proſtraviſſe.

17. *Aut humili modo.*) Quidam legunt, *humile modo.*

18. *Dulce periculum eſt.*) Scio me periculoſum tentare opus & arduum; at duce Deo non indignum immortali Cæſare carmen edam.

19. *Lenæe.*) Unum eſt è Bacchi cognominibus, ἀπὸ τοῦ ληνοῦ, *torculari*, in quo vinum exprimitur. Ex Diod. Sic. lib. 4. cap. 5. & lib. 5. cap. 1. Donatus perperam Latinam commentus eſt originem, a *leniendo*. Cui & refragatur Servius in Virgil. Georgic. 2. v. 4.

20. *Cingentem viridi tempora pampino.*) Hoc & ſuos clientes, & ſeipſum coronare amat Bacchus. Infra lib. 4. Od. 8.

Ornatus viridi tempora pampino.

AD VENEREM,

ODE XXVI.

Ut Chloes arrogantiam coerceat.

VIXI puellis nuper idoneus,
Et militavi non ſine gloria:
Nunc arma, defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit:
Lævum marinæ qui Veneris latus
Cuſtodit. Hic, hic ponite lucida
Funalia, & vectes, & arcus
Oppoſitis foribus minaces.
O, quæ beatam Diva tenes Cyprum, &
Memphim carentem Sithonia nive,
Regina, ſublimi flagello
Tange Chloen ſemel arrogantem.

INTERPRETATIO.

HAUD ita pridem vigebam aptus virginibus; nec inglorius bellavi. Iam arma & perfunctam militia iſta lyram tenebit murus ille qui ſtipat latus ſiniſtrum Veneris maritimæ. Iſtic iſtic deponite faces accenſas & vectes, & arcus precluſis januis minitantes. O Dea, quæ fortunatam obtines Cyprum, atque Memphim nivibus Sithoniis immunem regis, ſemel feri ſuperbam Chloen elato flagello.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9. Lib. 1.

1. *Puellis nuper idoneus.*) Iam vero annos quadraginta natus ab eis contemnor: quare ab iſta militia ceſſare debeo in poſterum. Vide lib. 1. Od. 19. & lib. 4. Od. 1.

2. *Militavi.*) Ovid.

Militat omnis amans: & habet ſua caſtra Cupido.

3. *Nunc arma, &c.*) Iam abiicienda mihi ſunt arma, atque ex more ſuſpendenda in templo Veneris, funalia, vectes, arcus.

4. *Barbiton.*) Verſus lyricos & amatorios. De eo inſtrumento muſico lib. 1. Od. 1.

Paries habebit lævum marinæ qui Veneris latus cuſtodit.) Quia fortunatus fui in ea Veneris militia, hinc volo ſuſpendi arma mea congruo loco & meæ felicitatis indice. Videlicet ſtatuæ Deorum meridiem aſpiciebant, proindeque occaſum habebant ad dextram, ortum ad ſiniſtram: porro ex Etruſca diſciplina pars orientalis boni ominis erat, ideoque; fauſta quælibet ad ortum auguria & auſpicia habebantur. Unde Virgil. *intonuit lævum.* Seu quod ea erat Horatii dextra ad Veneris imaginem conversi & pars quoque templi dextra; quæ quidem ſemper felix cenſetur. Hinc igitur ad lævum ſimulacri Veneris latus, hoc eſt, ad dextrum fani parietem arma collocat, quibus non ſine gloria militarat.

5. *Marinæ Veneris.*) E maris ſpuma genitæ, ut fabulantur Heſiod. Theogon. Inde Græcum nomen Ἀφροδίτης nam ἀφρὸς, *ſpuma* dicitur.

7. *Funalia.*) Noctu amatores ad amicarum fores accenſis facibus pergebant, atque illas, his demum extinctis, occentabant. Perſ. Sat. 5. 166.

Chryſidis ..... ante fores extincta cum face canto.

Vide ſupra Od. 10. hujus libri.

Vectes & arcus, &c.) His ſcilicet armis atque inſtrumentis quatiebant effringebantque fores meretricum occluſas. Vid. ſupra Od. 14. ſub finem. Et lib. 1. Od. 25. Apud Terent. in Eunucho, Thraſo Thaidis ædes expugnaturus, *procede*, inquit, *huc cum vecte.* Belle Cato vecticulariam appellat vitam eorum, qui vecte parietes domorum ſoleant perfodere.

9. *Beatam Cyprum.*) Inſulam, de qua lib. 1. Od. 3.

Beatam.) Vel opibus vel patrocinio Veneris.

10. *Memphim.*) Ægypti urbem, in qua celebre Veneris templum, teſte Strabone, lib. 17.

Carentem Sithonia nive.) Ea regio utpote fervida non habet nives, ut Sithon Thraciæ mons. Virgil. Eclog. 10.

Sithoniaſque nives hyemis ſubeamus aquoſæ.

11. *Regina.*) Mentium dominatrix Venus.

Sublimi flagello, &c.) Ictu vehementiori percute: faſtidium Chloes & ſuperbiam tibi ingratam ulciſcere: ferociam elide. Animadvertere porro amantium levitatem ac ſtultitiam. Videbatur Horatius primo velle amores abiicere; ecce vero ſeu amans, ſeu iratus ſupplicat Veneri, ut frangat Chloes arrogantiam, eamque tangat, a qua ipſe ſpernebatur.

AD

AD GALATEAM

ODE XXVII.

Eam a navigando deterret, præſertim exemplo Europæ.

IMPIOS parræ recinentis omen
Ducat, & prægnans canis, aut ab agro
Rava decurrens lupa Lanuvino,
Fœtaque vulpes:
Rumpat & ſerpens iter inſtitutum,
Si per obliquum ſimilis ſagittæ
Terruit mannos. Ego cui timebo
Providus auſpex?

INTERPRETATIO.

SCELERATOS deducat augurium parræ cantum iterantis & canis gravida, vel lupa rufa veniens ab agro Lanuvino, & vulpes catulos enixa. Anguis quoque viam inceptam remoretur, cum velut ſagitta e tranſverſo equis pavorem iniecit. Ego cui metuam augur prævidens futura?

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſupra Ode 2. Lib. 1.

1. *Impios parræ, &c.*) Hæc Ode præ ceteris involuta multum negotii ſemper interpretibus faceſſivit: multum quoque habet gravitatis & elegantiæ. Quæ & qualis ſit Galatea illa, & cur ita ſtudioſe ad eam ſcribit Horatius, haud notum eſt.

Impios parræ recinentis omen ducat, &c.) Impii iter facturi triſte quodlibet auſpicium habeant, pro ſuo malo merito: tibi vero, Galatea, fauſta quæcumque adſint.

Parræ.) Ingratæ & infauſtæ ſuæ vocis parra avis: quæ vero fuerit illa minime liquet. Quibuſdam *meſange*, aliis *vanneau*, Ital. *ſorta di fringuello*, aliis aliter appellatur. Plin. lib. 11. cap. 37. init. *volucribus apices diverſi quidem generis: Phœnici plumarum ſerie ..... Phaſianæ corniculis: præterea parræ* (alii tamen legunt, parvæ) *quæ ab illo galerita appellata quondam, poſtea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dedit alaudæ. Dedit cirros Pico quoque Martio, &c.* Lib. vero 18. cap. 29 manifeſte ac diſerte ſcribit, *avem parram, oriente Sirio, ipſo die non apparere, donec occidat.*

Recinentis.) Quædam aves cantu omen faciebant, ut noctua, corvus, cornix, picus, parra; hinc oſcines, quaſi oricines: aliæ volatu & alis, unde alites ac præpetes dictæ; ut aquila, vultur, milvus, accipiter, aliæque altum volantes. Virgil. Æneid. 3.

Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ.

2. *Prægnans canis, aut, &c.*) Veteres ſuperſtitioſi multa quidem ominoſa exiſtimabant nulla aut levi ratione; ut ſi quid male geſſeras, cum v. g. prægnans canis occurriſſet, inde talem occurſum deinceps habuerunt infelicem & mali ominis. Ejuſmodi plurima profert hic Poeta noſter. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 13. &c.

3. *Lanuvino.*) Pro quolibet poſitum quibuſdam videtur, non ita vero aliis, eo quod per illud ad viam Appiam oppidulum iter erat Galateæ Brunduſium pergentis ad conſcendendam ibi navem. Res exigui momenti.

5. *Rumpat & ſerpens, &c.*) Græcis ἀκοντίας, Latinis iaculus, ſerpentis genus eſt, ex arboribus in prætereuntes ſeſe vibrantis ad modum ſagittæ. Ælian. lib. 6. hiſt. animal. cap. 18. Plin. lib. 8. cap. 23. *vulgatum eſt*, inquit, *iaculum ex arborum ramis vibrari, nec pedibus tantum cavendas ſerpentes, ſed & miſſili volare tormento.*

6. *Similis ſagittæ.*) Nolunt hic intelligi miſſilem ex arcu ſagittam; quanquam nihil vetat, ut patet ex annot. præced. At placet indicari eam ſurculi partem in vitibus poſtremam & ſuperiorem, quæ incurva & contorta ſerpentem refert vocaturque ſagitta. Columell. lib. 3. cap. 17. Plin. lib. 17. cap. 21. *Sagittæ vocantur* ſurculi, *cum intorti panguntur ..... ſagittas ſerere minus utile, quoniam in transferendo facile rumpitur quod intortum fuit.*

7. *Terruit mannos.*) Exterruit equos currum trahentes, in eos inſiliens, eo modo quo mox explicuimus. *Mannus* vocatur equus minor ad manum facilis & obſequens. Torrentio eſt gradarius equus, tolutim & ſine equitis moleſtia decurrens.

Ego cui timebo providus auſpex?) Ita fere omnes codices. Senſus eſt; non eſt quod timeam tibi, Galatea, cum nullo ſis crimine obſtricta, felici exitu ut & auſpicio fluent tibi omnia: nec non fauſtum tibi augurium & ego precabor navigare cupienti: ſis ubique felix. Quod, ſi liceat aperire quod ſentio, malim certe cum Eruditis nonnullis, interrogationis notam expungere, & continuato ſenſu & oratione, iungere cum ſe-

Ante-

Antequam ſtantes repetat paludes
Imbrium divina avis imminentum,
Oſcinem corvum prece ſuſcitabo
Solis ab ortu.
Sic licet felix ubicumque mavis,
Et memor noſtri, Galatea, vivas:
Teque nec lævus vetet ire picus,
Nec vaga cornix.

INTERPRETATIO.

Priuſquã avicula pluviæ proximæ prænuntia redeat ad paludes minime fluentes, votis vocabo corvum ab oriente canentem, Eſto fortunata ubicumque volueris, o Galatea, & vive noſtri memoriam ſervans: & te nec pergere impediat ſiniſter picus, nec cornix vagabunda.

ANNOTATIONES.

quentibus hoc ſenſu: Ego Horatius ſi cui timebo auſpex providus (ut tibi navigaturæ timeo, Galatea:) huic *prece ſuſcitabo oſcinem ab ortu Solis corvum*, quo deterreatur a conſcendendo mari, iſto ſcilicet malo augurio. Vide mox innotanda.

Auſpex.) Is augurium captans ſedebat capite velato: lituum ſine nodo tenens aduncum, quo cœli regiones & certa ſpatia notabat, quibus videnda ad ſe pertinere deſignabat, &c. Alex. ab Alex. ante cit. Quam vero mundi partem ſpectabat augur, hinc enim pendet multarum ſolutio quæſtionum: nimirum ubi dextra pars, ubi læva conſtituenda; adeoque quod felix, quod infelix, omen. Primi Rom. augures orientem ſpectarunt ab Albanis & Latinis edocti. Patet ex Virgil. Æneid. 8. v. 68. & Æneid. 12. v. 172. Subinde vero, ex Hetruſca diſciplina, ad meridiem converſi omen capiebant, & auſpicium. Vide Varron. lib. 6. Plin. lib. 2. cap. 54. Quæ cum ita ſint, ortus Solis erat eis ad lævam, occaſus ad dexteram; ergo quod mox ait Horatius, *corvum ab ortu Solis oſcinem*, ſiniſtrum infelixque augurium denotat. Adde quod vulgo putabantur auſpicia corvi dextri fauſta, lævi infelicia; cornicis contra. Plaut. Aſinar. infra citand. Item Aulul. Scen. 20. *non temere eſt quod cervus cantat mihi nunc ab læva manu, &c.* Cic. de Divin. 1. *Quid augur, cur a dextra corvus, a ſiniſtra cornix faciat?* Et antea: *Panætius requirit Jupiterne cornicem a læva, corvum a dextra canere juſſiſſet.* Et de Divin. 2. 2. v. 81. *cur aliis a dextra, aliis a læva datum eſt avibus, ut ratum auſpicium facere poſſint?* Verum enimvero *magna hujus obſervationis vanitas*, ut ait ipſe Plin. mox cit. Et Cic. de Divin. 2. v. 82. *Quæ autem eſt inter Augures conveniens & conjuncta conſtantia? Ad noſtri augurii conſuetudinem dixit Ennius*

Cum tonuit lævum bene tempeſtate ſerena.

at Homericus Ajax apud Achillem querens de ferocitate Troianorum, neſcio quid hoc modo nuntiat:

Proſpera Jupiter his dextris fulgoribus edit.

Ita nobis ſiniſtra, Graiis & Barbaris dextra meliora eſſe videntur. Quanquam haud ignaro quæ bona ſint ſiniſtra nos dicere, etiamſi dextra ſint. Sed certe noſtri ſiniſtrum nominaverunt, (quod a ſinendo dictum putant) *externique dextrum, quia plerumque melius id videbatur.* Vide Juſt. Lipſ. Elect. 2. c. 2. Ex his, Lector, vides non abſurdam quoque ſententiarum priorem illorum, qui corvum oſcinem ab ortu, felix augurium fuiſſe ſcripſerunt, tametſi ad lævam eſſet: ubi & diſtinguendam ajunt inter Auguriis dextram manum lævamque, & mundi partem dextram ac ſiniſtram: cum Poetæ nunc hoc, nunc illo modo loquantur. Adde Plutarchum in quæſt. Centur. Rom. ita ſcribentem: *Cur avis ſiniſtra eſt ſecunda? . . . . . Nam ſiniſtrum levum ſignificat. Poteſt etiam deduci a verbo ſinere. Eam igitur quæ rem ſinit avem . . . . vocat vulgus ſiniſtram. Cur vero? An quod Æneæ in acie contra Mezentium ſtanti fulgur a ſiniſtra victoriæ index micaſſet, in augurium id verterunt; ac deinceps ita obſervant. Etenim Thebani cum ſiniſtro ſuo cornu ad Leuctra hoſtem profligaſſent, deinde obſervarunt ut in omnibus conflictibus ſiniſtro cornu imperium tribuerent. An potius, ut auctor eſt Juba, reſpicientibus orientem Aquilo ad ſiniſtram eſt, quem mundi partem dextram & ſupremam habent . . . . . . An quia terreſtria & caduca cæleſtibus & divinis cum ſint oppoſita, putabant nobis ea quæ ſiniſtra ſunt Deos a dextra oſtendere.* Vide & Arnob. lib. 4. paulo poſt init. ubi *læva naturæ eſſe ulla* negat egregie. Nec omitte quod Non. Marcell. docet, aliquando etiam *levum* in bonam partem, & a levando dici.

9. *Antequam ſtantes repetat paludes, &c.*) Antequam tempeſtatem denunciet cornix ad paludes ſuo more volitans ac ſedens: ibique præſentiens imbrem divinanſque & voce indicans. Supra Ode 17. *aquæ augur cornix* dicitur. Vide ibi annotata.

11. *Oſcinem corvum, &c.*) Ore futura præcinentem. Vide Gell. lib. 6. cap. 6. Plin. lib. 10. cap. 12. *Peſſima corvorum ſignificatio, cum glutiunt vocem velut ſtrangulati.* Et lib. 18. cap. ult. *corvi ſingultu quondam latrantes ſeque concutientes, ſi continuabunt, ventos; ſi vero carptim vocem reſorbebunt, ventoſum imbrem præſagiunt.* Contra ſi ab ortu clare vocem ediderit corvus, felix auſpicium fuiſſe narrant quidam. Vide ſupra annot.

15. *Nec lævus vetet ire picus, nec vaga cornix.*) Plaut. Aſinar. Scen. 4. *Picus & cornix ab læva eſt: corvus porro* (alii parra.) *a dextra, conſuadent.* Plin. lib. 10. cap. 12. *cornix inauſpicata eſt gar-*

Sed vides quanto trepidet tumultu
Pronus Orion? Ego quid ſit ater
Adriæ novi ſinus, & quid albus
Peccet Iapyx.
Hoſtium uxores puerique cæcos
Sentiant motus orientis Auſtri, &
Æquoris nigri fremitum, & trementes
Verbere ripas.
Sic & Europe niveum doloſo
Credidit tauro latus, & ſcatentem
Belluis pontum, mediaſque fraudes,
Palluit audax.

INTERPRETATIO.

At cernis quanto fragore properet Orion declivis. Ego ſcio quam periculoſum ſit Adriaticum mare, atque fallat Iapyx ſerenus. Conjuges & filii hoſtium experiantur occultos motus Auſtri ſurgentis, & tumultus atri maris, ac littora ictibus fluctuum *concuſſa. Ita etiam Europa fallaci tauro commiſit latus candidum; atque mare beſtiis refertum & apertos dolos expavit* ante *imperterrita.*

ANNOTATIONES.

ſulitatis, a quibuſdam tamen laudata. Id. eod. lib. cap. 18. *Pici* (Gall. *pivert*, Ital. *gazze*) *Martio cognomine, inſignes & magni in auſpiciis ...... Ipſi, principales Latio ſunt in auguriis a Rege qui nomen huic avi dedit. Unus eorum in capite. Prætoris urbani L. Tuberonis in foro jura pro tribunali reddentis ſedit ita placide, ut manu prehenderetur. Reſpondere Vates, exitum Imperio protendi ſi dimitteretur; at ſi examinaretur, Prætori. Et ille autem protinus concerpſit: nec multo poſt implevit prodigium.* C. Cælio, ſive Lælio id tribuit Frontius in Stratagem.

17. *Sed vides quando, &c.*) Attamen, o Galatea, ne temere te perfido committas mari: animadverte imminentem ab Oriente tempeſtatem.

18. *Pronus Orion.*) Devexus, ad occaſum vergens. De eo lib. 1. Od. 28. v. 21. lib. 2. Od. 13. in fine.

Ego quid ſit ater Adriæ novi ſinus, &c.) Cave etiam & time Adriatici maris navigationem. Hujus ego pericula ſum expertus; inquit Horatius, cum Athenas profecturus conſcendi mare Brundiſii. Tunc etiam intellexi *quod albus peccet Japix*, quam ſæpe fallat & decipiat ventus ille flans ex Apulia, in Græciam pergentibus initio propitius, at repente e cœlo ſereno procellas ciens, & naufragia parans. De eo lib. 1. Od. 3. v. 4.

21. *Hoſtium uxores, &c.*) In hoſtes vertantur & irruant mala quævis: a Galatea avertantur.

Cæcos ſentiant motus orientis Auſtri.) Meridianum hunc ventum ignorat nemo valde eſſe procelloſum.

Cæcos motus.) Quidam interpretantur, nocturnos, quod *noctu Auſter, interdiu Aquilo vehementior ..... & Auguſto maiores fluctus eduntur.* Plin. lib 2. cap. 47. in fine. Alii legunt *orientis hædi*. De hœdorum exortu tempeſtuoſo, vide annot. hujus libri Od. 1. Stroph. 7. Nunquid vero ſagax Poeta junxiſſet hœdorum ortum cum occaſu Orionis, quam modo attulit? Hic ſiquidem longe eſt poſt illum. Verumtamen quid vetat Horatium Galateæ interminari Orionis, hoſtibus vero hœdorum malignitatem?

25. *Sic & Europe, &c.*) Vide ne tibi contingat id quod contigit Europæ. Hæc manſuetum & amabilem taurum conſpicata, non eſt verita ejus tergo inſidere, atque etiam maris inire fluctus & inambulare. At pœnituit ſerius cum ſe avectam longius ſenſit. Sic tu, Galatea, placidum nunc mare ulteo conſcendis: at mox pœnitebit te, cum turbatum ac procellis elatum intuebere. Europa a Iove in tauri formam converſo decepta, avecta. Vitiata eſt: tu ab Iapige Auſtroque, ventis, & ab Orione hœdoque ſideribus noxiis poteris falli vide Horodot. Diodor. Sicul. lib. 6. cap. 15. Ovid. Metamorph. 2. Fab. ult. & Faſt. 5. Apollodor. lib. 3.

Niveum latus.) Candore inſignis Europa celebrata eſt.

27. *Mediaſque fraudes palluit audax.*) Quæ audacter ac ſine ullo metu tauri dorſum inſcenderat, tum expalluit cum in alto mari nil præter undas & marina monſtra aſpexit. Hæc & quæ ſequuntur e Moſcho tranſtulit Horatius, pariter Ovidius, aliique. Scripſit Theod. Marcilius, e Theocrito, quoniam inter hujus opera Eidyll. 19. reperitur inſcriptum, *Europa*; quod tamen Moſchi eſſe non eſt ambigendum.

Nu-

Nuper in pratis ſtudioſa florum, &
Debitæ Nymphis opifex coronæ,
Nocte ſubluſtri, nihil aſtra præter
Vidit & undas.
Quæ ſimul centum tetigit potentem
Oppidis Creten; pater o relictum
Filiæ nomen; pietaſque! dixit
Victa furore.
Unde? Quo veni? Levis una mors eſt
Virginum culpæ. Vigilanſne ploro
Turpe commiſſum? An vitiis carentem
Ludit imago
Vana, quæ porta fugiens eburna
Somnium ducit? Meliuſne fluctus
Ire per longos fuit, an recentes
Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc juvencum
Dedat iratæ; lacerare ferro, &
Frangere enitar modo multum amati
Cornua tauri.

INTERPRETATIO.

Paulo ante flores in pratis colligens, texenſque corollas Nymphis meritas, nocte parum lucida nihil aſpexit niſi ſidera & aquas. Cum vero *pervenit ad Cretam centenis urbibus validam, ira percita ait: o parens, nomen a filia neglectum; & pietas* etiam relicta! *Unde & quo deveni? unica mors* pœna *eſt minor flagitio virginum. An experrecta defleo crimen fœdum? An ſcelere immunem* me *decipit ſpecies inanis, quæ dilapſa per januam eburneam inſomnium emittit? An ſatius fuit longa tranare maria, an flores novos colligere? Si aliquis modo tradat iratæ mihi taurum flagitioſum, conabor ferro diſcerpere ac rumpere cornua juvenci prius dilecti nimium.*

ANNOTATIONES.

29. *Nuper in pratis, &c.*) Legentem pariter flores cum rapta eſt a Dite, Proſerpinam exhibent Ovid. Metam. 5. item Lucanus.

33. *Centum potentem oppidis Creten.*) Homer. ἑκατόμπολιν. Hinc Virg. Æn. 3. de Cretenſibus;

Centum urbes habitant magnas.

Plin. lib. 12. cap. 1. *Eſt Gortynæ in inſula Creta juxta fontem platanus una, inſignis utriuſque linguæ monumentis, nunquam folia dimittens; ſtatimque ei Græciæ fabuloſitas adfuit: Iovem ſub ea cum Europa conſediſſe.*

34. *Pater o relictum, &c.*) Tandem plene deceptam ſe intelligens Europa, ſic ingemuit; miſeram me quæ inſano tauri amori obſecuta, patris domum reverentiamque deſerui!

37. *Levis una mors eſt virginum culpæ.*) Scilicet irreparabilis eſt jactura virginitatis. Catull. Carm. 63. ſeu Epital.

. . *Virgo dum intacta manet, tum cara ſuis: ſed*
Cum caſtum amiſit polluto corpore florem.
Nec pueris jucunda manet, nec cara puellis.

40. *Imago vana, quæ portua fugiens eburna.*) Poſt Homer. Odyſſ. 19. v. 562. alii Poetæ fabulati ſunt, duas eſſe ſomniorum portas, alteram corneam, eburneam alteram; per hanc falſa, per illam vera emitti ſomnia. Vide Virgil. Æneid. 6. v. 893 Hujus figmenti rationem alii aliter inveſtigant. Quidam in ethymologia rem verſari opinantur, ἐλεφαίρω, inquiunt, eſt, *decipio*: hinc vanum eſt inſomnium e porta, quæ *candenti nitens elephanto*, ut ait Virgil. cit. illud autem eſt verum, quod e cornea porta. Nam a κέρας *cornu* κεραίνω, indeque κραίνω, *effectum reddo*. Alii, quod ebur denſum, nihilque dat oculis pervium; at contra pellucidum cornu eſt; hinc illud nihil oſtendit, hoc vero aliquid exhibet & indicat. Aliis per ebur, quod dens eſt elephanti, ſignificari os putatur; per cornu vero oculos; quia prima oculis tunica ejus ſpeciem refert; ac proinde hoc aliquid certi continet, illud autem non ita: nam quæ oculi videntur manifeſta ſunt; at incerta quæ alieno ore famaque percipiuntur. Vide Euſtath. Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 3.

42. *Meliuſne fluctus ire per, &c.*) Id eſt, potuitne igitur vigilanti mihi melius videri tauri dorſo mariſque longi fluctibus me credere, quam in pratis otioſe ludendo flores colligere? Vix ſane opinionem ſomnii excutere poſſum: inquit ſtupens Europa.

47 *Multum amati tauri.*) Huic divinum odorem ſpiranti, ut ait Moſcus, miti, formoſo, blandienti libens colluſit Europa: contrectat, manibus ſpumam ab ore abſtergit, oſculatur, dein & dorſo inſidet. Taurus Europæ lambit col-

Impudens liqui patrios Penates:
Impudens Orcum moror. O Deorum
Si quis hæc audis, utinam inter errem
Nuda leones,
Antequam turpis macies decentes
Occupet malas, teneræque ſuccus
Defluat prædæ, ſpecioſa quæro
Paſcere tigres.
Vilis Europe, pater urget abſens;
Quid mori ceſſas? Potes hac ab orno
Pendulum zona bene te ſecuta
Lædere collum.
Sive te rupes & acuta letho
Saxa delectant; age, te procellæ
Crede veloci: niſi herile mavis
Carpere penſum,
Regius ſanguis, dominæque tradi
Barbaræ pellex. Aderat querenti
Perfidum ridens Venus, & remiſſo
Filius arcu.

INTERPRETATIO.

Abſque verecundia deſerui paternam domũ, ſine pudore cunctor Inferos. O ſi quis Deorum audis iſta, faxis nuda ambulem inter leones, priuſquã fœda tabes invadat pulcras genas, ac delicatæ prædæ corpulentia dilabatur. Cupio formoſa tigres ſatiare.

Infamis Europa, abſens pater inſtat, quorſum mori differs? Frangere cervicem potes ab iſta orno ſuſpenſam obſequente tibi cingulo. Seu magis placent cautes & ſcopuli ad mortem expediti; age, committe te celeri tempeſtati, niſi penſum dominæ trahere vis tu *Regis filia, atque dari pellex heræ barbaræ. Lugenti aſtabat Venus improbe ridens, natuſque laxato arcu:*

ANNOTATIONES.

lum, ac demulcet puellam. Apud Ovid. autem Metamorph. 2. Fab. 15. ori flores porrigit, cornua ſertis exornat, pectus manu plaudit: gaudet amans. Meminit quoque Cic. de Nat. Deor. 1. n. 79. *non audeo dicere pulcriorem eſſe me quam ille fuit Taurus qui vexit Europam.*

50. *Orcum moror.*) Mori differo, mororque debitam Orco prædam me tradere.

51. *Utinam inter errem nuda leones.*) Jam Europa non ſomniaſſe, ſed reipſa flagitium perpetraſſe ſe agnoſcens iram in taurum primo, deinde vero in ſeipſam vertit.

55. *Specioſa quæro paſcere tigres.*) A feris cito devorari exoptans, nuda & formoſa illis cupit objici: forte & pœnas luere vult eam, quæ culpæ & turpi commiſſo anſam præbuerat, formam & pulcritudinem. Porro tigres ac leones memorat, quales omnino belluas Creta non habet aut nutrit: verum attonitæ idque citra notam ignoranti virgini non eſt indecorum.

57. *Pater urget abſens.*) Conſcia mens exprobrantem ſcelus patrem flagitioſæ mihi exhibet durum perinde ac juſtum vindicem: eaque me imago urget & torquet.

58. *Potes hac ab orno, &c.*) Vitam infamem potes finire laqueo & ſuſpendio, vel præcipitio ſeu in mare ſeu in ſcopulos acutos.

63. *Niſi herile mavis carpere penſum.*) Niſi mavis ſervire, & lanam in fila ducere ab hera certo pondere traditam ad opus diurnum, tu regio ſanguine prognata: nimirum Agenoris Phœnicum Regis filia: quæ mater fuit Minois ac Rhadamanti.

66. *Pellex.*) Mariti concubina.

Aderat querenti perfidum ridens Venus.) Dum in has querelas erumperet Europa, prope ſtans Venus ridebat virginem dolis quidem deceptam ſuis ac filii Cupidinis, qui cum ſat vulnerum intuliſſet, arcum remiſerat.

Mox

Mox ubi luſit ſatis; Abſtineto
(Dixit) irarum, calidæque rixæ;
Cum tibi inviſus laceranda reddet
Cornua taurus.
Uxor invicti Iovis eſſe neſcis?
Mitte ſingultus: bene ferre magnam
Diſce fortunam: tua ſectus orbis
Nomina ducet.

INTERPRETATIO.

poſtquam vero ſatis ludificata eſt, ait: modo pone furori & ardēti jurgio, quando tibi juvencus odioſus cornua dabit frāgēda. Ignoras te eſſe conjugem ſupremi Iovis? Omitte querimonias. Diſce altam ſortē ſuſtinere, ut decet. diviſus mundus tuā feret appellationē:

ANNOTATIONES.

69. *Abſtineto dixit iratum, &c.*) Tota hæc ſtrophe ironiam complectitur falſiſſimam,

73. *Uxor invicti Iovis eſſe neſcis?*) Apud Moſchum ante cit. Iupiter ipſe ſe Europæ ſqualis ſit aperit, & conſolationem adhibet, quamvis in tauro latens.

74. *Bene ferre magnam diſce fortunam.*) Vel, tolerare gravem animi dolorem; vel regiam fortunam ſuſtinere ac tueri. Nam ſcribunt quidam Iovem (alii dicunt, Xantum) Cretæ Regem nave cui taurus appellatio & inſigne fuit, Europam rapuiſſe, atque ex Phœnicia in Cretam abductam uxoris loco habuiſſe. Alii paulo aliter, a Cretenſi Rege nomine Tauro, illatas in Phœniciam armis victore Europam Regis Cretæ filiam cum aliis puellis captivam eſſe tranſportatam. Vide Euſeb. &c. Cœl. Rhodig. lib. 16. cap. 17. Apud Lycophronem, inquit, taurus qui rapuit Europam, non aliud quam *ταυρομορφον τυπομα*, id eſt, tauri forma præſigne navigium.

75. *Tua ſectus orbis nomina ducet.*) Orbis in duas vel tres diviſi portiones, (nam olim alii aliter ſenſerant) una pars de tuo nomine appellabitur Europa. Ex vulgata opinione. Nam alioquin Herod. lib. 4. ſcribit, *nemini mortalium conſtare unde Europa nomen adepta ſit, niſi dicitur ab Europa Tyria (alias Syria) nomen accepiſſe regionem antea nomine carentem: illam porro ex Aſia certe fuiſſe*, in hanc vero minime *commeaſſe terram, quæ nunc a Græcis vocatur Europa, ſed a Phœnice tantum in Cretam, & e Creta in Africam.* Apud Moſchum antea cit. Idyll. initio refertur, dum adhuc virgo in Phœnicia verſaretur Europa, in ſomnis ſibi videre viſa terras duas, Aſiam, & alteram ei appoſitam de ſe contendentes: muliebri forma erant: harum altera peregrino vultu & habitu; altera ſimilis erat indigenæ, atque ut filiam magis vindicabat, quod eam genuiſſet ac nutriviſſet; verum altera validis contendens manibus trahebat non invitam, quod ea ſibi fato deſtinata eſſet, &c.

Sectus orbis.) Fama fuit orbem quondam totum continentem extitiſſe; at irrumpente ſubinde ad Herculis columnas Oceano ſectum ac diviſum: & hinc mare Mediterraneum eſſe. Plin. lib. 2. cap. 90. *Oceanus in totum abſtulit terras. Primum omnium ubi Atlanticum mare eſt, ſi Platoni credimus, immenſo ſpatio.* Et lib. 3. Proœm. *Africæ Abyla, Calpe Europæ clauſtra, laborum Herculis metæ. Quam ob cauſam columnas ejus Dei vocant indigenæ: creduntque perfoſſas excluſa antea admiſiſſe maria, & rerum naturæ mutaſſe faciem.* Et cap. 1. rurſum, *Oceanus*, inquit, *hoc quod dictum eſt ſpatio Atlanticum mare infundens, & avido meatu terras, quæcumque venientem expavere, demergens: reſiſtentes quoque flexuoſo littorum anfractu lambit, Europam vel maxime receſſibus crebris excavens.*

AD LYDEN.

ODE XXVIII.

Diem Neptuno ſacrum hilariter eſſe tranſigendum.

Festo quid potius die
Neptuni faciam? Prome reconditum,

INTERPRETATIO.

Quid melius agam die Neptuno ſacra? Profer,

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 3. Lib. 1.

1. *Feſto quid potius die, &c.*) Quid aptius & convenientius diei feſtivo quam genio indulgere?

2. *Neptuni.*) Hujus feſtum agebatur Romæ die Julii vigeſima tertia. Meminit Plin. lib. 18. cap. 13. Athenis autem dies octava cujuslibet menſis erat Neptuno ſacra. Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 18.

Reconditum.) Ideoque pretioſum & optimum,

Lyde

Lydæ ſtrenua Cæcubum,
  Munitæque adhibe vim ſapientiæ.
Inclinare meridiem
  Sentis, ac veluti ſtet volucris dies,
Parcis deripere horreo
  Ceſſantem Bibuli Conſulis amphoram.
Nos cantabimus invicem
  Neptunum, & virides Nereidum comas:
Tu curva recines lyra
  Latonam, & celeris ſpicula Cynthiæ:
Summo carmine, quæ Cnidon
  Fulgenteſque tenet Cycladas, & Paphon
Junctis viſit oloribus:
  Dicetur merita nox quoque nænia.

INTERPRETATIO.

Lyde cita, Cecubum remotum: atque ſeveritati obfirmatæ vim infer. Vides mediam diem recedere, & tamen cunctaris detrahere ex apotheca inutilem cadum Bibulo Conſule conditum; *quaſi conſiſtat tempus fugax. Age alterni canemus Neptunum, & cæruleos Nereidum capillos. Tu cithara incurva ſæpius cantabis Latonam; atque tela Dianæ velocis. Ultimo cantu* dicetur Venus, *quæ Cnidum obtinet & Cycladas emicantes, atque junctis cygnis adit Paphum. Nox etiam canetur apto carmine.*

INTERPRETATIO.

3. *Lyde.*) Eadem forte quæ ſupra Od. 11. Stroph. 7. ibi quidem *obſtinata*, hic vero facilis & amica.

Cæcubum.) Vinum eximium, de quo lib. 1. Od 30. v. 9.

4. *Munitæque adhibe vim ſapientiæ.*) Animo a natura ſerio & a nugis voluptatibuſque alieno vim adhibe; remitte aliquid de tua indole ſeveriori: mecum vaca hilaritati, vino, jocis,

5. *Inclinare meridiem ſentis.*) Vides Solem iam deſcendere, & peracto medio curſu vergere ad occaſum. Dies jam media abiit: cœnæ hora carpenda eſt.

7. *Horreo.*) Græce ὡρεῖον.) Ita vocatur locus rebus condendis & ſervandis idoneus. In ſuperioribus apothecis condi ſolere vaſa vinaria, iam dixi Od. 8. & 21. huius libri.

8. *Ceſſantem amphoram.*) Satis veterem.

Bibuli Conſulis.) Sub conſulatu Bibuli ann. U. C. 694. in horreo conditam: quo quidem tempore Horatius puerulus erat. Vinum igitur illud debebat eſſe maturum. Iam notavi nec ſemel veteres conſueviſſe ætatem vini deſignare nomine Conſulis tunc Rempublicam adminiſtrantis. Sunt qui Horatium velint hic iocari, ac per vocem *ceſſantem*, alludere ad Bibulum cum Julio Cæſare Conſulem, nihil vero Conſulis agentem; quemadmodum narrat Suetonius Jul. cap. 20. vide locum, & in eam rem Epigramma ibi relatum.

10. *Neptunum.*) Quandoquidem eius feſto epulabimur, hunc ſane celebrare æquum fuerit, Deum maris, marinaſque Nymphas pariter. *Nereides*, Nerei filias. Harum nomina recenſet ad triginta tria Homerus Iliad Σ. non longe ab initio.

Virides Nereidum comas.) Ob maria colorem.

11. *Tu curva recines lyra, &c.*) Tu Lyde; cantabis Deas partui præſidentes.

Curva lyra.) Vide lib. 1. Od. 10.

12. *Latonam.*) Dianæ & Apollinis matrem.

Celeris ſpicula Cynthiæ.) Celebrabis Dianam venatricem; ſpiculis feras configentem, & celeri curſu aſſequentem: quæ a Cyntho Deli inſulæ a monte, *Cynthia* dicta eſt. Lib. 1. Od. 21.

13. *Cnidon.*) Curiæ urbem, de qua lib. 1. Od. 30.

14. *Cycladas.*) Ægæi maris inſulas, in orbem diſpoſitas; unde nomen. Vide lib. 1. Od. 14. v. ult.

Paphon.) De ea urbe Cypri clariſſima lib. 1. Od. 30.

15. *Iunctis oloribus.*) Trahere currum Veneris dicuntur aliquando Cygni, ſic lib. 4. Od. 1. *purpureis ales oloribus*: aliis columbæ: Propert. lib. 3. Eleg. 3. v. 31. & Apul. Metamorph. lib. 6. paulo poſt initium, interdum paſſeres. Ita Sappho, καλοι δε σ' αγον ϛρυθοις.

16. *Dicetur merita nox quoque nænia.*) Nox etiam cantabitur *merita nænia*: vel quod in ea epulis, lætitiæ, voluptati operam dabimus: vel quod carmen erit lugubre, nocti tenebroſæ ac triſti idoneum. De *nænia* lib. 2. Od. 1.

Ad MAECENATEM.

ODE XXIX.

Invitat eum ad frugalem cœnam, & opum contemtum laudat.

TYRRHENA Regum progenies, tibi
Non ante verſo lene merum cado
Cum flore, Mæcenas, roſarum, &
Preſſa tuis balanus capillis
Jamdudum apud me eſt. Eripe te moræ;
Ne ſemper udum Tibur, & Eſulæ
Declive contempleris arvum, &
Telegoni juga parricidæ.
Faſtidioſam deſere copiam, &
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte mirari beatæ
Fumum & opes ſtrepitumque Romæ.

INTERPRETATIO.

O Mæcenas proles Hetruſca Regũ, jampridem apud me tibi eſt dulce vinum in amphora non hactenus inverſa, cum floribus roſarum, & balanus expreſſa tuis crinibus. Subtrahe te cunctationi: ne continuo ſpectes humidũ Tibur, & pronos agros Eſulæ, colloſque Telegoni parricidæ. Relinque abũdantiã faſtidium afferentem, & ædes excelſis nubibus proximas. Intermitte admirari fumũ, & potentiã, tumultuſque Romæ.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 9. Lib. 1.

1. *Tyrrhena Regum progenies.*) Inter eximias Poetæ noſtri Odas hanc cenſebis, Lector, ſeu verſus ac Poeſin, ſeu res & materiam perpendas. Dictio grandis; Stoicæ mentis ac diſciplinæ explicatio gravis. Tuum, Lector, ingenium, tua ſagacitas tibi cetera non ſine voluptate loquetur.

Tyrrhena Regum progenies.) Ab Hetruſcis Regibus oriunde. Vide lib. 1. Od. 1. & 20. ibique annot.

2. *Non ante verſo lene merum cado.*) Plenus vini cadus nec delibatus, nec reſignatus, necdum ſuo loco motus.

3. *Cum flore roſarum.*) Serta & corollas e floribus, ad convivia ſemper adhibuiſſe veteres, fuſe dixi lib. 1. Od. ult. & alibi.

4. *Preſſa tuis balanus capillis.*) Et unguenta pertinuiſſe ad hilaritatem pompamque convivii notum eſt ex dictis ibid.

Balanus.) Myrobalanum, unguentum balaninum e glande unguentaria, non abſimili nucis avellanæ, quam ferebat quædam arbuſcula. Glans Latinis, βάλανος Grecis. Vide Plin. lib. 12. cap. 21. lib. 13. cap. 1. & 4. alibi. Perſ. Sat. 4. v. 37. *balanatum Gauſape* nuncupat balano delibutum capillitium.

5. *Apud me eſt tibi.*) Tibi pridem deſtinata atque reſervata.

Eripe te moræ.) Excute quælibet impedimenta, nihilque te remoretur, quominus apud me cœnatum venias.

6. *Ne ſemper udum, &c.*) Relinque tantulum ædes tuas excelſas, e quibus proſpicis Tibur, Eſulam, &c.

Udum Tibur.) Aquis abundans. Vide lib. 1. Od. 7. & 18. & lib. 2 Od. 6. init.

Eſulæ declive, &c.) Vicinum Tiburi oppidum in declivi ſeu latere montis ædificatum.

8. *Telegoni juga parricidæ.*) Tuſculum Latii urbem duodecim millibus paſſuum a Roma diſtantem, a Telegono Uliſſis e Circe filio, qui patrem imprudens occidit, conditam ad radices montis, ita tamen ut in ejus jugo ampliſſima eminerent ædificia: vulgo *Fraſcati*. Ibidem etiamnum exſtant magnificæ Procerum villæ Romanorum, & palatia bene multa.

9. *Faſtidioſam deſere copiam.*) Ad modicum tempus deſere rerum omnium copiam quam domi habes. Abundantia ſatietatem parit, hæc autem faſtidium generat.

10 *Molem propinquam nubibus arduis.*) Vel ſublimes ædes, vel turrim, quam habebat Mæcenas in Eſquilino monte, e qua Nero ſpectaſſe dicitur incendium urbis. Sueton. Neron c. 38. *incendium e turri Mæcenatiana proſpectans, lætus flammæ, ut aiebat, pulchritudine.*

12. *Fumum.*) Auram popularem, ambitionem honores, vanam gloriam.

Ple-

Plerumque gratæ divitibus vices,
Mundæque parvo ſub lare pauperum
Cœnæ, ſine aulæis & oſtro,
Sollicitam explicuere frontem.
Iam clarus occultum Andromedes pater
Oſtendit ignem: iam Procyon furit,
Et ſtella veſani Leonis,
Sole dies referente ſiccos,
Iam paſtor umbras cum grege languido
Rivumque feſſus quærit, & horridi
Dumeta Silvani: caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu civitatem quis deceat ſtatus,
Curas; & urbi ſollicitus times,
Quid Seres & regnata Cyro

INTERPRETATIO.

felicis. Non raro iucunda opulentis varietas & nitidæ cœnæ in exigua domo pauperum, abſque tapetibus & purpura, vultum anxium porrexerunt. Iam lucidus parens Andromedes promit ardorem abſconditum. Iam ſævit Anticanis, ac ſidus Leonis furioſi, Sole reducente dies aridos. Nunc paſtor æſtu *fatigatus cū grege languente petit umbras, & amnes, atque denſa nemora Silvani hirſuti; & littus ſilens nec leves habet auras. Tu laboras quia urbi ſtatus conveniat, ac metuis anxius quid* adverſus *Rempublicā moliantur Seres, & Bactriani Cyro ſubjecti, atq.*

ANNOTATIONES.

13. *Plerumque gratæ dividibus vices.*) Natura diverſo gaudet.

14. *Mundæque cœnæ.*) Paratum *non ampliter ſed munditer* convivium; ut habet Comicus.

16. *Sollicitam explicuere frontem.*) Frontem ſcilicet mœſtitia in rugas contrahit; hilaritas vero ſolvit & explicat.

17. *Iam clarus occultum, &c.*) Æſtivos ardores adducit ac notat ſidus Cephei, quod oritur 7. Id. Jul. ex Columell. lib. 12. Cepheus Æthiopum Rex, inter ſidera relatus cum Caſſiope uxore, Andromede filia, & Perſeo eius liberatore ac ſponſo.

Occultum ignem.) Tum quod Cephei ſidus pone minorem Urſam collocatum eſt: tum quia circulo Arctico magna ex parte obtegitur: Hygin. lib. 2. Apollodor. Arat. &c. vel potius, quod ante non apparebat, jamque ortum oſtendit ſe.

18. *Procyon.*) Latine Anticanis, ſidus quod ante Caniculam oritur, Idibus Julii. Columell. &c. ex Arato, Cicer. de Nat. Deor. 2.

Geminis eſt ille ſub ipſis
Anticanis Graio Procyon qui nomine fertur.

19. *Stella veſani Leonis.*) Quintum eſt hoc Zodiaci ſignum, quod aggrediente Sole, incipit ſævire Canicula *inſana* dicta Perſio Sat. 3. v. 5. forte & alludit Horatius ad ſtellam quæ in pectore Leonis oritur 9. Cal. Auguſti. Columell. &c.

20. *Sole dies referente ſiccos.*) Scaliger offenſus epitheto, *ſiccos*, in fine verſus, mallet: *Sole graves referente luces*. Age vir gravis; Æſtivos dies & calores Poeta vult indicare: at hyemis graves perinde luces ac æſtatis. O hypercritici conatus ingenii!

21. *Iam paſtor umbras, &c.*) Priori ſtrophe anni tempeſtatem æſtivam; hac autem diei horam ferventiſſimam deſignat, nempe meridiem, quo ſolebant paſtores & greges *umbras & frigora captare*, Virgil. Eclog. 2.

23. *Dumeta.*) Silvas ſuas denſitate umbram & frigus ſuppeditantes.

Silvani.) Dei ſilvarum.

Horridi.) Caprinis pedibus, cornuto capite, corpore hirto & villoſo. Vide ſupra Od. 18. v. 1. ibique annot.

Caretque ripa vagis taciturna ventis.) Nulla eſt aura, ne levis quidem ſpirat ventos ad ripas fluminum.

25. *Tu civitatem quis deceat ſtatus, &c.*) Duo quieſcunt omnia, tu etiam laboras de ſtatu Reipublicæ conſtabiliendo. Atqui otium carpe tantillum, o Mæcenas, urbis Præfecte. De hac Mæcenatis Præfectura Dio lib. 49. & 55. Vide & Vell. Paterc. lib. 2. Senec. Epiſt. 94. Cornel. Tacit. Annal. 6. Supra Noſter Od. 8. v. 17.

Mitte civiles ſuper urbe curas.

27. *Seres.*) Aſiæ populi ultra Sinas, a Sera urbe dicti. Regio illorum Serica hodie *Catay*, ſerico opere inclyta. Vide lib. 1. Od. 12. ſub finem.

Ba-

Bactra parent, Tanaïſque diſcors.
Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſa nocte premit Deus:
Ridetque, ſi mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adeſt memento
Componere æquus. Cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruſcum
In mare, nunc lapides adeſos,
Stirpeſque raptas, & pecus, & domos
Volventis una, non ſine montium
Clamore, vicinæque ſilvæ,
Cum fera diluvies quietos
Irritat amnes. Ille potens ſui
Lætuſque deget, cui licet in diem

INTERPRETATIO.

Tanais ſeditioſus. Dii ſapientes obſcuris tenebris involvunt venturi ævi ſortem; deridentque ſi homo plus quam decet angatur. Satage bene moderari præſentia. Reliqua dilabuntur inſtar fluvii Tiberis, *modo intra ripas quiete defluentis intra mare Thuſcum, modo ſaxa corroſa evulſaſque ſtirpes, & greges, atque ædificia ſimul abripientis, haud abſque ſonitu montium & ſilvæ proximæ; quando immanis eluvio ſollicitat fluvios tranquillos. Is compos ſui eſt vivetque hilaris, qui diebus ſingulis dicere poteſt,*

ANNOTATIONES.

Regnata Cyro Bactra.) Hæc urbs primaria Bactrianæ, regionis Aſiæ, inter Parthiam ad Occaſum & Indiam ad Ortum, Oxo flumine alluitur: pars olim erat Imperii Perſarum.

Cyro.) Hic filius Cambyſis, Perſarum ac Medorum, ſubinde totius Orientis Rex, profanis imo & ſacris literis celebratus, a Tomyri Scytharum Regina cum ſuo exercitu contrucidatus. Vide Juſtin. lib. 1. &c. Paralipomen. Eſdr. Daniel. maxime vero Iſaiæ cap. 45. *Hæc dicit Dominus chriſto meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut ſubjiciam ante faciem ejus gentes, & dorſa Regum vertam.... Ego ante te ibo,..... Dabo tibi theſauros abſconditos & arcana ſecretorum, ut ſcias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Iſrael..... accinxi te, & non cognoviſti me, &c.*

28. *Tanaïſque diſcors.*) Populi ad Tanaim quietis impatientes, ad bellum proclives inter ſe frequentius dimicantes, Parthi, Scythæ, Sarmatæ. De illo flumine Aſiam ab Europa diſterminante iam dixi. Vid. Od. 4. huius lib. ſtroph. 9.

29. *Prudens futuri temporis, &c.*) Sapienter Dii hominibus cognita eſſe futura noluerunt, ſive ne malis ante tempus torqueantur; ſive ut incerta rerum expectatione penduli ad ipſos recurrere ac vereri moneantur.

31. *Ridetque, ſi mortalis ultra fas trepidat.*) Lib. 2. Od. 16.

Lætus præſens animus quod ultra eſt
Oderit curare.

32. *Quod adeſt memento componere æquus.*) Præſentibus utere prudenter, recte, juſte.

33. *Cetera fluminis ritu feruntur.*) Futurum tempus fluit, & ſenſim elabitur, rebus modo pacatis, modo turbidis.

36. *Nunc lapides adeſos, ſtirpeſque, &c.*) Exundans rapit omnia, curſu rapidiori lapides arrodit & excavat, arbores extirpat, &c. Vide Homer. Il. λ. Lucret. lib. 1.

Fragmina deiiciens ſilvarum, arbuſtaque tota,
Dat ſonitu magno ſtragem, volvitque ſub undis
Grandia ſaxa: &c.

Virg. Æneid. 2.

Rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, ſternit ſata læta, boumque labores
Præcipiteſque trahit ſilvas, ſtupet inſcius alto
Accipiens ſonitum ſaxi de vertice paſtor.

40. *Cum fera diluvies quietos irritat amnes.*) Amnes ſcilicet in Tiberim influentes, ipſumque augentes ſupra modum exundatione ſua: illi ſunt Tinia, hodie *Topino*, Nar, v. *Nera*, ex Apennino ſcaturientes; Anio v. *Teverone*, flu. Sabinorum, Pelia flu. Hetruriæ, v. *Paglia*. Lege Plin. lib. 8. Epiſt. 17. ubi de Tiberis frequentibus incrementis, ita ſcribit: *Tiberis alveum exceſſit, & demiſſioribus ripis alte ſuperfunditur,....... premit valles, innatat campis...... Inde quæ ſolet flumina accipere & permixta devehere, retro cogit, atque ita alienis aquis operit agros. Anio delicatiſſimus omnium, ideoque adiacentibus villis velut invitatus retentuſque, magna ex parte nemora quibus inumbratur, & fregit & rapuit. Subruit montes, & decidentium mole pluribus locis clauſus, dum amiſſum iter quærit, impulit tecta, ac ſe ſuper ruinas eveхit atque extulit, &c.*

Dixiſſe, vixi: cras vel atra
Nube polum pater occupato,
Vel Sole puro: non tamen irritum
Quodcumque retro eſt, efficiet: neque
Diffinget, infectumque reddet,
Quod fugiens ſemel hora vexit.
Fortuna ſævo læta negotio, &
Ludum inſolentem ludere pertinax,
Tranſmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.
Laudo manentem. Si celeres quatit
Pennas, reſigno quæ dedit, & mea
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem ſine dote quæro.
Non eſt meum, ſi mugiat Africis
Malus procellis, ad miſeras preces
Decurrere, & votis paciſci,
Ne Cypriæ Tyriæque merces

INTERPRETATIO.

vixi: craſtina die Iupiter cœlo producat vel obſcura nubila vel ſerenam diem; at nequaquam reſcindet quicquid actum eſt, neque mutabit ac deſtruet quod ſemel attulit fluxum tempus. Fors gaudens rebus adverſis, & obſtinata ludere ludum petulantem, ſubvertit dignitates caducas, iam mihi, mox alteri propitia. Laudo ſtantem. Quod *ſi leves alas movet, reddo quæ donavit; ac mea me virtute protego; atque honeſtam paupertatem indotatam peto. Si navis gemat Africis tempeſtatibus, non ad me attinet confugere ad vota luctuoſa, & precibus obtinere ne Cypriæ vel Tyriæ merces mari*

ANNOTATIONES.

43. *Vixi.*) Vox contemnentis mortem, inquit diſerte ſuo more, Marcilius: ſic Æneid. 4.

Vixi: & quem dederat curſum natura peregi.

Poſſet etiam jungi cum vocibus præcedentibus *in diem*, eo ſenſu: ille beatus ſemperque *lætus deget*, qui in diem vixerit, id eſt, qui præſenti tempore, hodiernaque die utetur, futuri & craſtini minime anxius. *Sufficit diei malitia ſua*, inquit Chriſtus in Evangelio.

49. *Fortuna ſævo læta negotio, &c.*) Vide lib. 1. Od. 34. in fine. Juvenal. Sat. 3. v. 39.

Quales ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit, quoties voluit fortuna jocari.

Et Sat. 6. v. 604.

Stat fortuna improba, &c.
Secretumque ſibi nimium parat, &c.

53. *Laudo manentem.*) Quandiu ſtat & manet mecum fortuna, laudo: quod ſi recedat & aufugiat, minime indignor. Illa inſtabili, firmus ego mea virtute haud moveor; mea tranquillitate non dejicior. Teſtibus oculis, exſtant etiamnum Commodi Imperatoris (non autem Adriani, ut ſcripſit non nemo) numiſmata ænea & argentea, quorum pars altera effigiem habet Fortunæ ſedentis, dextra fugitivi frænum equi, læva copiæ cornu tenentis; cum hac epigraphe:

FORTUNÆ MANENTI.

Servantur in cimeliarchio Ludovici Magni.

55. *Probamque pauperiem ſine dote quæro.*) Vulgatum erat de bona conjuge inter probos effatum: ſatis dotata, ſi bene morata: ſic Horatius pauperiem ait ſe expetere velut felicis vitæ ducem: ſibique videri ſatis dotatam, utpote *probam*. Vide ſupra Oden 16. a medio ad finem.

57. *Non eſt meum ſi mugiat, &c.*) Qui opes avide quærunt, ac paupertatem velut ſummum fugiunt malum, ii medio mari & naufragii diſcrimine cum Diis paciſcantur, ne ſuæ pereant merces: at ego tametſi talibus in anguſtiis fuero, nec opum jacturam timebo, nec precibus redimere ſatagam: atque divitiarum neglectu, paupertatiſque honeſtæ amplexu tutus ero ac lætus. Vide hujus libri Od. 3. init.

Si mugiat Africis malus procellis.) Si navis malus vel quaſſatus vel excuſſus fuerit, ſeu Africo vento, ſeu fluctibus maris Africam alluentis.

59. *Votis paciſci, ne Cypriæ Tyriæque merces, &c.*) Diis vota nuncupare & dona polliceri, ſi ſalvas præſtent merces, impediantque naufragium. Plin. lib. 8. cap. 16. *tunc præcipuus votorum locus eſt, cum ſpei nullus eſt.*

Perſ. Sat. 2. v. 3.

Non tu prece poſcis emaci, &c.

60. *Cypriæ Tyriæque merces.*) Emporia ſcilicet erant orbe toto celeberrima. *Cyprus* inſula maris Mediterranei, de qua lib. 1. Od. 3. & *Tyrus* Syriæ urbs maritima; portu commoda, olim quidem probe munita & dives, claritate & magnitudine urbium Phœniciæ præſtantiſſima; nunc in ruinis fere jacet, & paucos habet incolas. Inſula pridem erat freto quatuor ſtadiorum diviſa; ab Alexandro Magno continenti juncta eſt. Quint. Curt. lib. 4.

Addant

Addant avaro divitias mari.
Tunc me biremis præſidio ſcaphæ
Tutum per Ægæos tumultus
Aura feret, geminuſque Pollux.

INTERPRETATIO.

avido opus adjungant. Tum etiam me ſecurum ventus lenis ac geminus Pollux per fluctus Ægæos vehet ope naviculæ duos remos habentis.

ANNOTATIONES.

Hujus populi navigarunt primi, ex Tibullo lib. 1. Eleg. 8.

Prima ratem ventis credere docta Tyrus.

Idem ſcribit Pompon. Mela.

62. *Tunc me biremis, &c.*) Tum ego fracta navi, perditiſque omnibus, biremi tantummodo ſcapha vectus, nihilominus pacata mente conſtabo, perinde ac ſi Caſtor & Pollux duces affulgeant.

63. *Ægeos tumultus.*) Lib. 2. Od. 16. verſ. 2.

64. *Geminuſque Pollux.*) Separati dicuntur nocere fratres illi gemini: ambo vero ſimul propitia ſunt & *lucida ſidera*. Vide lib. 1. Od. 3. v. 2. & Od. 12. v. 25. Sunt qui allegorias hic ſomnient, putentque Horatium alludere ad id, quod ſibi contigerat: adeoque per *Ægeos tumultus* ſignificare bella civilia, e quibus evaſerat *biremi ſcapha*, id eſt, virtute & innocentia ſubnixus, aſpirante *aura* & favore *gemini* ſideris, Mæcenatis nimirum & Auguſti.

ODE XXX.

Carminum ſuorum gloriam æternam fore.

EXEGI monumentum ære perennius,
Regalique ſitu pyramidum altius:

INTERPRETATIO.

ABSOLVI opus ære ſtabilius, atque pyramidum conſtructione ſublimius,

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 1. Lib. 1.

1. *Exegi monumentum, &c.*) Carminum volumen ingenii ſui monumentum perenne iactat, quo poſteritati æternæque memoriæ commendetur. Vide lib. 2. Oden ultimam: hanc cum illa confer: & eumdem utriuſque ſcopum, eamdemque ſententiam varia dictione tantum diſtinctam animadverte. Sanctus Hieronymus Epitaphium Paulæ ſic concludit: *exegi monumentum ære perennius, quod nulla deſtruere poſſit vetuſtas, &c.*

Monumentum ære perennius.) Ita durant monumenta literarum plus quam æreæ ſtatuæ ad memoriam collocatæ. Nam Mariana de Cimbris trophæa potuit quidem abolere Sylla: Maronis autem & Livii ſcripta, quantumvis nixus ſit, Caius Princeps abſumere ac delere non valuit.

2. *Regalique ſitu pyramidum altius.*) Ægyptiorum Regum opus & [illegible] fuere pyramides; quarum nonnullæ inter orbis miracula numeratæ. *Tres orbem terrarum implevere fama; Regum Ægyptiorum pecuniæ otioſa ſtultaque oſtentatio*, inquit Plin. lib. 36. cap. 12. prope Memphim erant ſitæ; unde Martial. Epigr. 1.

Barbara pyramidum ſileat miracula Memphis.

Herod. lib. 2. eas deſcribit accurate. Unam ait quinque ſtadiis longam, decem annis elaboratam; in alia vero annos viginti abſumtos: &c. Ammian. Marcell. lib. 22. *Pyramides ad miracula ſeptem provectæ, quarum diuturnas ſurgendi difficultates ſcriptor Herodotus docet, ultra omnem omnino altitudinem, quæ humana confici poteſt; erectæ ſunt turres, ab imo latiſſimæ, in ſummitates acutiſſimas deſinentes: quæ figura apud Geometras ideo ſic appellatur, quod ad ignis ſpeciem, τοῦ πυρὸς, ut nos dicimus, extenuatur in conum: quarum magnitudo quoniam in celſitudinem nimiam ſcandens gracileſcit paulatim; umbras quoque mechanica ratione conſumit.*

Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Poſſit diruere, aut innumerabilis
Annorum ſeries, & fuga temporum.
Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit Libitinam. Uſque ego poſtera
Creſcam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine Pontifex.
Dicar, qua violens obſtrepit Aufidus,
Et qua pauper aquæ Daunus agreſtium
Regnavit populorum, ex humili potens

INTERPRETATIO.

quod neque pluvia corrumpens nec Boreas violentus deſtruere queat, vel temporum lapſus & longinquitas. Haud totus interibo: & portio mei plurima mortem effugiet. Ego ſemper novus poſterorum laudatione augebor, quandiu ſummus Sacerdos aſcendet Capitolium cum ſilenti virgine. Ubicumque rapidus Aufidus murmurat, vel Daunus aquarum egens ruſticis gentibus dominatus eſt; ego clarus e tenui memorabor Al-

ANNOTATIONES.

Vide Strabonem lib. 17. & Diodor. Sicul. lib. 2. cap. 2. Hic pyramidem ait maximam a Chemmi Rege extructam artificio & opere mirabili, quæ *quatuor erat laterum, quorum quodlibet ab inferiori parte jugera ſeptem continebat. Altitudo amplius quam jugera ſex tolleret . . . ferme annis mille, ut referunt quidam; ut alii tradunt, amplius tribus millibus quadringentis, ad nos uſque ea moles integra permanſit: ex Arabia longo admodum itinere advectis lapidibus conſtructa.* Iſtam ſe vidiſſe adhuc ſtantam anno 1638. in ſuæ peregrinationis narratione, teſtatur Joannes Greaves Aſtronomiæ Profeſſor Anglus; eamque tam interiorem quam exteriorem egregie deſcribit qualem inſpexit ac dimenſus eſt, vix paululum deformatam; altamque dicit pedes fere ſeptingentos; & convenientem Diodori menſuram ſeu metiendi rationem aſſerit, &c.

5. *Quod non imber edax, &c.*) Imitatio eſt Pindaricæ dictionis, Pyth. Od. 6. ubi Xenocrati paratus dicitur laudum theſaurus, quem diruere ſeu auferre nequeat vel hybernus imber, aut ventus, aut horriſonæ tempeſtatis exercitus implacabilis.

6. *Non omnis moriar, etc.*) Non tam animæ, quam ſui nominis immortalitati & memoriæ veſtificatus Poeta noſter.

7. *Vitabit Libitinam.*) Superſtes erit, æternum durabit. Libitina feretrum ſignificat. Eſt etiam funerum Dea, in cujus æde vendebantur & locabantur quæcumque ad ſepulturam pertinebant. A *libendo* dicta, ex Varrone: eadem quæ Proſerpina: nec etiam alia quam Venus antiquis exiſtimata, ut eadem natalibus & morti Dea præſideret, atque principium finemque vitæ in poteſtate haberet: quo fragilitatis humanæ mortalium quiſque admoneretur. Auctor Plutarchus in Numa & in Probl. Vide & Cœl. Rhodig. lib. 29. c. 18.

Uſque ego poſtera creſcam laude recens.) Novis in dies laudibus cumulabor a poſteris: ſicque velut innovata mei memoria ſemper inclareſcet, concidet nunquam aut ſeneſcet.

8. *Dum Capitolium ſcandet, etc.*) Dum ſacra Romæ fient in Capitolio, ac proinde quandiu ſtabit urbs illa æterna. Virg. Æneid. 9. v. 448.

Dum domus Æneæ Capitoli immobile ſaxum
Accolet, Imperiumque pater Romanus habebit.

9. *Cum tacita virgine.*) Quandiu & Veſtales rite ſilentium obſervantes operabuntur ſacris, æternumque ignem fovebunt. Quibus omnibus temporis diuturnitatem ac perpetuitatem indicat Horatius, quam ſibi ſuoque ſpondet nomini. Comminiſcuntur hic nonnulli Nympham illam, quam Numa colendam, Tacitamque appellandam ſanxerat, teſte Plutarcho; alii Iduſia ſacra afferunt, ad quæ ſingulis menſibus in Capitolium procedebat Pontifex. Sed quid hæc ad rem? Sane qualibet ſacra intelligi par eſt, in Capitolio peragi conſueta; nec præ ceteris Angeronalia, quæ obtrudit Marcilius Angeronæ ſilentii Deæ, urbs etiam inter tutelaria numina, ex Macrob. lib. 3. cap. 9.

10. *Qua violens obſtrepit Aufidus, etc.*) In Apulia, ſua nempe patria, maxime cupit celebrari Horatius. Eſt enim *Aufidus* Apuliæ amnis, hodie dicitur *Ofanto*, ex Apennino defluit in Adriaticum mare.

11. *Daunus.*) Et hic Turni avus regnavit in Apulia, quæ ab eo Daunia vocata eſt. Fuit etiam fluvius eo nomine appellatus.

Pauper aquæ.) In Apulia nimirum fervet æſtus & calor, hincque eſt arida valde regio, ac penuria aquæ laborat: unde *ſiticuloſam Apuliam* vocat noſter Epod. 3. Vide lib. 1. Od. 14.

12. *Regnavit populorum.*) Phraſis Græca ἐβασίλευσε τῶν λαῶν. Legunt alii, ex Manuſcriptis pleriſque codicibus, *regnator populorum*. Quod referendum erit ad vocem *Daunus*.

Prim-

Princeps, Æolium carmen ad Italos
Deduxiſſe modos. Sume ſuperbiam
Quæſitam meritis, & mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

INTERPRETATIO.

caicos verſus primus tranſtuliſſe ad Latinum carmen. Age *Melpomene, partam*

virtutibus magnitudinem aſſume; capilloſque meos circumda ultro laurea Delphica.

ANNOTATIONES.

Ex humili potens.) Libertini ſcilicet generis Horatius, ex humili fortuna in ſummam famæ claritatem & nominis amplitudinem evaſit, per ingenii opes ac *benignam venam*, de qua lib. 2. Od. 18.

13. *Princeps Æolium carmen ad Italos deduxiſſe modos.*) Vel inde nominabor paſſim, quod primus Alcaicos verſus Latine ſcripſerim ad imitationem Alcæi e Leſbo inſula, in qua regnavit Æolus. Vide lib. 2. Od. 13.

14. *Sume ſuperbiam, etc.*) Suam alloquitur Muſam Poeta: at ſemetipſum alloquitur. Grandes aſſume ſpiritus, inquit; oſtende tuam nobilitatem: mihique texe & impone coronam e lauro ſacra Apollini, qui colitur editque oracula apud Delphos urbem Achaiæ, ad Parnaſſum montem.

Q. HORATII FLACCI CARMINUM

LIBER IV.

AD VENEREM,

ODE I.

Ætate ſua ſe iam rebus Venereis haud eſſe idoneum.

INTERMISSA Venus diu,
Rurſus bella moves. Parce precor, precor.
Non ſum qualis eram bonæ
Sub regno Cynaræ. Deſine dulcium
Mater ſæva cupidinum,

INTERPRETATIO.

INTERRUPTA dudum Venus, iterum prælia indicis. Abſtine, oro obteſtorque. Non ſum qui eram ſub dominio benignæ Cynaræ. Crudelis parens amorum ſuavium, parce me intractabi-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 3. Lib. 1.

1. *Intermiſſa.*) Suetonius in vita Horatii ita ſcribit: *ſcripta quidem eius uſque adeo probavit, manſuraque perpetuo credidit* Auguſtus, *ut non modo ſecu‑lare carmen componendum iniunxerit, ſed & vindelicam victoriam Tiberii Druſique privignorum; eumque coegerit propter hoc tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere.* In hoc tamen libro quarto nonnullæ ſunt Odæ, quas conſtat eſſe factas ante quaſdam prioribus libris contentas: v. g. 12. huius libri ante tertiam l. 1. intelligendus forte eſt Suetonius de edito in lucem potius quam de conſcripto poſt alios tres quarto hoc libro.

2. *Parce precor*:) Per ætatem ſe excuſat: abiiſſe iuveniles nimirum ludos & artes, quibus pollebat dum amabat Cynaram meretricem ſpecioſam in primis, & ab ea diligebatur maxime. Illam vocat *protervam* lib. 1. Epiſt. 7. *rapacem* Epiſt. 14. Hic appellat *bonam*, vel ſignificans formam egregiam & perfectam; vel quia immunis ei placuerat, ut ſcribit ipſe citato loco, id eſt, ſine ulla præmiorum ſpe, ceteriſque amatoribus antepoſitus fuerat.

5. *Mater ſæve cupidinum.*) Hunc verſiculum iam poſuit lib. 1. Od. 19. Vide ibi annot.

Circa luſtra decem flectere mollibus
Jam durum imperiis. Abi
Quo blandæ juvenum te revocant preces:
Tempeſtivius in domo
Paulli, purpureis ales oloribus,
Comeſſabere Maximi,
Si torrere iecur quæris idoneum.
Namque & nobilis, & decens,
Et pro ſollicitis non tacitus reis,
Et centum puer artium,
Late ſigna feret militiæ tuæ.
Et, quandoque potentior
Largis muneribus riſerit æmuli;
Albanos prope te lacus
Ponet marmoream ſub trabe citrea.

INTERPRETATIO.

Iem ſubjicere dulcibus imperiis, circa decem luſtra. Ita quo invitant te vota adoleſcentium amore plena. Opportunius laſcivies in ædibus Paulli Maximi; illuc i velox cycnis purpureis, ſi cupis aptum hepar inflammare. Is enim iuvenis & nobilis, & pulcher, & pro reis anxiis haud mutus, ac multiplici induſtria præditus, *longe portabit vexilla tuæ militiæ. Et cum rivalis donis amplius* ſuperbi *victor gaudebit, prope lacus Albanos te e marmore effictam locabit ſub trabe e citro.*

ANNOTATIONES.

6. *Circa luſtra decem.*) De luſtro annot. lib. 2. Od. 4 in fine. Eſt ſpatium quinque annorum: hinc annum ætatis ſuæ quinquageſimum notat poeta. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 27. Iuſt. Lipſ. Elect. lib. 1. cap. 27.

10. *Paulli Maximi.*) Paullus Fabius Maximus Conſul Romæ fuit anno urbis conditæ 743. cum Iulo Antonio, ad quem eſt inſcripta ſequens Ode. Verus codex titulum quarto huic libro præfert: AD FABIUM MAXIMUM, Torrentio teſte.

Purpureis ales oloribus.) Venus curru vecta ab oloribus tracto, atque alitis modo volans & celeriter decurrens. Vide lib. 3. Od. 28.

Purpureis) Magna contentio de iſta voce, cum cycni plane ſint candidi, non purpurei. Vel, purpureus vocabatur omnis color valde nitens, qualis eſt cycnorum candor: unde & nix purpurea dicitur ab Albinovano. Vel, quod purpura etiam alba quædam erat. Plutarch. in Alexandro, refert Hermionicam purpuram annis ferme ducentis repoſitam ſuum adhuc colorem ſervaſſe; cuius hæc afferebatur ratio, quod rubræ tinctura melle, candidæ autem oleo albo confecta eſſet. Xenophon Pædiæ lib. 8. Cyro fuiſſe ait tunicam e purpura ſemi albam vel albo diſtinctam: χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον. Forſitan & color purpureus attribuitur cycnis Venerem trahentibus, qui ipſius Veneris eſt: per hypallagen. Apud Anacreontem Ἀφροδίτη πορφυρῆ.

11. *Comeſſabere.*) Comeſſari proprie eſt poſt cœnam & epulas iocari, ludere, laſcivire: quanquam & ſignificat poſt cœnam luxurioſe iterum epulari. Sueton. Vitell. cap. 13. *Epulas* quadrifariam diſpertiebat, in ientacula, prandia, cœnas, comeſſationes.

12. *Iecur.*) In iecore ſedes amoris ac libidinis. Vide lib. 1. Od. 13. & 25.

13. *Nobilis.*) Fabiæ gentis claritatem omnes faſti loquuntur: vel hoc fidem non modo facit, ſed prope ſuperat, quod plus trecenti ex eadem hac familia una die pro Republica ceciderint: cum ſibi unis Veſentium expugnationem demandari petiiſſent. Ovid. Faſt. 1.

Una dies Fabios ad bellum miſerat omnes;
Ad bellum miſſos perdidit una dies.

14. *Pro ſollicitis non tacitus reis.*) In foro ſeſe, ex laudabili nobilium adoleſcentium more, exercens agendis cauſis, defendendis reis, de bonis, de vita periclitantibus adeoque ſollicitis: deſerte perorans, bonis artibus abunde inſtructus.

16. *Late ſigna feret militiæ tuæ.*) Ovid.

Militiæ ſpecies amor eſt, ...
. . . . . . ſævique labores
Mollibus his caſtris & dolor omnis ineſt.

17. *Et quandoque potentior, &c.*) Ille vero Paullus ſi quando per tuum, o Venus, favorem apud amicam plus valuerit, quam ſuus rivalis muneribus pugnans, tum eriget tibi ſtatuam e marmore in æde conſtructa e lignis pretioſis, *prope lacus Albanos*, ubi prædia ille habet.

19. *Lacus Albanos.*) Non procul erant urbe Roma civitas, mons, & lacus Albani. Cic. de Divin. 1. v. 100. *Veienti bello cum lacus Albanus præter modum crevisset*, reſponſum eſt, dum is lacus redundaret, *ſi in mare fluxiſſet, Romam perituram; ſi repreſſus eſſet, Veios. Inde admirabilis illa Albanæ aquæ facta deductio eſt.* Et de Divin. 2. v. 69. *ad utilitatem agri ſuburbani Albana aqua deducta eſt.*

20. *Sub trabe citrea.*) Duplex citrus arbor; altera humilis & fructifera: altera ſilveſtris & infructuoſa, ſed grandis; e qua fiebant opera magni pretii, lecti, menſæ, trabes, &c. Vide Plin.

Illic

Illic plurima naribus
    Duces thura: lyræque & Berecynthiæ
Delectabere tibiæ
    Mixtis carminibus, non ſine fiſtula.
Illic bis pueri die
    Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes, pede candido
    In morem Salium ter quatient humum.
Me nec femina, nec puer
    Iam, nec ſpes animi credula mutui,
Nec certare iuvat mero,
    Nec vincire novis tempora floribus.
Sed cur heu, Ligurine, cur
    Manat rara meas lacryma per genas?
Cur facunda parum decoro
    Inter verba cadit lingua ſilentio?
Nocturnis te ego ſomniis
    Iam captum teneo, iam volucrem ſequor
Te per gramina Martii
    Campi, te per aquas, dure, volubiles.

INTERPRETATIO.

Ibi thus multum naſo hauries, & recreaberis carminibus junctis citharæ, & tibiæ Berecynthiæ & fiſtulæ. Ibi pueri cum puellis numen tuum bis in die collaudantes albis pedibus terram pulſabunt ter, ritu Saliorum. Modo me neque mulier, neque puer, neque facilis ſpes mutui amoris oblectat, nec vino contendere, neque floribus caput coronare. At quare, Ligurine, eheu quare per malas meas fluunt aliquot ſtillæ? quare lingua diſerta in vocibus hæſitat ſilentio non decenti? Ego te nocte in ſomnis modo prehenſum amplector, modo te per herbam campi Martii, te per undas fluentes, o crudelis, fugientem proſequor.

ANNOTATIONES.

Lib. 13. c. 16. Perſ. Sat. 1. v. 53. &c. quidam legunt, *ſub trahe Cypria*, quod multæ erant arbores faciendis operibus, navibus præſertim fabricandis, idoneæ, in inſula Cypro Veneri ſacra, ut dictum eſt lib. 1. Od. 1. & 2.

21. *Illic plurima naribus duces thura.*) In eo templo quod tibi conſecrabitur, thus plurimum incendetur tibi; hymnuſque cantabitur muſicis inſtrumentis. Lib. 1. Od. 15. *copia narium*.

22. *Lyræque, &c.*) Lyra ab Apolline vel Mercurio, fiſtula a Pane, tibia a Marſya fertur inventa. In Berecintho vero Phygiæ monte matris Deum ſacra celebrabantur variis inſtrumentis, tibia præſertim, quæ inde cognomen habuit. Vide lib. 1. Od. 16. & 18. ſub finem: & lib. 3. Od. 19. verſ. 18. & ſeq.

25. *Bis die.*) Mane & veſperi tuas laudes canent *pueri cum teneris virginibus*. Vide lib. 1. Od. 21. init.

28. *In morem Salium ter quatient humum.*) Choreas etiam in ſacris adhibitas, annotavi tum alibi, tum lib. 1. Od. 36. ubi & de Saliis Martis Sacerdotibus.

29. *Me nec femina, nec, &c.*) Vergens ego ad ſenium, minus aptus ſum amoribus, imo nec iocis & certaminibus poculorum. Sed nec iuvat me floribus coronare inter epulandum, ex more, de quo lib. 1.

33. *Sed cur heu, Ligurine, &c.*) Me vero ea ætate cur tamen amore tuo incendis, o Ligurine, puer forma conſpicue? Cur, o Venus, *rurſus bella moves*; poſt acceptam rudem & vacationem a tua militia? ſiquidem annos quinquaginta natus ſum, cur ad iuvenilem me laſciviam revocas?

34. *Manat rara meas lacryma per genas.*) Amor elicit lacrymas, paucas tamen, præ pudore, nam ex Ovid. Amor. 1.

Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor.

35. *Cur facunda parum decoro, &c.*) Quod etiam indicium amoris eſt ardentiſſimi, lingua alioqui facunda iam titubat, verbaque intercepta præfocantur; quod ſane indecorum mihi eſt. Virgil. Æneid. 4. v. 26.

Incipit effari, mediaque in voce reſiſtit.

37. *Nocturnis te ego ſomniis, &c.*) Inter ſomniandum te mente verſo, modo mihi videor amplecti te, modo te fugientem perſequi.

39. *Per gramina Martii campi, &c.*) In campo Martio exercebat ſe iuventus curſu, lucta, equitatione, deinde natatione in Tiberi proximo poſt exercitationem, ad pulverem ſudoremque detergendum, ut annotavi fuſe lib. 1. Od. 8.

AD ANTONIUM IULUM,

ODE II.

Laudat Pindarum.

PINDARUM quiſquis ſtudet æmulari,
  Iule, ceratis ope Dædalea
Nititur pennis, vitreo daturus
  Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem ſuper notas aluere ripas
Fervet, immenſuſque ruit profundo
  Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaces nova dithyrambos

INTERPRETATIO.

O Iule, quicumque vult imitari Pindarum, ſublevatur alis cera compactis auxilio Dædali, & mari pellucida cognomen præbebit. Pindarus abundans alto ſermone volvitur; & rapide fertur inſtar fluminis e monte labentis, quod pluviæ ſupra conſuetas ripas extulerunt. Lauream Apollinis meretur, ſive profert voces inſolitas in dithyrambis audacibus,

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 2. Lib. 1.

1. *Pindarum, &c.*) Laudaverat Horatium Iulus Antonius, æmulumque Pindari dixerat. Reſcribit hanc Oden Horatius, qua mire Pindarum extollit ſupra ſe, pariterque facundiam & modeſtiam expromit ſuam.

Pindarum.) Is Lyricorum anteſignanus Thebis in Bœotia natus, *auris Bœotica*, id eſt, craſſi, ſtupidi, inſulſique Bœotiorum ingenii famam & proverbium abſterſit. Floruit circa Olympiadem 75. ſeu annis ante Chriſtum 476. Quo tempore Æſchilus, & Anacreon Dorice ſcripſit. Threnos ejus, Dithyrambos, & alia quædam ſubtraxit nobis injuria temporum: reſtant encomia, ſeu Olympia, Pythia, Iſthmia, Nemea. Ælianus lib. 12. refert idem Pindaro contigiſſe, quod Platoni, nimirum infantem expoſitum melle ab apibus nutritum: & alibi, quinquies in Poetarum commiſſionibus prælatam ei tamen Corinnam, auditarum quidem inſcitia. Memoria porro ejus tam venerabilis, ut Lacedæmonii Bœotiam vaſtantes, propter Pindarum, Thebis pepercerint: Alexander vero Magnus, cum eam urbem expugnaſſet, domum Pindari intactam ſervari juſſerit. Vide Valer. Maxim. Plin. lib. 7. cap. 29. Plutarch, in Alexand. Cœl. Rhodig. lib. 21. cap. 44. &c.

Quiſquis ſtudet æmulari, &c.) Qui Pindarum contendit imitatione aſſequi, is eandem habebit ſortem cum Icaro Dædali filio, qui affixis cera pennis volare tentans, in mare decidit, ac de ſuo nomine Icarium fecit appellari. Vide lib. 1. Od. 3. lib. 2. Od. 20.

2. *Iule.*) Diſſyllabam alii faciunt iſtam vocem: alii cum Paſſeratio ſynalæpham ponunt ex prima vocali vel ſyllaba hujus nominis cum prima præcedentis verſus: quemadmodum lib. 1. Od. 2. in voce *uxorius*. Vide infra ad vocem *Antoni*.

3. *Vitreo.*) Non abs re interpretis, cœruleo.

5. *Velut amnis.*) Copioſa Pindari oratio ſimilis eſt fluvio exundanti.

7. *Immenſus ruit profundo Pindarus ore.*) Quintil. lib. 10. cap. 1. *novem Lyricorum Pindarus longe princeps, ſpiritus magnificentia, ſententiis, figuris, beatiſſima rerum verborumque copia, & velut quodam eloquentiæ flumine, propter quæ Horatius eum merito credidit nemini imitabilem.*

9. *Laurea Apollinari.*) Vide lib. 3. Od. ult. in fine.

10. *Dithyrambos.*) Hymnus ſeu carmen erat in honorem Bacchi, qui & ipſe dictus eſt Dithyrambus, quaſi δις θυρας αμειβων vel αμβαινων; *bis vitæ portas tranſiens*, quia primum natus ex utero Semeles matris, deinde e Jovis femore, ut fabulantur. Alii alias etymologias afferunt. Apage qui Syriacam originem in mere Græca voce explicantur. Ingenioſe vero Moſes, eruditis idem qui Bacchus. Intelligitur hac appellatione Dithyrambi, utpote qui duas quaſi matres habuerit, ab altera genitus, aquis & morti ereptus ab altera atque educatus, ſcilicet a filia Pharaonis. Vide Suidam. Scalig. Poet. lib. 1. cap. 46. ubi etiam addit, Dithyrambici carminis ſtylum tumidum eſſe, plenumque Baccho, numeris, & vocibus compoſitis,

Verba devolvit, numeriſque fertur
  Lege ſolutis:
Seu Deos, Regeſque canit Deorum
Sanguinem; per quos cecidere juſta
Morte Centauri, cecidit tremendæ
  Flamma Chimæræ:
Sive quos Elea domum reducit
Palma cæleſtes, pugilemve equumve
Dicit, & centum potiore ſignis
  Munere donat:
Flebili ſponſæ iuvenemve raptum
Plorat, & vires animumque moreſque
Aureos deducit in aſtra, nigroque
  Invidet Orco.

INTERPRETATIO.

ſcribitque metris liberis, ſive canit Divos ac Reges Deorum filios, a quibus Centauri legitima cæde proſtrati ſunt, atque *extinctus eſt ignis Chimæræ horrendæ: ſive laudat eos qui domum redeunt Elea victoria glorioſi, canitque vel pugilem vel equitem, & donum eis tribuit excellentius ſtatuis centenis: ſive deflet adoleſcentem* morte *ablatum nuptæ mœſtæ*, illuſque *virtutem animumque ac bonos mores extollit* uſque *ad cælum; atriſque inferis eximit*.

ANNOTATIONES.

quas vocant ampullas & ſeſquipedales voces: atque idcirco *audaces* ab Horatio dici dithyrambos: ab Æſchilo vero carmen tumens, exultans, totum Bacchum. Ibidemque ille affert Hegeſandri Epigramma adverſus Philoſophos, ejuſmodi vocabulis inflatum: ſic incipit:

[illegible], &c.

Ex Athenæo lib. 14. cap. 6. non ſemper veteres cum libarent, uſi ſunt dithirambis, verſibus tumultuoſis, vehementibus, concitatis; ſed duntaxat vino madidi, & Liberum patrem ſi invocarent: ſin Apollinem, placide canebant. Unde Epicharmus lepide ibid. *[illegible] διθύραμβος, [illegible]* *nullus eſt dithyrambus, aquam ſi bibas*. Cic. 3. de Orat. num. 181. *inde ille licentior & divitior fluxit dithyrambus, cujus membra & pedes ſunt in omni locuplete oratione diffuſa*. Pindarus Olymp. Od. 13. Corinthiis tribuit dithyramborum inventionem.

11. *Numeriſque fertur lege ſolutis.*) Non quod in dithyrambis nulla eſſet lex aut menſura pedum, ſed quia magna erat metrum variandi licentia; & quod in his Poetæ vehementiam impetumque animi potiſſimum ſequerentur, magiſque attenderent modulationem carminis, quam pedum certam ubique legem. Vide Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 17. ſub finem.

13. Pindarus enim pæanas cecinit, ſeu hymnos in honorem Apollinis. Porro notat hic Horatius præcipua Lyricorum argumenta, ut & ad Piſonis Epiſt. v. verſ. 83.

> *Muſa dedit fidibus Divos, pueroſque Deorum,*
> *Et pugilem victorem, & equum certamine primum,*
> *Et juvenum curas, & libera vina referre.*

Regeſque.) Hieronem Siracuſanum, Olymp. Od. 1. &c. *Deorum ſanguinem*. Reges Deorum filii appellantur. Vel deſignat Poeta noſter Herculem Iovis, & Theſeum Neptuni filios, item Pirithoum a Marte genus trahentem: *per quos Centauri cecidere*. Vide lib. 1. Od. 18. lib. 4. Od. 4. De *Chimæra* per Bellerophontem a Neptuno adjutum deleta, lib. 1. Od. 27. Pindarus autem Olymp. Od. 13.

17. *Sive quos Elea, &c.*) Quando laudat victores in certaminibus apud Elidem Peloponneſi regionem, ſeu pugillatu; Pindar. Olymp. Od. 7. 10. 11. ſeu equorum curſu, ibid. Od. 1. & alibi multis locis. Virg. Georg. 1. v. 59.

> *Eliadum palmas* mittit *Epiros equarum*.

Georgic. 3. v. 202.

> *Ad Elei metas & maxima campi*
> *Sudabit ſpatia, & ſpumas aget ore cruentas.*

Elis, & Piſa, quæ & Olympia, urbes ſunt Elidis regionis: ibidem fanum Iovis Olympii, & ludorum Olympicorum celebritas. Vid. lib. 1. Od. 1. verſ. 3. & ſeq. annot.

18. *Cæleſtes.*) Od. 1. *Palmaque nobilis evehit ad Deos*. Gloria ſublimes quaſi cælum Deoſque attingunt.

Equumve.) Equus ipſe, qui velociore curſu ac pernicitate ſua victoriam pepererat, coronabatur etiam, nec non carmine pariter ut eques celebrari conſueverat. Pindar. Olymp. Od. 1. Pyth. Od. 3.

19. *Potiore ſignis.*) Vide poſtea, Od. 8. huius libri.

21. *Flebili ſponſæ juvenemve raptum plorat.*) Seu cum ſtruit & componit Epitaphium, ſponſi morte prærnatura extincti, ſponſæque luctum deſcribit.

22. *Mores aureos.*) Caſtos, ſanctos, antiquos, quales ætate aurea.

24. *Invidet Orco.*) Oblivioni præripit, immortali memoriæ conſecrat.

25 Mul-

Multa Dircæum levat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego apis Matinæ
More modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus uvidique
Tiburis ripas, operoſa parvus
Carmina fingo.
Concines maiore poeta plectro
Cæſarem, quandoque trahet feroces
Per ſacrum clivum, merita decorus
Fronde, Sicambros:
Quo nihil maius meliuſve terris
Fata donavere, bonique Divi,
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priſcum.
Concines lætoſque dies, & urbis

INTERPRETATIO.

O Antoni, fortis volatus effert cycnum Thebanum, quotieſcunque aſſurgit in ſuperas cæli regiones. Ego exiguus, velut apis thyma dulcia in Matino monte *maxima ſedulitate colligit*, ſic *ingenti labore condo verſus, prope ſilvas & fontes Tiburis humidi*. Tu *vates* eximius, *celebrabis Auguſtum carmine ſublimiori, quoties debita inſignis corona ducet Sicambros immanes per collem ſacrum: quo* Cæſare *grandius aut pretioſius nihil fata & numina propitia terris donaverunt aut donabunt, etiamſi revocetur ſeculum vetus aureum. Cantabis feſtos dies*

ANNOTATIONES.

25. *Multa Dircæum levat aura cycnum.*) Pindarum alte volantem & ſuave canentem inſtar cycni idem ſemper vigor, eadem vis ſublevat & ſuſtinet.

Cycnum.) Vide lib. 2. Od. 20.

Dyrcæum.) Dirce fons Bœotiæ, item fluvius Thebas alluens in Iſmenium devolvitur. Strabo, &c. Hinc Dircæus pro Thebano.

26. *Antoni.*) Iulus hic Antonius M. Antonii Triumviri ac Fulviæ filius, poſt cæſum extinctumque patrem, Auguſti gratiam nactus ejus etiam neptem duxit. Romæ conſulatum geſſit anno Urbis conditæ 743. cum Paulo Maximo, cui prior Ode eſt ſcripta. Dio lib. 51.

27. *Ego apis Matinæ more, &c.*) Ego Horatius non ita celſa peto, ſed velut apis inferiora circumvolo, & flores humiles carpo. *Matinus* Calabriæ mons thymo abundat, e quo mel optimum apes conficiunt. Eam porro memorat Horatius regionem, quod non longe ab ea natus, ut dixi alibi.

30. *Uvidi Tiburis.*) Vide lib. 1. Od. 7. & 18. lib. 2. Od. 6. libr. 3. Od. 29. Od. vero ſeq. *Tibur aquæ perfluunt.*

31. *Operoſa parvus carmina fingo.*) Scilicet opus accuratum abſque magno labore nullum. Deterere multa ac recidere, imo & recudere ſtylumque ſæpius vertere oportet, ſæpe caput etiam ſcabere, vivoſque ungues rodere, ut plane docet noſter lib. 1. Sat. 10. At poetaſtri carmen contra, ut canit Perſ. Sat. 1. verſ. 106.

Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues.

Parvus.) Animadverte, Lector, quam ſe deprimat iſtic Horatius, alias certe non mediocriter extollens ſeſe. Vide Od. ult. lib. 2. & 3. At enim præ Pindaro ſe parvum dicit, operoſa carmina vix fingere, forte quod inops Latinus ſermo multoque inferior ubertate & copia cedit Græcæ linguæ tanquam locupletiori.

33. *Concines maiore poeta plectro Cæſarem.*) Tu, Iule, ſcribes elogia Cæſaris, grandiori ſtilo, carmine heroico. Iulus Antonius heroicis verſibus Diomedeas conſcripſit duodecim libris.

34. *Quandoque trahet feroces, &c.*) Cum ſubactos hoſtes in triumpho ducens aſcendet Capitolium per viam ſacram clivo Capitolino adhærentem pergens, &c.

36. *Sicambros.*) Hos leviter ſi præteriero, piaculum admiſiſſe videar, quippe quos majores agnoſcimus, noſque Francos ab eis ortos. Illorum Regi Clodoveo cum ad ſacrum baptiſma accederet, Remigius Rhemenſis Præſul ſanctiſſimus ita locutus fertur; *Mitis depone colla Sicamber, adora quod incendiſti, incende quod adoraſti*. Gregor. Turon. Germaniæ inferioris populi erant, Rheni accolæ, hodie *Gheldrenſes*. Strabo lib. 7. &c. *Feroces* non ſine ratione gravi Horatius vocat. Nam Dio refert exercitus Romanos ab eis fuſos, tantumque terrorem incuſſum, ut adverſus eos Auguſtus profectus ſit, qui dare obſides, re compoſita, adegerit; unde ſeq. Od. 15.

Te cæde gaudentes Sicambri
Compoſitis venerantur armis.

Addunt præterea Centuriones Romanos ad exigenda tributa miſſos cruci ab eis ſuffixos: eorum

Publicum ludum, ſuper impetrato
Fortis Auguſti reditu, forumque
Litibus orbum.
Tum meæ, ſi quid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars: & o Sol
Pulcher, o laudande, canam, recepto
Cæſare felix.
Tuque dum procedis, Io triumphe,
Non ſemel dicemus, Io triumphe,
Civitas omnis: dabimuſque Divis
Tura benignis.
Te decem Tauri, totidemque vaccæ,
Me tener ſolvet vitulus relicta
Matre, qui largis iuveneſcit herbis
In mea vota:
Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium Lunæ referentis ortum,
Qua notam duxit, niveus videri,
Cetera fulvus.

INTERPRETATIO.

& communem lætitiam civitatis, forumque contentionibus vacuum, ob reditum invicti Auguſti a Diis *conceſſum*. *Tunc, ſi canam aliquid auditu dignum, cantus mei maxima pars adiicietur: & beatus dicam, o læta, o celebris dies*, qua *Cæſar* nobis *eſt redditus*. *Dum vero progredieris, o triumphe, ſæpius repetemus, Io, Io triumphe, omniſque urbs* pariter, *& adolebimus thura numinibus propitiis*. *Te decem tauri & vaccæ totidem* promiſſis *liberabunt*: *me iuvencus matri ſubtractus, qui creſcit* in *abundanti gramine, propter meum votum* exſolvendum. Is *fronte æmulatur Lunam incurvam tertia* ab *ortu* die *ardeſcentem*: *ea* parte inſuper *contraxit, notam* quæ *ſpectatur nive* candidior, in *reliquis rufus*.

ANNOTATIONES.

vero mulieres, cum deeſſent lapides iaciendi, filios etiam parvulos humi alliſos in hoſtium ora contorquere non veritas. Vide Oroſ. &c. Tandem Sicambros tamen ſubegit Auguſtus, ac *dedentes ſe traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocavit*, Sueton. Octav. cap. 21. L. autem Florus cap. ult. ſic teſtatur: *validiſſimas nationes Cheruſcos, Suevos, Sicambros pariter aggreſſus eſt, qui viginti Centurionibus incrematis, hoc velut ſacramento bellum ſumſerant, adeo certa victoriæ ſpe, ut prædam in anteceſſum dividerent. Cheruſci equos, Suevi aurum & argentum, Sicambri captivos elegerant. Sed omnia retrorſum. Victor namque Druſus equos, pecora, torques eorum, ipſoſque in prædam diviſit ac vendidit*.

43. *Auguſti reditu*.) Ex Hiſpania, & ex bello Cantabrico, quod multis annis protractum fuerat. Lib. 1. Od. 12. ſub finem, lib. 3. Od. 5. & 14. hujus etiam libri Od. 5. &c. reditum Auguſti ex Gallia cum Sicambros profligaſſet, his intelligunt alii. Sueton. cap. 20. Octav. *Reliqua* bella *per legatos adminiſtravit, ut tamen quibuſdam Pannonicis atque Germanicis aut interveniret aut non longe abeſſet*.

Forum litibus orbum.) Ferias, juſtitium, ſeu vacationem a litibus dirimendis & a forenſi ſtrepitu, mos erat indici in ludis, feſtis, triumphis, ſupplicationibus, adeoque in omni publica lætitia, vel etiam luctu.

45. *Tum meæ ſi quid, &c.*) Tum vero ſublimibus tuis carminibus, o Antoni, meos etiam qualeſcumque verſus adjungam, in tam ſolemni occaſione, reverſo incolumi e belli periculis Auguſto, expectato jam diu. Sueton. Octav. cap. 57. *revertentem ex provincia non ſolum fauſtis ominibus, ſed & modulatis carminibus proſequebantur*.

49. *Tuque dum procedis, Io triumphe, &c.*) Hoc referunt alii ad Iulum Antonium vel Prætorem vel Conſulem deſignatum; leguntque: *Duxque dum procedis*, ſed abſurde; alii ad Auguſtum triumphantem. Verum ipſo duce contextu, ſane referes, ingenioſe lector, ad ipſum triumphum, quem ſic interpellat Horatius procedentem: o triumphe, dum procedes, Io ſæpius, Io repetemus, &c.

53. *Te decem tauri*.) Tu Antoni ſumme vir, pro Cæſaris felici reditu a Diis impetrando, voviſti grandes victimas, quas voti reus mactabis: ego vero tenuis immolato iuvenco, quem promiſi, voto ſolvar.

57. *Fronte curvatos, &c.*) Deſcribit iuvencum quem parat ſacrificio quod vovit. Lunæ paulo poſt novilunium ſimilem dicit ob parvula cornua: & in fronte notam habere candidam ſtellæ ad inſtar conſpicuam. Sic Homerus Iliad. ψ Diomedis equum toto rufum corpore, candida in fronte nota ad modum Lunæ plenæ rotundam, inſignem exhibet. Et Moſcus, in Idyll. quod Theocrito male adſcribitur, ut alibi annotavi, Europæ taurum ſimiliter flavum reliquo fuiſſe corpore, at in fronte media orbem argenteum refulſiſſe commemorat.

AD

AD MELPOMENEN, ODE III.

Se poetica facultate ab ea donatum immortalem fore.

QUEM tu, Melpomene, ſemel
Naſcentem placido lumine videris,
Illum non labor Iſthmius
Clarabit pugilem; non equus impiger
Curru ducet Achaico

INTERPRETATIO.

O MELPOMENE, *quem tu naſcentem aſpexeris ſemel oculis benignis, eum non athletam nobilitabit Iſthmium certamen, non equus acer victorem curru vehet Achaico, nec mili-*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 3. Lib. 1.

1. *Quem tu Melpomene, &c.*) De hujus Odes eximio lepore inſigne eſt Scaligeri judicium, quod retuli ad init. Od. 9. lib. 3. Vide ibi annot.

Melpomene.) Pro qualibet Muſarum hanc ponit. De ea lib. 1. Od. 24. v. 3.

2. *Naſcentem placido lumine videris, &c.*) Deſumta ab Heſiodo aliiſque Græcis ſententia. *Placido lumine* ευμενεςτοις ομμασιν Sic & Tibull. lib. 2. Eleg. 4. in fine.

Si modo me placido videat Nemeſis mea vultu.

Huc facit quod ſcribit Juvenalis Sat. 7. verſ. 195.

diſtat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, &c.

3. *Illum non labor Iſthmius, &c.*) Quam facili & benevolo Muſa vultu naſcentem viderit, is quidem non illuſtris erit pugilatu, quadrigali curru, aut alio Iſthmiorum ludorum certamine; non etiam bello clarus evadet: ſed nobilis erit poeta, ubique celebrior quam ſint illi Iſthmica vel militari victoria. Eam vero ſibi gloriam a Muſis conceſſam prædicat Horatius.

Labor Iſthmius.) Certamen & victoria in ludis iis qui tertio quoque anno, totius Achaiæ concurſu, fiebant in Iſthmo prope Corinthum, de quo lib. 1. Od. 7. v. 2. Ibidem erat ſacrum Neptuno fanum. Ludos illos inſtituit Siſyphus Rex Corinthiorum, ut ſcribunt aliqui, in honorem Melicertæ ſeu Palæmonis, aut Portuni marini Dei; vel, ut alii referunt, Theſeus in honorem Neptuni, æmulatione quidem Herculis, qui Olympia Jovi dicaverat. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 8. Plutarch. in Theſei vita, Strabon. Geograph. lib. 8. Tit. Liv. lib. 33. cap. 32: *Iſthmiorum*, inquit, *ſtatum ludicrum aderat..... quo certamina omnis generis artium virumque ac pernicitatis viſuntur...... propter opportunitatem loci per duo diverſa maria omnium Græcorum undique conventus erat.* In iis victores pinu coronabantur, ex Plin. lib. 15. cap. 10. Contra Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 10. Coronam Iſthmiacam contexi ex apio conſueſſe ſcribit. Et lib. 13. c. 17. in Olympicis cotino (ſeu oleaſtro) in pythiis lauro, in Nemeis ſelino virenti, id eſt, apio, in Iſthmiis ſelino item ſed areſcente ſolitos coronari. Archias Poeta Epigram. lib. 1. de quatuor Græciæ certaminibus ita canit:

αϑλα δε των, κοτινος, μηλον, σελινον, πιτυς.

4. *Clarabit.*) Pro, *declarabit*, inquiunt; nam voce præconis victorum nomina declarabantur & pronuntiabantur. Illud quoque verbum uſurparunt, apud Tull. de Divin. 1. n. 21. Poeta,

Juppiter excelſa clarabat ſceptra corona.

Lucret. lib. 4.
Sic Virgil. Æneid. 11. ait, *crimen acerbat.*

Pugilem.) Vide annot. Ode ſuperiori, ſtrophe 5.

Non equus impiger curru ducet Achaico.) De curuli certamine lib. 1. Od. 1. v. 4. Non videtur facere ad rem quod nonnulli afferunt hic, in Achaia factos agones celebrari conſueviſſe, in quibus qui vicerant, hieronicæ dicti, in patriam reducebantur curru quaſi triumphali equis albis quatuor tracto. Apud Diodor. Sicul. lib. 13. Exænetus Agrigentum invehitur, comites ſunt bigæ curules trecentæ. Vitruv. lib. 9. proœm. *Nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Nemea, Iſthmia viciſſent. Græcorum majores ita magnos honores conſtituerunt, uti non modo in conventu ſtantes cum palma & corona ferant laudes, ſed & cum revertantur in ſuas civitates, cum victoria triumphantes quadrigis in mœnia invehantur, e que Republica perpetua vita conſtitutis vectigalibus fruantur.* Sueton. Neron. cap. 22: *mox & ipſe aurigare, atque etiam ſpectari voluit.... tum etiam in circo maximo........ nec contentus harum artium experimenta Romæ dediſſe, Achaiam petiit.*

Victo-

Victorem; neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quod regnum tumidas contuderit minas,
Oſtendet Capitolio:
Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt,
Et ſpiſſæ nemorum comæ,
Fingent Æolio carmine nobilem.
Romæ principis urbium
Dignatur ſoboles inter amabiles
Vatum ponere me choros:
Et jam dente minus mordeor invido.
O, teſtudinis aureæ
Dulcem quæ ſtrepitum, Pieri, temperas!
O mutis quoque piſcibus
Donatura cycni, ſi libeat, ſonum!

INTERPRETATIO.

tare facinus Imperatorem oſtentabit Capitolio frondibus Apollinaribus coronatum, eo quod ſuperbas Regum minas fregerit. Verum aquæ fœcundum Tibur irrigantes & ſilvarum denſa folia Æoliis clarum verſibus efficient. Proles Romæ civitatum Reginæ inter choros Poetarum cœtus me collocare dignatur. Iamque minus æmulorum morſibus vellicor. O Muſa quæ ſuavitatem eximiæ lyræ meæ ſonum moderaris, o quæ mutis etiam piſcibus cycni cantum dare potes,

ANNOTATIONES.

cap. 23. *certamina deinceps obiit omnia.* cap. 24. *aurigavit plurifariam, Olympiis etiam decemjugem . . . . ſed excuſſus curru . . . . nec eo ſecius coronatus eſt . . . . . . Judices donavit civitate Rom. & pecunia grandi, ac provinciam univerſam libertate. Quæ beneficia e medio ſtadio, Iſthmiorum die, ſua ipſe voce pronuntiavit.* cap. 25. *reverſus e Græcia Neapolim . . . . . albis equis introiit, disjecta parte muri, ut mos hieronicarum eſt: ſimili modo Antium, inde Albanum, inde Romam . . . . veſte purpurea . . . . . . coronam capite gerens Olympiacam, dextra manu Pythiam, &c.*

6. *Neque res bellica Deliis ornatum foliis, &c.*) Nec fortiter in bello geſtis triumphans coronabitur laurea ſacra Apollini apud Delum inſulam nato & eximie culto. Vide lib. 1. Od. 21.

9. *Oſtendet Capitolio.*) Triumphans quiſque incurato curru per viam ſacram vehebatur ad Capitolium, ſeu arcem Roman. in monte Tarpejo extructam, ob inventum ibi caput humanum ſic appellatam. Illic Jovi Diiſque gratias referebat, ſpoliaque de hoſtibus relata conſecrabat.

10. *Sed quæ Tibur aquæ, &c.*) Sed inſignem eum facient carmina in amœno Tiburis receſſu condita, vel ejus loci diſcriptionem & amœnitatem continentia. De Tibure aquis udo lib. 1. Od. 7. lib. 3. Od. 29. Quod eo ſedere amaret Poeta lib. 1. Od. 18. lib. 2. Od. 6.

12. *Æolio carmine.*) lib. 2. Od. 13. *Æoliis fidibus.* Vide ibi annot. Alcaicos verſus deſignat latine primum a ſe factos, ad imitationem Alcæi, de quo lib. 1. Od. 32. & lib. 3. Od. 30.

13. *Romæ principis urbium dignatur ſoboles.*) Intelligunt vulgo Romanorum poſteros, vel Auguſti privignos: ſed eruditus non nemo ſenſit dictionem eſſe a Græcis Hebræiſque ductam: ut enim hi filium hominis dicunt pro homine; ſic noſter Romæ ſobolem dicit, pro Roma, urbium & orbis domina, atque, ut Martialis ait, *Terrarum gentiumque Dea.*

Amabiles vatum choros.) Vel poetas excellentes & amari dignos, vel de rebus amabilibus carmine lyrico ſcribentes, puta de laudibus Divorum, de Heroum præclare geſtis, de vita ſeu hilariter exigenda ſeu laudabiliter inſtituenda, &c.

16. *Et jam dente minus mordeor invido.*) Ex quo me Roma univerſa judicio ſuo probavit vatemque ſanxit: jam mihi obtrectare æmuli deſinunt: atque adeo virtute invidiam ſuperaſſe mihi videor. Vide lib. 2. Od. ult.

17. *O teſtudinis aureæ, &c.*) O Muſa, hoc beneficium cum aliis bene multis tibi acceptum refero.

18 *Pieri.*) Pierides Muſæ dicuntur vel a Pierio Theſſaliæ monte illis ſacro, vel ob filias Pieri novem devictas, cum auſæ eſſent ad cantum Muſas provocare: quapropter in picas mutatæ temeritatis pœnas exſolverunt.

19. *Mutis quoque piſcibus.*) Utpote carentes vocalibus inſtrumentis, pulmone, arteria, gutture, muti ſunt piſces. Ariſtot. de animal. Hinc proverb. *piſce magis mutus*: αφωνοτερος των ιχθυων. Lucian. in Gallo, &c.

20. *Cycni ſonum.*) Plato in Phædone teſtatur Cycnos mortis tempore eſſe maxime canoros: idem Ariſtoteles quoque refert. Hinc Ovid.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator cycnus funeris ipſe ſui.

Totum

Totum muneris hoc tui eſt,
  Quod monſtror digito prætereuntium
Romanæ fidicem lyræ :
Quod ſpiro, & placeo, ſi placeo, tuum eſt.

INTERPRETATIO.

*ſi velis ; illud omne ex dono tuo eſt, quod manu prætereuntium oſtendor Latinæ lyræ auctor ; quod vivo & probor ; ſi ta*men *probor*, *a te eſt* mihi datum.

ANNOTATIONES.

Plin. contra lib. 10. cap. 23. *Olorum*, inquit, *morte narratur flebilis cantus, falſo, ut arbitror, aliquot experimentis*. Vulgari pariter opinioni refragatur Athenæus lib. 9. cap. 11. Cœl. Rhodig. lib. 9. cap. 5. ſcribit hæc : *canentem cycnum pauci audivere, etiamſi vulgatior fama tenet ingruente fatali momento* [illegible] *voce cantuque in primis valere* : auctor tamen, variæ narrationis primo, Ælianus eſt, audiſſe quandoque ſe canentem cycnum. Sic enim ait : [illegible]. De cycnis jam lib. 2. Od. ult.

22. *Quid monſtror digito prætereuntium*.) Cicero Tuſc. 5. n. 103. *Leviculus ſane Demoſthenes, qui illo ſuſurro delectari ſe dicebat aquam ferentis mulierculæ, ut mos in Græcia eſt, inſuſurrantiſque alteri, hic eſt ille Demoſthenes*. *Quid hoc levius?* Perſ. Sat. 1. v. 28.

At pulchrum eſt digito monſtrari, & dicier hic eſt.

Tertullianus huc alludens de velandis virginibus cap. 14. ſcribit ; *periclitari virginitatem, cum digitis demonſtrantium titillatur*.

23. *Romanæ fidicem lyræ*.) Lyrici apud Romanos carminis auctor atque princeps, lib. 3. Od. ultima jam cit.

24. *Quod ſpiro, &c.*) Non tantum poeſeos facultatem, ſed & vitæ uſuram Muſis debere ſe profitetur. Vide lib. 2. Od. 4. ſtrophe 7.

Quod placeo.) Quod Auguſto & Mæcenati præcipue, tum etiam aliis probantur mea carmina, quod *invidia* ſim *major*, lib. 2. Od. 20. quod *uſque ego poſtera creſcam laude recens* : &c. lib. 3. Od. 30.

Si placeo.) Ita modeſtæ velificatur Poeta, quaſi ſubdubitans adeo poſſe ſe *Principibus placuiſſe viris*, quæ *laus eſt non ultima*.

DRUSI LAUDES

ODE IV.

Earum partem maximam Auguſti inſtitutioni attribuit.

QUALEM miniſtrum fulminis alitem,
  (Cui rex Deorum regnum in aves vagas
  Permiſit, expertus fidelem
Jupiter in Ganymede flavo)

INTERPRETATIO.

QUALEM *volucrem fulminis adminiſtrum (cui ſummus Deorum Jupiter dedit principatum in vagabundas aves, probata ejus fide in Ganymede flavo)*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9. Lib. 1.

1. *Qualem miniſtrum, &c.*) Druſi Neronis Auguſti Cæſaris privigni celebrat victoriam de Rhætis ac Vindelicis reportatam. Ejus autem virtutum gloriam fere totam derivat in Auguſtum, cujus educatione & inſtitutione laus omnis ea Druſo acceſſerit accreveritque. Ode perelegans, & regali mandato compoſita : ſtylus & dictio grandis, a capite ad calcem elaborata : initium eo ſublimius, quo videtur aliquanto perturbatius. Ordo eſt : *Druſum ſub Alpibus bella geren-*

Olim iuventas & patrius vigor
Nido laborum propulit inſcium;
Vernique, iam nimbis remotis,
Inſolitos docuere niſus
Venti paventem: mox in ovilia
Demiſit hoſtem vividus impetus:
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnæ;
Qualemve lætis caprea paſcuis
Intenta, fulvæ matris ab ubere
Iam lacte depulſum leonem,
Dente novo peritura, vidit.
Videre Rhœti bella ſub Alpibus
Druſum gerentem, & Vindelici; quibus

INTERPRETATIO.

aliquando iuventus & paterna virtus ignarum laboris expulit nido, vernique venti iam tranſactis imbribus timidum docuere conatus inſuetos; mox autem *vis acerrima infeſtum in ovilia perpulit, deinde prædæ ac certaminis aviditas incitavit adverſus dracones repugnantes: & qualem leonem iam a lacte & uberibus fulvæ parentis remotum capra amœnis occupata paſcuis aſpexit recenti dente laniandа:* talem *ad Alpes bella facientem Druſum viderunt Rhœti, atque*

ANNOTATIONES.

tem Rhœti & Vindelici talem *videre, qualem miniſtrum fulminis . . . . . Juventas & patrius vigor nido propulit . . . . . mox in ovilia demiſit hoſtem vividus impetus, &c. qualemve caprea leonem vidit, dente novo peritura, &c.* Senſus autem eſt: Rhœti ac Viudelici cum Druſo bellantes talem eum conſpexere juvenili ardore ac paterno robore invictum ac formidabilem, qualis eſſe ſolet aquila rex avium, cum jam nido exire audet, primoſque niſus ac impetus exerit, agnos mox & dracones rapiens & expugnans. Idem Princeps adoleſcens tanta vi Rhætos & Vindelicos aggreſſus eſt atque oppreſſit, quanta leo captam aggreditur paſcentem & dilaniat.

Miniſtrum fulminis alitem.) Plin lib. 2. c. 55. *ſolam e volucribus aquilam fulmen haud percutit: quæ ob hoc armigera hujus teli fingitur.* Et lib. 10. cap. 3. in fine: *negant unquam ſolam hanc alitem fulmine exanimatam: ideo armigeram Iovis conſuetudo judicavit.* De rapto Ganymede per aquilam, ſeu per ipſum Iovem aquilæ ſpecie, ut quidam volunt, vide annot. lib. 3. Od. 20. in fine.

8. *Inſolitos docuere niſus.*) Volatum docent venti inſolitum hactenus & nondum tentatum: hinc ad primos illos *niſus*, aeri ſe committere expaveſcit pullus aquilæ alitumque ceterorum.

9. *Mox in ovilia demiſit hoſtem vividus impetus.*) Cum primum vires ſuas expertus eſt, in ovilia devolat, agnumque rapit. Plin. mox cit. lib. 10. *adultos pullos aquila perſequitur & longe fugat, æmulos ſcilicet rapinæ, & alioquin unum par aquilarum magno ad populandum tractu indiget, ut ſacietur . . . . rapta non protinus ferunt; ſed primo deponunt: experteque pondus tunc demum abeunt.* Idem ſcribit Ariſt. Hiſt. animal. c. 32.

11. *Nunc in reluctantes dracones, &c.*) Plin. cit. lib. 10. cap. 4. *atrior eſt cum dracone pugna, multoque magis anceps, etiamſi in aere. Ova hic conſectatur aquilæ aviditate malefica: at illa ob hoc rapit ubicumque viſum. Ille multiplici nexu alas ligat, ita ſe implicans, ut ſimul decidant.* Plutarch. de Invid. & Od. ait tam grave eſſe aquilis & draconibus odium inter ſe, ut ne quidem interfectorum ſanguis commiſceatur; ac ſi confuderis, diſſociet ſeſe ac ſeorſum fluat. Ejuſmodi certamen belle deſcribit Homer. Iliad. μ. v. 201. Et Virgil. Æneid. 11. v. 751.

Utque volans alte raptum cum fulva draconem
Fert aquila, implicuitque pedes, atque unguibus hæſit:
Saucius at ſerpens ſinuoſa volumina verſat,
Arrectiſque horret ſquamis, & ſibilat ore,
Arduus inſurgens: illa haud minus urget adunco
Luctantem roſtro, ſimul æthera verberat alis.

17. *Videre Rhœti.*) Rhœti appetentem ſe armis infeſtis Druſum viderunt aquilæ inſtar pugnacem, ac leonis robore, audacia, ferocitate præditum.

Rhœti.) Hodie *les Griſons* vernac. Ital. I *Grigioni*. Alpes Tridentiuas occupant: Helvetiis & Boiis fuitimi, ex Strabone lib. 4. qui & ibid. Druſi victoriam de illis prædicat. Vide Flor. lib. 4. cap. 12. & Dionem lib. 54.

18. *Vindelici.*) Hi Borealem Alpium regionem tenebant, ſicut Auſtralem Rhœti, utrique perinde bellicoſi. Hodie Suevi, Bavari Vindeliciam incolunt. Sunt qui Vindelicos cum Rhœtis confundant: ſed errorem manifeſte oſtendit Vell. Paterc. lib. 2. c. 97. & 98. ita referens: *Tib. Claudius Nero . . . . . innutritus cæleſtium præceptorum diſciplinis, juvenis, genere, forma, celſitudine corporis, optimis ſtudiis maximoque ingenio inſtructiſſimus, qui protinus, quantus eſt ſperari potuerat,*

Mos

Mos unde deductus omne
Tempus Amazonia ſecuri
Dextras obarmet, quærere diſtuli:
Nec ſcire fas eſt omnia. Sed diu
Lateque victrices catervæ
Conſiliis iuvenis revictæ
Senſere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita fauſtis ſub penetralibus
Poſſet, quid Auguſti paternus
In pueros animus Nerones. —
Fortes creantur fortibus & bonis:

INTERPRETATIO.

Vindelici, quibus mos omni ævo manus armandi ſecuri Amazonum unde fluxerit, inveſtigare omiſi; neque omnia cognoſci poſſunt. Verum diu lateque victrices turmæ adoleſcentis ſuperatæ induſtria expertæ ſunt quid ingenium, quid animus in felici domo inſtitutus, quidque Cæſaris erga Nerones iuvenes paterna mens valeat. Strenui gignuntur ſtrenuis atque generoſis.

ANNOTATIONES.

viſuſque prætulerit Principem; Quæſtor undevigeſimum annum agens capeſſere cœpit Rempublicam, &c. Et paulo poſt: *Reverſum ex Armenia, in poteſtatem Populi Romani redacta, Nerorem Cæſar haud mediocris belli molem experiri ſtatuit, adjutore operis dato fratre ipſius Druſo, quem intra Cæſaris penates enixa erat Livia. Quippe uterque diviſis partibus Rhætos Vindelicoſque aggreſſi, multis urbium & caſtellorum oppugnationibus, nec non directa quoque acie feliciter functi, gentes locis tutiſſimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, majore cum periculo quam damno Romani exercitus, plurimo cum earum ſanguine perdomuerunt.* Sueton. Octav. cap. 21. *Rhætiam & Vindelicos . . . . . gentes Inalpinas coercuit.*

Druſum bella gerentem.) Claudius Druſus Tiberii Neronis ac Liviæ filius annos 23. natus Rhætos ac Vindelicos expugnabat an. U. C. 738. citatus Florus lib. 4. cap.12. *Noricis animos dabant Alpes atque nives, quo bellum non poſſet aſcendere: ſed omnes illius cardinis populos, Brennos, Senones, atque Vindelicos per privignum ſuum Claudium Druſum perpacavit.* De eo ſic ſcribit Vell. Patercul. lib. 2. cit. *cura deinde atque onus Germanici belli delegata Druſo Claudio fratri Neronis, adoleſcenti tot tantarumque virtutum, quot & quantas natura mortalis recipit, vel induſtria perficit: cujus ingenium utrum bellicis magis operibus, an civilibus ſuffecerit artibus, in incerto eſt. Morum certe dulcedo & ſuavitas, atque adverſus amicos æqua & par ſui æſtimatio inimitabilis fuiſſe dicitur. Pulchritudo oris proxima fraternæ fuit. Sed illum magna ex parte domitorum Germaniæ . . . . . . fatorum iniquitas Conſulem, annum agentem triceſimum rapuit.*

19. *Mos unde deductus, &c.*) Hæc ironiam ſane continent in quoſdam eo tempore de nugis ejuſmodi acrius & perperam diſputantes. Nam alioqui non eſt obſcurum aut valde incertum, Rhætos & Vindelicos ab Amazonibus oriundos, atque ab his Scythicis mulieribus accepiſſe morem illum pro armis ſecurim habendi.

20. *Amazonia.*) Strabo lib. 2. de Amazonibus fide majora referri, ait. Vide Juſtin. lib. 2. Oroſ. lib. 1. cap.15. nec non eruditam diſſertationem ſeu diſquiſitionem de Amazonibus ſcriptam a Petro Petito, viro non Medicinæ ſolum, ſed rerum omnium ſcientiſſimo, nuper editam.

Securi.) Hæc σαγαρις dicta proprie; Xenoph. πελεκυς μονοστομος erat, ſeu unicum habens στομα, una tantum parte ſecans; contra bipennis utrinque. Heſych.

22. *Diu lateque victrices catervæ.*) Rhæti ſæpius antea victores. Strabo lib. 4. Luc. Flor. & Vell. Paterc. ante citati.

24. *Iuvenis.*) Claudii Druſi, de quo ante.

25. *Senſere quid, &c.*) Intellexere quid & quantum valeret inſtitutio & educatio Auguſti Cæſaris, qui *paternum* exhibuit *animum* & affectum erga pueros *Nerones* Tiberium ac Druſum, quos adoptarat, & bonis artibus erudire curaverat. Nam Tiberius Nero Livia Druſilla uxore ſua tum etiam prægnante Auguſto petenti conceſſa, paulo poſt e vivis exceſſit: eundem vero Auguſtum ſcripſerat tutorem filiorum ſuorum, nempe Tiberii quatuor fere annos nati, ac Druſi quem enixa eſt Livia, menſibus tribus poſt ſuum cum Auguſto conjugium. Hinc ergo *paternus Auguſti animus in pueros Nerones*; tum quod eorum matrem duxerat; tum quod eorum tutor eſſet ab Auguſto nuncupatus. Sveton. Octav. cap. 62. & 63. Vell. Patercul. jam cit. Cornel. Tacit. Annal. 1. &c.

29. *Fortes creantur fortibus.*) Ἐξ᾽ ἀγαθῶν ἀγαθοί. Ariſt. Contrarium tamen evenit non raro: nam & *filii heroum noxæ* interdum. Sic degeneres extitere filii Samuelis Prophetæ, Alcibiadis, Dionyſii, Periclis, Socratis, Ciceronis, &c. Por-

Eſt in juvencis, eſt in equis patrum
 Virtus: nec imbellem feroces
  Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina ſed vim promovet inſitam,
 Rectique cultus pectora roborant:
  Utcumque defecere mores,
   Dedecorant bene nata culpæ.
Quid debeas, o Roma, Neronibus,
 Teſtis Metaurum flumen, & Aſdrubal
  Devictus, & pulcher fugatis
   Ille dies Latio tenebris,
Qui primus alma riſit adorea;
 Dirus per urbes Afer ut Italas;

INTERPRETATIO.

In iuvencis & in equis patrum virtus reſidet. Nec aquilæ producunt columbam minime bellicoſam. At eruditio virtutem ingenitam provehit, & bona diſciplina reddit animum fortem: quandocumque diſciplina deeſt, vitia deturpant naturæ bonitatem. O Roma, quantum debeas Neronibus teſtantur Metaurus fluvius, atque Aſdrubal profligatus, & dies ille Italiæ caligine depulſa lætus, qui primus victoria glorioſa reſplenduit, quando crudelis Africanus per Italiæ civitates diſcurrebat

ANNOTATIONES.

ro vice verſa e malis & ignavis aliquando exorti ſunt boni & fortes, teſtibus hiſtoriarum monumentis. Vide Valer. Maxim. lib. 3. c. 4. & 5.

Et bonis.) Hæc aliqui jugunt cum ſequentibus, nec abſurde.

33. *Doctrina ſed vim promovet inſitam.*) Bona educatio & ſtudioſa inſtitutio promovet εὐγένειαν, ſeu naturæ bonitatem; ſuſtinet, excolit, auget.

35. *Utcumque defecere mores, &c.*) Si quando non aderit bona diſciplina & morum inſtitutio, tum corrumpitur optima qualibet indoles, continuo perit, & in pravitatem defluit. Cic. Tuſcul. 3. c. 2. *natura parvulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibuſque depravatis ſic reſtinguimus, ut nuſquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingeniis noſtris ſemina innata virtutum, quæ ſi adoleſcere liceret, ipſa nos ad beatam vitam natura perduceret. Nunc autem ſimul ac in lucem editi ſumus, in omni continuo pravitate; & in ſumma opinionum perverſitate verſamur . . . . . . tum variis imbuimur erroribus, ut vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipſa cedat, &c.*

37. *Quid debeas, o Roma, Neronibus.*) Scilicet *Claudius Nero advenientem ex Hiſpania cum ingentibus copiis Aſdrubalem, priuſquam Annibali fratri conjungeretur, oppreſſit.* Sueton. Tiber. c. 2. opportune quidem: nam actum erat de Imperio Romano, ſi cum Annibale fratre novam ac integrum exercitum Aſdrubal junxiſſet.

Nero.) Sabina vox ſignificans ſtrenuum ac fortem.

38. *Metaurum flumen, &c.*) Hoc Umbriæ flumen, hodie *Metro*, labitur in Adriaticum mare. Strabo lib. 6. Plin. lib. 3. illic vero Claud. Nero Conſul junctis celeriter copiis cum ſuo collega M. Livio Salinatore, ivit obviam Aſdrubali, cum millibus hominum quinquaginta ſex adventanti, ut dictum eſt, ac devicit; an U. C. 546. ejuſque caput præciſum ad Annibalis caſtra perlatum & ad pedes cum eſſet projectum, hunc tanto pavore ac ſtupore concuſſit, ut infelicitatem Carthaginis agnoſcens incuſanſque de fuga deinceps tantummodo cogitaverit. Valer. Maxim. lib. 4. c. 1. Oroſ. lib. 4. c. 18. Tit. Liv. lib. 27. 28. Luc. Flor. lib. 2. c. 6. &c. Adverte Druſum ac Tib[illegible] oriundos ab illis Conſulibus, & paternum ge[illegible]duxiſſe a Claudio Nerone, maternum autem a Livio Salinatore.

Aſdrubal devictus.) Is nimirum qui Scipiones in Hiſpania profligarat.

39. *Pulcher fugatis ille dies Latio tenebris.*) Tit. Liv. [illegible] 28. cap. 9. *omni multitudine obviam effuſa . . . . non ſalutabant modo univerſi circumfuſi,* (circa Claudium & Salinatorem Coſſ.) *ſed & contingere pro ſe quiſque victrices dexteras Conſulum cupientes; alii gratulabantur, alii gratias agebant, quod eorum opera incolumis Reſpublica eſſet. In Senatu quoque, &c.*

41. *Adorea.*) Victoria, laude, gloria. Feſt. adoream laudem ſeu gloriam dicebant; quia glorioſum putabant eum qui farris copie abundaret: melius alii, quia ſtrenuis & iis qui fortiter dimicaſſent militibus farris menſura diſtribui ſolita erat. Unde & *adorea* pro laude bellica. Nam far ſeu frumentum appellatum eſt, *ador*, ab edendo, vel adurendo. Plaut. Amphitr. Act. 1. *Qui multa præda atque adorea affecit populares ſuos.* Plin. lib. 18. cap. 3. *gloriam denique ipſam a farris honore adoream appellabant.* Apulejus lib. 3. *poſſum iſtam virtutis adoream mihi numerare.*

42. *Afer.*) Annibal, de quo lib. 2. Od. 12.

Ceu

Ceu flamma per tædas, vel Eurus
Per Siculas equitavit undas.
Poſt hoc ſecundis uſque laboribus
Romana pubes crevit, & impio
Vaſtata Pœnorum tumultu
Fana Deos habuere rectos.
Dixitque tandem perfidus Annibal:
Cervi, luporum præda rapacium,
Sectantur ultro, quos opimus
Fallere & effugere eſt triumphus.
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuſcis æquoribus, ſacra,
Natoſque, maturoſque patres
Pertulit Auſonias ad urbes:
Duris ut ilex tonſa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes ab ipſo
Ducit opes animumque ferro.

INTERPRETATIO.

velut ignis per tædas, vel Eurus per mare Siciliæ. Exinde Romana juventus ſemper felicibus expeditionibus inclaruit: & templa ſcelerato Carthaginenſium bello diruta ſtâtes habuerunt Deos. Tandemque perfidus Annibal dixit: nos tamquam *cervi, præda luporum rapacium, ſponte ſequimur* Romanos, *quos declinare & evitare inſignis eſt triumphus.* Illa *natio, quæ ab incenſa Troia ad Italiæ civitates, Etruſco exagitata mari, fortiter tranſportavit ſacra, liberos, & ſenes grandævos; ſicut ilex dura ſecuri attonſa in Algido umbroſarum frondium fertili, jacturas inter & cædes potentiam ac virtutem depromit ab ipſo ferro.*

ANNOTATIONES.

43. *Ceu flamma.*) Omnia igni ferroque vaſtans. *Tædas:*) Arbores ignem facile concipientes, ob reſinam quam continent: e genere ſunt pinuum. De iis Plin. lib. 16. cap. 10. & ſeq.

Eurus.) Ventus ab ortu flans, pro quolibet vento: & *undæ Siculæ*, pro quolibet mari. Synecdoch.

45. *Poſt hoc ſecundis uſque laboribus, &c.*) Cæſo Aſdrubale, Annibale vero & Pœnis ex Italia exterminatis, in dies magis ac magis proſpera geſſere bella Romani; increvit inclaruitque *pubes* & virtus *Rom.* imo belli incendia in Africam & Carthaginem ipſam tranſmiſſa ſunt. Vide Flor. lib. 2. c. 6.

48. *Fana Deos habuere rectos.*) Quidam explicant *rectos*, æquos & vindices in impium Annibalem: alii: ſtantes, ac in ſua baſi reſtitutas Deorum imagines, quas impie deturbarunt Pœni, abſque ulla Numinum reverentia. Tit. Liv. lib. 26. c. 11. *Ad lucum Feroniæ . . . . . templum ea tempeſtate inclytum divitiis . . . . . his omnibus ſpoliatum eſt.*

49. *Perfidus Annibal.*) Tit. Liv. lib. 21. c. 4. vivam Annibalis imaginem graphice delineatam exhibet. *Plurimum audaciæ, ... plurimum conſilii . . . . nullo labore corpus fatigari, aut animus vinci poterat . . . . Inhumana crudelitas, perfidia pluſquam Punica: nihil veri, nihil ſancti, nullus Deum metus, nullum iusiurandum, nulla religio.*

Dixit: cervi luporum, &c.) Bella hæc laus ex hoſtium ore profecta. Ariſtoteles eum aſſerit vere bonum, quem perinde inimici & improbi adeoque univerſi laudant.

50. *Cervi, luporum præda, &c.*) Nos Carthaginenſes tanquam *cervi* imbelles *ultro ſectamur* Romanos, quorum veluti *luporum rapacium* futuri ſumus *præda*; *quoſque* proinde *fallere*, ſeu evitare contra debemus: nam hoc *effugere optimus* nobis *eſt triumphus*. Scilicet fortiorem declinare hoſtem, ſpecies eſt quædam victoriæ.

53. *Gens, quæ cremato, &c.*) Romana gens a Troianis oriunda. Vide Iuſtin. lib. 43. item Carmen Seculare poſt Epodos.

54. *Sacra, natoſque, &c.*) Æneid. 1. v. 10.

Inferretque Deos Latio.

Et Æneid. 2. v. 747.

Aſcanium, Anchiſenque patrem, Teucroſque Penates.

55. *Maturos.*) Ætate & virtute.

56. *Auſonias.*) Synecdoch. pars pro tota Italia. Nam Auſonia regio eſt Campaniæ.

57. *Duris ut ilex, &c.*) Sicut ilex & alia quælibet arbor reſecatis ramis uberius pullulat & creſcit: ita Romani adverſis caſibus attriti invaleſcunt magis ac magis. Certe quando Annibal maxime Romanos, deletis eorum exercitibus, premebat; tum copias tamen ſummittebant in Hiſpaniam, Siciliam Sardiniam: adeoque locis quatuor uno eodemque tempore depugnabant. Vide Æneid. 2.

58. *Algido.*) Hic mons agri Tuſculani pro quolibet alio ponitur. De eo lib. 1. Od. 21.

Non Hydra ſecto corpore firmior
Vinci dolentem crevit in Herculem,
Monſtrumve ſummiſere Colchi
Maius, Echioniæve Thebæ.
Merſes profundo, pulchrior evenit:
Luctere, multa proruet integrum
Cum laude victorem, geretque
Prælia coniugibus loquenda.
Carthagini iam non ego nuntios
Mittam ſuperbos: occidit, occidit
Spes omnis, & fortuna noſtri
Nominis, Aſdrubale interemto.
Nil Claudiæ non efficient manus,
Quas & benigno Numine Iupiter
Defendit, & curæ ſagaces
Expediunt per acuta belli.

INTERPRETATIO.

Non hydra amputato corpore vegetior repullulavit contra Herculem ſuperari haud æquo animo ferentem: neque gravius portentum invexere Colchi, vel Thebæ Echionis opus. *Si mari demergas, clarior redit*: ſi *oppugnes, cum ſumma gloria debellabit victorem integrum, ac certamina matronis prædicanda conficiet. Non ultra ego nuntios arrogantes mittam ad Carthaginem. Certe ſpes omnis & fortuna noſtræ gentis interiit, Aſdrubale interfecto. Claudiæ* ſtirpis *potentia quidlibet molietur. Hanc & tuetur Iupiter Numine propitio, & liberat ſolers conſilium inter militiæ difficultates.*

ANNOTATIONES.

61. *Hydra.*) Portentoſa ſerpens, pluribus horrida capitibus, quorum uno abſciſſo, aliud renaſcebatur, imo ſeptem aliam ſuccreſcebant. Ita fabulatores. At conſtat Hydram fuiſſe locum aquas evomentem copioſiores, in intimo ſinus Argolici receſſu, & quod uno meatu obſtructo, multis aliis erumpebant, totam regionem circumvaſtantes: tamen adhibito incendio Hercules exſiccavit eam paludem, Lernam nomine: unde Lernæum monſtrum ab illo domitum inter alia celebratur. Paleph. Hygin. Diod. Sicul. lib. 5. c. 2. Virgil. Æneid. 8. v. 300.

Lernæus turba capitum circumſtetit anguis.

Firmior.) Supple, quam fuit Romana gens, & excrevit invaluitque in nos Pœnos: ſicuti hydra adverſus Herculem ubique vincere aſſuetum, proindeque nec ſemel vinci patientem.

63. *Monſtrumve ſummiſere Colchi.*) Loquitur de dracone inſomni ac terribili velleris aurei cuſtode, cuius e dentibus ſeminatis armati homines exorti Medeæ carminibus ad mutuam internecionem incitati periere: vel de ipſis illis prodigioſis hominibus. Vide Metamorph. lib. 7.

Colchi.) Hi populi Aſiæ ad Euxinum Pontum, ubi nunc Mengrelia, pars Georgiæ regionis.

64. *Echionieve Thebæ.*) Cadmus Rex Thebarum ſeminatis pariter, ut de Iaſone ſupra dictum, draconibus dentibus, repente naſci vidit exercitum ad arma mutuamque cædem paratum. Inde vero ſuperfuit Echion, poſtea Cadmi gener, atque in ædificandis Thebis adiutor.

65. *Merſes.*) Ab inuſitato *merſo, as.*

68. *Coniugibus loquenda.*) Inter coniuges & quaſlibet mulieres ſermone celebranda prælia; ſeu viri illarum aut filii vel cognati victi victoreſve fuiſſent.

69. *Carthagini non ego nuntios mittam, &c.*) Non deinceps mittam Carthaginem ſuperbos victoriarum mearum nuntios, inquit Annibal, quales poſt Cannenſem cladem, &c. Vide Tit. Liv. lib. 23. cap. 11. & 12.

73. *Claudiæ manus, etc.*) Vires, conſilia, ſolers induſtria Neronum Claudia gente oriundorum. Sueton.

76. *Acuta belli.*) Belli ſubita pericula, doli, inſidiæ, ſtratagemata.

AD AUGUSTUM.

ODE V.

Ut ſuum in urbem reditum acceleret.

DIVIS orte bonis, optime Romulæ
Cuſtos gentis, abes iam nimium diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi.
Lucem redde tuæ, dux bone, patriæ,
Inſtar veris enim vultus ubi tuus
Affulſit populo, gratior it dies,
Et ſoles melius nitent.
Ut mater iuvenem, quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris æquora
Cunctantem ſpatio longius annuo
Dulci diſtinet a domo,
Votis omnibus hunc & precibus vocat,
Curvo nec faciem littore demovet:
Sic deſideriis icta fidelibus
Quærit patria Cæſarem,
Tutus bos etenim rura perambulat:

INTERPRETATIO.

O Populi Romani tutor præſtantiſſime, numinibus propitiis nate, iam nimis diu abſens fuiſti; revertere qui promiſiſti ſacro Senatorum cœtui celerem reditum. Optime Princeps reſtitue lumen patriæ tuæ. Nam quando facies tua tanquam vernum tempus apparuit, iucundiores fluunt horæ, & dies clarius fulgent. Sicut mater crebris votis ac precibus expetit filium, quem Auſter adverſis flatibus removet a dulci domo, plus annuo intervallo morantem ultra mare Carpathium: neque vultum avertit ab incurva ripa: ita patria deſideriis accenſa fidelibus exoptat Auguſtum. Nam bos ſecurus per cāpos vagatur.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 6. Lib. 1.

1. *Divis orte, &c.*) Senatus Populique Romani amorem erga Cæſarem Auguſtum vivis pingit coloribus.

2. *Abes iam nimium diu.*) Tribus annis Roma Cæſar abſuit, in Gallias profectus an. U. C. 737.

3. *Maturum reditum pollicitus, &c.*) Seu antequam abiret, ſeu per literas, ſeu legationibus, a Senatu populoque Romano ad Auguſtum miſſis. Cunctanti vero hanc Oden ſcripſit Poeta.

9. *Ut mater.*) Nil ſuavius iſta comparatione.

10. *Carpathii.*) De eo mari lib. 1. Od. 35. v. 8.

13. *Votis omnibus hunc.*) Legunt plerique, *votis omnibuſque*, hoc ſenſu: mater anxia non tantum vota preceſque Diis nuncupat pro filii reditu & incolumitate, ſed & omnia quævis arripit, quaſi totidem præſagitiones.

14. *Nec faciem littore demovet.*) Obſervans adventantes undequaque naves, præ deſiderio filii abſentis, quem ſingulis horis redeuntem exſpectat & exoptat. Sic Tobiæ mater *quotidie exiliens circumſpiciebat, & circuibat vias omnes, per quas ſpes remeandi videbatur, ut procul videret eum, ſi fieri poſſet, venientem . . . . . Et ſedebat ſecus viam quotidie, in ſupercilio montis, unde reſpicere poterat de longinquo. Et dum ſpecularetur adventum filii* iam dudum abſentis, *vidit a longe, & illum agnovit venientem, currenſque nuntiavit viro ſuo, &c.* cap. 10. & 11. Tob.

16. *Quærit patria Cæſarem.*) Vota publice ſuſcepta pro reditu Auguſti, refert Dio lib. 54. Vide Sueton. Octav. cap. 57. Huc & referri poteſt cuſum numiſma ex una parte continens Epigraphen, *S. P. Q. R. Cæſari Auguſto*: ex altera vero: *Vota publ. ſuſcepta pro ſalute & reditu.*

17. *Tutus bos etenim, &c.*) Rationes affert ob quas Romani tantopere Auguſtum diligant: nimirum tot acceptis per eum muneribus ac beneficiis non poterant non vehementer amare. Per Auguſtum ubique firmata pax, terra marique ſecuritas, leges conſtitutæ, nefas quodvis edomitum, repreſſi hoſtes, &c. Vide Oden 14. & 15. huius libri.

Nu-

Nutrit rura Ceres, almaque Fauſtitas:
Pacatum volitant per mare navitæ:
    Culpari metuit fides.
Nullis polluitur caſta domus ſtupris:
Mos & lex maculoſum edomuit nefas:
Laudantur ſimili prole puerperæ:
    Culpam pœna premit comes.
Quis Parthum paveat? Quis gelidum Scythen?
Quis Germania quos horrida parturit
Fœtus, incolumi Cæſare? Quis feræ
    Bellum curet Iberiæ?
Condit quiſque diem collibus in ſuis,
Et vitem viduas ducit ad arbores.
Hinc ad vina redit lætus, & alteris
    Te menſis adhibet Deum.
Te multa prece, te proſequitur mero
Defuſo pateris; & Laribus tuum
Miſcet numen, uti Græcia Caſtoris

INTERPRETATIO.

agros fovet Ceres & abundans felicitas: nautæ mari tranquillo navigant: fidelitas cavet vituperari: nullis flagitiis contaminantur familiæ pudicæ: diſciplina & leges vicerunt turpe crimen: matres laudantur ob filios ſimiles: pœna ſequitur & plectit ſcelus. Auguſto ſalvo quis timeat Parthos? Quis Scythas frigidos? Quis homines quos gignit immanis Germania? Quis expaveſcat bella Hiſpaniæ ferocis? unuſquiſque diem finit in ſuis collibus, atque vitem maritat viduis arboribus: inde hilaris revertitur ad cœnam, teque numen invocat menſis ſecundis; te pluribus votis, te vino de crateribus fuſo colit, & numen tuum adiungit Laribus; quemadmodum Græci Caſtoris

ANNOTATIONES.

22. *Mos & lex.*) Lib. 3. Od. 24. *Quid leges ſine moribus vanæ proficiunt?* Vide Sueton. Octav. cap. 34. ubi mentio legis Iuliæ *de coercendis adulteriis & de pudicitia, &c. . . . . . cumque vim legis eludi ſentiret crebra matrimoniorum mutatione, &c. tempus ſponſas habendi coarctavit: divortiis modum impoſuit.*

23. *Laudantur ſimili prole puerperæ.*) Martial. lib. 6. Eprigam. 27.

Eſt tibi quæ patrii ſignatur imagine vultus.
Teſtis maternæ nata pudicitiæ.

Catull. in Nuptiis Juliæ & Manlii Torquati. Carm. 62.

Torquatus volo parvulus
. . . .
Sit ſuo ſimilis patri
Manlio, & facile inſciis
Noſcitur ab omnibus:
Et pudicitiam ſuæ
Matris indicet ore.

24. *Culpam pœna premit comes.*) Fruſtra lex vetat ſcelus, niſi in ſceleratos animadvertatur. At *pœna comes* coercet peccandi libidinem. Plato de leg. 5. τιμωρια αδικιας ακολουθος.

25. *Quis Parthum paveat, &c.*) Vide lib. 1. Od. 12. ſub finem. Od. 19. v. 12. lib. 3. Od. 5.

Quis gelidum Scythen.) Lib. 1. Od. 19. & 35. Lib. 2. Od. 9. in fine. Lib. 3. Od. 24. v. 9.

26. *Quis Germania quos, &c.*) Vide Flor. lib. 4. cap. 12. *domuit Uſipetes, Tencteros, Cattos . . . . . inde validiſſimas nationes, Cheruſcos, Suevos, Sicambros, &c. . . . . Ea denique in Germania pax erat, ut mutati homines, alia terra viderentur.*

Horrida.) Sive ob mores barbaros, ſive ob prægrandes viros, & ingentia corpora Germanorum. Cæſar Comment. Cornel. Tacit. de moribus Germanorum. Plutarch &c.

28. *Iberiæ.*) Ab Ibero flu. Iberia dicta: eſt Hiſpaniæ pars, & per ſynecd. tota ſic vocatur. Vide lib. 2. Od. ult. v. 20. Flor. mox cit. *pacata fere omnis Hiſpania, &c.* Et poſteà: *hic finis Auguſto bellicorum certaminum fuit: idem rebellandi finis Hiſpaniæ, &c.*

29. *Condit quiſque diem, &c.*) Arat colitque agros ſuos quiſque, & operi vacat ruſtico, a mane ad veſperam, ſine ullo metu hoſtili. Virgil. Eclog. 9.

Cantando puerum memini me condere ſoles.

31. *Alteris te menſis adhibet Deum.*) Ex Senatuſconſulto cautum fuit ut in conviviis tum publicis tum privatis Auguſto ab omnibus libaretur. Dio lib. 50. is nempe mos apud veteres, ut remota prima menſa, quæ ciborum ſeu carnium erat, ſecunda adhiberetur fructibus & bellariis onuſta, cum exquiſitiſſimo vino, e quo fiebant libationes, adiunctis precibus, in honorem Deorum. Vide Virgil Æneid. 1. v. 727. & 735. & Æneid. 8. v. 283. nec non Georgic. 2. v. 101.

34. *Laribus.*) Diis Imperii Tutelaribus perinde ac ædium privatarum.

Tuum miſcet numen.) Teque adeo venerantur, ut numen aliquod Romanis rebus propitium. Non abſurde legunt quidam, *nomen*.

Et

Et magni memor Herculis.
Longas o utinam, Dux bone, ferias
Præſtes Heſperiæ, dicimus integro
Sicci mane die: dicimus uvidi,
Cum Sol Oceano ſubeſt.

INTERPRETATIO.

& magni Herculis, erga illos *grata*. *O utinam, bone Princeps, Italiæ dones feſtos diuturnos*. Hoc *precamur ſobrii primo diluculo*: Hoc & *repetimus bene poti, quando Sol occidit ſub Oceano*.

ANNOTATIONES.

36. *Memor*.) Acceptorum videlicet ab eis beneficiorum. Hercules enim a monſtris & aliis incommodis vindicavit multas ac diverſas Græciæ regiones. Caſtor autem & Pollux mari piratas exegerunt navigationemque ideo iuvare tamquam numina quædam benigna exiſtimati ſunt; imo velut maris Dii coluntur, &c.

37. *Ferias*.) Dies feſtos lætoſque; diuturnum otium, ſecuritatem perpetuam.

38. *Heſperiæ*.) Italia ſic appellata. Vide lib. 1. Od. 28. ubi, *fluctibus Heſperiis*. Et lib. 3. Od. 1. ſub finem, ubi, *Heſperiæ ſonitum ruina*. Nec non lib. 1. Od. 36. v. 4.

Integro.) Vixdum incœpto.

39. *Sicci*.) Sobrii, abſtemii, ieiuni.

Uvidi.) Vino perfuſi, cœnati.

40. *Cum Sol Oceano ſubeſt*.) Nam veteres cœnam producebant ad multam noctem.

ODE VI.

AD APOLLINEM ET DIANAM.

DIVE, quem proles Niobæa magnæ
Vindicem linguæ, Tityoſque raptor
Senſit, & Troiæ prope victor altæ
Phthius Achilles;
Ceteris maior, tibi miles impar,

INTERPRETATIO.

O DEUS, *quem ſuperbi ſermonis ultorem experti ſunt filii Niobes, ac Tityus raptor, atque Phthius Achilles famoſæ Troiæ propemodum expugnator; aliis* quidem *fortior, te* vero *inferior miles*;

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 2. Lib. 1.

1. *Dive*, &c.) Carmen hoc, ut & 21. lib. 1. Seculare inſcribi ſolet, ut annotavi ibidem: neutrum tamen proprie titulum hunc meretur; ſed illud tantum quod habetur poſt Epodos. Vide ibi annotat.

Quem proles Niobea, &c.) Apollo, qui honorem Latonæ matris tuæ vindicaſti adverſus arrogantiam Niobes, quæ ſe auſa eſt iactare fœcundiorem ac feliciorem partubus ac ſobole, præ ipſa Latona duos tantum enixa, cum ipſa numeroſam pulcramque genuiſſet prolem. Gell. lib. 20 cap. 6. *Mira*, inquit, *et prope ridicula diverſitas fabulæ apud Græcos Poetas deprehenditur ſuper numerum Niobæ filiorum. Nam Homerus pueros puellaſque eius ſenos fuiſſe dicit, Euripides bis ſeptenos, Bacchilides et Pindarus bis denos. Quidam alii tres fuiſſe ſolos ſcripſerunt*. Porro filios Niobæ omnes Apollo, filias Diana ſagittis confixos peremerunt: Niobe vero in ſaxum mutata fertur. Homer. Iliad. ult. Ovid. Metamorph. 6. cap. 3. Diodor. Sicul. lib. 5. cap. 11. Iuvenal. Sat. 6. v. 173. & ſeq. Auſon. Epitaph. 27. de Niobe.

Bis ſeptem natis genitrix læta atque ſuperba,
Tot duxi mater funera quos genui.
Nec ſatis hoc Divis; duro circumdata ſaxo
Amiſi humani corporis effigiem, &c.

Niobe Tentali filia, uxor vero Amphionis Thebarum regis.

2. *Tityoſque raptor*.) Vide lib. 2. Od. 14. lib. 3. Od. 4.

4. *Phthius Achilles*; &c.) Oriundus e Phtia urbe Theſſaliæ.

Troiæ prope victor.) Qui interfecto Hectore Troiæ defenſore præcipuo; eius urbis expugnationem reddidit facilem: quam certe acceleraſſet, niſi a Paride fuiſſet interemtus, ut mox dicetur:

5. *Impar tibi*.) Achilles Græcorum fortiſſimus,

Filius

Filius quamvis Thetidos marinæ
Dardanas turres quateret tremenda
Cuſpide pugnax.
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulſa cupreſſus Euro,
Procidit late, poſuitque collum in
Pulvere Teucro.
Ille non incluſus equo Minervæ
Sacra mentito, male feriatos
Troas & lætam Priami choreis
Falleret aulam:
Sed palam captis gravis, heu nefas, heu!
Neſcios fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentes

INTERPRETATIO.

quanquam Thetidis marinæ filius Troianas arces impugnaret haſta tremenda certans. Is ſicuti pinus edace ſecuri percuſſa; vel cupreſſus Euro deiecta, late procubuit, cervicemque demiſit in pulvere Troiano. Ille non clauſus equo ſacra Palladis ſimulante decepiſſet Troianos perperam otiantes, & aulam Priami ſaltationibus gaudentem: ſed aperte in expugnatos immitis, heu nefas, heu! infantes cremaſſet ignibus Græcis, nec non

ANNOTATIONES.

Troianorum terror, haud vero par tibi, Phœbe, qui ſub figura Paridis latens eum occidiſti. Hygin. &c. aut, quod ſcribit Virgil. Æneid. 6. v. 57.

Dardana qui Paridis direxti tela manuſque
Corpus in Aeacidæ.

6. *Thetidos marinæ.*) Achillis erat mater Thetis, filia Nerei Dei marini. lib. 1. Od. 8.

7. *Dardanas turres.*) Dardanus Iovis filius ex Electra Atlantis filia ab Africa venit in Aſiam, conſeditque in regione Helleſponto vicina. Ibi Dardanum urbem condidit, quæ poſtea Troia a rege Troe dicta. Virgil. Æneid. 8. v. 134.

Dardanus Iliacæ primus pater urbis & auctor.

Tremenda cuſpide.) Ex Homer. Iliad. 19. ſub finem; haſtam Achilles paternam gerebat gravem & ingentem, quam criſpare aut vibrare ſolus noverat; a Chirone inciſam, ad cædem heroum.

9. *Ille mordaci velut, &c.*) Caſus Achillis gravis & magnus, quemadmodum corpus & animus magna fuerunt. Sic de Entello Virgil. Æneid. 5. v. 447.

Ipſe gravis, graviterque ad terram pondere vaſto
Concidit, ut quondam cava concidit, aut Erymantho,
Aut Ida in magna radicitus eruta pinus.

10. *Impulſa cupreſſus Euro.*) Velut ingens arbos vi ventorum proſtrata.

11. *Poſuitque collum in pulvere Teucro.*) Lib. 2. Od. 7. v. 12. Similem dictionem vide, ibique annot. Hic noſter indicat Achillem cecidiſſe in Troiano campo & certamine: quod idem ſcribit Ovid. Metamorph. 12. cap. ult. ubi Apollo Paridi:

. . Oſtendens ſternentem Troica ferro
Corpora Peliden, arcus obvertit in illum,
Certaque lethifera direxit ſpicula dextra.

Itaque *non indecoro pulvere ſordidus* occubuiſſet. Alii vero, cum ad nuptias Polyxenæ contenderet, in templo Apollinis ſagitta in calce percuſſum a Paride poſt illius Dei ſimulacrum latente.

12. *Teucro.*) Pro *Teucrio*. Teucri dicti ſunt Troiani, & Troas ac Troia Teucria a Teucro. (Non illo Græco, Aiacis fratre) Phrygiæ rege, cuius filiam duxit Dardanus, eique in regnum ſucceſſit.

13. *Ille non incluſus, &c.*) Adverte quam extollat Achillis fortitudinem, ut eo maiorem pareret gloriam victori eius Phœbo. Quod ſi, inquit Poeta noſter, vixiſſet Achilles, nequaquam opus Græcis fuiſſet machina illa, ſeu equo ligneo, quem placandæ Minervæ cauſa fabricatum illi mentiti ſunt: ſed aperto Marte; abſque dolis aut inſidiis, Troiam ac Troianos debellaſſet. Vide Virgil. Æneid. 2.

Votum pro reditu ſimulant.

14. *Male feriatos.*) Imprudenter ac intempeſtive abiectis armis feſta celebrantes, dum ſuis adhuc cervicibus incubaret hoſtis. Virgil. Æneid. 2. v. 15.

Nos abiiſſe rati & vento petiiſſe Mycenas.
Ergo omnis longo ſolvit ſe Teucria luctu.
Panduntur portæ, &c.

15. *Lætam choreis, &c.*) Aulam regis totamque urbem choreis & lætitiæ vacantem, cum tamen extrema inſtarent fata. Virgil. Æneid. 2. v. 234.

Dividimus muros & mœnia pandimus urbis.
. . . . . . Scandit fatalis machina muros
Fœta armis, circum pueri innuptæque puellæ
Sacra canunt, &c.

v. 248.

Nos delubra Deum miſeri, quibus ultimus eſſet
Ille dies, feſta velamus fronde per urbem.

17. *Sed palam captis, &c.*) Sic belle exprimit Horatius indolem Achillis, ut & Epiſt. ad Piſones, v. 122.

Si forte reponis Achillem;
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer:
Iura neget ſibi nata, nihil non arroget armis.

19. *Etiam latentes matris in alvo.*) Apud Ho-

Ma-

Matris in alvo:
Ni tuis victus Veneriſque gratæ
Vocibus, Divum pater annuiſſet,
Rebus Æneæ potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutæ fidicen Thaliæ,
Phœbe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniæ defende decus Camœnæ
Levis Agyieu.
Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem
Carminis, nomenque dedit poetæ:

INTERPRETATIO.

ventre materno incluſos; niſi Deorum pater tuis ac Veneris jucundæ precibus exoratus concesſiſſet Æneæ laboribus mœnia felicioribus auſpiciis extructa. O Apollo citharista, Thaliæ bene canentis eruditor; qui Xantho flumine lavas capillos; imberbis Agyieu, tuere gloriam Muſæ Appulæ. Apollo mihi ingenium, Apollo facultatem poeſeos & vatis appellationem tribuit.

ANNOTATIONES.

mer. Iliad. Agamemnon præcipit Menelao ne parcat cuiquam Trojanorum, neque ipſis infantibus materno utero incluſis.

21. *Ni tuis victus, &c.*) Apollo & Venus Trojanis faventes apud Jovem ſupplicarunt, ut quoniam in fatis erat Trojam exſcindi, ſaltem perempto inexorabili Achille, liceret Æneæ ac ſociis aliquot e Græcorum evadere manibus, atque novam gentem urbemque feliciori augurio condere in Italia. Vide Æneid. I. v. 233. & ſeq. v. 260. & ſeq.

23. *Potiore alite.*) Ex alitum aſpectu captari auſpicia, alibi notavi. Huc vero ſpectat quod æternam fore Romam credebant Romani, & apud Virgil. cit. ita ſpondet Jupiter:

Imperium ſine fine dedi.

25. *Doctor argutæ, &c.*) Placet quibiſdam *ductor*, ut reddatur illud Græcorum μουσηγέτης. Verumtamen nihil mutabit lector ſagax.

Thaliæ.) Pro qualibet Muſarum hæc ponitur, quæ dicta απο τȣ θαλλειν *florere*; quod Poetas faciat gloria & fama florentes.

26. *Qui Xantho lavis amne crines.*) Sic lib. 3. Od. 4

Qui rore puro Caſtaliæ lavit
Crines ſolutos

Capillos antiqui in fluviis aut fontibus lavabant, ſeu munditiei ſeu nitoris augendi cauſa. Senſus itaque eſt; qui dominaris iis regionibus, quas rigat Xanthus. Porro Xanthus duplex: alter in Troade, ex Ida monte in Helleſpontum defluens, qui & Scamander appellatur a nonnullis. Neque hunc intelligere iſtic licet: ſiquidem in ea regione Apollo non colebatur. Alter ejuſdem nominis fluvius eſt in Lycia, e monte Cadmo ſcaturiens, Xanthumque urbem interluens, Glaucus Plinio, Straboni Sirbis dictus, vulgo etiam *Sirbi*; quam ſane deſignat hic Horatius, qui loco ſupra citato, de eodem Apolline dixit: *qui Lyciæ tenet dumeta*. Sunt qui alludi putent ad vocem ξανθὸς *flavus*, eo quod Apollinis flava cæſaries celebretur.

27. *Dauniæ defende decus Camœnæ.*) Mihi patrocinare, cui *ſpiritum & carminis artem dediſti*, *nomen & decus* tribue, defende, amplifica; pariterque gloriam Latinæ poeſeos.

Dauniæ.) Vel, per ſynecdochen, intellige totam Italiam, cujus pars eſt Daunia, ſive Apulia a Dauno rege appellata: hodie, *la Capitanata*. De ea jam lib. 1. Od. 22. & lib. 2. Od. 1 vel reſpexit noſter Poeta ſuam patriam, adeoque ſuam Muſam Apollini commendat. Sic *Calabras Pierides* pro Enniana poeſi; *Ceam Camœnam* pro Simonidea: *Tejam Muſam* pro Anacreontica, ante dixit. Ergo & hic *Dauniam Camœnam* pro Venuſina; quia Venuſium in finibus eſt Apuliæ ſive Dauniæ, qua in urbe natus Horatius.

28. *Levis.*) Sive *levis*, λεῖος, *politus*, *imberbis*, utpote juventute florens perpetua. Talis enim colitur Apollo.

Agyieu.) Ἀγυια, *vicus*, *via*. Hic Apollo Ἀγυιεὺς, eo quod in viis coleretur, & columnæ Apollini ſacræ pro foribus ſtarent. Euſtath. Sive Dorico iſto vocabulo ſignificantur columnæ in coni formam deſinentes, Apollini vel Baccho ſacræ, quas ante fores ædium pridem erigebant. P. Bembus ex Suida. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 9. *Apud Græcos Apollo ἀγυιεὺς nuncupatur, quaſi viis præpoſitus urbanis: illi enim vias quæ intra pomærium ſunt, ἀγυιὰς appellant.*

29. *Spiritum Phœbus, &c.*) Hactenus Poeta laudat invocatque Apollinem: jam quæ ab illo afflatus condit carmina, prædicat, ac rite & religioſe canenda præcipit. *Spiritum*, venam divitem. Epiſt. ad Piſones: *artem carminis*, ingenium non rude ſed arte excultum, ibid. vocat.

Virginum primæ, puerique claris
 Patribus orti,
Deliæ tutela Deæ fugaces
Lyncas, & cervos cohibentis arcu,
Lesbium ſervate pedem, meique
 Pollicis ictum:
Rite Latonæ puerum canentes,
Rite creſcentem face noctilucam;
Proſperam frugum, celeremque pronos
 Volvere menſes.
Nupta jam dices: Ego Diis amicum,
Seculo feſtas referente luces,
Reddidi carmen, docilis modorum
 Vatis Horati.

INTERPRETATIO.

O puellæ primariæ, & pueri illuſtribus parentibus nati, clientes Deæ Deliæ, quæ timidos Lyncas & cervos arcu proſternit, cuſtodite menſuram Sapphicam & pollicis mei ſonum: rite celebrantes filium Latonæ, rite Dianam lumine augeſcentem, frugibus propitiam, fluxis menſibus evolvendis promptam. Aliquando connubio juncta dices: Ego poetæ Horatii verſibus erudita cecini carmen gratum Numinibus, quando *ſeculum reduxit dies ſolemnes.*

ANNOTATIONES.

31. *Virginum primæ, &c.*) Julia Auguſti filia, Marcellæ Marcelli & Octaviæ ſororis Auguſti filiæ: vel Julia & Agrippina neptes ex Agrippa & Iulia.

Puerique, &c.) C. L. nepotes Auguſti. Hæc Lambinus certe dormitans. Imo compellat Horatius virgines quaſque nobiles, ac pueros prætextatos, a quibus ex more carmen ſeculare concinendum erat: ut amplius deinde ſuo loco dicam, nimirum in Carmine Seculari, poſt Epodos,

33. *Deliæ tutela Deæ.*) Hujus enim erant in clientela ſeu tutela, ejuſque laudes celebrare conſueverant. Vide lib. 1. Od. 21.

Deliæ.) A Delo inſula, ubi nata & præcipue obſervata Diana. Vide libr. 3. Od. 4. v. 64. Catull. *Dianæ ſumus in fide Puellæ & pueri integri.*

34. *Lyncas & cervos cohibentis arcu.*) Venatione gaudentis, feraſque ſagittis & arcu vulnerantis occidentiſque, *Lynx*, acutiſſimi viſus animal, inſtar leopardi diſtinctum maculis, vernacule *once*, vel *lonce* Ital. *Lynge* vocatur Lupum cervarium aliqui dicunt; jure, an injuria? Vide Geſner. de quadruped. Plin. lib. 28. &c. De iis jam lib. 2 Od. 13. v. ult.

35. *Lesbium ſervate pedem, &c.*) Sapphici mei carminis obſervate menſuram, & ad meæ lyræ ſonum voces & cantus veſtros aptate diligenter. Sappho e Lesbo inſula, nomen dedit & originem Sapphico carmini. Vide lib. 2. Od. 13. cit. ibique annot.

Meique pollicis ictum.) Quaſi pulſet ipſe citharam, hæc ait, ac veluti chorodidaſcalus, exemplo Græciæ Lyricorum. Theod. Marcil.

37. *Rite.*) Ex ritu antiquo & ſolemni.

Creſcentem face noctilucam.) Diana eadem quæ Luna, nocte lucens, νυκτιλαμπὴς Simonidi apud Dionyſ. Halic. Incrementa lucis ac decrementa ſingulis menſibus habere cognoſcitur: orbem ſuum conficit diebus circiter 28. unde *menſes pronos celeriter volvere* dicitur mox. Cic. de Nat. Deor. 2. num. 68. *Luna a lucendo nominata, eadem Lucina ut apud Græcos Diana, eaque Lucifera invocatur a parientibus, ſic apud noſtros Juno Lucina. Eadem Diana omnivaga dicitur, non a venando, ſed quod in ſeptem numeratur quaſi vagantibus. Diana dicta, quia noctu quaſi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quod ii matureſcunt aut ſeptem nonnunquam, aut plerumque novem Lunæ curſibus: qui quia menſa ſpatia conficiunt, menſes nominantur.*

39. *Proſperam frugu.*) Frugibus vegetandi vim humore ſuo impertit Luna.

41. *Nupta jam dices, &c.*) Cum nupta olim eris, tum non ſine gaudio dices: ego pridem adoleſcentula & virgo, carmen ſeculare ab Horatio compoſitum recitavi cum meis æqualibus. Hoc ideo ait, quod ea veteribus opinio inoleverat, connubium celerius ac felicius iis provenire, a quibus ſeculare carmen, in honorem ſcilicet Apollinis ac Dianæ, decantatum fuiſſet in ludis ſecularibus.

42. *Seculo feſtas referente luces.*) Quanto apparatu, quanta lætitia celebrarentur ludi ſeculares, dicam in carmine ſeculari? Tunc feriari omnes, & hilaritati ſacriſque operam dare jubebantur.

AD TORQUATUM,

ODE VII.

Vita hilariter ducenda, quia res omnes diffluunt.

DIFFUGERE nives, redeunt jam gramina campis,
Arboribuſque comæ.
Mutat terra vices, & decreſcentia ripas
Flumina prætereunt.
Gratia cum Nymphis geminiſque ſororibus audet
Ducere nuda choros.
Immortalia ne ſperes, monet annus, & almum
Quæ rapit hora diem.
Frigora miteſcunt Zephyris: ver proterit æſtas
Interitura: ſimul
Pomifer autumnus fruges effuderit: & mox
Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant cæleſtia Lunæ:
Nos ubi decidimus

INTERPRETATIO.

ABIERUNT nives; jam agris herbæ renaſcuntur, & frondes arboribus. Terra mutat conditionem: atque fluvii imminuti labuntur juxta ripas. Gratia cum Nymphis ac binis ſororibus non veretur nuda choreas celebrare. Annus & hora quæ gratum diem aufert, immortalitatem ſperare vetat. Hyems temperatur Zephyris vernam tempeſtatem abſumit æſtiva ſimili*ter peritura, poſteaquam Autumnus fruges produxerit: ſtatimque pigra redeunt frigora. Lunæ tamen cito reſarciunt detrimenta cæli:* at *nos ſimul ac devenimus eo*

ANNOTATIONES.

Hæc Ode eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt hexameter heroicus, alter eſt dactylicus archilochios dimeter, conſtans duobus dactylis & una ſyllaba.

1. *Diffugere nives.*) Hæc Ode ſimile prorſus argumentum habet atque quarta lib. 1. dictiones pares, ingenii tamen Horatiani fœcunditate gratam varietatem indutas. Scripta eſt ad Manlium Torquatum, qui fuit Conſul anno urbis 689. atque ſub eo natum volunt poetam noſtrum.

3. *Mutat terra vices.*) Terra prius hyemali conſtricta gelu mœſtaque, jam *ſolvitur grata vice veris & Favonii*, jucundamque experitur amœnitatem.

Decreſcentia ripas flumina prætereunt.) Salmaſius legit *recreſcentia*: alii *decreſcentia* explicant, valde creſcentia, ſcilicet liquatibus nivibus; ſicque ripas ſuas tranſiliunt ac ſuperant: quoniam, inquiunt, hyemis nives ineunte vere liqueſcunt & fluvios augent. Pace tamen tantorum virorum aliter interpretari placuit, hoc verius quo ſimplicius, nec lector refragabitur, ut ſpes eſt. Senſus eſt: flumina ante nivium aquis aucta & ripas ſupergreſſa, jam ad eas redierunt, eruntque & fluunt præter, id eſt ſecundum ripas, nec ultra ſuum alveum feruntur aut exundant.

5. *Gratiæ cum geminis ſororibus.*) Gratiæ tres, Aglaja, Thalia, Euphroſyne.

6. *Nuda.* Ob calorem veris, vel ob rationes alibi allatas. Vide lib. 1. Od. 4. & 20. Item lib. 3. Od. 19.

7. *Monet annus, &c.*) Tempus fluxum vitam noſtram pariter effluere & abſumi docet, lib. 2. Od. 18.

Truditur dies die.

9. *Zephyris.*) Ventis tepidis, *veris comitibus*. Vide lib. 3. Od. 1. v. 24. & infra Od. 12. hujus libri 4.

13. *Damna tamen celeres, &c.*) Luna quidem ſuum orbem novo curriculo remetiens reparatur, fitque iterum plena quæ interierat: cit. lib. 2. Od. 18. *noveque pergunt interire Lunæ*. At nos mortales cum ſemel interiimus, haud amplius reparamur aut reviviſcimus. Moſchus Eidyll. 3. Bionis deflens interitum, hei, hei, *malvæ in hortis, apium, anethum, cum interiere, tamen renaſcuntur poſtea*, inquit; *nos vero qui magni, fortes, ſapientes, ubi primum mortui ſumus, obſcuri in terra ſomnum dormimus longum, infinitum, μαλα μακρον, ατερμονα νηγρετον υπνον*, &c.

Quo pius Æneas, quo Tullus dives & Ancus;
Pulvis & umbra ſumus.
Quis ſcit an adjiciant hodiernæ craſtina ſummæ
Tempora Dii ſuperi?
Cuncta manus avidas fugient hæredis, amico
Quæ dederis animo,
Cum ſemel occideris, & de te ſplendida Minos
Fecerit arbitria,
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Reſtituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolitum:
Nec lethæa valet Theſeus abrumpere charo
Vincula Pirithoo.

INTERPRETATIO.

quo bonus Æneas, Tullus opulentus atque Ancus deciderunt, *ſumus* duntaxat *cinis & umbra. Quis novit utrum cœleſtia Numina diem craſtinam hodiernæ ſint additura? Quæ genio benigne indulſeris,* hæc *avaras manus hæredis effugient: poſtquam interieris, & Minos de te judicium ultimum protulerit; nec ſtirps* nobilis, *nec eloquentia, nec pietas reparabit te, o Torquate. Enimvero neque Diana caſtum Hippolytum eximit Inferorum caligine: nec Theſeus dilecti Pirithoi catenas infernales poteſt ſolvere.*

ANNOTATIONES.

15. *Quo pius Æneas.*) Ad inferos nempe. Senſus eſt, non pietas Aeneam, non opes Tullum Hoſtilium, non Ancum Martium Virtus ac fortitudo a morte vindicarunt: quis ergo ſibi ſpondeat immortalitatem? *Aeneas* fama ſuper æthera per Virgilium notus. *Tullus*, & *Ancus*, ille tertius, hic quartus Rex Rom. T. Liv. lib. 1. Dionyſ. Halicarn. lib. 3. &c.

16. *Pulvis & umbra ſumus.*) Euripid. *ανθρωπος εςι πνευμα και σκια μονον, homo eſt flatus & umbra tantum.* Sophocles in Ajace. *ειδωλα και κουφην σκιαν ſimulacra & levem umbram* homines appellat: Anacreon *ολιγην κονιν, exiguum pulverem.* Jacob. Apoſt. Epiſt. cap. 4. verſ. 15. *ατμις προς ολιγον φαινομενη, και επειτα αφανιζομενη.* vita eſt *vapor modico apparens & mox evaneſcens.*

17. *Summæ.*) Numero dierum, quos viximus. Quidam cod. leg. *vitæ*.

21. *Splendida arbitria.*) Non male Heinſius interpretatur, gravia, majeſtatis plena: veteres interpretes, æque bene, vera & manifeſta.

Minos.) Apud Inferos judex. Vide lib. 1. Od. 28. lib. 2. Od. 13.

25. *Infernis neque enim, &c.*) Morte nec liberant Dii ſibi dilectos. Diana non inferis eripit Hippolytum, caſtitatis fama inclytum. Vide Ovid. Metam. 15. Senec. Trag. Hippolyt. &c. Hic Theſei & Hippolytæ, Amazonis filius, cœlibem vitam ac venationis ſtudium colens, & hinc Dianæ charus, interpellantem de ſtupro Phædram novercam ſtrenue repulit. Hæc illum apud Theſeum detulit, quaſi ipſe ad flagitium pellexiſſet. Hippolytus fugiens iratum patrem currum conſcendit: at equi phocis exterriti currum & ipſum aurigam per devia trahentes diſcerpſerunt, nomenque fecerunt *Hippolyti*, ab *ιππος, equus. λυω diſſolvo* Extinctum tamen Dianæ precibus incolumitati priſtinæ reſtituit Aeſculapius: unde Virbium ſe voluit appellari, quaſi bis virium. At demum fato omnibus communi functus deceſſit. Quapropter ab Inferis minime liberatum dicit Horatius. Vide Gell. lib. 10. cap. 16.

27. *Lethæa.*) Lethe fluvius Inferorum pro ipſis Inferis ponitur frequenter.

Theſeus.) Hic filius Aegæi regis Athenarum tot egregiis facinoribus inſignis, ut pro Hercule habitus ſit: Pirithoum præcipua coluit amicitia, comitemque aſſumpſit ad Inferos profectus rapiendæ Proſerpinæ cauſa. Porro ab Hercule ex Inferis ereptus ſecum voluit Pirithoum attrahere. Hic vero ſuperveniente terræ motu ab eo diſtractus ac diremptus ibidem vinculis conſtrictus manſit. Plutarch. in vita Theſei. Diodor. Sicul. lib. 5. c. 5. &c.

28. *Pirithoo.*) Ixionis ille filius, ope Theſei Centauros vicit, &c. Vide lib. 3. Od. 4. in fine, ibique annot.

AD MARTIUM CENSORINUM,

ODE VIII.

Nihil ſe præter carmina dare poſſe: at illa rebus omnibus eſſe præferenda.

DONAREM pateras grataque commodus,
Cenſorine, meis æra ſodalibus:
Donarem tripodas, præmia fortium
Grajorum: neque tu peſſima munerum
Ferres; divite me ſcilicet artium,
Quas aut Parrhaſius protulit, aut Scopas;
Hic ſaxo, liquidis ille coloribus
Solers nunc hominem ponere, nunc Deum.
Sed non hæc mihi vis, non tibi talium

INTERPRETATIO.

O Cenſorine, crateras & jucunda ex ære vaſa ultro darem ſociis meis; darem tripodas, Græcorũ ſtrenuorum munera. Tu vero non minima acciperes, ſi opulentus forem *artibus, quas provexit vel Parrhaſius vel Scopas; alter lapide, coloribus alter peritus effingere modo virũ, modo Deũ. At mihi facultas iſta non* adeſt: *nec res tua*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 3. Lib. 1.

1. *Donarem pateras &c.*) Non abs re Theodorus Marcilius exiſtimat Oden hanc munus eſſe Saturnalitium: ſive Saturnalibus, quo tempore amici munera invicem miſſitabant, miſſam Cenſorino. C. Martius ille Cenſorinus Conſul fuit cum Aſinio Gallo ann. U. C. 746.

Pateras.) Varro 4. de Ling. Lat. *in poculis ſunt pateræ*, inquit, *a patendo dictæ*. Gallice *une coupe*, Ital. *una coppa*. Ejuſmodi pocula argentea in ſacris adhibebantur: dono etiam dabantur. Plaut. Amphitr. Scen. 1.

Poſt ob virtutem hero Amphitrioni patera donata aurea eſt,
Qui Pterela potitare rex ſolitus eſt.

2. *Æra.*) Vaſa ex ære capacia, lebetas, Gallice *cuvettes*, Ital. *tinozzo*, quæ multiplici erant uſui.

Commodus.) Benignus, facilis, liberalis. Quidam legunt, *commodis*, ſed perperam.

3. *Tripodas.*) Menſas vel ſellas aliqui dicunt fuiſſe; alii, anſatas ollas: tripodas certe appellarunt, quod ternis pedibus infima pars ſuſtineatur, inquit Athen. mox citand. Cæterum apud priſcos tripodum genera duo fuere, quæ ambo lebetas aliquando nominarunt: alterum caldarium, quod igni admovebatur, ideoque dicebatur ἐμπυριβήτης, & λοετροχόος, quo utebantur ad calefaciendam aquam loturis: alterum fuit genus tripodis poculum, de quo Homerum,

Ἑπτὰ δ' ἀπύρους τρίποδας,

In his miſcebatur vinum ac temperabatur. Utiles erant etiam adornandis ædibus: & quia non igni adhibebantur, ἄπυροι dicti: atque horum auriti quidam extitere. Athen. lib. 2. c. 2. ubi & ait, in Bacchi certaminibus præmium victoris tripodem fuiſſe. Tripodas apud Græcos mercedem datam rei fortiter geſtæ ac virtutis, conſtat ex Homero variis locis: forte quia, velut ſymbolum, firmitudinem animi ac robur corporis ſtabilitate ſua tripus exhibebat. Virgil. Æneid. 9.

Bina dabo argento perfecta atque aſpera ſignis
Pocula . . . .
Et tripodas geminos.

Vid. Cœl. Rhodig. lib. 8 cap. 15.

6. *Parrhaſius.*) Florebat hic anno ante Chriſtum 400. Pictor inſignis Zeuxidi coætaneus, *quorum prior luminum umbrarumque inveniſſe rationem, ſecundus examinaſſe ſubtilius lineas traditur*, inquit Fab. Quintil. lib. 12. cap. 10. Plinius autem lib. 35. cap. 10. *Parrhaſius deſcendiſſe in certamen cum Zeuxide traditur. Et cum ille detuliſſet uvas pictas tanto ſucceſſu, ut in ſcenam aves advolarent; ipſe detuliſſet linteum pictum ita veritate repræſentata, ut Zeuxis alitum judicio tumens flagitaret tandem remoto linteo oſtendi picturam, atque intellecto errore, palmam concederet, ingenuo pudore, quoniam ipſe volucres fefelliſſet, Parrhaſius autem ſe artificem . . . Parrhaſius Epheſi natus primus ſymmetriam picturæ dedit, primus argutias vultus, elegantiam capilli, venuſtatem oris, confeſſione artificum, in lineis extremis palmam adeptus, &c.*

Vide Athenæum lib. 12. cap. 11. & libr. 15. c. 10.

Scopas.) Eximius ille ſtatuarius vixit anno ante Chriſtum 430. aut circiter. Pauſanias in Corinth. ait Parium fuiſſe Scopam & ſaxei Herculis meminit ab eo cælati. Ejus quoque celebrantur Venus & Phaeton, quæ imagines apud Samothraciam religioſe ſervatæ. Plin. l. 36. c. 5. multa alia ab eo ſigna egregie facta memorat.

9. *Non tibi talium res eſt aut animus deliciarum.*

10. Res

Res eſt aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus: carmina poſſumus
Donare, & pretium dicere muneris.
Non inciſa notis marmora publicis,
Per quæ ſpiritus, & vita redit bonis
Poſt mortem ducibus: non celeres fugæ,
Rejectæque retrorſum Annibalis minæ,
Non incendia Carthaginis impiæ,
Ejus qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quam Calabræ Pierides: neque

INTERPRETATIO.

familiaris, *vel animus* tuus *indigent iſtis deliciis. Verſibus delectaris: verſus dare poſſumus, & doni æſtimationem eloqui. Non* ſtatuæ *marmoreæ publicis inſcriptionibus inſculptæ, per quas bonis Imperatoribus fato functis redditur ſpiritus & vita, non Annibalis fuga præceps mineque retro pulſæ; non ſcelerate Carthaginis incendia magis declarant virtutes illius, qui reverſus eſt adeptus titulum ab Africa provicta, quam Muſæ Calabræ. Ac ſi taceant ſcripta ni-*

ANNOTATIONES.

egens.) Domus tua non eget, imo abundat talibus ornamentis: nec plurium cupidus eſt tuus animus. Tabulas pictas & ſigna apud Romanos in deliciis fuiſſe, nemo neſcit. Cicero in Verrem teſtis locupletiſſimus, &c.

12. *Pretium dicere muneris.*) Eruditus quiſque legit *muneri*; atque interpretantur, pretium facere, ponere, conſtituere. Quod hic facit Poetas, cum carmen rebus omnibus antefert: dicitque plus valere ad memoriam viri magni propagandam, quam tabulas, ſigna, ſtatuas, & publica monimenta.

13. *Inciſa notis marmora publicis.*) Imagines ære vel marmore inciſæ, cum epigraphe honorifica in baſi, quæ breviter & compendioſe elogia contineat.

Publicis.) Quia loco publico & publica auctoritate erectæ & poſitæ.

Notis.) *διὰ σημείων*: prioribus duntaxat & majuſculis literis aſcriptis, ut S. P. Q. R. P. Scipioni Africano P. C. Senatus Populuſque Romanus &c. poni vel ponendum curavit. Obſerva intelligendas hic ſtatuas mortuo Scipioni erectas. Nam vivus repudiaverat, & ex Africa reverſus Populo Romano erigere volenti obſtitit ipſe per modeſtiam.

14. *Per quæ ſpiritus & vita redit bonis, &c.*) Cic. de Haruſp. reſp. *ſtatuæ & imagines non animorum ſimulacra ſunt, ſed corporum.* At carmen animi virtutes exhibet & repræſentat. Hinc Ovid.

Scindentur veſtes, gemmæ frangentur & aurum.
Carmina quam tribuent fama perennis erit.

Et noſter infra lib. 2. Epiſtol. ad Auguſtum:

Nec magis expreſſi vultus per ahenea ſigna
Quam per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent.

15. *Celeres fugæ, rejectæque retrorſum Annibalis, &c.*) Quando Annibal *incubans Italiæ*, ejuſque *viſceribus inhærens, ſummotus* tandem & coactus eſt cito in Africam redire ad opem ferendam Carthagini, cujus portas quatiebat Scipio; qui ſic ad hoſtes traduxit *rejecitque minas* & belli mala atque incommoda, quibus ſui cives antea vexabantur. Vide Tit. Liv. lib. 28. 29. 30. Flor. lib. 2. cap. 6.

17. *Incendia Carthaginis impiæ.*) Pub. Scipio Africanus id nominis prior eſt adeptus; quod Annibale devicto Carthaginem tributariam feciſſet. Fuit poſtea Scipio *Paulo Macedonico procreatus, Africani illius magni filius, in decus gentis aſſumptus, hoc ſcilicet fato ut quam urbem concuſſerat avus, nepos ejus everteret . . . . per continuos decem & ſeptem dies vix potuit incendium extingui, quod domibus ac templis ſuis ſponte hoſtes immiſerant, &c.* Flor. l. 2. c. 15. Porro, ut vides lector, utrumque hic per licentiam poeticam Horatius confundit, ob affinitatem rerum ac nominum.

Carthaginis impiæ.) Quæ ſcilicet contra jus & fas bellum renovarat. *Pudebat nobilem populum (ablatum mare, captæ inſulæ) dare tributa, quæ jubere conſueverat. Hinc . . . . Annibal cauſas novorum mortuum quærens, Saguntum Hiſpaniæ civitatem opulentam, fidei erga Romanos magnum ſed triſte monimentum evertit; ut Italiam ſibi rupto fœdere aperiret. Summa fœderum Romanis religio eſt, &c.* Flor. cit. lib. 2. cap. 6.

18. *Ejus qui domita nomen ab Africa lucratus rediit.*) Vide Cicer. libr. 3. de Offic. initium.

20. *Calabræ Pierides.*) Verſus Ennii e Calabria oriundi, Rudiis nimirum nati. *Ennio cive nobiles Rudiæ*; ait Mela. Is Natus Q. Valerio & C. Manilio Conſulibus, inquit Gellius ex Varrone, atque ſeptimum & ſexageſimum annum agens ſcripſit duodecimum annalem. Ex Euſebio Tarenti natus, a Catone Quæſtore Romam translatus, habitavit in monte Aventino, parco admodum ſumptu atque unius ancillæ miniſterio contentus; ſeptuagenario major articulari morbo periit; ſepultuſque eſt in Scipionis monumento, via Appia, intra primum ab urbe miliarium. De eo Quint. lib. 10. cap. 1. *Ennium ſicut ſacros vetuſtate lucos adoremus, in qui-*

Si

Si chartæ ſileant quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliæ
Mavortiſque puer, ſi taciturnitas
Obſtaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Æacum
Virtus, & favor, & lingua potentium
Vatum divitibus conſecrat inſulis.
Dignum laude virum Muſa vetat mori:
Cælo Muſa beat. Sic Jovis intereſt
Optatis epulis impiger Hercules:
Clarum Tindaridæ ſidus ab infimis
Quaſſas eripiunt æquoribus rates.
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

INTERPRETATIO.

Nil præmii haberes ex eo quod laudabiliter geſſeris. Ecquid eſſet filius Iliæ & Martis, ſi invidioſum ſilentium obrueret laudes Romuli? Vis & gratia & facundia Poetarum voluit Æacum liberare Inferorum fluminibus, & conſecrare beatis inſulis. Viro laude digno Muſa confert Immortalitatem; Muſa cælis inſerit. Ita Jovis convivio accumbit fortis Hercules. Ita *filii Tyndari lucida ſidera e mari profundo vindicant naves labefactas.* Ita *Bacchus pampino virenti coronatum* habens *caput, felicem dat eventum precibus* mortalium.

ANNOTATIONES.

bus grandia & antiquæ robora jam non tantam ſpeciem habent quam religionem. Cic. pro Archia Poeta, ſic habet: *Charus fuit Africano ſuperiori noſter Ennius. Itaque etiam in ſepulchro Scipionum putatur is eſſe conſtitutus e marmore ... Rudium hominem maiores noſtri in civitatem receperunt.* Is Annalium libris celebravit laudes Scipionis Maioris, Catonis, Fabii Maximi, M. Marcelli, Fulvii, non ſine Populi Romani decore, fama, gloria, ut aſſerit ibid. Tullius.

Calabræ. Calabria eſt hodie ampla regio regni Neapolitani verſus Auſtrum ac Siciliam. De ea iam lib. 1. Od. 31. Martialis lib. 5. Epigram 31. Horatianam *lyram Calabram* appellat, quia Venuſium Horatii patria, Calabriæ vicinum. *Pierides* unde dictæ diſſerui ſupra, Od. 3.

22. *Quod foret Iliæ Mavortiſque puer, &c.*) Ipſe Gentis Romanæ conditor Romulus, vix hodie notus eſſet, *ſi chartæ ſileant*, ſi nemo ſcripſiſſet quæ ad illum pertinent; quaſi invidens eius laudi, famæ, memoriæ. Singularia ipſius merita *iacerent in tenebris, niſi litterarum lumen acceſſiſſet*: quod ait Tullius. Videtur Horatius Theocriti ſententiam expreſſiſſe, ſcribentis; *quis Priami filios noſſet niſi bella ſuperiora ceciniſſent Poetæ?* Vide Eidyll. 16. & Pindar. Od. 7. Nem ait *maximas virtutes tenebris obſcurari, ſi hymnis & preconibus deſtituantur, &c. laborum vero & præclare geſtorum ſummam remunerationem eſſe inclytos carminum cantus.*

22. *Iliæ Mavortiſque puer.*) De *Ilia* matre Romuli, lib. 1. Od. 2. ſtroph. 5. de Romulo, eod. lib. Od. 12. ſtroph. 9. *Mavors* quaſi *magna vertens* dicitur Mars; ex Cic. de Natur. Deorum, 3. Græcis μαμερτος, Sabinis *Mamers*, ex Varrone.

25. *Ereptum Stygiis fluctibus Æacum, &c.*) Per carmina Poetarum Æacus oblivioni adeoque Inferis ereptus ad poſteros memoriam tranſmiſit ſuam. De Æaco lib. 2. Od. 13. De *Styge*, lib. 1. Od. 34. v. 10.

27. *Divitibus conſecrat inſulis.*) μακαρων νησους *beatorum inſulas* Græci vocant; inſulas fortunatas, ex Strabone, ſitas ad finem Mauritaniæ, Latini dicunt; & in iis quidam ſtatuunt Campos Elyſios: quos deſcribit Virgil. Æneid. 6. v. 640. *Lætas ſedes* Horatius appellat lib. 1. Od. 10. infra, Epod. 16.

arva beata:
Petamus arva, divites & inſulas.

Inſula dicitur quaſi in ſalo poſita. Feſt. Iſidor. &c.

28. *Dignum laude virum Muſa vetat mori.*) Theocrit. Eidyll. cit. 16. *a muſis illuſtrem venire famam*, aſſerit.

Ovid. 4. de Ponto, Eleg. 8.

Carmine fit vivax virtus, experſque ſepulcri
Notitiam ſeræ poſteritatis habet.
Scripta ferunt annos. Scriptis Agamemnona noſti, &c.

Non mirum ergo, quod Alexander ille Magnus, cum ad Achillis ſepulcrum deveniſſet, beatum eum pronunciavit, cui rerum geſtarum contigiſſet eximius præco, ſcilicet Homerus.

29. *Sic Jovis intereſt optatis epulis impiger Herculis.*) A Poetis & carminibus habet Hercules quod inter cœlites credatur Jovis menſæ & epulis adeſſe & accumbere, nectareque & ambroſia veſci. Vide lib. 3. Od. 3. ſtroph. 3. Homer. Odyſſ. λ. Pindar. Nem. Eidyll. 1. Ovid loco mox cit.

Dii quoque carminibus (ſi fas eſt dicere) fiunt,
Tantaque maieſtas ore canentis eget.

31. *Clarum Tyndaridæ ſidus, &c.*) Sic etiam Caſtor & Pollux habentur Dii, putanturque periclitantes in mari iuvare. Lib. 1. Od. 3. v. 2. & Od. 12. ſtroph. 7.

33. *Ornatus viridi, &c.*) Hac denique ratione Bacchus inter Deos numeratur, crediturque hominum vota ſuſcipere, & optata largiri. Vide lib. 3. Od. 25. ibique annot.

Quanta demum varietate longam narrationem Poeta diſtinguat & exornet, obſerva lector ſtudioſe.

AD LOLLIUM,

ODE IX.

Res ab eo geſtas ſuis carminibus ab oblivione ſe vindicaturum.

NE forte credas interitura, quæ
Longe ſonantem natus ad Aufidum,
Non ante vulgatas per artes
Verba loquor ſocianda chordis.
Non, ſi priores Mæonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricæ latent,
Ceæque, & Alcæi minaces,
Steſichorique graves Camœnæ.

INTERPRETATIO.

NE fortaſſe exiſtimes perituros ſermones quos ego *natus ad Aufidum late reſonantē loquor per artes novas fidibus iungendos. Etſi Homerus Mæonius primas obtinet partes, haud obſcura eſt Muſa Pindari, Simonidis, Alcæi minacis, ac Steſichori gravis.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 9. Lib. 1.

1. *Ne forte, &c.*) Artificium ſingulare exhibet hæc Ode, argumentum vero par cum ſuperiori.

2. *Natus ad Aufidum.*) Natus in apuliæ finibus, ubi fluvius Aufidus alte ſtrepit & murmurat, Vide lib. 3. Od. ult.

3. *Non ante vulgatas per artes.*) Lyricis verſibus a me primo Latine compoſitis lib. 3. Od. ult. & lib. 4. Od. 3. in fine.

4. *Socianda chordis.*) Lyræ aptanda, voce pariter & fidibus canenda.

5. *Non, ſi priores, &c.*) Etſi primas obtinet Homerus; non alii tamen inglorii qui poſt illum ſcripſere. Vide Gell. lib. 3. c. 11. ubi refert dubitatum a multis uter ætate prior, Heſiodusne an Homerus, & l. 17. cap. 21. aſſerit eos ætatem ſimul egiſſe, vel Homerum aliquanto eſſe antiquiorem.

Mæonius.) Mæonis filius: vel natus in Mæonia ſeu Lydia, ſcilicet e Smyrna urbe: quanquam

Septem urbes certant de ſtirpe inſignis Homeri,
Smyrna; Rhodus, Colophon, Salamin, Chios, Argos, Athenæ.

6. *Homerus.*) Hic ingeniorum & omnis *doctrinæ* fons dictus. De quo vide Suidam, &c. Plutarchus ſcribit nomen a cæcitate Homero inditum, quoniam a Cumæis & Ionibus *ομηροι* vocantur qui oculis capti ſunt, eo quod egeant ductoribus, *ομηρευοντων*: aliam quoque etymologiam ibidem profert. Herodot. lib. 2. ait Homerum annis ante ſe quadringentis extitiſſe. Corn. Nepos Chron. & Gell. lib. 17. c. 21. aliique, annis ante Romam conditam centum & ſexaginta: pariter vet. Schol. Iuvenal. ad Sat. 7. v. 39. Alii aliter. Ad verum accedere propius videntur, qui ſcribunt, floruiſſe circiter annis centum quadraginta poſt bellum Troianum. Apollodor. &c. Cic. de claſſ. Orator. *etſi Homeri incerta ſunt tempora, tamen annis multis fuit ante Romulum*, & de Orat. num. 135. *Piſiſtratus*, inquit, *Homeri libros antea confuſos ſic diſpoſuiſſe dicitur, ut nunc habemus.* Quintil lib. 10. cap. 1. ut fluviis & fontibus initium dat Oceanus, ſic omnibus eloquentiæ partibus exemplum & ortum dedit Homerus. *Nemo* inquit, *magnis in rebus ſublimitate, in parvis proprietate illum ſuperavit. Idem lætus ac preſſus, iucundus & gravis, tum copia tum brevitate mirabilis, &c.* Quanti faceret Homeri opera Alexander Magnus, egregie Plinius explicat lib. 7. c. 29. Vide & Cœl. Rhodig. lib. 14. c. 1. ubi inter mulieres doctrina celebres numerat Daphnem Tireſiæ filiam apud Delphos condendis verſibus præcellentem, unde multa ad ſui poematis cultum Homerus tranſtuliſſe creditur. Cæterum velut numini cuidam etiam fana & ſacella Homero fuiſſe erecta multis in locis conſtat, ut Smyrnæ, Alexandriæ, & alibi

Pindaricæ. De Pindaro fuſe ſupra, Od. 2. hujus libri.

7. *Ceæque.*) Simonides Ceius Pauſaniæ Lacedæmonum Principi valde honoratus, perinde ac Hieroni Siciliæ Tyranno, floruit circa Olympiad. 65. Aliter alii; ſed non mirum: vixit enim ille perdiu. Divinum hunc Poetam nuncupare divinus ipſe Plato, & aliquot ejus verſus afferre non dubitavit. Præclarum ex illius Threnis fragmentum exhibet Dionyſius. Halicarns ubi Danae ab Acriſio fluctibus maris ad certum naufragium expoſita ſuum deflet infortunium. Vide quæ de eo iam annotavi lib. 2. Od. 1. in fine. Valer. Maxim. lib. 1. c. 7. & 8. Suidam, &c.

Alcæi minaces.) Scilicet is Tyrannis infeſtus, quoſdam etiam ſuis verſibus exterminari fecit. De eo non ſemel antea, lib. 1. Od. 32. & lib. 2. Od. 13.

8. *Steſichorique graves camœnæ.*) Quintil. cit. *Steſichorum, quam ſit ingenio validus, materiæ quoque oſtendunt, maxima bella & clariſſimos canentem duces, atque Epici carminis onera lyra ſuſtinentem. Reddit enim perſonis in agendo ſimul & loquendo*

Nec,

Nec, ſi quid olim luſit Anacreon,
Delevit ætas: ſpirat adhuc amor,
Vivuntque commiſſi calores
Æoliæ fidibus puellæ.
Non ſola comptos arſit adulteri
Crines, & aurum veſtibus illitum
Mirata, regaleſque cultus,
Et comites, Helene Lacæna:
Primuſve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non ſemel Ilios
Vexata: non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve ſolus.
Dicenda Muſis prælia: non ferox

INTERPRETATIO.

*Neque tempus abolevit id quod Anacreon olim cecinit. Vivit etiamnum amor, ac ſpirant ardores mandati chordis Æoliæ virginis. Non una Helene Spartana adamavit pexos mœchi capillos, admirata veſtes auro diſtinctas, ornatum regium, ingentem*que *comitatum. Nec Teucer primus ſagittas contorſit arcu Cretenſi. Haud una vice Troia* fuit *expugnata. Non ſolus audax Idomeneus aut Sthenelus pugnas confecit a Muſis cani dignas. Non primus*

ANNOTATIONES.

debitam dignitatem: ac ſi tenuiſſet modum, videtur æmulari proximus Hemerum potuiſſe: ſed redundat atque effunditur: quod ut eſt reprehendendum, ita copiæ vitium eſt. Is erat ex Himera urbe Siciliæ. Florebat Olympiade 42. ante Chriſtum annis decem & ſexcentis. Ejus pauculi admodum verſus ad nos uſque pervenerunt. Non prætermittam quod ajunt, proſciſſa carmine Helena, immiſſam ab iratis ejus fratribus Caſtore & Polluce Steſichoro cæcitatem, ablatam vero palinodiam canenti. Dictus quod ϛῆσαι χορὸν πρῶτος κιθαρῳδίᾳ *ſtatuerit chorum primus in citharæ cantu:* nam antea Tiſias vocabatur. Suidas. Ei ſtatuam elegantem fuiſſe poſitam, quæ ſummo fuerit propter ingenium honore & nomine, teſtis Cicero in Verrem. Vide Plin. lib. 10. c. 29. ubi ait, *ſuavitatem præmonſtratam efficaci auſpicio, cum in ore Steſichori infantis luſcinia cecinit.*

9. *Anacreon.*) *Luſit*, inquit proprie Horatius: is enim amatoria præcipue ſcripſit: Ionicam ſecutus dialectum, quippe in media natus Ionia, Teo civitate. Floruit ante Chriſtum annis prope quingentis. Ex Suida, ſcripſit vitioſa carmina, Iambos, item quoſdam verſus mètri peculiaris, qui ab eo Anacreontici nuncupati ſunt. Hos venuſtos, dulces, ac lepidiſſimos appellat Gellius lib. 19. cap. 9. De eo iam lib. 1. Od. 17. ſtroph. 5. ad has voces, *fide Teia.* Vide Epod. 14.

12. *Æoliæ puellæ.*) De Sappho Æolia ſive Lesbia, lib. 2. Od. 13.

13. *Non ſola comptos arſit, &c.*) Exemplis conglobatis probat, ſi deſit Poeta, res qualque laudabiliter confectas interire: ante Helenam, inquit, fuerunt & aliæ mulieres bellorum cauſæ, quæ tamen ignorantur, quia nullus ſcriptor ea literis commendavit. Vide Athen. lib. 13. c. 1. ubi multa præter Troianum bella propter mulieres exarſiſſe adductis exemplis oſtendit.

16. *Helene Lacæna.*) De hac, ejuſque adultero Paride, lib. 1. Od. 15. & lib. 3. Od. 3. *Mirata aurum*, &c. Inſolitus nempe Spartanis cultus & luxus. At contra Phrygii acu veſtes pingere auroque exornare primi inſtituerunt. Hinc Helena corporis neglectui & parſimoniæ innutrita Paridis ejuſque comitum regalem pompam demiratur. Ovid. Epiſt. Paridis ad Helenam.

O quoties dices: quam pauper Achaia noſtra eſt!

. . . .

Parva ſed eſt Sparte: tu cultu divite digna.
Ad talem formam non facit iſte locus.
Cum videas cultus noſtra de gente virorum,
Quales Dardanias credis habere nurus?

17. *Primuſve Teucer, &c.*) Telamonis ille filius, Aiacis frater, ab Homero tam celebratus ob artem & peritiam jaculandi, non tamen fuit primus ea ſolertia inſignis: eximii extitere ante illum iaculatores. At hi minime ſunt clari, quia præcone & vate caruerunt. Homer. Iliad. θ. primos quoſque Troianorum arcu Teucer perdit, ibique octo nominantur eius ſagittis proſtrati. Vide & lib. 1. Od. 7. ſub finem.

Cydonio arcu.) Apud Cydonem Cretæ inſulæ civitatem arcus vel inventi, vel optimi fiebant: aptæ quoque ibidem ad ſagittas cannæ. Meminit Virgil. Ecl. 10. v. 59.

18 *Non ſemel Ilios vexata.*) Arx illa Troiæ ſæpius pro ipſa urbe uſurpatur. Expugnata fuit Troia primo ab Hercule, deinde ab Amazonibus, denique a Græcis. Priora tamen ea bella & excidia vix nota ſunt: poſteriùs vero quam celebre per Homeri carmen? Vide lib. 3. Od. 3. ſtroph. 6.

20. *Idomeneus.*) Filius Deucalionis ille, Rex

Hector, vel acer Deiphobus graves
Excepit ictus pro pudicis
Conjugibus puerisque primus.
Vixere fortes ante Agamemnona
Multi: ſed omnes illacrymabiles
Urgentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate ſacro.
Paulum ſepultæ diſtat inertiæ
Celata virtus. Non ego te meis
Chartis inornatum ſilebo,
Totve tuos patiar labores
Impune, Lolli, carpere lividas

INTERPRETATIO.

Hector acer, aut ſtrenuus Deiphobus ingentes plagas tulit pro caſtis uxoribus ac filiis. Ante Agamemnonem generoſi fuere complures. Verum cuncti indefleti & obſcuri premuntur oblivione ſempiterna, quoniam ſanctum Poetam non habuere. Virtus incognita parum differt ab ignavia deſpecta. O Lolli, ego te non relinquam ſine meorum carminum ornatu: neque tantas virtutes tuas ſinam injuſte ſepelliri invidia:

ANNOTATIONES.

Cretenſium, Minois nepos: armatus fulguri, pugnans apro comparatur ab Homero, Iliad. *v.*

Stenelus,) Is *impavidus & pugnæ ſciens* dicitur lib. 1. Od. 15. Vide ibi annot.

23. *Hector*.) Hunc Troianorum fortiſſimum Homerum Marti & *igni* cuncta devaſtanti ſimilem dicit. De eo iam lib. 3. Od. 3. ſtroph. 7. frater eius fuit *Deiphobus* poſt illum virtute præcipuus. De his, deque tota excidii Troiani ſerie multiplicique hiſtoria, conſule Dictyn Cretenſem, & Daretem Phrygium. Hic refert, *Priamum regem Troianorum* (patrem Hectoris, Deiphobi, Paridis, aliorumque plurium, ex Cic. Tuſc. 1.) *vultu pulcro, magnum, voce ſuavi, aquilino corpore. Hectorem blæſum, candidum, criſpum, ſtrabonem, pernicibus membris, vultu venerabili, barbatum, decentem, bellicoſum, animo magnum, civibus clementem, dignum & amori aptum. Deiphobum ſimilem patri, diſſimilem natura, fortem. Alexandrum, ſive Paridem, candidum, longum, fortem, oculis pulcherrimis, capillo molli & flavo, ore venuſto, voce ſuavi, velocem, cupidum imperii.*

Graves excepit ictus, &c.) *Hector* enim diris plagis tandem ab Achille confectus circa muros Troiæ ter ab eo raptatus eſt. Homer. Iliad. 23. Virg. Æneid. 1.

Deiphobus.) Helena poſt mortem Paridis in uxorem aſſumpta, eius dolo Græcis proditus eſt, atque ab his crudeliter necatus, truncatis manibus, pedibus, naribus, auribus, oculis evulſis, &c. Virgil. Æneid. 6. v. 495.

25. *Vixere fortes ante Agamemnona multi*.) Ut apud Troianos præter Hectorem, Deiphobum, aliosque aliquot; ſic etiam apud Græcos præter & ante Agamemnonem & quoſdam alios, multi fortiſſime dimicarunt, laudeque bellica inclaruerunt: omnes tamen illi ignorantur, quorum non celebravit virtutes Homerus, aut alius vates.

Agamemnon.) Exercitus Græcorum Princeps & coryphæus, a Darete ſupra cit. deſcribitur, *albo corpore, magnus, membris valentibus, facundus, prudens, nobilis.*

28. *Vate ſacro*) Seu quod inſtinctu divino afflatur Poeta, *ſacer* vocatur: ſeu quia *Muſarum myſta*, & *Sacerdos*. l. 3. Od. 1. init. ſeu quod *poetæ veluti Deorum aliquo dono & munere commendari nobis eſſe videantur*: quod ait Cic. de Haruſp. Reſp. 18. ex Ennio. Ovid. 3. de Arte:

Eſt Deus in nobis, ſunt & commercia cœli.
Sedibus æthereis ſpiritus ille venit.

Et alibi:

At ſacri vates & Divum cura vocantur.
Sunt etiam qui nos numen habere putant.

29. *Paulum ſepultæ diſtat inertiæ celata virtus*.) Virtus quæ non eſt conſpicua, nihilo felicior eſt quam inertia & deſidia, quam omnes aſpernantur.

32. *Totve tuos patiar labores*.) Lollius gravia geſſit bella, in Germania, Thracia, Galatia. Vide Dion. lib. 54.

33. *Lolli*.) M. Lollius conſul fuit cum Q. Æmilio Lepido, ann. U. C. 732. Horatio annum ætatis agente 44. Quod ipſe indicat lib. 1. Epiſt. ult. in fine, ubi ſcribit:

Forte meum ſi quis te percontabitur ævum,
Me quater undenos ſciat implevisse Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

Ad hunc binæ ſunt Horatii Epiſtolæ 2. & 18. lib. 1. in quarum priore *Maximum* eum appellat.

Obli-

Obliviones. Eſt animus tibi
Rerumque prudens, & ſecundis
Temporibuſque dubiiſque rectus;
Vindex avaræ fraudis, & abſtinens
Ducentis ad ſe cuncta pecuniæ:
Conſulque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus
Judex honeſtum prætulit utili, &
Rejecit alto dona nocentium
Vultu; & per obſtantes catervas
Explicuit ſua victor arma.
Non poſſidentem multa vocaveris
Recte beatum. Rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus ſapienter uti;
Duramque callet pauperiem pati,
Pejuſque letho flagitium timet:
Non ille pro charis amicis,
Aut patria timidus perire.

INTERPRETATIO.

oblivione. Mens tibi eſt rerum ſciens, æqua in proſperis & adverſis, avaritiæ dolis inimica & ſpernens pecuniam ad ſe omnia trahentem: non unius anni Conſul, ſed quotieſcumque judex innocens & fidelis honeſtum utili antepoſuit, atque fronte excelſa repudiavit munera improborum, ſuaque arma triumphans protulit per turmas impedire volentes. *Non recte appellaveris felicem* eum, *qui multa habet: rectius* autem *felicis titulum meretur qui ſcit bene uti donis Deorum, moleſtamque egeſtatem ferre; & plus horret ſcelus quam mortem. Is pro familiaribus & patria occumbere non veretur.*

ANNOTATIONES.

34. *Eſt animus tibi rerum prudens.*) Philoſophiæ notitia, vel uſu & prudentia inſtructus, ſagax, judicii & conſilii vim habens. Non ergo mirum ſi Auguſtus Caio Cæſari filio in Armeniam proficiſcenti moderatorem cuſtodemque Lollium dedit.

35. *Secundis temporibus dubiiſque rectus.*) Aequam ſervas mentem arduis in rebus, non ſecus ac in bonis temperatam. lib. 2. Od. 3.

37. *Vindex avaræ fraudis, & abſtinens.*) Laus hæc minime Lollio idonea, quem pecuniæ quam recte faciendi in omnia cupidiorem teſtatur Velleius Paterculus. Ergo vel tunc latebat adhuc, cum ſcriberet hæc Horatius, Lollii avaritia, quæ poſtea innotuit: vel huc facit Symmachianum illud, quod habet Sidon. Apollinar. lib. 8. Epiſtol. 10. *ut vera laus ornat, ita falſa caſtigat.* Conſtat ſubinde Cæſarem Lollio offenſum, ſeu quod Orientis provincias expilaſſet, ſeu alia de cauſa. Velleius lib. 2. Sueton. Tiber. cap. 13. Plin. lib. 9. cap. 35. &c.

39. *Conſulque non unius anni.*) Reipublicæ conſuluiſti quidem anno uno, ut alii Conſules: at ipſe tibi ſemper dominaris, cupiditateſque frænas & coerces, imo paſſim de illis triumphas exerens arma tua ubique victricia, ſcilicet abſtinentiam, juſtitiam, &c. optima certe allegoria, per quam Stoæ dogmata luculenter venditat Horatius.

49. *Duramque callet pauperiem pati.*) Vide lib. 3. Od. 2.

50. *Peiuſque letho flagitium timet.*) Juvenal.
Summum crede nefas animam præferre pudori;
Et propter vitam vivendi perdere cauſas.

51. *Non ille pro charis amicis, &c.*) Lib. 3. Od. 2. & 19.

ODE X.

AD LIGURINUM.

O Crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens,
Inſperata tuæ cum veniet pluma ſuperbiæ,
Et, quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ,
Nunc & qui color eſt puniceæ flore prior roſæ,
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hiſpidam;
Dices: heu (quoties te in ſpeculo videris alterum):
Quæ mens eſt hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

INTERPRETATIO.

O *Dure hactenus, & Veneris donis ſuperbe, quando inexpectata penna acceſſerit tuæ arrogantiæ, atque defluxerint capilli, qui modo per humeros diffunduntur, & qui modo roſa purpurea miŕātior eſt color deperditus Ligurinū mutarit in vultum hirſutū, tunc quandocunque te, diverſum aſpexeris in ſpeculo, dices: Eheu, qui nunc adeſt animus, quare idem non adfuit juveni* mihi? *vel quare huic menti non revertuntur integræ malæ.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 11. Lib. 1.

1. *O crudelis adhuc, &c.*) Specioſi iſtius pueri amore captum ſe declarat Horatius huius lib. Od. 1. v. 33. Hic patet vel conſtantem in tuenda pudicitia Ligurinum extitiſſe; vel Poetæ noſtro non reſpondiſſe.

Veneris muneribus potens.) Pulchritudine, gratia, ætatis flore ſpectabilis.

2. *Inſperata tuæ cum veniet, &c.*) Cum Iuventutis ac pueritiæ flos abierit, quod modo non cogitas.

Pluma.) Barba, lanugo, pili, Marcilius tamen contendit non de creſcente barba, ſed de ſeneſcente Ligurino locum hunc intelligendum. Citatque Ovid. Triſt. 4. Eleg. 18.

Iam mea cycneas imitantur tempora plumas.

Novus Interpres ſane audacior veteres omnes proſcindens, imo, inquit, Horatius Græcorum ritu locutus eſt; qui alas veniſſe rei alicui dicunt ad ſignificandum illam periiſſe ac velut avolaſſe: ſenſuſque eſt: cum ſuperbia Ligurini abſceſſerit, vel perierit forma qua ſuperbus erat, tum demum fore ut prioris arrogantiæ pœniteat. Acuta ſane interpretatio, cui non dubitarim refragari, & ab omnium antiquorum partibus ſtare.

3. *Deciderint comæ.*) Hæc verba ſtabiliunt opinionem Marcilii, quam modo retuli. Id eſt, cum iam pauci per tempora capilli cani ſuperfuerint, eritque [illegible] vel [illegible] erit Ligurinus, qui nunc ſpiſſa gloriatur cæſarie. Vide lib. 2. Od. 5. in fine: & lib. 3. Od. 20. ſub finem. Alii tamen explicant de pubertate: eo quod apud veteres comam tondendi mos eſſet puberibus ſaltem honeſtis & caſtis, qui ſic ab effeminatis & delicatis diſtinguebantur. Alioquin enim impuberes quilibet comam ſtudioſe nutriebant: unde comati & capillati nuncupabantur. De more præciſam ea ætate cæſariem Diis præſertimque Apollini qui comatus fingebatur, conſecrandi, dixi alibi.

5. *Ligurinum.*) Quidam legunt *Ligurine*, voluntque verbum *vertere* abſolute poni, ut apud Virgil. Æneid. 1. *Tum prora avertit.* Sed vulgatam lectionem præferendam cenſeo.

6. *Speculo.*) Velut effeminato quod feminæ eſt tribuit ſpeculum. Sic Iuvenalis Othonem Imperatorem vellicat etiam in caſtris ſpeculum circumferentem. Sat. 2. v. 99. & 103. *Conſilium formæ* ſpeculum belle vocat Martialis.

Alterum.) Longe mutatum, e lævi & polito hiſpidum, piloſum, horridum.

7. *Quæ mens eſt hodie, &c.*) Dum annis & pulchritudine florebam, cur non ego quæſtum meretricium feci?

8. *Vel cur his animis, &c.*) Aut quare non redeunt mihi imberbes genæ, cum iam tempore didici, ætatem labi & formam perire.

Incolumes.) Colore & iuventute nitentes, nullis tum rugis deformatæ, ætatis vigore florentes.

AD PHYLLIDEM,

ODE XI.

Die natali Mœcenatis invitat eam ad convivium.

EST mihi nonum ſuperantis annum
Plenus Albani cadus: eſt in horto,
Phylli, nectendis apium coronis:
Eſt hederæ vis
Multa, qua crines religata fulges:
Ridet argento domus: ara caſtis
Vincta verbenis avet immolato
Spargier agno.
Cuncta feſtinat manus: huc & illuc
Curſitant miſtæ pueris puellæ;
Sordidum flammæ trepidant rotantes
Vertice fumum.
Ut tamen noris, quibus advoceris

INTERPRETATIO.

O Phylli, amphoram habeo plenam Albani vini nonum annum tranſgreſſi: habeo in horto Apium ad corollas texendas: habeo magnam hederæ copiam, qua vinctis capillis reſplendes. Nitent ædes argenteis vaſis: *ara verbenis puris coronata optat reſpergi* cruore *agni mactati. Manus omnium ſtrenue laborant: famulæ ſervis junctæ huc illucque diſcurrunt. Ignis tremit atrum fumum circumvolvens in apicem. Attamen ut ſcias ad quam*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 2. Lib. 1.

1. *Eſt mihi, &c.*) Natalem Mœcenatis celebraturus Poeta noſter Phyllidem ad epulas invitat, lautaque ſpondet fore omnia; ne vero illa Telephi amore retineatur, multis conatur efficere.

Virg. Eclog. 3.

Phyllida mitte mihi: meus eſt natalis, Iola.

Nonum ſuperantis annum plenus Albani cadus.) Cadus vini ante novem annos conditi, proindeque maturi & boni.

2. *Albani:*) Quod ex Italicis ſuaviſſimum & gratiſſimum aſſerit Athenæus, lib. 1. cap. 25. Idem teſtatur Plin. lib. 14. cap. 2. & 6. & aliqui. Martial. lib. 13. Epigramm. 109.

3. *Phylli.*) De ea iam lib. 2. Od. 4.

Apium.) Hoc arceri ebrietatem, bonumque corpori odorem conferri ajunt: hinc ex eo coronæ. Vide Plin. lib. 20. c. 11. & lib. 19. c. 8. ſub finem. Vide & lib. 1. Od. 36. & lib. 2. Od. 7. v. 24. annot.

4. *Hederæ.*) Hæc Baccho ſacra, atque ebrietatis antipharmacum. Apud Theocrit. Idyll. 3 paſtor coronam ex hedera & apio implexam geſtat Amaryllidis ſuæ gratia.

6. *Ridet argento domus.*) Non diſplicet novi interpretis mens locum iſtum ſic explicantis: ædes meæ nitent quaſi argentum; munda paſſim omnia ſunt; nec enim tantæ Horatii opes, ut argento vera domus colluceret; ut erudite & ſagaciter, more quidem ſuo, ait ibidem Dacerius, quem honoris cauſa nomino.

Ara caſtis vincta, &c.) E vivo ceſpite ſtructa ara puris ex more herbis coronata mox imbuetur mactati agni ſanguine.

7. *Verbenis.*) Vide lib. 1. Od. 19. annot. ad v. 14.

Immolato.) Cædendæ victimæ caput aſpergebatur mola ſalſa, id eſt farre toſto & ſale commixtis: hinc vox, *immolare*.

9. *Cuncta feſtinat manus, &c.*) Cuncti allaborant, ancillæ famulique ſimul diligenter parant quæcumque ſunt ad convivium neceſſaria.

11. *Sordidum flammæ, &c.*) Culinæ meæ focus plurimum habet ignis, e quo flammæ ſurſum feruntur in verticem, & rotæ modo contorquentur ac trepidant, aguntque fumum denſum ac ſordidum.

13. *Ut tamen noris, &c.*) Ut intelligas quale ſit gaudium hodiernum, quanta ſit hilaritatis cauſa, ad quam te voco: Idus ſunt Apriles, in quibus natalem celebro Mœcenatis, meo natali jure mihi potiorem.

14. *Idus.*) Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 15. *Nonnullis placet Idus vocatas ἀπὸ τοῦ εἴδους, quod ea die plenam ſpeciem Luna demonſtrat. Sunt qui exiſtiment Idus ab ove induli dictas; quam hoc nomine vocant Tuſci, & omnibus Idibus*

Gaudiis: Idus tibi ſunt agendæ;
Qui dies menſem Veneris marinæ
Findit Aprilem;
Iure ſolennis mihi, ſanctiorque
Pene natali proprio, quod ex hac
Luce Mœcenas meus affluentes
Ordinat annos.
Telephum, quem tu petis, occupavit,
Non tuæ ſortis juvenem puella
Dives & laſciva, tenetque grata
Compede vinctum.
Terret ambuſtus Phaeton avaras
Spes; & exemplum grave præbet ales

INTERPRETATIO.

lætitiam invitaris, celebrandæ tibi Idus, qui dies Aprilem dividit Veneri maritimæ ſacrum: *merito mihi feſtivus, atque ſacratior fere meo natali; quoniam ab ea die Mœcenas amicus accreſcentes annos computat. Telephum* porro *nequaquam tuæ conditionis adoleſcentem, quem concupiſcis, cepit virgo opulenta & proterva, retinetque jucundis vinculis aſtrictum.* Cæterum *Phaeton concrematus deſideria cupida comprimit: volucris autem Pegaſus graviter ferens Bellerophontem equi-*

ANNOTATIONES.

ovis immolatur a flamine. Nobis illa ratio nominis vero propior exiſtimatur, ut Idus vocemus diem, qui menſem dividit. Iduare enim Hetruſca lingua dividere eſt; unde & vidua, quaſi valde idua, id eſt, valde diviſa, vel a viro diviſa. Hinc patet cur Aprilem findere, id eſt, quaſi medium ſecare ab Horatio dicatur. Idus enim ſunt decima tertia die menſium Martii, Maji, Iulii, Octobris: in reliquis autem menſibus ſunt die quintadecima.

15. *Menſem Veneris marinæ, &c.*) Aprilis ſecundus anni Romanorum menſis ab aperiendo dictus quaſi aperilis, quod eo tempore arbores & plantæ aperire ſe in germen incipiant. Alii dictum putant quaſi Aphrilem, cum aſpiratione, ab ἀφρῦ maris ſpuma, e qua Venus orta creditur, quæ & Ἀφροδίτη inde Græcis appellata. Porro ut primum menſem a patre ſuo Marte, ita ſecundum ab Æneæ matre Venere nominavit Romulus: & in eo Veneri ſacrum fieri a matronis, poſtea conſtitutum. Hæc Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 12. & eiuſdem lib. cap. 21. *cum Sol vernalis Æquinoctii tranſgreditur fines, augendo diem; tunc & Venus læta, & pulcra virent arva ſegetibus, prata herbis, arbores foliis. Ideo majores noſtri Aprilem menſem Veneri dicaverunt.* Lege ibid. alia quædam ſcitu non indigna. Vide & ſupra lib. 3. Od. 26. v. 5. annot.

18. *Quod ex hac luce Mœcenas, &c.*) Idibus Aprilis natus Mœcenas prodiit in lucem, Mœcenas, inquam, *præſidium ac dulce decus meum*, o dies natali proprio mihi ſanctior! Nam & eius vitam meæ longe antepono.

19. *Affluentes ordinat annos.*) Exinde venientes annos vitæ numerat, ætatemque ordinat. Ut a Conſulibus publice, ſic privatim a natali ſuo quiſque annos computabat, inquit Torrentius.

21. *Telephum.*) De eo jam lib. I. Od. 13. & lib. 3. Od. 19. hic *ſpiſſa nitidus coma puroque ſimilis Veſpero* commendatur: illic *roſea cervix & cerea brachia* laudantur.

22. *Non tuæ ſortis.*) O Phylli, ne differ ad me proficiſci tui percupidum: nec te remoretur Telephi amor. Hunc enim omnino excutere animo tuo debes, tum quod tibi eſt is diſpar valde, tum quia occupatus eſt puella ſuæ ſortis, divite ſcilicet, ut ipſe, & ingenua, non meretriciæ conditionis, ut tu.

23. *Puella dives & laſciva.*) An illa Chloe, de qua lib. 3. Od. 19.

Tenetque grata compede vinctum.) Sui amoribus ſuæque velut ſervituti prorſus addictum habet.

25. *Terret ambuſtus Phaeton avaras ſpes.*) Exemplis probat Horatius non eſſe id appetendum quod eſt ſupra nos, quodque vix ſperari aut aſſequi fas videatur. Nota eſt cuilibet hiſtoria & caſus Phaetontis, qui cum Solis currum equoſque regere cupiiſſet, *currus auriga paterni* temerarius, *magnis excidit auſis*; in Eridanum Iovis fulmine deiectus. Vide Platon. in Timæo, Ovid. Metam. 2. Lucret. lib. 5. &c.

26. *Ales Pegaſus terrenum equitem gravatus, &c.*) De Pegaſo alato equo, inter ſidera relato, dixi lib. 1. Od. 27. *Terrenum equitem*, mortalem, nempe *Bellerophontem*, qui a Bellero Corinthi rege interfecto vocabulum ſortitus eſt, Hipponomus antea dictus. Quod vero pertinet ad rem præſentem, dicitur is poſt occiſam auxilio Pegaſi Chimæram ſecundis rebus elatus, tentaſſe in cælum etiam eiuſdem Pegaſi ope aſcendere, ut quid ageret illis Iupiter perſpiceret. At œſtro a Iove immiſſo Pegaſus fatigatus ſeſſorem excuſſit, qui membris confractis decidens curioſæ ambitionis pœnas exſolvit. Vide lib. 1. Od. 27. cit. & lib. 3. Od. 7. & 12.

Pega-

Pegaſus, terrenum equitem gravatus
　　Bellerophontem.
Semper ut te digna ſequare; & ultra
Quam licet ſperare, nefas putando,
Diſparem vites. Age jam meorum
　　Finis amorum;
(Non enim poſthac alia calebo
Fœmina) condiſce modos, amandæ
Voce quos reddas. Minuentur atræ
　　Carmine curæ.

INTERPRETATIO.

tem terreſtrem, inſigne documentum præſtat, nunquamnon ſectere tibi convenientia, fugiaſque diſſimilem, nefas exiſtimando petere plus quam decet. Heus amorum terminus meorum deinceps, (nam in poſterum alteram mulierem non amabo) diſce numeros quos ſuavi moduleris voce. Cantu mulcebuntur ægritudines importunæ.

ANNOTATIONES.

29. *Ut digna te ſequare.*) Ut virum conditione tibi ſimilem ſequare: qualis Horatius: diſparem vero, qualis Telephus, non tantum non ſperes aut ſequaris, ſed vites. Alias male tibi cedet; quemadmodum ceſſit peſſime Phaetonti ac Bellerophonti altiora ſe quærentibus.

31. *Meorum finis amorum.*) Age Phylli quam conſtanter amare conſtitui, Telephi oblita conferte ad me. Propert. lib. 1. Eleg. 12.

Me neque amare aliam, neque ab hac deſiſtere fas eſt.
Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.

34. *Condiſce modos, &c.*) Vel diſce cantilenas, quas in convivio amabili voce decantes ad diei jucunditatem & hilaritatem, vel, e Lyricis meis carminibus diſce aliquid, quo in amorem meum alliciaris, canendo apud me inter epulas.

35. *Minuentur atræ carmine curæ.*) Meos etiam modulando verſus, pelles ægritudinem illam curaſque illas, quas Telephi tibi amor invexit.

AD VIRGILIUM.

ODE XII.

Vernam tempeſtatem deſcribit: tum invitat eum ad epulas & ad hilaritatem.

JAM veris comites, quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ:

INTERPRETATIO.

NUnc auræ Thraciæ vernū tēpus comitantes & mare tranquillū reddentes vela pulſant.

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod Od. 6. Lib. 1.

1. *Jam veris, &c.*) Egregie Parthenius more ſuo, in hac eleganti Ode, notat verba lectiſſima, & dictiones haud vulgares: atque merito dignam videri, quæ ad Virgilium mitteretur; nec enim vel ipſum tot coloribus, tot florum varietatibus efflorescere. Valeant ergo qui adulterinum neſcio quem titulum huic Odæ præfixum e veteribus nonnullis codicibus eruunt perperam, quaſi Horatius ſcripſerit ad Virgilium quemdam myropolam ſeu unguentarium. Certe enim intelligendus hic eſt Virgilius Poeta, qui recte *cliens nobilium juvenum*, non alter quiſquam cenſeatur. Vide infra annot.

Veris comites, &c.) Zephyri procul dubio, quicquid alii ſentiant; hi enim ver comitari duntaxat & maria temperare dici poſſunt. At cur *Thraciæ animæ* vocantur; nam proprie Boreas e Thracia in Italiam ſpirat? Ita lib. 1. Od. 25. v. 11.

Ser.

Iam nec prata rigent, nec fluvii ſtrepunt
Hyberna nive turgidi.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix avis, & Cecropiæ domus
Æternum opprobrium, quod male barbaras
Regum eſt ulta libidines.
Dicunt in tenero gramine pinguium
Cuſtodes ovium carmina fiſtula,
Delectantque Deum, cui pecus & nigri
Colles Arcadiæ placent.
Adduxere ſitim tempora, Virgili:
Sed preſſum Calibus ducere Liberum
Si geſtis, iuvenum nobilium cliens,

INTERPRETATIO.

Iam neque prata ſunt gelu *conſtricta, nec flumina murmurant hyemis nivibus inflata. Nidum ſtruit avis infortunata, Ityn lugens miſerabiliter, ac ſempiterna ignominia Athenienſis familiæ, quia ſcelerate vindicavit immanem regis laſciviam. Paſtores oviū in herba molli cantilenas reſonant fiſtula, atque recreant numen, quod gregibus gaudet & umbroſis collibus Arcadiæ. O Virgili, tempus advexit ſitim: ac ſi cupis bibere vinum Calibus expreſſum,* tu *cliens illuſtrium adoleſcentum, accipies vinum* dato *unguento*

ANNOTATIONES.

Scilicet Thracia ventorum quorumlibet ſedes & officina eſt, teſte Euſtathio ad Iliad. 9. vel potius, noſter Homerus, ut alibi ſæpe, inſecutus minus accurate locutus eſt. Bene citato loco Homerus Boream & Zephyrum e Thracia flantes pariter exhibet: at non item Horatius. Hic ſiquidem Italus, ille vero a partibus Minoris Aſiæ, Atqui diverſi plane venti e Thracia Italiam Aſiamque perflant, inter hanc & illam fere media.

Quæ mare temperant.) De Zephyris maria ſolventibus ac ver parientibus, lib. 3. Od. 7. initio.

Animæ.) Alluſio ad Græcam vocem, *ανεμος*, *ventus*. Virgil. Æneid. 8.

Quantum ignes animæque valent.

Lucret.

Aurarumque leves animas.

Impellunt lintea.) Ad navigandum utiles ſunt.

3. *Nec fluvii ſtrepunt.*) Qui nivibus liquefactis intumuerant paulo ante, ac vehementiori curſu ſtrepitum edebant, iam nunc imminuti haud amplius ſtrepunt.

5. *Nidum ponit Ityn flebiliter gemens, &c.*) Hirundo iam nidificat.

Ityn.) Homero *Itylum*.

6. *Infelix avis.*) Progne & Philomela Pandionis Athenienſium regis filiæ erant. Illa Tereo regi Thraciæ nupta, Ityn communem filium marito epulandum appoſuit, ultura ſororem ſuam ab eo conſtupratam. Tereus utramque ſtricto pugione ad necem perſequitur. Ecce vero Progne in hirundinem, Philomela in luſciniam, Itys in phaſianum, vel, ut alii volunt, in carduelem, Tereus denique in upupam tranſmutantur. Ita fabulatores. Vide Ovid. 6. Metamorphoſ. Fab. 7. &c.

Cecropiæ domus æternum opprobrium, &c.) A Cecrope Athenienſium primo rege denominatur quicquid ad Athenas vel reges Athenarum pertinet. Significatur itaque hic Pandionis familia etſi minime Cecropi vel Cecropidis cognita. *Opprobrium*, quia *male* & iniuſte mactato Ity filio, *libidinem* eius patris Terei ulciſci voluit ipſa mater Progne.

9. *Dicunt in tenero, etc.*) Paſtores ludunt fiſtula in gramine ſedentes, canuntque laudes Panos gregibus præſidentis & collibus Arcadiæ. Vide lib. 3. Od. 18. Virg. Eclog. 2.

Pan primus calamos cera coniungere plures
Inſtituit; Pan curat oves, oviumque magiſtros.

Et Eclog. 4. & 10.

Pan Deus Arcadiæ.

11. *Nigri colles.*) Vel, umbriferi ob ſylvas; vel, fertiles, nam Virg. Georg. 2. v. 203.

Nigra fere et preſſo pinguis ſub vomere terra
Optima frumentis.

12. *Arcadiæ.*) Peloponneſi regio eſt mediterranea ab Arcade Jovis & Calliſtus filio nuncupata, montanis paſcuis amœna, & hinc gregibus educandis, colendoque Pani devota: Poetis paſſim decantatiſſima.

13. *Adduxere ſitim tempora.*) Adultum ver ac iam provectum (in Italia videlicet calidius quam apud nos Francos) adduxit æſtum ac *ſitim* proinde, ſuadetque pocula. Quidam putant notari horam diei cœnæ deſtinatam, puta nonam vel octavam: quo ſenſu Virg. Georgic. 3. v. 327.

Inde ubi quarta ſitim cæli collegerit hora.

14. *Preſſum Calibus Liberum.*) Cur Liber nominatur Bacchus, & quod pro vino ponatur, vel ſciolis compertum. De *Calibus* urbe Campaniæ, deque vini Caleni bonitate dixi lib. 1. Od. 20. v. 9. ubi, *prælo domitam Caleno uvam*: item Od. 31. *premant Calena falce vitem, &c.*

Liberum.) Seneca de Tranquill. c. 15. *non ob linguæ licentiam dictus Liber, ſed quia liberat ſervitio curarum animum, vegetioremque et audaciorem in omnes conatus facit Bacchus inventor vini.*

15. *Iuvenum nobilium cliens.*) O Publi Virgili Maro, qui colis Tiberium Druſumque Nerones Liviæ filios, Marcellum Auguſti generum atque adoptione filium, alioſque Romanæ iuventutis ac nobilitatis Principes,

Nardo vina merebere.
Nardi parvus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpitiis accubat horreis,
Spes donare novas largus, amaraque
Curarum eluere efficax.
Ad quæ ſi properas gaudia, cum tua
Velox merce veni. Non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena dives ut in domo.
Verum pone moras, & ſtudium lucri:
Nigrorumque memor, dum licet, ignium,
Miſce ſtultitiam conſiliis brevem.
Dulce eſt deſipere in loco.

INTERPRETATIO.

Exiguum vas unguenti amphora trahet quæ modo conditur apotechis Sulpitiis, ſpē novam dare liberalis, & moleſtiam ægritudinum diſcutere idonea. Quod *ſi ad iſtam hilaritatem feſtinas, accede protinus cum tua merce. Scyphis ego meis rigare te nihil conferentem nolo, quaſi opulentus in ædibus refertis. Sed abjice retardationem & quæſtus curam: atque dum potes recordatus atri rogi brevem inſaniam admiſce ſapientiæ. Tempeſtive inſanire ſuave eſt.*

ANNOTATIONES.

16. *Nardo vino merebere.*) Affer unguentem e nardo, ego vina conferam. De nardini unguenti pretio & natura, lib. 2. Od. 11. v. 16. annot. Catullus e contrario Od. 13. ita præſcribit ab Fabellum:

Cœnabis bene, mi Fabulle, apud me,
Si tecum attuleris bonam atque magnam
Cœnam,
Sed contra accipies meros amores,
Seu quid ſuavius elegantiuſve.
Nam unguentum dabo. &c.

17. *Nardi parvus onyx eliciet cadum, &c.*) Modicum unguenti a te collatum a me compenſabitur integro vini optimi cado, quod ego petam & mercabor ex horreis publicis.

Onyx.) Græca vox unguem ſignificans, pariter & alabaſtriten, id eſt lapidem colore ſimilem humano ungui. De eo Plin. lib. 36. c. 7. *Onychen etiamnum in Arabiæ montibus nec alibi uſquam naſci putavere noſtri veteres.* Et c. ſeq. *hunc aliqui lapidem alabaſtriten vocant, quem cavant ad vaſa unguentaria, quoniam optime ſervare incorrupta dicitur.* Addit & alia quædam lib. 37. c. 6. in fine. Dioſcorid. lib. 5. c. 153. meminit etiam eius lapidis, e quo facta vaſa *ονυχες* dicebantur. Iſidor. lib. 16. c. 15. *alabaſtrites*, inquit, *lapis candidus, intertinctus variis coloribus, e quo fuit vaſculum unguenti evangelici. Cavant enim hunc ad vaſa unguentaria.*

Martial. lib. 7. Epigram. 93.

Unguentum fuerat quod onyx modo parva gerebat.

18. *Sulpitiis accubat horreis.*) Quædam erant horrea ſeu apothecæ in urbis regionibus variis, in quibus venalia ſeu vina ſeu fruges condebantur donec emerentur. Inter alia erant quæ ædificarat Sulpitius Galba, & de ejus nomine appellabantur: deque his loquitur Horatius.

19. *Spes donare novas largus, &c.*) Hæc vini eſt virtus & proprietas, ut audaciam timidis donet, anxiis ſollicitudines eximat, &c. Vide lib. 3. Od. 21. ſtrophe 5. Hinc & lib. 2. Od. 7. *Maſſicum* vocat *obliviosum*, id eſt, curarum oblivionem inducens.

21. *Ad quæ ſi properas gaudia, cum tua, &c.*) Ergo ſi cupis mecum iucunde epulari, atque e meo vino bibere, quaſi mercator accede, & affer quod commutes, redones, remuneres. Ne aſymbolus ut immunis, venias: para nimirum quæſtiones eruditas, lepidaſque argutiolas florentem vino animum laceſſentes, quæ ſint veluti ſecundarum menſarum tragemata ſeu bellaria: de quibus Aul. Gell. lib. 6. c. 13. & hac quidem *merce* inſtructus iubetur venire ab Horatio Virgilius.

23. *Immunem.*) Apud Eraſmum proverbium eſt, *immunem venire.* Quædam olim erat cœna ex communi collecta, in quo ſuam quiſque ſymbolam afferebat. Vide lib. 3. Od. 23. v. 17.

24. *Plena dives ut in domo.*) Ut facere poſſet dives rebus omnibus abundans, nihilque opus habens remunerationis.

25. *Studium lucri.*) Iocus admodum facetus, quo Virgilium abſtrahit a muſæo, & a condendis aſſidue carminibus ipſi profecto quæſtuoſis: nam pro iis ſat liberaliter donatus ab Auguſto aliiſque proceribus iam fuerat.

26. *Nigrorumque memor, dum licet, ignium, &c.*) Mortis memor, triſtiſque ac funebris rogi in quo cremantur cadavera: quandiu licet, ac vivis, gaudia huius vitæ carpere feſtina.

27. *Miſce ſtultitiam conſiliis brevem.*) Severitatem aliquantula hilaritate tempera: intermitte ſeria, iocis paululum vaca. Qui relaxandi animi gratia ludendo laſciviunt, quaſi inſanire videntur. Hinc Poeta *brevem ſtultitiam* appellat: Anacreon vero *σωφρονα λυσσαν ſapientem furorem.*

28. *Dulce eſt deſipere in loco.*) Congruo tempore & loco animi ſeveritatem abiicere expedit. Senec. de Tranquill. lib. 1. c. ult. *Si Græco Poetæ credimus*, inquit, *interdum & inſanire iucundum eſt.* Menander in Comœdia, cui titulus *πωλουμενοι venales ουκ παντα χου το φρονιμον αρμοττει παρον, και συμμανηναι δ' ενια δει. non ſemper ſapientiam decet adeſſe, & inſanire cum aliis quandoque oportet.* Ubi vulgo *συμβηναι* legi perperam, ſententiæ & proſodiæ ratio luculenter evincit.

ODE XIII.

IN LYCEN VETULAM.

AUDIVERE, Lyce, Dii mea vota; Dii
Audivere, Lyce. Fis anus, & tamen
Vis formoſa videri:
Ludiſque, & bibis impudens;
Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum ſollicitas. Ille virentis &
Doctæ pſallere Chiæ,
Pulcris excubat in genis.
Importunus enim tranſvolat aridas
Quercus; & refugit te, quia luridi
Dentes, te quia rugæ
Turpant & capitis nives.
Nec Coæ referunt jam tibi purpuræ,

INTERPRETATIO.

O Lyce, Dii exaudiverunt meas preces; Lyce, Dii exaudiverunt. Jam *vetula es; ac nihilominus cupis apparere ſpecioſa: & jocaris & potas abſque pudore; atque tremente voce amorem tardum excitas ebria. At ille vigilat in malis formoſis Chiæ* ætate *florentis & ſcientis pſallere. Nam quercus areſcentes deſerit inquietus, avolatque; quoniam te dentes lividi, te rugæ & canities capillorum fœdant. Neque* vero *purpureæ ve-*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 5. Lib. 1.

1. *Lyce.*) Hujus olim iuventute & forma ſplendidæ amores arrogantiamque perſecutus fuerat Horatius, lib. 3. Od. 10. Eidem nunc ſenio deturpatæ inſultat. Sic & Lydiæ quondam pulcræ, iam vero deformatæ illudit lib. 1. Od. 25.

4. *Ludiſque.*) *Vous faites l'enjouèe, Voi fate de' giuochi.*

Bibis impudens.) Vinoſas ſemper fuiſſe mulieres impudicas, notum eſt: contra pudicæ vino abſtinebant. Vide lib. 3. Od. 15. in fine: ibique annot.

5. *Cantu tremulo.*) Hoc referunt quidam ad vitium ingraveſcentis ætatis, ſed melius alii ad animum libidinoſum, vocemque ad mollitiem inflexam. Sic Perſius Sat. 1. v. 21.

cum carmina lumbum
Intrant, & tremula ſcalpuntur ubi intima verſu.

7. *Doctæ pſallere Chiæ.*) Meretrices ut plurimum pſaltriæ erant, id eſt, cantare ſimul & citharam pulſare noverant. Hæc nomen habebat ex inſula maris Egæi, Chio dicta, hodie *Scio*, an. 1565. a Turcis per nefas & contra fidem occupata: vino optimo celebrata quondam. Vide lib. 3. Od. 19. v. 5.

8. *Excubat.*) Viget, agit in iuvenili facie, in ſenili vero quaſi ſopitus elangueſcit, ſegnis, emortuus.

9. *Importunus.*) Levis, mobilis, inconſtans: alii perperam, non bene conveniens.

Aridas quercus.) Sic lib. 1. Od. 25. De Lydia, *aridas frondes*, id eſt, meretrices vetuſtate deformes, in quibus nec ſuccus, nec color, nec ſpecies, ut olim.

12. *Capitis nives.*) Velut duruſculam hanc translationem ac metaphoram, atque a longinqua ductam ſimilitudine notat Quintilianus lib. 8. c. 6. Verum talia Poetis quidem, non ita vero proſæ convenire ibid. ſubiungit.

13. *Nec Coæ referunt, &c.*) Præteritos annos, formam priſtinam non reducunt ſeu veſtes pretioſæ ſeu gemmæ & lapilli, nec quivis corporis cultus & ornatus. Auſon.

Dicebam tibi, Galla, ſeneſcimus: effugit ætas.
Nec revocare potes qui periere dies.

Coæ purpuræ.) Cos Aſiæ inſula verſus oram Cariæ littoralem, hodie *Lango*; valde ferax, ut proverbio diceretur, *quam Cos nutrit, hunc neque Ægyptus*, in eos quibus vix magna ſatisfaciunt. Euſtath. Iliad. 14. Apellis eximii illius pictoris patria fuit. In ea texebantur panni ſubtiliſſimi e bombyce; non procul autem purpura fiebat exquiſita. Ergo vel de purpureis reipſa veſtibus intellige locum hunc, vel de bombycinis candore eximio nitentibus. Vide annot. ad v. 10. Od. 1.

Nec

Nec clari lapides tempora, quæ ſemel
Notis condita faſtis
Incluſit volucris dies.
Quo fugit Venus, heu? Quove color decens?
Quo motus? Quid habes illius, illius,
Quæ ſpirabat amores,
Quæ me ſurpuerat mihi,
Felix poſt Cynaram, notaque & artium
Gratarum facies? Sed Cynaræ breves
Annos fata dederunt,
Servatura diu parem
Cornicis vetulæ temporibus Lycen:
Poſſent ut juvenes viſere fervidi
Multo non ſine riſu,
Dilapſam in cineres facem.

INTERPRETATIO.

ſtes Coæ, nec lapilli ſplendentes nunc reddunt tibi annos, quos fluxum tempus condidit incluſos annalibus publicis. Eheu quo venuſtas, quo nitor, quo agilitas abiit? Ecquid tibi reſtat eius, eius inquam *quæ amores exhalabat, quæ mihi me abſtulerat, poſt Cynaram felix, & famoſa vultu artificioſe & belle* compoſito? *At Cynaræ non longam vitam ſors indulſit; diu conſervatura Lycen longævæ cornici ætate æqualē; ut adoleſcentes calidi queant videre facem in favillas redactam, haud abſque ludibrio.*

ANNOTATIONES.

huius libri. Lege & Plin. lib. 11. cap. 22. ubi, *telas araneorum modo texunt ad veſtem luxumque feminarum quæ bombycina appellatur. Prima eas redordiri rurſuſque texere invenit in Co mulier Pamphila, &c.* & cap. 23. *Bombycas & in Co inſula naſci tradunt, ... fieri autem primo papiliones parvos nudoſque, mox frigorum impatientia villis inhorreſcere, & adverſum hyemem tunicas ſibi inſtaurare denſas, pedum aſperitate radentes foliorum lanuginem in vellera: hanc ab his cogi ſubigique unguium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuarique ceu pectine, &c.* falli porro Plinium conſtat, nec enim e foliis quibus inſidet papilio, ſed ex alvo ſua promit tenuem iſtam lanuginem, filaque ac totum opus.

15. *Notis condita faſtis.*) In faſtis perſcribebantur nomina, anni, facta magnorum virorum: ſeu, faſti libri erant, in quibus cuiuſque diei annique geſta notabantur, ad memoriam poſterorum. Cic. Epiſt. *Decrevi ut in faſtis ad eum diem Bruti nomen aſcriberetur . . . . Quod cum ego dabam Bruto, notam eſſe in faſtis gratiſſimæ victoriæ memoriam volebam.* Senſus Horatii eſt: ſicut non redeunt anni conſulum aliorumve in faſtis & annalibus ſcripti; ſic prior ætas Lyces famoſe tranſacta non redibit. Iuventus, forma, gratia dudum abierunt, nunquam reparabuntur aut redibunt.

18. *Quo motus?*) Ubi decorus ille pridem inceſſus, geſtus, & in ſaltando agilitas, quæ te ſpectabilem faciebant?

Quid habes illius, &c.) Quid iam habes reſiduum e priſtina tua pulcritudine, qua fueram captus & mihimet ereptus?

Virgil. Eclog. 4.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error.

19. *Spirabat amores.*) Anacreon ſcripſerat παιδα Κυπριν πνευσα. *puella quæ Venerem ſpirat.* Act. Apoſt. cap. 9. ὁ δε Σαυλος εμπνεων απειλης και φονε *Saulus ſpirans minarum & cædis.*

21. *Felix poſt Cynaram.*) Uni cedens Cynaræ, elegantia ſcilicet & venuſtate: poſt Cynaram ſecunda. Vel, poſt mortuam Cynaram mihi tum demum adamata. Vide ſupra huius lib. Od. 1. v. 4.

Notaque & artium gratarum facies.) Artificioſe compoſita, fucis exornata: vel iis a natura dotibus inſtructa, quæ amorem excitant & pelliciunt, quales frons hilaris & aperta, oculorum fulgor, ſuperciliorum nutus, genarum candor aliquo rubore diſtinctus. Quidam legunt *facie*; nec male.

24. *Parem cornicis vetulæ, &c.*) Cornicis ætas diuturna, hinc dicta annoſa lib. 3. Od. 17. vide ibi annot.

26. *Poſſent ut iuvenes, &c.*) Ad hoc o Lyce, protraxiſti vitam uſque ad ſenectutem, ut eſſes ludibrio iuvenibus, te videntibus mutatam & depravatam ſenio ac velut extinctam & in viles *cineres dilapſam*; inſtar facis, poſtquam ingens lumen ſplendoremque emiſit, tempore conſumptæ & in favillas tenues & ſiccas redactæ.

AD AUGUSTUM,

ODE XIV.

Sat magnos honores ei tribui non poſſe.

QUÆ cura patrum, quæve Quiritium,
Plenis honorum muneribus tuas,
Auguſte, virtutes in ævum
Per titulos, memoreſque faſtos
Æternet? O qua Sol habitabiles
Illuſtrat oras, maxime Principum;
Quem legis expertes Latinæ
Vindelici didicere nuper,
Quid Marte poſſes. Milite nam tuo
Druſus Genaunos, implacidum genus,
Brennoſque veloces, & arces
Alpibus impoſitas tremendis
Dejecit acer plus vice ſimplici.
Major Neronum mox grave prælium

INTERPRETATIO.

QUOD Senatum, vel quod Populi Romani ſtudium amplis honorum donis tuas, Auguſte, virtutes in ſempiternum propaget per inſcriptiones & faſtos memoriam cuſtodientes? o maxime Principũ, quacumque Sol habitabiles terras illuminat, quem Vindelici Imperio Romano nondum ſubditi ſenſerunt quantum re militari valeas? Tuis enim exercitibus Druſus non ſemel ſtrenue profligavit Genaunos immanem gentem & Brennos celeres, caſtellaque Alpibus horrificis extructa. Deinde Neronum major natu *acriter depugnavit.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9. Lib. 1.

1. *Quæ cura &c.*) Præclarum & luminoſum ex abrupto exordium huius Odes, quæ ut elegantia dictionum & ſublimitate materiæ, ſic & arte & ingenio par omnino eſt quartæ huius libri. Hic Tiberii ſicut illic Druſi virtutes celebrat Poeta, utrobique vero gloriam omnem in Auguſtum confert, ſingulari prorſus induſtria & artificio.

2. *Honorum muneribus.*) Publicis monumentis, ſtatuis, Inſcriptionibus honorificis, &c.

4. *Memores faſtos.*) Commentarios publicos, quibus virorum illuſtrium nomina & facinora inſcribuntur cum laude, ac poſteritati commendantur, rebus per annos & tempora digeſtis & conſignatis.

5. *Aeternet.*) Non. Marcell. ex Varrone, Rer. human. lib. 2. *literiſque ac laudibus æternare.*

O quæ Sol habitabiles, &c.) Auguſte, maxime Principum, qui habitabili terra quacunque ſunt ac dominantur.

8. *Vindelici.*) Supra Od. 4.

7. *Milite nam tuo, &c.*) Tuis nimirum auſpiciis, tua felicitate hoſtes devicit Druſus.

10. *Genaunos, Brennos.*) Alii fruſtra, *Geraunos, Tenaunos*; item *Brennos, Brencos, &c.*) ex Strabone, diſerte Genauni & Brenni partem Alpium exteriorem cum Noricis & Vindelicis habitabant. Unde noſter mox, *arces Alpibus impoſitas.* Vide Flor. lib. 4. & Vell. Patercul. antea cit. Od. 4. huius libri.

Implacidum genus.) Ex Strab. cit. cum illi urbem expugnarant, non viros occidebant ſolum, ſed infantes etiam maſculos, imo mulieres prægnantes, ſi maſculos gravidas vates reſpondiſſent.

12. *Alpibus tremendis.*) Ob nives & præruptas cautes, aditu difficillimas, atque, ut ait Florus, *quo bellum non poſſe aſcendere videbatur.* Adde *gentes numero frequentes, feritate truces, &c.* quod habet Vell. Paterc.

13. *Plus vice ſimplici.*) Nonnulli ſic interpretantur: non ſimpliciter vices reddens hoſtibus, ſed multo acceptis maiora iis mala & damna invehens.

14. *Maior Neronum.*) Claudius Tiber. Nero, de quo ſupra, Od. 4. Is Druſo fratri datus adiutor ac in ſubſidium miſſus præclare bellum confecit, ut fuſe narrat Vell. Paterculus.

Commiſit, immaneſque Rhœtos
Auſpiciis pepulit ſecundis.
Spectandus in certamine Martio,
Devota morti pectora liberæ
Quantis fatigaret ruinis:
Indomitas prope qualis undas
Exercet Auſter, Pleiadum choro
Scindente nubes; impiger hoſtium
Vexare turmas, & trementem
Mittere equum medios per ignes.
Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qui regna Dauni præfluit Appuli,
Cum ſævit, horrendamque cultis
Diluvium meditatur agris;
Ut Barbarorum Claudius agmina
Ferrata vaſto diruit impetu,
Primoſque & extremos metendo
Stravit humum, ſine clade victor;
Te copias, te conſilium, & tuos

INTERPRETATIO.

& felicibus auſpiciis tuis *repreſſit Rhœtos feroces: ſpectari dignus in prælio Martis, quam magnis cladibus vexaret corda neci pro libertate addicta; acer exagitare hoſtiū catervas, & agere frendentem equum per medias flammas, fere quomodo Notus agitat mare turbatiſſimū, Vergiliis nubes rūpentibus. Aufidus tauri formam habens & Dauni Appuli regionem irrigans ita fluit rapide quando graſſatur & magnum eluvionē parat agris cultis; ſicut Tiberius Nero Barbarorum copias armis inſtructas ingenti ſtrage cæcidit, atque primos & ultimos ſternens terram operuit* cadaveribus, *victor abſque damno; te milites, te conſi-*

ANNOTATIONES.

15. *Rhœtos*.) Supra Od. 4.

16. *Auſpiciis pepulit ſecundis*.) Auſpiciis Auguſti fretus.

Pepulit.) Recte & ex fide hiſtoriæ. Nam quos perdomitos adulatorie Velleius ſcribit, verius coercitos duntaxat ait Svetonius Octav. cap. 21. Vide & Euſeb. Chron. ad Olympiad. 193.

18. *Devota morti pectora liberæ*.) Mori paratos potius libertate fruentes, quam vivere ſerviendo.

20. *Indomitas prope qualis*, &c.) Similitudine conglobata rem illuſtrat, & mirum quantum auget. Ne leviter præteri, lector, iſtas ingenii opes.

21. *Auſter*. Ventus meridianus excitandis tempeſtatibus famoſus, ut alibi fuſius annotavi.

Plejadum.) Septem ſtellæ ſunt inter arietis caudam & tauri collum, quarum ortus occaſuſque nimbos ac tempeſtates cíet. *Choro*. Ex Hygino Aſtron. lib. 2. c. 22. *Pleiades choreas ducere exiſtimantur*. Ita dictæ, vel quaſi πλειονες, *plures*, vel potius a πλεω, *navigo*: quia navigandi tempus indicant ortu ſuo matutino, ſcilicet circa æquinoctium vernum: hinc & Latinis Vergiliæ dicuntur a vere. Harum meminit Cic. de Nat. Deorum, 2.

24. *Medios per ignes*.) Per medium pugnæ fervorem, hoſtium cuneos perrumpendo: vel per accenſos revera ab hoſtibus ignes, per incenſa caſtra, &c.

25. *Tauriformis Aufidus*.) De eo flumine, lib. 3. Od. ult. & huius lib. Od. 9. *Tauriformis*, qui rapido curſu, & alliſis ad ripas aquis, ingens murmur edat, quaſi tauri mugitum. Hinc nomen & fabula. Alias alii, ſed longius & perperam etymologias perunt.

26. *Dauni Appuli*.) Lib. 1. Od. 22. ſtroph. 4. lib. 2. Od. 1. ſub finem. Item Od. 6. huius libri.

27. *Cum ſævit*.) Quando exundat, agriſque infert vaſtitatem, & *ſternit ſata læta, boumque labores*; quod canit Virgil. Æneid. 2.

28. *Meditatur*.) Dictio perelegans; pro qua inepte alii, *minitatur*.

29. *Barbarorum*.) Rhœtorum.

Claudius.) Tiberius Nero, de quo ante.

32. *Sine clade victor*.) Ex Velleio Paterc. cit. ad Od. 4. huius libri, *ſine ullo detrimento commiſſi exercitus: quod præcipue huic duci ſemper curæ fuit*, &c.

33. *Te copias, te conſilium*, &c.) Omnis ergo laus & gloria victoriæ ceſſit Auguſto, cuius auſpiciis Tiberius victor extiterat. Nam ſolius Imperatoris etiam abſentis valere auſpicia ad gerenda bella veteres exiſtimabant. Et hinc ad eum ſemper victoriam referebant, cuius auſpiciis debellatum fuerat Sueton. Octav. cap. 21. *Domuit partim ductu, partim auſpiciis ſuis Cantabriam . . . . . Item Rhœtiam, & Vindelicos*, &c.

Præ-

Præbente Divos. Nam tibi, quo die
Portus Alexandrea ſupplex,
Et vacuam patefecit aulam,
Fortuna luſtro proſpera tertio
Belli ſecundos reddit exitus,
Laudemque & optatum peractis
Imperiis decus arrogavit.
Te Cantaber non ante domabilis,
Meduſque, & Indus, te profugus Scythes
Miratur, o tutela præſens
Italiæ dominæque Romæ!
Te, fontium qui celat origines,
Niluſque, & Iſter, te rapidus Tigris,

INTERPRETATIO.

lium, te Deos tuos ſuppeditante. Enimvero quo die Alexandria ſupplicans, tibi portus & aulam deſertam aperuit, poſt tertium luſtrum fortuna obſecundans proſperū militiæ finem præbuit, & honores expeditamque gloriā confectis expeditionibus tribuit. Te Cantaber antea invictus, & Medus atque Indus, te Scytha vagus reveretur, o Cæſar certum columen Italiæ ac Romæ Principis! Te Nilus aquarum ſcaturiginem abſcondens, te Danubius, te vehemens Tigris,

ANNOTATIONES.

Ovid. Triſt. 2.

Per quem bella geris, cujus nunc corpore pugnas:
Auſpicium cui das grande, Deoſque tuos.

34. *Nam tibi quo die, &c.*) Quo die captam Alexandriam victor intraſti, eodem die poſt annos quindecim per Tiberium Rhœtos debellaſti, ſecundoſque exitus & optatum decus habuiſti.

Quo die.) Ultimo die Sextilis menſis, ann. U. C. 723. prior illa de Antonio & Cleopatra victoria Auguſto contigerat; poſterior autem de Rhœtis, Vindelicis, &c. ann. U. C. 738. Clemens Alexandrinus Stromat. lib. 1, poſt medium hunc Horatii locum affert. Vide Euſeb. Chron. Sueton. Vell. Patercul. Flor. &c.

35. *Portus.*) Quidam legunt *portas*.

Alexandrea. Alexandri opus, ab eo Magna etiam olim dicta, urbs Ægypti primaria, portum habet commodiſſimum emporiumque celebre.

36. *Vacuam patefecit aulam.*) Cum in eam urbem confugiſſent Antonius & Cleopatra, invadentibus Romanis demum, ille ſibi manus attulit violentas, deportarique ſemianimis voluit in Mauſoleum a Cleopatra conditum, quo & hæc ſe recepit. *Vacuam* ergo *aulam* victor Auguſtus reperit.

39. *Peractis Imperiis, &c.*) Confecto iam bello Rhœtico & Vindelico, item Pannonico atque Germanico: finitis expeditionibus, feliciterque orbe pacato. Vide Od. ſeq.

Optatum decus.) Hoc alii referunt ad Tiberium, qui ob res bene geſtas & confectas, ovans urbem ingreſſus eſt: melius alii ad Auguſtum, cui decreti tum demum ſunt honores divini, dominatuſque perpetuus.

41. *Te Cantaber, &c.*) Adverte ſtudioſe lector amplificandi ubertatem & felicitatem, verborum dictionumque copiam & lumen. De Cantabris lib. 2. Od. 6. init. lib. 3. Od. 8. ubi,

Servit Hiſpanæ vetus hoſtis oræ,
Cantaber ſera domitus catena.

42. *Meduſque & Indus.*) Lib. 1. Od. 12. lib. 3. Od. 8.

Schytes.) Lib. 1. Od. 19. & 35. lib. 2. Od. 9. in fine. Lib. 8. & 24.

43. *Tutela præſens Italiæ.*) Lib. 3. Od. 5.

Præſens divus habebitur Auguſtus.

Virgil. Eclog. 1. v. 42.

. . neque ſervitio me exire licebat,
Nec tam præſentes alibi cognoſcere Divos.

46. *Nilus.*) Metonym. pro Ægypto proviſta, quam rigat & fœcundam reddit exundatione ſua fluvius ille vel ſolo notus nomine. De eo plura lib. 3. Od. 3. ſtroph. 12. *fontium qui celat origines.* Plin. lib. 5. cap. 9. *Nilus incertis ortus fontibus, &c.* Ita quidem veteres: at modo compertus eſt oriri duobus e fontibus in Æthiopia ſuperiori regnoque Abaſſenorum, in terra Sacahala, inter excelſos montes; augetur vero primum fluviis Gema, Kelti, Branti, aliiſque ſubinde compluribus. De Nili origine nuper diſſeruit erudite Iſaacus Voſſius; nec non Michael Ant. Baudrandus in ſuo Lexico ſeu Commentario ad Philipp. Ferrarium.

Iſter.) Seu Danubius, fluvius Germaniæ maximus, per oſtia ſex aut ſeptem in Euxinum mare labitur. Ammian. Macell. Ptolem. &c. Synecd. pro Germania, quam *ſic perdomuit* Tiberius Nero, *ut in formam pene ſtipendiariæ redigeret provinciæ*: quare *tum alter triumphus cum altero conſulatu ei oblatus eſt*. Vell. Paterc. lib. 2. iam ſæpe citato. Vel potius intelligendi ſunt provicti populi ad Iſtrum uſque, ſcilicet Vindelici, Pannonii, Daci, &c.

Rapidus Tigris.) Is Armeniæ fluvius oritur a montibus Ararath, Euphratem recipit, in ſinum Perſicum effunditur. Supra omnes Aſiæ fluvios rapidus, nomen adeptus eſt; eo quod tam velox eſſe videatur quam ſagitta, quæ tigris appellatur apud Medos. Vide Plin. lib. 6. c. 27. Porro indicantur hic Parthi, qui Armenia, quam tenebant, Auguſto iubente ceſſerunt, imo ſigna victis Romanis erepta ultro remiſerunt, ut dictum eſt, Od. 5. lib. 3.

Te bel-

Te belluoſus qui remotis
Obſtrepit Oceanus Britannis,
Te non paventis funera Galliæ,
Duraque tellus audit Iberiæ;
Tu cæde gaudentes Sicambri
Compoſitis venerantur armis.

INTERPRETATIO.

Te Oceanus belluas educans, qui ſeparatis Britannis obmurmurat, te regio Galliæ mortem haud timentis, atque Hiſpania ferox veneratur. Tibi crudeles Sicambri conditis armis obtemperant.

ANNOTATIONES.

47. *Te belluoſus qui &c.*) Oceanus Britannicus pro ipſa Britannia majore, quæ modo Anglia nuncupatur. Nam ab huius inſulæ primoribus ad Auguſtum miſſæ ſunt legationes ad amicitiam ejus depoſcendam: ut annotavi, ad Od. 5. lib. 3.

Belluoſus.) Novum epithetum, ſed aptiſſimum: quod ut intelligas, lector, conſule Plinium, lib 9. cap. 5. ubi ſic habet: *D. Auguſto legatus Galliæ ſcripſit, complures in littore apparere exanimes Nereidas .... Tiberio Principe contra littus inſularum Lugdunenſis provinciæ belluas amplius trecentas ſimul reciprocans deſtituit Oceanus, miræ varietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore; interque reliquas, elephantos & arietes .... expulſam belluam in littora Gaditana, cuius inter duas pinnas ultimæ caudæ cubita ſedecim fuiſſent, dentes eiuſdem centum & viginti, maximi dodrantium menſura, minimi ſemipedem. Belluæ cui dicebantur expoſita fuiſſe Andromeda, oſſa Romæ apportata ex oppido Iudææ Ioppe, oſtendit inter reliqua miracula in Ædilitate ſua M. Scaurus, longitudine pedum quadraginta, altitudine coſtarum Indicos elephantos excedente, ſpinæ craſſitudine ſeſquipedali.*

48. *Britannis.*) De adiectis Auguſti Imperio hiſce populis, dixi lib. 3. Od. 5. v. 3. Iam qui ſint illi dicendum. Inſula eſt in Oceano Septentrionali maxima, olim Albion dicta, Galliæ obverſa, Britannis pridem habitata. Hos avitis ſedibus expulerunt Angli Germanica natio, circa annum Chriſti 441. in Ciſmarinam porro migrantibus illis regionem quæ prius Aremorica dicebatur, exinde Britannia minor vocata, & nunc pars eſt regni Francorum.

49. *Non paventis funera Galliæ.*) Galli præ ferocitate mortem ſpernebant adeo, ut imminens evidenſque vitæ periculum declinare cum poſſent, minime tamen vellent: forte quod metempſycoſin a Druidis edocti ſpem reviviſcendi conciperent. Hinc & coronati pugnabant. Teſtis Ælianus, Varr. Hiſtor. lib. 12. cap. 18. Cæſar bell. Gall. lib. 6. cap. 13. *In primis Druides, hoc volunt perſuadere non interire animas, ſed ab aliis poſt mortem tranſire ad alios; atque hoc maxime ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto, &c.*

50. *Duræ tellus Iberiæ.*) Hiſpani labore & militia indurati. Vide ſupra annot. huius libri Od. 5. v. 28.

15. *Sicambri.*) Supra, huius lib. Od. 2. v. 36.

ODE XV.

AUGUSTI LAUDES.

PHŒBUS volentem prælia me loqui
Victas & urbes, increpuit lyra;
Ne parva Tyrrhenum per æquor
Vela darem. Tua, Cæſar, ætas
Fruges & agris rettulit uberes,
Et ſigna noſtro reſtituit Jovi,
Derepta Parthorum ſuperbis
Poſtibus; & vacuum duellis
Janum Quirini clauſit: & ordinem

INTERPRETATIO.

MEDITANTEM me canere certamina & urbes expugnatas Apollo cithara objurgavit, ne vela exigua committerem Tyrrheno mari. Tuum, Auguſte, ævum revocavit agris meſſem fecundam, noſtroque Jovi reddidit vexilla arrogantibus Parthorum valvis ablata: obſervavit Janum Quirini bellis vacuum: juſtas etiam leges & modum

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Od. 9. Lib. 1.

1. *Phœbus volentem, &c.*) Perperam certe nonnulli codices Oden hanc præcedenti iunctam habent & continuam. Imo Poeta in Auguſti laudes paſſim effuſus, ut annotavi antea, cum cæteris omnibus ipſique Auguſto ſatisfaceret, ipſe vero ſibi nunquam ſatisfacit. Hinc eſt quod iſtic a Phœbo ſe ait monitum atque obiurgatum, quod laudandum Cæſarem pro meritis ſingularibus aſſumeret, qui omni eſſet laude maior: ſicque novum laudis genus contexit. Lib. 3. Od. 3. ſimiliter,

Quo, Muſa, tendis? Deſine pervicax
Magna modis tenuare parvis.

2. *Increpuit lyra.*) Vulgo iungunt vocem, *lyra* cum verbo, *loqui*: ſed profecto duriuſculus foret contextus; nec tam disiuncta opus eſt connectere ad optimum ſenſum. Arbiter eſto, lector emunctæ naris.

3. *Ne parva Tyrrhenum, &c.*) Ne vellem exigua cymba navigare ingens æquor, id eſt, ne tenui facultate dicendi præditus ad magna Auguſti merita laudibus extollenda me accingerem, infelici exitu. Ita modeſtiæ ſuæ quidem Horatius, Auguſti vero magnitudini diſerte velificatur. De mari Tyrrheno libr. 1. Od. 11. v. 6. & alibi. Hic vero pro quolibet vaſto mari ponitur, per metonymiam.

4. *Tua, Cæſar, ætas fruges & agris rettulit uberes.*) Hac ætate tua cultos videmus agros, uberesque meſſes habemus per providentiam tuam; cum antea bellis civilibus aut hoſtilibus ſterilitas & vaſtitas rura deformarent atque depopularentur. Supra Od. 5. huius libri.

6. *Signa noſtro reſtituit Iovi.*) Repoſita ſunt in Iovis Capitolini templo ſigna Romana, ibidem ſervari ſolita; quæ quidem profligatis Craſſo Antonioque, Parthi ademerant, templorumque ſuorum parietibus & columnis ſuſpenderant velut ἀναθήματα, non ſine ingenti ſua ſuperbia, parique ignominia Romani nominis. Verum illi Auguſto obſequentes reſtituerunt vexilla noſtra. Lib. 3. Od. 5. Vide Iuſtin. lib. 42. in fine. Sueton. Octav. cap. 21. &c. nec non Perſ. 6. v. 45. Memineris autem hæc a Poeta non temere Auguſto ſæpius occini, quod noſſet perquam grata eſſe: nam & cuſi ſunt nummi cum hac epigraphe, Signis Receptis, & Marti Vindici fanum Cæſar ædificavit. Teſtis Dio.

9. *Ianum Quirini clauſit.*) Templum ſcilicet Iano conditum & conſecratum a Quirino ſeu Romulo, Auguſtus finitis bellis clauſit. De Iano fuſe diſſerit Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 9. *In ſacris*, inquit, *invocamus Ianum Geminum* . . . . *Ianum patrem, quaſi Deorum Deum* . . . . . *Ianum Quirinum quaſi bellorum potentem ab haſta quam Sabini curim vocant. Ianum Patulsiцm, & Clauſum; quia bello valvæ eius patent, pa.e claud.ntur.* Cauſam porro & originem iſtius ritus petit a bello Sabino; quo, irruentibus in urbem *per patentem portam Ianualem* hoſtibus, *ex æde Iani magna torrentium vis erupit*, hoſteſque *undis ſcatentibus, ferventi aqua, rapidaque vortigine* aut exuſſit aut devoravit. *Ea re placitum, ut belli tempore, velut ad urbis auxilium profecto Deo, fores reſerarentur.* Sed & facile eſt augurari, ideo Iani templum belli temporibus apertum ut ad eum populi vota preceſque deferrent, quem *bellorum potentem* credebant Ita Macrob. mox cit.

10 Re-

Rectum, & vaganti fræna licentiæ
Injecit; amovitque culpas,
Et veteres revocavit artes;
Per quas Latinum nomen & Italæ
Crevere vires, famaque & imperi
Porrecta majeſtas ad ortum
Solis ab Heſperio cubili.
Cuſtode rerum Cæſare, non furor
Civilis, aut vis exiget otium:
Non ira quæ producit enſes,
Et miſeras inimicat urbes.
Non, qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Iulia; non Getæ,

INTERPRETATIO.

impoſuit licentiæ effrænatæ: abſtulitque flagitia. nec non antiquas reparavit diſciplinas, quibus nomen Romanum opeſque Italiæ amplificata ſunt, atque Imperii gloria potentiaque ab Occaſu ad Orientē eſt *propagata. Auguſto Rempublicam tenente, pacem non turbabit civilis tumultus vel impetus, nec odium quod gladios fabricat, & civitates efficit adverſas ac miſeras: Iulias leges haud frangent qui altum Danubium potant, non Getæ,*

ANNOTATIONES.

Clauſit.) Sueton. Octav. cap. 22. *Ianum Quirinum non ſemel atque iterum a condita urbe, memoriam ante ſuam clauſum, in multo breviore temporis ſpatio, terra marique pace parta ter clauſit.* Oroſius lib. 6. cap. 20. & ſeq. diſtinguit tempora, *primo poſt Actiacam pugnam; iterum victis Cantabris.* (Et de hac ſecunda Jani templi clauſura loquitur iſtic Horatius, qui tertiam minime vidit jam tum fato functus) *tertio gentibus omnibus terra marique pace compoſitis.* Dio pariter lib. 53. & 54. ubi clauſum ab Auguſto Ianum notat, primo in quinto ſuo conſulatu, poſt Actiacam victoriam: iterum conſulatu decimo: tertio conſulatu undecimo: ex lapide qui Emeritæ in Hiſpania:

IMP. CÆS. DIVI
F. AUGUSTUS. PONT. MAX.
COS. XI.
TRIBUNIC. POT. X. IMP. IX.
ORBE MARI ET TERRA
PACATO TEMPLO IANI CLUSO.

Vide Iuſt. Lipſ. Elect. lib. 1. cap. 20. ubi luculenter evincit eos, qui ex Livio & Plutarcho *quaſi rem confeſſam ſumunt* incaſſum quidem, *Ianum non ter ab Auguſto, ſed tantum ſemel clauſum, idque poſt Actiacum bellum.* Unde & Glareanus perperam emendat Sueton. cit. *tertio clauſit*, pro, *ter clauſit*. Quibus egregie occinit Lipſ. ibid. *parcite boni manes, non ego vos ſollicito; tamen hic largiter erraſtis.*

10. *Et vaganti.*) Quidam legunt, *evaganti*, junguntque ſic priores voces cum ſequentibus: *ordinem rectum evaganti frena licentiæ iniecit.* De coercitis graſſatoribus ab Auguſto Sueton. 32.

11. *Amovitque culpas.*) Sueton. Oct. cap. 34. *Leges retractavit, & quaſdam ex integro ſanxit: puta ſumptuariam, de adulteriis, de pudicitia, de ambitu, de maritandis ordinibus ..... divortiis modum impoſuit, &c.* Vide & cap. 42. &c.

12. *Veteres revocavit artes, per quæ, &c.*) Priſcas virtutes, religionem, fidem, juſtitiam, temperantiam, patientiam, per quas primi Romani hoſtibus formidabiles perinde atque admirabiles amabileſque extiterunt. Vell. Paterc. *Finita viceſimo anno bella civilia, ſepulta externa, revocata pax, ſopitus ubique armorum furor, reſtituta vis legibus, judiciis auctoritas, Senatus maieſtas, & priſca illa & antiqua Reipublicæ forma revocata, rediit cultus agris, ſacris honos, ſecuritas hominibus, certa cuique rerum ſuarum poſſeſſio: leges emendatæ utiliter, latæ ſalubriter, &c.*

14. *Imperii porrecta maieſtas ad ortum, &c.*) *Auguſtus ab Oriente in Occidentem, a Septentrione in Meridiem, ac per totum Oceani circulum, cunctis gentibus una pace compoſitis, Iani portas tertio ipſe tunc clauſit, quas ex eo per duodecim fere annos quietiſſimo ſemper obſeratas otio ipſa etiam rubigo conſignavit.* Oroſ. lib. 6. cit.

15. *Ad ortum Solis ab Heſperio cubili.*) Sol dum occidit, Atlantico Oceano conditur, & quaſi requieſcit *cubili*; quod *Heſperium* dicitur ab Heſpero ſtella, quæ veſperi ad Occidentem apparet: unde & Heſperiæ ultimæ nomen datum Heſpaniæ, eo quod ultima ſit ad occaſum regio. Cum vero ſimpliciter Heſperiam vocant auctores, indicant Italiam ab Heſpero Atlantis fratre, qui eo ſe ex Africa contulit, ſic nominatam.

20. *Inimicat.*) Quintus Cicero de petitione conſulatus, num. 37. *Sin autem neges, ſtatim ſeſe alienant, & inimicantur.* Alii tamen codices aliter: nec habent vocem *inimicantur*, ſed tantum: *ſin autem id neges, certe abalienes & ſtatim & plures.*

21. *Qui Danubium bibunt.*) Accolæ Danubii fluminis, nempe Suevi, Norici, Vindelici, Daci, Pannonii, Germani; de quibus ante. De Danubio ſive Iſtro, præced. Od. 14. Vide & Od. 5. huius libri.

22. *Edicta Iulia.*) Supra ad voces, *amovitque culpas.* Ex Sueton. Octav. 34. Dione lib. 53. & 54. Vide & carmen ſeculare poſt Epod.

Non Seres, inſidive Perſæ,
Non Tanaim prope flumen orti.
Noſque & profeſtis lucibus, & ſacris,
Inter iocoſi munera Liberi,
Cum prole, matroniſque noſtris,
Rite Deos prius apprecati,
Virtute functos more patrum duces,
Lydis remiſſo carmine tibiis,
Troiamque & Anchiſen, & almæ
Progeniem Veneris canemus.

INTERPRETATIO.

non Seres, aut Perſæ fallaces, nec nati ad amnem Tanaim. Nos autem diebus tam feſtis quam profeſtis inter dona hilaris Bacchi, cum liberis & coniugibus noſtris, numinibus antea rite invocatis, more maiorum, adjuncto carmine Lydiis fiſtulis, celebrabimus duces virtute inſignes, atque Troiam, & Anchiſen, ſobolemque iucunda Veneris.

ANNOTATIONES.

Orti.) Et hi Danubium prope habitant ac bibunt, hodie Moldavi; Scythis vicini ſunt, & inter Dacos numerantur.

23. *Seres.*) Scythæ, Indi, &c. Vide plura de his lib. 1. Od. 12. v. ſub finem.

Inſidive Perſæ. Parthi regionem Perſide comprehenſam incolentes, de quibus lib. 1. Od. 12. & 19. & lib. 3. Od. 5. *Inſidi*, qui Craſſum ſimulata pace occiderant.

24. *Tanaim prope flumen orti.*) Scythæ, de quibus lib. 1. Od. 19. lib. 2. Od. 9. lib. 3. Od. 24. De Tanai, quem *Scythicum amnem* vocat Horat. lib. 3. Od. 4. verſ. 36. Od. 10. v. 1. Od. 29. v. 28. vide ibi annot.

25. *Noſque & profeſtis, &c.*) Nos Romani tot ab Auguſto beneficiis cumulati, ipſum ejuſque majores canere non intermittemus, tam *profeſtis lucibus*, quam *ſacris*: atque adeo quotidie, in conviviis publicis privatiſque, honorem Auguſto deferemus per libationes etiam & vota, precationeſque. Vide annot. ſupra Od. 5. ſtroph. 8. & ſeq.

Profeſtis lucibus, & ſacris.) Macrob. Saturnal. lib. 1. cap. 16. ita ſcribit: *feſti Diis dicati ſunt: profeſti hominibus ob adminiſtrandam rem privatam publicamque conceſſi, &c.* Et poſtea: *profeſti, & qui ex hic procedunt, ſunt faſti, comitiales, comperendini, ſtati, prœliares.* Hos deinde ſingulos explicat ibid.

26. *Iocoſi munera Liberi.*) Vina ſunt Bacchi munera: is vero *lætitiæ dator*. Virgil. Æneid. 1. v. 738.

28. *Rite Deos prius apprecati.*) Inter libationes Dii invocabantur.

29. *Virtute functos.*) Cic. Tuſcul. 1. n. 109. *Nemo parum diu vixit qui virtutis perfectæ perfecto functus eſt munere.*

Duces canemus Lydis remiſſo carmine tibiis.) Cic. mox cit. Tuſc. 1. initio. *Eſt in originibus*, inquit, *ſolitos eſſe in epulis canere convivas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus.* De legib. 2. n. 62. *Honoratorum virorum laudes ad cantus & ad tibicinem proſequuntur.* Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. in fine. *Maiores natu in conviviis ad tibias egregia ſuperiorum opera carmine comprehenſa pangebant, quo ad ea imitanda iuventutem alacriorem redderent.*

30. *Lydis.*) Modis ac numeris hilarioribus. Nam tibiarum modi varii; Dorius gravis; Ionicus floridus; Phrygius religioſus: at *Lydius* mollis & ſuavis. Sicut *Lydi* Aſiæ Minoris populi Ionibus Phrygibuſque affines ac medii, male ſemper audierunt, velut effeminati, & cupediarum voluptatum deliciarumque ſectatores. Proverb. *Lydio more*, apud Herodotum, Suidam, Athenæum, lib. 12.

31. *Troiam & Anchiſen, &c.*) Canemus Troiam, Anchiſen, Æneamque eius & Veneris filium, totamque gentem Iuliam inde ortam, Iulium Cæſarem, Auguſtum in Iuliam familiam aſcitum, Tiberium, Druſum.
Lucret.
Æneadum genitrix, hominum Divumque voluptas,
Alma Venus.

Q. HORATII FLACCI EPODON LIBER,

SIVE

ODARUM

LIBER V.

ODE I.

AD MOECENATEM,

Cui ad bellum Actiacum ire paranti offert ſe comitem.

IBIS Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula;

INTERPRETATIO.

N*AVIGABIS*, o *amice*, *Liburnicis* navibus *inter excelſa navium munimenta*;

ANNOTATIONES.

Metrum eſt Iambicum. Prior quiſque verſus eſt trimeter; alter quiſque dimeter.

De huius libri titulo primum dicam pauca. Illum Horatius non inſcripſit unquam: excogitavere Grammatici, multis poſt annis, imo poſt aliquot ſecula, Horatii Odas aliaque opera colligentes, compingentes, & eo ordine, quem modo videmus, dirigentes. Unde vero Epodos commenti ſunt? Certant etiamnum eruditi. An quod ultimus ſit Odarum liber, & quaſi poſt odas? At levicula ratio. An quod Odæ iſtæ ſint poſt alias factæ? Imo vero pleræque hujus libri aliis ſunt priores, v. gr. Epod. 9. manifeſte antecedit Oden 37. lib. 1. An quod longiori verſui brevior attexitur? Atqui huius generis Odæ reperiuntur etiam in cæteris libris, & in hoc ipſo libro ultima & penultima eſt monocolos & ejuſdem metri. Quid quod doctus & ſagax Muretus ingenue fatetur, non ſatis intelligere ſe

 Para-

Paratus omne Cæſaris periculum
Subire, Mœcenas, tuo.
Quid nos, quibus te vita ſit ſuperſtite
Iucunda; ſi contra, gravis?
Utrumne iuſſi perſequemur otium
Non dulce, ni tecum ſimul?

INTERPRETATIO.

Auguſti diſcrimen quodlibet promptus obire tuo periculo. Quid agemus nos, quibus vita vivente te grata fuerit; ſi ſecus, moleſta? An ex mandatis otio fruemur minime iucundo, niſi una tecum?

ANNOTATIONES.

tur Epodos liber hic vocetur: Fabricius autem ſcribit, in libris prioribus Horatium imitatum eſſe Alcæum & Sapphonem; in iſto vero Archilochum atque Lucilium. Certe Marius Victorinus lib. 3. ſic habet: *Archilochus fuit ſingularis artificii in excogitandis & formandis novis metris, primuſque Epodos excitavit, alios breviores, alios longiores, detrahens unum pedem ſeu colum metro, ut illi ſubjiceret id quod ex ipſo detractum eſſe videbatur .... Horatius ejus exemplum ſecutus eſt in ea Ode,*

Solvitur acris hyems grata vice veris & Favoni:
Trahuntque ſiccas machinæ carinas.

Ergo ἐπῳδῶν librum hunc inſcripſere Grammatici, ſeu quod Archilochi, & Lucilii exemplo maledictis conferta pleraque carmina contineat; ſeu quod Iambicis trimetris ſubtexantur accinanturque dimetri, longioribus quibuſcunque verſibus breviores. Et hæc mea quidem ſententia. Enimvero parum ſatisfacit quod ajunt alii, quoniam Epodos eſt veluti Odes clauſula, additurque poſt ſtrophen & antiſtrophen, hic ἐπῳδὺς vocari eos verſus minores qui ſubjecti longioribus ſenſum finiunt & concludant. Contrarium liquidem in nonnullis Horatii Epodis agnoſcitur. Vide Marium Victorinum libr. 1. Galenum de uſu partium, Epilogo lib. 17. Diomedem lib. 3. cap. 4. Iſidorum lib. 1. cap. 8. Terentianum Maurum libr. de metris, Scaligerum Poet. lib. 1. cap. 44. &c.

1. *Ibis Liburnis, &c.*) Ergone ibis hinc procul abſque me, qui te carere vix queo? Ibis, Mœcenas, ad bellum cum Auguſto adverſus Antonium & Cleopatram, nullum non paratus ſubire periculum pro Cæſare tuendo.

Liburnis.) Naves Liburnæ minores erant, leviores, agiliores, proindeque bello idoneæ. His itaque Auguſto Antonianas mole graviores facile profligavit, fugientemque perſecutus debellavit Antonium. Nomen a Liburnis, hodie Croatis populis Illyrii, qui, piraticæ cauſa faciendæ, genus illud navium invenerat ſibi percommodum. Vide Veget. de re milit. lib. 4. cap. 28. & ſeq.

Inter alta navium propugnacula.) Naves Antonii deſignat ingentes quidem, exſtructis in prora & puppi tabulatis turrium inſtar, Cæſarianis terribiles. L. Flor. lib. 4. c. 11. *Nobis quadrigentæ amplius naves, ducentæ non minus hoſtium; ſed numerum penſabat magnitudo. Quippe a ſenis in novenos remorum ordinibus; ad hoc turribus atque tabulatis allevatæ, caſtellorum & urbium ſpecie, non ſine gemitu maris & labore ventorum ferebantur. Quæ quidem ipſa moles exitio fuit ... Immenſæ claſſis naufragio belli facto, toto mari ferebatur; &c.* Plutarchus in Anton. ſimiliter refert, Cæſaris naves Brunduſii & Tarenti fabricatas ad celeritatem, non ad roboris oſtentationem: Antonianas contra ligneis turribus excelſas, e quibus in hoſtem catapultas emittebant. Plin. lib. 32. cap. 1. *Armatæ claſſes imponunt ſibi turrium propugnacula, ut in mari quoque pugnetur velut e muris. Heu vanitas humana .... Fertur Actiaco Marte tenuiſſe prætoriam navim Antonii piſciculus .... Ideoque Cæſariana claſſis impetu maiore protinus venit.* Vide Veget. lib. 4. cap. 44. nec non Dionem Nicæum, ſive Ioann. Xiphilinum in Auguſto, ubi ſcribit: *pugnatum eſt apud Actium, ubi nunc Nicopolis ... Naves Antonii erant navibus hoſtium longe majores, decirenes complures .... In his altiſſimas turres ædificari, atque magnum numerum hominum imponi in turribus iuſſerat ... De ſuperiore loco hoſtes obruebant atque ſubmergebant lapidibus aliiſque maechinis, &c.*

3. *Paratus omne Cæſaris periculum ſubire:*) Teſte Appiano, ſecutus eſt Auguſtum Mœcenas cum M. Agrippa, in Siciliam adverſus Sext. Pompeium: item contra M. Antonium & Cleopatram, ad Actium Epiri promontorium. Vide apud Virgil. Æn. 8. præſertim a verſu 675. ad 695. Actiacæ victoriæ deſcriptionem: ubi egregia Agrippæ quidem laudatio: at mirum quod ibidem Mœcenatis nulla mentio. Contra Xiphilinus mox citatus alterum ab altero non ſeparat, ita ſcribens: *Cæſar eo prælio navali ſuperior ... Agrippa in eo bello Cæſari magno uſui fuit. Nam & Antonii quaſdam urbes evertit, in quibus habebat bellicos apperatus, & ejus adverſarios crebro vicit. Quas ob res ei atque Mæcenati tantam poteſtatem detulit Cæſar in rebus omnibus, ut literas quaſcumque ad Senatum vel alios mitteret, ipſi prius legere poſſent, & ex eis quæ vellent immutare: cuius rei cauſa annulum ab eo acceperant, quo literas obſignarent.* Et poſtea: *de Imperio deponendo Cæſar deliberationem habuit cum Agrippa & Mæcenate, cum quibus communicabat omnia arcana conſilia. Ex his Agrippa conſulebat iuſtius ... Mæcenas maiorem utilitatis habebat rationem ... Cæſar Mæcenati aſſenſus eſt, ſumpſitque nomen Imperatorium, &c.*

5. *Te vita ſit ſuperſtite iucunda; ſi contra, gravis.*) Vide lib. 2. Od. 17.

7. *Utrumne iuſſi perſequemur otium, &c.*) An dum laborabis & periclitaberis tu, otium ego perſequi potero? Certe quantumvis iubeas, parere hac in re & morem tibi gerere haud valeo.

An

An hunc laborem mente laturi, decet
Qua ferre non molles viros?
Feremus. Et te vel per Alpium juga,
Inhoſpitalem & Caucaſum,
Vel Occidentis uſque ad ultimum ſinum,
Forti ſequemur pectore.
Roges, tuum labore quid iuvem meo,
Imbellis ac firmus parum?
Comes minore ſum futurus in metu,
Qui maior abſentes habet:
Ut aſſidens implumibus pullis avis
Serpentium allapſus timet
Magis relictis: non, ut adſit, auxili
Latura plus præſentibus.
Libenter hoc & omne militabitur
Bellum in tuæ ſpem gratiæ;
Non ut iuvencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis;
Pecuſve Calabris ante ſidus fervidum
Lucana mutet paſcua;

INTERPRETATIO.

An vero iſtum laborem toleraturi ſumus eo *animo, quo tolerare debent viri non ſegnes?* *Tolerabimus* certe, *atque te ſectabimur generoſa mente per altas Alpes, & Caucaſum inhabitabilem, & ad extrema Occidentis maria. Quæres, quid tuum laborem meo ſublevem ego non aptus militiæ, minimeque ſtrenuus?* Scilicet te *comitans minorem habebo* pro te *timorem, qui gravius angit abſentes; veluti avis incubans pullis implumibus, plus iis relictis metuit incurſiones anguium; maiorem opem non præſtitura, etiamſi præſentibus aſtiterit. Hanc & aliam, quamlibet militiam obibo amicitiæ tuæ gratia: nequaquam ut pluribus meis bobus annexa aratra portentur; aut greges e paſcuis Lucanis tranſeant in Calabria, ante ardens aſtrum;*

ANNOTATIONES.

9. *An hunc laborem, &c.*) Prolepſis, qua ipſe ſibi Horatius obiicit: at militiæ ærumnas ferre minus ſum idoneus: reſpondet vero, ſibi cum Mæcenate quælibet tolerabilia videri. Cit. Ode lib. 2.

Me nec Chimæræ ſpiritus igneæ,
Nec ſi reſurgat centimanus Gyas,
Divellet unquam.

11. *Per Alpium iuga.*) Quæ quidem ſuperaſſe tanti ſtetit ipſi Annibali aliiſque. Vide Tit. Liv. l. 21. c. 36. & ſeq. iſtos montes, quibus Italia quaſi vallatur, *traſcendiſſe quoque mirum fuit atque in portento prope maiores habuere*. Plin. Proœm. lib. 36.

12. *Inhoſpitalem & Caucaſum.*) Montem Aſiæ altiſſimum, ubi glacies & nives perpetuum horrorem faciunt. Vide lib. 1. Od. 22.

13. *Occidentis uſque ad ultimum ſinum.*) Ad Gaditanum uſque Oceanum, ultra Columnas Herculis, quem mundi finem ſtatuebant Romani, verſus Occidentem. Vide lib. 2. Od. 2. verſ. 11. annot.

18. *Qui maior abſentes habet.*) Ita eſt; rei amatæ quando abeſt, plus timetur; & mille falſa pericula amans ſibi fingit, illique formidat ſemper.

19. *Ut aſſidens implumibus, &c.*) Non quidem præſens ego te iuvare plurimum ſperem: ſicut avis etſi pullis aſſideat, parum eos defendit a ſerpentibus; at tamen iis relictis abſens magis timet.

23. *Libenter hoc, &c.*) Hoc igitur bellum quantumvis grave adibo intrepidus, ut te præſente fruar, o Mæcenas; tibique meum amorem teſtificer.

25. *Non ut iuvencis, &c.*) Neque vero inde velim a te mereri vel conſequi donationes maiores prioribus. Nequaquam plura cupiam agri iugera, ad quæ aranda pluribus iuvencis ac bobus mihi opus ſit. Neque talia a te peto.

27. *Pecuſve Calabris, &c.*) Neque pariter numeroſiores greges habere exoptem, vel diverſa paſcua in diverſis regionibus: ut ſecundum varias cæli affectiones, commode ſemper illi paſcantur, modo in his, modo in iſtis. Varro de Re Ruſt. lib. 3. cap. ult. in fine. Appuli ſolent pecuarii propter calores, in montes Sabinos pecus deducere.

Calabris ante ſidus fervidum, Lucana mutet paſcua.) Pro, *Calabra paſcua*, ubi æſtus fervidior, *mutet Lucanis*, ubi cœlum magis eſt temperatum: *mutet*, inquam, & ab illis in hæc deducatur, *ante ſidus fervidum*, id eſt, ante Caniculam, cuius ardor nimius pecori eſt noxius & infeſtus. De *Calabria* lib. 1. Od. 31. De Caniculam, lib. 1. Od. 17. v. 17. & lib. 3. Od. 13. v. 9.

28. *Lucana.*) Lucania Italiæ regio, in Regno

Nec

Nec ut ſuperni villa candens Tuſculi
Circæa tangat mœnia.
Satis ſuperque me benignitas tua
Ditavit. Haud paravero
Quod aut avarus ut Chremes terra premam;
Diſcinctus aut perdam ut nepos.

INTERPRETATIO.

neque ut villa candida vicina *alti Tuſculi pertingat muros Circæos*. Imo *tua munificentia locupletavit me ſufficienter & abunde. Abſit ut accumulem quæ vel terræ infodiam velut Chremes avarus, vel dilapidem ſicut belluo diſſolutus.*

ANNOTATIONES.

Neapolitano, inter Apuliam, Brutios, Picentes, atque oram Tyrrheni maris: continetur in ea quæ *Baſilicata* provincia nunc dicitur. Plin. lib. 14. cap. 6. vina Lucana commendat his verbis: *verum & longinquiora Italiæ ab Auſonio mari non carent gloria. Tarentina . . . Lucanaque.*

29. *Nec ut ſuperni, &c.*) Neque villa mea in agro Tuſculano ſita, prædiumque quod ibi habeo a te mihi donatum, magis ac magis amplificetur extendaturque ad uſque Tuſculum urbem in edito colle extructam.

Villa candens.) E marmore candido ædificatam nonnulli explicant. Quaſi vero villula Horatii, qua licet modica contentum ſe pluribus locis aperte iactitat, fuiſſet marmorea. Ergo, vel ſplendidulam, vel e candenti lapide extructam intellige. Plin. lib. 36. cap. 22. *in Liguria, Umbria & Venetia albus lapis dentata ſerra ſecatur.*

30. *Circea mœnia.*) Tuſculana: quippe Tuſcum condiderat Telegonus Circes & Ulyſſis filius. lib. 3. Od. 29. verſ. 8. *Telegoni iuga parricidæ.* Vide ibi annotat.

31. *Satis ſuperque me benignitas, &c.*) Horatius a Mœcenate donatus fuerat prædiis aliquot, ut iam dixi: iis vero ſe plane contentum eſſe, nec plura flagitare prædicat lib. 2. Od. 18. v. 12. quamquam plura donare paratum ſciret Mœcenatem, ut declarat lib. 3. Od. 16. ſtrophe penultima. Si vacat, lector, lege etiam annot. lib. 3. Od. 13. verſ. 1. & init. epiſt. 16. ubi ſuam ipſe villam deſcribit Horatius.

32. *Haud paravero quod &c.*) Nolim inſanire divitias accumulando ſtulte & infodiendo occultandoque in terra, ſicut Chremes ille ſenex avarus, apud Terent. Comœd.

34. *Diſcinctus aut perdam ut nepos.*) Abſit etiam ut opes habeam, quas male perdam ac prodige effundam.

Diſcinctus. Mollis, iners, ignavus, luxurioſus. Contra *cinctus* vocatur navus ac fortis. Apud Romanos diſcinctum ſeu non cinctum prodire in publicum, diſſoluti ac perditi luxuria hominis nota erat. Proverb. *diſcincta veſtis, diſcinctus animus.* Perſ. Sat. 3.

Non pudet in morem diſcincti vivere Nattæ.

Nepos.) Ita vocatur luxurioſus, quod ei non maior cura ſit rei ſuæ familiaeis, quam ſolet eſſe iuveni, cuius pater & avus adhuc vivunt, quos ſibi novit opes congerere & opimam hereditatem compararare. Feſtus.

ODE

ODE II.

VITÆ RUSTICÆ LAUDES.

BEATUS ille, qui procul negotiis,
  Ut priſca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet ſuis,
  Solutus omni fœnore:
Nec excitatus claſſico miles truci,
  Nec horret iratum mare:
Forumque vitat, & ſuperba civium

INTERPRETATIO.

FELIX ille, qui longe a negotiis, & liber ab uſuris omnibus, agros paternos colit propriis bobus: ſicut homines antiqui: neque bellator excitatur gravi ſono tubæ, nec timet procelloſū mare: fugit lites & domos ſuperbas.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Epod. 1.

1. *Beatus ille, &c.*) Hæc Ode, vel confitente Hypercritico, *ſane longe pulcherrima.* Inducitur fœnerator Alphius vitam ruſticorum ita laudans, ut videatur iamiam abiecto fœnerandi ſtudio, illam amplexurus: qui tamen ad ſolitam quæſtus curam mox abripitur, & ad ſuos mores redit: adeo valet conſuetudo inveterata.

Beatus ille qui procul negotiis, &c.) Pleraque huius Odes lumina mutuatus eſt Horatius a Virgilio Georg. 2. ſub finem. Quæ vero hic fuſe extulit, ille ſeduló perſtrinxit: & contra, quæ Virgilius contracte dixerat, Horatius dilatare & explicare curavit. Virgil. cit. v. 458. Sic ruſticæ vitæ laudes auſpicatur:

O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
Agricolas! Quibus ipſa, procul diſcordibus armis,
Fundit humo facilem victum iuſtiſſima tellus.

2. *Ut priſca gens mortalium.*) Primis nempe ſeculis felices & aurei mortales in agris degebant, terram exercebant, innocentem & beatam agebant vitam. Vide Plin. lib. 18. init. Valer. Maxim. libr. 7. cap. 1. Virgil. ante cit. v. 532.

Hanc olim veteres vitam coluere Sabini;
Hanc Remus & frater: ſic fortis Etruria crevit:
Scilicet & rerum facta eſt pulcherrima Roma.
. . . .
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.

3. *Paterna rura bobus exercet ſuis.*) Non ingentia prædia uſuris comparata, ſed modica a parentibus ſibi relicta Od. 1 lib. 1. *gaudentem patrios findere ſarculo agros.* Vid. Tit. Liv. lib. 3. cap. 26. ubi *L. Quintius Cincinnatus ſpes unica Imperii Pop. Roman. quatuor iugerum colens agrum, a legatis* ad Dictaturam vocatur; inventus *ſeu foſſam fodiens, bipalio innixus, ſeu cum araret; operi certe, id quod conſtat, agreſti intentus.*

4. *Solutus omni fœnore.*) Qui nequaquam fœnori operam dedit unquam, nec dare velit: avaritiæ & cupiditati labe nulla aſperſus. Fœnus ſive uſuram prohibent leges divinæ & humanæ. Deuter. c. 23. *non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem.* Cato: *maiores noſtri ſic habuerunt, & in legibus poſuerunt: furem dupli condemnari, fœneratorem quadrupli: quanto peiorem exiſtimaverunt fœneratorem quam furem.* Cic. Offic. 1. n. 150. *primum improbantur ii quæſtus, qui odia hominum incurrunt, ut portitorum & fœneratorum.* Vide Alex. ab Alex. lib. 1. c. 7. &c.

5. *Nec excitatur claſſico miles.*) Dormit ſomnum pacatum & placidum; nec, ut miles, tubæ ſonitu excitatur.

Truci.) Quicquid ad arma bellumque attinet, truculentum eſt & horribile. Porro, *claſſica ſunt cornua, quæ convocandi cauſa fuerunt facta: & a calando claſſicum quaſi calaſſicum dicitur.* Iſidor. lib. 18. cap. 4. Vide infra verſus Virgilii mox afferendos, huc & ad ſequentia pertinentes.

6. *Nec horret iratum mare.*) Nec, ut negotiatores ac mercatores, navigationis fert incommoda, aut maris irati horrores experitur. Vide Iuvenal. Satir. 12. Item quæ annotavi lib. 1. Od. 3. v. 9.

7. *Forumque vitat.*) Strepitus forenſis caret moleſtia. Litigandi quantus ſit furor, quantus & labor, noverat Plutarchus, qui lib. de fœnore, aſſerit, forum eſſe *impiorum regionem.* Anacharſis ſcribit, *locum eſſe ad fallendum invicem, atque ad dandas avaritiæ manus deſtinatum.* Columella ait, exerceri *in foro caninum quemque allatrandi, & contra innocentes & pro nocentibus ſtudium;* atque videri *conceſſum intra mœnia latrocinium:* additque; ibi: *niſi dorophagos expleas ſordidoſque ac nummarios,* prorſus *ludi operam.*

Superba civium potentiorum limina.) Profecto gravis erat ſervitus clientium ſuperbo capiti quotidiana officia præſtantium: prima luce ſalutabant, deinde ad forum comitabantur; noctu etiam patronis adeſſe per urbem currentibus cogebantur, &c. Vid. Iuvenal. Sat. 3. v. 124. & ſeq. Virgil. iam cit.

Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis vomit ædibus undam.

Po-

Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos:
Inutileſque falce ramos amputans,
Feliciores inſerit:
Aut in reducta valle mugientium
Proſpectat errantes greges:
Aut preſſa puris mella condit amphoris,
Aut tondet infirmas oves.
Vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit,
Ut gaudet inſitiva decerpens pyra,
Certantem & uvam purpuræ,
Qua muneretur te, Priape, & te pater
Sylvane tutor finium!

INTERPRETATIO.

opulentorum civium. Itaque vel palmites vitium creſcentes alligat excelſis populis; atque ſteriles ſurculos falce reſecans, fertiliores inſerit: vel in remota valle paſcentes mugientium greges contemplatur: vel extracta favis *mella recondit in vaſis mundis: vel tondet oves imbecillas. Cum vero autumnus campis erexit caput dulcibus fructibus ornatum, quam lætatur colligens pyra inſitiva, & uvas purpuræ æmulas quas tibi offerat, o Priape, tibique, Sylvane parens, agrorum cuſtos!*

ANNOTATIONES.

Et poſtea:

. . . .

Inſanumque forum, aut populi tabularia vidit.
Sollicitant alii remis freta cæca; ruuntque
In ferrum, penetrant aulas & limina regum, &c.

9. *Ergo aut adulta, &c.*) Poſtquam oſtendit agricolas eſſe immunes a malis, quæ comitari ſolent varias hominum conditiones, v. gr. fœneratorum, militum, mercatorum, cauſſidicorum, clientium; iam exponit ruſticæ vitæ emolumenta, & voluptates ſingulis anni tempeſtatibus proprias. Ver habet amœnitatem: æſtas hortorum, frugum & pecoris fœcunditatem: autumnus fructuum multiplicem proventum: hyems aucupium & venationem.

Propagine.) Plin. lib. 17. c. 10. *Arbores aut ſemine proveniunt, aut plantata radice, aut propagine, aut avulſione, aut ſurculo, aut inſito & conſecto arboris trunco.*

10. *Altas maritat populos.*) Plin. l. 17. cap. 23. ſcribit longo uſu compertum, *nobilia vina non niſi in arbuſtis gigni, & in his quoque laudatiora ſummis, ſicut uberiora imis: adeo excelſitate proficitur. Hac ratione & arbores eliguntur. Prima omnium ulmus . . . deinde populus . . . . . minus denſa folio, &c.* Varro de re Ruſt. lib. 1. cap. 8. ita ſcribit: *vineæ aliæ humiles, ut in Hiſpania: aliæ ſublimes, ut pleræque in Italia, &c.* & in fine: *ubi natura terræ humida, ibi vitis altius tollenda, quod in partu & alimonio vinum non ut in calice, quærit aquam, ſed ſolem: atque ideo, ut arbitror, primum e vinea in arbores aſcendit vitis.* Vide lib. 4. Od. 5. v. 30.

11. *Inutileſque falce ramos amputans.*) Plin. mox cit. *arbuſta arari quam altiſſime deſiderant, etſi tantum frumenti ratio non exigit ..... Deputantur cum vite pariter interlucata denſitate ramorum qui ſunt ſupervacui & abſumunt alimenta.*

12. *Feliciores inſerit.*) Vide Plin. l. 17. cap. 14. ubi geminam inſitionis affert rationem: altera fit trunco leniter fiſſo: altera eſt inoculatio; fitque exciſo cortice, & aperiendo in arbore oculum, ſemenque illic includendo. Hanc docuere aves & natura. *Tradunt monedulam*, inquit ille, *condentem ſemina in theſauros cavernarum, eiuſdem rei præbere cauſas.* Et paulo ante: *inſerere quoque natura docuit, ſemine ventis ſæpe translato in aliquas corticum rimas: unde vidimus ceraſum in ſalice, platanum in lauro, &c.*

14. *Proſpectat errantes greges.*) Greges paſtoreſque inviſit, & an recte ſe habeant cuncta, conſiderat.

15. *Preſſa puris mella condit amphoris.*) Virgil. Georg. 4. v. 140.

ſpumantia cogere preſſis
Mella favis.

Vide Columell. lib. 9. cap. 15. Plin. lib. 11. cap. 12. & ſeq.

16. *Infirmas oves.*) Delicatas, morbis obnoxias.

17. *Decorum pomis caput, &c.*) Ita nempe ſolet pingi autumnus.

19. *Inſitiva pyra.*) Proprio labore inſita & educata, & hinc longe iucundiora.

20. *Certantem & uvam purpuræ.*) Maturam ſcilicet, & purpureo colore gratam.

21. *Priape.*) Hortorum Deus & tutor.

22. *Sylvane.*) Agrorum præſes & cuſtos. Virgil. Georg. 2. cit.

Fortunatus & ille Deos qui novit Agreſtes,
Panaque, Sylvanumque ſenem, &c.

Et poſtea:

Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
Aut fœtu pecorum, aut Cerealis mergite culmi.

. . . . . .

Libet iacere modo ſub antiqua ilice:
Modo in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ;
Queruntur in ſylvis aves;
Fonteſque lymphis obſtrepunt manantibus;
Somnos quod invitet leves.
At cum tonantis annus hybernus Iovis
Imbres niveſque comparat:
Aut trudit acres hinc & hinc multa cane
Apros in obſtantes plagas:
Aut amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos:
Pavidumque leporem, & advenam laqueo gruem,
Iucunda captat præmia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliviſcitur?
Quod ſi pudica mulier in partem iuvans
Domum, atque dulces liberos;
(Sabina qualis, aut peruſta ſolibus
Pernicis uxor Appuli;)

INTERPRETATIO.

Nunc placet recumbere ſub annoſa quercu, nunc ſuper herbam vireſcentem. Interea dũ amnis defluit ripis ſublimibus; canunt aves in nemoribus; rivulique murmur edunt aquis labentibus; quod placidum conciliet ſoporẽ. Quando autem tempeſtas hyemalis Iove ſæviente pluvias & nives procreat, vel plurimis canibus apros feroces undequaque propellit in retia oppoſita; vel pertica levigata plagas haud ſtrictas expandit turdis voracibus inſidioſa: ac timidũ leporẽ, gruemque tranſmarinã pedica implicat, gratã prædã. Inter iſta quis recordatur moleſtiarum quas amor gignit? Quod ſi caſta uxor ex parte ſua curans familiã dilectoſque natos (velut Sabina, vel cõjux Appuli velocis, aduſta Solis ardore)

ANNOTATIONES.

Et varios ponit fœtus autumnus & alte
Mitis in apricis coquitur vindemia ſaxis.

23. *Libet iacere modo.*) Hoc fruſtra putant aliqui novæ Odes initium. Virgil cit.

Speluncæ, vivique lacus; ac frigida Tempe,
Mugituſque boum, molleſque ſub arbore ſomni
Non abſunt: illic ſaltus ac luſtra ferarum.

25. *Labuntur altis interim ripis aquæ.*) Vel, ex alto quodam loco defluunt; vel, profundo currunt alveo. Virgil. Georg. cit.

Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes.

27. *Lymphis obſtrepunt.*) Avibus quaſi accinunt ſuo murmure ac ſtrepitu avium cantus provocant.

29. *At cum tonantis, &c.*) Hyemalis tempeſtas ubi cœpit ingruere, venationi datur opera.

Iovis.) Iam alibi diximus Iovem poni pro aere; *tonantis*, tempeſtuoſi, pluvii, pruinoſi. Virg. cit. Geor. 2.

Venit hyems, teritur Sicyonia bacca trapetis.

At Georgic. 1. v. 305.

Sed tamen & quernas glandes tunc ſtringere tempus,
Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta:
Tum gruibus pedicas, & retia ponere cervis,
Auritoſque ſequi lepores . . . .
Cum nix alta iacet, glaciem cum flumina trudunt.

31. *Multa cane.*) Canes feminino genere poni ſolent cum de venatione agitur, ut volunt; quoniam, inquiunt nonnulli, velociores & ſagaciores ut plurimum ſunt canes feminæ.

33. *Amite.*) Ames eſt ſurcula ſeu pertica, qua rete ſuſpenditur aut tenditur ad capiendas aves.

34. *Turdis.*) Qui præcipuè ſunt ſaporis. Gall. grives Ital. tordi. De his Varro de re ruſt. l. 3. c. 5. Athen. l. 2. c. 24.

35. *Advenam gruem.*) Varro mox cit. *Volucres partim advenæ ſunt ut hirundines & grues: partim vernaculæ, ut gallinæ & columbæ. De illo genere ſunt turdi adventitii, ac in Italiam quotannis tranſmare advolant circiter æquinoctium autumnale, & eodem revolant ad æquinoctium vernum.* Tull. de Natur. Deor. 2. num. 125. *Grues, cum calidiora loca petentes maria traſmittunt, trianguli formam efficere animadverſum, eius autem ſummo angulo aer ab eis adverſus pellitur: deinde ſenſim ab utroque latere tanquam remis ita pennis curſus avium levatur. Baſis autem trianguli quam grues efficiunt, ea tanquam a puppi ventis adiuvatur: hæque in tergo prævolantium colla & capita reponunt.* Vide & Plin. libr. 10. cap. 23.

37. *Quis non malarum, &c.*) Phraſis Græca, pro, quis non obliviſcitur malarum curarum quas amor habet?

39. *Quod ſi pudica, &c.*) Virgil. citat. Georgic. 2.

Interea pendent dulces circum ubera nati:
Caſta pudicitiam ſervat domus.

Eccleſiaſticus cap. 26. *mulieris bonæ beatus vir: numerus annorum illius duplex: annos vitæ in pace implebit.*

41. *Sabina qualis.*) Iuven. Sat. 6. v. 162.

Intactior omni Sabina.

42. *Uxor Appuli.*) Appulæ, ut & Sabinæ mulieres caſtitatis & frugalitatis laude florebant. Iuv. mox cit.

Sacrum vetuſtis exſtruat lignis focum
  Laſſi ſub adventum viri:
Claudenſque textis cratibus lætum pecus,
  Diſtenta ſiccet ubera:
Et horna dulci vina promens dolio
  Dapes inemtas apparet:
Non me Lucrina iuverint conchylia,
  Magiſve rhombus, aut ſcari,
Si quos Eois intonata fluctibus
  Hyems ad hoc vertat mare:
Non Afra avis deſcendat in ventrem meum,
  Non attagen Ionicus
Iucundior, quam lecta de pinguiſſimis.

INTERPRETATIO.

e lignis aridis componat ſacratum focum, paulo ante reditum mariti fatigati; & caulis includens gregem ſaturum, mulgeat plena ubera; atque vinum hujus anni educens ex amphora non inſuavi, paret cœnam non aliunde *quæſitam*: hæc, inquam, ſi adſint, *non prætulerim oſtrea Lucrina, vel rhombos, vel ſcaros, ſi aliquos ex Orientali mari in hoc* Italicum *protrudat ſæva tempeſtas, nec volucris Africana veniat in meum ventrem, vel attagena Aſiana, gratior,*

ANNOTATIONES.

Melo Venuſitam, quam te, Cornelia, mater Gracchorum, &c.

Sabini ab Apennino ad Tiberim & Anienem fluvios extendebantur olim: Velino autem flumine média regio irrigabatur. Illic hodie continentur Sabina provincia, pars Umbriæ orientalis, & Aprutii ulterioris portio non modica.

Apulia duplex; Daunia, & Peucetia utraque regno Neapolitano concluditur. Daunia hodie *Capitanata*, eſt admodum fertilis, ſita eſt inter Auſidum & Tiphernum fluvios. Peucetia hodie *Terra di Bari*, continet Barianam provinciam, & partem Baſilicatæ: lætiſſimis abundat paſcuis.

Peruſta Solibus.) Tum quod ea regio calidior; tum quod ex mulieres rei domeſticæ curam etiam apud villas & agros gerentes, æſtum non raro tolerabant ſoliſque ardoribus torrebantur.

43. *Sacrum vetuſtis &c.*) E lignis dudum congeſtis adeoque ſiccis focum exſtruat, ad ignem accendendum adventanti viro diurnis laboribus defeſſo.

Sacrum.) Tum ob Lares ac Penates Deos, tum ob Veſtam. Vide Macrob. lib. 3. Saturn. c. 4. &c.

47. *Horna dulci vina promens dolio.*) Hornum vinum vixque maturum viro laborioſo dulce videtur, nec requirit vina vetuſtate delicatiora. Lib. 3. Od. 23. *Hornam frugem.*

48. *Dapes inemtas.*) Non aliunde pretio comparatas; ſed domi quæſitas ſeu ex horto, ſeu e caulis, &c.

49. *Lucrina conchylia.*) Oſtrea exquiſita e Baiano ſeu Lucrino lacu. Strabo lib. 5. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1. Plin. lib. 9. cap. 54. Iuvenal. Satir. 4. verſ. 141.

50. *Rhombus.*) De eo piſce vide Iuvenal. mox cit. Sat. 4. v. 39. & ſeq. Plin. &c. Galli *turbot*, Ital. *rombo* appellant, omnes pretium norunt.

Scari.) Scaros piſces interdum in mare Tyrrhenum adigit tempeſtas. Huic piſci tributum eſſe principatum, ſcribit Plinius lib. 9. cap. 17. *Nunc ſcaro datur principatus, qui ſolus piſcium dicitur ruminare, herbiſque veſci, non aliis piſcibus: mari Carpathio frequens, &c.* Et lib. 11. cap. 39. *dentes piſcibus omnibus ſerrati, præter ſcarum: huic uni aquatilium plani.* Et lib. 31. cap. 2. ait, *ſcarum naſſis incluſum non fronte erumpere, nec infeſtis viminibus caput inſerere; ſed averſum cauda ictibus crebris laxare fores, atque retrorſum erumpere. Quem luctatum eius ſi forte alius ſcarus videat extrinſecus, apprehenſa mordicus cauda, adiuvat niſus erumpentis.* Inde vero nomen factum aiunt, a σκαίρω *ſalio*. Athen. libr. 7. cap. 20. ſimilia refert ex Ariſtotele. Multa vero Caſaubonus erudite ibidem emendat de eo piſce iactari ſolita. Epicharmus eo loci apud Athen. *Nos piſcamur ſcaros, quorum nec ſtercus fas eſt Diis reiicere*, quo idee dictum aſſerit Caſaubonus, quia ſolius huius piſcis inteſtina comedebant gulæ proceres. Vide Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 16. ubi ſcribit, ſcaros adeo Italicis litoribus ignotos, ut nec Latinum eius piſcis nomen habemus: magno numero illic advectos, ac in mari Oſtiam inter & Campaniæ litora ſparſos, ac velut in terra fruges aliquas fuiſſe ſeminatos.

53. *Afra avis.*) Gallina Africana, aliis Numidica, vel Garamantia. Iuvenal. Sat. 11. v. 142. eius meminit, item Martial. lib. 13. Epigram. 73. Varro de re ruſt. cap. 9. ait, *Meleagrides Græcis vocari, noviſſimas in triclinium ganearum introiiſſe, ac magno vendi, propter hominum faſtidium.*

54. *Attagen Ionicus.*) Perdix Aſiana, quibuſdam eſt enim Ionia Minoris Aſiæ regio. Plin. lib. 9. c. 48. *Attagen maxime Ionicus celebratur, vocalis alias, captus vero obmuteſcens, &c.* Athen. lib. 9. cap. 8.

Cl a

Oliva ramis arborum;
Aut herba lapathi prata amantis, & gravi
Malvæ ſalubres corpori,
Vel agna feſtis cæſa Terminalibus,
Vel hœdus ereptus lupo.
Has inter epulas, ut iuvat paſtas oves
Videre properantes domum!
Videre feſſos vomerem inverſum boves
Collo trahentes languido:
Poſitoſque vernas, ditis examen domus,
Circum renidentes Lares!
Hæc ubi locutus fœnerator Alphius,
Iamiam futurus ruſticus,
Omnem relegit Idibus pecuniam,
Quærit Calendis ponere.

INTERPRETATIO.

quam oliva decerpta a ramis arborum pinguiſſimis; vel folia rumicis prata amantis, & malvæ ſalutares ægro corpori, aut agna immolata in *ſacro* die *Terminalium, aut hœdus lupo detractus! Inter iſtam cœnam, quam iucundum eſt cernere oves ſaturas domum revertentes, intueri boves fatigatas, languenti cervice inverſum aratrū ducentes, & ſervulos opulentæ familiæ* adjunctos velut *examen, circa Lares ſplendentes* ordine *diſpoſitos! Poſteaquam Alphius fœnerator iſta dixit,* quaſi *mox rura habitaturus, univerſam pecuniam Idibus collegit. Calendis* vero *quærit collocare* ad fœnus.

ANNOTATIONES.

& 9. Ex Ariſtophane: *Attagen carnis ſuaviſſimæ*: Et Alexandro Myndio, *paulo maior perdice, variis notis dorſo diſtinguitur, colore fictilium, magis tamen ſubrubeſcente, &c.* S. Hieron. ad Salvinam: *procul ſint a conviviis tuis phaſides aves, craſſi turtures, attagen Ionicus.*

Martial. lib. 13. Epigram. 61.

Inter ſapores fertur alitum primus
Ionicarum guſtus attagenarum.

57. *Herba lapathi.*) Λάπαθον Græcis, rumex Latinis, Gall. *ozeille vinette, patience*, Ital. *creſpino, acetoſa, lapato*, ex Dioſcoride ſtomachum roborat, ventrem purgat, urinam provocat, cibi appetitum reſtituit. Ex Plin. lib. 20. cap. 21. lapathum excellentes habet effectus: aliud ſativum, aliud ſylveſtre: *in paluſtribus naſcitur: foliis acutis, colore betæ candidæ, radice minima: noſtri vero rumicem vocant, &c.*

58. *Malvæ.*) Plin. mox cit. *in magnis eſt laudibus malva utraque, ſativa & ſylveſtris. Omne ſolum in quo ſeruntur, pinguius faciunt, &c.* Nos de ea iam lib. 1. Od. 31. ſub fine.

59. *Terminalibus.*) In feſto Dei Termini, quem priſci velut agrorum limites cuſtodientem ac tuentem colebant: Ita Feſtus. Eius ſacra peragebantur die 22. Februarii, ex Numæ inſtituto. Dionyſ. Halic. lib. 2. Ovid. Faſt. 2. Iuvenal. Sat. 16. v. 39.

60. *Hœdus ereptus lupo.*) Sicut venatori ſua præda in primis grata eſt: ita ruſtico quicquid e lupi gula eripuit. Volunt aliqui cum Mureto, hic alludi ad id quod tradit Plutarchus in Sympoſ. ſcilicet, *earum pecudum quas lupus momorderit, carnem effici teneriorem, lanam vero corrumpi, &c.*

65. *Poſitoſque vernas.*) Servorum filios heris accedere & apponi, ſeu accreſcere, non ſecus ac apum examen, nemo ignorat.

66. *Circum renidentes Lares.*) Columell. lib. 12. de villico. *Conſueſcat ruſticus circa Larem Domini focumque familiarem ſemper epulari.* De *Laribus* lib. 1. Od. 12. ſtrophe 11. & lib. 2. Od. 18. ad hæc verba: *paternos in ſinu ferens Deos.*

67. *Hæc ubi locutus, &c.*) Satyrice hæc & ſarcaſtice in avarum fœneratorem.

69. *Relegit.*) Al. *redegit*, quæ quidem vox Ciceroni aliiſque uſitatior. In Verr. *bona vendit, pecuniam redegit.*

Idibus.) Menſe dimidio. Vide lib. 4. Od. 11. ſtrophe 4. Is erat mos, creditam pecuniam, vel fœnus e credito Idibus repetere. Cic. Catilin. 1. *prætermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere tibi proximis Idibus ſenties.*

70. *Quærit Calendis ponere.*) Quas Idibus pecunias a debitoribus collegit, has Calendis ſequentibus ad fœnus rurſum collocare ſatagit, uſuras uſuris accumulans. Non abs re novus Interpres & Criticus exiſtimat Alphium ſolitum exigere fœnus bis in menſe: adeo ut, contra fas omne, ab Idibus ad Calendas, & a Calendis ad Idus fœneretur. De *Calendis* lib. 3. Od. 8. v. 1. Macrob. lib Saturnal. 1. cap. 15. &c.

AD MOECENATEM,

ODE III.

Deteſtatur alium, quod ipſum cænans comederat.

PARENTIS olim ſi quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edat cicutis allium nocentius.
O dura meſſorum ilia!
Quid hoc veneni ſævit in præcordiis?
Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit? An malas
Candia tractavit dapes?
Ut Argonautas præter omnes candidum
Medea mirata eſt ducem,

INTERPRETATIO.

SI deinceps aliquis manu ſcelerata ruperit cervicem patris vetuli, comedat allium cicuta perniciosius. O viſcera ruſticorum prædura! Quale toxicum iſtud meis in inteſtinis æſtuat! An viperarum ſanguis iſtis immixtus herbis decipit me? Numquid Canidia noxios hoſce *cibos contrectavit?* Certe, *quando Medea adamavit Iaſonem Argonautarum Principem præ cæteris pulcrum,*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Epod. 1.

1. *Parentis olim, &c.*) Vel ex Ode hac intellige, ſtudioſe lector, nullum eſſe adeo exile & ſterile argumentum, quod vena dives non queat amplificare & locupletare. Sic *Nucem* Ovidius, *Culicem* Virgilius, Homerus *pugnam ranarum ac murium*: Horatius vero *caſum arboris* lib. 2. Od. 13. Hic autem *allium* eleganti carmine proſecuti ſunt.

Si quis impia manu, &c.) Si quis parricidio inquinatus deinceps puniendus erit, ne cicuta ſed allio plectatur.

3. *Edat.*) Quidam legunt, *edit*, ſic duit, pro *det*: *faxit*, *&c.* Lib. 2. Sat. 8. ad finem:

Quam ficum lumbis quis edit.

Cicutis allium nocentius.) Cicuta enim frigore quidem ſuo nativum calorem ſine dolore extinguit. at allium torquet, adurit, enecat. Cicutæ ſuccum morte damnati bibere cogebantur apud Athenienſes. Plin. lib. 25. c. 13. *Cicuta*, inquit *venenum eſt, publica Athenienſium pœna invisa*. Ita Socrates extinctus. Vide Perſ. Sat. 4. v. 2.

Allium.) Sunt qui per unicum l, ſcribant *alium* & dictum volunt quod oleat, alii ab *halando halium* ſcribunt. Alii ab αλλεσθαι, quod exiliendo creſcat, allium deducunt. Melius alii a voce αγλιθες aliorum capita ſignificante.

4. *O dura meſſorum ilia.*) Quæ videlicet impune devorent & concoquant allium, quod meis in præcordiis ita ſævit. Galen. Therapeut. lib. 12. allium vocat *ruſticorum theriacam*. Virgil. Eclog. 2.

Allia, ſerpyllumque, herbas contundit olentes.

5. *Quid veneni, &c.*) Quod genus eſt illud veneni, quod ſic diſcrucior? Allium ſane utpote calidum, acre, grave olens, coctu etiam difficile, ſtomacho delicatiori ac temperamento fervidiori, & πικροχολ, ſeu amariori bili obnoxio, quale habebat Horatius, grave eſſe debebat; at contra homini frigidiori vel robuſtiori ſalubre eſt. Suidas ait, *Thraces alliis delectari, nec immerito*, inquit: *allia quippe calida ſunt: illi vero frigidam incolunt regionem.*

6. *Num viperinus hic cruor, &c.*) An vero allium iſtud incoctum fuerat in viperino ſanguine, quod imprudens ego devoraverim? Vide lib. 1. Od. 8. v. 9. Plin. lib. 11. c. 53. Cœl. Rhodig. lib. 23. c. 10.

7. *An malas Canidia &c.*) An dapes quas cœnavi infecit venenò Candia venefica illa inſignis? De ea poſtea fuſe in ſeq. Epod.

9. *Ut Argonauta, &c.*) Crediderim ſane non alio medicamento inſtructum a Medea Iaſonem fuiſſe, adverſus tauros formidabiles: nec alio pariter uſam veneficio ipſam Medeam, ad perdendam inviſam ſibi pellicem. Inſurgit hic ſuo more Scaliger in noſtrum Poetam hypercritice: *non eſt illud*, Inquit *ſupino aut oſcitanti iudicio admittendum*, *Quippe ait Iaſonem a Medea perunctum allio*, *ſcilicet ut eo medicamento eſſet a tauris tutus*. *At enimvero eadem quomodo unxit veſtem, quæ*

Igno-

Ignota tauris illigaturum juga;
Perunxit hoc Iaſonem:
Hoc delibutis ulta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus unquam ſiderum inſedit vapor
Siticuloſæ Appuliæ;
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarſit æſtuoſius.
At ſi quid unquam tale concupiveris,

INTERPRETATIO.

iſto illum tinxit, *inſueto iugo tauros* indomitos *ſubiecturū*: *iſto* etiam *infecit munera*, quibus cum *ſe de pellice vindicaſſet*, *aufugit* curru *alatis draconibus* tracto. *Nunquā tantus aſtrorum calor incendit Appuliā ſiccā*. *Neque* domū fatale *vehementius inflammavit humeros Herculis laborioſi*. *Verū enim vero*, *ſi quidpiam eiuſmodi ultra appetas*.

ANNOTATIONES.

Creuſa flagraret? Æquus arbiter eſto lector nec ſupinus, nec oſcitans. Medea veſtem pellici mittendam allio quaſi veneno unxit. Eadem per allium pariter Iaſonem tutum præſtitit adverſus tauros, nempe tauri allii odore gravi & tetro perdomiti ſunt, Glauce vi mortifera allii enecta eſt & conflagravit. Quid hic abhorret a vero & ratione? Quid ita reprehendendum in hac utraque ſententia? Adde quod, per idem venenum vario modo dilutum, variiſque pharmacis admixtum ac temperatum, diverſa effici nihil vetat.

Argonautas.) Iaſon Æſonis Theſſaliæ regis filius, cum ſociis plus quinquaginta fortibus ſane viris, profectus eſt Colchos, ad rapiendum vellus aureum, quod fama celebrabatur. Ibi a Medea Colchorum regis filia adamatus, ab ea veneficiis pollente edoctus eſt qua ratione poſſet domare tauros æripides & ignivomos, iugoque ſubmittere; draconem etiam pervigilem ſopire & profligare; ac demum vellus aureum auferre. *Argonautæ* porro dicti ab Argo navi, qua ad expeditionem Colchicam vecti ſunt, præcipui nominantur Hercules, Orpheus, Caſtor, Pollux, Telamon, Zetus, Calais, Theſeus, Typhis, &c. Ipſa vero navis appellata eſt Argo vel ab artifice & fabro: vel ab Argivis ſeu Græcis heroibus: vel a celeritate, *αργος velox*. Vide Diodor. Sicul. lib. 5. cap. 3. Valer. Flacc. Argonaut.

13. *Hoc delibutis, &c.*) Eodem Medea infecit munera quæ miſit ad Glaucen, vel, ut ſcribunt alii, Creuſam filiam Creontis regis Corinthiorum. Hanc enim cum Iaſon ſuperinduxiſſet pellicem, iram diſſimulavit Medea Iaſonis uxor. Itaque tempus nacta venatam ei veſtem dedit; quam cum Glauce induiſſet, fatali incendio conſumpta eſt. Vide Epod. 5. poſt medium.

Donis.) Non veſtem, ſed alia quæpiam dona in ſcrinio miſſa, venenis quidem tincta, ſcribunt alii: aperto autem ſcrinio pellicem cum tota regia conflagraſſe.

14. *Serpente fugit alite.*) Iram ſcilicet & vindictam anhelantis Iaſonis, Creontiſque iram Medea fugit, per aerem aſportata curru pennatis vecto ſerpentibus. Vide Euripid. Medeam, in fine. Ovid. Metamorph. 7. & 9. &c.

15. *Nec tantus unquam, &c.*) Non maioribus Appulia ardoribus torretur, quam mea viſcera nunc uruntur calore & vi funeſta allii quod comedi. *Siderum*, dum ſævit Canicula & fervet. De ea lib. 1. Od. 17. & lib. 3. Od. 13. De *Appulia* eiuſque cælo torrido, lib. 3. Od. 30. v. 11. & Epod. præced. v. 42.

17. *Nec munus humeris, &c.*) Neſſus Centaurus ab Hercule vulneratus ſui ulciſcendi hanc iniit rationem. Deianiræ ſuaſit, poſſe ſibi amorem Herculis afferere, induendo illum tunica aſperſa ſanguine ſuis e vulneribus profluente. Itaque illa videns ſubinde Herculem Ioles amore irretitum, quod neſſus improbe & fallaciter præceperat, effecit: ſicque illum interemit. Nam tanto eſt ardore correptus, ut ſuos ipſe artus dilaniaret, ac demum incenſa pyra ſe confecerit. Vid. Senecæ Herculem Oetæum. Et poſtea Epod. 17. v. 13. Cic. Tuſc. 2. num. 20. ex Sophocl. Trachin. ita ſcribit: *cum Deianira ſanguine Centauri tinctam tunicam Herculi induiſſet, inhæſiſſetque ea viſceribus, ait ille*. . . . .

Hæc me irretivit veſte furiali inſcium,
Quæ lateri adhærens morſu lacerat viſcera.
Urgenſque graviter pulmonum haurit ſpiritus.
. . . .
Ipſe alligatus peſte interimor textili; & Idem Philip. 13. *Non tamen Deianira voluit Herculi nocere, cum ei tunicam ſanguine Centauri tinctam dedit*.

19. *At ſi quid unquam, &c.*) Quod ſi o Mæcenas, unquam allium comedere concupiveris, in pœnam cupio ut te abhorreat amica ſeu Terentia tua: ſimiliter & ſi quis vir fœtidum ac peſtilentem eiuſmodi cibum appetierit, precor ut ipſius uxor ejus oſcula repellat, & ſeorſim cubare velit halitum graveolentem non ferens.

20. IOCO-

Iocoſe Mœcenas, precor
Manum puella ſuavio opponat tuo,
Extrema & in ſponda cubet.

INTERPRETATIO.

O Mæcenas iocis gaudens, velim ut adoleſcentula obiiciat manum oſculo tuo, atque in remotam lecti *partem recedat.*

ANNOTATIONES.

20. *Iocoſe Mæcenas.*) Iocari familiariter cum Mœcenate ſolebat Horatius: Hinc Perſius Sat. 1. v. 116.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit: & admiſſus circum præcordia ludit,
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.

22. *Sponda.*) Lecti pars ultima, vel etiam exterior. Iſidor. lib. 20. cap. 11.

AD MENAM POMPEII MAGNI LIBERTUM,

ODE IV.

Eius ex mutata conditione ſuperbiam inſectatur.

LUPIS & agnis quanta ſortito obtigit,
Tecum mihi diſcordia eſt,

INTERPRETATIO.

QUANTA *naturaliter inimicitia lupis atque agnis congenita eſt,* tanta *mihi ineſt contra te,* o Mena,

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Epod. 1.

1. *Lupis & agnis, &c.*) Habes, lector, in hac Ode exquiſitam ſervi deſcriptionem, & acrem aſperamque eius arrogantiæ inſectationem.

Quanto ſortito obtigit.) Quantum inter ſe odium natura pariente veluti & dante, ſortiuntur & obtinent. Plin. lib. 10. cap. 74. agit de naturali quorumdam animalium diſſidio.

2. *Tecum mihi diſcordia eſt.*) Ego enim fidem obſervantiſſime & religioſiſſime colo: tu perfidiam. Nempe Menas Pompeii Magni libertus, eo mortuo, Sexti partes amplexus, ab eo magnis muneribus locupletatus, quin & claſſi præfectus eſt contra Cæſarem Auguſtum. Ad hunc vero ſubinde transfugit, & ab ipſo mox equeſtri dignitate ornatus. Tum rediit ad Sextum Pompeium relicto Auguſto. Poſtea Sextum rurſus prodens ac deſerens ad Auguſtum reverſus, ab eo tandem, quod pridem concupiverat, Tribunus militum factus eſt. At iſto inſignis honore qui fit ut tam libere ab Horatio proſcindatur? Tum nempe rerum atque temporum cogente difficultate ac neceſſitate, prudens Cæſar proditoris ſcelerata opera utebatur quidem, eius vero proditiones ac perfidioſum animum deteſtari non latebat. Vell. Patercul. lib. 2. Appian. Bell. Civil. lib. 5. Dio lib. 48. Sueton. Octav. cap. 74. ubi ſcribit: *neminem unquam libertorum adhibitum cœnæ ab Auguſto, excepto Mena, ſed aſſerto in ingenuitatem, poſt proditam Sexti Pompeii claſſem.* Idem Menas antea Auguſtum perdere ſimul & Antonium cogitaverat. Teſtis Plutarchus in Antonio. Sic habet: *tenebat Sextus ea tempeſtate Siciliam: & prædatoria claſſe, cui Menas pirata præerat, Italiæ oras & omne circum pelagus infeſtabat ...... fœdera cum Pompeio facta ..... Poſt hæc mutuo ſe ad cœnam invitant,* nimirum Auguſtum Antonio iunctus, & Sextus Pompeius. *Huic forte evenit, at illos primus convivio excipere in prætoria navi, ... fervente convivio, ferventibus & iocis, Menas pirata Pompeio adhærens clam ei inſuſurravit viſne, Sexte, anchoras ſuccidam, & te Romani Imperii faciam dominum? Hæc cum Sextus pauliſper ſecum agitaſſet: oportuit, inquit, o Mena, hæc per teipſum, me inſcio, feciſſe: nunc vero quod eſt eo contenti ſimus. Etenim peierare nequaquam meum.* Porro, ne cum nonnullis arbitrere, lector, hunc Menam eumdem eſſe cum Vulteio Mena, cuius mentio eſt in Epiſtola 7. lib. 1. alter enim ab altero longe diverſus.

Ibe-

Ibericis peruſte funibus latus,
  Et crura dura compede.
Licet ſuperbus ambules pecunia,
  Fortuna non mutat genus.
Videſne, ſacram metiente te viam
  Cum bis ter ulnarum toga,
Ut ora vertat huc & huc euntium
  Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic Triumviralibus
  Præconis ad faſtidium,
Arat Falerni mille fundi iugera,
  Et Appiam mannis terit;

INTERPRETATIO.

qui habes *latus conciſum flagellis ſpartcis, & crura vinculis attrita. Quamvis incedas tumidus* propter *opes, fortuna non mutat originem. Quando* autem *pergis per viā ſacram indutus toga ſex ulnarum, an* non *animadvertis quomodo ira maxime aperta reflectat vultū ambulantiū ultro citroque? Iſte,* inquiunt, *cæſus flagris Triū virorū uſque ad Præconis tædium, colit mille iugera agri Falerni; atque viam Appiam equis calcat,*

ANNOTATIONES.

3. *Ibericis peruſte funibus latus.*) Corpus habens notatum plagis & flagellis ſervilibus.

Ibericis.) Hiſpanicis. Metonym. Species pro genere. Flagella fiebant e funibus, funes autem e ſparto; cuius in Hiſpania magna copia. Plin. lib. 19. cap. 2.

Peruſte.) Proprie & ſignanter. Nam flagra a flagrando dicta. Certe repetitis flagris calor in cute, carne, ſanguine, inflammari cognoſcitur. Inde flagriones dicti ſunt ſervi, quoniam flagris erant ſubditi. Feſtus, Voſſius, &c.

4. *Crura dura compede.*) Compede ſtricta membri pars indureſcit.

5. *Superbus pecunia.*) Menas locupletatus dominorum liberalitate, honores etiam captarat, iam liber, mox Eques, denique Tribunus.

6. *Fortuna non mutat genus.*) E liberto nobilem haud faciunt opes. Humilis, ſordidus, vafer, nequam, ſervilis animus ſemper manet.

Naturam expellas furca, tamen uſque recurret: inquit noſter lib. 1. Epiſt. 10. v. 24. Vide Perſ. Sat. 5. v. 70. & deinceps.

7. *Videſne ſacram, &c.*) Scilicet ignoras quanta indignatione homines obvii te aſpiciant ſuperbe & arroganter incedentem, qui genus ſervile norunt. An ergo, inquiunt, more nobilium iactabit ſe Menas hodie libertus, paulo ante ſervus?

Sacram metiente te viam.) Hæc urbis via, qua ibatur in palatium & Capitolium, valde frequentabatur: per eam triumphalis quæque pompa procedebat: *Sacra* dicta; ſeu quod per eam ſacra in arcem quot menſibus ferebantur, ibique auguria captarent augures; ſeu quod in ea fœdus olim ſanxerant Romulus ac Tatius. Varro, Alex. ab Alex. lib. 2. c. 18. &c. Hinc ergo Menas *viam ſacram* metiebatur ſæpius, tum ad palatium crebro pergens, tum ſe oſtentans inſigni toga ſplendidum, & compoſito gradu conſpicuum. Hinc & Sacravienſes dicti nobiles qui per viam ſacram frequenter ambularent.

8. *Cum bis ter ulnarum toga.*) Amplam gerebant nobiles togam & laxiſſimam: contra anguſtam & arctam pauperes. Quidam hic volunt ſignificari latum clavum, quæ veſtis ſex ulnarum eſſet, ac propria Tribunorum, ut & aliorum Magiſtratuum. Luxum in laxis veſtibus ita reprehendit Cicero Catilin. 2. *quos pexo capillo nitidos videtis, imberbes aut bene barbatos; manicatis & talaribus tunicis, velis amictos non togis.*

9. *Vertat.*) Vox iſta duo ſignificare poteſt: vel, *convertat*, ad hominem ſubſannandum: vel, *avertat*, præ indignatione. Eſt autem indignatio, iuſtus dolor ex ſecundis rebus eius, qui illis indignus videtur.

10. *Liberrima indignatio.*) Tanta eſt animorum ob arrogantiam tuam offenſio, ut non clam ſolum, ſed & aperte ac libere indignetur, & ſarcaſmos, dicteria, ſcommata palam iaculentur.

11. *Sectus flagellis &c.*) Hæc populi indignantis verba in Menam: ſcilicet iſte paulo ante ſervilibus pœnis obnoxius, iam ſe magnum oſtentat.

Triumviralibus.) Abiectæ conditionis homines, fures, ſervi, peregrini, non apud Prætorem, ut cives, iudicabantur, ſeu apud Treſviros. *Fures ac ſervi nequam apud Triumviros capitales ad columnam Meniam puniri ſolent*, inquit Aſconius.

12. *Præconis ad faſtidium.*) Non Triumviri tantum, ſed & iis abſentibus Præco ſervos iubebat plecti, & flagris cædi a lictore. *Faſtidium* tamen *Præconis* libet magis intelligere ex crebra repetitione, alta quidem voce, tituli ſive elogii, v. g. *hic reus ac nocens flagris cæditur, quia neglexit edictum &c.*

13. *Falerni.*) Agri optimi & pretioſiſſimi, lib. 1. Od. 20.

Mille iugera.) Atqui cives olim honoratiſſimi non plus quam ſeptem agri iugera poſſidere ex lege poterant.

14. *Appiam.*) *Appia* via publica ducebat ad agrum Falernum: Ab Appio Claudio Tribuno plebis lapidibus ſtrata, indeque nomen ſortita.

15. Seſſ

Sedilibuſque magnus in primis eques
Othone contempto, ſedet.
Quid attinet tot ora navium gravi
Roſtrata duci pondere
Contra latrones atque ſervilem manum;
Hoc hoc Tribuno militum?

INTERPRETATIO.

nec non inſignis eques primis in ſubſelliis ſedet, Othone ſpreto. Quid iuvat ærata *roſtra tot navium ingenti magnitudine dirigi adverſus prædones & ſervorum turmas, iſto iſto,* inquam, *militum Præfecto?*

ANNOTATIONES.

Mennis.) Equis gradariis, nulla vectoris moleſtia incedentibus, Gall. *haquenées*, Ital. *cavalli di credenza*. Dicti ſunt quod manus manſuetudinem ſequatur. Hos inequitabant proceres duntaxat: Menas autem forte & currui iunctos adhibebat, ſingulari quidem ambitione, mollitie, luxu.

15. *Sedilibuſque magnus in primis eques.*) In Amphitheatro Rom. ſedentibus ad ſpectandum diſtincti erant gradus, pro diverſa cuiuique dignitate. Orcheſtram Senatores obtinebant. Deinde gradus quatuordecim Equitibus Romanis erant deſtinati: quorum primi Tribunis excepti. In his itaque ſedenti ius habebat Menas reclamante quidem lege, de qua mox dicam. Dio lib. 36.

16. *Othone contempto.*) L. Roſcius Otho Tribunus plebis legem tulerat, qua Nobiles in Theatro a plebeiis ſeparati aderant. Hinc Iuvenal. Sat. 3. v. 159.

Sic libitum vano qui nos diſtinxit Othoni.

Porro lex eadem vetabat Equitem fieri ac in gradibus Amphitheatri quatuordecim ſedere eum, cui vel patri eius avoque non adfuiſſet equeſtris cenſus, id eſt, quadrigenta ſeſtertium millia. At nihilo tamen minus ita iubente Principe tempori quidem ſerviente, ut dixi, Menas nequaquam ingenuus, iam opulentus, contempta Othonis lege, Eques factus, imo & Tribunus, prima ſedilia in ſpectaculis occupabat, quanquam ab iis dignitatibus arcebantur liberti atque libertini.

17. *Quid attinet, &c.*) Ergone contra ſervorum & prædonum exercitum inſtruere copias navales oportet Menam, qui & ipſe prædo & ſervus a natura factus, non ita pridem eorum dux fuit? Sunt qui exiſtiment loqui Horatium de fugitivis quos ad arma vocaverat Sextus Pompeius, & quibus Tribunum Menam præfecerat. At alii melius intelligunt reliquias exercitus Sexti Pompeii, quas Menæ ductu & opera iam victor Auguſtus perſequebatur.

Navium gravi pondere.) Vide Epod. 1. v. 1. ibique annot.

20. *Hoc hoc Tribuno militum.*) Plutarchus ante citatus ubique piratam vocat Menam. *Tribuni militum* officium erat milites in caſtris continere, & ad exercitationem producere; claves portarum ſuſcipere; vigilias interdum circumire; frumentationibus commilitonum intereſſe; frumentum probare; fraudem menſorum coercere; militum querelas audire, delicta caſtigare; &c.

IN CANIDIAM VENEFICAM,

ODE V.

AT, o Deorum, quiſquis in cælo regit
 Terras, & humanum genus,
Quid iſte fert tumultus? Aut quid omnium
 Vultus in unum me truces?
Per liberos te, ſi vocata partubus
 Lucina veris affuit;
Per hoc inane purpuræ decus precor,
 Per improbaturum hæc Iovem,
Quid ut noverca me intueris, aut uti
 Petita ferro bellua?
Ut hæc trementi queſtus ore conſtitit
 Inſignibus raptis puer,
Impube corpus, quale poſſet impia

INTERPRETATIO.

SED o Numina, quotquot in cælo gubernatis hunc orbem atque homines, quid ſibi vult ille ſtrepitus? Vel quorſum facies omnium iſtarum apparent *terribiles adverſus me ſolum? Te oro per filios, ſi Diana adſuit veris partubus invocata: per vanum iſtud inſigne purpuræ: per Iovem talia condemnaturum: quare me aſpicis quaſi noverca, vel ut fera telo confixa? Poſtquam puer ore trepidanti has fudit querelas, ornamentis exutus eſt. Corpus* erat *ſine pube, quod poſſet flectere corda*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Epod. 1.

1. *At, o Deorum.*) Iulius Scaliger vir alioqui ſummus (quis credat?) hanc Oden peſſime intellexit, peſſime carpſit. Singulas eius cavillationes, lector, cognoſce, & iudica, ad loca ſingula relatas, ac ni fallor, probe dilutas. At rem totam diligenter ante accipe: nec enim caret difficultatibus; & quædam ſane ſupplenda ex magorum inſtitutis. Hæc ſumma eſt. Conveniunt ad veneficium quatuor ſagæ, quarum Canidia princeps, quæ de Varo ſuos amores ſpernente ulciſci, illumque ad ſe trahere per incantamenta ſatagebat. Itaque primum ex elixatis tum herbis tum aliis rebus unguentum, ſeu pharmacum conficit: illudque adhibet ad ceream Vari imaginem, quam de more illic ſtatui ſupponendum; rata nimirum perinde in Varum agere, ac ſi adeſſet, & unguento illo ipſe perfunderetur. At cum animadvertit Canidia prius hoc minus valuiſſe incantamentum, quod Varus contrariis ſe pharmacis præmuniiſſet; tum vero alterum parat efficacius, ac velut extremum remedium, ſcilicet philtrum, ſeu potionem amatoriam e medullis & iecore pueri terræ infoſſi, quam ex inedia contabeſcere & expirare faciunt. Hæc omnia porro mire deſcribit ac varie exornat Poeta. Iam ſingula inſpiciamus.

3. *Quid iſte fert tumultus, &c.*) Inducitur loquens puer, quem veneficæ illæ raptum terræ infodere parant, ad conficiendum ex eius inteſtinis philtrum, ſeu amoris populum. Truculentas vero facies expaveſcens iſta profert.

5. *Si vocata partubus Lucina veris affuit.*) Hæc ait, quoniam ſuppoſititios fœtus alebant interdum veneficæ, ad ſua ſcelerata conſilia utiles. Vid. Epod. 17. annot. ad eas voces, *venter partumeius*.

6. *Lucina.*) In partu invocabatur Diana, ut adeſſet tum parturienti, tum prodeunti in lucem infantulo. Hinc cognomen, *Lucina*. Vide lib. 3. Od. 22.

7 *Inane purpuræ decus.*) Quippe quo non deteremini ab inferenda mihi nece.

8. *Improbaturum Iovem.*) A iuvando Iupiter dictus, ſcelerum vindex eſt omnium.

12. *Inſignibus raptis.*) Detractis prætexta & bulla, quæ nobilitatis ac ætatis iſtius erant inſignia. *Cuſtos purpura* nuncupatur a Perſio Sat. 5. v. 30. *quod prætexta infirmitatem pueritiæ ſacram fieri & venerabilem*, non ſecus ac ſacerdotem veſtibus ſuis exiſtimarent veteres, teſte Quintiliano. Ex Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 6. Tarquinius Priſcus inſtituit prætextam ſimul & bullam cordis efficie collo appendi ſolitam, qua pueri *corde præſtari* monerentur: utque *communiret pectus puerile*, inquit Aſconius. Plura de iſtis annotavi ad prædictum Perſii locum, & ad Iuvenal. Sat. 5. v. 164.

13. *Impube corpus.*) Nondum ſcilicet adeptum annos ætatis quatuordecim, adeoque ſine pube, ſine pilis.

Mollire Thracum pectora:
Canidia brevibus implicata viperis
Crines & incomptum caput,
Iubet ſepulcris caprificos erutas,
Iubet cupreſſus funebres,
Et uncta turpis ova ranæ ſanguine,
Plumamque nocturnæ ſtrigis,
Herbaſque, quas & Iolchos atque Iberia
Mittit venenorum ferax,
Et oſſa ab ore rapta ieiunæ canis,
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana per totam domum
Spargens Avernales aquas,
Horret capillis, ut marinus, aſperis
Echinus, aut currens aper.
Abacta nulla Veia conſcientia,

INTERPRETATIO.

Thracum ferocia. Tum *Canidia exiguis viperis implexos* habens *capillos & incompoſitum caput, mandat caprificos evulſas tumulis, mandat ferales cupreſſos, & fœdæ rubetæ cruore aſperſa ova plumaſque ſtrigis nocturnæ, & herbas quas producit Iolchos atque Iberia venenis fertiles, & oſſa erepta ex ore canis famelicæ, cremari ignibus Colchicis. Mox Sagana ſuccincta per totas ædes inſperſit Avernales aquas, habens crines rigidos velut echinus marinus, aut aper currens.* Inde *Veia nullis conſcientiæ* ſtimulis *abſterrita labore ingemiſcens,*

ANNOTATIONES.

14. *Thracum.*) Qui barbari & inhumani valde. Vide lib. 1. Od. 18.

14. *Implicata viperis.*) Furiarum inſtar.

17. *Caprificos.*) Silveſtres ficus & cupreſſi arbores ſunt funeſtæ & ferales. Vide lib. 2. Od. 14.

Erutas.) Nec enim amputari, ſed erui oportebat ad uſum magicum.

19. *Ranæ ſanguine.*) Ranarum aliæ ſunt aquatiles, minores, innoxiæ: aliæ terreſtres, maiores, turpiores, deſides, venenoſæ, aliter rubetæ dicuntur, Gall. *crapaus*, Ital. *roſpo*. Et hæ ad veneficia adhibebantur, Plin. lib. 32. c. 5. Iuvenal. Sat. 1. v. 70. Sat. 3. v. 44. Sat. 6. v. 658.

At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ.

20. *Plumamque nocturnæ ſtrigis.*) Rubetæ viſcera pariter & ſtrigis plumas, ad amorem concitandum valere, Propertius etiam teſtis, lib. 3. Eleg. 5.

Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta exſectis anguibus oſſa trahunt,
Et ſtrigis inventæ per buſta iacentia plumæ, &c.

Strigis.) Strix avis, noctu volans tantum, a ſtridore vocis dicta, mali ominis olim habita eſt, ſicut hodie noctua, cui certe ſimilis. Plin. lib. 11. c. 39. ita ſcribit: *Eſſe in maledictis iam antiquis ſtrigem convenit: ſed quæ ſit avium, conſtare non arbitror.*

21. *Iolchos.*) Eſt urbs Theſſaliæ ad ſinum Pelaſgicum, ad radices Pelii montis. Quidam legunt, *Colchos*, ſed perperam, nam prope ſequitur vox *Colchicis*. Et ſic ruit prima Scaligeri querela in 5. Epod. *loca ſunt minus ingenua*, inquit: *anxia dicta, neque libero ſpiritu edita, qualis ille verſus,*

Herbaſque, quas & Colchos atque Iberia,
Et ſonus inſuavis, que, quas?

Priorem lectionem ex manuſcriptis codicibus, tuentur Cruquius, & alii.

Iberia.) Regio Pontica (non Hiſpanica) apud Aſiam Minorem, hodie Georgia, vern. *Gurgiſtan* a Moſchicis montibus ſeparatur a Colchide.

23. *Oſſa ab ore rapta ieiunæ canis.*) Per hæc amoris quaſi famem gigni, credebant ſuperſtitioſe.

24. *Flammis aduri Colchicis.*) Simul hæc omnia igne coqui ſeu elixari iubet Canidia, ad ritum Medeæ Colchicæ, de qua poſtea. Colchis hodie Mangrelia, Aſiæ Minoris regio, ad oram Euxini maris. In ea regnavit Oeta Medeæ pater.

25. *Sagana.*) Altera hæc venefica operam confert Canidiæ, & magico ritu ſpargit aquas ex *Averno*. Is Campaniæ lacus apud antrum Sibyllæ Cumanæ percelebris: ac per eum ad Inferos deſcenſum eſſe fabulati ſunt. Vide Virg. Æn. 4. v. 511. & Æn. 6. v. 126. de Sagana iterum lib. 1. Sat. 8.

28. *Echinus.*) Gall. *heriſſon*, Ital. *riccio*, alter eſt terreſtris, qui & herinaceus: alter aquatilis ſeu marinus. Uterque ſpinis inhorreſcit. Plin.

Aper currens.) Tunc enim apri dorſo rigeſcunt ſetæ cum currit, ſeu venatorem fugit, ſeu invadit: quod iræ ac furoris argumentum.

29 *Abacta nulla Veia conſcientia.*) Veia tertia eſt venefica, quæ ſcrobem facit, humumque egerit infodiendo puero. Quid vero Scaliger? *imo multa conſcientia*, inquit, *multorum ſibi facinorum conſcia. Sed intelligendum eſt non fuiſſe abactam ſeu diſtractam a malis facinoribus: omnino*

Ligonibus duris humum
Exhauriebat ingemens laboribus;
Quo poſſet infoſſus puer
Longo die bis terve mutatæ dapis
Inemori ſpectaculo:
Cum promineret ore quantum extant aqua
Suſpenſa mento corpora,
Exucta uti medulla & aridum jecur
Amoris eſſet poculum,
Interminato cum ſemel fixæ cibo
Intabuiſſent pupulæ.
Non defuiſſe maſculæ libidinis
Ariminenſem Foliam,
Et otioſa credidit Neapolis,
Et omne vicinum oppidum:

INTERPRETATIO.

Duro bipalio effodiebat terram, in qua puer immiſſus diuturno tempore mori poſſet, aſpectu ciborum bis aut ter immutatorum: ſi quidem capite extabat quantum corpora mento ſuſpenſa eminent ſuper aquam: ut areſcens medulla & hepar exſiccatum fieret amoris pharmacum poſtquam contabuiſſent pupillæ ſemel infixæ cibo interdicto. Porro *& otioſa Neapolis & urbes vicinæ omnes crediderunt* iſtis veneficiis *adfuiſſe Foliam Ariminenſem nefanda libidine* famoſam.

ANNOTATIONES.

durum eſt; & ſonus quanquam diſpar temporibus, tamen idem plebeius. Si quid durum, egregie exhibet ferream Veiæ mentem. Nec plebeia dictio eſt, quin potius elegans & nobilis: indicatque mulierem ſceleribus adeo aſſuetam, ut abſque ullo metu ea perpetret. Perditam eiuſmodi conſcientiam exprimit Perſ. Sat. 3. v. 32.

. . . . . fibris increvit opimum
Pingue: caret culpa: &c.

33. *Bis terve mutatæ dapis Inemori ſpectaculo.*) Nimirum puer infoſſus duos treſve dies vivere poterat, capite extans, mutatos ſubinde cibos prope os habens, augeſcente eorum appetitu & fame diverſarum dapum, quas attingere non poterat, in eas fixum tenens aſpectum, & ſic tandem emoriens. Exiſtimabant nempe hominis in ea aviditate mortui iecur & medullas vim habere exſtimulandi amoris.

35. *Cum promineret ore, &c.*) *Non intelligo*, inquit Hypercriticus, *quid ſit*, quantum extant aqua ſuſpenſa mento corpora. *Quænam in patibulo ſuſpenſa extant ab aqua?* Quæſo, lector, an hæc non facile tu intelligis? Non ita certe capies, quid Scaliger velit per ſuum *patibulum*, de quo hic nulla mentio; cum ſit collatio natantis atque adeo aqua merſi & ſuſpenſi, extante ab aqua ſolo capite, cum puero terra cooperto & ore duntaxat prominenti.

37. *Aridum iecur.*) *Iecur* amoris ſedes.

Aridum.) Deficiente ſucco, & ſubtracto cibo, cuius appoſiti & præſentis deſiderium maius fuerat.

39. *Interminato cum ſemel, &c.*) Et hæc ſibi ignota Scaliger proclamat. *Nam interminatus eſt infinitus*, inquit, *at ille finitum oſtendit, cum dixit, bis terve mutatam dapem.* Et hæc nunquam ſcripſerit cui *mens non læva fuiſſet*, inquam ego. *Interminatus* idem eſt ac minando vetitus, uno verbo prohibitus, nemine Grammatico reclamante. Porro addit ille tam inepte quam prius: *& quæ natura doctus ſcripſit fixas eſſe pupulas ab inedia?* Ohe, magne Iuli, infixas cibo appoſito pupulas, inedia vero intabeſcentes, ſcribit Horatius, tota acclamante natura.

42. *Ariminenſem Foliam.*) Quarta eſt hæc venefica, ex Arimino urbe Æmiliæ; hodie *Rimini* in Romandiola provincia, in ora maris Hadriatici & prope fontes Tiberis alluitur fluvio cognomine.

43. *Otioſa Neapolis.*) Hæc urbs Italiæ clariſſima, ad delicias, ſeceſſum, & otium amœno ſitu comparata, olim dicta Parthenope. Virg. Georgic. in fine:

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, ſtudiis florentem ignobilis oti.

Ovidius *in otia natam Parthenopen* dixit. Ceruttus, *otioſa*, interpretatur, *Neapolitani minus curioſi.*

44. *Omne vicinum oppidum.*) Federicus Ceruttus intelligit Puteolanam civitatem: alii vicinas urbes v. g. Capuam, Cumas, Puteolos, Baias, Nolam, Atellam; &c.

Quæ ſidera excantata voce Theſſala,
 Lunamque cælo deripit.
Hic irreſectum ſæva dente livido
 Canidia rodens pollicem,
Quid dixit? aut quid tacuit? O rebus meis
 Non infideles arbitræ,
Nox, & Diana, quæ ſilentium regis,
 Arcana cum fiunt ſacra;
Nunc nunc adeſte, nunc in hoſtiles domos
 Iram atque numen vertite.
Formidoloſis dum latent ſilvis feræ,
 Dulci ſopore languidæ,
Senem (quod omnes rideant) adulterum
 Latrent Suburanæ canes,
Nardo perunctum, quale non perfectius
 Meæ laborarunt manus.

INTERPRETATIO.

quæ verbis Theſſalicis incantans aſtra & Lunam cælo detrahit. Tum vero *ferox Canidia dente livido rodens* unguem *pollicis non amputatum, quid locuta eſt? vel quid non dixit? O rebus meis*, inquit, *teſtes faventes, nox, & Diana ſilentium faciens, quando ſecreta peraguntur myſteria, modo adjuvate, iam in ædes inimicorum convertite iram & poteſtatem divinam. Interim dum belluæ abſconduntur ſilvis formidinem creatibus pacato ſomno vacantes, canes Suburæ allatrent mæchum ſenem (quod cunctis ludibrio ſit) perfuſum unguento, quo præſtantius nullum elaborarunt meæ manus*

ANNOTATIONES.

45. *Voce Theſſala.*) More & ritu vocibuſque Theſſalorum, qui arte magica præſtabant. Vide lib. 1. Od. 27. ſtroph. ult.

46. *Lunamque cælo deripit.*) Virg. Ecl. 8.

Carmina vel cælo poſſunt deducere Lunam.

Itaque veteres credebant, cum Luna deliquium pateretur, tum magorum incantationibus vexari, & hinc rubeſcere, quod reluctaretur ne in terram devocaretur invita, ut in herbas deſpumaret ad veneficia conficienda profuturas. Quin eo ſuperſtitio invaluerat, ut laboranti Lunæ ſubvenire ſe crepitu cymbalorum arbitrarentur. Unde apud Senec. Trag. Hippolyt. Act. 2. Chorus ita loquitur de Luna:

Et nuper rubuit: nullaque lucidis
Nubes ſordidior vultibus obſtitit.
At nos ſolliciti lumine turbido,
Tractam Theſſalicis carminibus rati,
Tinnitus dedimus.

Huic vulgi opinioni prima locum dedit Aglaonice Egetoris filia, quæ Aſtrologiæ perita, cum Luna eſſet in defectu ſeu eclipſi, ſe eam incantare & deducere ſimulavit. Plutarch. lib. de orac. defectu poſt init. Vide Plin. lib. 30. c. 1. & 2.

47. *Irreſectum.*) Sordes notat fœdis illis mulieribus affectatas.

48. *Rodens pollicem.*) Alia cogitatione defixum & percitum furore animum perinde exhibet.

51. *Nox & Diana.*) Noctem & tenebras amant tenebriones. Chriſtus in Evangelio: *qui male agit odit lucem, ut non arguantur opera eius.* Magi & venefici ſua flagitia noctu ſemper exequi aggrediuntur. Porro ſacra plerumque nocturna celebrabant Ethnici, affulgente Luna, & quaſi ſilentium imperante, ut exiſtimabant, & favente.

53 *In hoſtiles domos.*) In Varum atque pellices quibus ille detinetur, & a me avertitur.

57. *Senem, quod omnes rideant, adulterum.* Iuvenis inſtar laſcivientem.
Ovid.

Turpe ſenex miles: turpe ſenilis amor.

58. *Suburanæ canes.*) Subura urbis Romæ regio ubi meretricum erant domicilia. Illuc ventitaba noctu Varus, parum memor Canidiæ, hinc amore, illinc dolore tabeſcentis, proindeque vindicationem ac vindicias petentis quacumque via, ſeu, per fas & nefas.

59. *Nardo perunctum.*) Unguentum e nardo pretioſum abſurde explicant fede omnes; & hinc Gratidiam Neapolitanam unguentariam ſub nomine Canidiæ vellicari perperam comminiſcuntur: abſurdiuſque, delibutum eo Varum ſenem ad meretricios amores captandos aiunt. Cerutus *unguento venefico ad amorem conciliandum efficaci Varum ſenem perunctum* interpretatur. Sed nihil minus ad ſenſum Horatii quam iſta, certe ἀπροσδιόνυσα. Quid ergo? *Nardum* vocat Canidia ſuum illud eximium pharmacum, de quo ante, magicum, ſumma cura perfectum, & quo perfectius nullum unquam eleboravit, ut ipſa ait. Eo vero perungit imaginem Vari ceream magico ritu, ut per iſtius unguenti vim reddatur ipſe Varus

Quid

Quid accidit? Cur dira barbaræ minus
Venena Medeæ valent,
Quibus ſuperba fugit ulta pellicem,
Magni Creontis filiam,
Cum palla, tabo munus imbutum, novam
Incendio nuptam abſtulit?
Atqui nec herba, nec latens in aſperis
Radix fefellit me locis,
Indormit unctis omnium cubilibus
Oblivione pellicum.
Ah, ah, ſolutus ambulat veneficæ
Scientioris carmine.
Non uſitatis, Vare, potionibus,
(O multa fleturum caput!)
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marſis redibit vocibus.

INTERPRETATIO.

Verum *quid evenit? Quare acria hæc pharmaca minus pollent* venenis *barbaræ Medeæ, quibus ſuperbiens aufugit, ſumpta ultione de pellice, magni Creontis filia; quando chlamys, donum toxico infectum, novam ſponſam incendio extinxit? At nec herba nec radix creſcens in arduis locis me effugit.* Nimirum *Varus cubat in lectis cunctarum pellicum inunctis oblivione. Ah, ah, liber* ille *incedit per pharmaca veneficæ* cujuſpiā me *doctioris.* Atqui per *inſolita medicamenta* faciam ut *ad me redeas, o Vare, homo plurima perpeſſurus neque animus tuus Marſis incantamentis reſtituetur aut curabitur.*

ANNOTATIONES.

pellicibus quibuſvis odioſus, utque Suburanis canibus horribilem in modum allatrantibus a Subura deterreatur, & ad ſe tandem redire cogatur. Qui attentius leget Virgilii Pharmaceutriam Ecl. 8. inde lumen hauriet non parvum ad eruendos ſenſus huius Odes tantulum abſtruſos, & quos expiſcati ſunt huc uſque pauci.

61. *Cur dira barbaræ, &c.*) Hæc loquitur ſtupens Canidia: unde vero fit ut mea veneficia minus valeant? Enimvero ſimilia ſunt iis, quibus uſa eſt Medea ad perdendam Creuiam pellicem. Nam exquiſitas herbas quaſque novi & adhibui. Cur ergo Varus liber ac ſolutus ut ante pergit ad pellicum cubilia? Non moror quæ in hunc locum deblaterat Scaliger. Hunc, lector, ſi vacat, audi: *Hæc diligentius inſpicienda*, inquit. *Namque accipit hic ſua venena, quæ ait efficacia fuiſſe Medeæ, ſibi minus valere. At quæ venena? quibus cremavit pellicem. At ea non exercuit adverſus Varum: ſed philtris tantum egit. Itaque ait hic;* amoris eſſe poculum: *&*: non uſitatis, Vare, potionibus ad me recurres. *Ego potius dicerem*: cur dira barbaræ magis venena Medeæ valent, *ſcilicet quam noſtra*. Canidia adverſus Varum non exercuit Medeæ veneficia; nec enim eum cremare & occidere cupiebat: ſed pari virtute ac ritu paravit pharmaca ad illum ad ſe revocandum: quæ quidem nihil effeciſſe obſtupeſcit primo: deinde vero agnoſcit cauſam cur parum valuerint. Quod vero Hypercriticus ſubiungit, Canidiam philtris tantum egiſſe, omnino refellitur ex lectione textus Horatii, quem fuſe explicavi initio huius Odes, ſeu in prima annotatione mea. Unguentum primo quidem, ac poſtea philtrum adhibuit Canidia, ut dixi. Meminiſſe porro debebat vir omni litteratura perpolitus, voces iſtas, *venena*, *pharmaca*, *potiones*, *incantamenta* ſæpe uſurpari promiſcue pro quolibet veneficio. Servius in Georgic. 1. ad eas voces *ille malum virus*, v. 129. teſtatur ita vocari illud omne quod mutat naturam eius rei cui adhibetur, ſive occidendo, ſive ſanando: Græci pharmacum, Latini venenum aut virus appellant.

63. *Ulta pellicem magni Creontis filiam.*) De Medea, deque eius ulciſcendi ratione, vide Epod. 3. ibique annot.

69. *Indormit unctis omnium cubilibus, &c.*) Tranquille fruitur amoribus pellicum, mei plane oblitus. Vel, quieſcit in quibus vult cubilibus, ungendo illa magico unguento, omnium aliarum mulierum oblivionem procurante; *Ah, ah, ſcientioris* me *veneficæ* arte adiutum Varum intelligo. Quapropter illum iam aggrediar *non uſitatis potionibus* & pharmacis, ut ad me recurrat vel invitus, inquit Canidia.

76. *Marſis vocibus.*) Marſi Italiæ populi in Latio inter continua Apennini montis iuga, e Marſo Circes veneficæ inſignis filio dicti, & veneficiis incantationeſque educti, teſte Solino. Apud Nonam Lucil. Satyr. lib. 20.

Maine

Maius parabo, maius infundam tibi
 Faſtidienti poculum.
Priuſque cælum ſidet inferius mari,
 Tellure porrecta ſuper,
Quam non amore ſic meo flagres, uti
 Bitumen atris ignibus.
Sub hæc puer, iam non, ut ante, mollibus
 Lenire verbis impias:
Sed dubius unde rumperet ſilentium,
 Miſit Thyeſteas preces.
Venena magnum fas nefaſque, non valent
 Convertere humanam vicem.
Diris agam vos: dira deteſtatio
 Nulla expiatur victima.
Quin ubi perire iuſſus expiravero,
 Nocturnus occurram furor,

INTERPRETATIO.

Scilicet *parabo pharmacum potentius, quod tibi* me *aſpernanti adhibebo. Et certè infra mare cadet cælum, terra ſuperiecta, potius quam non exardeſcas amore meo, ſicuti bitumen nigris ignibus. Poſt hæc puer nequaquam, ut prius, blandimentis mollire ſceleratas* mulieres tentat, *ſed anceps quid primum diceret, emiſit execrationes Thyeſtis. Veneficia*, inquit, *magnum fas ac nefas* confundant licet, at *nequeunt immutare ſortem mortalium. Perſequar vos exſecrationibus. Dira deteſtatio nullo ſacrificio purgatur. Immo poſtquam a vobis coactus interiero, adero furor nocturnus,*

ANNOTATIONES.

Iam diſrumpetur medius; iam, ut
 Marſis colubra
Diſrumpit cantu, &c.

Virgil. Æneid. 7. v. 758.

Marſis quæſitæ in montibus herbæ.

Vide Plin. lib. 21. cap. 13. & lib. 28. cap. 2. & 3. Item Gell. lib. 16. cap. 11. ubi ſic ſcribit: *Gens in Italia Marſorum orta fertur a Marſo Circes filio: propterea Marſis . . . . vi quadam genitali datum, ut ſerpentium virulentorum domitores ſint, & incantationibus herbarumque ſuccis faciant medelarum miracula.*

77. *Maius parabo, &c.*) Iam Canidia puerum infodere ſtatuit, & inedia interficere; ad parandum Varo philtrum e pueri exſuctis medullis & areſacto iecore: eoque pervincendam Vari quantamlibet obſtinationem ſibi ſpondet.

81. *Uti bitumen atris ignibus.*) Hæc dicens Canidia bitumen iniicit in ignes, atraque inde flamma accenditur. Quippe & hoc intelligendum & ſupponendum hic. Quod quidem, ut & alia bene multa, Dacerius acute & erudite more ſuo obſervavit.

86. *Miſit Thyeſteas preces.*) Diras execrationes & imprecationes emiſit in Canidiam eiuſque ſocias, quemadmodum olim Thyeſtes in Atreum fratrem, cum iugulatos filios, in fruſta diſſectos, coctos, edendoſque ſibi ab eo fuiſſe appoſitos accepit. De his lib. 1. Od. 6. v. 8. & Od. 16. v. 17. Vide & Senec. Trag. Thyeſten. Cic. Tuſcul. 1. n. 107. *Execratur luculentis ſane verſibus apud Ennium Thyeſtes, primum ut naufragio pereat Atreus, &c. . . . neque ſepulcrum quo recipiatur habeat, portum corporis; ubi remiſſa humana vita corpus requieſcat a malis.* Et in Piſonem, n. 43. *Thyeſtea iſta exſecratio eſt, poetæ vulgi animos non ſapientum moventis:* ut tu naufragio expulſus uſpiam ſaxis fixus aſperis evisceratus latere penderes, (*ut ait ille*) ſaxa ſpargens tabo, ſanie, ſanguine atro.

87. *Venena, magnum fas, &c.*) Veneficia fas nefaſque confundant, pervertant, violent licet; at rerum humanarum viciſſitudines non ſiſtent aut mutabunt. Itaque vos, ſceleratæ ac deteſtabiles veneficæ, quæ me ſic improbe occiditis, vicem veſtram expectate. Nam certe peribitis tandem miſerabili modo, ac inſepultas laniabunt feræ, &c.

89. *Deteſtatio nulla expiatur victima.*) Sic habebant veteres non poſſe averti aut expiari mala, quæ quis ardens iuſta ira, cum gravi fuerat iniuria læſus, ei qui læſerat imprecatus eſſet. Huc pertinet quod ſcribit Plin. lib. 28. *Defigi diris deteſtationibus nemo non metuit.*

92. *Nocturnus occurram furor, &c.*) Sic Virgil. Æneid. 4. Dido ad Æneam:

Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas:

Ovid. in Ibin:

Inſequar & vultus oſſea forma tuos.
Me vigilans cernes; tacitis ego noctis in umbris
Excutiam ſomnos, viſus adeſſe, tuos.

Petam

Quid accidit? Cur dira barbaræ minus
Venena Medeæ valent,
Quibus ſuperba fugit ulta pellicem,
Magni Creontis filiam,
Cum palla, tabo munus imbutum, novam
Incendio nuptam abſtulit?
Atqui nec herba, nec latens in aſperis
Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
Oblivione pellicum.
Ah, ah, ſolutus ambulat veneficæ
Scientioris carmine.
Non uſitatis, Vare, potionibus,
(O multa fleturum caput!)
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marſis redibit vocibus.

INTERPRETATIO.

Verum *quid evenit? Quare acria* hæc *pharmaca minus pollent* venenis *barbaræ Medeæ, quibus ſuperbiens aufugit, ſumpta ultione de pellice, magni Creontis filia; quæ illo chlamys, donum toxico infectum, novam ſponſam incendio extinxit? At nec herba nec radix creſcens in arduis locis me effugit.* Nimirum *Varus cubat in lectis cunctarum pellicum inunctis oblivione. Ah, ah, liber* ille *incedit per pharmaca veneficæ* cujuſpiã *me doctioris.* Atqui per *inſolita medicamenta* faciam ut *ad me redeas, o Vare, homo plurima perpeſſure; neque animus tuus Marſis incantamentis reſtituetur aut curabitur.*

ANNOTATIONES.

pellicibus quibuſvis odioſus, atque Suburanis canibus horribilem in modum allatrantibus a Subura deterreatur, & ad ſe tandem redire cogatur. Qui attentius leget Virgilii Pharmaceutriam Ecl. 8. inde lumen hauriet non parvum ad eruendos ſenſus huius Odes tantulum abſtruſos, & quos expiſcati ſunt huc uſque pauci.

61. *Cur dira barbaræ, &c.*) Hæc loquitur ſtupens Canidia: unde vero fit ut mea veneficia minus valeant? Enimvero ſimilia ſunt iis, quibus uſa eſt Medea ad perdendam Creuſam pellicem. Nam exquiſitas herbas quaſque novi & adhibui. Cur ergo Varus liber ac ſolutus ut ante pergit ad pellicum cubilia! Non moror quæ in hunc locum deblaterat Scaliger. Hunc, lector, ſi vacas, audi: *Hæc diligentius inſpicienda*, inquit. *Namque accipit hic ſua venena, quæ ait efficacia fuiſſe Medeæ, ſibi minus valere. At quæ venena? quibus cremavit pellicem. At ea non exercuit adverſus Varum: ſed philtris tantum egit. Itaque ait hic;* amoris eſſe poculum: & : non uſitatis, Vare, potionibus ad me recurres. *Ego potius dicerem*: cur dira barbaræ magis venena Medeæ valent, *ſcilicet quam noſtra.* Canidia adverſus Varum non exercuit Medeæ veneficia; nec enim eum cremare & occidere cupiebat: ſed pari virtute ac ritu paravit pharmaca ad illum ad ſe revocandum: quæ quidem nihil effeciſſe obſtupeſcit primo: deinde vero agnoſcit cauſam cur parum valuerint. Quod vero Hypercriticus ſubiungit, Canidiam philtris tantum egiſſe, omnino refellitur ex lectione textus Horatii, quem fuſe explicavi initio huius Odes, ſeu in prima annotatione mea. Unguentum primo quidem, ac poſtea philtrum adhibuit Canidia, ut dixi. Meminiſſe porro debebat vir omni litteratura perpolitus, voces iſtas, *venena*, *pharmaca*, *potiones*, *incantamenta* ſæpe uſurpari promiſcue pro quolibet veneficio. Servius in Georgic. 1. ad eas voces *ille malum virus*, v. 129. teſtatur ita vocari illud omne quod mutat naturam eius rei cui adhibetur, ſive occidendo, ſive ſanando: Græci pharmacum, Latini venenum aut virus appellant.

63. *Ulta pellicem magni Creontis filiam.*) De Medea, deque eius ulciſcendi ratione, vide Epod. 3. ibique annot.

69. *Indormit unctis omnium cubilibus, &c.*) Tranquille fruitur amoribus pellicum, mei plane oblitus. Vel, quieſcit in quibus vult cubilibus, ungendo illa magico unguento, omnium aliarum mulierum oblivionem procurante; *Ah, ah, ſcientioris* me *veneficæ* arte adiutum Varum intelligo. Quapropter illum iam aggrediar *non uſitatis potionibus* & pharmacis, ut ad me recurrat vel invitus, inquit Canidia.

76. *Marſis vocibus.*) Marſi Italiæ populi in Latio inter continua Apennini montis iuga, e Marſo Circes veneficæ inſignis filio dicti, & veneficiis incantationeſque edocti, teſte Solino. Apud Non. Lucil. Satyr. lib. 20.

Maius

IN CASSIUM SEVERUM.
ODE VI.

QUID immerentes hoſpites vexas, canis
 Ignavus adverſum lupos?
Quin huc inanes, ſi potes, vertis minas,
 Et me remorſurum petis?
Nam qualis aut Moloſſus, aut fulvus Lacon,
 Amica vis paſtoribus,
Agam per altas aure ſublata nives,
 Quæcumque præcedet fera.
Tu cum timenda voce compleſti nemus,
 Proiectum odoraris cibum.
Cave, cave: namque in malos aſperrimus
 Parata tollo cornua:
Qualis Lycambæ ſpretus infido gener,
 Aut acer hoſtis Bupalo.

INTERPRETATIO.

QU*ARE externos nihil mali meritos exagitas*, o *canis iners contra lupos? Cur non iſtuc vanas minas convertis, ſi vales; ac laceſſis me pari redditurum? Etenim velut Moloſſus vel Lacedæmonius* canis *rufus*, quæ eſt *defenſio grata paſtoribus, per excelſas nives erectis auribus perſequar quamcumque feram fugientem*. *Tu* vero *poſtquam formidabili latratu implevisti ſilvam, olfacis dapes oblatas*. *Cave, cave: nam ego adverſus improbos acerrimus dirigo ſtatim cornua; non ſecus ac gener contemptus* a *Lycambe perfido, vel inimicus Bupalo infenſiſſimus*.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Epod. 1.

1. *Quod immerentes, &c.*) Hæc Ode volunt notari Caſſium Severum, oratorem petulantiſſimum, accuſationibus in Senatu quanquam exitu ſemper infelici, & conatibus vanis, famoſum, item ſcriptis maledicis in quemlibet etiam magnatum. Nonium certe Aſprenatem Auguſto licet *arctius iunctum* veneficii reum agere non dubitavit. Teſtes ſunt Suet. Oct. cap. 56. Plin. lib. 35. cap. 12. Is ob libellos famoſos in vulgus ſparſos, ad inſulam Cretam primum, deinde in Seriphum eſt deportatus. Eius meminit pluribus locis Corn. Tacitus, item Quintilianus. Ille ſic habet in Dialogo de Oratoribus: *Caſſium Severum affirmant primum flexiſſe ab illa vetere dicendi via directa, non infirmitate ingenii, nec inſcitia litterarum, ſed iudicio & intellectu. Vidit namque cum conditione temporum ac diverſitate aurium formam atque ſpeciem orationis eſſe mutandam, &c.* & poſtea: *Equidem non negaverim Caſſium Severum oratorem vocari, quanquam in magna parte librorum ſuorum plus vis habeat, quam ſanguinis. Primus enim contempto ordine rerum, omiſſa modeſtia & pudore verborum, ipſis etiam quibus utitur armis incompoſitus, & ſtudio ferendi plerumque deiectus non pugnat, ſed rixatur. Ceterum varietate eruditionis & lepore urbanitatis, & ipſorum virum robore multum ceteros ſuperat.* Fab. autem Quintilianus lib. 10. cap. 1. *Caſſius*; inquit, *Severus ſi cum iudicio legatur, multa dabit imitatione digna. Quod ſi ceteris virtutibus colorem & gravitatem orationis adiecisſet, ponendus inter præcipuos foret. Nam & ingenii plurimum eſt in eo, & acerbitas mira, & urbanitas, & vis ſumma: ſed plus ſtomacho quam conſilio dedit: præterea ut amari ſales, ita frequenter amaritudo ipſa ridicula eſt.* Eius ſcripta ex Senatuſconſulto abolita ſunt, teſte Suetonio.

Canis ignavus adverſum lupos.) Acer in ignavos, ignavus in fortes: quod argumentum ſocordiæ eſt.

3. *Quin huc inanes, &c.*) Quin me laceſſis meique ſimiles acriter remorſuros te mordentem, vel potius allatrantem.

5. *Moloſſus.*) Canis ingens & validus, Gallice, *dogue*, Ital. *cane groſſo*. Ex Epiro, ubi populi fuere quondam Moloſſi. Strabo lib. 7.

Fulvus Lacon.) Canis agilitate commendatus ſimul & robore, Gall. *levrier*: Ital. *cane levriere*, e Laconia Peloponneſi regione, ſeu ex urbe Sparta. Virg. Geor. 3. v. 405.

Veloces Spartæ catulos, acremque Moloſſum.

6. *Amice vis paſtoribus.*) Ad arcendos a grege lupos, aliaſque feras. Theocrit. *κυων φιλοποιμνιος canis ovium amans.*

7. *Agam per altas.*) Expeditus ego ſum ad inſectandos quoſcumque mihi iniuriam facientes. Pergit ſcilicet noſter in metaphora.

9. *Tu cum timenda, &c.*) Tu vero cum ingenti latratu maxime terribilis viſus fuiſti; repente mitis & imbellis appares, obiecto pretio ſedatus: quemadmodum canis iners; antea horrendum latrans, proiectum cibum arripiens, mutus ſubito fit.

12. *Tollo cornua.*) Vires exero, animos & bilem accendo, graviterque ulciſcor.

13. *Qualis Lycambæ, &c.*) Sicut Poeta Archilochus fecit in Lycamben. Hic enim Neobulem filiam antea deſponſam fracta fide illi negavit uxorem, generumque habere ſprevit. At Archilochus Iambicos verſus a ſe inventos tam acerbos & amarulentos ſcripſit in Lycamben, ut eum ad deſperationem, tandemque ad ſuſpendium adegiſſe referatur. Vide Epiſtolam ad Piſones, v. 79.

14 *Acer hoſtis Bupalo.*) Hipponax Poeta circa Olympiadem ſexageſimam florebat, quinque circiter

Petamque vultus umbra curvis unguibus,
Quæ vis Deorum eſt Manium:
Et inquietis aſſidens præcordiis,
Pavore ſomnos auferam.
Vos turba vicatim hinc & hinc ſaxis petens
Contundet obſcœnas anus.
Poſt inſepulta membra different lupi,
Et Eſquilinæ alites.
Neque hoc parentes, heu mihi ſuperſtites,
Effugerit ſpectaculum.

INTERPRETATIO.

atque umbra facies veſtras *curvis unguibus invadam* (nam *hæc poteſtas eſt Deorũ Manium*) *atque præcordiis inhærens minime quieſcentibus, formidine eripiam ſomnum.* Deinde *plebs per ſingulos vicos undique lapidibus vos inceſſens, execrabiles vetulas obruet. Denique membra* veſtra *inſepulta diſcerpent lupi & volucres eſquilinæ. Illud* vero *ſpectaculum videbunt parentes* mei *heu poſt me viventes.*

ANNOTATIONES.

94. *Quæ vis Deorum eſt manium.*) Ut ſe ulciſcantur de morte iniuſte illata, vim & poteſtatem habent animæ a corpore ſolutæ. Hæ ſcilicet *Manes*, &, *Dii*, honoris cauſa, vocantur. Hinc iis aræ quoque erigebantur. Virgil. Eclog. 5. Daphnidi mortuo aræ duæ. v. 66. Æneid. 3. v. 63. Polydori animæ pariter: *ſtant Manibus aræ*, inquit, & v. 305. animæ Hectoris Andromache, *ſacraverat aras*. Et v. 403. *Maneſque vocabat*. Quid proprie ſint Manes, & varias eius vocis acceptiones explicat luculenter ac diſerte Apuleius lib. de Deo Socratis. *Animum humanum*, inquit, *emeritis vitæ ſtipendiis corpore ſuo abiurantem, vetere Latina Lingua Lemurem dictitatum reperio. Ex hiſce Lemuribus, qui poſterorum ſuorum curam ſortitus, placato & quieto numine domum poſſidet, Lar familiaris dicitur. Qui vero ob adverſa vitæ merita, nullis bonis ſedibus, incerta vagatione, ſeu quodam exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, malis vero noxium, id genus plerique Larvas perhibent. Cum vero incertum eſt, quæ cuique eorum ſortitio evenerit, utrum Lar ſit an Larva, Manem Deum nuncupant.* Animadverte has voces poſtremas ad rem præſentem maxime facientes.

95. *Aſſidens præcordiis.*) Sicut Promethei iecur vultur ſeu aquila tundit & vellicat, lib. 2. Od. 13. in fine.

99. *Inſepulta membra.*) Hoc apud antiquos graviſſimum malorum æſtimabatur; quod errare anima, donec ſepulcro corpus eſſet conditum, putaretur. Vide lib. 1. Od. 28. Item Sophocl. Aiac. Act. ult.

100. *Eſquilinæ alites.*) Eſquiliæ, unus e Romæ collibus. Accipitres circa eſquilias volitabant frequenter, quia illic erant ſepulcreta; imo, & reorum ac morte damnatorum abiecta cadavera: itaque prædam ibi ſubodorabantur & quæritabant.

101. *Neque parentes, &c.*) Hocque illis qualecunque ſolatium.

Poſteriora criminationum Scaligeri capita tam futilia ſunt, ne dicam inſulſa, ut illa deſcribere etiam pigeret. Ne tamen ea deſideres, Lector, en ita ille:

Indormit unctis omnium cubilibus oblivione pellicum. *Neque ſtructura placet: & hæc hiant, disiuncta a ſuperioribus, & verbum*, indormit, *inſuave eſt.*

Ad me recurres: nec revocata mens tua Marſis redibit vocibus. *Si fiet amens, quomodo faſtidiat poculum quod mox minatur? & omnino illa ſunt duriſſima*, venena magnum fas nefaſque, &c.

Profecto ſi iam lapidibus inſectata eſt plebs, ſi interemptæ anus, ſi inſepultæ a lupis & avibus laceratæ, quid addit: neque hoc parentes effugerit ſpectaculum. *Quid enim agent parentes tunc?*

Animadverte vocem hanc, alites, *multis in locis ab Horatio repetitam: quam adeo amavit, ut maluerit hic quam quod potuit*, vultures: *& fugiſſet licentiam neglectæ colliſionis.* Hactenus Iul. Scalig.

1. Nec ſtructura, nec verbum *indormit*, inſuavia videntur niſi hypercritico. Quod a ſuperioribus disiunctum eſt, non hiatum facit, ſed impetum animi Canidiæ audacia & ſcelere furentis optime depingit, quæ res non parate cogitat aut loquitur contexte & continenter ſeu profert ſaltuatim.

2. Dormitabat ſane bonus Scaliger, cum iſta culpabat. Imo ſi Varus fiet amens, non niſi poſt & per *poculum*, quod mox ei *maius* Canidia minatur.

Porro hæc, *venena magnum fas, &c.* duriſſima omnino ſint, vix tamen ſatis ad rerum duritiam quas indicant, & parum ad frangendum veneficæ improbitatis adamantem.

3. Profecto nihil agendum parentibus; ſed talis fruendum ſpectaculo, ad mœſtitiam utcunque leniendam, prædicit puer.

4. *Vultures* placeant homini carpendi & vellicandi avido: at æquum æſtimatorem non offenderent *Eſquilinæ alites*: quin colliſio, & ipſa vox, *alites*, pulcra ſane, vel *decies repetita* oblectabit.

Sacra catenatus via:
Sed ut, ſecundum vota Parthorum, ſua
Urbs hæc periret dextera.
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
Unquam niſi in diſpar feris.
Furorne cæcus, an rapit vis acrior?
An culpa? Reſponſum date.
Tacent, & ora pallor albus inficit,
Menteſque perculſæ ſtupent.
Sic eſt. Acerba fata Romanos agunt,
Sceluſque fraternæ necis;
Ut immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

INTERPRETATIO.

ſed ut juxta Parthorum optata deſtrueretur hæc civitas per vires proprias. Atqui nec lupis hæc conſuetudo, nec leonibus unquam fuit ſævire niſi contra diſſimile animal. *An cæca rabies agit* vos, *an vis ſuperior, an crimen* aliquod? *Reſpondete. Silent: atque pallidus color vultum tingit; animique attoniti obſtupeſcunt. Ita eſt, Romanos exagitat ſors inimica, & crimen cædis fraternæ, ex quo effuſus eſt humi ſanguis Remi innocentis poſteris luendus.*

ANNOTATIONES.

9. *Sed ut ſecundum vota Parthorum, &c.*) Hoc ſcilicet habebant in votis hoſtes Romanorum, ut quod Imperium alienis non poterat, propriis viribus interiret. Epod. 16. init.

Suis & ipſa Roma viribus ruit,

Quam nec finitimi valuerunt perdere Marſi, &c. de Partis Romæ ſemper infeſtis, libr. 1. Od. 11. & 19. lib. 3. Od. 5.

11. *Neque hic lupis mos, &c.*) Feræ non ſæviunt in ſui ſimiles; quare ergo homo eſt homini lupus? ut habet adagium. Plin. Proœm. lib. 7. *cætera animantia in ſuo genere probè degunt. Congregari videmus & ſtare contra diſſimilia. Leonum feritas inter ſe non dimicat. Serpentum morſus non petit ſerpentes. Ne maris quidem belluæ niſi in diverſa genera ſæviunt. At hercule homini plurima ex homine ſunt mala.* Senec. Ep. 104. *ab homine homini quotidianum periculum. Adverſus hoc te expedi, &c.* Et de Clement. lib. 1. cap. 26. *Apud homines tantum nec a neceſſariis quidem rabies temperat ſibi.* Sanctus Auguſtinus de Civ. Dei lib. 15. *neque enim unquam inter ſe leones, aut inter ſe dracones, qualia inter ſe homines bella geſſerunt.* Iuvenal. Sat. 15. v. 159.

Sed iam ſerpentum maior concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquam
Expiravit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam. Sævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum, lethale incude nefanda
Produxiſſe parum eſt.

12. *In diſpar feris.*) Al. *in diſpar genus.*

13. *Furorne cæcus, &c.*) Quid vos rapit ad bellum tam tetrum? An furor; an fatalis quædam neceſſitas; an culpa, propter quam Dii infenſi veſtris vos manibus plectant? Cicero pro M. Marcello: *omnes qui ad arma illa fato ſumus neſcio quo Reipublicæ miſero funeſtoque compulſi: etſi aliqua culpa tenemur erroris humani, a ſcelere certe liberati ſumus.*

15. *Tacent, & ora pallor, &c.*) *Silentium & pallor* arguunt ſceleris conſcientiam; *ſtupor* vero notat immiſſam a Diis offenſis pœnam.

17. *Sic eſt, &c.*) Ira ſane Deorum fit ut Romani in Romanos incurrant ſæviantque. Nimirum luimus crimen Romuli, qui Remum fratrem occidit. Od. 6. lib. 3.

Delicta maiorum immeritus lues,

Romane, &c.

19. *Remi ſacer cruor.*) Ius naturale violarat Romulus, dominandi cauſa, fratrem innoxium & immerentem trucidans. Hinc illius Romanorum parentis & conditoris ſcelus in nepotes aſperſum identidem immiſſis malis vindicatur. De nefanda illa Remi cæde varie ſcribunt. Flor. lib. 1. cap. 1. *At tutelam novæ urbis ſufficere vallum videbatur, cuius dum irridet anguſtias Remus, idque increpat ſaltu; dubium an iuſſu fratris, occiſus eſt. Prima certe victima fuit: munitionemque urbis novæ ſuo ſanguine conſecravit.* Tit. Liv. lib. 1. cap. 7. Romulus ac Remus certatim nomen & auſpicia daturi novæ urbi, auguria captant: *Intervenit avitum malum, regni cupido, atque inde fœdum certamen coortum a ſatis miti principio: quoniam gemini eſſent, nec ætatis verecundia diſcrimen facere poſſet; ut Dii, quorum tutelæ ea loca eſſent, auguriis legant qui nomen novæ urbi daret, conditam imperio regeret; Palatinum Romulus, Remus Aventinum ad inaugurandum templa capiunt. Priori Remo augurium veniſſe fertur ſex vultures: iamque nunciato augurio, cum duplex numerus Romulo ſe oſtendiſſet, utrumque Regem ſua multitudo conſalutaverat, tempore illi præcepto. At hi numero avium regnum trahebant. Inde cum altercatione congreſſi, certamine irarum ad cædem vertuntur. Ibi in turba ictus Remus cecidit. Vulgatior fama eſt, ludibrio fratris Remum novos tranſiluiſſe muros: inde ab irato Romulo interfectum, ita ſolus potitus imperio Romulus &c.* Vide & Aurel. Victorem, Plutarch. in Romulo, Oroſ. lib. 2. S. Auguſt. lib. 3. De Civ. Dei, cap. 6. Ovid. Faſt. 4.

In

IN VETULAM,
ODE VIII.

ROGARE longo putidam te ſeculo,
Vires quid enervet meas?
Cum ſit tibi dens ater, & rugis vetus
Frontem ſenectus exaret;
* Hietque turpis inter aridas nates
* Podex, velut crudæ bovis.
* Sed incitat me pectus, & mammæ putres
* Equina quales ubera:
* Venterque mollis, & femur tumentibus
* Exile ſuris additum.
Eſto beata: funus atque imagines
Ducant triumphales tuum:
Nec ſit marita, quæ rotundioribus
Onuſta baccis ambulet.
Quid, quod libelli Stoici inter ſericos
Iacere pulvillos amant?
* Illiterati num minus nervi rigent?
* Minuſve languet faſcinum?
* Quod ut ſuperbo provoces ab inguine,
* Ore allaborandum eſt tibi?

INTERPRETATIO.

Te diuturno ævo fœtentem decerne *quærere quid exhauriat vires meas? Siquidem nigri ſunt tibi dentes & frons ſulcata rugis ſenii.* *Sis opulenta: & imagines triumphales decorent exequias tuas: nullaque ſit matrona, quæ incedat ornata rotundioribus margaritis: tu tamen mihi ſordeſcis. Atqui volumina Stoicorum* apud te *ſolent reponi in ſericis pulvinaribus.* Neque hoc te amabilem mihi præſtat. * * * * * * * * *

ANNOTATIONES.

Metrum ſimile Epod. 1.

1. *Rogare, &c.*) Ellipſis & Apoſiopeſis indignationi ſerviens. *Putidam te* non pudet, &c.

11. *Funus atque imagines, &c.*) In funere nobilium præferebantur imagines majorum qui triumphalem honorem adepti fuerant. Cic. 2. de Orat. & pro Milone. Plin. lib. 35. cap. 2. Lipſ. Elect. 1. cap. 29.

13. *Rotundioribus.*) Rotunditas uniones commendat. Plin. lib. 9. c. 35. *margaritarum dos unionis in candore, magnitudine, orbe, lævore, pondere.* Erant tamen etiam oblongæ in pretio margaritæ, dicebantque elenchi, & auribus appendebantur. Iuvenal. Sat. 6. v. 458.

Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.

Sat. 2. v. 61. *cylindros* vocat.

Tu nube, atque tace: Donant arcana cylindros.

14. *Onuſta.*) Plin. mox cit. *uniones digitis ſuſpendere, & binos ac ternos auribus feminarum gloria eſt.* Petron. *tribaccam margaritam* appellat. Seneca de Benef. lib. 7. cap. 9. *Video uniones non ſingulos ſingulis auribus comparatos. Iam enim exercitatæ mulieres oneri ferendo ſunt: Junguntur inter ſe; & inſuper alii bini ſuperimponuntur. Nec ſatis mulieribus inſania viros ſubiecerat, niſi bina ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent.*

Baccis.) Baccæ proprie ſunt fructus lauri, oleæ &c. ob ſimilitudinem vero pro unionibus ponuntur. Perſ. Satir. 2. v. 66. ambitio & mollities, inquit, docuit *Bacchanı conchæ rupiſſe.*

15. *Quid, quod libelli Stoici, &c.*) At dices te eſſe imbutam literis & philoſophia Stoicorum. Scilicet hoc lenocinio, hac illecebra captas me ſtudioſum: verum nihil proficis: inquit Horatius. De Stoicorum placitis agam ad Satir. 3. lib. 1. & 2. &c.

Inter pulvillos.) Super pulvinos ſcilicet lectuli tricliniaris, accubitorii, lucubratorii, in quo veteres lectioni & ſcriptioni vacabant. Perſ. Satir. 1. verſ. 53.

Quicquid denique lectis ſcribitur in citreis.

Cætera huius Odes abſit ut explanare aggrediar, neque alia multis locis ſimilia. Quintiliano morem geram libens lib. 1. cap. 8. ſic ſcribenti: *Horatium in quibuſdam nolim interpretari.* Pudor nempe vetat. Quin & Scaliger Hypercrit. ita cenſet: *Epod. 8. & 12. nebulonis & nequam eſſe oportuit, non Horatii.*

AD MOECENATEM,
ODE IX.

Præſentit voluptatem mox futuram ex Auguſti ad Actium victoria.

QUANDO repoſtum Cæcubum ad feſtas dapes
Victore lætus Cæſare,
Tecum ſub alta (ſic Jovi gratum) domo,
Beate Mœcenas, bibam,
Sonante miſtum tibiis carmen lyra,
Hac Dorium, illis Barbarum?
Ut nuper, actus cum freto Neptunius

INTERPRETATIO.

ECQUANDO vinum *Cæcubum ad ſolemnes epulas reſervatum*, *lætus* ego ob *victoriam Auguſti*, *potabo tecum*, o *felix Mœcenas*, *in ædibus magnificis*, *canente cum fiſtulis cithara*, *hoc Dorium modũ*, *illis Phrygium?* Sane *ita placet Iovi*. *Haud ita pridem ſic* fecimus, *quando Neptunius*

ANNOTATIONES.

Metrum ſimile Epod. 1.

1. *Quando repoſtum*, &c.) Vel ex iſta Ode liquet, nec libros nec Odas Horatii eo diſpoſitas ordine quas factæ ſunt: ſiquidem hic lætitia expromitur de futura mox victoria Actiaca, quæ iam conſummata celebratur in Ode 37. lib. 1. Hic, inquam, Poeta ſcribens ad Mœcenatem inter bellicos tumultus ad Actium adhuc verſantem, gaudium ſuum exprimit ex primo nuntio fugæ Antonii & Cleopatræ.

Cæcubum.) Vinum optimum, de quo plura lib. 1. Od. 20. v. 9.

Ad feſtas dapes.) In ſacris & feſtis, in honorem Deorum inſtruebantur epulæ opiparæ, & ponebantur vina melioris notæ.

2. *Victore Cæſare*.) Xiphilinus in Auguſto, *Cæſar ſuperior fuit eo prælio navali, ad quartum Nonas Septembris confecto: quem diem propterea notavi, quod eo primum unum Cæſarem ſumma rerum fuit, ut ex eo anni principatus ejus numerentur: Cæſar urbem ædificavit eo loco, in quo ſibi victoriam pepererat, eamque Nicopolim appellavit*, &c. Ibidem quoque ludos Quinquennales inſtituit, & Apollini templum dedicavit, ut tam inſignis in Epiro victoriæ dignum Auguſto monimentum permaneret. Vide Epod. 1. init. & totam Oden 37. lib. 1. ibique annot.

3. *Sub alta domo*.) Altis columnis ex marmore adornata. Lib. 3. Od. 29.

Molem propinquam nubibus arduis.

Sic Jovi gratum.) Iovi Diiſque fore gratum ait gaudium ob victorem Auguſtum, quippe cui ex voluntate Numinum orbis Imperium deſtinatum erat: quod quidem aſſeruit lib. 1. Od. 2. & alibi.

6. *Hac Dorium, illis barbarum*. Lyra ſonante Dorium carmen ſeu modum: tibiis vero canentibus barbarum ſive Phrygium. Tres erant vulgares modi, Ionius ſive Lydius, in *Ut*; Dorius, in *Re*; Phrygius, in *Mi*, de quibus fuſe Glareanus in hunc locum. Primus acutus rebus lætis ſerviebat; ſecundus gravis & ſedatus, rebus ſeriis; tertius mediu, rebus ſacris. Vide Athen. lib. 14. cap. 5. Item Cœl. Rhodig. lib. 9. cap. 3. ubi ex Caſſiodoro ſic ſcribit: *Dorius prudentiæ largitor eſt, & caſtitatis effector: Phrygius pugnas excitat, votum furoris inflammat: Æolius animi tempeſtates tranquillat, ſomnumque iam placatis attribuit: Lydius intellectum obtuſis acuit; & terreno deſiderio gravatis cœleſtium appetentiam inducit, bonorum operator eximius*. Hinc apparet cur pueros Doricam in primis harmoniam edocendos moneat Ariſtoteles Polit. 8.

Barbarum.) Aſiatici omnes a Græcis vocabantur barbari: hinc barbarum dicitur quicquid eſt a Phrygia Aſiæ regione. Lib. 2. Od. 4. v. 9.

Barbaræ poſtquam cecidere turmæ.

Barbaricum aureum. Æneid. 2. v. 504. & *barbara crurum tegmina*. Æneid. 11. v. 777. quæ Phrygia erant acu picta & elaborata. Athen. cit. lib. 14. c. 5. *tres ſunt harmoniarum differentiæ, quot & Græciæ nationes; Æolica nempe, Dorica, Ionica: Phrygiam autem, ac Lydiam Græci didicerunt a Lydis ac Phrygibus, qui cum Pelope venerunt in Peloponneſum*.

7. *Ut nuper*.) Sicut liberaliter quidem bibimus nuper, ſeu ante annos quinque, cum Sextus Pompeius navali prælio debellatus ab Auguſto eſt, ad fretum Siculum; indeque pulſus fugit.

Neptunius dux.) *Sextus Pompeius ruptis ergaſtulis mare obſedit: interceptis commeatibus Italiam vexavit; & cum mari feliciter uteretur, Neptuni ſe filium confeſſus eſt*. Aurel. Victor de Vitis illuſtrib. cap. 7. Alii ſcribunt, quod eius pater ma-

Dux

IN VETULAM,
ODE VIII.

ROGARE longo putidam te ſeculo,
Vires quid enervet meas?
Cum ſit tibi dens ater, & rugis vetus
Frontem ſenectus exaret;
* Hietque turpis inter aridas nates
* Podex, velut crudæ bovis.
* Sed incitat me pectus, & mammæ putres
* Equina quales ubera:
* Venterque mollis, & femur tumentibus
* Exile ſuris additum.
Eſto beata: funus atque imagines
Ducant triumphales tuum:
Nec ſit marita, quæ rotundioribus
Onuſta baccis ambulet.
Quid, quod libelli Stoici inter ſericos
Iacere pulvillos amant?
* Illiterati num minus nervi rigent?
* Minuſve languet faſcinum?
* Quod ut ſuperbo provoces ab inguine,
* Ore allaborandum eſt tibi?

INTERPRETATIO.

TE diuturno ævo fœtentem decerne quærere quid exhauriat vires meas? Siquidem nigri ſunt tibi dentes & frons ſulcata rugis ſenii. * * * * * *

* * * * * * *

Sis opulenta: & imagines triumphales decorent exequias tuas: nullaque ſit matrona, quæ incedat ornata rotundioribus margaritis: tu tamen mihi ſordeſcis. *Atqui volumina Stoicorum* apud te *ſolent reponi in ſericis pulvinaribus*. Neque hoc te amabilem mihi præſtat. * * *

* * * * * * *

ANNOTATIONES.

Metrum ſimile Epod. 1.

1. *Rogare, &c.*) Ellipſis & Apoſiopeſis indignationi ſerviens. *Putidam te* non pudet, &c.

11. *Funus atque imagines, &c.*) In funere nobilium præferebantur imagines majorum qui triumphalem honorem adepti fuerant. Cic. 2. de Orat. & pro Milone. Plin. lib. 35. cap. 2. Lipſ. Elect. 1. cap. 29.

13. *Rotundioribus.*) Rotunditas uniones commendat. Plin. lib. 9. c. 35. *margaritarum dos omnis in candore, magnitudine, orbe, lævore, pondere.* Erant tamen etiam oblongæ in pretio margaritæ, dicebantque elenchi, & auribus appendebantur. Iuvenal. Sat. 6. v. 458.

Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.

Sat. 2. v. 61. *cylindros* vocat.

Tu nube, atque tace: Donant arcana cylindros.

14. *Onuſta.*) Plin. mox cit. *uniones digitis ſuſpendere, & binos ac ternos auribus feminarum gloria eſt.* Petron. *tribaccam margaritam* appellat. Seneca de Benef. lib. 7. cap. 9. *Video uniones non ſingulos ſingulis auribus comparatos. Iam enim exercitatæ* mulieres *oneri ferendo ſunt: Iunguntur inter ſe; & inſuper alii bini ſuperimponuntur. Nec ſatis mulieribus inſania viros ſubiecerat, niſi bina ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent.*

Baccis.) Baccæ proprie ſunt fructus lauri, oleæ &c. ob ſimilitudinem vero pro unionibus ponuntur. Perſ. Satir. 2. v. 66. ambitio & mollities, inquit, docuit *Baccham conchæ raſiſſe*.

15. *Quid, quod libelli Stoici, &c.*) At dices te eſſe imbutam literis & philoſophia Stoicorum. Scilicet hoc lenocinio, hac illecebra captas me ſtudioſum: verum nihil proficis: inquit Horatius. De Stoicorum placitis agam ad Satir. 3. lib. 1. & 2. &c.

Inter pulvillos.) Super pulvinos ſcilicet lectuli tricliniaris, accubitorii, lucubratorii, in quo veteres lectioni & ſcriptioni vacabant. Perſ. Satir. 1. verſ. 53.

Quicquid denique lectis ſcribitur in citreis.

Cætera huius Odes abſit ut explanare aggrediar, neque alia multis locis ſimilia. Quintiliano morem geram libens lib. 1. cap. 8. ſic ſcribenti: *Horatium in quibuſdam nolim interpretari.* Pudor nempe vetat. Quin & Scaliger Hypercrit. ita cenſet: *Epod. 8. & 12. nebulonis & nequam eſſe oportuit, non Horatii.*

Galli, canentes Cæſarem:
Hoſtiliumque navium portu latent
Puppes ſiniſtrorſum ſitæ.
Io Triumphe, tu moraris aureos
Currus, & intactas boves.
Io triumphe, nec Iugurtino parem
Bello reportaſti ducem;
Neque Africano, cui ſuper Carthaginem
Virtus ſepulcrum condidit.
Terra marique victus hoſtis, Punico
Lugubre mutavit ſagum:
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
Ventis iturus non ſuis,

ANNOTATIONES.

Adverſus iſtum Galli indignantes, Auguſtum inclamando, converterunt duo millia equorum: & naves hoſtium ad ſiniſtram diſpoſitæ in *portu deliteſcunt. Io triumphe, tu retardas auratos currus & iuvencas integras. Io triumphe, non revexiſti Imperatorem ſimilem ſeu in bello Iugurthino, ſeu in Africano eum cui ſua virtus tumultum erexit ſuper Carthaginem. Hoſtis ſuperatus in terra & mari ſagulum purpureum mutavit lugubri. Nunc ille vel in Cretam centenis urbibus claram fugit adverſis ventis; vel*

INTERPRETATIO.

18. *Canentes Cæſarem.*) Nos vernacule diceremus *Criant Vive Ceſar.* Ital. *gridando viva Ceſare.*

19. *Hoſtiliumque navium portu latent puppes.*) Continuo excandeſcens Iulius Scaliger, *ſi latent puppes, proræ non latent,* inquit. Egregie admodum: nam paratis ad fugam navibus latebant puppes duntaxat, apparebant autem proræ mari obverſæ. Ergo male redarguitur iſte locus. Horatius notat ſexaginta naves Cleopatræ poſt claſſem Antonii collocatas, ſublatis velis, expeditas ad fugam primo quoque tempore capeſſendam, & vela facienda in Ægyptum. Plutarch. mox citand.

Siniſtrorſum ſitæ.) Valeant qui legunt *citæ.* Hoſtiles naves e portu Actiaco prodeuntes ad ſiniſtram habebant Peloponneſum, quo fugerunt, & inde Alexandriam. Plutarch. in Antonio; *naves ſexaginta Cleopatræ, quæ poſt magnas naves erant ſitæ, velis ſublatis per medios pugnantes fugam arripiunt, ſuoſque perturbant. Cæſariani non ſine admiratione ſpectant fugientes naves in Peloponneſum converſas: nec qua de cauſa id fieret intelligebant.* Additque Antonium non viri aut ducis conſiliis uſum, ſed amantis; tractum ſcilicet a muliere, & poſthabitis omnibus Cleopatram inſecutum.

21. *Io.*) Vox lætitiæ index, qua triumphanti duci milites acclamabant.

Triumphe.) Triumphum alloquitur & compellat veluti Deum. Sic lib. 4. Od. 2.

Tuque dum procedis io triumphe.

Aureos currus.) Triumphales Auguſto debitos. Horum formam deſcribit Zonaras his verbis: το δε αρμα ουτε αγωνιςηριω, ουτε πολεμιςηριω εμφερες. αλλ' εις πυργου περιφερους τροπον εξειργα-ςο. *Currus autem triumphalis ſcilicet, neque Circenſi neque bellico ſimilis, ſed in turris rotundæ modum factus erat.*

22. *Intactas boves.*) Triumphantium quiſque immolabat iuvencas *intactas*, id eſt vel tauro vel iugo nondum ſubditas. Virgil. Georgic. 4. v. 540.

Delige & intactas totidem cervice iuvencas.

23. *Nec Jugurthino parem.*) Non parem ſed longe Auguſto inferiorem Marium Jugurthæ victorem. Vide l. 2. Od. 1 ſtroph. 7. ibique annot. ad vocem *Jugurthæ.*

25. *Neque Africano.*) Nec Cæſari parem Scipionem, quanquam diruit hic Carthaginem Imperii æmulam; ita ut eius urbis ruinæ ſint illuſtre veluti mauſolæum P. Cornel. Scipioni, ob eius virtutes plane ſingulares, quæ in Africano bello & triumpho eluxerunt.

26. *Sepulcrum.*) Vetus Interpres hic ſic annotat, *tangit hiſtoriam, in qua ſcriptum eſt, ex Oraculo, ad compeſcendos Afros debere ſepulcrum Scipionis Africano ita conſtitui, ut Africam intueretur. Hoc autem Deorum monitu poſitum eſt inter Oſtiam & Portum.* At contra Plutarchus ſcribit ſepulcrum Scipionis Linterni extare Mancinello teſte apud Cajetam in marmoreo ſepulcro, æneaque urna hæc leguntur:

Devicto Annibale, & capta Carthagine, & aucto
Imperio, hos cineres marmore tectus habes:
Cui non Europe, non obſtitit Africa quondam:
Reſpice res hominum, quam brevis urna premit.

27. *Terra marique victus hoſtis.*) Antonius; poſt cujus fugam in Aegyptum, terreſtris eius exercitus duce Canidio ad Auguſti partes tranſit.

Punico lugubre mutavit ſagum.) In ſignum mœroris, exuit ſagum punicei, coccinei, purpurei, rubei coloris; induitque aliud pullum atrum, lugubre. *Phœniceus* ſeu puniceus color *exuberantiam ſplendoremque ſignificat ruboris:* inquit Gellius lib. 2. cap. 26. *Sagum* veſtis erat in bello uſitata, brevior, ſubnexa per fibulam circa dextrum humerum. Alii volunt ſagum habuiſſe manicas inſtar tunicæ. Gall. *hoqueton*, Ital. *Caſacca.* Erat porro coloris rubei, tum quod is Marti convenit; tum ut cruor, e vulneribus manans ob ſimilem colorem minus appareret, minuſque terreret.

29. *Aut ille, &c.*) Quo tenderet Antonii claſſis, ignorabatur, ſciebatur tamen verſus Peloponneſum navigaſſe, ut ante dixi ex Plutarcho. Poſtea vero cognitum eſt Cretæ oram legiſſe; ut in Aegyptum pergeret.

Cretam.) De ea inſula lib. 3. Od. 27. ſtroph. 9.

30. *Ventis non ſuis.*) Sibi non propitiis.

Exer-

Dux fugit uſtis navibus,
Minatus urbi vincla, quæ detraxerat
Servis amicus perfidis.
Romanus (eheu poſteri negabitis),
Emancipatus feminæ
Fert vallum & arma miles, & ſpadonibus
Servire rugoſis poteſt.
Interque ſigna (turpe!) militaria
Sol aſpicit conopeum.
Ad hunc frementes verterunt bis mille equos

INTERPRETATIO.

Imperator freto Siculo *pulſus fugā arripuit, poſt incenſas naves; minatus civibus injicere catenas, quas liberaliter detraxerat ſervis infidelibus. Romanus (eheu nepotes haud credent) mulieris factus mancipiū, miles portat palū atque arma, nec erubeſcit ſervire eunuchis rugoſis. Interque vexilla bellica* (proh fœdam rem!). *Sol videt conopeum.*

ANNOTATIONES.

gnus Pompejus exactis piratis & hoſtibus mari dominatus eſſet, hinc ſe Neptuni filium dixiſſe, & cærulea veſte indutum juveniliter ſuperbiendo depugnaſſe. Appian. Bell. Civil. lib. 5. Dio lib. 48.

8. *Fugit.*) Aurel. Victor cit. *Sextus ab Auguſto per Agrippam navali prælio victus in Aſiam fugit, ubi ab Antonianis militibus occiſus eſt.* Florus lib. 4. cap. 8. Sext. Pompeius *perditis rebus profugit; Aſiamque velis petit, venturus ibi in hoſtium manus & catenas..... Non alia poſt Xerxem miſerabilior fuga. Quippe modò trecentarum quinquaginta navium dominus, cum ſex ſeptemve fugiebat, extincto Prætoriæ navis lumine, anulis in mare abjectis, pavens ac reſpectans, & tamen non timens ne periret.*

Uſtis navibus.) M. Agrippæ opera ſcilicet à quo fugatas Sexti Pompeii naves, ſcribit Suetonius Octav. cap. 16. Tit. Liv. Epit. lib. 129. *Adverſus Sext. Pompeium*, inquit, *vario eventu navalibus certaminibus pugnatum eſt: ita ut ex duobus Cæſaris claſſibus, altera cui Agrippa præerat, vinceret; altera, quam Cæſar duxerat, deleta:..... victus deinde Pompeius in Siciliam profugit.* (Hæc prior fuga; poſtrema illa, de qua paulo ante dixi ex Floro) M. *Agrippa navali corona a Cæſare donatus eſt: qui honos ante eum nemini habitus erat.*

9. *Minatus urbi vincla quæ detraxerat, &c.*) Servos ad arma Pompeius ille Sextus magno quidem numero vocarat. Teſtis Dio, & L. Flor. cit. *cum ergaſtula armaſſet, Siciliam Sardiniamque habebat. Jam & claſſe medium mare inſederat. O quam diverſus a patre! Ille Cilicas extinxerat: hic ſecum piratas navales agitabat.* Vide & annotation. ad Epod. 4. in fine.

10. *Servis amicus perfidis.*) Fugitivis nempe & erga dominos perfidis libertatem & arma dabat; benigne excipiens & amice, in quos animadverti graviter oportebat.

11. *Romanus.*) Antonius ejuſque aſſeclæ Romanorum permulti.

12. *Feminæ.*) Cleopatræ, de qua lib. 1. Od. 37.

15. *Fert vallum, &c.*) Virgil. Georg. 2. v. 15.
Quadrifidaſque ſudes & acuto robore vallos.
ubi Servius monet, bis idem dictum: nam & valli & ſudes idem ſunt: Gall. *des pieux*, Ital. *da ſteccato*: Vegetius lib. 3. c. 8. ita rem explicat; *ſuper aggerem valli, hoc eſt, ſudes vel tribuli lignei digeruntur*, nimirum ad muniendа caſtra. Porro Romanus quiſque miles debebat ferre ſecum duodecim ſudes, arma, viaticum, ollam, veru, ſecurim, ligonem, falcem, &c.

Spadonibus ſervire.) Cleopatram illi comitabantur, adeoque imperabant Romanis militantibus ſub ejus vel Antonii ſignis: quod eis turpe & indignum. Vide lib. 1. Od. 37. v. 9. *Spado* a σπάω *evellere*, dictus. *Rugoſis*, quia plurimæ illis rugæ, ex virilitatis adeoque caloris amiſſionem.

16. *Conopeum.*) Licenter corripitur penultima hujus vocis ex ſe longa, κωνωπεῖον, tentorii genus quo utebantur Ægyptiæ mulieres ad arcendos culices; qui κώνωπες nuncupantur a Græcis. Hi ſunt enim illic frequentes ob maris viciniam. Horatius indignitatem auget ex eo quod muliebre tabernaculum erat pro Prætorio ſeu Imperatorio tentorio.

17. *Ad hunc frementes, &c.*) Adverſus Antonium arma verterunt Galli, qui in ejus exercitu merebant; ſcilicet indignati quod ſervire juberentur feminæ, & effeminatis, *ſpadonibus rugoſis*.

Verterunt bis mille equos.) Scaliger ſuo more, *illa*, inquit, *ferre nequeo: nam & inſulſa ſunt & nec conveniunt pugnæ navali.* Imo Gallorum fremitum & morum aſperitatem belle exprimunt. Deinde an Hypercriticus neſciebat, præter navales copias, ad littus adfuiſſe terreſtres peditum equitumque? Itaque ab exercitu illo terreſtri Antonii ad Cæſarianum tranſiiſſe illa duo millia equitum Gallorum; qui victoriam Cæſaris promoverunt: ut teſtatur Servius ad Aeneid. 6. & Plutarchus in Antonio: *Terreſtribus copiis ab Antonio Canidius præerat: a Cæſare Taurus: qui utrinque inſtructa acie in littore quieſcebant, eventum navalis pugnæ expectantes.*

Galli

Fractoſque remos differat:
Inſurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementes ilices.
Nec ſidus atra nocte amicum appareat,
Qua triſtis Orion cadit.
Quietiore nec feratur æquore,
Quam Graia victorum manus,
Cum Pallas uſto vertit iram ab Ilio
In impiam Aiacis ratem.
O quantus inſtat navitis ſudor tuis,
Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis eiulatio,
Preces & averſum ad Iovem:
Ionius udo cum remugiens ſinus
Noto carinam ruperit!
Opima quod ſi præda curvo littore
Porrecta mergos iuveris;
Libidinoſus immolabitur caper,
Et agna tempeſtatibus.

INTERPRETATIO.

gat funes & remos diſruptos. Exurgat Aquilo tam vehemens, quam cum frangit ilices in excelſis montibus concuſſas. Nec propitium ullum *affulgeat aſtrum nocte obſcura, qua* parte *Orion occidit. Nec tranquilliore mari naviget, quam exercitus Græcorum victor, quando Minerva ab incenſa Troia iram convertit in ſceleratam Aiacis navim. O quantus ſudor imminet tuis nautis; tibi vero pallor flavus, atque eiulatio viro indigna, & vota ad Iovem ſurdum; cum murmurans Ionium mare fregerit navium Auſtro humido! Quod ſi* tu in *curvo littore iacens paſcas mergos, opimum ſpolium, a* me *procellis ſacrificabitur laſcivus hircus, &* nigra *ovicula.*

ANNOTATIONES.

ſtantem & in Ionio mari valde ſævientem primum invocat adverſus Mævium navigantem: deinde *Eurum* ab Oriente: tum Boream ſeu *Aquilonem* a Septentrione; ut colluctantes mare ſubvertant, Mæviumque fluctibus obruant. Virg. Aen. 1.

Una Eurus Notuſque ruunt, creberque procellis Africus.

10. *Orion.*) De huius ſideris occaſu tempeſtuoſo & navigantibus triſti, lib. 1. Od. 28. verſ. 21. libr. 2. Od. 13. in fine. lib. 3. Od. 4. ſub finem, &c.

12. *Graia victorum manus.*) Ad Caphareum Euboeæ promontorium disiecta tota claſſis Græcorum tempeſtatibus tantum non periit, cum revertentur poſt expugnatam Troiam.

13. *Cum Pallas uſto vertit iram ab Ilio.* Offenſa primum illa fuerat iudicio Paridis, adeoque Troianis infeſta: deinde Græcis etiam; tum quod Ulyſſes & Diomedes e ſuo templo Palladium rapuiſſent; tum ut canit Virgilius.

Unius ob noxam & furias Aiacis Oilei.

14. *Impiam Aiacis ratem.*) Impius certe Aiax Oileus & ſacrilegus, qui Caſſandram ad ipſas Palladis aras violarat. Unde navis eius diffracta; ipſe vero mox in ſaxum enatans fulmine pariter afflictus.

18. *Averſum ad Iovem.*) Preces & vota minime audientem, ſcilicet improbo iratum.

19. *Ionius*) Ionium mare inter Epirum ac Peloponneſum ab ortu, & magnam Græciam Siciliamque ab occaſu porrigitur.

21. *Opima quod ſi preda.*) Quod ſi tuum cadaver in littore paſcat aves marinas, ſacra ſpondeo tempeſtatibus.

23. *Caper.*) Quia Mævius petulans & olens ut caper.

24. *Agna.*) Virgil. Aeneid. 3. *nigrum hyemi pecudem.* Aeneid. 5. *tempeſtatibus agnam.*

Tempeſtatibus.) His quoque templum erat Romæ dedicatum olim a Scipione.
Ovid. Faſt. 6.

Te quoque, tempeſtas, meritam delubra fatemur.

Cic. de Nat. Deor. 3. num. 51. aſſeris in Deorum numerum deferendas eſſe tempeſtates, *quæ populi Rom. ritibus conſecratæ ſunt .... noſtri quidem duces mare ingredientes immolare hoſtias fluctibus conſueverunt.*

AD PETTIUM,
ODE XI.

Amore ſe Lyciſci occupatum non poſſe verſibus condendis vacare

PETTI, nihil me, ſicut antea, iuvat
Scribere verſiculos,
Amore perculſum gravi:
Amore, qui me præter omnes, expetit
Mollibus in pueris
Aut in puellis urere.
Hic tertius December, ex quo deſtiti
Inachia furere,
Silvis honorem decutit.
Heu me, per urbem (nam pudet tanti mali:)
Fabula quanta fui!
Conviviorum & pœnitet,
In queis amantem & languor & ſilentium
Arguit, & latere
Petitus imo ſpiritus.
Contraque lucrum nihil valere candidum
Pauperis ingenium
Querebar, applorans tibi;
Simul calentis inverecundus Deus
Fervidiore mero
Arcana promorat loco.
Quod ſi meis inæſtuet præcordiis

INTERPRETATIO.

O *Petti, nequaquam placet, ut prius, verſus facere*, quia *amore gravi occupor; amore, qui me præ cunctis incendere cupit erga teneros pueros vel puellas. Hic tertius December ſpoliat arbores foliis, ex quo deſii deperire Inachiam. Heu me, quanta fui fabula per urbem! (Nam pudet* me *tanti mali:) pœnitet etiam conviviorum, in quibus amans declarat ſe languore, taciturnitate, & ſuſpiriis e profundo pectore deductis.* Tum vero *ſimul ac ardente vino incalueram, & numen pudore carens ſecreta* mea *dimoverat loco* ſuo: ego *flens apud te conquerebar*, quod *ſyncera mens pauperis non prævaleret quæſtui*. Addebam porro: *Quod ſi libera*

ANNOTATIONES.

* Hanc Oden aliqui faciunt dicolon diſtrophon, cuius primus quiſque verſus ſit Iambicus Hipponacteus, trimeter acatalectus, ut Epod. 1. *Ibis Liburnis, &c.*

Secundus Sapphicus, conſtans penthemimeri heroica, & dimetro Iambico; id eſt, duobus dactylis, & ſyllaba; deinde quatuor Iambis; recepto tamen imparibus locis ſpondeo.

Aliis placet, eſſe tricolon triſtrophon: ut primus quiſque verſus ſit Iambicus trimeter, ut ante dictum eſt. Alter quiſque Dactylus dimeter, ut lib. 4. Od. 7.

Arboribuſque comæ.

Tertius Iambicus dimeter, ut Epod. 1. *Amice propugnacula.*

1. *Petri nihil me, &c.*) Apud Pettium ſive Pectium contubernalem ſuum queritur, quod per amorem nunquam ſibi liceat interquieſcere, modo puellam, modo puerum aliquem depereunt.

Nihil iuvat ſcribere verſiculos amore perculſum gravi.) Contra Propertius amore ſe ait incitari ad condendos verſus. lib. 2. Eleg. 1.

Queritis unde mihi toties ſcribantur amores,
Unde meus veniat mollis in ora liber?
Non mihi Calliope, non hæc mihi canat Apollo:
Ingenium nobis ipſa puella facit.
Seu vidi ad fontem . . . . . capillos, &c.
Invenio cauſas mille, poeta, novas, &c.

7. *Tertius December.*) Tertius itaque annus eſt.

11. *Fabula quanta fui.*) Quot rumores, quot ſermones vagati de me, ob Inachiæ amorem, imo furorem,

16. *Contraque lucrum, &c.*) Adverſus rivalium ditiorum munera opima nihil me poſſe ac proficere apud Inachiam avaram meretricem. Quidam legunt: *contraue lucrum nil valere candidum pauperis ingenium?*

Candidum pauperis ingenium.) Candidos mores, ingenii vim & acumen, ſapientiam, eruditionem, aliaſque animi dotes eximias.

19. *Simul calentis, &c.*) Quoties vero Bacchus, ideſt, vinum, me ebrium fecerat, atque adeo loquacem & inverecundum; toties *applorans tibi* nudabam mentis meæ vulnera, amoris tormenta & cruciatus.

22. *Quod ſi meis, &c.*) Ex contemptu ſui amoris oriebatur indignatio & ira adverſus Inachiam; & hinc comminatio ſe eam oblivioni daturum. Sed brevi redibat ad priorem erga illam ardorem; quo vel invitus ad eam ferebatur ac trahebatur.

Fractoſque remos differat:
Inſurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementes ilices.
Nec ſidus atra nocte amicum appareat,
Qua triſtis Orion cadit.
Quietiore nec feratur æquore,
Quam Graia victorum manus,
Cum Pallas uſto vertit iram ab Ilio
In impiam Aiacis ratem.
O quantus inſtat navitis ſudor tuis,
Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis eiulatio,
Preces & averſum ad Iovem:
Ionius udo cum remugiens ſinus
Noto carinam ruperit!
Opima quod ſi præda curvo littore
Porrecta mergos iuveris;
Libidinoſus immolabitur caper,
Et agna tempeſtatibus.

INTERPRETATIO.

gat funes & remos diſruptos. Exurgat Aquilo tam vehemens, quam cum frangit ilices in excelſis montibus concuſſas. Nec propitium ullum *affulgeat aſtrum nocte obſcura, qua* parte *Orion occidit. Nec tranquilliore mari naviget, quam exercitus Græcorum victor, quando Minerva ab incenſa Troia iram convertit in ſceleratam Aiacis navim. O quantus ſudor imminet tuis nautis; tibi vero pallor flavus, atque eiulatio viro indigna, & vota ad Iovem ſurdum; ſum murmurans Ionium mare fregerit navium Auſtro humido! Quod ſi* tu in *curvo littore iacens paſcas mergos, opimum ſpolium, a* me *procellis ſacrificabitur laſcivus hircus, &* nigra *ovicula.*

ANNOTATIONES.

ſtantem & in Ionio mari valde ſævientem primum invocat adverſus Mævium navigantem: deinde *Eurum* ab Oriente: tum Boream ſeu *Aquilonem* a Septentrione; ut colluctantes mare ſubvertant, Mæviumque fluctibus obruant. Virg. Aen. 1.

Una Eurus Notuſque ruunt, creberque procellis Africus.

10. *Orion.*) De huius ſideris occaſu tempeſtuoſo & navigantibus triſti, lib. 1. Od. 28. verſ. 21. libr. 2. Od. 13. in fine. lib. 3. Od. 4. ſub finem, &c.

12. *Graia victorum manus.*) Ad Caphareum Eubœæ promontorium disiecta tota claſſis Græcorum tempeſtatibus tantum non periit, cum revertentur poſt expugnatam Troiam.

13. *Cum Pallas uſto vertit iram ab Ilio.* Offenſa primum illa fuerat iudicio Paridis, adeoque Troianis infeſta: deinde Græcis etiam; tum quod Ulyſſes & Diomedes e ſuo templo Palladium rapuiſſent; tum ut canit Virgilius,

Unius ob noxam & furias Aiacis Oilei.

14. *Impiam Aiacis ratem.*) Impius certe Aiax Oileus & ſacrilegus, qui Caſſandram ad ipſas Palladis aras violarat. Unde navis eius diffracta; ipſe vero mox in ſaxum enatans fulmine pariter attritus.

18. *Averſum ad Iovem.*) Preces & vota minime audientem, ſcilicet improbo iratum.

19. *Ionius*) Ionium mare inter Epirum ac Peloponneſum ab ortu, & magnam Græciam Siciliamque ab occaſu porrigitur.

21. *Opima quod ſi præda.*) Quod ſi tuum cadaver in littore paſcat aves marinas, ſacra ſpondeo tempeſtatibus.

23. *Caper.*) Quia Mevius petulans & olens ut caper.

24. *Agna.*) Virgil. Aeneid. 3. *nigram hyemi pecudem*. Aeneid. 5. *tempeſtatibus agnam*.

Tempeſtatibus.) His quoque templum erat Romæ dedicatum olim a Scipione.

Ovid. Faſt. 6.

Te quoque, tempeſtas, meritam delubra fatemur.

Cic. de Nat. Deor. 3. num. 51. afferit in Deorum numerum deferendas eſſe tempeſtates, *quæ populi Rom. ritibus conſecratæ ſunt .... noſtri quidem duces mare ingredientes immolare hoſtias fluctibus conſueverunt.*

AD

ODE XII.

IN ANUM FOETIDAM.

QUID tibi vis, mulier nigris digniſſima barris?
Munera cur mihi, quidve tabellas
Mittis, nec firmo iuveni, neque naris obeſæ?
Namque ſagacius unus odoror,
Polypus, an gravis hirſutis cubet hircus in alis,
Quam canis acer, ubi lateat ſus.
Quis ſudor vietis & quam malus undique membris
* Creſcit odor! cum pene ſoluto.
* Indómitam properat rabiem ſedare: nec illi
Iam manet humida creta colorque
* Stercore fucatus crocodili: jamque ſubando
* Tenta cubilia, tectaque rumpit.
* Vel mea cum ſævis agitat faſtidia verbis:
* Inachia langues minus, ac me.
* Inachiam ter nocte potes, mihi ſemper ad unum
* Mollis opus; pereat male, quæ te
* Lesbia quærenti taurum, monſtravit inertem,
* Cum mihi Cous adeſſet Amyntas:
* Cujus in indomito conſtantior inguine nervus,
* Quam nova collibus arbor inhæret:

INTERPRETATIO.

QUID *petis, femina, atris barris digna? Quare dona, quare literas mittis mihi, nec valido adoleſcenti, nec hebetis naſi?* Ego *quippe ſubtilius olſacio* utrum fit tibi *polypus, an olens caper reſideat in axillis piloſis, quam ſagax canis ubi aper deliteſcat.* At, at *quantus, ſudor, & quam teter odor undique emanat* e *membris flaccidis!* * * * * * * * * * * * * * *neque ei ſtat uda creta, & color fucatus ſimo crocodili.* *

ANNOTATIONES.

Metrum ſimile eſt Ode 7. Lib. 1.

1. *Quid tibi vis.*) Vide annot. ad calcem Epod. 8.

Digniſſima barris.) Digna mulier amatoribus ſordidis ac deformibus, quales barri, ſeu bajuli ſole aduſti, ſtupidi, impoliti: vel ſimilibus elephantis, qui *odore graves, forma truces, mole terribiles.* Vide lib. 1. Sat. 4. annot. ad iſtas voces: *Barrus inops.* Porro elephas dicitur barrus ob gravitatem, Græce *βαρὺς*; nam iter quadrupedes mole præſtat: vel a voce *bar*, quæ peregrinum ſignificat: vel a voce *beiru*, quæ idem quod *behemoth* Hebraice ſignificat, ſcilicet ingentem beſtiam.

3. *Naris obeſæ.*) Ex Ariſtot. Phyſiogn. cap. 6. *qui naſum habent in ſummo craſſum, ii ſtupidi ſunt.*

5. *Polypus.*) Eſt morbus narium fœtidus: ſive, eſt caruncula in naſo putida, reſpirationem obſtruens, & tetrum emittens anhelitum.

Hircus in alis.) Fœtens humor in axillis, tam grave olens quam hircus.

7. *Quis ſudor, &c.*) Loquitur Horatius: o quam gravis odor, & fœtens ſudor exit e membris anus putidæ!

9. *Nec illi iam manet humida creta.*) Cum olenti ſudore defluit pariter fucus ille quo faciem incruſtarat: quippe rugas creta ſeu gypſo obduxerat, obtexerat. Plin. lib. 35. c. 16. *Eſt in medicaminibus & Chia terra candicans, uſus ad mulierum maxime cutem.* Idem ibid. cap. ſeq. *Cretæ plura genera ...... candidum, & ad purpuriſſum inclinans, vis utrique ad diſcutiendos tumores. Refrigerandi quoque naturæ cretæ eſt: ſudoreſque immodicos ſiſtit illita, &c.* Petronius, *perfluebant per frontem ſudantis acaciæ rivi. Inter rugas malarum tantum erat cretæ, ut putares detectum parietem nimbo laborare.*

10. *Colorque ſtercore fucatus crocodili.*) E terreſtris crocodili fimo ceruſſæ admixto fit medicamentum ad extenuandam cutim, nitidamque reddendam. Plin. lib. 28. cap. 8. *alter.* crocodilus (cordylum vocant) *ei ſimilis, multum infra me-*

Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ
Cui properabantur? Tibi nempe:
Nec foret æquales inter conviva, magis quem
Diligeret mulier ſua, quam te.
O ego non felix, quam tu fugis, ut pavet acres
Agna lupos, capreæque leones!

INTERPRETATIO.

Cui vero parabatur lana bis tincta purpuræ Tyriæ? Nimirum tibi: ut nullus eſſet contubernalis inter ſocios, quem plus amaret ſua mulier, quam ego te. O ego minime fortunata, quam tu fugis non ſecus ac agna lupos, & capra leones validos expaveſcit.

ANNOTATIONES.

gnitudinem, in terra tantum, odoratiſſimiſque floribus vivit. Ob id inteſtina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore farta. Eius ſtercus *crocodileam* appellant: quæ *illita ex oleo cyprino moleſtias in facie enaſcentes tollit: ex aqua vero morbos omnes, quorum natura ſerpit in facie; nitoremque reddit: lentigines tollit ac veros, omneſque maculas.* Clemens Alexandrin. Pædagog. lib. 3. c. 2. Ex Antiphane Comico, ita refert: *ter non ſemel dignæ ſunt perire quæ crocodilorum excrementis utuntur, & ſpuma ſepiarum unguntur, & ſupercilia fuligine illinunt, & fuco genas tenunt.*

21. *Muricibus Tyriis, &c.*) Tibi parabatur cum magna cura, diligentia, celeritate, veſtis purpurea, bis tincta muricis piſciculi ſanguine, qui frequens & optimus in ea maris Mediterranei parte, quæ proxima eſt Tyro urbi Phœniciæ. Unde Tyriæ purpuræ celebritas maxima. De purpura dibapha, iterata, ſeu iterum tincta, lib. 2. Od. 16. & 18. De Tyro urbe, lib. 3. Od. 29. in fine. Vide Plin. lib. 9. cap. 36. ubi ſic habet: *murices purpuræ florem tingendis expetitum veſtibus, in mediis habent faucibus: liquorem pretioſum nigrantis roſe ſublucentem colore, &c.*

AD AMICOS.

ODE XIII.

Ut genio indulgeant, omni ſollicitudine poſthabita.

HORRIDA tempeſtas cœlum contraxit, & imbres
Niveſque deducunt Iovem:
Nunc mare, nunc ſilvæ
Threicio Aquilone ſonant: rapiamus, amici
Occaſionem de die:
Dumque virent genua,

INTERPRETATIO.

ATER nimbus obduxit cœlum, & pluviæ niveſque demittunt Iovem. Iam mare & ſilvæ ſtrident Borea Thracio. O ſodales, ne omittamus opportunitatem temporis: & quandiu valent genua,

ANNOTATIONES.

Ex quibuſdam hæc Ode eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt hexameter heroicus: alter quiſque eſt Archilochius conſtans dimetro Iambico, ac duobus dactylis cum una ſyllaba.

Aliis vulgo, & melius quidem, eſt tricolos triſtrophos. Primus verſus eſt heroicus hexameter catalecticos, ut iſte Od. 7. lib. 1.

Laudabunt alii claram Rhodon, &c.

Secundus eſt Iambicus Archilochius dimeter acatalectus, ut Epod. 1.

Amice propugnacula.

Tertius eſt Dactylicus Archilochius dimeter hypercatalectus, ut Od. 7. lib. 4.

Arboribuſque comæ.

1. *Horrida tempeſtas.*) Vel hyems, vel nimboſum cœlum, vel utrumque.

Cœlum contraxit.) Contractis & condenſatis nubibus cœlum obtexit & obſcuravit. Non deſunt qui allegorico locutum velint Poetam de neſcio quo civili tumultu, vel hoſtili incurſu, vel clade & calamitate quapiam. Nonnihil eiuſmodi videtur innuere, ubi ait, v. 10.

Cætera mitte loqui: Deus hæc fortaſſe benigna
Reducet in ſedem vice.

Imbres, niveſque deducunt Iovem.) Quoniam, ut alibi dixi, Iupiter eſt aer, hinc & in terram deſcendere ac deduci putabatur cum ſolvitur in pluvias aut nives decidentes. Virgil. Eclog. 7.

Iupiter & læto deſcendet plurimus imbri.

3. *Silvæ.*) Diæreſis, per quam vox iſta fit trium ſyllabarum.

4. *Threicio Aquilone.*) Flante a Thraciæ partibus Aquilone vento, qui eſt inter Septentrionem & ortum ſolſtitialem, *Nord Nord Eſt*. De eo iam lib. 1. Od. 25. v. 11.

5. *Occaſionem.*) Cic. de Inv. 1. *occaſio*, inquit, *eſt pars temporis in ſe habens opportunitatem idoneam rei faciendæ.*

De die.) De tali die pluvio, nimboſo, triſti ſumamus occaſionem comporandi. Alii melius ſic: dum per diem ac tempus licet, dumque ſinunt ætas & vires, vitæ gaudia carpamus.

6. *Dum virent genua.*) Theocrit. Idyll. 14. v. ult.

Et

Et decet, obducta ſolvatur fronte ſenectus.
Tu vina Torquato move
Conſule preſſa meo.
Cætera mitte loqui: Deus hæc fortaſſe benigna
Reducet in ſedem vice.
Nunc & Achæmenia
Perfundi nardo juvat, & fide Cyllenea
Levare diris pectora
Sollicitudinibus:
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno.
Invicte mortalis, Dea
Nate puer Thetide,
Te manet Aſſaraci tellus, quam frigida parvi
Findunt Scamandri flumina,
Lubricus & Simois.
Unde tibi reditum certo ſubtemine Parcæ

INTERPRETATIO.

dumque convenit, explicetur frons ſenio contracta. Tu profer vina calcata ſub Conſule meo Torquato: omitte verba facere de aliis quibuslibet. Ea forſan Deus reſtituet in priſtinum ſtatum, mutatione propitia. Iam expetit ungi nardo Perſica; & curas moleſtas ex animo pellere chordis Mercurii. Sic illuſtris Centaurus admonebat alumnũ generoſum: vir inſuperabilis, fili Deæ Thetidis, expectat te regio Aſſaraci, quã rigant fluvii Scamander exiguus, & Simois rapidus; unde regreſſũ tibi Parcæ interduſerũt ſtabili filo

ANNOTATIONES.

[Greek text illegible]
Canos facit ætas: gerere aliquid oportet eos quibus eſt genu viride.
Genu viret, id eſt, iuventus viget, ex Eraſmo. *Genibus ineſt vitalitas: Namque in ipſo genu utriuſque commiſſura, dextra lævaque, a priore parte gemina quædam buccarum inanitas ineſt, qua perfoſſa, ceu iugulo ſpiritus fugit.* Plin. lib. 11. cap. 45.

7. *Obducta ſolvatur fronte ſenectus.*) Vel, pellatur recordatio ſenectutis, quæ rugoſa & triſti fronte depingitur: vel potius, ſolvatur & porrigatur læta frons, quæ ſenili moroſitate contrahi ſolet atque obduci. Procul hinc a nobis ea ſeveritas ac triſtitia, quam affert ſenium.

8. *Vina Torquato, &c.*) Diffuſa in cados vina ſub Conſulatu L. Manlii Torquati, adeoque mihi cæva: nam eo anno prodii in lucem: proindeque *meum Conſulem* eum appello. Vid. lib. 3. Od. 21. ubi, *O nata mecum Conſule Manlio* amphora.

10. *Cætera.*) Quæ mœrorem nobis creare poſſent, ex animo & memoria deleantur; ut hilaritati vacemus. *Deus hæc* mala *fortaſſe* in melius mutabit. Ex his, ut dixi initio, ſuſpicari licet, tunc cum hanc Oden ſcriberet Poeta, interveniſſe quandam triſtitiæ cauſam, quæ certe nobis comperta non eſt.

12. *Achæmenia nardo.*) Unguento e Perſide ubi regnavit Achæmenes. Vide lib. 3. Od. 1. ſub finem annot. ad has voces *Achæmenium coſtum*. Optimum fiebat unguentum e frutice ſeu herba, cui nomen nardus, de qua Dioſcorid. lib. 1. cap. 6. & Plin. lib. 12. cap. 12. ita ſcribit: *de folio nardi plura dici par eſt, ut principali in unguentis. Frutex eſt gravi & craſſa radice, pingui, ſitum redolente, ... Apud Gangem naſcens &c.* Vide lib. 2. Od. 11. ibique annot.

13. *Fide Cyllenea.*) Lyra, cuius auctor fertur Mercurius, a Cyllene Nympha ſua matre, vel a Cyllene Arcadiæ monte, ubi natus educatuſque eſt, dictus Cyllenius. Vide lib. 1. Od. 10.

16. *Centaurus alumno.*) Chiron Achilli, quem educavit, docuitque citharam pulſare: meminit Iuvenalis Sat. 7. v. 210. Centauri Theſſaliæ populi, de quibus lib. 1. Od. 18. inter eos vero quidam virtute celebres fuere. Præcipui nominantur Amycus, Rhœtus, Dyeidas, Eurytus, Pholus, & alii; quorum facile Princeps Chiron, cui ob inſignem ſapientiæ famam traditi ſunt in diſciplinam Æſculapius, Hercules, Iaſon, Achilles.

17. *Invicte mortalis.*) Achilles illa quidem ea pedis parte vulnerabilis, qua tenebat eum ſua mater in Stygiam paludem immergens, ut immortalem faceret. De Achille. lib. 1. Od. 6. 8. 15. lib. 2. Od. 4. 16. lib. 4. Od. 6. Vide ibi annot.

18. *Nate puer Thetide.*) Achilles Pelei filius ac Thetidis Nymphæ ſeu Deæ marinæ, quæ propterea mox vocabitur *Cærula*.

19. *Te manet Aſſaraci, &c.*) Ibis ad expeditionem Troianam quippe ſine te Troia nunquam expugnari poteſt, ex oraculo.

Aſſaraci tellus.) Phrygia, Troas, ubi regnavit Aſſaracus Trois filius, Ili frater.

20. *Scamandri.*) Scamander alias Xanthus, ex Ida monte, parvo fonte ſcaturit; hinc epithetum *parvi*: quod ſomniatores explicant, quoniam is fuerit e fluviis qui ab exercitu Xerxis poti defeciſſe narrantur.

21. *Simois.*) Hic fluvius Troadis in Scamandrum illabitur: uterque Homero Virgilioque aliiſque nominatiſſimus.

22. *Unde tibi reditum, &c.*) Achilli prædicit

Ra-

Rupere: nec mater domum
Cærula te revehet.
Illic omne malum vino cantuque levato,
Deformis ægrimoniæ
Dulcibus alloquiis.

INTERPRETATIO.

neque parens marina te domum reducet. Ibi ergo quaſvis ærumnas mitiga per vinum & carmina, quæ duo ſunt *grata remedia horridæ ægritudinis.*

ANNOTATIONES.

Chiron præmaturam apud Troianos mortem: quod norat, ſeu ex Aſtrologia cujus erat peritiſſimus, ſeu a Thetide, quæ apud Homerum Achillis filio fatum ſuum prænunciat. Ibidem vero deſcribitur ipſe ſe conſolari *vino* & *cantu* heroicarum virtutum. Quod inde Poeta noſter eſt imitatus hac Ode.

Subtemine.) Subtemen, filum eſt quod ſtamini ſubtexitur. Catull. Carm. de nuptiis Pelei ac Thetidis:

Currite decenter ſubtegmina currite fuſi.

De Parcis fata neatibus, volventibus, diſpenſantibuſque annos vitæ mortalium vide lib. 2. Od. 3.

26. *Deformis ægrimoniæ.*) Deformes reddit ægritudo animi. Cic. lib. 12. ad Attic. Epiſt. 37. *ferrem graviter, ſi novæ ægrimoniæ locus eſſet.*

Dulcibus alloquiis.) Vide, lector, ut has voces velut appoſitas ad præcedentia *vino cantuque* intelligas. *Alloquia* veteribus ſolatia & levamina dicebantur. Græc. παραμυθια. Varro de Ling. Lat. lib. 5. circa medium, *allocutum mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquam locutum conſolandi cauſa.* Valer. Maxim. lib. 2. c. 7. art. 6. *incerta gratulandi prius, an alloquendi officio fungeretur.* Sapient. c. 8. art. 9. *Sapientia mecum communicabit de bonis: & erit allocutio cogitationis ac tædii mei.*

AD MOECENATEM,

ODE XIV.

Phrynes amore ſe impediri, ne promiſſos iambos abſolvat.

MOLLIS inertia cur tantam diffuderit imis
Oblivionem ſenſibus,
Pocula Lethæos ut ſi ducentia ſomnos
Arente fauce traxerim;
Candide Mœcenas, occidis ſæpe rogando:
Deus, Deus nam me vetat,

INTERPRETATIO.

OPTIME Mœcenas, interficis me, quærendo ſæpius, quare otioſa ignavia intimis præcordiis induxerit talem oblivionem, velut ſi gutture ſitibundo hauſerim aquas Lethæas ſoporem conciliantes. Enimvero Deus, Deus inquam *me prohibet*

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt heroicus hexameter: ſecundus eſt Iambicus dimeter.

1. *Mollis inertia cur, &c.*) Non deſidia ſed amore ſe detineri ait.

3. *Pocula Lethæos, &c.*) Metonymia ſubiecti pro adiuncto, ut alibi ſæpe. Senſus eſt: videor nempe tibi hauſiſſe maius poculum e Lethe fluvio Inferorum, qui rerum omnium oblivionem inducit: vel ſoporiferas quaſdam potiones bibiſſe; vel laborare veterno ſeu lethargia, adeo ut ſomno inexpugnabili correptus ſim.

6. *Deus.*) Amor magnus Deus & maxime imperioſus. Ex S. Hieron. lib. 1. adverſus Iovinianum, *amor rationis oblivio eſt, turbat conſilia, altos & generoſos ſpiritus frangit; inſaniæ eſt proximus.* Plaut. Ciſtell.

In-

Et decet, obducta ſolvatur fronte ſenectus.
Tu vina Torquato move
Conſule preſſa meo.
Cætera mitte loqui: Deus hæc fortaſſe benigna
Reducet in ſedem vice.
Nunc & Achæmenia
Perfundi nardo juvat, & fide Cyllenea
Levare diris pectora
Sollicitudinibus:
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno.
Invicte mortalis, Dea
Nate puer Thetide,
Te manet Aſſaraci tellus, quam frigida parvi
Findunt Scamandri flumina,
Lubricus & Simois.
Unde tibi reditum certo ſubtemine Parcæ

INTERPRETATIO.

dumque convenit, explicetur frons ſenio contracta. Tu profer vina calcata ſub Conſule meo Torquato: omitte verba facere de aliis quibuslibet. Ea forſan Deus reſtituet in priſtinum ſtatum, mutatione propitia. Iam expetit inungi nardo Perſica, & curas moleſtas ex animo pellere chordis Mercurii. Sic illuſtris Centaurus admonebat alumnū generoſum: vir inſuperabilis, fili Deæ Thetidis, expectat te regio Aſſaraci, quā rigant fluvii Scamander exiguus, & Simois rapidus; unde regreſſū tibi Parcæ intercluſerūt ſtabili filo

ANNOTATIONES.

[illegible]
Canos facit ætas: gerere aliquid oportet eos quibus eſt genu viride.
Genu viret, id eſt, iuventus viget, ex Eraſmo. *Genibus ineſt vitalitas: Namque in ipſo genu utriuſque commiſſura, dextra lævaque, a priore parte gemina quædam buccarum inanitas ineſt, qua perfoſſa, ceu iugulo ſpiritus fugit.* Plin. lib. 11. cap. 45.

7. *Obducta ſolvatur fronte ſenectus.*) Vel, pellatur recordatio ſenectutis, quæ rugoſa & triſti fronte depingitur: vel potius, ſolvatur & porrigatur læta frons, quæ ſenili moroſitate contrahi ſolet atque obduci. Procul hinc a nobis ea ſeveritas ac triſtitia, quam affert ſenium.

8. *Vina Torquato, &c.*) Diffuſa in cados vina ſub Conſulatu L. Manlii Torquati, adeoque mihi coæva: nam eo anno prodii in lucem: proindeque *meum Conſulem* eum appello. Vid. lib. 3. Od. 21. ubi,
O nata mecum Conſule Manlio amphora.

10. *Cætera.*) Quæ mærorem nobis creare poſſent, ex animo & memoria deleantur; ut hilaritati vacemus. *Deus hæc* mala *fortaſſe* in melius mutabit. Ex his, ut dixi initio, ſuſpicari licet, tunc cum hanc Oden ſcriberet Poeta, interveniſſe quandam triſtitiæ cauſam, quæ certe nobis comperta non eſt.

12. *Achæmenia nardo.*) Unguento e Perſide ubi regnavit Achæmenes. Vide lib. 3. Od. 1. ſub finem annot. ad has voces *Achæmenium coſtum*. Optimum fiebat unguentum e frutice ſeu herba, cui nomen nardus, de qua Dioſcorid. lib. 1. cap. 6. & Plin. lib. 12. cap. 12. ita ſcribit: *de folio nardi plura dici par eſt, ut principali in unguentis. Frutex eſt gravi & craſſa radice, pingui, ſitum redolente, ... Apud Gangem naſcens &c.* Vide lib. 2. Od. 11. ibique annot.

13. *Fide Cyllenea.*) Lyra, cuius auctor fertur Mercurius, a Cyllene Nympha ſua matre, vel a Cyllene Arcadiæ monte, ubi natus educatuſque eſt, dictus Cyllenius. Vide lib. 1. Od. 10.

16. *Centaurus alumno.*) Chiron Achilli, quem educavit, docuitque citharam pulſare: meminit Iuvenalis Sat. 7. v. 210. Centauri Theſſaliæ populi, de quibus lib. 1. Od. 18. inter eos vero quidam virtute celebres fuere. Præcipui nominantur Amycus, Rhœtus, Dyeidas, Eurytus, Pholus, & alii; quorum facile Princeps Chiron, cui ob inſignem ſapientiæ famam traditi ſunt in diſciplinam Æſculapius, Hercules, Iaſon, Achilles.

17. *Invicte mortalis.*) Achilles illa quidem ex pedis parte vulnerabilis, qua tenebat eum ſua mater in Stygiam paludem immergens, ut immortalem faceret. De Achille lib. 1. Od. 6. 8. 15. lib. 2. Od. 4. 16. lib. 4. Od. 6. Vide ibi annot.

18. *Nate puer Thetide.*) Achilles Pelei filius ac Thetidis Nymphæ ſeu Deæ marinæ, quæ propterea mox vocabitur *Cærula*.

19. *Te manet Aſſaraci, &c.*) Ibis ad expeditionem Troianam quippe ſine te Troia nunquam expugnari poteſt, ex oraculo.
Aſſaraci tellus.) Phrygia, Troas, ubi regnavit Aſſaracus Trois filius, Ili frater.

20. *Scamandri.*) Scamander alias Xanthus, ex Ida monte, parvo fonte ſcaturit; hinc epithetum *parvi*: quod ſomniatores explicant, quoniam is fuerit e fluviis qui ab exercitu Xerxis poti defeciſſe narrantur.

21. *Simois.*) Hic fluvius Troadis in Scamandrum illabitur: uterque Homero Virgilioque aliiſque nominatiſſimus.

22. *Unde tibi reditum, &c.*) Achilli prædicit

Ra-

AD NEÆRAM.

ODE XV.

Non ſervatam ab ea fidem queritur.

NOX erat, & cœlo fulgebat Luna ſereno
Inter minora ſidera,
Cum tu, magnorum numen læſura Deorum,
In verba jurabas mea,
Arctius atque hedera procera aſtringitur ilex,
Lentis adhærens brachiis:
Dum pecori lupus, & nautis infeſtus Orion
Turbaret hybernum mare,
Intonſoſque agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multum virtute, Neæra!
Nam ſi quid in Flacco viri eſt,
Non feret aſſiduas potiori te dare noctes,
Et quærat iratus parem.
Nec ſemel offenſæ cedet conſtantia formæ,
Si certus intrarit dolor.

INTERPRETATIO.

NOX *erat, & Luna micabat inter aſtra minora, ſudo* quidem *aere: quando tu violatura numen magnorū Deorum, in mea verba iurabas, mollibus brachiis complexa me ſtrictius quam hedera altæ ilici adhæret; dum* lupus inſidiaretur *ovibus, atque Orion nautis inimicus ſubverteret mare hyemale; & ventus moveret capillos Phœbi prolixos: hunc amorem fore parem. O Neæra dolebis* aliquando *plurimum mea virtute! Etenim ſi aliquid eſt roboris in Horatio, nequaquam patietur te noctes frequenter concedere alteri quem præfers; atque irritatus quæret fidelem* amicam: *ſique vetus dolor corripiat*, mea *firmitudo non vincetur* tua *pulcritudine ſemel inviſa.*

ANNOTATIONES.

Metrum ſimile Epod. anteced.

1. *Nox erat, &c.*) Noctem, Lunam, ſidera, teſtes adhibet periurii Neræ. Iuvenal. Sat. 8. v. 150.

Sed Luna videt; ſed ſidera teſtes
Intendunt oculos.

2. *Inter minora ſidera.*) Sic lib. 1. Od. 12.

. . . . . *Inter ignes*
Luna minores.

3. *Magnorum Deorum.*) Veneris & Cupidinis, aiunt quidam: melius alii, Iovis, Apollinis, Minervæ, Martis, Mercurii, aliorumque, quos Æneas detulit in Italiam: ex Virgil. Æneid. 3. v. 12.

. . . *feror exul in altum*
Cum ſociis, natoque, Penatibus, & magnis Diis.

Vide Macrob. lib. 3. cap. 4. Saturnal.

4. *In verba iurabas mea.*) Ego verba concipiebam iuramenti, tibique dictabam: tu ſequebaris me verba præeuntem, & ſuggeſta repetebas.

7. *Orion.*) Sidus tempeſtates ciens. De eo lib. 1. Od. 28. v. 21. lib. 2. Od. 13. in fine. lib. 3. Od. 4. ſub finem.

9. *Intonſoſque, &c.*) Dum intonſus foret; id eſt, quamdiu radii a ſole non poterunt avelli: ex Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 17. Vide lib. 1. Od. 21. verſ. 2. annot.

10. *Fore hunc amorem mutuum.*) Ita ſolent amantes invicem conjurare; ſolus ſoli, Vide Plaut. Mercat. Scen. 6.

11. *O dolitura, &c.*) Exclamatio hæc omnino apposite ſubiungitur prædictis. Senſus eſt: o Neæra, pœnitebat aliquando iſtius periurii, & offenſæ: necdum ſatis virtutem meam & firmitudinem noſti: ſed brevi ſenties & dolebis.

12 *Si quid viri.*) Herodot. lib. 7. ait multos quidem eſſe homines, at viros paucos.

13. *Potiori.*) Rivali meo, cui plura das quam mihi amoris teſtimonia.

14. *Parem.*) Quæ reſpondeat amori meo.

15. *Semel offenſæ.*) Quæ ſemel offenderit me, vel cui ſemel offenſus fuero & iratus.

16. *Si certus intrarit dolor.*) Id vulgo referunt ad Horatium: non abſurde quidam ad Neæram; hoc ſenſu: tanta eſt iræ meæ conſtantia, inquit Flaccus, ut ſi tibi, Neæra, ſemel iraſcar; etſi te pœniteat me offendiſſe, teque verus dolor capiat, ac tum velis redire in gratiam mecum, haud tamen ego cedam aut veniam dem.

At

At tu quicumque es felicior, atque meo nunc
Superbus incedis malo;
Sis pecore & multa dives tellure licebit,
Tibique Pactolus fluat:
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati,
Formaque vincas Nirea:
Eheu translatos alio mœrebis amores!
Aſt ego viciſſim riſero.

INTERPRETATIO.

Tu vero quiſquis es modo potior, ac meo detrimento iam exultas arrogans; quamvis multis gregibus & agris ſis locuples, tibique fluat Pactolus, neque tibi lateant myſteria Pythagoræ redivivi, ac Nireum ſuperes oris ſpecie; Eheu brevi dolebis amores alteri datos! ego vero tum ridebo alternatim.

ANNOTATIONES.

17. *Quicumque es felicior.*) Quicunque es meus rivalis, & potior apud Neæram, mihique proinde inſultas, quod illa, me ſpreto, indulgeat atque obſequatur tibi.

19. *Sis pecore, &c.*) Quamvis opibus valeas, ſapientia inclareſcas, venuſtate conſpicuus fueris. Ubi tria vides afferri amorem excitare conſueta. Sic Virgil. Eclog. 2.

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

. . . .

Canto quæ ſolitus . . . . Amphion.

. . . .

Nec ſum adeo informis, &c.

20. *Tibique Pactolus fluat, &c.*) Licet te ditet Pactolus Lydiæ fluvius, per quem Crœſus rex olim dicitur auro abundaſſe. Is propterea Chryſoroas etiam appellatus; hodie *Sarbat*. Quinque in orbe flumina ramenta auri cum aquis & arenis volviſſe prædicantur; Tagus in Hiſpania, Padus in Italia, Hebrus in Thracia, Pactolus in Aſia minori, Ganges in India. Plin. lib. 33. cap. 4.

21. *Nec te Pythagoræ, &c.*) Etſi fueris ſapiens ut Pythagoras. De eo Gell. lib. 1. cap. 9. Suidas, *quod non minus verum diceret quam Apollo Pythius*: nomen eius interpretatur. Philoſtratus, Deorum uſum conſuetudine affirmat, & ab eis accepiſſe quatenus hominibus delectentur, & quatenus eos averſentur, ex eoque de natura diſſeruiſſe. Porro tanta fuit apud antiquos Pythagoræ veneratio, ut domum ejus templi inſtar, ipſum vero tanquam numen haberent.

Renati.) Scilicet ille ſapientiæ velut antiſtes multa tamen deliravit de animarum in aliud & aliud corpus tranſmigratione: ac ſeipſum aiebat primum Oethalidem fuiſſe, deinde Euphorbum, denique Pythagoram. Vide lib. 1. Od. 28. verſ. 10. annotat.

22. *Nirea.*) Nireus inter Græcos, qui ad Troianam expeditionem profecti ſunt, formoſiſſimus, uno excepto Achille. Homer. Iliad. 2. De illo iam lib. 3. Od. 20. in fine.

23. *Translatos alio mœrebis amores.*) Tu quoque Neæræ levitatem & inconſtantiam experiere: tum vero tibi ego inſultabo viciſſim; & affatim gaudebo, ſicut tu modo gaudes malo meo, quod ab illa contemnar. Ex Ariſtot. Rhet. 2. *Iram ſemper comitatur voluptas de ſpe puniendi. Nam iucundum eſt putare id eventurum quod optamus.*

AD ROMANOS.

ODE XVI.

Bellorum civilium finem nullum eſſe conqueritur.

ALTERA iam teritur bellis civilibus ætas.

INTERPRETATIO.

SECUNDA iam ætas abſumitur bellis civilibus. Et Romæ propria diſperdit potentia

ANNOTATIONES.

Ode hæc eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt heroicus hexameter. Alter quiſque eſt Iambicus trimeter, e puris iambis: quod non alibi feciſſe Horatium reperies. Bene Scaliger: *Sextadecima*, inquit, *elaborata eſt, alternis iambicis pueris: idcirco & factu difficilis, & emendatu.*

1. *Altera iam, &c.*) Quam varie & quam irritis & caſſis ictibus hanc Oden petit Scaliger, hic ſaltem pluſquam hypercriticus! Tuam fidem, tuum iudicium, lector: an *duriſſima multis locis*; an *tota inepta*? Imo durum & ineptum cenſebis eſſe cavillatorem quiſquis Poetam emunctæ naris ita calumniatur. Ad ſingula veniamus.

Suis & ipſa Roma viribus ruit.
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marſi,
Minacis aut Etruſca Porſenæ manus;
Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Noviſque rebus infidelis Allobrox,
Nec fera cærulea domuit Germania pube,
Parentibuſque abominatus Annibal;
Impia perdemus devoti ſanguinis ætas:

INTERPRETATIO.

Quam labefactare nequiverunt Marſi vicini, vel Thuſcus exercitus ſuperbi Porſenæ; nec invida Capuæ vis; nec ferox Spartacus; atque Allobroges perfidi, rebus novis ſtu*dentes; nec vicit trux Germania iuvenibus cæruleis; & Annibal parentibus exectabilis:* ſcilicet hanc *peſſumdabimus* ipſi nos *homines conſcelerati,* quorum *addictus eſt cruor.*

ANNOTATIONES.

1. *Altera iam teritur bellis civilibus ætas.* Unum prope ſeculum conſumptum fuerat bellis civilibus Syllæ & Sulpitii; Octavii & Cinnæ; Marii & Syllæ; Pompeii & Cæſaris; denique poſt interfectum Iulium hunc Cæſarem, bello Mutinenſi adverſus Marcum Antonium, Peruſino contra L. Antonium Marci fratrem, Sicilienſi in Sex. Pompeium, præſertim vero Philippenſi, adverſus Brutum & Caſſium Auguſto dimicante. Huc uſque velut unam ætatem bellicis fragoribus attritam ſtatuit Horatius. Cum vero exardeſceret novum bellum Auguſtum inter atque Antonium & Cleopatram, de quo antea Epod. 1. & 9. & lib. 1. Od. 37. tam diuturni mali pertæſus in has erumpit voces: ergone altera ætas pariter ut prior bellorum calamitatibus attere tur? Suis ipſa viribus Roma deſtruetur? Et quam hoſtes nulli diruere valuerunt, ipſi perdent ac peſſumdabunt Romani cives? Vide antea Ep. 7.

2. *Suis & ipſa Roma viribus ruit.*) Magnitudine laborat ſua, ut ait T. Livius. Et Propertius:

Frangitur ipſa ſuis Roma ſuperba bonis.

3. *Marſi.*) Italiæ populi fuere iſti ſub Samnitibus, iuxta lacum Fucinum, hodie *Ducato di Marſi*. Olim pugnaciſſimi, *de quibus nunquam triumphus viſus. Nec enim ſine Marſis nec de Marſis hactenus triumphatum.* Quod teſtatur Appian. bell. civil. lib. 1. Hi duce Popedio bellum Sociale moverunt primi, omneſque Italiæ nationes ad arma concitarunt. Supra lib. 3. Ode 14. ſtrophe 5. Oroſ. lib. 5. cap. 18. Flor. lib. 3. cap. 18. cum *omne Latium atque Picenum, Etruria omnis & Campania, poſtremo Italia contra matrem ac parentem ſuam urbem conſurgerent ... auctore belli dicurſante Popedia, diverſa per populos & urbes ſigna cecinere. Nec Annibalis nec Pyrrhi fuit tanta vaſtatio.*

4. *Minacis aut Etruſcæ Porſenæ manus.*) *Porſena Rex Etruſcorum ingentibus copiis aderat, & Tarquinios manu reducebat,* inquit L. Flor. lib. 1. cap. 10. *Non unquam alias ante tantus terror Senatum invaſit: adeo valida res tum Cluſina erat, magnumque Porſenæ nomen,* & quæ habet T. Livius lib. 2. cap. 9.

5. *Æmula nec virtus Capuæ.*) Æmula Romæ non Carthago tantum, ut dictum eſt lib. 3. Od. 5. ſed & Capua, urbs Campanæ primaria. *Hanc pelago cultuque, penuque potentem, deliciis, opibus, famaque,* ſcribit Auſonius: *alteram Romam* vocat ipſe Tullius Philip. 12. & alibi: *ſuperbiæ domicilium.* Tum vero præſertim Capuenſes Italiæ imperium ſibi pollicebantur, cum Romanas vires ab Annibale imminutas cernerent. Nam & eam ob rem ſecundo bello Punico a Romanis defecere, & ſocietatem iniere cum Annibale & Pœnis, *ut videretur iam deletum Romanum nomen,* inquit Livius lib. 23. Vid. & Flor. lib. 2. cap. 6. &c.

Spartacus acer.) Huius tanta fuit audacia, ut *fuderit imbelles aquilas ſervilibus armis;* ita canit Claudianus de bell. Get. Vide lib. 3. Od. 14. v. 19.

6. *Noviſque rebus infidelis Allobrox.*) Allobroges (qui ſunt hodie Sabaudi atque Delphinates) affines Rhodano fluvio populi rebus novis ſtuduere ſemper; nemini fidem, nec ſuis quidem Ducibus ſervare aſſueti: coniurationem Catilinæ Ciceroni tum Conſuli patefecere, quamvis cum Lentulo prius conſenſiſſent. Vide Cic. Catilin. 3. Salluſt. Bell. Catilin. 41. Flor. lib. 3. cap. 2. præſertim vero lib. 4. cap. 1. Quidam volunt ab Horatio hic Gallos omnes ſignificari; nec abſurde.

7. *Cærulea Germania.*) Germanis *truces & cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora.* Cornel. Tacit. Non eſt dubium quin hic notentur Cimbri, Theutoneſque, Italiam invadentes armis tam ſævis, ut pronunciarit de eo bello Florus; *actum erat niſi Marius illi ſeculo contigiſſet. Ille tamen non auſus congredi ſtatim ... barbari vero non ſegnius quam minati fuerant, tripartito agmine, per Alpes, id eſt clauſtra Italiæ ferebantur.* Nimirum cum terras eorum inundaſſet Oceanus, novas ſedes toto orbe quærebant, &c. quæ deſcribit Florus lib. 3. cap. 3.

8. *Parentibuſque abominatus Annibal.*) Ut lib. 1. Od. 1. *bella matribus deteſtata.* Sic & hoc loco *parentibus,* quorum filii periere tot bellis ab eo motis, *abominatus Annibal* dux Carthaginenſis exercitus, vel una clade Cannenſi Romanis formidoloſus adeo, nihil magis Romæ quam Annibal timeretur; unde proverb. *Annibal ad portas,* ad ſignificandum extremum quodvis periculum. Vide Tit. Liv. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 4. Plutarch. Flor. &c. quæ nos lib. 2. Od. 12. annotavimus.

9. *Devoti ſanguinis ætas.*) Noſter enim ſanguis,

Feriſque rurſus occupabitur ſolum.
Barbarus, heu, cineres inſiſtet victor, & urbem
Eques ſonante verberabit ungula.
Quæque carent ventis & ſolibus oſſa Quirini,
(Nefas videre) diſſipabit inſolens.
Forte quid expediat, communiter aut melior pars,
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla ſit hac potior ſententia: (Phocæorum
Velut profugit execrata civitas,
Agros atque Lares proprios, habitandaque fana
Apris reliquit & rapacibus lupis)
Ire pedes quocunque ferent, quocunque per undas
Notus vocabit aut protervus Africus.
Sic placet? An melius quis habet ſuadere? Secunda
Ratem occupare quid moramur alite?

INTERPRETATIO.

atque terra hæc a *beſtiis iterum tenebitur. Eheu victor barbarus ſtabit ſuper favillas urbis, & equorum pedibus ſtrepentibus conculcabit.* Et quod *horrendum viſu, oſſa Romuli ſolis ac venti expertia diſperget ſuperbus. Fortaſſe univerſi vel pars maior interrogabitis, quid utile ſit ad evitandas* tales *ærumnas. Nulla videatur ſententia melior* quam *hæc:* oportet *abire quocūque ferent pedes quocumque per mare impellet Auſter vel Africus vehemens: quemadmodum Phocæorū urbs poſt execrationes, abſceſſit, ſuas domos agroſque & templa dimittens occupāda apris & lupis voracibus. Ita cenſeo. Habetne quiſpiam melius* aliquid *proferre? Quid tardamus navium conſcendere fauſtis avibus?*

ANNOTATIONES.

ſacer, addictus, & deſtinatus videtur eſſe placandæ iræ Numinum: *maiorum delicta immeriti luemus:* quippe, ut ait ſupra Epod. 7.

acerba fata Romanos agunt,
Scelusque fraternæ necis,
Ut immerenti fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

Vide ibi annotat.

10. *Feriſque rurſus occupabitur ſolum.*) Diruta urbe, antiqua ibi erit ſolitudo, virgulta & ſilvæ naſcentur, in quibus ut olim, ſtabulentur & paſcantur feræ: Virgil. Æneid. 8. *Capitolia*, inquit,

Aurea, nunc olim ſilveſtribus horrida dumis.

Et antea ibidem:

Hæc nemora indigenæ Fauni, Nymphæque tenebant.

11. *Barbarus victor.*) Barbaris populis quibuslibet Roma erit in direptionem, prædam, & ludibrium. Sunt qui velint hæc ab Horatio dici, quod in exercitibus Auguſti atque Antonii militarent barbari complures in ſubſidium vocati.

13. *Quæque carent ventis, &c.*) Oſſa Romuli ſepulcro condita, adeoque nec vento commota nec ſole aduſta extrahet *victor inſolens* & *diſſipabit* impie. Erat opinio quorumdam, raptum in cœlos Romulum eſſe: alii vero cum Varrone, aſſerebant ſepultum Romæ poſt Roſtra vel in ſuo templo.

17. *Nulla ſit hac potior ſententia.*) Excandeſcit Scaliger ad hunc locum, exclamatque: *Quis pauculum modo prudens auſit hortari trecenta millia civium Romanorum ad urbem deſerendam?* Ohe vir falſiſſime, *Pictoribus atque Poetis quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.* Porro quid abſurdum cives Romanos in eas inſulas ab Horatio vocari, ad quas concupivit divertere Iulius ipſe Cæſar earum amœnitate illectus: in quas demigrandi etiam fuit Sertorio maximum deſiderium. Teſtis Plutarchus in Sertorii vita, ubi & egregie deſcribit earum inſularum felicitatem. Vide infra.

Phocæorum velut profugit execrata civitas.) Phocæi Ioniæ populi ab Harpago Cyri Regis Præfecto obſidione preſſi, non aliam invenere viam & rationem vitandæ hoſtium ſævitiæ ac ſervitutis, quam ut cederent fortioribus, deſertaque urbe ſua, alias ſedes quærerent. Hæc narrat Herodot. lib. 1. ſect. 42. Inde veniſſe in Galliam & Maſſiliam urbem condidiſſe aiunt. Vide Strab. lib. 4. Iuſtin. lib. 43.

18. *Execrata civitas.*) Execrationes ante diſceſſum iaculati Phocæi in regionem quam deſerebant. Vel potius, ut refert Herodot. mox cit. communi conſilio mutuis execrationibus diriſque devotionibus ſeſe aſtringunt, iurantes nunquam alios ab aliis diſceſſuros, aut patriam Phocæam repetituros.

22. *Notus Africus.*) De his ventis meridionalibus lib. 1. Od. 1. & 3. *quocumque vocabit*, ſive in Cyrnum inſulam, ſive Rhegium, ſive in Galliæ oras. In eas enim regiones migraturis Notus & Africus venti utiles erant.

Sed iuremus in hæc; ſimul imis ſaxa renarint
Vadis levata, ne redire ſit nefas;
Neu converſa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina laverit cacumina;
In mare ſeu celſus procurrerit Apenninus,
Novaque monſtra junxerit libidine
Mirus amor: juvet ut tigres ſubſidere cervis,
Adulteretur & columba milvio:
Credula nec flavos timeant armenta leones;
Ametque ſalſa lævis hircus æquora.
Hæc, & quæ poterunt reditus abſcindere dulces,
Eamus omnis execrata civitas,
Aut pars indocili melior grege: mollis & exſpes
Inominata perprimat cubilia.

INTERPRETATIO.

At prius *iureiurando nos obſtringamus, in hæc* verba: *ne reverti liceat*, niſi *cum emergent lapides aquis profundis elati: neve diſpliceat vela facere verſus patriam, quando Padus rigabit verticem Matini* montis, *aut altus Apenninus in mare proruet: atque amor prodigioſus inſolita libidine copulabit feras, adeo ut tigrides cupiant iungi cervis, & columba milvio; atque greges abſque metu credant ſe leonibus fulvis; glaberque* fiat *caper, & gaudeat mari ſalſo.* Poſteaquam *iſta & quæcumque valebunt tollere ſpem gratam remigrandi adiuraverimus, proficiſcamur omnes, aut pars melior plebe indocili.* Pars autem *iners & ſpe carens occupet ſemper hæc domicilia inauſpicata.*

ANNOTATIONES.

25. *Sed iuremus in hæc, &c.*) Antequam hinc demigremus, nos oportet ſolemni ſacramento obligare, non redituros in patriam, nec alios ab aliis disiungendos.

Simul imis ſaxa renarint vadis levata.) Ex Herodoto citat. Poſt execrationes, Phocenſes in mare demergunt ac deiiciunt ſaxum ingens, ſeu candens ferrum, ut alii contendunt; & iuramento confirmant non prius de repetenda Phocæa cogitaturos, quam maſſa illa, ſive ferrea ſive ſaxea emergeret & ſuper aquas nataret. Ad hunc iurandi ritum pertinet, quod Helvetii demigraturi mœnia ſua incenderint, quod ſacramentum eſſet, ne redirent. Teſte L. Floro.

27. *Quando Padus Matina laverit cacumina.*) Adunaton multiplex aggregat & accumulat hic Horatius, ſtylo iuveniliter laſciviente; quod ſi reprehendiſſet Iul. Scaliger, ex iudicii legibus feciſſet. Hoc certe notare debuerat potius quam tricari circa *cæruleam, Germaniam*, velut durum, epithetum: circa vocem, carent, quaſi antique nimis uſurpatam: vocem *perprimat* velut fœtentem: quas vero Criminationes deinde graviores excutiemus. Senſus huius loci eſt: tum ne pigeat Romam redire, quando Padus fluvius Matinum montem ſupergredietur, per eius cacumen aſcendens ac decurrens.

28. *Padus.*) Qui & Eridanus Italiæ maximus fluvius ex Alpibus ſcaturit in limite Galliæ, rigat Pedemontium, Mediolanenſem, Placentinam, Mantuanam, Ferrarienſem, aliaſque regiones, denique in mare Adriaticum illabitur. Galliam Ciſalpinam diviſit olim in Ciſpadanam & Tranſpadanam.

Matina.) Saltus & mons Matinus erat in Apuliæ, Lucaniæque confinio. De eo iam lib. 1. Od. 28 v. 3.

29. *In mare ſeu celſus procurrerit Apenninus.*) Sive cum mari ſubmergetur Apenninus mons altiſſimus; Italiam ſecans longo & continuo tractu & iugo ab Alpibus maritimis ad Brutios & Salentinos.

30. *Novaque monſtra, &c.*) Monſtrum ſane foret ſi cervi ſua natura timidi iungantur tigribus feritate horribilibus: Plin. l. 8. ſi columba item manſueta copuletur milvio inter accipitres rapacitate & magnitudine præcipuo. Plin. lib. 10. c. 10.

33. *Credula nec flavos, &c.*) Cum greges & armenta ſponte ſe offerent leonibus devoranda, amiſſa naturali ab his fuga & metu.

34. *Ametque ſalſa levis hircus æquora.*) Quando hircus habebit duo naturæ & indoli ſuæ contraria, primum ut ſetis ac pilis carens fiat lævis; alterum ut aquas frequentet & innatare amet; quandoquidem amat potius montes & arduos ſaltus, eſtque hirſutus valde ac piloſus. Audite vero Scaligerum: *ubi*, inquit, *reperit hircum, quem hic poneret abhorrentem a mari? nam nullum eſt animalium, quod magis amet ſal. Quare non aut ſimiam aut felem dixit potius, quique beſtiis nulla prius odit aquas?* Mirari certe libet gravis alioqui viri tantam hic levitatem. Verum & mox profert aliquid multo magis abſurdum, ſuoque prorſus ingenio indignum. Legit enim paulo poſt, *aut pars indocili melior grege mollis*. Et neſcio quid de apibus comminiſcitur, quod ne cogitavit quidem Horatius. Ergone dormitaſſe bonum Homerum dicemus, an hypercriticam bilem ita inflammatam, ut mentem alias bonam malitioſa & prava caligine aſperſerit, vel atro quodam humore depravarit?

37. *Indocili pars melior grege.*) Civium pars ſapientior ſaniorque, adeoque melior plebe indocili: Nam hæc abripitur animi quolibet pravo & perverſo impetu: illa autem recta ducitur ratione.

Vos

Vos quibus eſt virtus, muliebrem tollite luctum,
Hetruſca præter, & volate littora.
Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
Petamus arva, divites & inſulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
Et imputata floret uſque vinea:
Germinat & nunquam fallentis termes olivæ,
Suamque pulla ficus ornat arborem:
Mella cava manant ex ilice; montibus altis
Levis crepante lympha deſilit pede.
Illic injuſſæ veniunt ad mulctra capellæ,

INTERPRETATIO.

Vos præditi virtute, femineo abſtinete ejulatu, & properate ultra Thuſcum littus. Nos expectat Oceanus circumfluens: eamus in terram felicem & inſulas beatas, ubi ſolum incultum fert meſſem annis ſingulis, & vitis non reciſa nihilominus floreſcit; atque ramus oleæ nunquam non germen & fructum producit, & ficus matura propriam arborem exornat: mel fluit e cavata quercu: aqua leniter obmurmurans dimanat e montium cacumine. Ibi capræ ſponte veniunt ad mulctram,

ANNOTATIONES.

Mollis & exſpes inominata &c.) Permaneat hic, ſi volet, vulgus ignavum, eaque generoſa ſpe carens, quam viri magnanimi concipiunt cum ad grandia quædam ſuſcipienda accenduntur. Alludit Poeta ad id quod refert Herodotus ante citatus, Phocæorum partem dimidiam patrii ſoli captam dulcedine, in Phocæam violato juramento remigraſſe: at alios jusjurando ſatisfacientes Cyrnum ſeu Corſicam recta navigaſſe, ibique communiter per quinque annos cum prioribus colonis habitaſſe, &c.

39. *Muliebrem tollite luctum.*) Ne mulierum more lugete amiſſam patriam ſedeſque aſſuetas: imo tamquam viri tollite animos ad meliora quærenda: ac mementote, *ibi eſſe patriam ubicumque bene*: vel totum orbem terrarum viro forti patriam exiſtimari.

40. *Hetruſca præter & volate littora.*) Quamprimum ultra maria nota contendite, ac Tyrrheno prætemavigato, feſtinate ad felices inſulas in Oceano poſitas.

41. *Circumvagus.*) Vel circumfuſus orbi univerſo; vel inſulis fortunatis. Vide lib. 4. Od. 8. ſub finem.

43. *Reddit ubi Cererem, &c.*) Beatas inſulas deſcribit Horatius miro artificio imitatus Virgilium Georgic. 2. v. 140. & ſeq. Italiæ laudes perſequentem.

Sed gravidæ fruges, & Bacchi Maſſicus humor
Implevere: tenent oleæque, armentaque læta.
. . . .
Hic ver aſſiduum, atque alienis menſibus æſtas:
Bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbos, &c.

Plutarchus in Sertorio, de Atlanticis inſulis, quas vocant Beatas, ita ſcribit: *duæ ſunt, parvo mari diviſæ inter ſe; decem millibus ſtadiorum diſtant a Libya. Imbres illic rari mediocreſque; venti ſuaves plurimum ac roriferi: ſolum pingue, nec arari modo plantarive facile; ſed etiam ex ſe abſque ulla humana induſtria & labore; fructum producit. aer ſyncerus ac temperatus, &c. ut etiam apud Barbaros invaluerit fides, Elyſios ibi eſſe campos, & beatorum domicilia ab Homero decantata. Hæc igitur cum audiſſet Sertorius, mirabilis eum cupido cepit eas inſulas adeundi incolendique; & illic quiete vivendi ſine magiſtratuum atque bellorum curis. At Cilices pacis & quietis impatientes, rapinarumque avidi, Sertorii animum fruſtrati ſunt, & in Libyam ſtatim navigarunt.*

44. *Imputata floret uſque vinea.*) Vitis etſi non putata, floret tamen & fructum affert. Non. Marcell. *putare dicitur purgare, rareſcere*, inquit; affertque illud e 2. Georgic. *fingitque putando*. A. Gell. lib. 6. cap. 5. ſic ſcribit: *putare veteres dixere, vacantia ex quaque re ac non neceſſaria aut etiam obſtantia & aliena auferre & excidere: quod autem utile & ſine vitio videretur, relinquere. Sic arbores & vites, ſic & rationes dictæ putari.* Originem deducit Feſtus a voce *putum*, quæ idem quod *purum* ſignificet.

45. *Termes.*) A terminandis agris dictus termes: eratque ramus ex arbore direptus, habens folia in ſummitate, reliquis ferme excuſſis; quem in diviſione agrorum figebant, priuſquam metæ ponerentur. Feſtus.

Nunquam fallentis olivæ:) Sic lib. 3. Od. 1. *fundum mendacem* vocat, qui fructum non afferens ſpem agricolæ fruſtretur.

46. *Suamque pulla ficus ornat arborem.*) Ficus gignitur e ſurculo naturali & non inſito.

48. *Levis crepante lympha deſilit pede.*) Cum leni murmure decurrit. Alludit Poeta ad Nympham Deam fontis præſidem, eleganter quidem: at in vellicando pertinax Scaliger, *epithetum*, levis, inquit, *non convenit: deſilit enim quia gravis*. Sic & paulo ante: *quid vinea quæ ſemper floret? puta eam nullum unquam fructum laturam*. O meras nugas! ſane dices, lector æquiſſime.

49. *Ad mulctra.*) Mulctrum, mulctrale, & mulctra, æ, dicitur vas in quo recipitur lac quod mulgetur.

50 Re-

Refertque tenta grex amicus ubera:
Nec veſpertinus circumgemit urſus ovile,
Nec intumeſcit alta viperis humus.
Pluraque felices mirabimur, ut neque largis
Aquoſus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec ſiccis urantur ſemina glebis;
Utrumque rege temperante cœlitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
Neque impudica Colchis intulit pedem;
Non huc Sidonii torſerunt cornua nautæ.
Laborioſa nec cohors Ulyſſei.
Nulla nocent pecori contagia, nullius aſtri
Gregem æſtuoſa terret impotentia.
Iupiter illa piæ ſecrevit littora genti,
Ut inquinavit ære tempus aureum:
Ære, dehinc ferro duravit ſecula: quorum
Piis ſecunda vate me datur fuga.

INTERPRETATIO.

Et grex charus reportat plena ubera: non urſus veſpere fremit circum caulas: nec terra viperarum latebris *aſſurgit aut fit tumida. Plura vero beati cum admiratione videbimus, ut* quod *Eurus nimboſus agros non infeſtet nimiis pluviis, neque ſemina opima urantur, vel areſcant glebæ,* quippe *cœlitum rex utrobique temperiem dat. Illuc non acceſſit navis remigibus Argois; nec obſcœna Colchis greſſum infixit. Eo non appulerunt Sidonii, vel ærumnoſi comites Ulyſſis.* Ibi *nulla gregem lues infeſtat, nec adurit æſtus vehementior ullius ſideris.* Scilicet *Jupiter eas inſulas reſervavit piis hominibus, ex quo ætatem auream ære fœdavit, ac deinde ferro ſecula induravit. Iſtorum* malorum *fuga proſpera bonis conceditur, me vaticinium edente.*

ANNOTATIONES.

52. *Nec intumeſcit alta viperis humus.*) Nullæ ibi venenatæ ſerpentes. Ibi terra non tumet foraminibus & cavernis viperarum. Proprie: nam terra condunt ſe viperæ: aliæ autem ſerpentes ſaxorum aut arborum cavis. Virgil. cit. Italiam ſic laudat:

At rabidæ tigres abſunt . . . . .
Nec rapit immenſos orbes per humum, neque tanto
Squammeus in ſpiram tractu ſe colligit anguis.

De *viperis* quædam annotavi lib. 1. Od. 8. De *Euro* lib. 1. Od. 28.

Radat.) Devaſtet, abradendo & auferendo ſegetes.

56. *Utrumque rege temperante cælitum.*) Jove omnia temperante, hyemem juxta ac æſtatem, frigus & calorem.

57. *Non huc Argoo, &c.*) Terram hanc non adierunt Argonautæ velleris aurei prædatores nec Medea Iaſonis amoribus, patriſque & patriæ proditione, totque veneficiis famoſa. De *Colchide* lib. 7. Od. 13. De Argonautis, deque Medea regis Colchorum filia, Epod. 3.

Virgilius citatus ita canit.

Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem
Invertere, ſatis immanis dentibus hydri,
Nec galeis denſiſque virum ſeges horruit haſtis.

59. *Non huc Sidonii, &c.*) Eo non appulere Sidonii, Phœniciam maritimam oram urbemque incolentes, navigatione & mercatura celeberrimi: ac proinde non intulerant illuc fraudes & avaritiam, familiaria negotiatoribus vitia.

Torſerunt cornua.) Virgil. Æneid. 3. v. 549.

Cornua velatarum obvertimus antennarum.

60. *Nec cohors Ulyſſei.*) Neque illuc corruptelam invexerunt homines libidinoſi, ſuiſque cupiditatibus obnoxii, quales erant Ulyſſis comites, de quibus lib. 1. Epiſt. 2. v. 24.

Laborioſa.) Ob longos per maria errores & labores. Epod. ſeq.

Laborioſi remiges Ulyſſei.

64. *Ut inquinavit, &c.*) Ex quo Iupiter aureum ſeculum mutavit in deterius, ſcilicet æreum, ac deinde ferreum. Ovid. Metamorphoſ. 1. cap. 3. &c.

66. *Vate me.*) Non temere, ſed numinum inſtinctu, ſic vobis ſuadeo ego Phœbi & *Muſarum ſacerdos* ac myſtes.

AD CANIDIAM,

ODE XVII.

Veniam ab ea petit ironice; & hoc gravius illam accuſat.

IAMIAM efficaci do manus ſcientiæ:
Supplex & oro regna per Proſerpinæ,
Per & Dianæ non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa cælo devocare ſidera,
Canidia, parce vocibus tandem ſacris:
Citumque retro ſolve, ſolve turbinem.
Movit nepotem Telephus Nereium,
In quem ſuperbus ordinarat agmina.

INTERPRETATIO.

IAM cedo potenti ſcientiæ; veniam peto, & oro per regna Proſerpinæ, & per numen Dianæ minime laceſſendum, & per codices incantationum vim habentiū deducendi in terram *aſtra cælo abſtracta. O Canidia tandem abſtine verbis execrandis; & quamprimum converte retrorſum converte rhombum. Telephus exoravit nepotem Nerei, contra quem Myſorum exercitum ſuperbus inſtruxerat,*

ANNOTATIONES.

Carmen monocolon ex Iambicis verſibus ſenariis.

1. *Iamiam efficaci, &c.*) Læſerat Canidiam Horatius, ac laceraverat Iambis qui certe ad nos uſque non pervenerunt. Hoc vero carmine dum fingit illam exorare, acerbius vellicat & inſectatur. *Non eſt palinodia, ut ſcripſere; ſed ſimulata recantatio, in qua apparent opprobria manifeſta.* Scaliger Hypercritic. Porro ſi vis, lector, hoc carmen ſeu Epod. ult. plane intelligere, evolve prius attente Epod. 5. ac deinde Satiram 8. lib. 1. cum annotationibus: tum demum non ſine voluptate hanc Odon capies.

Efficaci do manus ſcientiæ:) Efficaciam agnoſco ſcientiæ magicæ, cuius vanitatem ante deriſeram. Vide Plin. lib. 30. cap. 1. & alibi. *Fraudulentiſſima hæc artium in toto terrarum orbe plurimum valuit . . . ſola tres artes alias imperioſiſſimas humanæ mentis complexa . . . Nata primum e medicina ſpecie ſalutari . . . . blandiſſimis primis vires religionis addidit, atque admiſcuit artes Mathematicas; nemine non avido futura de ſe ſciendi, eaque de cælo peti credente. Ita poſſeſſis hominum ſenſibus triplici vinculo, in tantum adolevit, ut hodieque etiam in magna parte gentium prævaleat, & in Oriente regum regibus imperet, &c.* Vide Cœl. Rhodig. lib. 9. cap. 23.

2. *Regna per Proſerpinæ.*) Per Deas tibi maxime venerandas; per Proſerpinam Inferorum Deam: Dianam ſeu Lunam veneficiis præſidentem.

3. *Dianæ non movenda numina.*) Illa quippe *iracunda*, ut eſt in Epiſt. ad Piſones, ſeque ulciſci expedita: patet exemplis Orionis, Actæonis, Niobes ejuſque filiorum, lib. 1. Od. 12. & 21. lib. 3. Od. 22. Item ſupra Epod. 5. huc pertinet quod lunatici vocantur quos illa percuſſerit, dementeſque fecerit.

4. *Libros carminum, &c.*) Libros continentes diſciplinam magicam. Plin. loco mox cit. *orta ſine dubio in Perſide, a Zoroaſtre, ut inter auctores convenit . . . . Hermippus de ea arte ſcripſit diligentiſſime, &c. . . . Democritus illuſtravit . . . . . Eſt & alia magices factio a Moſe, & Jamne, &c.* Hic unus e magis Pharaonis.

5. *Cælo devocare ſidera.*) Vide Epod. 5.

6. *Parce vocibus ſacris.*) Deſine uti in me incantationibus. Iam enim me victum fateor.

7. *Retro ſolve, ſolve turbinem.*) Legunt alii, *volve*. Senſus eſt: in contrariam partem verte rhombum magicum, ut mens mea a te ad amorem ſui impulſa, jam ſolvatur ac libera fiat. Is turbo ceu trochus, æneus, ferreus, ligneuſve erat. Illum ad arbitrium agitabant magi, rati a ſe pariter hominis cujuslibet animum flecti quocumque vellent. Sic apud Theocrit. Eidyll. 2. Pharmaceutria; *ut æneus iſte rhombus*, inquit, *volvitur ex Venere, ita ille vir ad noſtras fores verſatur.*

Martial. lib. 9. Epigram. 30.

Quæ nunc Theſſalico Lunam deducere rhombo,
Quæ ſciet, &c.

Meminit & Lucretius;

Traxerunt torti magica vertigine fili.

Et Propertius,

Staminea rhombi ducitur ille rota.

8. *Movit nepotem, &c.*) Exemplis oſtendit pervicaciſſimos exorari a ſupplicantibus.

Nepotem Nereium.) Achillem filium Thetidis filiæ Nerei.

Telephus.) Rex ille Myſorum Græcos ad expeditionem Troianam euntes prohibere voluit aditu ac tranſitu regni ſui. Itaque ad arma & manus ventum eſt. Ab Achille vero graviter vulneratus, medelam non inveniebat; donec oraculum

Myſorum, & in quem tela acuta torſerat.
Unxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus, atque canibus homicidam Hectorem,
Poſtquam relictis mœnibus rex procidit
(Heu!) pervicacis ad pedes Achillei.
Setoſa duris exuere pellibus
Laborioſi remiges Uliſſei,
Volente Circe, membra: tunc mens & ſonus
Relatus atque notus in vultus honor.
Dedi ſatis ſuperque pœnarum tibi,
Amata nautis multum & inſtitoribus.
Fugit iuventas, & verecundus color
Reliquit oſſa pelle amicta lurida.
Tuis capillus albus eſt odoribus;
Nullum a labore me reclinat otium:
Urget diem nox, & dies noctem; neque eſt
Levare tenta ſpiritu præcordia.

INTERPRETATIO.

& ſagittas acutas vibrarat. Troianæ matronæ ſepelierunt Hectorem bellicoſum, feris volucribus & canibus damnatum, poſtquam rex urbe diſcedens advolvit ſe pedibus Achillis eheu inexorabilis. Remiges Ulyſſis laboribus exerciti ſetoſos artus exuerunt duris pellibus, concedente Circe, ac tum reſtituta ſunt ratio ſermo, & priſtinus faciei decor. Abunde & pluſculum a te ſum punitus, o dilecta valde nautis & negotiatoribus. En iuvenilis abiit vigor, & color purpureus deſeruit oſſa cooperta cute tabida: crines mei per tua *pharmaca cani ſunt facti: nulla me quies relaxat a pœnis: Nox premit diem, & dies noctem: neque licet recreare præcordia, reſpiratione impedita.*

ANNOTATIONES.

conſuluit; reſponſumque tulit; inde petendum remedium, unde vulnus acceperat. Ergo ad Achillem ſe contulit, & ab eo curatus eſt ſeu haſtæ cuſpidis limatura, ſeu herba quadam ab Achille inventa. Plin. lib. 25. cap. 5. *Invenit Achilles diſcipulus Chironis, qua vulneribus mederetur; quæ ob id Achilleos vocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alii primum æruginem inveniſſe, utiliſſimam emplaſtris; ideoque pingitur ex cuſpide decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Alii utroque uſum medicamento volunt.*

11. *Unxere matres Iliæ, &c.*) Alii legunt, *luxere*; eodem proprie ſenſu: id eſt: quamvis interfectum Hectorem canibus & accipitribus dare inſepultum Achilles ſtatuiſſet, Priamo tamen ſupplicanti indulſit, conceſſitque illius cadaver, quod quidem matronæ Troianæ ex more unxerunt, ſepelierunt; luxerunt ac ſupremis honoribus decoraverunt.

12. *Homicidam Hectorem.*) Qui multos homines in bello occiderat. Epithet. Homer. ἀνδροφόνος, vel ἀνδρειφόντης. Iliad.

13. *Poſtquam relictis mœnibus rex procidit, &c.*) Cum digreſſus Troia Priamus ad Achillem ſupplex cum magnis muneribus acceſſit, impetravitque ab eo, ut filii ſui Hectoris condonaret ſibi cadaver terræ mandandum. Vide lib. 1. Od. 10. v. 14. ibique annot.

15. *Setoſa duris, &c.*) Ulyſſis comites in porcos transformarat Circe per veneficia: at Uliſſis precibus exorata in priſtinam formam illos reſtituit. Itaque exuerunt pelles ſetoſas, ac reſumpſerunt humanum ſtatum, vultum, ſermonem, rationis uſum. Homer. Odyſſ. 10. Virg. Eclog. 8. & Æn. 3. Ovid. Metam. 14. S. Chryſoſt. ait *maleficam Circem ita brutis voluptatibus ineſcaſſe Ulyſſis comites, ut ſi fuiſſent porci.* Vide lib. 1. Epiſt. 2. v. 23. ibique annot.

17. *Circe.*) Hæc filia ſolis ac Perſes Nymphæ, veneficiis inclyta, herbarum peritiſſima, *Diis etiam adſcripta*, ex Plin. lib. 25. cap. 2.

20. *Amata nautis, &c.*) Adeoque vile ſcortum ſordidis hominibus expoſitum, obviis quibuſcumque.

21. *Fugit iuventas, &c.*) En per tuas vexationes amiſi iuvenile robur ac decus.

Verecundus color.) Ingenuis proprius rubor verecundiæ index. Cato dicebat, *placere ſibi iuvenes, qui moniti erubeſcerent, non qui palleſcerent*. Scaliger hallucinatur turpiter, ita ſcribens: *ruborem iuvenilem in veneficiæ minus prudenter appellat verecundum*. Imo de ſe ipſo loquitur Horatius, nequaquam de Canidia; ut probat contextus.

23. *Tuis capillus, &c.*) Ante tempus ſenex factus ſum per tua veneficia.

Ergo

Ergo negatum vincor ut credam miſer,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marſa diſſilire nænia.
Quid amplius vis? O mare, & terra, ardeo,
Quantum neque atro delibutus Hercules
Neſſi cruore, nec Sicana fervida
Urens in Ætna flamma: tu, donec cinis
Iniurioſis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis
Quis finis? Aut quod me manet ſtipendium?
Effare: iuſſas cum fide pœnas luam:
Paratus expiare, ſeu popoſceris
Centum iuvencos, ſive mendaci lyra
Voles ſonari: tu pudica, tu proba
Perambulabis aſtra ſidus aureum.
Infamis Helenæ Caſtor offenſus vice
Fraterque magni Caſtoris, victi prece,
Adempta vati reddidere lumina,
Et tu (potes nam) ſolve me dementia.
O nec paternis obſoleta ſordibus.

INTERPRETATIO.

Itaque miſer cogor credere quod negatam, nempe *Sabellis incantationibus mentem dimoveri, & Marſorum carminibus caput diſrumpi. Quid ultra petis? O mare, ac terra, flagro pluſquam Hercules inunctus putrido Neſſi ſanguine, &* pluſquam *Siculus ignis in ardente Ætna ſæviens.* Ergone *tu fervebis officina venenorum Colchicorum, donec* ego *ſicca favilla abripiar ventis iniuriam facientibus? Quis terminus? vel quæ multa expectat me* denique? *Loquere: fideliter exolvam pœnas quaſcumque imperaveris; expeditus ad ſatisfaciendum, ſive petieris centum iuvencos; ſeu volueris mendaci lyra* a me *decantari? Tu caſta, tu bona, inter ſidera fulgebis aſtrum inſigne. Caſtor & magni Caſtoris frater, ob Helenæ infamia notatæ contumeliam irati ademerant Poetæ viſum,* quem *ei reſtituerunt exorati precibus: Tu quoque (nam potes) inſaniam depelle a me. O nec turpis es ignobilitate maiorum;*

ANNOTATIONES.

28. *Sabella pectus, &c.*) Sabelli ſive Samnites artis magicæ & incantationum periti. Plin. lib. 3. cap. 12. *Samnitium, quos Sabellos dixere.*

29. *Marſa nenia.*) De *Marſis* veneficorum magiſtris, dixi in Epod. 5. De *nenia*, lib. 2. Od. 1. in fine. Hic vero næniam uſurpat Horatius pro incantatione.

31. *Delibutus Hercules Neſſi cruore.*) Vide Epod. 3. ſub finem ibique annot.

32. *Sicana fervida urens in Ætna flamma.* Quidam legunt *virens*, aliqui *furens*; nos cum aliis *urens* maluimus. De *Ætna* Siciliæ monte, *mont Gibel*, eiuſque incendiis ſane prodigioſis Iuſtin. lib. 4. Gell. lib. 17. cap. 10. Virg. Georg. 1. v. 472. Æneid. 3. v. 555. & 570. & alibi. Lucret. lib. 6. fuſe. Plin. lib. 2. cap. 103. *Ætna in tantum flagrat, ut ad quinquaginta & centena millia paſſuum arenas eructet flammarum globos.*

33. *Tu donec cinis, &c.*) Donec ego in cinerem redactus fuero, non deſines me incendere, & Colchicis ignibus me urere.

35. *Cales venenis officina Colchicis.*) Paratis venenis ferves, ut Medea illa quondam inſignis in Colchide venefica. Vide lib. 2. Od. 13. & ſupra Epod. 3. & 5.

36. *Quod me manet ſtipendium.*) Quid tandem perſolvendum eſt a me tibi, ad placandum tuum animum? profecto ſolvam.

39. *Centum iuvencos.*) Hecatomben, non ſecus ac Proſerpinæ vel Plutoni. lib. 2. Od. 14.

Sive mendaci lyra, &c.) Sive iubeas ut mentiens te laudem quaſi probam, pudicam, innoxiam, benignam, &c.

42. *Infamis Helenæ, &c.*) Steſichorus Poeta (de quo lib. 4. Od. 9.) maledicis verſibus ignominiam inuſſerat Helenæ, eamque infamem exhibuerat. At Caſtor & Pollux Helenæ fratres (de quibus lib. 1. Od. 3.) eam ulti, iniurioſo vati oculos ademerunt. Viſum tamen ei reddiderunt, veniam poſtulanti, & palinodiam ſeu carmen alterum ad Helenæ laudem canenti.

46. *Paternis obſoleta ſordibus.*) Sive ex adulterio nata, ſive e vili & ignobili ſtirpe propagata.

Nec in ſepulcris pauperum prudens anus
Novendiales diſſipare pulveres !
Tibi hoſpitale pectus, & puræ manus,
Tuuſque venter partumeius, & tuo
Cruore rubros obſtetrix pannos lavit;
Utcunque fortis exilis puerpera.

INTERPRETATIO.

nec vetula ſciens diſpergere cineres novendiales in ſepulcris pauperum ! Tibi cor benignum, & manus innoxiæ ; uteruſque tuus partui aptus ; atque obſtetrix lavit pannos tuo ſanguine rubeos, quoties exurgis puerpera minime debilis.

ANNOTATIONES.

47. *In ſepulcris pauperum, &c.*) Divitum ſepulcris cuſtodes adhibebantur adverſus magos & veneficos. Virgil. Æneid. 11.
Semiuſtaque ſervant buſta.
Illi vero pauperum cineres eruebant ac diſſipabant ſua veneficia peracturi.

48. *Novendiales.*) Sepulturæ jam datos. Servius ad Virg. Æn. 5. v. 64. *Apud maiores,* inquit, *ubicumque aliquis extinctus fuiſſet, ad domum ſuam referebatur; ibique ſeptem erat diebus: octavo die incendebatur, nono ſepeliebatur. Unde Horatius :*
Novendiales diſſipare pulveres.
Vide lib. 1. Sat. 8.

49. *Puræ manus.*) Quæ nemini vim aut [illegible] intulerint. Vide contraria his omnia, tum in Epod. 5. tum in Sat. 8. lib. 5.

50. *Partumeius.*) Fœcundus, vel proprie, pariens, quaſi meiat, abſque labore aut doloribus. Vox ad ludibrium, per quam exprobrat Canidiæ fictos partus, unde & puerperam mox vocat *fortem*, id eſt, minime debilitatam. Quam ob rem vero fetus a ſe editos mentirentur veneficæ, dixi in Epod. 5. nimirum alienos infantes ſurreptos alebant, quibus ad ſua veneficia uterentur, crudeliter enectis. Valeant qui legunt *Poſtumeius*, & comminiſcuntur Canidiæ filium hunc fuiſſe ita nominatum, vel quaſi ex pecto datum. Commentum, inquam, id habetor.

Tuo cruore rubros.) Quaſi voce parientis [illegible] falſiſſimam ſingulæ voces olent.

ODE XVIII.

CANIDIÆ RESPONSIO.

QUID obſeratis auribus fundis preces?
Non ſaxa nudis ſurdiora navitis
Neptunus alto tundit hybernus ſalo.
Inultus ut tu riſeris Cotytia

INTERPRETATIO.

QUORSUM vota facis ad aures clauſas? mare hyemale tumidis fluctibus haud verberat ſcopulos ſurdiores erga nautas ſpoliatos. Scilicet *impune tu deriſeris Cotytia.*

ANNOTATIONES.

Metrum ſuperiori ſimile.

1. *Quid obſeratis.*) Canidiam reſpondentem ſibi Horatius facit, novo ludibrio.

2. *Non ſaxa nudis, &c.*) Saxa non ſurdiora ſunt clamoribus naufragorum ac nautarum rebus omnibus iam perditis egentium, quando hyemalibus ventis ac tempeſtatibus ſubvertitur mare, & ſcopulos fluctibus tundit. Sicut, inquam, naufragi opem fruſtra tunc a rupibus implorant, ſic tu a me modo.

Nudis.) Scaliger *nudos in hyeme nautas* ab Horatio poni, reprehendit; ſed perperam. Quippe denudatos bonis omnibus in naufragio, & vitam duntaxat incolumem petentes, recte Poeta exhibet.

3. *Salo.*) [illegible], *agitare*, item, *fluitare*; [illegible], *agitatio*, *mare*, &c.

4. *Tu riſeris Cotytia, vulgata.*) Pleræque membranæ habent *Cocytia*, id eſt, infernalia, a Cocyto inferorum fluvio, qua voce veneficia belle ſignificantur. Quod vero additur, *ſacrum liberi Cupidinis*, movit Angelum Politianum, ut

Vulgata, ſacrum liberi Cupidinis?
Et Eſquilini pontifex venefici
Impune ut urbem nomine impleris meo?
Quid proderit ditaſſe Pelignas anus,
Velociuſve miſcuiſſe toxicum,
Si tardiora fata te votis manent?
Ingrata miſero vita ducenda eſt, in hoc,
Novis ut uſque ſuppetas doloribus.
Opta quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus ſemper dapis:
Opta Prometheus obligatus aliti.
Opta ſupremo collocare Siſyphus

INTERPRETATIO.

myſteria revelata amori libero conſecrata? Et tanquã *pontifex Eſquilini incantamenti impleveris civitatem meo nomine? Quid iuvabit locupletaſſe vetulas Pelignas, aut promptum venenum paraſſe, ſi tibi mors accidit lentior, quam cupio?* Atqui *vita miſera infortunato protrahenda eſt* tibi *ad hoc* tantum, *ut diutius novas ærumnas perpetiare. Tantalus, Pelopis infidelis pater ſemper carens expetito cibo, requiem deſiderat: poſcit* etiam *Prometheus vulturi addictus. Siſyphus* pariter *cupit reponere*

ANNOTATIONES.

corruptum hunc locum putaret, adeoque reſtituendum, primuſque legendum cenſuerit, *Cotyttia*, id eſt, flagitioſa, ſacra, promiſcua libidine turpia, Bacchi Orgiis ſimilia, quæ a veneficis celebrantur. Cotytto Dea ſpurcitiæ & impudentiæ ab Athenienſibus, Corinthiis, Thracibus, aliiſque colebatur nocturnis ſacris omni libidinum genere infamibus. Meminit Iuvenalis Sat. 2. v. 92.

5. *Vulgata.*) A te cum ludibrio divulgata: vel quæ ego pie tibi pateſeci, tu impie deriſeris: nempe Epod. 5. & Sat. 8. lib. 1.

6. *Et Eſquilini Pontifex venefici &c.*) Quaſi ſummus arbiter, ſacerdos, ac cenſor, ius habens cognoſcendi & iudicandi de rebus omnibus ad religionem pertinentibus, adeoque de ſacris illis ac veneficiis, quæ fiunt a me extra portam Eſquilinam, vel in Eſquiliis, de quibus Epod. 5. in fine.

Eſquilini.) Quia ſepulcretum illic erat, hinc locus erat ad veneficia idoneus, nimirum oſſibus vel cineribus mortuorum legendis, vel evocandis animabus, &c. Vide ſupra carm. ad finem.

Pontifex.) Ex Dionyſ. Halicarn. lib. 2. *Pontifices ſunt rerum maximarum domini. Etenim diiudicant ſacras omnes cauſas; privatiſque & magiſtratibus & miniſtris Deorum ſtatuunt quæcumque ſunt ſacrorum non ſcripta atque incognita.... Sacerdotes etiam omnes recenſent, eorumque famulos ac miniſtros, quibus utuntur ad ſacra, obſervent, ne quis peccet in ſacris legibus.... Et ſi quos animadvertunt peccantes mulctant ad unumquodque negotium reſpicientes.* Hinc Plaut. Rudent. ſcen. ult. *ſibi iurare: tun' meo Pontifex periurio es?*

7. *Impune ut urbem nomine impleris meo.*) Poſtquam ego te participem feci veneficiorum & ſacrorum in Eſquiliis a me peractorum, patiar ut ea derideas, divulges, meque plebis fabulam & ludibrium facias? Abſit: impune haud feres: dabis pœnas.

8. *Quid proderit ditaſſe Pelignas anus?*) Hoc alii referunt ad Horatium, alii ad Canidiam. Prior erit ſenſus, ut Canidia dicat Horatio: nihil tibi proderunt aliarum veneficarum incantamenta, quibus te adverſus mea tueri voluiſti, conductis pretio Pelignis mulieribus. Poſteriori ſenſu, ipſa Canidia de ſe ait; ergone fruſtra in opem vocarim Pelignas anus, quibus mercedem erogavi? vel, quid proderit mihi Pelignas docuiſſe artem meam, quæ ditantur paſſim: ſi ego ipſa non præſto quod in te melior?

Pelignas.) Peligni populi Marſis & Samnitibus vicini, ac perinde veneficiorum periti.

9. *Velociuſve miſcuiſſe toxicum.*) Hoc pariter alia & alia ratione poteſt accipi. Vel Canidia dicit Horatio: fruſtra eſt quod venenum tibi miſcuiſti velocius, ad fugienda, per mortem citam, quæ tibi mala & tormenta infero: nam vives, & vives ad ærumnas quaslibet exantlandas, ita me volente. Vel ipſa ait: quid prodeſt mihi præſentiſſimum venenum parare poſſe cum libet, ſi tu vivis? Atqui placet ut vivas, ut longius ac diutius te diſcruciem.

13. *Pelopis infidus pater.*) Tantalus in Deos perfidus, quorum nempe arcana impie revelavit. Alii legunt, *infidi*. Pelops enim adverſus Oenomaum, tum contra Myrtilum infidelis extitit. Vide lib. 1. Od. 28. lib. 2. Od. 13. & 18. & poſtea Sat. 1. lib. 1.

15. *Prometheus.*) De eo lib. 1. Od. 3. & 16. lib. 2. Od. 13. &c.

16. *Siſyphus.*) Hunc mortalium aſtutiſſimum vocat Homer. Theognis, *ſi quis plura norit quam Siſyphus*. Cic. Tuſc. 1. n. 98. *tentarem Siſyphi prudentiam.* hinc & prover. *Siſyphi artes.* De eo iam lib. 2. Od. 14. v. 20.

In monte ſaxum, ſed vetant leges Iovis.
Voles modo altis deſilire turribus;
Modo enſe pectus Norico recludere:
Fruſtraque vincula gutturi innectet tuo,
Faſtidioſa triſtis ægrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques:
Meæque terra cedet inſolentiæ.
An quæ movere cereas imagines,
Ut ipſe noſti curioſus, & polo
Deripere lunam vocibus poſſim meis,
Poſſum crematos excitare mortuos,
Deſiderique temperare poculum,
Plorem artis in te nil habentis exitum?

INTERPRETATIO.

lapidem in montis vertice. At non ſinit edictum Iovis. Sic & tu *cupies iam te dare præcipitem e celſis turribus: iam pectus confodere gladio Norico: quin etiam ægritudine tædioſa mæſtus collum tuum inſeres laqueo; ſed fruſtra. Ego vero tum infenſis humeris inequitabo: orbiſque vincetur audacia mea. Numquid* enimvero ego *quæ valeo commovere cereas effigies, quemadmodum ipſe cupidus obſervaſti; quæque meis incantationibus devoco Lunam e cælo; & combuſtis cadaveribus vitam reddere valeo, atque etiam amatoriam potionem conficere:* nimirum *defleam* vanum *exitum artis adverſum te inefficacis?*

ANNOTATIONES.

Optat collocare in monte ſaxum.) Cic. Tuſcul. mox cit. n. 10. *mento ſummam aquam attingens ſiti enectus Tantalus . . . . . Siſyphus verſat ſaxum ſudans nitendo, neque proficit hilum.*

17. *Sed vetant leges Iovis.*) Ergo quietem optatam, vetante Iove, minime nanciſcentur illi, quamvis callidiſſimi, Tantalus, Prometheus, Siſyphus: ita, me obſtante, ne tu qui auſus es mea ſacra deridere, tuamque ſuperbiam venditare.

18. *Voles modo.*) Sæpius mortem quæres, nec invenies, quamdiu vetabo, inquit Canidia.

19. *Norico.*) E ferro exquiſito de Noricis fodinis. Lib. 1. Od. 16. v. 9.

22. *Vectabor humeris, &c.*) Tibi inſultabo; te ſubactum & calcatum premam.

23. *Meæque terra cedet inſolentiæ.*) Inſolentiam meam, poteſtatem, univerſi verebuntur.

24. *Movere cereas imagines.*) Ex arte magica. De his iam dixi in Epod. 5. et plura dicam ad Sat. 8. lib. 1. Vide ibi annot.

25. *Ut ipſe noſti curioſus.*) Quippe adfuit, teque admiſi ad noſtra myſteria. Epod. 5. Sat. 8. lib. 1.

26. *Polo deripere Lunam.*) Vide Epod. 5. v. 46. ibique annot.

27. *Crematos excitare mortuos.*) Redacta etiam in cineres cadavera ſuſcitare, animas evocare ab inferis, &c.

Virgil. Ecleg. 8.

Sæpe animas imis excire ſepulchris.

Tibull.

Hæc cantu finditque ſolum, maneſque ſepulchris
Elicit, & tepido devorat oſſa rogo.

Lib. 1. Reg. c. 28. puella Pythonem habens ſuſcitat animam Samuelis, iubente Saule Rege. Vide Satiram 8. libro 1.

28. *Deſiderique temperare poculum.*) Ad philtrum Hippomanes adhibebatur: contra ad odii populum, fel diverſorum animalium. Origin. lib. 7. contra Celſum: *Dæmones invocant ad philtra vel miſetra.*

29. *Plorem artis in te nihil habentis exitum.*) Tuetur hanc lectionem Theod. Marcilius, *nihil habentis.* ἔχειν Attice valere & poſſe ſignificat, inquit; Ioan. cap. 25. ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν, *in me non habet quidquam.*

Alii legunt, *nil agentis*; alii *valentis.* Alii vero *plorem artis* (ſupple *cauſa*, inquiunt) *nullum habentis exitum*: vel, *nil habentis exitus*: afferuntque illud Virgilii, Æneid. 11. v. 126.

Iuſtitiæne prius mirer? belline laborum.

Et ibidem v. 280.

laborum malorumque.

Ubi certe ſubauditur *cauſa.*

Q. HORATII FLACCI

CARMEN SECULARE.

Pro Imperii Romani incolumitate.

PHOEBE, ſilvarumque potens Diana
Lucidum cæli decus, o colendi
Semper, & culti, date quæ precamur
Tempore ſacro:

INTERPRETATIO.

O Apollo, & Diana ſilvarum domina, illuſtre cœli ornamentum; o ſemper honorandi & honorati, concedite quæ rogamus diebus ſolemnibus iſtis.

ANNOTATIONES.

Carmen ſeculare.) Ex Iul. Scalig. lib. Poet. 6. Horatii *Carmen ſeculare doctum, plenum, terſum, elaboratum, felix*. Anno ab urbe condita 736. quintos Auguſtus ſeculares ludos celebraturus, Carmen hocce in iis ex more canendum, ab Horatio ſcribi iuſſit. Horatius huic operam ſedulo impendit, imo tam feliciter vel ſuo ipſius iudicio, ut & ſibi applaudere & choros nobiles illud decantaturos ad exequendum diligenter ſacrum munus antea exhortari non veritus ſit. Duplici Ode hæc præſtat, nimirum vigeſima prima libri primi, & ſexta libri quarti; quam vulgus utramque ſeculare Carmen nihilominus huc uſque nuncupavit, ſed perperam. Nam in priori monet duntaxat pueros ac virgines, ut rite canant Apollinis ac Dianæ laudes: in poſteriori vero de ſe ipſo & magnifice quidem loquitur Poeta. Quæ plane eſſe contra rationem hymni, in quo laudari tantum Deos atque invocari decet, nemo negaverit.

Porro quæ ad ludos ſeculares attinent, paucula ſaltem hic aſcribere non pigebit. Hi centeſimo decimo quoque anno peragi ſolebant, in Campo Martio, per tres dies continuos atque noctes. Primo quidem princeps civitatis in Capitolium aſcendebat cum quindecim viris iſtarum cæremoniarum procuratoribus, ibique ſacra fiebant. Tum in Theatris omnibus edebantur ludi. Deinde Iunoni ſupplicabant matronæ. Poſtremo in æde Palatina ter novem pueri nobiliſſimi, totidemque virgines Patriciæ, in ternos utrinque choros diviſi, Græca Latinaque voce Apollini Dianæque hymnum decantabant, quam vocarant ſeculare Carmen, in quo mala quæque deprecari, bona depoſcere moris erat. Quæ quidem omnia ſi obſervarentur, incolumitatem Imperio & proſperitatem æternam Sibylla ſuis carminibus ſpoponderat. Quapropter curandorum iſtorum cauſa Duumviri primum a Tarquinio Superbo, poſtea Decemviri, demum Sylla Dictatore Quindecimviri creati ſunt. Ludos ſeculares inſtitutos a Numa Pompilio, alii ſcribunt, alii a Valerio Poplicola, alii verius longe poſt exactos reges. Neque ſcriptores conſentiunt de tempore, quo celebrati fuerunt. Sunt enim qui velint poſt centum annos: alii poſt centum ac decem. Conſtat anticipatum aliquando tempus. Corn. Tacit. Annal. 11. *iiſdem Conſulibus ludi ſeculares octingenteſimo poſt Romam conditam anno quarto & ſexageſimo quam Auguſtus ediderat, ſpectati ſunt ... (ſedente Claudio Circenſibus ludis &c.) Domitianus quoque edidit ludos ſeculares: iiſque attentius affui ſacerdotio Quindecimvirali præditus, ac tum Prætor. Quod non iactantia refero: ſed quia collegio Quindecimvirum antiquitus ea cura: &*

Quo Sibyllini monuere verſus,
Virgines lectas pueroſque caſtos
Diis, quibus ſeptem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme ſol, curru nitido diem qui
Promis & celas, aliuſque & idem
Naſceris; poſſis nihil urbe Roma
Viſere majus.
Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres,

I N T E R P R E T A T I O.

in quibus carmina Sibyllæ iubent puellas eximias & pueros caſtos hymnum decantare numinibus, a quibus proteguntur ſeptē colles. Sol omnia *conſervans, qui ſplendido curru lucem producis & auſers, diverſuſque & idē oriris, utinam nihil queat aſpicere excellentius civitate Romana. O Ilithyia benigne*

A N N O T A T I O N E S.

magiſtratus poriſſimum exequebantur officia ceremoniarum. Sueton. Claud. c. 21. *fecit & ſeculares ludos quaſi anticipatos ab Auguſto, nec legitimo tempori reſervatos: quamvis ipſe in hiſtoriis ſuis prodat, intermiſſos eos Auguſtum multo poſt, diligentiſſime annorum ratione ſubducta, in ordinem redegiſſe. Quare vox preconis irriſa eſt,* (obſerva lector ritum ſolemnem) *invitantis more ſolemni ad ludos, quos nec ſpectaſſet quiſquam, nec ſpectaturus eſſet cum ſupereſſent adhuc qui ſpectaverant, & quidam hiſtrionum producti olim, tunc quoque producerentur.* Idem, Domitian. c. 4. *fecit & ludos ſeculares, computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proxime, ſed quo olim Auguſtus ediderat.* Vide Dion. lib. 54. Cenſorin. cap. 5. de die natali. Valer. Maxim. lib. 2. c. 4. Alex. ab Alex. lib. 6. c. 19. præ cæteris autem Onuph. Panvin. nec non Sibyll. carm. ab Opſopœo edita. Soſim. lib. 2. hiſtor. ubi ſic etiam ſcribit: *eodem ſacrificio ad tempus neglecto, cum rurſus adverſi caſus accidiſſent, Octav. Auguſtus ludos renovavit, factos antea, L. Cenſorino & M. Manlio Puelio Coſſ.*

1. *Phœbe ſilvarumque potens Diana.*) Dii quidem omnes in ludis ſecularibus coli debebant: præcipue vero invocabantur iſti tanquam ἀλεξίκακοι & averrunci malorum: tum quod annum ſol, menſes luna regat. Teſtatur Zoſim. cit. ibidemque numina ſacris illis ſolemnibus placanda recenſentur, Iupiter, Iuno, Latona, Apollo, Diana, Parcæ, Ceres, Pluto, Proſerpina.

2. *Lucidum cœli decus.*) Apollinem pariter & Dianam, ſeu Solem ac Lunam ita compellat.

Colendi ſemper & culti.) Hi quippe ab omni ævo Romanis religioſe culti, velut Romani conditores Imperii. Unde poſtea, *Romæ ſi veſtrum eſt opus,* &c.

4. *Tempore ſacro.*) Hiſce diebus feſtis ſecularibus, quibus ſacra fiebant in omnibus fanis, ac populus univerſus religioni intentus erat.

5. *Sibyllini monuere verſus, &c.*) Ritus, ut dixi jam, ſecularium ſacrorum Sibyllæ carminibus præſcriptus erat. Apud Zoſim. cit. ita canit illa:

Μεμνῆσθαι Ῥωμαῖε, καὶ εἰ μάλα λήθει αὐτὸν,
Μεμνῆσθαι τὰ δὲ πάντα θεοῖς μὲν ἀθανάτοισι
Ῥέζειν ἐν πεδίῳ παρὰ Θύβριδος ἄπλετον ὕδωρ, &c.

De Sibyllis, ac Sibyllinis verſibus fuſe diſſerui ad Iuv. Sat. 3. init. At prodiere nuper eruditiſſimæ de his lucubrationes Petri Petiti Philoſophi & Doctoris Medici Pariſienſis, Lipſiæ editæ ann. 1686. in quibus egregie aſſerit unicam Sibyllam extitiſſe Erythræam; quæ cum diutiſſime vixerit, & per varias orbis regiones ſit peregrinata, atque in ſingulis commorata & vaticinata, plurium Sibyllarum opinionem vulgo fecit.

6. *Virgines lectas pueroſque.*) Bene vocat lectos & eximios. Nam præterquam quod illi debebant eſſe in primis nobiles, etiam iubebantur eſſe patrimi omnes & matrimi, id eſt, parentem utrumque habere ſuperſtitem ac viventem. Quorſum vero? Quoniam Apollinis ac Dianæ laudibus rite canendis placandiſque numinibus parum idonei videbantur ii pueri, quorum parentibus Dii illi veluti irati vitam ademiſſent. Nimirum ea veteribus inſederat opinio, quotquot mortalium interierent, Apollinis aut Dianæ telis perimi. Zoſim. cit. Tit. Liv. lib. 37. &c. Vide & lib. 1. Od. 21. lib. 4. Od. 6.

7. *Diis quibus ſeptem placuere colles.*) Dii tutelares, præſides, cuſtodes urbis ac gentis Romanæ ipſorum auſpiciis conditæ. Romam ſeptem collibus inædificatam eſſe norunt omnes; ſive eius pomœria colles ſeptem contineri, nempe Aventinum, Eſquilinum, Capitolinum, Cælium, Palatinum, Viminalem, Quirinalem.

9. *Alme Sol.*) Apollo idem qui Sol. Macrob. Saturnal. lib. 1. cap. 21. Huius autem in hæc inferiora magna virtus. Scilicet calore producit, alit, fovet, auget, lumine recreat, &c.

Curru nitido diem qui promis, &c.) Quadrigis vehi ſol terram circum a poetis dicitur.

10. *Aliuſque & idem naſceris.*) Idem eſt ſol hodie qui heri: hodiernus tamen dicitur alius eſſe ab heſterno.

14. *Ilithyia.*) Hæc inter generationis præſides recenſentur, imo eadem eſt cum Lucina Dea, quæ parturientibus opitulatur, ſeu Diana, ſeu etiam Iunone. Iunonis filiam quidam faciunt. Homer. Pauſan. Dionyſ. Halic. Plato. Cæl. Rhodig. lib. 28.

15. Sive

Sive tu Lucina probas vocari
Seu genitalis.
Diva, producas ſobolem, patrumque
Proſperes decreta ſuper iugandis
Feminis, proliſque novæ feraci
Lege marita:
Certus undenos decies per annos
Orbis & cantus referatque ludos
Ter die claro, totieſque grata
Nocte frequentes.
Voſque veraces ceciniſſe Parcæ,
Quod ſemel dictum eſt, ſtabiliſque rerum
Terminus ſervat, bona iam peractis
Iungite fata.
Fertilis frugum pecoriſque tellus.

INTERPRETATIO.

Sive Lucina ſeu genitalis amas nominari, defende matres. O Dea prolem Romanam multiplica; & promove Senatuſconſulta de iungendis connubio *mulieribus & lege maritali novæ ſobolis fertili. Circulus etiam centum & decem annis evolutus reducat cantilenas ac ludos celebres tribus diebus lucidis totidemque noctibus iucundis. Vos autem Parcæ, quæ ſemel ſtuta vere prænuntiaſtis, & fixus ordo rerum cuſtodit, proſpera fata addite iam tranſactis. Terra frugibus fœcunda*

ANNOTATIONES.

er 24. ita ſcribit : *Ilithyia, ſive* [Greek] *ex Hyperboreis appulſa Delum Latonæ affuit parienti, teſte Pauſania. Hinc rem divinam Ilithyiæ obeunt Delii, a quibus didicerunt cæteri. Dictamum herbam iuvare inſigniter fœcunditatem atque* [Greek] *: atque ob id corollas Ilithyiæ ex dictamo contexi ſuetas, obſervatum: Ilithyia multis Luna credita eſt; eamque mitem ac lyſizonon adeſſe parturientes precabantur.* Hæc ille. Eius meminerunt & Heſiod. Theog. Pindar. Nem. Od. 7. init.

15. *Lucina.*) Sic dicta quod parturientibus in lucem faveat infantulis.

16. *Genitalis.*) Quod adiuvet ac promoveat generationem. Et quemadmodum ſolis calore fœtus animatur, ſic nutritur humore lunæ & gignitur. Ex his intelligitur cur a Poeta noſtro dicatur *maturos aperire partus lenis*: Vide lib. 3. Od. 22. & lib. 4. Od. 6. ſtroph. penult. annot.

17. *Producas ſobolem.*) Romanam gentem adeoque potentiam auge, amplifica.

18. *Decreta ſuper iugandis feminis, &c.*) De connubiis rite contrahendis ad generandam prolem, ſupplendoſque exercitus. Cenſorum ius & officium erat cœlibes ad matrimonium cogere.

20. *Lege marita.*) Intellige non legem Poppeam, quæ mortuo iam pridem Horatio, & poſt ludos iſtos ſeculares annis 25. lata eſt; ſed Iuliam maritalem, ſeu de maritandis ordinibus, tunc temporis latam; quæ coniugatis præmia, pœnas autem adverſus cœlibes decernebat: præterea ingenuis quibuslibet (exceptis tamen Senatoribus ac Senatorum filiis) uxores libertini generis ducere permittebat. Vide Gell. lib. 1. c. 6. Cicer. de legib. Zonar. Dion. Cornel. Tacit. Annal. Sueton. Octav.

21. *Certus undenos, &c.*) Precamur etiam ut poſt evolutum rurſus certum illud ſpatium annorum centum ac decem, quod ſeculum appellatur, referantur & repræſententur iterum ac deinceps ludis iſtis ſimiles, ſemperque adeo floreat urbs & Imperium Romanum. Alii legunt, *certus ut denos*, ac centenis duntaxat annis ſeculum definiunt. Quod tamen haud ita probant eruditi, refraganturque Sibyllini verſus,

Αλλ᾽ ὁπόταν μήκιστος ἴῃ χρόνος ἀνθρώποισι,
Ζωῆς, εἰς ἐτέων ἑκατὸν δέκα κύκλον ὁδεύων &c.

23. *Ter die claro, totieſque nocte.*) Ternis diebus ac totidem noctibus perſeverabant ludi ſeculares, ut ante iam annotavi.

25. *Voſque veraces ceciniſſe Parcæ.*) Lucinæ ſive Ilithyiæ ſubiungit Parcas. His nimirum aſſidere illam ſcribit Pindar. Od. 7. Nem. ante cit. Ἐλείθυια πάρεδρος Μοιρᾶν βαθυφρόνων παῖ Ἥρας, γενέτειρα τέκνων, *&c. Ilithyia aſſidens Parcis profunde cogitantibus, filia Iunonis; genitrix liberorum, &c.*

26. *Stabiliſque rerum terminus ſervat.*) Quidam legunt, *ſervet*; ſed vix contentus eam ferat lectionem. Alii, *hæret*. Nihil clarius noſtra illa lectione. Senſus eſt: o Parcæ quæ veraciter protuliſtis ac profertis id *quod ſemel* a Iove *dictum*, factum & ſancitum eſt; præſertim de Imperii Romani æternitate. Virgil. *Imperium ſine fine dedi*: quod quidem haſtenus *ordo rerum ſtabilis ac terminus ſervat*, conſtitutæ iam Romanorum potentiæ & gloriæ novam ſemper adiungite. Vel ſi mavis generaliter accipere: Parcæ quæ vere ceciniſtis id *quod ſemel dictum*, quodque immutabili neceſſitate fixum oportet ſervari, conceſſam Romanis felicitatem perpetuam facite.

30. Spi-

Spicea donet Cererem corona:
Nutriant fœtus & aquæ ſalubres,
Et Iovis auræ.
Condito mitis placiduſque telo
Supplices audi pueros, Apollo:
Siderum regina bicornis audi,
Luna, puellas:
Roma ſi veſtrum eſt opus, Iliæque
Littus Etruſcum tenuere turmæ,
Iuſſa pars mutare lares & urbem
Soſpite curſu:
Cui per ardentem ſine fraude Troiam

INTERPRETATIO.

& gregibus det Cereri coronam e ſpicis. Salubres aquæ & aer Iovis alant fœtus. Phœbe ſagittis reconditis clemens & benigne, exaudi pueros ſupplicantes: o luna bicornis, aſtrorum princeps, exaudi virgines: Si quidem *Roma eſt veſtrum opus, & ad ripam Italicam felici navigatione appulerunt catervæ Troianæ, homines iuſſi mutare domicilia & civitatem; quibus pius Æneas viam tu-*

ANNOTATIONES.

30. *Spicea donet Cererem corona.*) Hoc debitum & aptum munus pro accepta frugum abundantia. Tibull. lib. 1. Eleg. 1.

Flava Ceres, tibi ſit noſtro de rure corona
Spicea.

Et lib. 2. Eleg. 1.

Spicis tempora cinge Ceres.

31. *Nutriant fœtus & aquæ ſalubres, & Iovis auræ.*) Aerem & aquas peſtilentes deprecatur; oratque ne *tabida membris, corrupto cæli tractu, miſerandaque veniat arboribuſque ſatiſque lues, & lethifer annus*: ut ait Virgil. Æneid. 3. verſ. 138. Horat. lib. 1. Od. 21.

Hic bellum lacrymoſum, hic miſeram famem,
Peſtemque a populo & Principe Cæſare in Perſas
atque Britannos,
Veſtra motus aget prece.

32. *Iovis auræ.*) Hinc Virg. Eclog. 3. *Iovis omnia plena.* Macrob. in Somn. Scip. cap. 17. Iupiter pro cœlo ponitur, & Iuno pro aere, Ioviſque coniux; quia aer ſcilicet inferior, cœlo eſt ſubiectus velut aeri ſuperiori. Idem Saturnal. lib. 3. c. 4. *Eſſe autem medium æthera Iovem, Iunonem vero imum aera, aiunt,* &c.

33. *Condito mitis placiduſque telo.*) Contra exerto vel intorto metuendus ac terribilis, lib. 2. Od. 10. ſtroph. penult. Adde quod ante annotavi, ita veteribus ſuperſtitioſe exiſtimatum, mortalium neminem interire aut morte mactari, niſi Apollinis aut Dianæ telis percuſſum. Vide Macrob. lib. 1. Saturn. c. 17. ubi Apollinis arcu & ſagittis Solis radios ſignificari, morboſque hinc vel ſanitatem ab ea immitti creditum olim, probe aſſeritur.

34. *Audi pueros, Apollo, &c.*) Apollinem, ut vides lector, pueri invocabant, puellæ vero Dianam, in ſeparatos hinc & illinc choros diſtributi, & ſic iuſſerat Sibylla!

. . . χωρις δε κοραι χορον αυται εχοιεν, και χωρις παιδων αρσην ςαχυς αλλα γονηων
παντων ζωοντων, οις αμφιθαλης ετι φυτλη.

Seorſim vero puellæ chorum ipſæ habeant, & ſeorſim puerorum maſculus ordo, ſed parentum omnium viventium, quibus utrinque florens adhuc genus avtet.

35. *Bicornis luna.*) Non temere hoc epithetum imo proprium maxime. Nam tempore novilunii agebantur ludi ſeculares, & carmen illud ſeculare concinendum erat *ad bicornem lunam.*

37. *Roma ſi veſtrum eſt opus, &c.*) Idcirco Roma dicitur Apollinis opus, quod Æneas Apollinis oraculo obſecutus venit cum ſuis in Italiam, ibique conſedit.

38. *Littus Etruſcum.*) Italicum, Tiberinum littus.

39. *Iuſſa pars mutare lares, &c.*) Accepta ab Apolline mandata itemque beneficia non ſine grati ac religioſi animi teſtificatione apud ipſum numen referuntur. Virg. Æneid. 3. verſ. 88. ſic Æneas Phœbo:

. . . *Quove ire iubes? ubi ponere ſedes?*

Phœbus autem ſic Æneæ reſpondet:

Dardanidæ duri, quæ vos a ſtirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem vos ubere læto
Accipiet reduces: antiquam exquirite matrem:
Hic domus Æneæ cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis.

Et v. 160. ſic monent Penates Dii Apollinis reſponſa interpretantes.

mutandæ ſedes . . . . ſurge
age . . .
. . . . . *Coritum, terraſque requiras*
Auſonias.

Et poſtea:

Mutis Italiam, portuſque intrare licebit.

Pars.) Proprie. Nam & Troianorum alii Antenore duce in Italiam devenerunt. Virgil. Æneid. 1.

41. *Cui per ardentem, &c.*) Illi Troianorum parti a te, Apollo, iuſſæ novas quærere duce Ænea ſedes, is dux te adiutore, tutum munivit iter longum fugæ laborem, ut ipſe iuſſus erat, minime deſerens. Virg. rit. Æneid. 3. v. 160.

Per ardentem, &c.) Virgil. Æneid. 2.

. . . . *flammam inter & hoſtes*

Caſtus

Sive tu Lucina probas vocari
Seu genitalis.
Diva, producas ſobolem, patrumque
Proſperes decreta ſuper iugandis
Feminis, proliſque novæ feraci
Lege marita:
Certus undenos decies per annos
Orbis & cantus referatque ludos
Ter die claro, totieſque grata
Nocte frequentes.
Voſque veraces ceciniſſe Parcæ,
Quod ſemel dictum eſt, ſtabiliſque rerum
Terminus ſervat, bona iam peractis
Iungite fata.
Fertilis frugum pecoriſque tellus

INTERPRETATIO.

Sive Lucina ſeu genitalis amas nominari, defende matres. O Dea prolem Romanam multiplica; & promove Senatuſconſulta de iungendis connubio *mulieribus & lege maritali novæ ſobolis fertili. Circulus etiam centum & decem annis evolutus reducat cantilenas ac ludos celebres tribus diebus lucidis totidemque noctibus iucundis. Vos autem Parcæ, quæ ſemel ſtatuta vere prænuntiaſtis, & fixus ordo rerum cuſtodit, proſpera fata addite iam tranſactis. Terra frugibus fœcunda*

ANNOTATIONES.

... ita ſcribit: *Ilithyia, ſive* [Greek illegible] *ex Hyperboreis appulſa Delum Latonæ affuit parienti, teſte Pauſania. Hinc rem divinam Ilithyiæ obeunt Delii, a quibus didicerunt cæteri. Dictamnum herbam iuvare inſigniter fœcunditatem atque* [Greek illegible]: *atque ob id corollas Ilithyiæ ex dictamno contexi ſuetas, obſervarunt: Ilithyia multis Luna credita eſt; eamque mitem ac lyſizonon adeſſe parturientes precabantur.* Hæc ille. Eius meminerunt & Heſiod. Theog. Pindar. Nem. Od. 7. init.

15. *Lucina.*) Sic dicta quod parturientibus in lucem faveat infantulis.

16. *Genitalis.*) Quod adiuvet ac promoveat generationem. Et quemadmodum ſolis calore fœtus animantur, ſic nutritur humore lunæ & gignitur. Ex his intelligitur cur a Poeta noſtro dicatur *maturos aperire partus lenis*: Vide lib. 3. Od. 22. & lib. 4. Od. 6. ſtroph. penult. annot.

17. *Producas ſobolem.*) Romanam gentem adeoque potentiam auge, amplifica.

18. *Decreta ſuper iugandis feminis, &c.*) De connubiis rite contrahendis ad generandam prolem, ſupplendoſque exercitus. Cenſorum ius & officium erat cœlibes ad matrimonium cogere.

20. *Lege marita.*) Intellige non legem Poppæam, quæ mortuo iam pridem Horatio, & poſt ludos iſtos ſeculares annis 25. lata eſt; ſed Iuliam maritalem, ſeu de maritandis ordinibus, tunc temporis latam; quæ coniugatis præmia, pœnas autem adverſus cœlibes decernebat: præterea ingenuis quibuslibet (exceptis tamen Senatoribus ac Senatorum filiis) uxores libertini generis ducere permittebat. Vide Gell. lib. 1. c. 6. Cicer. de legib. Zonar. Dion. Cornel. Tacit. Annal. Sueton. Octav.

21. *Certus undenos, &c.*) Precamur etiam ut poſt evolutum rurſus certum illud ſpatium annorum centum ac decem, quod ſeculum appellatur, referantur & repræſententur iterum ac deinceps ludis iſtis ſimiles; ſemperque adeo floreat urbs & Imperium Romanum. Alii legunt, *certus ut denos*, ac centenis duntaxat annis ſeculum definiunt. Quod tamen haud ita probant eruditi, refragantur que Sibyllini verſus;

Ἀλλ' ὁπόταν μήκιϛος ἴῃ χρόνος ἀνθρώποισι,
Ζωῆς, εἰς ἐτέων ἑκατὸν δέκα κύκλον ὁδεύων &c.

23. *Ter die claro, totieſque nocte.*) Ternis diebus ac totidem noctibus perſeverabant ludi ſeculares, ut ante iam annotavi.

25. *Voſque veraces ceciniſſe Parcæ.*) Lucinæ ſive Ilithyiæ ſubiungit Parcas. His nimirum aſſidere illam ſcribit Pindar. Od. 7. Nem. ante cit. Ἐλείθυια πάρεδρος Μοιρᾶν βαθυφρόνων παῖ Ἥρας, γενέτειρα τέκνων, *&c. Ilithyia aſſidens Parcis profunde cogitantibus, filia Iunonis, genitrix liberorum, &c.*

26. *Stabiliſque rerum terminus ſervat.*) Quidam legunt, *ſervet*; ſed vix contentus eam ferat lectionem. Alii, *hæret*. Nihil clarius noſtra illa lectione. Senſus eſt: o Parcæ quæ veraciter protuliſtis ac profertis id *quod ſemel* a Iove *dictum*, factum & ſancitum eſt; præſertim de Imperii Romani æternitate. Virgil. *Imperium ſine fine dedi*: quod quidem haſtenus *ordo rerum ſtabilis ac terminus ſervat*, conſtitutæ iam Romanorum potentiæ & gloriæ novam ſemper adiungite. Vel ſi mavis generaliter accipere: Parcæ quæ vere ceciniſtis id *quod ſemel dictum*, quodque immutabili neceſſitate fixum oportet ſervari, conceſſam Romanis felicitatem perpetuam facite.

30. Spi-

Spicea donet Cererem corona:
Nutriant fœtus & aquæ ſalubres,
Et Iovis auræ.
Condito mitis placiduſque telo
Supplices audi pueros, Apollo:
Siderum regina bicornis audi,
Luna, puellas:
Roma ſi veſtrum eſt opus, Iliæque
Littus Etruſcum tenuere turmæ,
Iuſſa pars mutare lares & urbem
Soſpite curſu:
Cui per ardentem ſine fraude Troiam

INTERPRETATIO.

& gregibus det Cereri coronam e ſpicis. Salubres aquæ & aer Iovis alant fœtus. Phœbe ſagittis reconditis clemens & benigne, exaudi pueros ſupplicantes: o luna bicornis, aſtrorum princeps, exaudi virgines: Si quidem Roma eſt veſtrum opus, & ad ripam Italicam felici navigatione appulerunt catervæ Troianæ, homines iuſſi mutare domicilia & civitatem; quibus pius Æneas viam tu-

ANNOTATIONES.

30. *Spicea donet Cererem corona.*) Hoc debitum & aptum munus pro accepta frugum abundantia. Tibull. lib. 1. Eleg. 1.

Flava Ceres, tibi ſit noſtro de rure corona
Spicea.

Et lib. 2. Eleg. 1.

Spicis tempora cinge Ceres.

31. *Nutriant fœtus & aquæ ſalubres, & Iovis auræ.*) Aerem & aquas peſtilenter deprecatur; oratque ne *tabida membris, corrupto cœli tractu, miſerandaque veniat arboribuſque ſatiſque lues, & lethifer annus*: ut ait Virgil. Æneid. 3. verſ. 138. Horat. lib. 1. Od. 21.

Hic bellum lacrymoſum, hic miſeram famem,
Peſtemque a populo & Principe Cæſare in Perſas
atque Britannos,
Veſtra motus aget prece.

32. *Iovis auræ.*) Hinc Virg. Eclog. 3. *Iovis omnia plena*. Macrob. in Somn. Scip. cap. 17. Iupiter pro cœlo ponitur, & Iuno pro aere,Ioviſque coniux; quia aer (ſcilicet inferior) cœlo eſt ſubiectus velut aeri ſuperiori. Idem Saturnal. lib. 3. c. 4. *Eſſe autem medium æthera Iovem, Iunonem vero imum aera, aiunt*, &c.

33. *Condito mitis placiduſque telo.*) Contra exerto vel intorto metuendus ac terribilis, lib. 2. Od. 10. ſtroph. penult. Adde quod ante annotavi, ita veteribus ſuperſtitioſe exiſtimatum, mortalium neminem interire aut morte mactari, niſi Apollinis aut Dianæ telis percuſſum. Vide Macrob. lib. 1. Saturn. c. 17. ubi Apollinis arcu & ſagittis Solis radios ſignificari, morboſque hinc vel ſanitatem ab ea immitti creditum olim, probe aſſeritur.

34. *Audi pueros, Apollo, &c.*) Apollinem, ut vides lector, pueri invocabant, puellæ vero Dianam, in ſeparatos hinc & illinc choros diſtributi, & ſic iuſſerat Sibylla!

. . . χωρις δε κοραι χορον αυται εχοιεν, και χωρις παιδων αρσην σταχυς αλλα γονηων
παντων ζωοντων, οις αμφιθαλης ετι φυτλη.

Seorſim vero puellæ chorum ipſæ habeant, & ſeorſim puerorum maſculus ordo, ſed parentum
omnium viventium, quibus utrinque florens adhuc genus aſtet.

35. *Bicornis luna.*) Non temere hoc epithetum imo proprium maxime. Nam tempore novilunii agebantur ludi ſeculares, & carmen illud ſeculare concinendum erat *ad bicornem lunam*.

37. *Roma ſi veſtrum eſt opus, &c.*) Idcirco Roma dicitur Apollinis opus, quod Æneas Apollinis oraculo obſecutus venit cum ſuis in Italiam, ibique conſedit.

38. *Littus Etruſcum.*) Italicum, Tiberinum littus.

39. *Iuſſa pars mutare lares, &c.*) Accepta ab Apolline mandata itemque beneficia non ſine grati ac religioſi animi teſtificatione apud ipſum numen referuntur. Virg. Æneid. 3. verſ. 88. ſic Æneas Phœbo:

. . . *Quove ire iubes? ubi ponere ſedes?*

Phœbus autem ſic Æneæ reſpondet:

Dardanidæ duri, quæ vos a ſtirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem vos ubere læto
Accipiet reduces: antiquam exquirite matrem:
Hic domus Æneæ cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis:

Et v. 160. ſic monent Penates Dii Apollinis reſponſa interpretantes.

mutandæ ſedes . . . . . ſurge
age . . .
. . . . Corithum, terraſque require
Auſonias.

Et poſtea:

Dictis Italiam, portuſque intrare licebit:

Pars.) Proprie. Nam & Troianorum alii Antenore duce in Italiam devenerunt. Virgil. Æneid. 1.

41. *Cui per ardentem, &c.*) Illi Troianorum parti a te, Apollo, iuſſæ novas quærere duce Ænea ſedes, is dux te adiutore, tutum *munivit iter* longum fugæ laborem, ut ipſe iuſſus erat, minime deſerens. Virg. cit. Æneid. 3. v. 160.

Per ardentem, &c.) Virgil. Æneid. 2.

. . . . *flammam inter & hoſtes*

Caſtus

APPENDIX

Ad noſtras Annotationes in libros Odarum ſeu Carminum Horatii.

QUONIAM pleriſque locis attulimus Iulii Cæſaris Scaligeri cenſuras; & grave eſt a tanto viro notari: ne quis ob id fortaſſe vel quidquam detrahendum arbitretur de ſumma laude, quam a tot ſeculis meruerunt Odæ Horatii, aut temere credat Scaligerum veluti quadam Zoili veſania percitum adverſus Lyricorum Principem debacchatum eſſe; operæ pretium duximus hic deſcribere integram illuſtris Hypercritici ſententiam, qua nemini dubium relinquatur quanti illas ipſe æſtimarit. Sic habet Poet. lib. 6. *Eſt Horatius omnium Latinorum Græcorumque Poetarum elaboratiſſimum. Nam in Lyricis quem ſonum, quos numeros, quam maieſtatem quæſivit, obtinuit: quæ omnia cum in aliis neglexiſſet operibus, omiſit ſine gloriæ diſpendio: quam puritatem, elegantiam, venuſtatem in utriſque appetiit, conſecutus eſt.* Et poſtea: *Nunc ad politiſſima eius carmina contemplanda tranſeamus; in quibus conſiderandis maior laudis & admirationis quam caſtigationis apparatus erit.*

Carminum igitur libri vel iucundis inventionibus, vel puritate ſermonis, vel figurarum tum novitate tum varietate maiores ſunt omni non ſolum vituperatione, ſed etiam laude; neque ſolo dicendi genere humili, quemadmodum ſcripſit Quintilianus, continet: verum etiam ſublimi maxime commendandi. Quid enim altius aut præclarius illis?

Poſt ignem æthereâ domo
Subductum, macies & nova febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda neceſſitas
Lethi corripuit gradum.

Item iſta?
Scriberis Vario fortis, & hoſtium
Victor, Mæonii carminis alite, &c.

Item?
Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne ſcripſerit, &c.

Item?
Sub lacrymoſa Troiæ
Funera matronis ...
Ultus in cædem & Lycias proriperet catervas.

Item?
Permitte Divis cætera, qui ſimul
Stravere ventos æquore fervido
Deprælianteis; nec cupreſſi
Nec veteres agitantur orni.

Hæc & alia per particulas: At illa tota?
Quem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia ſumes celebrare Clio?
Quem Deum? &c.

Item decima quarta, decima quinta, quarta & viceſima. Triceſima vero prima alte aſſurgit, ut facile probet iudicium noſtrum: Nec inferior triceſima quinta.

Porro 2. lib. prima Ode eſt altiloqua, ſicut & quinta decima. Par ſpiritus in undeviceſima & in ſequenti.

Sed & 3. lib. prima dicendi genere magnifico ſtructa eſt, pariter & ſecunda. Tertia vero graviſſima. Quarta nec Pindaro cedit, ac ne quinta quidem. Quin ſexta quoque altiſſime ſonat. Haud paulo minor ſexta decima. At viceſima nona incipit leniſſime: tum vero ſemper aſſurgit eo uſque, quo nemo aliorum pervenire poſſit. Ultima eiuſdem libri miſcuit etiam faſtum cum maieſtate. Quar-

Quarta lib. 4. profecto aliarum nulli cedit magniloquentia. Quam quæ ſequitur, tametſi eo non aſpirat, in eadem tamen luce verſatur: ſicut & ſexta, quæ ſimul nitore quodam venuſtatis perfuſa eſt. Nona altior & ſeverior: qualis & quarta decima: nec minor eam ſequens.

Quæ recenſere coactus ſum, ut virum maximum atque etiam cum ipſo Pindaro in hiſce conferendum a calumnia vindicarem. Nam & Pindaro accuratior eſt, & ſententiis crebrior, neque ſibi, ut ille, indulgens; ſed non ſine auditoris reverentia, audax ad eam præſtandam magnitudinem, quæ neque illi oneri, ut nobis miraculo ſit. In eo nihil laxum eſt, nihil hiat: omnia cohærent, ita ut unum tota illa eſſe videantur.

Cæteræ Cantiones partim in humili dicendi ſtylo, ut

Vitas hinnuleo me ſimilis Chloe, &c.

Et Ne ſit ancillæ tibi amor pudori: &c.

Aliæ in mediocri, ut illæ:

Mœcenas atavis edite regibus, &c.

Et Otium Divos rogat in patenti, &c.

Omnes, inquam, tantæ ſunt venuſtatis, ut & mihi & aliis prudentioribus omnem ademerint ſpem talium ſtudiorum.

Inter alias vero, duas animadverti, quibus ne ambroſiam quidem aut nectar dulciora putem. Altera eſt 3. lib. Quem tu Melpomene, &c. *Altera nona lib.* 3. Donec gratius eram tibi. *Quarum ſimiles malim a me compoſitas, quam Pythionicarum multas Pindari & Nemeonicarum: quarum ſimiles malim compoſuiſſe quam eſſe totius Tarraconenſis rex.*

At tametſi tam magnifice de Horatii Carminibus ſentio: tamen dabunt ingenuo nobilique pudori noſtro veniam ſtudioſi, ſicubi etiam optavimus potiora.

FINIS TOMI PRIMI.

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.